Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

Hikyt

Sosiaalisesti vetäytyneet nuoret yksinäisyyden, työttömyyden ja maskuliinisuuden ristipaineissa

Artti Kellokumpu

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi salissa PIII, Porthania, lauantaina 16. marraskuuta 2024 klo 10.

Helsinki 2024

Helsingin yliopisto
Dissertationes Universitatis Helsingiensis 292/2024

ALLI
PAASIKIVEN
SÄÄTIÖ

Julkaisija: Helsingin yliopisto
Sarja: Dissertationes Universitatis Helsingiensis 292/2024

ISBN 978-952-84-0372-2 (print)
ISBN 978-952-84-0371-5 (online)
ISSN 2954-2898 (print)
ISSN 2954-2952 (online)
PunaMusta, Joensuu 2024

Ystäville, perheelle ja paikkaansa löytämättömille nuorille.

Abstract

This study is about young people's, primarily men's, *social withdrawal* (*hikikomori*), extended exclusion from employment, education and social life. It focuses on their *identity and peer relations*, *exclusion from employment and education*, *partnerlessness and masculinity*, and *mental health problems*. These topics are approached from psychic and social angles, which emphasize tensions and conflicts involved in social withdrawal. The study draws from the tradition of *critical theory*, which combines sociological and psychoanalytic theory. Its theoretical framework is based on *the theory of critical explanation* by Glynos and Howarth as well as *the psychoanalytic theory* of Jacques Lacan. The data consists of a sample of discussions from *Hikikomero*, a discussion board for socially withdrawn young people. The board is a part of a larger discussion board called *Ylilauta*. Methodologically the study utilizes a form of *discourse analysis*, which combines psychoanalytic interpretation with sociological analysis.

The main result of the analysis is that *withdrawal is a symptom of socially produced* powerlessness *that corrodes reciprocal trust between young people and the external social world.* In this process of corrosion, that I call *the dissolution of the symbolic pact,* the social reality is reduced to a sphere of power relations, status hierarchies and exploitation, from which young people defend themselves with their withdrawal. The symptom of withdrawal combines fatalistic suffering and victimhood but simultaneously it represents a form of defense and rebellion against the society.

On the field of *identity and peer relations* withdrawal is transformed into a *hikky*-identity that's based on suffering and whose out-group consists of normal people or *normies* who live happy and good lives. The hikky is defined as a (male) individual who is socially excluded, inept and anxious, sexually inexperienced and undesired, excluded from employment and education, lacking in life-management skills and mentally ill. Normies embody the opposite of the hikky. Attitudes towards normies are colored by envy and anger but also by competitiveness and cynicism. Normies also represent the ethos of meritocratic individual responsibility, which is rejected on the basis of limits imposed on one's agency. It's also possible to interpret this rejection of individual responsibility with its optimism as a rebellion against social conditions. All these discourses are also criticized by young people themselves.

On the field of *exclusion from employment and education* young people see themselves as moralized and persecuted and defend themselves from others by justifying and rationalizing their unemployment and dependency on social security. This discourse reflects a contradiction whereby young people try to defend their right to self-determination while at the same time not feeling entitled to it. The labor market is experienced as excessively demanding and competitive and young people position themselves as being in conflict with privileged workers and especially employers. Some feel alienated from work and education. They resist activation measures and especially rehabilitative work, which is generally seen as humiliating slavery. Living on welfare benefits is characterized by scarcity and control. Many want to get on disability benefits but they're difficult to access. Because of all this the entire society starts to look like a cruel place that's marching towards a point of collapse. In their attempt to defend themselves from the external world young people also reflect its cruelty back to it with their own behavior.

On the field of *partnerlessness and masculinity* young people experience themselves as marginalized on the dating market. Sexual inexperience is experienced as shameful, although others reject this affect. Partnerlessness causes suffering and young men desire women not only as sexual objects but also (and especially) as romantic partners. But forming sexual relationships is experienced as difficult because of sexual inhibitions and the female-favoring dynamic of the dating market. Women, who are both envied and hated, are seen to make men compete for their attention so that they can pick the best ones and exploit the rest financially. The liberal society is seen to only benefit women, privileged men and immigrants, who in many aspects are seen as competitors, which leads young men to seek solutions from conservative and masculinist politics. One's own masculinity is experienced as inadequate, which is compensated for by identifying with alternative forms of masculinity. These

discourses also spark a lot of debate, in which the board's female minority, who resemble their male counterparts in many respects, also participates.

On the field of *mental health problems* young people suffer especially from anxiety and depression, which culminate in suicidality. Anxiety and depression symptoms stem from powerlessness and act as escape routes from the external world. At their most extreme they lead to suicidality where young people fantasize about an end to their suffering but also try to take back control of their lives. Symptoms are often framed with the discourse of *therapy culture*, where the desire behind the symptom gets repressed and the symptom is interpreted as inadequacy with regard to social norms. The temptation of therapy culture is based on its ability to offer young people the psychiatric *sick role*. It promises to free them from social expectations and obligations. But there's a price, which entails subjecting oneself to the social and institutional control associated with the sick role. Views and experiences of psychotropic drugs and mental health services are contradictory.

The study contributes to the discussion on social withdrawal and social exclusion by elaborating and gathering together topics brought up in previous research and analyzing them from a *critical angle*. The study ends in a political discussion, where the results are examined in the light of the corrosion of the Finnish high trust society. Possible political responses to socially withdrawn young people's partnerlessness and unemployment are also examined. With regard to partnerlessness both patriarchal and feminist approaches are rejected. In stead I adopt *a model based on gender equality and equal sharing of responsibility for sexual agency*. With regard to social security I underline the need *to enhance the autonomy of young people outside employment and education* and support *unconditional basic income*, which would also be in the interests of workers and act as a counterforce to capital and commodification.

Keywords: social withdrawal, social exclusion, loneliness, unemployment, masculinity, mental health problems, psychoanalysis, Lacan

Tiivistelmä

Tutkimus koskee nuorten, valtaosin miesten, *sosiaalista vetäytymistä* (*hikikomori*) eli pitkittynyttä ulkopuolisuutta työstä ja koulutuksesta sekä sosiaalisesta elämästä. Tutkimuksen kohteina ovat nuorten *identiteetti ja vertaisuhteet*, *työn ja opiskelun ulkopuolisuus*, *kumppanittomuus ja maskuliinisuus*, sekä *mielenterveysongelmat*. Näitä aiheita tarkastellaan psyykkisistä ja yhteiskunnallisista näkökulmista, joissa painotetaan vetäytymiseen liittyviä jännitteitä ja konflikteja. Tutkimus ammentaa *kriittisen teorian* perinteestä, joka yhdistelee sosiologista ja psykoanalyyttistä teoriaa. Sen teoreettisena viitekehyksenä toimivat Glynosin ja Howarthin *kriittisen selittämisen teoria* sekä Jacques Lacanin *psykoanalyyttinen teoria*. Tutkimuksen aineistona toimii näyte keskusteluista sosiaalisesti vetäytyneille nuorille suunnatulta *Hikikomero*-keskustelufoorumilta, joka on osa *Ylilauta*-keskustelufoorumia. Aineistoa analysoidaan *diskurssianalyyttisellä* menetelmällä, jossa psykoanalyyttinen tulkinta yhdistyy sosiologiseen analyysiin.

Analyysin päätulos on se, että *vetäytyminen on* oire *sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti tuotetusta* voimattomuudesta*, joka rapauttaa vastavuoroisen luottamuksen nuorten ja sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ulkomaailman väliltä*. Tässä luottamuksen rapautumisen prosessissa, jota kutsun *symbolisen sopimuksen purkautumiseksi*, sosiaalinen ja yhteiskunnallinen todellisuus palautuu valtasuhteiden, statushierarkioiden ja hyväksikäytön määrittämäksi ulkomaailmaksi, jolta nuoret puolustautuvat vetäytymisellään. Vetäytymisen oireessa yhdistyvät fatalistinen kärsimys ja uhrius, mutta samalla kyse on myös puolustautumisesta ja kapinasta yhteiskuntaa vastaan.

Identiteetin ja vertaissuhteiden alueella vetäytymisestä muodostuu nuorille kärsimykseen perustuva *hikky*-identiteetti, jonka ulkoryhmänä toimivat onnellista ja hyvää elämää edustavat normaalit ihmiset eli *normot*. Hikky määrittyy sosiaalisesti ulkopuoliseksi, kyvyttömäksi ja ahdistuneeksi, seksuaalisesti kokemattomaksi ja epähalutuksi, työn ja opiskelun ulkopuoliseksi, elämänhallinnaltaan puutteelliseksi ja mielenterveysongelmaiseksi (mies)yksilöksi, normot taas hänen vastakohdakseen. Normoihin suhtaudutaan kateellisesti ja vihamielisesti mutta myös kilpailullisesti ja kyynisesti. Normot edustavat nuorille myös meritokraattista yksilönvastuun eetosta, jonka he itse torjuvat vedoten rajallisiin toimintamahdollisuuksiinsa. Yksilönvastuun ja siihen kuuluvan optimistisen asenteen torjuminen on tulkittavissa myös kapinana yhteiskunnallisia olosuhteita vastaan. Kaikki nämä diskurssit herättävät toisaalta myös kritiikkiä nuorten itsensä keskuudessa.

Työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden osalta nuoret näkevät olevansa syyllistettyjä ja vainottuja ja puolustautuvat muilta oikeuttamalla ja rationalisoivat työttömyyttään ja sosiaaliturvalla elämistä. Tämä selittelevä diskurssi kuvastaa ristiriitaa, missä nuori yrittää puolustaa itsemääräämisvaltaansa suhteessa työhön, mutta ei kuitenkaan koe olevansa siihen oikeutettu. Työmarkkinat nähdään liian vaativiksi ja kilpailullisiksi ja nuoret asettuvat konfliktiin paremmassa asemassa olevien työntekijöiden mutta erityisesti työnantajien kanssa. Osa kokee myös vieraantumista työnteosta ja opiskelusta. Nuoret vastustavat aktivointitoimenpiteitä ja erityisesti kuntouttavaa työtoimintaa, jota pidetään yleisesti nöyryyttävänä orjatyönä. Sosiaaliturvalla eläminen on täynnä niukkuutta ja kontrollia. Monet pyrkivät työkyvyttömyyseläkkeelle, jolle on kuitenkin hankala päästä. Kaiken tämän ansiosta koko yhteiskunta alkaa näyttämään nuorten näkökulmasta raadolliselta paikalta, joka on kulkemassa kohti romahduspistettä. Pyrkiessään puolustautumaan tällaiselta ulkomaailmalta he myös heijastavat sen raadollisuuden takaisin yhteiskuntaan omalla käyttäytymisellään.

Kumppanittomuuden ja maskuliinisuuden alueella nuoret kokevat olevansa marginalisoituja pariutumismarkkinoilla. Oma seksuaalinen kokemattomuus koetaan häpeälliseksi, joskin monet myös torjuvat tämän tunteen. Kumppanittomuudesta kärsitään ja naisia halutaan paitsi seksuaalisina objekteina myös (ja erityisesti) romanttisina kumppaneina. Seksuaalisten suhteiden solmiminen koetaan kuitenkin hankalaksi seksuaalisen estyneisyyden ja naisia suosivien pariutumismarkkinoiden vuoksi. Naisten, joita kadehditaan ja vihataan, nähdään kilpailuttavan miehet keskenään, jotta he voisivat valikoida heistä parhaimmat ja käyttää muita hyväkseen taloudellisesti. Liberaalin yhteiskunnan nähdään myös palvelevan vain naisten, hyväosaisten miesten ja monin tavoin kilpailijoina nähtyjen maahanmuuttajien intressejä, mihin haetaan konservatiivisia ja maskulinistisia

ratkaisuja. Oma maskuliinisuus koetaan riittämättömäksi ja sitä kompensoidaan vaihtoehtoisilla maskuliinisilla samaistumiskohteilla. Nämä diskurssit herättävät toisaalta myös paljon kritiikkiä nuorten itsensä keskuudessa, mihin osallistuu myös foorumin naisvähemmistö, joka muistuttaa monin tavoin miesverrokkejaan.

Mielenterveysongelmien alueella nuoret kärsivät erityisesti ahdistuksesta ja masennuksesta, joka kulminoituu itsetuhoisuuteen. Ahdistus- ja masennusoireilu kumpuaa voimattomuudesta ja toimii pakokeinona ulkomaailmasta. Se johtaa äärimmillään itsetuhoisuuteen, jossa fantasioidaan kärsimyksen loppumisesta mutta yritetään myös palauttaa päätösvalta omaan elämään. Nuoret kehystävät oireilunsa usein *terapiakulttuurisella* diskurssilla, jossa oireen taustalla oleva halu tukahdutetaan ja oire tulkitaan riittämättömyydeksi suhteessa yhteiskunnallisiin normeihin. Terapiakulttuurisen diskurssin houkutus perustuu siihen, että se tarjoaa nuorille psykiatrista *sairaan roolia*, joka lupaa vapauttaa heidät yhteiskunnallisista odotuksista ja velvoitteista. Sen hintana on kuitenkin alistuminen sairaan rooliin liittyvälle yhteiskunnalliselle ja institutionaaliselle kontrollille. Kokemukset ja näkemykset psyykenlääkkeistä ja mielenterveyspalveluista ovat ristiriitaisia.

Tutkimus kontribuoi nuorten sosiaalisesta vetäytymisestä ja syrjäytymisestä käytyyn keskusteluun elaboroimalla ja kokoamalla yhteen aiemmassa tutkimuksessa esiintulleita aiheita ja tarjoamalla niihin *kriittisen näkökulman*. Tutkimuksen päättää poliittinen pohdinta, jossa tuloksia tarkastellaan suomalaisen luottamusyhteiskunnan rapautumisen kontekstissa ja mietitään, miten sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten kumppanittomuuteen ja työttömyyteen voitaisiin vastata. Kumppanittomuuden osalta torjutaan patriarkaaliset mutta myös feministiset lähestymistavat ja peräänkuulutetaan *sukupuolisesti tasa-arvoista seksuaalisen toimijuuden vastuunjaon mallia.* Sosiaaliturvan osalta kannatetaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten *autonomian vahvistamista ja vastikkeetonta perustuloa*, joka toimisi työntekijöidenkin intresseissä olevana vastavoimana pääomalle ja kommodifikaatiolle.

Avainsanat: sosiaalinen vetäytyminen, syrjäytyminen, yksinäisyys, työttömyys, maskuliinisuus, mielenterveysongelmat, psykoanalyysi, Lacan

Kiitokset

Väitöskirjani on pitkän työn tulosta, josta on kiittäminen lukuisia matkalla tukeneita ihmisiä. Ensinnäkin kiitos kuuluu ohjaajilleni, erityisesti yliopistonlehtori Tarja Toloselle ja emeritusprofessori Matti Kortteiselle, jotka ovat olleet mukana alusta lähtien ja joita ilman kirjastani olisi kadonnut punainen lanka. Kiitos myös Tiina Arppelle työn alkuvaiheen ohjauksesta ja arvokkaista kommenteista. Väitöskirjan tekemistä ovat tukeneet myös väitösseminaarit. Haluankin kiittää professori Heikki Hiilamoa, professori Minna van Gerveniä, professori Anne Kouvosta ja muita seminaarien osallistujia, joilta olen saanut rohkaisevaa tukea ja palautetta.

Väitöskirja ei myöskään olisi onnistunut ilman kollegojen ja ystävien tukea. Erityiskiitos professori Joel Hietaselle, josta on ystävänä ja kollegana ollut mittaamatonta apua lähes koko väitöskirjan teon ajan. Minulla on ollut myös ilo päästä tutustumaan joukkoon kollegoja ja ystäviä, jotka ovat kannustaneet minua ja joita ilman ajatukseni eivät olisi muotoutuneet nykyisen kaltaisiksi. Kiitos Oscar A., Alice W., Hunter J., Minna A., Vesa H. ja monet muut kaikista lukupiireistä ja psykoanalyyttisistä jorinoista.

Lopuksi haluan kiittää vanhempiani ja siskoani, joilta olen saanut rohkaisua ja tukea alusta loppuun.

Tutkimusta ovat rahoittaneet Alli Paasikiven säätiö ja Suomen Kulttuurirahasto.

Sisällys

Abstract v
Tiivistelmä vii
Kiitokset ix
1 Johdanto 1
2 Sosiaalinen vetäytyminen ja syrjäytymistutkimus 4
2.1 Sosiaalinen vetäytyminen tutkimuskohteena 5
2.1.1 Mitä on sosiaalinen vetäytyminen? 5
2.1.2 Sosiaalinen vetäytyminen psykologisena ilmiönä 7
2.1.3 Sosiaalinen vetäytyminen yhteiskunnallisena ilmiönä 12
2.1.4 Sosiaalinen vetäytyminen Suomessa 19
2.2 Suomalainen syrjäytymiskeskustelu 22
2.2.1 Syrjäytyminen sosioekonomisena ja ylisukupolvisena ilmiönä 22
2.2.2 Yksinäisyys syrjäytymisen ulottuvuutena 27
2.2.3 Syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat 32
2.2.4 Syrjäytymisen sukupuoli 35
2.3 Kriittisiä näkökulmia syrjäytymiskeskusteluun 39
3 Kriittisen selittämisen logiikat ja lacanilainen psykoanalyysi 44
3.1 Sosiaaliset, poliittiset ja fantasmaattiset logiikat 46
3.2 Lacanilainen psykoanalyysi 49
3.2.1 Imaginaarinen, symbolinen ja reaalinen 50
3.2.2 Objekti *a* 61
3.2.3 Oidipuskompleksi 66
3.2.4 Seksuaatio 71
3.2.5 Symbolisen sopimuksen purkautuminen ja voimattomuus 77
3.3 Tutkimuskysymykset 83
4 Aineisto ja menetelmät 86
4.1 Aineisto: *Hikikomero*-keskustelufoorumi 86
4.2 Menetelmä: diskurssianalyysi 93
4.3 Tutkimuksen epistemologiset haasteet ja tutkijan asema 96
4.4 Tutkimusetiikka 103
5 Analyysi 106
5.1 Hikyt ja normot 106
5.1.1 Kuka on hikky? 107
5.1.2 Perhetaustat ja vertaissuhteet 116
5.1.3 Onnellisuus ja kärsimys 122
5.1.4 Kapina yksilönvastuuta vastaan 127
5.1.5 Kyynisyys ja kilpailu 136
5.2 Työn ja opiskelun ulkopuolisuus 143
5.2.1 Kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikat 143
5.2.2 Työttömyysstigma 159
5.2.3 Työn ja opiskelun marginaalissa 167
5.2.4 Aktivointia vastaan 179

5.2.5 Vapaus niukkuudesta ja kontrollista....188
5.2.6 Raadollinen yhteiskunta....196
5.3 Kumppanittomuus ja maskuliinisuus....202
5.3.1 Pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat....202
5.3.2 Neitsyysstigma....225
5.3.3 Naisen halu....235
5.3.4 Yksilönvastuu ja naishikyt....252
5.3.5 Antiliberalismi....261
5.3.6 Maskuliinisuuden kriisi....271
5.4 Mielenterveysongelmat ja itsemurha....278
5.4.1 Ahdistus....279
5.4.2 Masennus....285
5.4.3 Itsemurha....292
5.4.4 Terapiakulttuuri....301
5.4.5 Mielenterveyspalvelut ja psyykenlääkkeet....313
5.5 Yhteenveto....323
6 Sosiaalinen vetäytyminen ja politiikka....337
6.1 Kumppanittomuuden politiikkaa....341
6.1.1 Liberalismin umpikuja....343
6.1.2 Incel-ideologia ja feminismi....347
6.2 Kohti dekommodifioivaa sosiaalipolitiikkaa....356
6.2.1 Autonomia....357
6.2.2 Perustulo....359
Lähteet....363

1 Johdanto

Yksi viime aikaisen sosiologian suurista aiheista on ollut *eriarvoisuus*. Sen mittarina on usein käytetty tuloeroja. Ne vähentyivät Suomessa aina 1980-luvulle asti, mutta lähtivät kasvuun 1990-luvulla. Kasvu on jatkunut myös 2000-luvulla ja se on koskenut myös varallisuuseroja. Eriarvoisuus on voimistunut samaan tahtiin kuin on siirrytty hyvinvointivaltion laajentumisen jälkeiseen aikakauteen, jolloin sitä on alettu sopeuttaa kansainvälisen markkinakilpailun paineisiin. 1990-luvun perintönä syntynyt suomalainen yhteiskunta on entistä polarisoituneempi ja markkinamyönteisempi. (Tuomala 2019.)

Tuloerojen kasvu liittyy erityisesti rikkaimpien suomalaisten tuloihin. He erkaantuvat yhä kauemmas muusta väestöstä. Tämä näkyy myös heidän elämismaailmassaan, jota luonnehtivat pyrkimykset olla erottautumatta keskiluokasta ja tarve oikeuttaa ja selittää oma yhteiskunnallinen asemansa mutta myös ylenkatsova ja pessimistinen kyynisyys suomalaista yhteiskuntaa kohtaan. Yhteiskunnalliset instituutiot ja niiden puitteissa elävät ihmiset tuntuvat seisovan heidän tiellään, kadehtivan heitä ja hyötyvän heidän kustannuksellaan. Erityisesti köyhiin kohdistuvat moralisoivat asenteet kertovat irtautumisesta suomalaisen hyvinvointivaltion perinteisestä eetoksesta. (Kantola & Kuusela 2019.)

Eriarvoisuus näkyy toisaalta myös luokkapyramidin huipun alapuolella. Se jakaa väestöä erilaisiin ”kupliin” (Kantola ym. 2022), joista käsin yhteiskunnallista todellisuutta tarkastellaan. Ryhmät eroavat esimerkiksi sen suhteen, millä tavoin ne ovat kiinnittyneet osaksi yhteiskuntaa. Hyvätuloisessa keskiluokassa riittää yhteiskuntaan ja hyvinvointivaltioon hyväntahtoisesti ja rakentavasti suhtautuvia ihmisiä. He samaistuvat keskiluokkaan ja kokevat kaikkien olevan samassa veneessä. Toiselta näyttää pienituloisten keskuudessa. Heille yhteiskunta edustaa kasvotonta järjestelmää, johon ei ole luottaminen. Elämää luonnehtii selviytyminen ja voimattomuus byrokraattisen koneiston edessä, poliittista asennoitumista taas kapinallinen pessimismi. (Emt.)

Eriarvoistuminen on näkynyt erityisesti rikkaimpien suomalaisten erkaantumisena muista, mutta näin on käynyt myös luokkahierarkian pohjalla. Erityisen heikossa asemassa ovat sosiaaliturvan varassa pitkäaikaisesti elävät suomalaiset, jotka ovat jumiutuneet pohjalle, kun muu väestö kiitää heidän ohitseen. Vaikka perusturvan ja toimeentulotuen ostovoima ei ole juurikaan pienentynyt 1990-luvun alusta 2010-luvun lopulle, keskipalkkaisen henkilön tulot ovat etääntyneet yhä kauemmaksi niiden tasosta (Tervola 2019). Tällöin elämäntilannetta eivät määritä vain pienituloisuuden haasteet vaan myös kasvava kuilun itsen ja muiden välillä.

Tämä tutkimus käsittelee yhtä tällaisessa asemassa olevaa ryhmää, ”sosiaalisesti vetäytyneitä” eli työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia ja yksinäisiä nuoria.

Suomessa on puhuttu paljon ”nuorten syrjäytymisestä”, jopa siihen pisteeseen asti, että koko käsite on pitkälti menettänyt sisältönsä ja tuntuu soveltuvan melkein kaikkiin nuorten kohtaamiin ongelmiin (Sandberg 2015). Syrjäytymispuhetta ovat määritelleet erityisesti työttömyyteen ja toimeentulo-ongelmiin liittyvät seikat, millä on selkeän hallinnollinen ja kustannuksellinen vivahde. Pahimmillaan syrjäytynyt nuori näyttää tässä diskurssissa tuottamattomana epäkansalaisena ja kulueränä. Sympaattisemmissa näkemyksissä, joita tutkimuskirjallisuuden valtavirta edustaa, häneen suhtaudutaan ymmärtäväisemmin, mutta syrjäytymiskeskustelu on silti ongelmapuhetta. Syrjäytynyt nuori määrittyy ylisukupolvisen huono-osaisuuden, mielenterveysongelmien ja sosiaalisen ulkopuolisuuden ongelmavyyhdiksi.

Ongelmapuhetta on vaikea välttää varsinkin siksi, että marginaalisessa asemassa olevat nuoret käyttävät sitä myös itse, kuten tästäkin tutkimuksesta nähdään. Nuorten omassa näkökulmassa katse kääntyy kuitenkin myös helpommin pois itsestä kohti epäoikeudenmukaista yhteiskuntaa. Ongelmat eivät ole enää itsessä vaan epäreilussa kohtelussa, mahdollisuuksien puutteessa, sosiaaliturvajärjestelmän valuvioissa ja vaativissa työmarkkinoissa. (Ks. esim. Aaltonen ym. 2015; Gretschel & Myllyniemi 2020; Helne & Hirvilammi 2021). Kriittisessä syrjäytymistutkimuksessa katse onkin käännetty nuoria hallinnoiviin järjestelmiin ja suomalaisen kilpailuyhteiskunnan rakenteisiin (Helne & Hirvilammi 2021; Mertanen 2020; Sandberg 2015).

Oma tutkimukseni edustaa myös tällaista kriittistä näkökulmaa. Sen keskeisimpänä tehtävänä on tuoda sosiologisia ja psykoanalyyttisiä näkökulmia yhdistelevä *kriittisen teorian* näkökulma nuorten sosiaalisesta vetäytymisestä ja syrjäytymisestä käytyyn keskusteluun. Vaikka kriittiset näkökulmat syrjäytymiseen eivät sinänsä ole uusia, tutkimusta ei ole aiemmin juurikaan tehty kriittisen teorian perinteisestä *kapitalismikriittisestä* ja *psykoanalyyttisestä* näkökulmasta. Samalla tuon Jacques Lacanin psykoanalyyttisen teorian suomalaisen teoriakeskustelun kentälle, jolta se on tähän mennessä puuttunut lähes täysin.

Tutkimukseni kohteena ovat sosiaalisesti vetäytyneet nuoret ja erityisesti tällaisessa tilanteessa olevat miehet, joiden elämää tarkastellaan useista eri näkökulmista. Väitöskirjani otsikon mukaisesti keskiössä ovat yksinäisyyden, työttömyyden ja maskuliinisuuden ristipaineet. Ristipaineiden käsitteellä korostan eri suuntiin vetäviä voimia nuorten elämässä. Millaisia jännitteitä ja konflikteja liittyy sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten miesten yksinäisyyteen, työttömyyteen ja maskuliinisuuteen? Entä miltä muut ihmiset, naiset ja yhteiskunta näyttävät näiden nuorten asemasta käsin? Ja ennen kaikkea mitä nämä ristipaineet kertovat yhteiskuntamme rakenteista?

Tutkimukseni etenee tavanomaisen rakenteen mukaisesti. Aloitan erittelemällä sosiaalisen vetäytymisen tutkimusta ja suomalaista syrjäytymiskeskustelua. Tämän jälkeen siirryn esittelemään tutkimukseni teoreettisen lähestymistavan, joka ammentaa Glynosin ja Howarthin (2007) *kriittisen selittämisen teoriasta* ja

lacanilaisesta psykoanalyysistä. Teorian ja tutkimuskysymysten esittelyn jälkeen siirryn esittelemään aineistoni ja diskurssianalyyttisen tutkimusmenetelmäni. Käsittelen tässä yhteydessä myös tutkimukseeni liittyviä tieto-opillisia ja tutkimuseettisiä haasteita. Tämän jälkeen siirryn analyysiin, jonka olen jakanut neljään alalukuun, jotka käsittelevät vetäytyneiden nuorten *identiteettiä ja vertaissuhteita*, *työn ja koulutuksen ulkopuolisuutta*, *kumppanittomuutta ja maskuliinisuutta*, ja *mielenterveysongelmia*. Analyysin lopuksi vedän tulokset yhteen ja vastaan samalla tutkimuskysymyksiini. Päätän tutkimukseni tarkastelemalla tuloksiani suomalaisen luottamusyhteiskunnan kontekstissa ja pohtimalla niiden herättämiä poliittisia kysymyksiä.

2 Sosiaalinen vetäytyminen ja syrjäytymistutkimus

Sosiaalista vetäytymistä on tutkittu runsaasti, joskin suurin osa tästä tutkimuksesta sijoittuu Japaniin tai muualle Aasiaan[1] (katsauksia tarjoavat Coeli ym. 2023; Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015; Muris & Ollendick 2023; Nonaka ym. 2022; Tajan 2015; 2021; Teo 2010; Wong & Li 2021; Wong ym. 2019; Yung ym. 2021). Tässä luvussa esittelen tätä tutkimuskirjallisuutta, jonka jaottelen karkeasti kahteen lokeroon, psykologiseen ja sosiologiseen.[2] Lähden liikkeelle ensimmäisestä käsitellen aluksi vetäytymisen määrittelyä ja psykiatrista luokittelua, minkä jälkeen siirryn esittelemään vetäytymistä psykopatologisena ilmiönä tarkastelevaa tutkimusta. Psykologiseen kirjallisuuteen liittyvät myös sosiaalisen vetäytymisen psykososiaalista kehitystä käsittelevä kirjallisuus ja psykoanalyyttiset lähestymistavat. Psykologisen tutkimuskirjallisuuden jälkeen käsittelen vetäytymisen sosiologista tutkimuskirjallisuutta, jossa sitä on tarkasteltu japanilaiselle kulttuurille ominaisena ilmiönä ja yhteiskunnallisten instituutioiden kuten koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden tuotoksena. Oman lyhyen käsittelynsä saa myös vetäytymisen sukupuolittuneisuus, josta on tehty melko vähän tutkimusta. Päätän vetäytymisen tutkimuskirjallisuutta käsittelevän alaluvun lyhyellä katsauksella suomalaiseen sosiaalisen vetäytymisen tutkimukseen.

Sosiaalisen vetäytymisen tutkimus asettuu luontevasti suomalaisen syrjäytymistutkimuksen kentälle, sillä monet vetäytymiseen liittyvät teemat esiintyvät myös suomalaisessa syrjäytymiskeskustelussa. Näitä ovat erityisesti syrjäytymisen sosioekonomiset ulottuvuudet (työn ja opiskelun ulkopuolisuus), ylisukupolvinen huono-osaisuus, mielenterveysongelmat ja yksinäisyys. Käsittelen näitä kaikkia suomalaisen syrjäytymistutkimuksen kontekstissa luvun toisessa alaluvussa. Lisään listalle kuitenkin myös viidennen teeman, sukupuolen. Sosiaalinen vetäytyminen koskee tyypillisimmin miehiä, ja myös Suomessa syrjäytyminen mielletään erityisesti nuorten miesten ongelmaksi, mutta syrjäytymisen sukupuoliset ulottuvuudet ovat silti jääneet vähäiselle huomiolle. Koska sekä sosiaalinen vetäytyminen että syrjäytyminen ovat sukupuolittuneita ilmiöitä, ansaitsee sukupuoli oman käsittelynsä.

Päätän luvun esittelemällä kriittisiä näkökulmia syrjäytymistutkimukseen. Suurta osaa syrjäytymiskeskustelua leimaa lähestymistapa, jossa syrjäytyminen palautetaan yksilön ominaisuuksien ja hänen henkilökohtaisten taustojensa seuraukseksi. Vaikka syrjäytymisen yhteiskuntarakenteellinen konteksti tunnistettaisiin, se näyttäytyy luonnonilmiöihin verrannollisena voimana, johon ei voida vaikuttaa poliittisesti.

1 Ilmiö on sittemmin nimetty ja tutkittu Aasian ulkopuolellakin, myös Suomessa (ks. esim. Haasio 2018; Husu & Välimäki 2017; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017; Vainikka 2020b; Wu ym. 2019).

2 Katsaukseni tutkimuskirjallisuuteen perustuu englanninkielisiin lähteisiin. Koska japaninkielistä tutkimusta on yli kahdeksan kertaa enemmän kuin englanninkielistä (Nonaka ym. 2022), valtaosa kaikesta sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksesta jää katsaukseni ulkopuolelle.

Tällöin valokeila suuntautuu siihen, miten ”syrjäytymisriskissä” olevat nuoret saataisiin sopeutumaan yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Tämä asetelma on herättänyt tutkijoiden keskuudessa kriittisen reaktion, missä on kritisoitu esimerkiksi nuorten ongelmien psykologisointia ja sosiaalipolitiikkaa, joka pyrkii muokkaamaan nuorista aktiivisia työmarkkinakansalaisia. Käsillä oleva tutkimus asettuu näiden kriittisten näkökulmien jatkoksi lähestymällä sosiaalista vetäytymistä kriittisen teorian perinteestä ammentavasta näkökulmasta.

2.1 Sosiaalinen vetäytyminen tutkimuskohteena

Sosiaalisen vetäytymisen tutkimusta on kertynyt paljon ja se on laajentunut Japanin ja Aasian ulkopuolelle. Seuraavassa katsauksessa käsittelen sosiaalisen vetäytymisen määrittelyyn, yleisyyteen, alkamisen ajankohtaan ja kestoon liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Tämän jälkeen siirryn psykologiseen ja sosiologiseen tutkimuskirjallisuuteen. Lopuksi käsittelen suomalaista sosiaalisen vetäytymisen tutkimusta. Suurta osaa sosiaalisen vetäytymisen tutkimusta leimaa kuvailevuus ja teoreettisuus. Kirjallisuudesta löytyy myös laadullista ja tapauskohtaista tutkimusta. Sen sijaan pitkittäistä ja kausaalisuhteita erittelevää tutkimusta ja vertailevaa tutkimusta on tehty vähän. Tämän takia tutkijoiden esittämät näkemykset sosiaalisen vetäytymisen taustalla olevista syy-seurausketjuista ovat toistaiseksi jääneet melko spekulatiiviselle tasolle.

2.1.1 Mitä on sosiaalinen vetäytyminen?

Ensimmäinen ongelma sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksessa koskee ilmiön rajaamista ja määrittelyä. Nonaka ym. (2022) erittelevät katsauksessaan seitsemän kriteeriä, joiden avulla sosiaalista vetäytymistä on määritelty tutkimuskirjallisuudessa. Kaikista yleisimmät kriteerit liittyvät työn ja opiskelun ulkopuolisuuteen ja sosiaalisten kontaktien vähyyteen tarpeeksi pitkällä aikavälillä. Yksilöä pidetään näissä tutkimuksissa sosiaalisesti vetäytyneenä, mikäli hän on ollut vähintään kuusi kuukautta työn ja opiskelun ulkopuolella vailla kodin ulkopuolisia sosiaalisia kontakteja ja pysytellyt pääosin kotioloissa. Sosiaalinen vetäytyminen määrittyy siis kodin piiriin sijoittuvaksi ja pitkittyneeksi institutionaaliseksi ja sosiaaliseksi ulkopuolisuudeksi.

Sosiaalista vetäytymistä ei aina määritellä NEET-statuksen kautta. Esimerkiksi Teon ym. (2018) kehittelemässä mittarissa, jonka tarkoituksena on tunnistaa sosiaalisesti vetäytyneitä henkilöitä, ilmiö määrittyy puhtaasti psykososiaalisena. Heidän kyselynsä 25 muuttujaa latautuvat kolmelle faktorille, jotka liittyvät

seurusteluun (*socialization*) (”Koen itseni epämukavaksi muiden ihmisten seurassa”), eristäytyneisyyteen (”Kulutan pääosan ajastani kotonani”) ja emotionaaliseen tukeen (”Elämässäni ei oikeastaan ole ketään hyvin läheistä ihmistä”). Näyttäisi olevan luontevampaa määritellä vetäytyminen sosiaaliseksi kuin institutionaaliseksi ulkopuolisuudeksi, vaikka molemmat ulottuvuudet kietoutuvat toisiinsa.

Tutkimuksissa käytetyt kriteerit kumpuavat usein hallinnollisista tarpeista. Ne ilmenevät myös Japanin Terveys-, työ- ja hyvinvointiministeriön määritelmässä sosiaaliselle vetäytymiselle (Nonaka ym. 2022). Luokittelun ja tilastoinnin mahdollistavat rajanvedot ovat kuitenkin aina mielivaltaisia, minkä vuoksi sosiaaliselle vetäytymiselle ei voida antaa selvärajaista määritelmää. Vetäytyminen voidaan myös ymmärtää erilaisten jatkumoiden kautta, sillä vetäytymisen ja ei-vetäytymisen väliltä löytyy myös välimuotoja (Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015; Yung ym. 2021). Monissa tutkimuksissa sosiaalisten kontaktien puute esitetään myös yksinomaan kodin ulkopuolisten ja kasvokkain tapahtuvien kontaktien puutteena, mikä rajaa ulos paitsi perhesuhteet myös internetin välityksellä ylläpidetyt suhteet (vrt. Kato, Kanba & Teo 2019). Näin siitäkin huolimatta, että sosiaalinen vetäytyminen on yhdistetty runsaaseen internetin käyttöön ja nettiriippuvuuteen (Lee ym. 2013; Stip ym. 2016; Tateno ym. 2019).

Arviot sosiaalisen vetäytymisen yleisyydestä, kestosta, alkamisajankohdasta ja ikäjakaumista ovat vaihtelevia. Näitä on kartoitettu useissa laajoissa kyselytutkimuksissa Japanissa. Yksi näistä on vuosina 2002–2006 toteutettu kysely, jonka mukaan 1,2 prosenttia 20–49-vuotiaista oli joskus elämänsä aikana käynyt läpi sosiaalisen vetäytymisen jakson ja 0,5 prosentilla vastaajista oli lapsi, joka on (ollut) sosiaalisesti vetäytynyt. Vetäytyminen oli alkanut keskimäärin 22,3-vuotiaana, mutta alkamisajankohdassa oli piikki ikävuosien 15–19 kohdalla. Vetäytymisen keskimääräisenä kestona oli yksi vuosi. (Koyama ym. 2010.)

Japanin Terveys-, työ- ja hyvinvointiministeriön kyselyt ovat tuottaneet korkeampia arvioita vetäytyneiden määristä. Vuonna 2015 toteutetussa 15–39-vuotiaisiin kohdistuneessa kyselyssä lukumääräksi arvioitiin 541 000 (1,57% ikäryhmästä) ja vuonna 2018 toteutetussa 40–64-vuotiaisiin kohdistuneessa kyselyssä 613 000 (1,45% ikäryhmästä). Vuoden 2015 kyselyssä vetäytyminen oli tyypillisesti alkanut 15–24-vuotiaana ja vetäytymisen yleisimmät kestot olivat 3–5 vuotta (28,6%) ja yli seitsemän vuotta (34,7%). Vuoden 2018 kysely paljastaa, että monilla vetäytyminen on kestänyt yli kymmenen vuotta. Yli 30 vuotta kestänyttä vetäytymistä raportoi 6,4 prosenttia. (Tajan 2021.) Nonakan ym. (2022) katsauksessa vetäytyneiden keskimääräinen ikä oli 29,55 vuotta ja vetäytymisen kesto 80,66 kuukautta. Japanin ulkopuolella tehdyissä tutkimuksissa keskimääräinen ikä oli kuitenkin korkeampi ja vetäytymisen kesto lyhyempi.[3]

3 Sosiaalisen vetäytymisen noustessa julkisen keskustelun pinnalle vuosituhannen vaihteen Japanissa ilmiön ymmärrettiin pitkälti koskevan nuoria ikäryhmiä. Uudemmissa tutkimuksissa vetäytymisen on kuitenkin havaittu ulottuvan myös vanhempaan väestöön ja sosiaalisesti vetäytyneiden ikä ja vetäytymisen kesto ovat

Sosiaalisen vetäytymisen esiintyvyyttä on mitattu myös Euroopassa. Amendola ym. (2023) ovat tutkineet ”voimakasta sosiaalista eristäytyneisyyttä” (*severe social isolation*) 29 eurooppalaisessa maassa *European Social Survey* -kyselyitä hyödyntäen. Heidän käyttämänsä muuttujat rajaavat eristäytyneisyyden sosiaalisen elämän rajoittuneisuuden ja työn ja opiskelun ulkopuolisuuden perusteella. Määritelmällisesti tämä kaappaa monenlaisissa elämäntilanteissa olevia henkilöitä yksin elävistä työkyvyttömistä kotiäiteihin. Vuosien 2018–2020 kyselyssä voimakkaasti sosiaalisesti eristäytyneitä oli 1,77 prosenttia 15–64-vuotiaista. Eristäytyminen oli yleisintä Keski- ja Itä-Euroopassa (2,8%). Pohjois-Euroopassa se oli taas vähäisintä (0,8%). Suomessa eristäytyneitä oli 0,72 prosenttia (lisämateriaali, taulukko 3).

Sosiaalinen vetäytyminen mielletään usein tavalla tai toisella patologiseksi olotilaksi. Oman kysymyksensä muodostaakin se, tulisiko vetäytymiseen liittyä jotain yksilölle itselleen haitallista, jotta siitä edes voidaan puhua ”sosiaalisena vetäytymisenä”. Kato, Kanba & Teo (2019) tarjoavat päivitetyn määritelmän sosiaaliselle vetäytymiselle, missä vetäytyminen määrittyy vähintään kuuden kuukauden mittaiseksi eristäytymiseksi kotiin, mihin liittyy ahdinkoa ja toimintarajoitteita. Nämä ovatkin varsin yleisiä kokemuksia sosiaalisesti vetäytyneillä. Yllä mainitussa Koyaman ym. (2010) tutkimuksessa lähes 80 prosenttia koki jonkinlaista ahdinkoa sosiaalisen vetäytymisensä yhteydessä, eivätkä opiskelu- ja työvelvoitteita omanneet kyenneet tai halunneet suoriutua niistä.

Sosiaalisten verkostojen ja kontaktien vähyyden ja eristäytymisen lisäksi vetäytyneet ovat usein sisäänpäin kääntyneitä, kärsivät sosiaalisten tilanteiden pelosta ja yksinäisyydestä, kokevat usein tulleensa torjutuiksi ja kiusatuiksi, ja heillä on vaikeuksia luottaa ja luoda suhteita muihin ihmisiin. Tämän lisäksi vetäytyneet voivat kokea vierautuneisuutta yhteiskunnasta, mihin voi toisaalta liittyä myös kapinallisuutta. (de Luca ym. 2020; Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015; Saitou 2013; Sekimizu 2022; Tajan 2021; Yung ym. 2021.) Yllä mainitussa eurooppalaisessa tutkimuksessa voimakkaasti sosiaalisesti eristäytyneiden luottamus muihin ihmisiin oli heikompaa kuin muilla ja he raportoivat vähäisemmästä emotionaalisesta tuesta. He olivat myös muita onnettomampia ja suunnittelivat vähemmän tulevaisuuttaan. (Amendola ym. 2023.)

2.1.2 Sosiaalinen vetäytyminen psykologisena ilmiönä

Sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksessa yleisin tulkintakehys on psykologis-medikalistinen malli, jossa vetäytyminen näyttäytyy psykopatologisena ilmiönä, joka

nousseet (Nonaka ym. 2022; Tajan 2021). Sosiaalisesti vetäytyneen väestön vanheneminen on noteerattu myös julkisessa keskustelussa, mikä on herättänyt huolta siitä, kuinka tämä väestöryhmä tulee selviytymään heistä huolehtivien vanhempien eläköityessä ja kuollessa ja miten heidät pystyttäisiin integroimaan japanilaiseen yhteiskuntaan (Sekimizu 2022; Wong & Li 2021).

esiintyy päällekäin psyykkisen oireilun ja häiriöiden kanssa. Sosiaalinen vetäytymisen määrittyy tämän viitekehyksen sisällä siis psykopatologiseksi ja mielisairaaksi olotilaksi, joka edellyttää ennen kaikkea terapeuttisia ja farmakologisia interventioita. Psykologis-medikalistiseen malliin liittyen sosiaalista vetäytyminen on kehystetty myös osittain biologiseksi ilmiöksi, mutta tähän mennessä tällainen tutkimus on jäänyt ohueksi (Kato, Kanba & Teo 2019).

Psykologis-medikalistista mallia on kritisoitu vetäytymisen yhteiskunnallisen kontekstin sivuuttamisesta, mutta tämä ei nähdäkseni pidä aivan paikkaansa. Tutkijat nimittäin esittävät tyypillisesti varsin monisyisiä selitysmalleja sosiaaliselle vetäytymiselle, missä yhdistyvät sekä yksilölliset ominaisuudet ja psykososiaaliset taustat että kulttuuriset ja rakenteelliset tekijät (Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015; Wong & Li 2021). Yhteiskunnallisten tekijöiden kontribuutio sosiaaliseen vetäytymiseen on kuitenkin jäänyt alitutkituksi ja psykologis-medikalistisesti orientoituneilla tutkijoilla ilmiön rakenteellinen ja kulttuurinen konteksti jää usein vain taustoittavaksi tekijäksi. Tutkimuskirjallisuutta on kritisoitu myös sosiaalisen vetäytymisen patologisoinnista, mikä riistää vetäytyneiltä henkilöiltä heidän autonomisen toimijuutensa. (Berman & Rizzo 2019; Coeli ym. 2023; Furlong 2008.)

Yksi kiista psykologisen tulkintakehyksen sisällä on koskenut sitä, tulisiko sosiaalinen vetäytyminen käsitteellistää (muista) mielenterveysongelmista irrallisena ilmiönä. Osa tutkijoista on nimittäin pyrkinyt määrittelemään vetäytymisen siten, että se ei näyttäytyisi muiden psyykkisten häiriöiden, esimerkiksi skitsofrenian, oireena vaan omana erityisenä kategorianaan. Tämä on johtanut puheeseen ”primaarisesta” ja ”toissijaisesta” sosiaalisesta vetäytymisestä. Ensimmäisessä vetäytymiseen ei liity (muita) mielenterveysongelmia ja toisessa liittyy. Sosiaalista vetäytymistä on pidetty myös japanilaiselle yhteiskunnalle ominaisena ”kulttuurisidonnaisena syndroomana”, mutta tämä on sittemmin asettunut kyseenalaiseksi, sillä vetäytymisestä on raportoitu myös lukuisissa muissa maissa. (Tajan 2015.) Vetäytymisen psykologista tutkimuskirjallisuutta analysoineen Nicolas Tajanin (emt.) mukaan sosiaalinen vetäytyminen ei ole syndrooma vaan ”ahdingon ilmaisutapa” (*idiom of distress*).

Psykologis-medikalistisen mallin sisällä ollaan kuitenkin yhdenmielisiä siitä, että sosiaaliseen vetäytymiseen liittyy usein psyykkisiä häiriöitä ja oireilua. Koyaman ym. (2010) tutkimuksessa 54,5 prosenttia oli kokenut jonkin psykiatrisen häiriön elinaikanaan ja 17,4 prosenttia vetäytymisen aikana. Luku oli korkeampi kuin muussa väestössä (29,5%). Häiriöistä yleisimmät liittyivät ahdistukseen, mielialaan ja päihteiden käyttöön. Tosin ainoastaan mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöt esiintyivät ajallisesti päällekkäin vetäytymisen kanssa. Japanin Terveys-, työ- ja hyvinvointiministeriön kyselyissä mielenterveydellistä hoitoa oli saanut 18,4 prosenttia 15–39-vuotiaista ja 31,9 prosenttia 40–64-vuotiaista vetäytyneistä. Vastaavat luvut verrokkiryhmissä olivat 4,5 ja 5,6 prosenttia. (Tajan 2021.)

Sosiaaliseen vetäytymiseen liitettyjen psyykenhäiriöiden ja poikkeavuuksien kirjo on laaja. Näihin ovat lukeutuneet esimerkiksi skitsofrenia ja psykoosi, sosiaalisten tilanteiden pelko ja ahdistuneisuus, masennus ja mielialahäiriöt sekä persoonallisuushäiriöt (erit. välttelevä persoonallisuus). Uusimpina tulokkaina listalla ovat autismi ja nettiriippuvuus.[4] Vetäytyminen on liitetty myös traumaattisiin kokemuksiin ja traumaperäisiin häiriöihin.[5] Näiden lisäksi vetäytymiseen voi liittyä myös muita ei-psykiatrisia sairauksia. (Dell'Osso ym. 2023; Frankova 2019; Kato, Kanba & Teo 2019; Muris & Ollendick 2023.) Kondo ym. (2011) jakavat sosiaalisesti vetäytyneet kolmeen ryhmään psykiatristen profiilien perusteella. Ensimmäisessä ryhmässä ensisijaisina diagnooseina olivat skitsofrenia, mielialahäiriöt ja ahdistuneisuus. Toista ryhmää määrittivät erilaiset kehityshäiriöt, jotka olivat alkaneet varhain lapsuudessa tai nuoruudessa. Kolmannessa olennaisimpia olivat persoonallisuushäiriöt, sopeutumisvaikeudet ja somaattinen oireilu. Ryhmien välillä oli toisaalta myös päällekkäisyyttä.

Sosiaalisesti vetäytyneiden on nähty vastaavasti kärsivän myös laajasta kirjosta erilaisia oireita. Tamaki Saitoun mukaan tyypillisimpiin oireisiin kuuluu muiden ihmisten pelko, mihin liittyy usein myös vääristynyt kuva omasta kehosta. Muiden välttely voi joissain tapauksissa koskea myös omia perheenjäseniä. Saitou raportoi tapauksista, joissa yksilö vetäytyy täysin omaan huoneeseensa laiminlyöden hygieniansa ja virtsaten ja ulostaen purkkeihin. Muita oireita ovat esimerkiksi pakko-oireet, unettomuus, vainoharhaisuus, aggressiivisuus, epätoivo, itsetuhoiset ajatukset, yli- tai alisyöminen, sairauksien pelko, päihteiden käyttö ja psykosomaattiset oireet. (Saitou 2013, 37–50.) Vastaavia listoja ovat tuottaneet myös muut tutkijat (ks. esim. Frankova 2019; Hattori 2006; Yong & Nomura 2019; Zhu ym. 2021).

Oman osansa sosiaalisen vetäytymisen psykologista tutkimuskirjallisuutta muodostavat psykososiaaliset kehitysmallit, joissa vetäytyminen näyttäytyy lapsuudessa alkaneen patologisen kehityskulun seurauksena. Monet tutkijat viittaavatkin vetäytyneiden ongelmallisiin perhetaustoihin, joiden nähdään altistaneen heidät sosiaaliselle vetäytymiselle tai ylläpitävän sitä (ks. esim. Benarous ym. 2022; Hareven ym. 2022; Hattori 2006; Kondo ym. 2011; Muris & Ollendick 2023; Saitou 2013). Esimerkiksi Yuichi Hattori (2006) korostaa 35 tapausta

4 Nettiriippuvuuden yhteyttä sosiaaliseen vetäytymiseen on selitetty monin tavoin, eivätkä syy-seuraussuhteet ole selviä. (Dell'Osso ym. 2023; Lee ym. 2013; Sales-Filho ym. 2023; Stip ym. 2016; Tateno ym. 2019.) Kato ym. (2020) tulkitsevat vetäytymisen ja internetin yhteyttä kahdella tavalla. Ensinnäkin internet voi muodostaa sosiaalisesti vetäytyneille keinon lievittää yksinäisyyttä. Toisaalta internetin käytön yleistyminen on vähentänyt tarvetta kotioloista poistumiselle ja kasvokkaisille tapaamisille monenlaisen asioinnin siirtyessä internetiin, mikä voi aiheuttaa fyysistä eristäytymistä kotioloihin ja tätä kautta sosiaalista vetäytymistä. Kaikki tutkijat eivät myöskään havaitse yhteyttä vetäytymisen ja nettiriippuvuuden välillä (Huang ym. 2024). Eurooppalaisessa tutkimuksessa voimakkaan sosiaalisen eristäytymisen on havaittu korreloivan *negatiivisesti* internetin käytön kanssa, mikä viittaa internetin sosiaaliselta vetäytymiseltä suojaavaan vaikutukseen (Amendola ym. 2023).

5 Esimerkiksi Iryna Frankova (2019) on kartoittanut ukrainalaisessa tutkimuksessaan sosiaalisen vetäytymisen taustalla olevia traumaattisia kokemuksia. Yleisimpiä olivat emotionaalinen loukkaus ja välinpitämättömyys, läheisen kuolema tai sen uhka, läheisen emotionaalinen epävakaus ja vanhempien ero. Tätä vastaavasti vetäytyneiden psyykkisten häiriöiden listalta löytyi post-traumaattinen stressihäiriö.

käsittävässä tutkimuksessaan vetäytyneiden kokevan tulleensa emotionaalisesti hylätyiksi ja harvemmissa tapauksissa fyysisesti kaltoinkohdelluiksi vanhempiensa taholta. Vetäytyneet raportoivat myös pelänneensä vanhempiaan lapsena. He suhtautuivat vanhempiinsa epäluottavaisesti eivätkä kokeneet pystyvänsä ilmaisemaan heille tunteitaan avoimesti. Toisaalta myös vanhempiin kohdistunut viha oli yleistä ja osa vetäytyneistä oli itsekin käyttäytynyt aggressiivisesti ja väkivaltaisesti vanhempiaan kohtaan (ks. myös Saitou 2013).

Hattori arvelee sosiaalisen vetäytymisen aiheutuvan japanilaisille perheille tyypillisistä ominaisuuksista, joihin lukeutuvat etäiset perhesuhteet, tunteiden tukahduttaminen, poissaolevat isät ja äidin ja lapsen patologinen keskinäisriippuvuus. Tämä heijastelee japanilaiseen kulttuuriin vetoavia selityksiä vetäytymiselle (Kato, Kanba & Teo 2019). Perhetaustoihin on kuitenkin kiinnitetty huomiota myös Japanin ulkopuolella. Eräässä espanjalaisessa tutkimuksessa sosiaalisesti vetäytyneiden perhetaustoissa esiintyi perheenjäsenten psykiatrisia ongelmia, perheen vuorovaikutuksen ”dysfunktionaalisuutta” ja kaltoinkohtelua, mitkä olivat kaikki yhteydessä toisiinsa ja vaikeuttivat eri tavoin vetäytymistä ja sen hoitoa. Lähes 40 prosenttia vetäytyneistä tuli yksinhuoltajaperheistä. (Malagón-Amor ym. 2020.)

Sosiaalista vetäytymistä on tarkasteltu myös kiintymysteorian näkökulmasta, jossa keskiössä ovat (varhais)lapsuuden suhteet vanhempiin, jotka vaikuttavat siihen, millaisia ihmissuhteita yksilöt myöhemmin muodostavat (Li & Wong 2015). Krieg ja Dickie (2011) havaitsevat, että ujo temperamentti ja kokemukset vanhempien torjumaksi tulemisesta ennakoivat ”ambivalentin kiintymyksen”[6] muodostumista, mikä taas ennakoi sosiaalista vetäytymistä erityisesti yhdistettynä kokemuksiin vertaisten torjumaksi tulemisesta (kiusaamisesta). Kiintymysteoriassa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on keskiössä, minkä perusteella voisi ajatella tietynlaisten kasvatustapojen asettavan lapset sosiaalisen vetäytymisen riskiin. Umeda ym. (2012) eivät kuitenkaan löytäneet yhteyttä kasvatustyylien ja sosiaalisen vetäytymisen välillä. Sen sijaan vetäytymistä ennakoivat vanhempien korkea koulutus ja äidin paniikkihäiriö. Myöskään Wakuta ym. (2023) eivät löytäneet yhteyttä sosiaalisen vetäytymisen ja lapsuudenperheessä koettujen vaikeuksien välillä. Sen sijaan vetäytyminen oli yhteydessä koulun sosiaalisessa ympäristössä koettuihin vaikeuksiin.

Perhetaustojen lisäksi onkin korostettu sosiaalisesti vetäytyneiden ongelmallisia vertaissuhteita, erityisesti koulukiusaamista (Coeli ym. 2023; Wakuta ym. 2023; Yung ym. 2021). Esimerkiksi Leen ym. (2013) korealaisessa tutkimuksessa havaittiin sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten paitsi olevan sosiaalisesti eristäytyneitä ja ulkopuolisia myös kokeneen laiminlyöntiä, torjuntaa tai kiusaamista. Näiden osuuden muodosti 54,3 prosenttia vetäytyneistä nuorista, ja 17,1 prosenttia raportoi

6 Ambivalentissa kiintymyksessä lapsi takertuu epäluotettavaan vanhempaan ja suhtautuu ympäristöönsä epäluottavaisesti. Ambivalentit yksilöt voivat kokea sosiaaliset tilanteet hankaliksi ja vältellä niitä, mikä taas altistaa heidät kielteisille reaktioille vertaistensa taholta. (Krieg & Dickie 2011.)

vetäytymisen aiheutuneen suoraan kiusaamisesta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat ja negatiiviset kokemukset vertaissuhteista vaikuttaisivat muodostavan noidankehän, jossa ne ruokkivat toisiaan. Sosiaalisten tilanteiden pelko altistaa kielteisille reaktioille ja kiusaamiselle muiden taholta, mikä taas voi osoittaa ahdistuneelle yksilölle, että hän on oikeassa ollessaan epäluottavainen muita kohtaan (Blöte ym. 2015).

Sosiaalisesti vetäytyneiden vertaissuhdeongelmat voivat liittyä myös autismiin. Katsuki ym. (2020) havaitsevat autististen piirteiden olevan yleisempiä sosiaalisesti vetäytyneiden keskuudessa verrokkiryhmään verrattuna, minkä lisäksi autistiset vetäytyneet suosivat muita vetäytyneitä todennäköisemmin yksinoloa, kokivat enemmän yksinäisyyttä, omasivat pienemmät sosiaaliset verkostot ja saivat vähemmän sosiaalista tukea. He myös osoittivat vahvemmin piirteitä niin kutsutusta ”modernityyppisestä masennuksesta” (ks. seuraava alaluku). Autistinen neuroepätyypillisyys siis paitsi altistaa vetäytymiselle myös vaikeuttaa sitä. (Ks. myös Dell’Osso ym. 2023.)

Sosiaalista vetäytymistä on lähestytty myös psykoanalyyttisistä näkökulmista, jotka edustavat vähemmistöä sosiaalisen vetäytymisen tutkimuskirjallisuudessa mutta ovat olennaisia käsillä olevan tutkimuksen kannalta (de Luca ym. 2020; Ranieri 2018; Saitou 2013; Tajan 2021). Ne muistuttavat muita psykologis-medikalistiseen malliin kuuluvia tutkimuksia siten, että niissä korostuu yksilökeskeinen psykopatologia. Edes kriittisemmin ajatteleva Nicolas Tajan (2021) ei päädy sisällyttämään yhteiskunnallisia tekijöitä selitykseensä. Vaikka hän korostaa sosiaalisen vetäytymisen luonnetta potentiaalisesti kapinallisena ja medikalisointia vastustavana psykososiaalisena olotilana, palautuu se viime kädessä yksilön ominaisuuksilla ja perhetaustoilla selittyväksi ilmiöksi. Tajanin analyysissä vetäytyminen rinnastuu myös sairauteen, sillä hän korostaa vetäytymisen tahdonvastaista luonnetta ja vetäytyneiden tietoista halua osallistua yhteiskuntaan.

Psykoanalyyttisissä narratiiveissa sosiaalinen vetäytyminen näyttäytyy myös sopeutumisongelmana. Esimerkiksi de Lucan ym. (2020) narratiivissa vetäytyminen on reaktio nuoren halun ja sen täyttymisen mahdottomuuden väliseen jännitteeseen, minkä taustalla ovat puberteetin mukanaan tuomat ruumiilliset muutokset. Eristäytymällä nuori katkaisee suhteensa ulkomaailmaan, mikä auttaa häntä käsittelemään ruumiillisten muutosten synnyttämiä jännitteitä ja suojaa häntä voimattomuudelta ja pettymyksiltä, mihin riippuvuus ulkomaailman objekteista välttämättä johtaa. Pahimmillaan nuori projisoi sisäiset jännitteensä ulkomaailmaan, josta muodostuu egoa uhkaava ahdistuksen ja vainoharhaisuuden lähde. Jännitteet näyttäytyvät myös kamppailuna yhteiskunnallisia odotuksia vastaan, joille alistuminen tarkoittaisi nuorelle koko hänen minuutensa uhraamista. Vetäytyminen on näin tuotos kapinallisuudesta, jossa nuori ei pysty luopumaan maternaaliseen identifikaatioon perustuvasta kaikkivoipaisuuden illuusiosta.

Samaisesta teemasta puhuu myös Tamaki Saitou (2013, 172–176), jonka mukaan sosiaalisessa vetäytymisessä on kyse kastraation lykkäämisestä. Kastraatiolla viitataan tässä prosessiin, missä yksilö on pakotettu luopumaan kaikkivoipaisuudestaan ja hyväksymään riippuvuutensa muista ihmisistä. Aikuiseksi kypsyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus edellyttävät kastraatiota, toistuvien menetysten läpikäyntiä ja hyväksymistä. Sosiaalinen vetäytyminen on kastraation lykkäämistä siinä mielessä, että vetäytyessään sosiaalisesta elämästä nuori kieltäytyy uhraamasta ”vapauttaan”, mitä sosiaaliset siteet ja velvoitteet uhkaavat. Sosiaalinen vetäytyminen edustaa näin Saitoun sanoin ”päättymätöntä nuoruutta”, mikä ei tosin ole kivutonta nuorille itselleen.

Saitoun mukaan kastraation lykkäämistä ruokkii erityisesti japanilainen koulujärjestelmä, joka saa oppilaat sisäistämään sen illuusion, että jokaisella on rajattomat mahdollisuudet. Tämä kaikkivoipaisuuden illuusio törmää realiteetteihin työelämään siirtymisen vaiheessa, mikä on Saitoun mukaan vetäytymiselle riskialtis nivelkohta nuorten elämässä. Työelämässä yksilön tulisi asettua määrättyyn rooliin ja luopua muista mahdollisuuksista, mihin koulujärjestelmä ei valmista oppilaita. Vaikka Saitou pyrkiikin irtautumaan moralisoivista narratiiveista, typistyy vetäytyminen hänelläkin sopeutumisongelmaksi, jossa nuori ei kykene hyväksymään elämänmahdollisuuksiensa rajallisuutta. Kuten de Lucan ym. (2020) narratiivissa myös Saitoun näkemyksessä sosiaalinen vetäytyminen edustaa näin nuoren kieltäytymistä kasvamasta aikuiseksi.

Kuten myöhemmissä luvuissa nähdään, kieltäytyminen kastraatiosta on keskeinen teema myös käsillä olevassa tutkimuksessa, joka myös ammentaa psykoanalyyttisestä teoriasta. Omassa analyysissäni se ei kuitenkaan kumpua vetäytyneiden nuorten kyvyttömyydestä sopeutua vaan sosiaalisesti tuotetusta voimattomuudesta. Vaikka jaan psykoanalyyttisten tutkijoiden näkemyksen kastraation torjumisen patologisuudesta, väitän sen toimivan kapinallisena reaktiona yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tämä reaktio ei kuitenkaan tule usein artikuloiduksi, ja yhdyn tässä mielessä Tajanin (2021) näkemykseen vetäytymisestä oireena, joka ei tule subjektivoiduksi. Yhteiskunnallisia rakenteita korostava näkökulma ei ole ainutlaatuinen, sillä sosiaalista vetäytymistä tarkasteltu myös sosiologisesta viitekehyksestä, jota erittelen seuraavassa alaluvussa.

2.1.3 Sosiaalinen vetäytyminen yhteiskunnallisena ilmiönä

Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset näkökulmat sosiaaliseen vetäytymiseen jakautuvat karkeasti kahteen luokkaan, japanilaisen kulttuurin ominaispiirteitä ja jälkiteollisen yhteiskunnan rakenteita painottaviin. Japanilaisen kulttuurin piirteitä painottavat näkökulmat pitävät sosiaalista vetäytymistä tuotoksena japanilaisten perheiden ominaispiirteistä ja japanilaisen yhteiskunnan konformistisuudesta. Jälkiteollisen

yhteiskunnan rakenteisiin vetoavissa selityksissä painottuvat taas koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden instituutiot ja yhteiskunnallinen muutos. Aloitan japanilaista kulttuuria painottavista selityksistä.

Japanilaisen perhe-elämän osalta keskeisimpänä patologisena ominaisuutena on pidetty äidin ja lapsen välisen siteen vahvuutta ja isän etäisyyttä, minkä on nähty ruokkivan patologisia riippuvuustendenssejä ja altistavan nuoret sosiaaliselle vetäytymiselle.[7] Tähän kulttuurisesti suvaittuun (yli)riippuvuuteen vanhemmista, joka kulkee nimellä *amae*, on liitetty myös vanhempien tarve ylisuojella lapsiaan, mikä opettaa heidät pitämään ulkomaailmaa turvattomana. On myös väitetty, että vetäytyneiden nuorten perheissä huoltajasuhde voi kääntyä päinvastaiseksi, jolloin äidistä tulee riippuvainen lapsestaan. (Hattori 2006; Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015.) Nämä näkemykset toistavat kulttuurista narratiivia lapsen (varsinkin poikalapsen) tarpeesta irtautua äidistään ja itsenäistyä. Tiedossani ei kuitenkaan ole tutkimusta, jossa näitä selityksiä olisi vakuuttavasti testattu.

Japanilaisten perheiden on nähty myös asettavan lapsille suorituspaineita, mikä altistaa sosiaaliselle vetäytymiselle. Suwan ja Suzukin (2013) narratiivissa sosiaalinen vetäytyminen on passiivinen reaktio muiden ihmisten ja yhteiskunnan taholta asetettuihin odotuksiin. Koska vetäytyneet ovat joutuneet tukahduttamaan omat toiveensa ja sisäistämään ulkoa päin pakotetut odotukset, heiltä puuttuu motivaatio panostaa niiden savuttamiseen. Välttyäkseen tilanteilta, jotka uhkaavat jollain tavoin paljastaa kuilun odotusten ja todellisen minuuden välillä, vetäytyneet omaksuvat välttelevän käytöksen ja piiloutuvat pois muiden silmistä. Vetäytyneiden nuorten perheet näyttäytyvät tässä narratiivissa keskeisinä ulkoisten odotusten välittäjinä.

Japania on yleisesti ottaen pidetty konformistisena yhteiskuntana, joka edellyttää ihmisiltä yksilöllisyyden tukahduttamista ja kollektiivin asettamista etusijalle. Sosiaalista vetäytymistä on tulkittu tämän valossa oireena konformismin alistavista tendensseistä, jolloin ratkaisuksi tarjoutuu vapaus ilmaista omaa yksilöllisyyttä. Tämänkaltainen käsitys toistuu myös vetäytyneiden omissa kertomuksissa, joissa oma (arvoituksellinen) minuus asettuu vastakkain yhteiskunnallisten odotusten kanssa. Toisaalta Japanin on nähty käyvän läpi myös kulttuurista muutosta, missä traditionaalinen konformismi on murentumassa ja moderni individualismi on valtaamassa sen tilaa. Tällöin sosiaalinen vetäytyminen ei näyttäydy niinkään konformistisuuden oireena vaan seurauksena yhteiskunnallisesta muutoksesta ja kulttuurisista ristiriidoista. (Kato, Kanba & Teo 2019; Li & Wong 2015; Sekimizu 2022; Suwa & Suzuki 2013; Zielenziger 2006.)

Yksi tällainen tulkinta koskee niin kutsuttua ”modernityyppistä masennusta” (*modern-type depression*), joka on yhdistetty sosiaaliseen vetäytymiseen (Kato,

7 Riippuvuustendenssit voivat toisaalta olla myös vetäytymisen seurausta. Saitoun (2013, 43–46) mukaan pitkään vetäytyneillä on taipumus ailahdella aggressiivisuuden ja regression välillä. Jälkimmäisessä on kyse palautumisesta eräänlaiseen lapsenomaiseen tilaan, mikä ruokkii riippuvuutta äidistä. Tämän voi nähdä osana psykoanalyyttisiä narratiiveja, joissa vetäytyminen edustaa nuoren kyvyttömyyttä hyväksyä kastraatiota ja irtautua äidistä.

Kanba & Teo 2019; Katsuki ym. 2020; Masuda ym. 2024). Modernityyppistä masennusta luonnehtii matalan itsetunnon, muita syyllistävän valittamisen ja yhteiskunnallisten roolien ja velvoitteiden välttelyn yhdistelmä (Kato ym. 2019). Kato ja Kanba (2017) pitävät sitä sopeutumisvaikeutena yhteiskunnallisessa muutoksessa, missä kollektivismin rinnalle on noussut länsimainen suoriutumista korostava individualismi. Koulutusjärjestelmää on kuitenkin uudistettu tavalla, joka sallii oppilaille enemmän vapauksia ja asettaa heille vähemmän kilpailupaineita. Katon ja Kanban mukaan nämä yhteiskunnalliset muutokset (riippuvuus- ja ylisuojelukulttuurin kera) ovat tuottaneet nuorison, jolla ei ole tarpeeksi resilienssiä selviytyäkseen traditionaalisen hierarkian ja kilpailun ristiriitaisista paineista.

Tutkimus on kuitenkin tuottanut ristiriitaisia tuloksia modernityyppisen masennuksen ja sosiaalisen vetäytymisen välisestä yhteydestä. Masuda ym. (2024) ovat havainneet vetäytyneiden raportoivan verrokkiryhmää enemmän modernityyppistä masennusta ja rakentavat polkumallin, joka kulkee lapsuuden kaltoinkohtelukokemuksista modernityyppiseen masennukseen ja sieltä fyysiseen eristäytymiseen ja itsetuhoisuuteen. Heidän tutkimuksensa, kuten useimpien muidenkin, on kuitenkin poikittainen. Huangin ym. (2024) pitkittäistutkimuksessa, jossa tarkasteltiin sosiaalisen vetäytymisen kehittymistä koronapandemian aikana, modernityyppinen masennus ei ennakoinut vetäytymistä. Sen sijaan vetäytymiselle altistivat miessukupuoli, työttömyys, eristäytyneisyys, masennus, sosiaalisten tilanteiden pelko, riskien välttely ja heikko resilienssi.[8] Modernityyppinen masennus ei tämän tutkimuksen perusteella vaikuta olennaiselta vetäytymisen riskitekijältä.

Japanilaisen individualisaatiokehityksen taustalle on paikannettu myös jälkiteollisille yhteiskunnille tyypillisiä rakenteellisia muutoksia, esimerkiksi työmarkkinoiden eriarvoistuminen ja kilpailupaineiden kiristyminen. Sosiaalisen vetäytymisen yleistymistä Japanissa onkin selitetty tällaisiin rakennemuutoksiin ja japanilaisen hyvinvointiyhteiskunnan institutionaaliseen rakenteeseen liittyvänä ilmiönä. Näissä narratiiveissa korostuvat erityisesti työmarkkinoiden ja koulutusjärjestelmän ongelmat sekä familistinen hyvinvointimalli, joka on kyvytön vastaamaan kiristyneeseen markkinakilpailuun ja työmarkkinoiden marginaaliin pudonneiden kasvuun. Sosiaalinen vetäytyminen edustaa tällöin jälkiteollisesta yhteiskunnasta vieraantumista ja uloslyödyksi päätymistä. (Furlong 2008; Sekimizu 2022; Toivonen ym. 2011.)

Perusteellisimmin tällaisen narratiivin on esittänyt Teppei Sekimizu (2022), joka asettaa sosiaalisen vetäytymisen Japanin jälkiteollisten työmarkkinoiden ja familistisen hyvinvointimallin kontekstiin. Sekimizu painottaa kolmea työmarkkinoilla tapahtunutta muutosta, jotka ovat vaikeuttaneet nuorempien

8 Tutkimus tuotti myös paradoksaalisia tuloksia, sillä suoriutumismotivoituneet ja sosiaaliset ihmiset olivat myös alttiimpia vetäytymiselle. Tutkijat itse selittävät tätä tulosta koronapandemiaan liittyvillä erityisolosuhteilla. Sosiaalinen vetäytyminen määriteltiin tässä tutkimuksessa fyysisenä eristäytymisenä, johon liittyy ahdinkoa ja toimintarajoitteita. Ei ole yllättävää, että suoriutumismotivoituneet ja sosiaaliset ihmiset potevat ahdinkoa koronapandemian ajaessa heidät fyysiseen eristykseen. (Huang ym. 2024.)

sukupolvien työllistymistä vakituisiin työsuhteisiin. Nämä muutokset ovat työttömyyden ja epätyypillisten työsuhteiden yleistyminen, koulutusvaatimusten kasvu ja elinkeinorakenteen muuttuminen teollisesta palvelupainotteiseksi. Kaikki nämä muutokset yhdessä puskevat nuorempia sukupolvia työmarkkinoiden ulkopuolelle, missä erityisessä riskissä ovat heikommista lähtökohdista ponnistavat ja uudenlaisiin kilpailullisuutta ja sosiaalisuutta korostaviin paineisiin sopeutumattomat.

Sosiaalisen vetäytymisen esiintyvyys onkin yhteydessä yleiseen työttömyysasteeseen, kuten selviää Nonakan ja Sakain (2021) tutkimuksesta. He eivät tosin havainneet yhteyttä vetäytymisen ja avointen työpaikkojen välillä, minkä he arvelevat johtuvan vetäytyneiden henkilöiden taipumuksesta luopua työnhausta. Tätä tulkintaa tukee Hiharan ym. (2022) tutkimus, jossa tarkasteltiin sosiaalisen vetäytymisen kehittymistä yhden vuoden kestäneen työnhaun aikana. Suurin osa tutkimuksen nuorista aikuisista asettui vahvaa ja voimistuvaa sosiaalista vetäytymistä kuvaavalle polulle.[9] (Ks. myös Huang ym. 2024.) Lisäksi sosiaalisen vetäytymisen on havaittu olevan harvinaisempaa alueilla, joilla on paljon kauppa- ja palvelutaloutta, ja yleisempää maaseudulla, mikä tukee sosiaalisen vetäytymisen yhteyttä työmarkkinoiden olosuhteisiin (Yong & Nomura 2019; Yong ym. 2020).

Sekimizun (2022) mukaan Japanin yrityskeskeinen ja familistinen hyvinvointimalli ei ole pystynyt vastaamaan työmarkkinoilla tapahtuneisiin muutoksiin. Työttömyyden ja epätyypillisten työsuhteiden yleistyminen on tarkoittanut sitä, etteivät monet ole päässeet käsiksi vakituisen ansiotyön ja yritysten tarjoamiin etuihin. Koska maan sosiaaliturvajärjestelmä on alikehittynyt eikä tarjoa esimerkiksi kunnollisia työkyvyttömyysetuuksia, työmarkkinoiden ulkopuoliset nuoret päätyvät riippuvaiseksi vanhemmistaan. Tämä taas kuormittaa perheitä, joille kasautuu kulttuurisesti ja institutionaalisesti suuri vastuu lastensa hyvinvoinnista. Ongelma on pahentunut sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden ikääntyessä, mikä on synnyttänyt niin kutsutun ”80-50-ongelman”, jossa 80-vuotiaat vanhemmat ovat vastuussa 50-vuotiaista lapsistaan. Monet vanhemmat ovatkin huolissaan sosiaalisesti vetäytyneiden lastensa tulevaisuudesta. (Ks. myös Sekimizu 2021.)

Sekimizu ei juurikaan kiinnitä huomiota japanilaiseen koulutusjärjestelmään, mutta sillä on keskeinen merkitys monille muille tutkijoille. Andy Furlongin (2008) mukaan japanilainen koulutusjärjestelmä on pysynyt jäykkänä ja konformistisena, minkä lisäksi siirtymän koulutuksesta työelämään oletetaan tapahtuvan saumattomasti. Nuorille ei helposti anneta toisia mahdollisuuksia eikä välivuosia katsota hyvällä. Siirtymän vaikeutuminen muodostaa suuremman riskin japanilaisille nuorille kuin heidän länsimaisille verrokeilleen. Japanilainen koulutusjärjestelmä on myös sosioekonomisesti eriarvoinen ja kilpailullinen, mitä työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset ovat ruokkineet. Näiden tekijöiden valossa ei ole yllättävää,

9 Kuten tutkimuksen tekijät huomauttavat, tähän tulokseen on voinut vaikuttaa myös tutkimuksen aikana vaikuttanut koronapandemia, joka on voinut lisätä sosiaalista eristäytymistä tutkittavien keskuudessa.

että koulunkäynnistä kieltäytyminen ja koulupudokkuus ovat yleisiä ilmiöitä Japanissa. Sosiaalinen vetäytyminen edustaa Furlongille näiden yhteiskunnallisten olosuhteiden tuottamaa (durkheimilaista) anomiaa.

Japanilaisten opiskelijoiden voi myös olla vaikea saada tukea ongelmiinsa. Mielenterveyden hoidon asiantuntijoita haastatelleen Nicolas Tajanin (2021) mukaan oppilaille suunnatussa ohjaus- ja tukijärjestelmässä tapahtuu katkos perusasteen ja toisen asteen välillä. Perusasteella koululaisille on tarjolla ohjausta ja tukea, mutta toisella asteella tämä loppuu, mikä johtaa koulupudokkaiden hylkäämiseen. Tällä on merkitystä sosiaalisen vetäytymisen kannalta, sillä vetäytyminen alkaa usein toisella koulutusasteella. Ohjaus- ja tukijärjestelmän puutteiden lisäksi japanilaista koulutusjärjestelmää määrittää kurinpidollinen muutos. Tajanin mukaan liiallisesta kurinpidosta on siirrytty sen enenevään puutteeseen, mikä on asettanut opettajien auktoriteetin kyseenalaiseksi. Tämä näkemys toistaa individualisaation ja perinteisten auktoriteettien murentumista korostavia narratiiveja (ks. esim. Kato & Kanba 2017).

Oppilaitokset kontribuoivat sosiaaliseen vetäytymiseen myös muilla tavoin. Coeli ym. (2023) ovat tehneet katsauksen tähän tutkimuskirjallisuuteen ja erotelleet viisi tapaa, joilla koulutuksellista kontekstia on käsitelty sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksessa. Ensinnäkin vetäytyminen on yhdistetty koulunkäynnistä kieltäytymiseen, jota on pidetty vetäytymisen oireena tai syynä. Toiseksi koulu on nähty kiusaamisen ja uloslyönnin paikkana, joka altistaa näiden kokemusten kautta vetäytymiselle. Kolmanneksi vetäytyminen on linkitetty koulutusjärjestelmän luonteeseen, jota määrittävät erityisesti kilpailullisuus ja valikoivuus. Neljänneksi vetäytymisen ja koulutusjärjestelmän yhteyttä on pohdittu laajemmassa työmarkkinoiden ja yhteiskunnallisen muutoksen kontekstissa. Viidenneksi on tarkasteltu sosiaalisesta vetäytymisestä toipumista vaihtoehtoisten, vähemmän kilpailullisten ja jäykkien koulutuksen järjestämistapojen kontekstissa. Tutkijat päätyvät tulkitsemaan sosiaalista vetäytymistä eräänlaiseksi kapinalliseksi käyttäytymiseksi uusliberaalin kapitalismin ja sitä palvelevan koulutusjärjestelmän kontekstissa.

Kaikkien näiden rakenteellisten tekijöiden valossa sosiaalisen vetäytymisen voisi arvella olevan yleisempää alemmissa yhteiskuntaluokissa, sillä koulupudokkuus ja työttömyys kasautuvat luokkahierarkian alapäähän ja itsessään heikentävät luokka-asemaa. Wakuta ym. (2023) havaitsevatkin sosiaalisen vetäytymisen olevan yhteydessä matalaan koulutukseen ja taloudellisiin ongelmiin. Yhteydet eivät tosin olleet tilastollisesti merkitseviä. Toisaalta sosiaalinen vetäytyminen on yhdistetty myös keskiluokkaisiin perheisiin ja sen on nähty koskevan erityisesti näiden vanhimpia poikia (Hattori 2006; Saitou 2013, 50–51; Umeda ym. 2012). Nonaka ja Sakai (2021) havaitsevat sosiaalisen vetäytymisen olevan yhteydessä korkeampiin kotitalouden tuloihin, mikä selittynee sillä, että vetäytyneet elävät usein vanhempiensa varassa, mikä ei olisi mahdollista köyhemmissä perheissä.

Korrelaatioissa esiintyi kuitenkin merkittävää vuosittaista vaihtelua, minkä vuoksi vetäytymisen yhteys perheen yhteiskuntaluokkaan ei ollut selkeä. Yong ja Nomura (2019) taas havaitsivat, etteivät sosiaalisesti vetäytyneet eronneet muista luokkataustoiltaan.

Eurooppalaisessa voimakkaan sosiaalisen eristäytymisen tutkimuksessa eristäytyminen oli yhteydessä vanhempien matalampaan koulutukseen ja omaan koulutustasoon, mutta yhteydet eivät olleet enää merkitseviä muut väestötekijät huomioiden. Sen sijaan eristäytyminen oli yhteydessä etuuksien ja vaihtoehtoisten tulolähteiden varassa elämiseen, toimeentulo-ongelmiin ja tulottomuuteen. Eristäytymiselle altistivat myös sairaus tai vammaisuus, eläkkeellä oleminen, kotityö ja lasten/muiden hoitaminen, ja maahanmuuttotausta. Kotitalouden nettotulojen huomioiminen teki joistain yhteyksistä ei-merkitseviä ja korreloi itsessään negatiivisesti eristäytymisen kanssa. (Amendola ym. 2023.) Eurooppalainen tutkimus viittaa siis sosiaalisen vetäytymisen olevan yleisempää alemmissa yhteiskuntaluokissa.

Selkeämpi konsensus liittyy sosiaalisen vetäytymisen sukupuolijakaumaan. Vetäytymisen on useimmissa tutkimuksissa havaittu koskevan valtaosin miehiä. Nonakan ym. (2022) kirjallisuuskatsauksessa miesten keskimääräinen osuus ylsi jopa 76,49 prosenttiin, joskin osuus oli suurempi Japanissa kuin muualla tehdyissä tutkimuksissa. Eurooppalaisissa maissa voimakkaan sosiaalisen eristäytymisen on taas havaittu olevan yleisempää naisilla kuin miehillä. Miehillä siinä oli myös tapahtunut laskua 2000-luvun alusta. Sukupuoli ei tosin vaikuttanut merkitsevästi eristäytymiseen muut väestötekijät huomioiden. (Amendola ym. 2023.) On siis mahdollista, että sosiaalisen vetäytymisen miespainotteisuus on erityisesti Japanissa korostuva ilmiö.

Miesten yliedustuksesta Japanissa kertovat esimerkiksi Japanin Työ-, terveys- ja hyvinvointiministeriön kyselyt, joissa miesten osuudet olivat 63,3 prosenttia 15–39-vuotiaiden ja 76,6 prosenttia 40–64-vuotiaiden keskuudessa. Toisaalta vuoden 2015 kyselyn ”affiniteettiryhmässä”, joka sisälsi vetäytymistä ymmärtäviä ja riskiryhmässä olevia, naisten osuus oli suurempi (59,3%). (Tajan 2021.) Yong ja Nomura (2019) arvioivat, että miehillä vetäytyminen pitkittyy herkemmin kuin naisilla, jotka toipuvat siitä paremmin. Naisten ja miesten elämäntilanteet vetäytymisen aikana voivat myös erota toisistaan. Esimerkiksi Yongin ym. (2020) tutkimuksessa 10,4 prosenttia vetäytyneistä oli kotona asuvia vanhempia tai muita vastaavia (*homemaker*) ja heistä kaikki olivat naisia.

Vaikka nämä sukupuolijakaumat ovat hyvin tunnettuja, sosiaalista vetäytymistä on harvemmin tarkasteltu suoraan sukupuolen näkökulmasta. Poikkeuksia kuitenkin löytyy. Esimerkiksi Masi ym. (2021) kartoittavat kirjallisuuskatsauksessaan erilaisia mahdollisia syitä sosiaalisen vetäytymisen sukupuolittuneisuudelle. He kiinnittävät huomiota esimerkiksi sukupuolirooleihin, jotka saattavat rangaista poikia ujoudesta ja vetäytyvästä käyttäytymisestä vahvemmin kuin tyttöjä. Tässä he viittaavat ujoutta

ja vetäytyvää käyttäytymistä koskevaan tutkimuskirjallisuuteen, jossa on esitetty samankaltaisia näkemyksiä. Erityisesti Doey ym. (2014) ovat väittäneet, että ujous on stigmatisoidumpaa pojilla kuin tytöillä ja linkittyy heillä voimakkaammin vertaissuhdeongelmiin ja psyykkiseen oireiluun. Vanhemmissa tutkimuksissa ujouden on myös havaittu hidastavan nuoruuden siirtymiä (esim. avioitumista) miehillä, mutta uudemmassa tutkimuksessa sukupuoliero vaikuttaa kaventuneen.

Ujouden ja vetäytyvän käyttäytymisen sukupuolieroja puoltava näyttö ei kuitenkaan ole vahvaa varsinkaan länsimaissa. Ran ym. (2022) tarkastelivat meta-analyysissään vetäytyvän käyttäytymisen ja vertaissuhdeongelmien välistä yhteyttä pohjoisamerikkalaisilla ja kiinalaisilla nuorilla ja havaitsivat tämän yhteyden olevan vahvempi nuorilla miehillä, mutta ainoastaan Kiinassa. Toisaalta Zhang ym. (2021) eivät havainneet omassa meta-analyysissään selkeää sukupuolieroa ujouden negatiivisissa vaikutuksissa sosioemotionaaliseen kehitykseen kiinalaisilla lapsilla. Chenin ym. (2024) meta-analyysistä taas selviää, että myöskään sosiaalisten tilanteiden pelon vaikutuksissa sosiaalisiin suhteisiin ei ole havaittu sukupuolieroa, vaan se vaikuttaa niihin kielteisesti molemmilla sukupuolilla. Nämä tutkimukset eivät vielä kumoa väitteitä ujouden ja vetäytyvän käyttäytymisen vaikutusten sukupuolieroista, mutta ne osoittavat, että mikäli eroja on olemassa, ne eivät tule esiin säännönmukaisesti.

Yong ym. (2020) ovat tutkineet sosiaalisen vetäytymisen sukupuolieroja japanilaisella maaseudulla. Sukupuolijakauma osoittautui heidän tutkimuksessaan melko tasaiseksi (53,7% miehiä, 46,2% naisia). Vetäytyneillä miehillä oli ei-vetäytyneisiin miehiin verrattuna enemmän vakavaa psyykkistä oireilua, heikompi itse arvioitu terveydentila, enemmän emotionaalista ahdinkoa ja enemmän itsetuhoisia ajatuksia, mutta naisilla tällaisia eroja ei löytynyt vetäytyneen ja ei-vetäytyneen ryhmän väliltä. Vetäytyneillä naisilla taas oli vähemmän sosiaalista tukea kuin ei-vetäytyneillä naisilla, mikä viittaa siihen, että naisilla sosiaalisen tuen rooli on keskeisempi. Tutkijat arvioivat näiden sukupuolierojen selittyvän useilla tekijöillä, esimerkiksi perinteisillä sukupuolirooleilla.

Myös Saitou (2013, 174–175) on esittänyt oman psykoanalyyttisen tulkintansa sosiaalisen vetäytymisen sukupuolittumisesta. Hänen mukaansa japanilainen yhteiskunta asettaa miehille voimakkaampia menestyspaineita kuin naisille, joita se työntää kotiäidin rooliin. Tämä johtaa siihen, että miesten yhteiskunnallinen ulkopuolisuus ja riippuvuus vanhemmista on stigmatisoidumpaa kuin naisten, minkä takia naisen vetäytymistä kotioloihin ei välttämättä pidetä yhtä problemaattisena. Miesten on myös vaikeampi hyväksyä omien elämänmahdollisuuksiensa rajallisuutta siinä, missä naiset oppivat sen varhaisella iällä. Mies kieltäytyy kastraatiosta, nainen sisäistää sen. Patriarkaalinen sukupuolijärjestys siis paradoksaalisesti suojaa naisia sosiaaliselta vetäytymiseltä.

2.1.4 Sosiaalinen vetäytyminen Suomessa

Sosiaalista vetäytymistä on tutkittu tällä nimikkeellä myös Suomessa.[10] Tämä kirjallisuus on sikäli poikkeuksellista sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksen kentällä, että se on valtaosin hyödyntänyt vain yhtä lähdettä, suositun keskustelufoorumin *Ylilaudan* sosiaalisesti vetäytyneille suunnattua *Hikikomero*-alafoorumia (ml. käsillä oleva tutkimus). Tutkimusten aineistot ovat siis valtaosin Ylilaudan käyttäjien verkkokeskusteluja. Tämä on tuottanut sen poikkeuksellisen tilanteen, että kvalitatiivista ja sosiaalitieteellistä tutkimusta on tehty enemmän kuin kvantitatiivista ja psykologista.

Toinen poikkeuksellinen ulottuvuus on se, ettei ”sosiaalinen vetäytyminen” (*hikikomori*) ole tässä tutkimuskirjallisuudessa vain tutkijoiden luoma kategoria, kuten se usein kansainvälisessä kirjallisuudessa on (vrt. esim. Sekimizu 2022), vaan nuorten itse omaksuma identiteetti. Hikikomeron käyttäjät kutsuvat itseään nimellä ”hikky” erotukseksi ”normoista” eli normaaleista ihmisistä, joihin suhtaudutaan kadehtien mutta myös halveksien ja vihamielisesti. Kyseinen ”identiteetti ja siihen liittyvä toiseus kulminoituvat sosiaalisten suhteiden vähyyteen, mielenterveysongelmiin, toimeentulovaikeuksiin sekä valtavirrasta poikkeavaan mieskulttuuriin” (Haasio 2018, 47). Jo tästä voi päätellä, että hikkyydessä on kyse hyvin samankaltaisesta ilmiöstä kuin sosiaalisessa vetäytymisessä.

Yhtymäkohdista kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen kertoo myös se, että yhteistä Hikikomeron käyttäjille on yksinäisyys, kumppanittomuus ja seksuaalinen kokemattomuus, työn ja opiskelun ulkopuolisuus ja näissä koetut vaikeudet, riippuvuus sosiaalietuuksista, (mielen)terveysongelmat ja itsetuhoisuus. Monet pitävät itseään sosiaalisesti kyvyttöminä, kärsivät sosiaalisten tilanteiden pelosta, kokevat itsensä tavalla tai toisella ulkopuolisiksi ja ovat usein päätyneet koulukiusatuiksi. Lisäksi osa asettuu autismin kirjolle. Arki täyttyy internetillä ja viihteellä, ja monilla päivärytmi on kääntynyt ylösalaisin. (Haasio 2018; Haasio & Naka 2020; Haasio & Zechner 2014; Husu & Välimäki 2017; Kirjavainen & Jalonen 2020; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017; Vainikka 2020b; Vainikka & Harju 2019.)

Kolmas poikkeavuus suomalaisessa tutkimuksessa on sosiaalisen vetäytymisen tarkastelu sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmasta. Vaikka Hikikomeron käyttäjien joukosta löytyy myös naisia, miehet muodostavat valtaosan, ja hikky-identiteetillä on taipumus määrittyä maskuliiniseksi identiteetiksi. Kyseessä on kuitenkin maskuliinisiin alakulttuureihin kuuluva identiteetti, sillä foorumin käyttäjät erottautuvat muista, perinteisempää tai hegemonisempaa maskuliinisuutta

10 Yksinäisyys ja siihen liittyvät teemat ovat toki olleet läsnä suomalaisessa syrjäytymisen ja huono-osaisuuden tutkimuksessa (ks. luku 2.2.2), mutta tässä kirjallisuudessa sosiaalista vetäytymistä ei ole rajattu ja nimetty tutkimuskohteeksi. Käsittelen tässä alaluvussa vain sellaista tutkimusta, jossa tutkimuskohteena on sosiaalinen vetäytyminen.

edustavista miehistä. Naiset myös pyritään usein rajaamaan hikky-identiteetin ulkopuolelle ja heihin voidaan suhtautua halveksivasti, esimerkiksi pitämällä heitä vähemmän älykkäinä kuin miehiä. (Haasio 2018, 80–89; Haasio & Zechner 2014; Vainikka 2020b.)

Maskuliinisuuteen liittyvät myös kysymykset seksistä ja parisuhteista tai pikemminkin niiden puutteesta. Hikikomeron käyttäjät haaveilevat seksistä ja parisuhteista, mutta näiden haaveiden ei uskota toteutuvan. Osasyynä tälle pidetään pariutumismarkkinoilla vallitsevaa kuviota, missä naiset saavat osakseen paljon huomiota, mutta miehet eivät. Naisia pidetään myös liian vaativina ja itseä toisaalta liian rumana tai sosiaalisesti kyvyttömänä lähestymään naisia. Koska tavanomaiset seksuaaliset suhteet ovat ulossuljettuja, omaa seksuaalisuutta toteutetaan itsetyydytyksellä tai asioimalla seksityöläisen luona. Joskus oma seksuaalisuus pyritään myös kieltämään. (Haasio 2018, 80–89; Haasio & Zechner 2014; Zechner & Haasio 2016.)

Sosiaalisen vetäytymisen psykologis-medikalistinen malli näkyy myös Hikikomeron käyttäjien omassa puheessa, sillä mielenterveyspuhe on heidän keskuudessaan yleistä ja monilta löytyy psykiatrinen diagnoosi. Haasion (2018, 78) mukaan yleisimmin mainittuja ovat masennus, ahdistuneisuus, kaksisuuntainen mielialahäiriö, aspergerin oireyhtymä, ja aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD). Monilla on heikko itsetunto ja he kokevat itsensä voimattomiksi muuttamaan tilannettaan. Elämä näyttää kulkevan kohti synkkää tulevaisuutta. Osa turvautuu alkoholiin ja päihteisiin lievittääkseen kärsimystään. Kaikki tämä kulminoituu äärimmillään itsetuhoisuuteen, johon liittyvistä teemoista käydään paljon keskustelua foorumilla. (Haasio 2018; Haasio & Salminen-Tuomaala 2020; 2021; Husu & Välimäki 2017; Kirjavainen & Jalonen 2020; Vainikka 2020b.)

Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös Hikikomeron käyttäjien puheeseen perheistään. Salminen-Tuomaala ym. (2021) jakavat tämän tematiikan kahteen luokkaan, perheeseen selviytymisen tukena ja perheeseen liittyviin haasteisiin. Monille perheenjäsenet ovat tuen ja ymmärryksen lähde, ja pyrkimys olla aiheuttamatta vahinkoa omalle perheelle voi toimia myös itsemurhaa ehkäisevänä tekijänä. Toisilla perhetaustoihin liittyy kuitenkin ongelmia, esimerkiksi perhesuhteiden etäisyyttä mutta myös kokemuksia kaltoinkohtelusta, väkivallasta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Käyttäjien joukosta löytyy myös huono-osaisista perhetaustoista tulleita, joiden lapsuutta ovat leimanneet köyhyys ja vanhempien työttömyys ja päihteiden käyttö. Parisuhteessa olleet saattavat taas kertoa hylätyksi tulemisen ja kaltoinkohtelun kokemuksista.

Tutkimuksessa on tuotu esiin myös yhteiskunnallisia näkökulmia. Husun ja Välimäen (2017) bourdieulainen tutkimus korostaa, etteivät vetäytyneiden nuorten valinnat ole pelkästään heidän psykologisista ongelmistaan kumpuavia vaan muotoutuvat nuorten (dis)positioiden ja resurssien suhteesta yhteiskunnan sosiaalisten kenttien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Hikikomeron käyttäjät pitävät

työmarkkinoita ja koulutusjärjestelmää liian vaativina, eivätkä he koe omaavansa riittäviä resursseja, esimerkiksi tietynlaista persoonallisuutta tai sosiaalisia verkostoja, menestyäkseen näillä kentillä. Yhdessä kiusaamiskokemusten ja muiden kontingenttien elämäntapahtumien kanssa riittämättömyyden kokemus johtaa voimattomuuteen ja vetäytymiseen. (Ks. myös Kirjavainen & Jalonen 2020.)

Hikikomeron keskusteluja on tutkittu myös sosiaaliturvajärjestelmän ja julkisten palvelujen kontekstissa. Jalonen ym. (2021) erottelevat Hikikomerosta neljä diskurssia, jotka liittyvät näihin ja sivuaviin teemoihin. Ensimmäinen koostuu sosiaaliturvajärjestelmän piirissä asioinnin vertaistuesta, toinen toimeentuloon ja asumiseen liittyvistä huolista ja avun hakemisesta vanhemmilta, kolmas sosiaaliturvajärjestelmän kanssa asioinnin haasteista ja neljäs toiveikkaaseen asennoitumiseen tulevaisuutta kohtaan. Monilla luottamus suomalaisen hyvinvointivaltion instituutioihin on rapautunut ja sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmä saa heiltä osakseen kritiikkiä. (Ks. myös Kirjavainen & Jalonen 2020; Vainikka & Harju 2019.)

Myös Eliisa Vainikka (2020b) on lähestynyt Hikikomeroa yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Hänen tutkimuksessaan foorumin käyttäjien keskusteluissa työmarkkinoista painottuvat kilpailu vähäisistä työpaikoista, ”väärän” koulutusalan valitseminen ja työnantajien etulyöntiasema mutta myös (kehnosta) työstä kieltäytyminen. Työllistymisen lisäksi kumppanin löytämisen ja perheen perustamisen määrittämä ”hyvä elämä” vaikuttaa laudan käyttäjille saavuttamattomalta, mikä herättää myös kapinallisia reaktioita. Vainikka kuvaa vetäytymistä torjuvana reaktiona ”julmaan optimismiin”. Tämän käsitteen lanseerannut Lauren Berlant (2011) viittaa sillä tilanteeseen, missä siitä, mitä yksilö haluaa, on muodostunut este hänen menestymiselleen. Hikikomeron osalta tämän halutun asian roolissa toimii normatiivinen ”hyvä elämä”, jonka tavoittelemisesta foorumin käyttäjät ovat luopuneet.

Vainikka kuvaa Hikikomeroa antisosiaalisena yhteisönä, joka toimii vertaistuen paikkana mutta voi myös vahvistaa ulkopuolisuutta entisestään ja saada käyttäjät kääntymään muita ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaan. Toisaalta foorumilta on löydetty myös optimistisempia kokemuksia ja asenteita. Haasio ja Salminen-Tuomaala (2020; 2021) kuvailevat paitsi perheiltä saatua tukea myös foorumilta saatua vertaistukea, negatiivisista ajatuskierteistä luopumista ja mielenterveysongelmista toipumista. Kuten Jalosen ym. (2021) tutkimuksesta käy ilmi, kaikki eivät ole luopuneet toivosta vaan suhtautuvat tulevaisuuteensa ja ”normoutumiseen” optimistisemmin.

Suhtautuminen sosiaaliseen vetäytymiseen jakaakin Hikikomeron käyttäjiä erilaisiin leireihin. Takkunen ja Uusitalo-Malmivaara (2017) jakavat heidät ”komeron vankeihin”, ”erakkoihin” ja ”kuntoutujiin”, missä ensimmäiset ovat omaksuneet voimattoman ja fatalistisen asenteen, toiset ovat oppineet hyväksymään tilanteensa tai vetäytyneet vapaaehtoisesti, ja kolmannet pyrkivät pysäyttämään vetäytymisen aktiivisesti ja määrätietoisesti. Vaikka nämä tulokset eivät vielä kerro, missä määrin

sosiaalinen vetäytyminen pitkittyy, viittaavat ne siihen, että se on yksille välivaihe ja toisille pysyväluontoinen olotila.

Oma tutkimukseni, joka hyödyntää samaa aineistolähdettä, uusintaa ja elaboroi kaikkia näitä tuloksia. Sen kontribuutio ei niinkään ole uusien aiheiden tuomisessa tutkimuksen piiriin vaan sosiaalisen vetäytymisen pirstaleisen kentän kokoamisessa yhtenäiseksi narratiiviksi suomalaisen vetäytymisen tutkimuksen kentällä ainutlaatuisesta kriittisen teorian perspektiivistä, jossa yhdistyvät psykoanalyyttiset ja sosiologiset lähestymistavat. Tutkimukseni avaa siis uudenlaisia kriittisiä näkökulmia aiemmassa tutkimuksessa esiin tulleisiin aiheisiin. Tässä se eroaa myös suomalaisen syrjäytymiskeskustelun valtavirrasta, mitä käsittelen seuraavaksi.

2.2 Suomalainen syrjäytymiskeskustelu

Sosiaalisen vetäytymisen tutkimus asettuu melko kivuttomasti suomalaisen syrjäytymiskeskustelun kontekstiin, jonka keskiössä ovat erityisesti työn ja opiskelun ulkopuolella olevat nuoret. Toisin sanoen sosiaalisesti vetäytyneet nuoret kuuluvat siihen samaan kategoriaan nuoria, joista syrjäytymisen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita. Syrjäytyminen on kuitenkin hyvin epämääräinen käsite, jonka alle on kasautunut suuri määrä erilaisia ilmiöitä, mikä on tehnyt käsitteen empiirisestä erottelukyvystä heikon (Sandberg 2015). Seuraavassa katsauksessa en olekaan kiinnostunut määrittelemään syrjäytymistä (tai siihen läheisesti liittyvää huono-osaisuutta), vaan erittelen siihen liittyvää tutkimuskirjallisuutta sikäli kuin se risteää sosiaalisen vetäytymisen tutkimuskirjallisuuden ja käsillä olevan tutkimuksen kanssa. Painopiste on suomalaisessa tutkimuksessa, mutta viittaan tarpeen mukaan myös kansainväliseen tutkimukseen. Tässä luvussa esittelen tutkimusta suhteellisen kritiikittömästi, samaan sävyyn kuin syrjäytymiskeskustelun valtavirrassa, ja siirryn kriittisiin näkökulmiin vasta seuraavassa luvussa.

2.2.1 Syrjäytyminen sosioekonomisena ja ylisukupolvisena ilmiönä

Vaikka keskustelun painopisteissä on tapahtunut muutoksia, ovat suomalaista syrjäytymiskeskustelua hallinneet sosioekonomiset ulottuvuudet, missä syrjäytyminen määrittyy työttömyyden, koulutuksen, työn ja opiskelun ulkopuolisuuden, köyhyyden ja sosiaaliturvariippuvaisuuden kaltaisten ulottuvuuksien kautta. Esimerkiksi Pekka Myrskylä (2012) luokittelee syrjäytyneiksi nuoriksi ”sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta” (emt., 2). Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan näitä ”syrjäytymisvaarassa” olevia 18–24-vuotiaita

nuoria oli 13 500 vuonna 2019. Mikäli ei huomioida alle 3-vuotiaiden lasten vanhempia, luku pienenee 11 600:een. (SVT 2021.) Matalan kouluttautumisen sisällyttäminen syrjäytymisen määritelmään kumpuaa pelkän peruskoulun varassa olevien heikommista mahdollisuuksista työmarkkinoilla (Myrskylä 2012).[11]

Nuorten syrjäytyminen on rakentunut sosiaaliseksi ongelmaksi yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa nuorten työttömyys on yleistynyt. Kuten Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto osoittaa, käännekohta nuorten työttömyysasteissa tapahtui 1990-luvun laman aikana (Kuvio 1). Korkeimmillaan osuudet olivat vuonna 1993, jolloin 18–24-vuotiaiden työttömyysaste ylsi jopa 46 prosenttiin ja 30–34-vuotiaillakin työttömyysaste oli 21 prosenttia. Laman jälkeen työttömyysasteet laskivat vuoteen 2007 asti mutta eivät saavuttaneet lamaa edeltäneitä tasoja. Työttömyydestä oli siis muodostunut aiempaa suurempi rakenteellinen ilmiö. Vuoden 2007 jälkeen työttömyysasteet lähtivät jälleen nousuun globaalin finanssikriisin siivittäminä. Nousu jäi kuitenkin kauas 1990-luvun laman huipusta. Korkeimmillaan työttömyysasteet olivat vuonna 2015, jolloin työttömien osuus oli 18–24-vuotiailla 20 prosenttia ja 30–34-vuotiailla 13 prosenttia. Tämän jälkeen työttömyysasteet taas laskivat koronapandemian alkuun asti.

Kuvio 1. Työttömyysaste, 18–34-vuotiaat (Lähde: Tilastokeskus, työssäkäynti/StatFin-tietokanta).

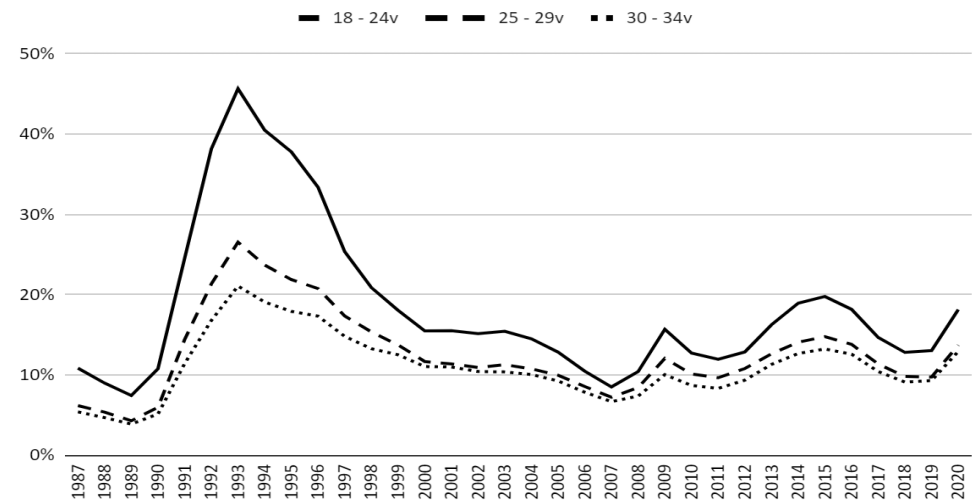

11 Poikkileikkaustiedot työttömien tai NEET-nuorten osuuksista eivät välttämättä ole edustavia sosioekonomisen syrjäytymisen kuvaajia. Myrskylä (2012) huomauttaa, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien, korkeintaan perusasteen koulutuksen omaavien nuorten joukko on jatkuvassa kierrossa ja ainoastaan osa pysyy tässä ryhmässä pitkäaikaisesti. Viiden vuoden aikana syrjäytyneiden joukossa pysyneiden osuus oli 40 prosenttia. (Ks. myös Aaltonen ym. 2015.)

Vaikka työttömyyden yleistyminen on koskettanut kaikkia koulutusasteita, ovat suhteelliset erot koulutusasteiden välillä edelleen selkeitä. Työttömyys on sitä yleisempää mitä matalammasta koulutusasteesta on kyse. Erityisessä työttömyysriskissä ovat vain perusasteen varassa olevat. (Myrskylä 2012.) Perusasteen koulutus ennakoi heikompia tulemia myös muilla sosioekonomisilla mittareilla. Esimerkiksi vuosina 1983–1985 syntyneiden joukossa ne, joilla oli enintään perusasteen opinnot, olivat 26-vuotiaana muita harvemmin työllisiä ja useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella ja pienituloisia (Harkko ym. 2016, 34–39).

Koulutusuran lyhyys ei ole vain henkilökohtainen valinta, vaan siihen liittyy myös rakenteellisia ja psykososiaalisia tekijöitä. Metropolialueen nuoria tutkineet Kantasalmi ym. (2021) havaitsivat, että 11 prosentilla siirtymä toisen asteen opintoihin poikkesi etenemismallista, jossa peruskoulusta siirryttiin suoraan lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Siirtymän viivästymistä selitti koulumenestys (eikä ainoastaan oppilaan oma vaan myös luokan). Muita selittäviä tekijöitä siirtymän viivästymiselle tai keskeytymiselle olivat muun muassa oppilaan erityistuki ja heikommat lähtökohdat.

Vanttaja ym. (2019) ovat taas tutkineet kouluun sitoutumattomia nuoria. Heikoimmin sitoutuneita tai koulukielteisiä, joilla esiintyi paljon koulun sääntöjen vastaista käyttäytymistä, oli 11 prosenttia oppilaista. Koulukielteisillä tulevaisuuden tavoitteet olivat joko matalat tai kateissa, mikä saattaa ennakoida työn ja koulutuksen ulkopuolelle putoamista. Heikon kouluun sitoutumisen taustalta löytyi perheen koulutuspääoman niukkuutta, vanhempien tarjoaman tuen vähyyttä ja heikkoa opinto-ohjauksen ja urasuunnittelupalvelujen hyödyntämistä. Merikukka ym. (2019) taas havaitsivat, että peruskoulun varaan jäämistä selittävät psyykkiset häiriöt, koulumenestys, perheen suhteellinen köyhyys ja vanhempien matala koulutusaste. Toisaalta lyhyeltä koulutusuralta suojasi hyvä luokkatyörauha.

Koulunkäyntiin vaikuttaa merkittävästi myös nuoren asema kouluyhteisössä. Ollila ym. (2020) ovat tarkastelleet perheen sosiaalisen taustan ja subjektiivisen kouluyhteisöaseman yhteyttä kouluun kiinnittymiseen yhdeksäsluokkalaisilla. Heidän tulostensa perusteella vanhempien korkea koulutus ja työssäkäynti ja oppilaan korkea (joskaan ei korkein) status kouluyhteisön sosiaalisessa hierarkiassa toimivat kouluun kiinnittävinä tekijöinä. (Ks. myös Rönkä 2017, 89–93.) Nämä tulokset resonoivat hyvin myös sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksen kanssa, missä on korostettu koulukiusaamista ja muita vastaavia tekijöitä vetäytymisen ja koulupudokkuuden selittämisessä.

Syrjäytymiskeskustelussa painottuvat nuoret, jotka eivät ole työssä tai opinnoissa. Kuvio 2 kuvaa tämän niin kutsutun NEET-ryhmän (*Not in Employment, Education or Training*) osuuden kehitystä vuoden 2008 globaalin finanssikriisin jälkeen työvoimatutkimukseen perustuen. Ryhmä koostuu ei-työllisistä, jotka eivät ole koulutuksessa eivätkä varusmiespalvelussa. NEET-ryhmän osuus koko nuorten

ikäryhmästä oli korkeimmillaan vuonna 2015, jolloin se ylsi 13,3 prosenttiin. Vanhempien nuorten osalta osuudet olivat korkeammat: 20–24-vuotiailla 16,8 prosenttia ja 25–29-vuotiailla 17,5 prosenttia. Osuus on sittemmin laskenut vuoteen 2021 asti.

Kuvio 2. NEET-aste, 15–29-vuotiaat (Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus/StatFin-tietokanta).

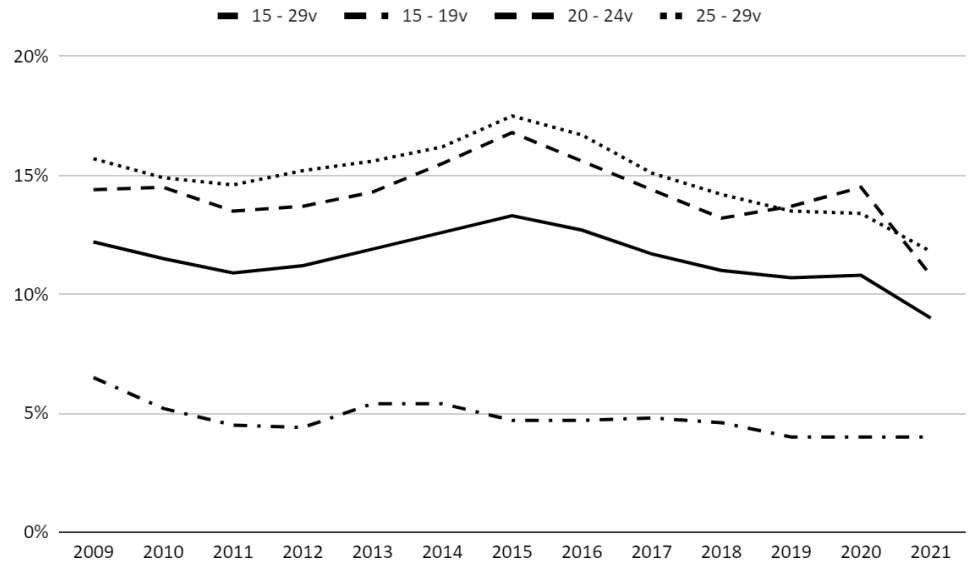

Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleva ryhmä on melko heterogeeninen. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastossa (ei kuvattu yllä) ryhmään kuuluu esimerkiksi toimeentulotuen saajia, alle 3-vuotiaiden lasten vanhempia, vammaisia ja pitkäaikaissairaita, kuntouttavassa työtoiminnassa olevia ja vähän myös pääomatuloilla eläviä (SVT 2021). Perusasteen koulutuksen varassa olevat muodostavat vähemmistön työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista. Esimerkiksi vuonna 2017 vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 18–24-vuotiaiden työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien keskuudessa noin kaksi kolmasosaa ja peruskoulutaustan omaavia 37,6 prosenttia (SVT 2019). Tosin NEET-vuosien kasautuessa myös korkeintaan perusasteen koulutuksen omaavien osuus kasvaa (Larja ym. 2016).

NEET-statuksen yhdistämistä syrjäytymiseen puoltaa sen yhteys moniin hyvinvointivajeisiin. Larja ym. (2016) havaitsevat, että NEET-status linkittyy toimeentulotuen saamiseen, psykiatrian poliklinikkakäynteihin, psyykenlääkeostoihin, psykiatrian osastokäynteihin, rikostuomioihin ja raskauteen

alle 20-vuotiaana. Lisäksi näitä hyvinvointiongelmia tai normatiivisesta elämänpolusta poikkeavuuksia esiintyy sitä useammin mitä enemmän NEET-vuosia nuorelle on kertynyt. Myös NEET-statuksen ajankohdalla on merkitystä, sillä kaikkein eniten ongelmia kasautuu nuorille, jotka ovat olleet NEET-statuksella 17- ja 18-vuotiaina. (Emt.)

Toisessa tutkimuksessa havaittiin NEET-nuorten koetun hyvinvoinnin olevan heikompi kuin muiden kaikilla mitatuilla ulottuvuuksilla: fyysisellä, psyykkisellä, sosiaalisella ja ympäristöllisellä. Sosiaalisen vetäytymisen kannalta olennainen havainto on se, että noin kolmasosa raportoi kokevansa yksinäisyyttä jatkuvasti tai melko usein, missä oli kyse ennen kaikkea ystävyyssuhteiden puutteesta. Monilla yksinäisyys ja siihen läheisesti liittyvä koulukiusaaminen olivat alkaneet jo peruskoulussa. NEET-nuorten joukossa esiintyy kuitenkin myös merkittävää vaihtelua hyvinvointivajeiden kasautumisen ja pitkittymisen suhteen. (Aaltonen ym. 2019; ks. myös Gretschel & Myllyniemi 2020.)

Suomessa on toteutettu myös tutkimuksia, joissa on eritelty nuorten elämänpolkuja sosioekonomisten tekijöiden valossa. Eräässä tutkimuksessa tarkasteltiin ”sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautumista” vuonna 1977 syntyneillä. Tästä kohortista valtaosa (78%) asettui polulle, jossa ei juuri koettu työttömyyttä tai toimeentulotuen saamista ikävälillä 20–30. Loput asettuivat poluille, joissa koettiin paljon työttömyyttä, toimeentulotuen saamista tai näiden kasautumista. Vain runsaat neljä prosenttia sijoittui polulle, jossa toimeentulotuen ja työttömyyden kasautuminen koski koko nuoruutta. Perusasteen koulutus oli voimakkaasti yhteydessä työttömyyden, toimeentulotuen ja näiden kasautumisen poluille päätymiseen. (Ilmakunnas ym. 2015; ks. myös Ilmakunnas 2019.)

Toisessa tutkimuksessa eriteltiin vuonna 1987 syntyneen kohortin polkuja vuosina 2005–2012. Valtaosa nuorista sijoittui neljälle ensimmäiselle polulle, joita leimasivat opiskelu, työllisyys ja yrittäjyys. Lastenhoidon poluille päätyi 4,3 ja 4,5 prosenttia nuorista. Hankaluuksien kautta työelämään päätyi 3,4 prosenttia. Työllisyyden ja työttömyyden silppua joutui kokemaan 2,1 prosenttia, työttömyyden ja toimeentulotuen silppua taas 2,0 prosenttia. Osalla puuttui tietoja viranomaisten ylläpitämistä rekistereistä. Puutteellisten tietojen, koulutuksen ja työllisyyden silpun polulle päätyi 6,4 prosenttia nuorista. Vain vähän tai ei lainkaan tietoja oli 3,1 prosentilla. Viimeisimpään neljään ryhmään, jotka kuvaavat heikkoa kiinnittymistä yhteiskuntaan, kuului yhteensä 13,6 prosenttia nuorista. (Ristikari ym. 2016, 24–28.)

Edellä mainitussa tutkimuksessa myös havaittiin, että vanhempien vähäinen koulutus, psyykkinen sairastavuus ja pitkäkestoinen toimeentuloasiakkuus nuoren lapsuudessa olivat yhteydessä hänen myöhempään elämänpolkuunsa. Erityisesti näiden vanhemmuutta kuormittavien tekijöiden kasautuminen ennusti vaikeuksia sisältäneille elämänpoluille päätymistä. (Emt., 28–31.) Tämä kertoo eriarvoisuuden ja huono-osaisuuden ylisukupolvisesta periytymisestä, mistä on myös tehty runsaasti tutkimusta Suomessa (Karhula & Sirniö 2019; Saari ym. 2020). Karhulan ja Sirniön

(2019) kirjallisuuskatsauksesta ylisukupolvisen eriarvoisuuden tutkimukseen Suomessa selviää perhetaustan ennustavan esimerkiksi terveyttä, kuolleisuutta, koulutustasoa, tuloja, ammatti- ja luokka-asemaa, toimeentulotukiasiakkuutta sekä pariutumista ja perheellistymistä.

Ylisukupolvinen huono-osaisuus näkyy luonnollisesti myös NEET-nuorilla. Larja ym. (2016) havaitsevat, että NEET-statuksen taustalta löytyy usein perhetausta, jota on leimannut vanhempien toimeentulotukiasiakkuus, keskiasteen koulutus ja työntekijäasema. Lisäksi NEET-nuoret tulevat usein muista kuin ydinperheistä. Tällaiset perhetaustaan liittyvät tekijät olivat yleisempiä useita NEET-vuosia omaavilla. Vauhkonen ja Hoikkala (2020, 48–53) taas havaitsevat, ettei toisen asteen koulutus välttämättä suojaa nuorta perhetaustaan ja lapsuuden oloihin liittyviltä tekijöiltä, jotka ennakoivat NEET-statukselle päätymistä. Vaikka nuori olisi suorittanut toisen asteen tutkinnon, muodostavat sijaishuoltotausta ja vanhempien toimeentulotukiasiakkuus verrokkiryhmää korkeamman riskin päätyä NEET-statukselle.

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta tutkitaan usein kvantitatiivisin menetelmin, mutta osa tutkijoista on lähestynyt aihepiiriä laadullisella otteella. Näin ovat tehneet Saari ym. (2020), jotka ovat haastatelleet nuoria aikuisia. Heidän mukaansa ylisukupolvinen huono-osaisuus alkaa perusturvallisuuden järkkymisestä lapsuudenperheen olosuhteissa, joita ovat leimanneet köyhyys ja perheen sisäiset konfliktit, päihdeongelmat ja väkivaltaisuus. Näistä oloista ponnistetaan nuoruuteen, jota määrittävät koulunkäynnin vaikeudet, koulukiusaaminen, mielenterveysongelmat, päihteet ja (miehillä) rikollisuus. Työmarkkinoiden marginaaliin päädytään varhain ja työhistoriasta muodostuu sirpaleinen. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden elämänpolulle on tyypillistä myös varhainen kotoa muutto ja perheellistyminen. Erityisesti naiset saattavat kohdata lähisuhdeväkivaltaa. Huono-osaisista taustoista tulevien nuoruuden siirtymät ovat siis monin tavoin vaikeutuneita ja epänormatiivisia.

2.2.2 Yksinäisyys syrjäytymisen ulottuvuutena

Vaikka syrjäytyminen näyttäytyy usein sosioekonomisena ilmiönä, ei tämä välttämättä vastaa nuorten omia näkemyksiä yhteiskunnallisesta ulkopuolisuudesta. Kun NEET-nuorilta kysytään, mitkä tekijät johtavat syrjäytymiseen, ”ystävien puute” nousee listan kärkeen (Gretschel & Myllyniemi 2020, 15–16). Yksinäisyyden merkitys nousee esiin myös Lehtosen ja Kallungin (2013) kyselytutkimuksessa. He mallintavat syrjäytymisen kierteenä, joka kulkee epäluottamuksesta ja alisuoriutumisesta yksinäisyyden ja elintason kautta syrjäytymiskokemuksiin, jotka taas vahvistavat alisuoriutumista. Sosiaalisen ulkopuolisuuden merkityksestä suhteessa

sosioekonomisiin tekijöihin kertoo se, että yksinäisyys selitti syrjäytymiskokemuksia vahvemmin kuin tyytyväisyys elintasoon.

Pelkkä sosioekonominen marginalisaatio ei siis vielä kerro nuorten *sosiaalisesta* ulkopuolisuudesta. Minna Suutarin (2002) osoittaa työmarkkinoiden marginaalissa olevilla nuorilla olevan paljon epävirallisia ja virallisia sosiaalisia kiinnikkeitä. Tällaisia olivat kaveri- ja ystäväpiirit, perhesuhteet, sukulaiset ja sosiaali- ja työvoimatoimistojen työntekijät ja muut viranomaiset. Mikäli tutkimus olisi tehty myöhemmin, näkyisivät tällä listalla eittämättä myös internetin välityksellä ylläpidetyt suhteet ja yhteisöt. Sosiaaliset suhteet tarjosivat nuorille paitsi tukea myös kumppanuutta, yhteenkuuluvuutta, liittolaisuutta, solidaarisuutta ja ”samassa veneessä olemista”. Tuen kääntöpuolena nuoret tasapainottelivat riippuvaisuuden ja vastavuoroisten velvoitteiden kanssa. (Ks. myös Gretschel & Myllyniemi 2020; Helne & Hirvilammi 2021, 244–254; Simonen 2019; Välimäki ym. 2020.)

Sosiaaliset verkostot olivat kuitenkin yhteiskunnallisen integraation suhteen ristiriitaisia, sillä ne suojasivat ja kannattelivat nuoria mutta saattoivat toisaalta myös pitää heitä myös yhteiskunnan marginaalissa. Verkostoista saattoivat puuttua sellaiset siteet, jotka olisivat edesauttaneet esimerkiksi työmarkkinoille kiinnittymistä. Suutari toteaakin, että sosiaalisista verkostoista tulee ”marginaaliasemassa elävän nuoren vahvuus erityisesti silloin kun nuori ei edes odota niiden toimivan siltoina tai portteina yhteiskunnan valtavirtaan” (Suutari 2002, 74). Syrjäytymiskeskustelua on välillä luonnehtinut myös käsitys siitä, että ”vääränlaisiin” sosiaalisiin piireihin päätyminen voi olla syrjäytymisriski, mihin näyttävät uskovan NEET-nuoret itsekin (Gretschel & Myllyniemi 2020, 16; ks. myös Ollila ym. 2020; Rönkä 2017, 89–93; vrt. Helne & Hirvilammi 2021, 254–257).

Toisaalta sosiaalinen ulkopuolisuus kulkee usein käsi kädessä sosioekonomisen statuksen kanssa. Yksinäisyyden kokemukset jakautuvat epätasaisesti eri väestöryhmille. Perusasteen koulutuksen omaavat raportoivat useammin yksinäisyydestä kuin korkeakoulutetut, kuten tekevät myös työttömät ja eläkeläiset suhteessa työssäkäyviin. Yksinäisyydeltä suojaa myös parisuhde (erityisesti miehillä). Yksinäisyyden kokemukset ovat myös kasvaneet viime vuosina. Vuosina 2016–2022 yksinäisyyttä kokevien osuus kolminkertaistui 6 prosentista 20 prosenttiin. Nuorten ikäryhmässä osuus kasvoi 8 prosentista 30 prosenttiin. (Laaninen & Niemelä 2023.)[12]

Yksinäisyyden kokemukset ovat yleisiä myös NEET-nuorilla. Välimäen ym. (2020) tutkimuksessa kolmasosa raportoi kokevansa yksinäisyyttä jatkuvasti tai usein. Yksinäisyys liittyi erityisesti ystäväkontaktien ja strukturoimattomien ryhmäaktiviteettien puutteeseen, mutta myös parisuhteen puute ennakoi yksinäisyyttä. Tulokset viittasivat myös perhesuhteiden tärkeyteen yksinäisyyden

12 Laaninen ja Niemelä (2023) huomauttavat, että vuosien 2016 ja 2020 osuudet ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa, mutta vuonna 2022 yksinäisyyttä raportoi selkeästi suurempi osa kuin aiemmissa tutkimuksissa, mikä kertonee koronapandemian ja sen vastatoimenpiteiden yksinäisyyttä lisänneistä vaikutuksista. Koronapandemian vaikutus yksinäisyyteen on noteerattu myös kansainvälisessä yksinäisyystutkimuksessa (Barjaková ym. 2023).

kannalta. Myös yhteiskunnallinen marginalisaatio kontribuoi yksinäisyyden kokemuksiin köyhyyden ja stigman kautta. Jälkimmäinen tuli kuitenkin esiin vain tutkimuksen kyselyosuudessa. Nuoret itse selittivät yksinäisyyttään usein psykologisilla ja henkilökohtaisiin taustoihin vetoavilla selityksillä, esimerkiksi mielenterveysongelmilla ja kiusaamisella. (Ks. myös Aaltonen ym. 2019.)

Yksinäisyys on osoittautunut tutkimuksissa varsin moniulotteiseksi ilmiöksi. NEET-nuorten haastatteluissa se linkittyy esimerkiksi yhteiskunnallisen ja sosiaalisen ulkopuolisuuden kokemuksiin, tuen puutteeseen, vaikeuksiin toimia sosiaalisissa tilanteissa, syrjintään ja traumaattisiin kokemuksiin, esimerkiksi koulukiusaamiseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön. (Gretschel & Myllyniemi 2020.) Yksinäisyys liitetään yksinäisyystutkimuksessa usein osaksi monenlaisten ongelmien vyyhtiä (Saari 2016). Esimerkiksi Anna Reetta Röngän (2017) tutkimuksessa teini-ikäisten nuorten yksinäisyys linkittyi muun muassa itsen pitämiseen epähaluttuna, huonoon terveydentilaan ja elämänlaatuun, tahalliseen itsen vahingoittamiseen ja koulusta pitämättömyyteen.

Rönkä on eritellyt myös yksinäisyyden ulottuvuuksia ja elämänkulkuja haastattelututkimuksen keinoin. Yksinäisyyteen liittyy sekä henkilökohtainen ulottuvuus, missä yksinäisyys linkitetään yksilön itsensä tunteisiin ja ominaisuuksiin, esimerkiksi sosiaaliseen kyvyttömyyteen tai erilaisuuteen, että relationaalinen ulottuvuus, missä yksinäisyys yhdistyy yksilön ja muiden ihmisten välisiin suhteisiin ja niiden vajeisiin, esimerkiksi läheisten ihmisten puutteeseen ja turvattomiin ihmissuhteisiin. Yksinäisyys välittyy myös sosiokulttuurisesti. Esimerkiksi oman elämän vertailu muihin ja epänormatiiviset elintavat ja identiteetit voivat altistaa ulkopuolisuuden kokemuksille. Näiden lisäksi yksinäisyys kiinnittyy myös tilaan ja elämäntapahtumiin ja vaihtelee ajallisesti erilaisissa elämänkuluissa. (Emt.)[13]

Yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukset voidaan tulkita myös niin kutsutun sosiaalisen pääoman vähäisyytenä. Teoriat ja tutkimukset määrittelevät sosiaalisen pääoman eri tavoin, mutta yleisesti ottaen käsitteellä viitataan erilaisiin sosiaalinen ja yhteiskunnallisen kiinnittyneisyyden muotoihin kuten muodollisiin ja epämuodollisiin sosiaalisiin verkostoihin, luottamukseen muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin ja vastavuoroisuuden normeihin sitoutumiseen (Nieminen ym. 2008; Tuominen & Haanpää 2022; Tuominen & Kilpi-Jakonen 2020). Sosiaalisen pääoman teorian valossa syrjäytyminen ja sosiaalinen vetäytyminen näyttäytyisivät ennen kaikkea heikkona sosiaalisena kiinnittyneisyytenä kaikilla näillä ulottuvuuksilla, mille voi altistaa heidän matala sosioekonominen statuksensa.

13 Yksi näistä elämäntapahtumista on muutto paikkakunnalta toiselle. Muuttojen aiheuttamat sopeutumisongelmat ja sosiaalisten sidosten rikkoutuminen voivat osittain selittää myös muussa tutkimuksessa esiin tullutta muuttojen ja huono-osaisuuden riskitekijöiden välistä linkkiä. Runsaiden muuttojen on havaittu olevan yhteydessä esimerkiksi työttömyyteen ja toimeentulotukiasiakkuuteen, koulupudokkuuteen, psykiatriseen hoitoon, rikostuomioihin ja rangaistusmääräyksiin (Ristikari ym. 2016, 84–86).

Samalla tavoin kuin yksinäisyys myös sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti yhteiskuntaluokkien välillä. Tuomisen ja Kilpi-Jakosen (2020) tutkimuksessa professioluokalla oli kaikkein eniten sosiaalista pääomaa. He olivat kaikkein verkostoituneimpia ja luottavaisimpia ja heidän sitoutumisensa vastavuoroisuuden normeihin oli keskitasoa. Työväenluokka taas pärjäsi heikoiten kaikilla näillä ulottuvuuksilla. Luokkaerot eivät kuitenkaan olleet kovin suuria. Nämä tulokset ovat yhteneviä aiemmin tutkimuksen kanssa, jossa on havaittu, että koulutus ja tulot ovat yhteydessä sosiaaliseen pääomaan, joskaan eivät täysin johdonmukaisesti kaikilla sosiaalisen pääoman ulottuvuuksilla ja ihmisryhmillä. Myös muilla väestöllisillä tekijöillä, iällä, sukupuolella, parisuhteella ja asuinalueella, oli merkitystä. Esimerkiksi avioliitto oli yhteydessä vahvempaan sosiaaliseen pääomaan erityisesti miehillä. (Nieminen ym. 2008.)

Sosiaalinen pääoma myös periytyy sukupolvelta toiselle. Tuominen ja Tikkanen (2023) ovat havainneet, että lasten sosiaalinen pääoma on yhteydessä heidän vanhempiensa vastaavaan siten, että lasten kokemus vanhempiensa seurallisuudesta on yhteydessä heidän omaan sosiaaliseen pääomaansa. Vanhemmat vaikuttavat siis toimivan lapsilleen eräänlaisina sosiaalisen pääoman roolimalleina. Luokkaerot sosiaalisessa pääomassa periytyivät ylisukupolvisesti saman mekanismin kautta. Lisäksi lasten sosiaalista pääomaa heikensi asuinalueen köyhyys. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu sosiaalisen epäluottamuksen periytyvän vanhemmilta lapsille perheen psykososiaalisen ilmapiirin välittämänä. Periytymiseltä ei suojannut edes äidin korkea koulutus, kuten tutkijat painottavat. Sosiaalinen epäluottamus ennakoi vahvasti myös heikkoa koulumenestystä, mikä viittaa sen keskeiseen merkitykseen ylisukupolvisen huono-osaisuuden mekanismina. (Kortteinen & Elovainio 2012.)

Sosiaalinen epäluottamus on keskeinen sosiaalisen pääoman komponentti myös siinä mielessä, että se selittää muita ulottuvuuksia vahvemmin sosiaalisen pääoman ja koetun hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Yleisesti ottaen sosiaalinen pääoma selittää koettua hyvinvointia ja onnellisuutta ja sen merkitys korostuu erityisesti niillä, joilla menee muutoin heikoimmin. (Tuominen & Haanpää 2022; Tuominen & Kilpi-Jakonen 2020.) Tämän kannalta voidaan pitää huolettavana, että nuoret ovat aiempaa epäluottavaisempia muita ihmisiä kohtaan, kuten nuorisobarometreistä selviää. Vuonna 2015 väitteen ”on paras olla luottamatta keneenkään” allekirjoitti yhdeksän prosenttia nuorista mutta vuonna 2020 jo 14 prosenttia. Epäluottamuksen kasvu näkyy erityisesti (nuorilla) pojilla. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 59.)

Sosiaalisen epäluottamuksen taustalta voi löytyä kokemuksia ulkopuolisuudesta ja kiusaamisen kohteeksi joutumisesta koulussa. Ruotsalaisessa pitkittäistutkimuksessa on havaittu tällaisten kokemusten heikentävän vähän sosiaalista luottamusta toisen asteen opiskelijoilla (Lundberg & Abdelzadeh 2019). Kansainvälinen psykososiaalisten tekijöiden sosioekonomisia vaikutuksia käsittelevä tutkimuskirjallisuus kertoo myös, että käytösongelmien ja muiden tekijöiden ohella

kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen ennakoivat työn ja opiskelun ulkopuolisuutta myöhemmällä iällä, joskaan eivät välttämättä kovin vahvasti (Tayfur ym. 2021). Tayfurin ym. (2022) brittiläisessä tutkimuksessa, jossa seurattiin mielenterveysongelmaisia nuoria, havaittiin teini-iän kiusaamiskokemusten ennakoivan työn ja opiskelun ulkopuolisuutta nuoressa aikuisuudessa. Muita vaikuttavia psykososiaalisia tekijöitä olivat huono itsetunto, vähäinen kuntoilu, ulkoinen hallintakäsitys, vähäinen työskentely ja kielteisyys koulunkäyntiä kohtaan.

Näiden tutkimusten valossa ei ole yllättävää, että koulukiusaaminen on määrittänyt myös monen suomalaisen NEET-nuoren elämää. Gretschelin ja Myllyniemen laadullisesta tutkimuksesta selviää, että melkein kaikkia 35 tutkimukseen osallistuneesta nuoresta oli kiusattu koulussa (Gretschel & Myllyniemi 2020, 59). Jenni Simonen (2019) on eritellyt näiden nuorten kiusaamiskokemuksia. Kiusaaminen paikantui tyypillisesti yläasteikään, mutta joillakin se oli alkanut jo varhaisemmin. Nuorten oli vaikea selittää kiusaamiseen johtaneita syitä, mutta tyypillisemmät selitykset liittyivät ulkonäköön tai muihin ulkoisiin seikkoihin. Kiusaaminen oli esiintynyt nimittelynä ja ulossulkemista, joissain tapauksissa myös fyysisenä väkivaltana. Useimmat nuorista eivät kokeneet saaneensa riittävää tukea. Nuoret myös näkivät kiusaamisella olleen pitkäkantoisia seurauksia paitsi koulunkäynnin myös heidän hyvinvointinsa ja sosiaalisten suhteidensa kannalta. (Emt., 22–25; ks. myös Saari ym. 2020.)

Koulukiusaaminen kytkeytyy usein sosiaalisten tilanteiden pelkoon, millä viitataan erilaisten sosiaalisten tilanteiden, erityisesti julkisen arvioinnin kohteena olemista edellyttävien, tuottamaan ahdistukseen (Blöte ym. 2015; Knappe ym. 2015). Esimerkiksi kouluikäisten nuorten sosiaalisten tilanteiden pelkoa tutkinut Klaus Ranta (2008) havaitsee, että 45–68 prosenttia sosiaalisia tilanteita pelkäävistä mutta vain kahdeksan prosenttia nuorista, joilla ei ollut diagnoosia, raportoi kiusaamiskokemuksista. Sosiaalisten tilanteiden pelon ja kiusaamisen välinen linkki on löydetty myös muissa tutkimuksissa, joissa on lisäksi havaittu sosiaalisten tilanteiden pelon paitsi aiheutuvan osittain kiusaamisen kokemuksista myös ennakoivan itsessään kiusatuksi joutumista (Acquah ym. 2016; Ranta ym. 2013).

Blöte ym. (2015) valaisevat kirjallisuuskatsauksessaan sosiaalisten tilanteiden pelon ja kiusaamisen noidankehää. Kehä alkaa peloista kärsivien nuorten antamista ensivaikutelmista, jotka arvioidaan kielteisesti heidän vertaistensa toimesta. Tämä ei liity vain sosiaalisiin taitoihin, vaan taustalla voi olla myös muita tekijöitä, esimerkiksi epäviehättävä ulkonäkö. Tämän ansiosta he leimaantuvat, ja negatiivisen vuorovaikutuksen malli alkaa toistaa itseään myöhemmissä sosiaalisissa tilanteissa. Muilta saatu negatiivinen palaute on taas omiaan vahvistamaan sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsivien nuorten kielteistä kuvaa itsestään ja muista. Ihmiset vaikuttavat heistä uhkaavilta, koska he todella *ovat* osoittautuneet sellaisiksi. Sosiaalisten tilanteiden pelon ja ongelmallisten sosiaalisten suhteiden välinen yhteys

on kaksisuuntainen. (Ks. myös Chen ym. 2024; de Lijster ym. 2018; Maes ym. 2019a.)

Sosiaalisten tilanteiden pelko vaikuttaa kielteisesti myös koulunkäyntiin ja toimintakykyyn. Se on yhdistetty esimerkiksi poissaoloihin ja opintojen hidastumiseen (Blöte ym. 2015; de Lijster ym. 2018; Ranta 2008; Ranta ym. 2016). Sosiaalisten tilanteiden pelko esiintyy usein myös päällekkäin muiden psyykkisten ongelmien kanssa (Knappe ym. 2015). Rannan (2008) tutkimuksessa sosiaalisten tilanteiden pelkoon yhdistyi masennusta ja ahdistusta. Se oli myös yhteydessä vanhempien mielenterveysongelmiin. Tämä näkyy tutkimuskirjallisuudessa laajemminkin, sillä sosiaalisten tilanteiden pelon on havaittu olevan periytyvää ja linkittyvän muihinkin vanhempien mielenterveysongelmiin. Lisäksi ongelmalliset perhesuhteet ja sosiaalisten tilanteiden pelko vaikuttavat toisiinsa kaksisuuntaisesti toisiaan vahvistavalla tavalla. (Chen ym. 2024; Knappe ym. 2015).

2.2.3 Syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat

Sosiaalisten tilanteiden pelko on osa laajempaa mielenterveysongelmien tematiikkaa, joka liittyy kiinteästi nuorten syrjäytymisestä käytyyn keskusteluun. Tämä näkyy paitsi julkisessa syrjäytymispuheessa myös NEET-nuorten omissa näkemyksissä syrjäytymisen syistä: ”mielenterveysongelmat” ovat listan toisella paikalla (Gretschel & Myllyniemi 2020, 16). Sikäli kuin syrjäytymiskeskustelu pyörii sosioekonomisten ulottuvuuksien ympärillä, mielenterveysongelmat näyttäytyvät tässä keskustelussa keskeisenä syynä erityisesti koulunkäyntiongelmille, työn ja koulutuksen ulkopuolisuudelle ja työkyvyttömyyseläkkeelle päätymiselle – toisin sanoen nuorten ulkopuolisuudelle työmarkkinakansalaisuudesta.

Mielenterveysongelmat ovat ensinnäkin liitetty nuorten toimeentulotukiasiakkuuteen. Vaalavuon ym. (2020) raportista selviää, että toimeentulotukea saaneet pääkaupunkiseudun 18–34-vuotiaat nuoret kärsivät muita useammin mielenterveysongelmista ja käyttivät enemmän mielenterveyspalveluita ja psyykenlääkkeitä. Mielenterveyspalveluiden ja psyykenlääkkeiden käyttö oli sitä yleisempää mitä pidemmästä toimeentulotukiasiakkuudesta oli kyse.[14] Mielenterveysongelmat asiakkuuden alkuvaiheessa ennakoivat myös pitkittynyttä toimeentulotuen saantia (erityisesti nuorimmassa ikäryhmässä) ja myöhempää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Raportista selviää myös, että mielenterveysdiagnoosi 16–17-vuotiaana ennakoi paitsi toimeentulotuen saantia myös vaille perusasteen jälkeistä tutkintoa jäämistä 22-vuotiaana.

14 Yleisimmät mielenterveysongelmat olivat mielialahäiriöitä, mutta toimeentulotukiasiakkaat erottautuivat muista nuorista kärsimällä useammin skitsofreniasta, päihdehäiriöistä ja persoonallisuushäiriöistä. Pitkäkestoisesti toimeentulotukea saaneet taas erottautuivat erityisesti päihdehäiriöillä ja aikuisiän persoonallisuus- ja käytöshäiriöillä. (Vaalavuo ym. 2020.)

Mielenterveysongelmat altistavat siis opiskeluvaikeuksille ja opintojen keskeytymiselle. Taina Heinonen (2021) on eritellyt näitä kytköksiä tutkimuksessaan nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksista opintojen keskeyttämisestä. Psyykkinen oireilu ja erityisesti ”masennukseen liittyvät oireet, kuten väsymys, motivaation puute, keskittymisvaikeudet, sosiaalinen ahdistuneisuus ja keskittymisvaikeudet, olivat merkittävä opintojen keskeyttämisen syy” (emt., 579). Omia haasteitaan toivat lisäksi mielenterveysongelmien hoitoon ja psyykenlääkkeisiin liittyvät seikat, heikko koulumenestys ja väärälle alalle päätyminen, tuen ja ohjauksen puutteet, itsenäistymisen ja elämänhallinnan haasteet, vaikea perhetausta ja ulkopuolisuus oppilaitoksen sosiaalisesta yhteisöstä, mikä oli tarkoittanut osalle kiusaamista.

Ringbom ym. (2022) ovat taas tutkineet 10–20-vuotiaana saatujen psykiatristen diagnoosien yhteyttä vähintään viisi vuotta kestäneeseen NEET-statukseen 20–28-vuotiaana vuonna 1987 syntyneiden kohortissa. Pitkittyneelle NEET-statukselle päätyi 2,6 prosenttia, ja kaikki psykiatriset diagnoosit lisäsivät todennäköisyyttä päätyä tähän ryhmään perhetaustasta ja toisen asteen tutkinnon suorittamisesta riippumatta. Yleisimmät diagnoosit liittyivät masennukseen ja ahdistukseen. Autismin kirjon häiriö ja psykoosi ennakoivat voimakkaimmin pitkittyneelle NEET-statukselle päätymistä. Tämä näkyi erityisesti perusasteen koulutuksen varaan jääneillä, joiden keskuudessa autismin kirjolla olevista 70,6 prosenttia ja psykoosidiagnoosin saaneista 48,4 prosenttia oli myöhemmin pitkittyneellä NEET-statuksella. Myös Hakulinen ym. (2019) ovat havainneet mielenterveysongelmien vaikuttavan kielteisesti työllisyyteen, kouluttautumiseen ja tuloihin myöhemmin elämässä.

Työn ja koulutuksen ulkopuolisuus voi ennakoida työkyvyttömyyseläkkeelle päätymistä. Mielenterveysongelmat ovat nuorten aikuisten yleisin työkyvyttömyyseläkkeen syy, ja nuorten mielenterveysperusteiset työkyvyttömyyseläkkeet ovat olleet kasvussa. Vuosina 2005–2015 alle 35-vuotiaiden mielenterveysperusteisissa työkyvyttömyyseläkkeissä tapahtui 31,5 prosentin kasvu (Mattila-Holappa 2018, 17). Yleisimmin työkyvyttömyyseläkkeelle jäädään mielialahäiriön tai psykoosin vuoksi, mutta listalta löytyy myös muita mielenterveysongelmia, esimerkiksi persoonallisuus- ja päihdehäiriöitä (Harkko ym. 2016, 52–53; Mattila-Holappa 2018, 31; Ristikari ym. 2016, 47–48).

Työkyvyttömyyseläkeläiset eivät ole homogeeninen ryhmä. Pauliina Mattila-Holappa kollegoineen on jaotellut työkyvyttömyyseläkkeellä olevat nuoret kolmeen profiiliin. Ensimmäistä profiilia luonnehtivat lapsuutta ja nuoruutta kuormittaneet tekijät ja varhain alkanut psyykkinen oireilu, perheen mielenterveysongelmat ja masennus työkyvyttömyyseläkkeen syynä. Toista profiilia määrittivät päällekkäiset mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, itsemurhayritykset, runsas lääkitys ja bipolaarisuus työkyvyttömyyseläkkeen syynä. Kolmannessa profiilissa

työkyvyttömyyseläkkeen syynä oli psykoosi ja sitä luonnehti tietojen vähyys. (Mattila-Holappa 2018, 33.)[15]

Nuorten mielenterveysperusteinen työkyvyttömyys ei kuitenkaan liity vain nuoren psyykkisiin ominaisuuksiin tai henkilökohtaisiin taustoihin, vaan oireilu on myös reagointia yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Sanna Rikalan (2018) tutkimuksesta selviää, että opiskelun ja työelämän vaatimukset saatetaan kokea liian kuormittaviksi, mikä on osaltaan vaikuttanut työkyvyttömyyteen. Lisäksi psyykeä kuormittivat heikko kiinnittyminen työmarkkinoille, taloudellinen ahdinko, tukijärjestelmän monimutkaisuus ja hoidon saamisen vaikeudet. Osan oli myös vaikea päästä työkyvyttömyysetuuksien piiriin. Tämä koski erityisesti henkilöitä, joilla oli taustallaan keskeytyneitä opintoja, työttömyyttä ja matalapalkkaisia pätkätöitä.

Mielenterveysongelmat jakautuvat myös epätasaisesti sosioekonomisten ryhmien välillä. Niemen ym. (2022) tutkimuksessa 4–17-vuotiaista lapsista ja nuorista vanhempien tulot ja erityisesti koulutus olivat yhteydessä lapsen tai nuoren mielenterveyshäiriöiden esiintyvyyteen. Esimerkiksi matalasti kouluttautuneiden vanhempien pojilla mielenterveyden häiriö oli 7,3 prosentilla siinä, missä korkeasti kouluttautuneiden vanhempien tytöillä vastaava osuus oli 3,6 prosenttia. Mielenterveyshäiriöitä ennakoi myös vanhemman mielenterveyshäiriö ja yhden vanhemman kanssa asuminen. Vaalavuo ym. (2020) ovat vastaavasti havainneet, että perheen tulotaso nuoren ollessa 16-vuotias on yhteydessä nuoren myöhempiin mielenterveysongelmiin. Alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla 27 prosentilla oli jokin mielenterveysongelma ikävuosina 16–22, mutta vastaava osuus oli 17 prosenttia rikkaimmassa tuloviidenneksessä (emt., 60). Mielenterveysongelmat kasautuvat siis alempiin sosioekonomisiin ryhmiin.

Mielenterveysdiagnoosit ovat kuitenkin yleistyneet nuorilla myös kokonaisuudessaan. Gyllenberg ym. (2018) ovat vertailleet psykiatristen ja neurokehityksellisten häiriöiden esiintyvyyttä 12–18-vuotiailla vuosien 1987 ja 1997 kohorteissa. Häiriöiden kumulatiivinen esiintyvyys nousi 9,8 prosentista 14,9 prosenttiin tytöillä ja 6,2 prosentista 8,8 prosenttiin pojilla. Monet diagnoosit olivat yleistyneet molemmilla sukupuolilla, mutta suurinta absoluuttista kasvua tapahtui masennus- ja ahdistushäiriöissä tytöillä ja emotionaalisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriöissä ja ADHD:ssa pojilla. Gyllenberg ym. kuitenkin arvioivat häiriöiden yleistymisen johtuvan pääosin niiden paremmasta tunnistamisesta ja hoidosta.

Mielenterveysdiagnoosien kasvu ei siis välttämättä tarkoita varsinaisen psyykkisen oireilun yleistymistä. Toisaalta itse raportoiduissa masennusoireissa on tapahtunut kasvua sosioekonomisesti huono-osaisista taustoista tulevilla 14–16-vuotiailla

15 Työkyvyttömyyseläkkeen saajat erottuvat myös selkeästi taustoiltaan muusta väestöstä. Lapsuutta ja varhaista nuoruutta kuormittavat tekijät yhdistyvät usein matalaan kouluttautuneisuuteen, työn ja koulutuksen ulkopuolisuuteen, sairauspäivä- ja kuntoutusrahan nostamiseen ja psyykenlääkkeiden käyttöön. Taustalta löytyy myös vaihtelevissa määrin psykoterapeuttisia ja työorientoituneita interventioita. (Harkko ym. 2016, 48–54; Harkko 2018, 73–74; Mattila-Holappa 2018, 34–37.)

nuorilla. Vakavasta masennuksesta raportoi tässä ryhmässä 6,5 prosenttia pojista ja 6,4 prosenttia tytöistä vuosina 2000–2001, kun vuosina 2010–2011 vastaavat luvut olivat 12,8 ja 11,4 prosenttia. (Torikka ym. 2014.) Mielenterveysongelmat kasautuvat siis alempiin sosioekonomisiin ryhmiin ja voimakkaammin kuin aikaisemmin ainakin masennuksen osalta.[16]

2.2.4 Syrjäytymisen sukupuoli

Syrjäytymisestä puhutaan usein erityisesti nuorten miesten ongelmana. Nämä väitteet pohjautuvat siihen, että ”syrjäytyneiksi” luokiteltujen, perusasteen koulutuksen varaan jääneiden työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ryhmä on miesvaltainen ja miehillä sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen ja pitkittyminen on yleisempää kuin naisilla. Yhtenä esimerkkinä toimii Aaltosen ym. (2015) tutkimus helsinkiläisistä 22–29-vuotiaista nuorista, missä nuoren luokiteltiin olevan ”syrjäytymisvaarassa”, mikäli hänellä ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta ja hän on ollut vähintään kuusi kuukautta vuodesta työttömänä tai toimeentulotuella. Nämä nuoret jaoteltiin edelleen kolmeen luokkaan syrjäytymisen keston mukaan. Kaikissa luokissa miehet muodostivat enemmistön ja heidän osuutensa kasvoi syrjäytymisen pitkittyessä. ”Kroonisesti syrjäytyneiden” joukossa miehiä oli 75 prosenttia. (Emt., 13–19.)

Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muualta. Pekka Myrskylän (2012) raportissa miehiä oli syrjäytyneistä nuorista 64 prosenttia, minkä lisäksi vain perusasteen koulutuksen suorittaneilla miehistä suurempi osuus oli syrjäytynyt ja heillä syrjäytyminen pitkittyi useammin. Ristikarin ym. (2016, 28) tutkimuksessa vuoden 1987 kohortista miehet sijoittuivat naisia useammin poluille, joita leimasi heikko yhteiskunnallinen kiinnittyminen. Samaa kohorttia tutkineet Ringbom ym. (2022) havaitsevat miesten päätyvän naisia useammin pitkittyneelle NEET-statukselle. Vanhempaa kohorttia tutkineet Ilmakunnas ym. (2015) taas havaitsevat miesten päätyneen naisia useammin polulle, jota määritti työttömyyden ja toimeentulotuen kasautuminen koko nuoren aikuisuuden läpi. Naiset sijoittuivat toisaalta useammin poluille, joita määrittivät työttömyys nuoren aikuisuuden lopussa ja runsas toimeentulotuen saanti (ks. myös Ristikari ym. 2016, 23).[17]

Puheen nuorten miesten syrjäytymisestä voi nähdä heijastelevan yleisempää ja kansainvälistä huolipuhetta miehistä ja maskuliinisuuden kriisistä yhteiskunnallisten muutosten paineissa. Tästä edustavana esimerkkinä toimii Farrellin ja Grayn *The*

16 Myös kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on yleistynyt yläastelaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla vuosina 2019–2021. Tytöillä osuus oli kasvanut 20 prosentista noin 30 prosenttiin ja pojilla taas noin viidestä prosentista kahdeksaan prosenttiin. (Helakorpi & Kivimäki 2021.) Näihin tuloksiin on todennäköisesti vaikuttanut koronapandemia.

17 Tämä kertoo myös syrjäytymisen sukupuolieron riippuvan siitä, millä tavoin syrjäytymistä mitataan ja millä aineistolla.

Boy Crisis (2018), joka piirtää kuvaa yhteiskunnallisten ja sukupuoliroolien murrosten jalkoihin jääneistä pojista ja nuorista miehistä. ”Poikakriisistä” kertovat esimerkiksi poikien ja nuorten miesten itsemurha- ja rikollisuustilastot, fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat, kuolleisuus sekä matala kouluttautuneisuus ja koulunkäyntiongelmat. Farrell ja Gray liittävät nämä ongelmat esimerkiksi miesvaltaisten työpaikkojen katoamiseen ja perhemallin muutoksiin, joiden myötä pojat kasvavat yhä useammin ilman isää.

Poikia ja nuoria miehiä koskevaa syrjäytymis- ja huolipuhetta on helppo kritisoida esimerkiksi sukupuolierojen liiallisesta korostamisesta, naisten sivuuttamisesta ja poikien ja nuorten miesten ongelmien kehystämisestä heidän sukupuolensa eikä esimerkiksi luokan kautta. Nämä diskurssit ovat myös politisoituneita ja heijastavat sitä, millaiselta yhteiskunnan sukupuolijärjestyksen toivottaisiin näyttävän ja kenen ottavan siitä vastuun. Näistä seikoista huolimatta koen aiheelliseksi korostaa sosioekonomisen marginalisaation ohella tiettyjä yksinäisyyteen ja mielenterveyteen liittyviä seikkoja miesnäkökulmasta, sillä ne liittyvät olennaisesti sosiaalisen vetäytymisen tematiikkaan ja käsillä olevaan tutkimukseen.

Suomalaisessa yksinäisyyden tutkimuksessa on havaittu teini-ikäisten tyttöjen kokevan enemmän yksinäisyyttä kuin poikien, mutta toisaalta pojat raportoivat tyttöjä useammin, ettei heillä ole ainoatakaan läheistä ystävää. Lisäksi on havaittu, että läheisten ystävien puute, kuten monet muutkin riskitekijät, ovat voimakkaammin yhteydessä koettuun yksinäisyyteen tytöillä kuin pojilla. (Rönkä 2017, 79–85.) Näihin tuloksiin viittaavat myös kouluterveyskyselyt. Esimerkiksi vuonna 2021 yläasteikäisistä pojista 11,1 prosentilla ja tytöistä 7,7 prosentilla ei ollut yhtään läheistä ystävää. Toisaalta 22,2 prosenttia yläasteikäisistä tytöistä mutta vain 9,2 prosenttia pojista tunsi itsensä yksinäiseksi.[18] Vastaavat sukupuolierot tulevat esiin myös toisen asteen opiskelijoilla. (www.sotkanet.fi.)

Tutkijat erottelevat tässä yhteydessä sosiaalisen ja emotionaalisen yksinäisyyden, missä ensimmäinen viittaa ulkopuolisuuteen sosiaalisista verkostoista ja jälkimmäinen läheisten suhteiden puutteeseen. Salon ym. (2020) tutkimuksen mukaan ala-asteikäiset pojat ja heidän isänsä kokevat enemmän emotionaalista yksinäisyyttä kuin tytöt ja heidän äitinsä. Tytöt taas kokivat enemmän sosiaalista yksinäisyyttä, mutta sukupuoliero ei tullut johdonmukaisesti esiin. Perheellä oli merkitystä, sillä sisarukset suojasivat emotionaalisen yksinäisyyden kokemuksilta. Lisäksi isän yksinäisyys ennusti pojan ja äidin yksinäisyys taas tyttären pitkäaikaista sosiaalista yksinäisyyttä. Nina Junttilan (2016) mukaan kouluikäisillä pojat muodostavat enemmistön ryhmässä, jossa emotionaalinen yksinäisyys on osa laajempaa ongelmavyyhtiä, jota määrittävät esimerkiksi sosiaalinen yksinäisyys, sosiaalisten tilanteiden pelko ja antisosiaalinen käytös.

18 Pojilla ei yhtään läheistä ystävää omaavien osuus on pienentynyt 2000-luvulta 2010-luvun alkupuolelle asti. Näin on myös tytöillä, mutta heillä osuus on ollut kasvussa 2010-luvun alkupuolelta lähtien. Toisen asteen opiskelijoiden osuuksissa linjat ovat pääpiirteittäin samanlaiset. Yksinäisyyttä kokevien osuuksissa tietoja ei ole saatavilla näin pitkältä ajalta. (www.sotkanet.fi.)

Sukupuolierot koetussa yksinäisyydessä eivät kuitenkaan tule aina esiin. Esimerkiksi Laanisen ja Niemelän (2023) tutkimuksessa aikuisikäisistä koetun yksinäisyyden määrässä ei esiintynyt merkittävää sukupuolieroa. Miehet tosin kokivat naisia enemmän yksinäisyyttä asuessaan yksin, naiset taas kokivat miehiä enemmän yksinäisyyttä parisuhteessa (ks. myös Kontula & Saari 2016). Sukupuoli ei ollut yhteydessä sosiaaliseen tai emotionaaliseen yksinäisyyteen myöskään NEET-nuorilla Välimäen ym. (2020) tutkimuksessa (ks. myös Aaltonen ym. 2019). Kokonaisuudessaan näyttö sukupuolten välisistä eroista yksinäisyydessä on siis varsin ristiriitaista.[19]

Kuitenkin Suutarin (2002) tutkimuksessa palkkatyön marginaalissa olevista nuorista sukupuoli vaikutti voimakkaasti sosiaalisen verkoston kokoon. Neljäsosalla miehistä oli pienet verkostot siinä, missä tämä koski vain kymmenesosaa naisista (emt., 138). Suutari jättää selityksen sukupuolierolle avoimeksi kysymykseksi, joskin hän huomauttaa, että ”[n]aisten voi olla miehiä helpompi sitoutua vastavuoroisuutta edellyttäviin ja kahleita synnyttäviin sosiaalisiin verkostoihin, koska näkemys omin avuin selviytymisen pakosta ei ole niin voimakas kuin tutkimuksen miehillä”, ja että naiset voivat olla ”miehiä taitavampia käyttämään ja manipuloimaan sosiaalisia suhteitaan omaksi hyödykseen niin, ettei kielteistä tunnetta riippuvuudesta synny” (emt., 76–77). Nämä näkemykset ovat yhteneviä japanilaisen sosiaalisen vetäytymisen sukupuolieroja koskevan tutkimuksen kanssa (Yong ym. 2020).

Suutarin tutkimuksessa perhesuhteet olivat olennaisempia naisille kuin miehille. Tähän liittyen useissa tutkimuksissa on tuotu esiin, että sosioekonominen status on vahvemmin yhteydessä parisuhteiden solmimiseen ja perheellistymiseen miehillä kuin naisilla, millä on merkitystä myös nuorten syrjäytymisen kannalta. Myrskylä (2012) havaitsee saman sukupuolieron ja tulkitsee sen siten, että parisuhde alentaa syrjäytymisen riskiä miehillä mutta lisää sitä naisilla. Yksinasuvilla miehillä syrjäytymisriski oli 28 prosenttia ja lapsettomana parisuhteessa olevilla 20 prosenttia siinä, missä naisilla vastaavat luvut olivat 19 ja 32 prosenttia. Koska pariutumiseen liittyvät seikat nousevat keskiöön tulevassa analyysissä, palaan niihin tarkemmin myöhemmässä luvussa (ks. luku 5.3).

Tutkimus on tuonut esiin sukupuolieroja myös kiusaamisen ja mielenterveysongelmien osalta. Tutkimukset viittaavat siihen, että pojat ovat tyttöjä useammin kiusaajia, kiusattuja ja kiusaaja-kiusattuja (Kehusmaa ym. 2022; Sourander ym. 2009). Kouluterveyskyselyiden perusteella 1–8 prosenttia lapsista ja nuorista kokee koulukiusaamista vähintään kerran viikossa ja poikien osuudet ovat tyypillisesti olleet hieman suurempia kuin tytöillä. Erot ovat tosin kaventuneet vuosina 2008–2021. Pojat myös kokevat vähän enemmän fyysistä uhkaa kuin tytöt. (Helakorpi & Kivimäki 2021.)

19 Tämä koskee myös kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta. Meta-analyysissä on havaittu, ettei sukupuolten välillä ole eroa koetussa yksinäisyydessä. Toisaalta on myös esitetty, että naiset kokevat miehiä enemmän yksinäisyyttä, että miesten voi olla vaikeampi myöntää olevansa yksinäisiä ja että naiset kokevat enemmän emotionaalista ja miehet sosiaalista yksinäisyyttä. (Barjaková ym. 2023; Maes ym. 2019b.)

Sekä Suomessa että kansainvälisesti on havaittu, että kiusaaminen ja kiusattuna oleminen ovat yhteydessä mielenterveysongelmiin ja neurokehityksellisiin poikkeavuuksiin (Abregú-Crespo ym. 2024; Kehusmaa ym. 2022; Luukkonen ym. 2010; Sourander ym. 2009). Esimerkiksi eräässä, vain poikia koskeneessa tutkimuksessa havaittiin, että kiusattuna oleminen ennakoi myöhemmin ahdistushäiriöitä, kiusaaminen antisosiaalista persoonallisuushäiriötä ja kiusaaja-kiusattuna oleminen molempia, ja tulos pätee myös silloin, kun lapsuuden psykopatologia vakioidaan (Sourander ym. 2007). On kuitenkin myös havaittu, että kun lapsuuden psykopatologia vakioidaan, ainoastaan kiusattuna oleminen ennakoi myöhempää psykiatrista sairaalahoitoa ja psyykenlääkkeiden käyttöä ja vain tytöillä (Sourander ym. 2009). Sama tulos koskee kiusaamisen ja myöhemmän itsetuhoisuuden välistä yhteyttä (Klomek ym. 2009). Kiusaamisella näyttäisi siis olevan vakavampia seurauksia tytöille kuin pojille.

Toisaalta suomalainen tutkimus tukee sitä edellisessä luvussa esitettyä väittämää, että sukupuoliroolit rankaisevat ujoudesta ja vetäytyvästä käyttäytymisestä enemmän poikia kuin tyttöjä. Rannan ym. (2013) tutkimuksessa havaittiin, että pojilla kiusattuna oleminen 15-vuotiaana ennakoi sosiaalisten tilanteiden pelkoa 17-vuotiaana ja päinvastoin. Kiusattuna oleminen 15-vuotiaana ennakoi myös tytöillä sosiaalisten tilanteiden pelkoa 17-vuotiaana, mutta ei päinvastoin. Sen sijaan kiusattuna olemiselle altisti heillä masennus. Toisessa tutkimuksessa havaittiin, että sosiaalisten tilanteiden pelko 15-vuotiaana ennakoi pojilla hidasta opinnoissa etenemistä, läheisten ystävien ja parisuhteen puuttumista ja heikkoa sosiaalista tukea ystäviltä ja läheisiltä 17-vuotiaana. Tytöillä sosiaalisten tilanteiden pelko ennakoi vain parisuhteen puuttumista ja jopa *paransi* arvosanoja. Sen sijaan tytöillä masennus ennakoi koulupudokkuutta, poissaoloja, hidasta opinnoissa etenemistä, läheisten ystävien puuttumista ja heikkoa sosiaalista tukea ystäviltä ja läheisiltä. Toisaalta se *lisäsi* parisuhteen todennäköisyyttä. (Ranta ym. 2016.)[20]

Sukupuoli tulee näkyviin myös miesten ja naisten erilaisten mielenterveysprofiilien kautta. Vuonna 1987 syntyneiden joukossa vuoteen 2012 mennessä psykiatrinen diagnoosi löytyi 18,5 prosentilta naisista ja 15,1 prosentilta miehistä ja psykiatrista hoitoa oli saanut 33,5 prosenttia naisista ja 23,8 prosenttia miehistä. Molemmilla sukupuolilla yleisimmät häiriöt olivat mielialahäiriöitä tai neuroottisia, stressiin liittyviä ja somatoformisia häiriöitä, tosin naisilla näitä oli useammin kuin miehillä. Miehillä taas oli useammin esimerkiksi lääkkeisiin ja päihteisiin liittyviä ongelmia, psyykkisen kehityksen häiriöitä ja varhaisessa iässä alkaneita käytös- ja tunnehäiriöitä. (Ristikari ym. 2016, 40.)

Eroja tulee esiin myös nuoremmassa kohortissa. Vuonna 1997 syntyneillä vuoteen 2015 mennessä psykiatrinen diagnoosi oli 20,4 prosentilla tytöistä ja 21 prosentilla pojista ja psyykenlääkkeitä käytti 12,7 prosenttia tytöistä ja 9,6 prosenttia pojista.

20 Sosiaalisten tilanteiden pelon (kuten masennuksenkin) on usein nähty olevan yleisempää tytöillä kuin pojilla, mutta Suomessa sukupuolieroa sosiaalisten tilanteiden pelon yleisyydessä ei ole havaittu 12–17-vuotiailla (Ranta 2008, 80–81).

Merkittävimmät sukupuolierot diagnooseissa liittyivät jälleen tyttöjen yleisempiin mielialahäiriöihin ja neuroottisiin, stressiin liittyviin ja somatoformisiin häiriöihin mutta myös poikien yleisempiin psyykkisen kehityksen häiriöihin ja käytös- ja tunnehäiriöihin. Jälkimmäiseen luokkaan lukeutuu esimerkiksi aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö (ADHD), johon kuuluvat lääkkeet olivat ainoa psyykenlääkeryhmä, jonka käyttäjistä suurin osa on poikia. (Ristikari ym. 2018, 56–59.)

Sosiaalisen vetäytymisen ja käsillä olevan tutkimuksen kontekstissa on syytä painottaa kolmea lisäseikkaa mielenterveyteen ja neuroepätyypillisyyteen liittyen. Ensinnäkin, pojilla on useammin autismidiagnoosi kuin tytöillä (Gyllenberg ym. 2018).[21] Toiseksi, miehet tekevät enemmän itsemurhia kuin naiset. Tilastokeskuksen kuolemansyytilaston mukaan 18–24-vuotiaiden itsemurhaan kuolleiden osuus 100 000 vastaavanikäisestä oli miehillä 18,5 ja naisilla 10,1 vuonna 2020. Miehillä osuus on pienentynyt vuodesta 1990, jolloin se oli 61,4. (www.sotkanet.fi.) Kolmanneksi, miesten psyykkinen sairastavuus saattaa jäädä useammin tunnistamatta. Tähän viittaa esimerkiksi Rikalan (2018) laadullinen tutkimus, jossa piilotyökyvyttömyys koski useammin miehiä kuin naisia.

2.3 Kriittisiä näkökulmia syrjäytymiskeskusteluun

Olen tähän mennessä esitellyt suomalaista syrjäytymisen ja huono-osaisuuden tutkimusta suhteellisen kritiikittömästi. Sitä on kuitenkin myös kritisoitu runsaasti. Keskityn tässä alaluvussa kolmeen kriittiseen näkökulmaan. Tutkijat ovat ensinnäkin kääntäneet valokeilan syrjäytyneistä nuorista syrjäytymisdiskurssiin itseensä ja analysoineet sitä hallinnan diskurssina. Toiseksi, nuorten sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmä on saanut osakseen kritiikkiä. Kolmanneksi, tutkijat ovat tuoneet esiin nuorten omia näkökulmia ja yhteiskunnallista kritiikkiä, jolloin katse kääntyy pois nuorista itsestään ja kohti yhteiskunnallisia rakenteita.

Otso Sandberg (2015) on tarkastellut 1980-luvulta alkanutta suomalaista syrjäytymiskeskustelua hallinnollisissa asiakirjoissa ja tutkimuksissa. Hänen mukaansa syrjäytymisestä on muodostunut iskusana, joka on tyhjentynyt merkityksellisestä sisällöstä. Syrjäytymisen vastainen politiikka on ottanut ”syrjäytymisriskien” hallinnan muodon, missä syrjäytyminen käsitteellisestään työttömyyden, terveysongelmien ja matalan koulutuksen kaltaisten syrjäytymisriskien ketjuuntumisena. Tässä ketjuuntumismallissa lähes mitä tahansa on voitu sisällyttää osaksi syrjäytymistä, ja samalla syrjäytymisriskien välisten suhteiden ja kausaalisuuksien selvittäminen on jäänyt toissijaiseksi. Lisäksi

21 Tarkemmin ottaen suhde oli 4:1 vuoden 1987 kohortissa ja 2,9:1 vuoden 1997 kohortissa. Ero on kaventunut luultavasti tyttöjen autismin paremman tunnistamisen myötä. (Gyllenberg ym. 2018)

syrjäytymisen vastaisessa politiikassa on alettu painottaa ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista lapsuudessa ja nuoruudessa.

Syrjäytymisdiskurssissa ongelmat typistyvät usein nuorten ulkopuolisuuteen työmarkkinoilta ja tuottavasta työstä. Nuorten syrjäytyminen on ongelma kansantaloudellisesta näkökulmasta, jossa se tarkoittaa suurempia sosiaalimenoja ja vähemmän veronmaksajia. Tähän liittyen nuorisopolitiikkaa tutkinut Katariina Mertanen (2020) paikantaa kolme hallinnan diskurssia, jotka pyrkivät muovaamaan nuorista toivotunlaisia subjekteja (tuottavia ja normatiivisesti eläviä työmarkkinakansalaisia). Ensimmäisessä diskurssissa keskiössä on nuorten ”työllistettävyyden” parantaminen, jossa sosiaalipolitiikan tehtävänä on parantaa nuorten työllistymismahdollisuuksia esimerkiksi kohentamalla heidän osaamistaan.

Toisessa diskurssissa korostetaan nuorten heikkoa asemaa työmarkkinoilla erityisesti vuoden 2008 globaalin finanssikriisin jälkeen, minkä nähdään edellyttävän yksilöihin kohdistuvia poliittisia interventioita. Tämän diskurssin paradoksaalisuus on siinä, että se tunnistaa työmarkkinoilla vallitsevat rakenteelliset olosuhteet, jotka heikentävät nuorten yhteiskunnallista asemaa, mutta sen tavoitteena ei ole muttaa niitä vaan auttaa nuoria sopeutumaan niihin. Diskurssin keskiössä on erityisesti NEET-nuorten integroiminen työmarkkinoille.

Kolmannen diskurssin Mertanen nimeää ”terapisaatiodiskurssiksi”. Sitä luonnehtii psykologiasta ja psykiatrista kumpuava sanasto ja nuorten ongelmien kehystäminen psyykkisiksi ongelmiksi. Nuorten yhteiskunnallinen osattomuus näyttäytyy psyykkisten vajeiden, esimerkiksi oppimisvaikeuksien tai ADHD:n, seurauksena. Työllistettävyyden parantaminen alkaa edellyttää nuorilta itsetunnon kohottamista ja muuta minuuden ja tunteiden monitorointia ja sääntelyä. (Ks. myös Mäkelä & Brunila 2021.) Yhteistä näille diskursseilla on yksilökeskeisyys, jossa yhteiskunnallisiin rakenteisiin ei tavoitella muutosta ja pyrkimykseksi tulee nuorten sopeuttaminen niihin.

Syrjäytymisdiskurssin yksilökeskeisyyttä ovat kritisoineet myös Helne ja Hirvilammi (2021, 28–33). Lisäksi he pitävät sen ongelmina myös leimaavuutta ja nuorten kasvupotentiaalin ja ongelmanmäärittelyn ohittamista. Syrjäytymispuhe on stigmatisoivaa ja voi pahimmillaan toimia itsetoteutuvana ennusteena, mikäli nuoret sisäistävät ongelmapuheen osaksi identiteettiään. Syrjäytymisdiskurssi suuntaakin ”analyysia siihen, mitä ihmisiltä puuttuu, sen sijaan että tarkasteltaisiin riittävästi sitä, mitä ihmisillä on, kuinka luovasti he voivat käyttää valmiuksiaan ja kykyjään ja mitkä heidän omat pyrkimyksensä ovat” (emt., 31). Samalla se ohittaa nuorten oman ongelmanmäärittelyn ja avuntarpeen, mikä voi esimerkiksi johtaa nuorten velvoittamiseen hyödyttömiin toimenpiteisiin.

Helne ja Hirvilammi näkevät syrjäytymisen vastaisen politiikan heijastelevan 1990-luvulta alkanutta aktivointipolitiikkaa. Aktivoinnilla viitataan sosiaalipoliittisiin käytäntöihin, jotka velvoittavat työttömiä ja työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia toimenpiteisiin, joiden tavoitteena (ainakin nimellisenä sellaisena) on parantaa

yksilöiden valmiuksia työmarkkinoilla. Keskeisenä esimerkkinä tästä toimivat nuorten työpajat ja kuntouttava työtoiminta, joka ulottui aluksi nuoriin mutta laajentui myöhemmin koskemaan muitakin työttömiä. (Julkunen 2013; Saari & Behm 2017; Vauhkonen & Hoikkala 2020.)

Helneen ja Hirvilammen (2021) mukaan aktivointipolitiikassa yhdistyvät tavoitteet nuorten (pakko)integroinnista työmarkkinoille ja muovaamisesta yksilönvastuullisiksi, itseohjautuviksi ja rationaalisiksi markkinatoimijoiksi. Tällaista politiikkaa ja sen taustalla olevaa ideologiaa luonnehtii olettama ihmisen perimmäisestä passiivisuudesta ja laiskuudesta, millä aktivointitoimenpiteet oikeutetaan. (Emt., 22–27.) Samalla ohitetaan sen yhteiskunnan ja työelämän kriittinen tarkastelu, mihin nuoria pyritään aktivoimaan. Työmarkkinoiden olosuhteita määrittävät yleistynyt (pitkäaikais)työttömyys, globalisaation ja automatisaation muutospaineet, työsuhteiden epätyypillistyminen ja kiristyneet kilpailu- ja tehokkuusvaatimukset, jotka kuormittavat työntekijöitä. Aktivointipolitiikan edustama palkkatyönormi on kyseenalainen myös ekologisen kestävyyden kannalta. (Emt., 33–39.)

Aktivointipolitiikan kritiikki on osa sosiaaliturvan ja palvelujen laajempaa kritiikkiä. Nuorten syrjäytyminen ei ole vain julkisen keskustelun tai poliittisten asiakirjojen aihe, vaan sen ympärille on myös muodostunut kattava palvelujen verkosto. Sosiaalitoimen ja TE-toimiston lisäksi nuorille on tarjolla monenlaisia palveluja etsivästä nuorisotyöstä ja Ohjaamoista mielenterveyspalveluihin ja Työvoiman palvelukeskukseen. Aaltosen ym. (2015, 108) mukaan joillekin nuorille asioimisesta eri paikoissa on tullut työssäkäyntiin verrattavissa olevaa toimintaa. Osa jää pyörimään ”toimenpidekaruselliin”, jota Haikkola ym. (2017) kuvailevat seuraavasti:

> Nuoret voivat käydä esimerkiksi *Spring Housen* järjestämässä infotilaisuudessa, piipahtaa TE-toimiston ohjaamana Helsingin kaupungin nuorten työllisyyspalvelussa, tulla sen jälkeen ohjatuksi *Edupolin* uravalmennuskurssille, keskustella asiakastapaamisessaan TE-toimistossa osallistumisesta *Amiedun* järjestämään Nuorten aikuisten osaamisohjelmaan (NAO) ja päätyä palkattomaan työharjoitteluun *K-marketiin* ja tästä takaisin TE-toimistoon. (Emt., 60.)

Palveluverkoston rakentumista on tulkittu osana nuorisopolitiikan uusliberalisaatiota, missä ”syrjäytymisriskissä” olevista nuorista tulee palvelujärjestelmän asiakkaita ja palvelujärjestelmä itsessään pirstaloituu useiden eri toimijoiden muodostamaksi himmeliksi. Tähän on sittemmin pyritty vastaamaan Ohjaamoilla, jotka yhdistävät useita eri palveluita saman katon alle. Palveluverkoston taustalta löytyy myös lainsäädännöllisiä uudistuksia, joista näkyvin on ollut Nuorisotakuu, jonka ideana on tarjota nuorille työtä, koulutusta tai työllistymistä edistäviä palveluja. (Mertanen 2020, 18–25; Määttä & Souto 2020.)

Vaikka palaute työntekijöiltä ja nuorilta on ollut paljolti myönteistä, on sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmästä paikannettu myös useita ongelmia (ks. esim. Aaltonen 2015; Haikkola ym. 2017; Helne & Hirvilammi 2021; Toiviainen 2020). Palvelujen työntekijöitä ja niiden nuoria asiakkaita haastatelleet Aaltonen ym. (2015) tuovat esiin pitkän luettelon ongelmakohdista liittyen esimerkiksi järjestelmän monimutkaisuuteen, vähäisiin resursseihin ja pitkiin jonotusaikoihin. Erityisesti ”palvelut eivät kohtaa niiden nuorten tarpeita, joilla on alentunut toimintakyky ja jotka eivät näin ollen ole työ- tai opiskelukykyisiä. Nämä nuoret käyttävät paljon terveyspalveluita ja kustannukset kasvavat suuriksi, mutta toisaalta mielenterveyspalveluissa akuutin hoidon piiriin pääseminen on hankalaa” (emt., 129).

Järjestelmään liittyy myös useita ristiriitaisuuksia. Se pyrkii tukemaan nuoria ja kunnioittamaan heidän toiveitaan, mutta se myös velvoittamaa heitä toimenpiteisiin ja pyrkii muovaamaan heidän toiveitaan ja asenteitaan haluttuun suuntaan. Se myös puskee nuoria työmarkkinoille ja opintoihin, vaikka nuoren tosiasialliset mahdollisuudet työllistyä tai menestyä opinnoissa olisivat rajalliset. Nämä näkökulmat tulevat esiin esimerkiksi Sanna Toiviaisen (2020) Ohjaamo-tutkimuksessa. Toiviainen kiteyttää, että ”Ohjaamon sisään rakentuva mikroyhteisö ei kompensoi rakenteellisia, hallinnollisia ja institutionaalisia esteitä, jotka haastavat nuorten etenemistä kohti koulutusta ja työelämää” (emt., 38). Näitä esteitä ovat esimerkiksi

> työpaikkojen vähyys, liian vähäinen tuki ja ohjaus työpaikalla, oppisopimuskoulutuksen vaativuus, vaikeudet opinnollistaa työssäolojaksoja, työn puute ja aiemman työkokemuksen vaatimus työpaikkoihin, fyysiset etäisyydet työ- tai koulutuspaikkoihin, palveluiden pääsyä vaikeuttavat kunnalliset ja hallinnolliset rajat sekä koulutukseen ja työhön siirtymistä hidastavat tai sinne liian aikaisin sysäävät lääkärinlausunnot. Nuoret kertoivat myös koulukiusatuksi joutumisesta, opettajien tuen puutteesta ja välinpitämättömyydestä, mitkä heijastelevat puolestaan koulutusrakenteisiin ja -kulttuuriin syvään juurtuneita ongelmia. (Emt., 38.)

Osa Ohjaamon nuorista toi myös esiin, että heitä velvoitetaan ja ohjaillaan heille sopimattomiin aktiviteetteihin ja paikkoihin. Työntekijät taas toimivat nuorten tukijoina mutta saattoivat myös muuntaa nuorten kohtaamat ongelmat terapiadiskurssin välityksellä nuorten psyykkeeseen liittyviksi ongelmiksi ja ryhtyä suitsimaan heidän ”negatiivisia” asenteitaan.

Tutkijat ovat myös tuoneet esiin nuorten omaa ääntä liittyen paitsi sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmään myös elämään ja yhteiskuntaan yleisesti (ks. esim. Aaltonen ym. 2015; Gretschel & Myllyniemi 2020; Helne & Hirvilammi 2021; Simonen 2019; Westerback & Rissanen 2020). Tästä tutkimuksesta selviää, että NEET-nuoret eivät usein miellä itseään ”syrjäytyneiksi”. Helne ja Hirvilammi (2021, 125–133)

huomauttavat, että nuoret itse tunnistavat olevansa syrjäytymisleiman kohteena ja kritisoivat siihen liittyviä olettamuksia. Syrjäytymisen saatettiin kuitenkin nähdä koskevan muita nuoria kuin itseä. Gretschelin ja Myllyniemen (2020, 43–62) tutkimuksessa ulkopuolisuus oli omiaan heikentämään yhteiskuntaan kuuluvuuden tunnetta, mikä oli muutoinkin koeteltuna yksinäisyyden, syrjinnän, palvelujärjestelmän valuvikojen ja muiden syiden vuoksi. (Ks. myös Aaltonen ym. 2015, 122–123.)

Tutkimuksissa korostuu myös ”syrjäytyneiden” nuorten tavallisuus eli se, että he useimmiten tavoittelevat ja arvostavat samoja asioita kuin valtaväestö: terveyttä, ihmissuhteita, toimeentuloa, jne. (Aaltonen ym. 2015; Gretschel & Myllyniemi 2020; Helne & Hirvilammi 2021; Westerback & Rissanen 2020). Tämä koskee myös työasenteita. Helneen ja Hirvilammen (2021) tutkimuksessa nuoret olivat sisäistäneet palkkatyön ja itsensä elättämisen eetoksen. Työttömyys heikensi itsetuntoa ja tuotti häpeää. (Emt., 114–125.) Samaan aikaan hyviä työpaikkoja oli kuitenkin vaikea löytää ja vastaan tulivat terveyteen ja elämäntilanteeseen liittyvät rajoitteet. Nuoret myös tasapainottelivat työvaatimusten ja autonomiansa välillä. Työtä toivottiin, mutta mihin tahansa ei haluttu suostua ja työltä odotettiin merkityksellisyyttä. Mahdollisuuksien ja autonomian kaventuminen tuottivat katkeruutta, mikä näkyi turhautumisena pätkätöiden, ilmaistyön ja aktivoinnin kierteeseen. (Emt., 136–150.)

Käsillä oleva tutkimus asettuu näiden kriittisten näkökulmien jatkoksi. Sen tyylilaji poikkeaa kuitenkin muista kritiikeistä ammentamalla kriittisen teorian perinteestä, jossa yhdistyvät yhteiskunnallinen kritiikki ja psykoanalyysi. Tämä näkökulma on ollut aliedustettuna kriittisessä syrjäytymistutkimuksessa, jossa analyysit ovat pysytelleet tyypillisissä sosiologisissa rajoissa rajaten ulos psykoanalyysille keskeisimmän alueen eli *tiedostamattoman*. Psykoanalyysi ei pitäydy vain sillä tasolla, mitä on sanottu, vaan pyrkii tulkitsemaan puheen ”takana” olevaa tiedostamatonta logiikkaa. Psykoanalyysi tuottaa näin usein epäintuitiivisiltakin tuntuvia tulkintoja, jotka pystyvät sanoittamaan ilmiöitä, umpikujia ja konflikteja, jotka muutoin jäisivät selittämättömiksi tai ristiriitaisiksi paitsi tutkijoille myös nuorille itselleen. Samalla tulevat esiin kaikki ne tavat, joilla nuoret eivät ole vain yhteiskunnallisten voimien avuttomia uhreja vaan kapinoivat niitä vastaan pitäen samalla kiinni omasta tahdostaan. Tällainen analyysi edellyttää sosiologisten ja psykoanalyyttisten näkökulmien yhdistämistä samaan teoreettiseen viitekehykseen, mihin siirryn seuraavaksi.

3 Kriittisen selittämisen logiikat ja lacanilainen psykoanalyysi

Sosiaalisen vetäytymisen ja syrjäytymisen tutkimuksen kentiltä erottuu karkeasti jaotellen kaksi leiriä, joiden väliselle jatkumolle tutkijat asettuvat. Yhtäällä ovat ne, jotka selittävät näitä ilmiöitä yksilöiden ominaisuuksilla ja henkilökohtaisilla taustoilla, ja toisaalla ne, jotka kiinnittävät huomion yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tämä kahtiajako on klassinen sosiologiassa, missä on pitkään pohdittu yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Sosiaalisen vetäytymisen ja syrjäytymisen kontekstissa tällä vastakkainasettelulla on ilmeisiä poliittisia implikaatioita. Mikäli selitykset palautuvat yksilöiden ominaisuuksiin ja taustoihin, yhteiskunnalliset olosuhteet jäävät haastamatta ja poliittiseksi ratkaisuksi tarjotaan interventioita ja tukijärjestelmiä, jotka auttavat vetäytyneitä ja syrjäytyneitä nuoria sopeutumaan yhteiskuntaan. Mikäli taas selitykset kohdistetaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin, ratkaisut edellyttävät laajempaa yhteiskunnallista muutosta.

Näkökulmat kehystävät nuoret eri tavoin heidän normatiivisuutensa ja toimijuutensa suhteen. Yksilöiden ominaisuuksia ja taustoja painottavassa näkökulmassa nuoret näyttäytyvät enemmän tai vähemmän patologisina, epänormatiivisina, mikä tekee heistä viallisia ja puutteellisia. Poliittiseksi tavoitteeksi muodostuu tällöin nuorten muovaaminen ”normaaleiksi” ja erityisesti työkykyisiksi ihmisiksi. Tämä taas edellyttää heidän toimijuutensa vahvistamista, missä ”toimijuus” tarkoittaa ennen kaikkea kykyä ja halua toimia yhteiskunnallisten olosuhteiden ehdoilla. Yhteiskunnallisia rakenteita painottava näkökulma taas korostaa toimijuuden tiellä olevia rakenteellisia esteitä. Nuoria ei tarvitse korjata, vaan korjauksen tarpeessa on yhteiskunta. Tämän lähestymistavan eduksi voi lukea sen ”normalisoivan” pyrkimyksen, mutta samalla sillä on taipumuksena kieltää nuorten oma toimijuus ja tehdä heistä yhteiskunnallisten olosuhteiden passiivisia uhreja.

Molemmille näkökulmille on kuitenkin yhteistä sosiaalisen vetäytymisen ja syrjäytymisen käsittäminen yhteiskunnalliseksi ja ratkaisua edellyttäväksi ongelmaksi. Vaikka ne eivät olisi ongelmia nuorille itselleen, ovat ne sitä vähintäänkin muille, jotka elättävät heitä tai pitävät heitä menetettynä työvoimana. Näissä ongelmalähtöisissä narratiiveissa sosiaalinen vetäytyminen ja syrjäytyminen edustavat yksilön ja yhteiskunnan välistä kohtaamattomuutta, mikä on kuitenkin poliittisesti ratkaistavissa. Näkökulmien erot kiteytyvät ainoastaan siihen, millä ehdoilla ratkaisut tapahtuvat. Tällöin ohitetaan se mahdollisuus, että yksilön ja yhteiskunnan välinen kohtaamattomuus on perustavanlaatuista ja ratkeamatonta. Juuri tässä psykoanalyyttinen lähestymistapa eroaa monista muista, sillä se ei lupaa

ylittää kuilua yksilön ja yhteiskunnan välillä vaan ottaa sen teoreettiseksi lähtökohdakseen.

Psykoanalyyttisessa teoriassa yksilö ei ole itseään tietoisesti ohjaileva rationaalinen agentti vaan *jakautunut subjekti*. Tarkemmin sanottuna subjekti on jakautunut tietoiseen ja tiedostamattomaan osaan, missä jälkimmäinen osa määritelmällisesti tietoisen osan ulottumattomissa. Käsillä oleva tutkimus ammentaa psykoanalyyttisen teorian lacanilaisesta suuntauksesta, jonka mukaan jako tietoiseen ja tiedostamattomaan tapahtuu kielen välityksellä. Oppiessaan puhumaan ja käyttämään kieltä lapsesta tulee jakautunut subjekti, sillä kieli ei pysty koskaan täysin kaappaamaan subjektia sisälleen. Subjektin tiedostamaton puoli muodostuu tästä ulkopuolelle päätyvästä osasta, joka tulee aina häiritsemään pyrkimyksiä muodostaa subjektille yhteneväinen ja merkityksellinen identiteetti kumpuavat nämä pyrkimykset sitten hänestä itsestään tai yhteiskunnasta. Mihin tahansa rooliin subjekti asettuu tai asetetaan, osa hänestä karkaa siltä ja kapinoi sitä vastaan. Hänen osallisuutensa yhteiskunnassa on samalla myös hänen vieraantumistaan siitä. Yksilön ja yhteiskunnan välinen kohtaamattomuus on konstitutiivista.

Tällaisesta näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalinen vetäytyminen ja syrjäytyminen ovat käsitteellistettävissä yhteiskunnan oireina. Kyse ei ole niinkään siitä, että näistä ilmiöistä puhuttaessa tulisi luopua puhumasta nuorista patologisina yksilöinä ja kääntää patologisoiva katse kohti yhteiskuntaa, vaan sen paikan osoittamisesta, missä yksilön ja yhteiskunnan välinen kohtaamattomuus kumpuaa esiin. Nuoret eivät ole sairaita eikä ole yhteiskuntakaan, mutta samalla niiden välillä on palautumaton konflikti, joka näyttäytyy sosiaalisen vetäytyminen ja syrjäytymisen muodossa. Tässä konfliktissa on kaksi osapuolta. Kyse ei ole vain nuorten kapinallisuudesta vaan myös yhteiskunnasta, sen rakenteista ja oikeutuksesta. Subjektin vieraantuminen yhteiskunnasta kertoo myös yhteiskunnan kyvyttömyydestä muodostaa itsestään harmonista ja legitimoitua kokonaisuutta. Jakautuminen ei koske vain subjektia vaan myös yhteiskuntaa itseään.

Tällainen lähestymistapa edellyttää psykoanalyyttisten ja sosiologisten näkökulmien yhdistämistä samaan teoreettiseen viitekehykseen. Glynosin ja Howarthin (2007) kehittelemä kriittisen selittämisen teoria tekee juuri näin. Heidän teoriansa ammentaa lacanilaisesta psykoanalyysistä ja rakentuu kolmen risteävän ”logiikan” pohjalle. Nämä logiikat koostuvat *sosiaalisista*, *poliittisista* ja *fantasmaattisista logiikoista*, joiden avulla analysoidaan sekä sosiaalisia käytäntöjä ja regiimejä että tapoja, joilla niitä luodaan ja ylläpidetään mutta myös haastetaan ja muutetaan. Glynos ja Howarth eivät tyydy vain yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvailuun vaan antavat niiden selittämiselle myös kriittisen ja poliittisen tehtävän, miltä tutkija ei voi välttyä.

Tutkimukseni ei kuitenkaan seuraa tiukasti Glynosin ja Howarthin mallia vaan täydentää ja monimutkaistaa sitä erityisesti fantasmaattisen logiikan osalta. Vaikka heidän fantasmaattisen logiikkansa käsite on rakennettu psykoanalyyttisen teorian

pohjalta, pidän sitä liian kapeana käsillä olevaa tutkimusta varten. Tämän vuoksi ankkuroin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen myös psykoanalyyttiseen teoriaan tai täsmällisemmin Jacques Lacanin versioon siitä. Tämä antaa myös keskeisemmän sijan jakautuneelle subjektille kuin Glynosin ja Howarthin kriittisen selittämisen teoria. Yksinkertaistaen: siinä missä Glynosin ja Howarthin analyyttinen prosessi alkaa sosiaalisista käytännöistä ja regiimeistä ja palaa niihin, omani alkaa subjektista ja palaa subjektiin, tosin yhteiskunnallisen kiertoreitin kautta.

Seuraavassa alaluvussa erittelen Glynosin ja Howarthin teoriaa kriittisen selittämisen logiikkojen osalta ja täsmennän sen puutteet käsillä olevan tutkimuksen kannalta. Tämän jälkeen pureudun kattavasti lacanilaiseen psykoanalyysiin ja sen teoriaan jakautuneesta subjektista. Tässä kontekstissa laajennan myös fantasmaattisen logiikan käsitettä ja tarkastelen psykoanalyyttisen subjektin suhdetta sosiaaliseen ja poliittiseen logiikkaan symbolisen sopimuksen purkautumista ja voimattomuutta käsittelevässä alaluvussa. Hyödynnän selostuksissani työttömyyteen liittyviä esimerkkejä, joita käytän havainnollistaakseni teoreettisia käsitteitä. Esimerkit ovat kuvitteellisia, mutta ennakoivat myös tulevaa analyysiä. Päätän luvun esittelemällä tutkimuskysymykseni.

3.1 Sosiaaliset, poliittiset ja fantasmaattiset logiikat

Sosiaalisen logiikan käsite viittaa tapaan luonnehtia sosiaalisia käytäntöjä ja niistä muodostuvia verkostoja eli *regiimejä*. Glynosin ja Howarthin (2007, 137–140) omiin esimerkkeihin viitaten voidaan puhua esimerkiksi ”markkinoiden logiikasta” tai ”thatcherismin logiikasta”, missä jälkimmäinen muodostaa regiimin, joka sisältää useampia sosiaalisia logiikkoja, esimerkiksi markkinallistamisen ja keskittämisen logiikat. Käytäntöjen ja regiimien kuvailu sosiaalisena logiikkana tarkoittaa niiden ”sääntöjen” erittelyä. Glynos ja Howarth korostavat, etteivät säännöt ole itsenäisiä kausaalisia mekanismeja vaan ainoastaan mahdollistavat niiden kuvailun ja luonnehdinnan. Sääntöjä ei voida myöskään palauttaa yksittäisiin konteksteihin, sillä ne voivat esiintyä samankaltaisina monissa eri konteksteissa. Voimme esimerkiksi käyttää markkinoiden logiikkaa puhuessamme ”työmarkkinoista”, ”koulutusmarkkinoista” tai ”pariutumismarkkinoista”.

Glynos ja Howarth (emt., 140) korostavat, että analyysin tulee alkaa tutkimuksen kohteena olevien subjektien kontekstualisoiduista itsetulkinnoista. Esimerkiksi ”kilpailun logiikan” avulla voidaan luonnehtia tapoja, joilla toimijat käsittävät oman itsensä ja vuorovaikuttavat toistensa kanssa. Mutta vaikka itsetulkinnat ovat analyysin välttämätön ehto, ne eivät ole riittäviä, sillä sosiaaliset logiikat ovat tutkijan tuottamia käsitteitä, jotka tutkija muodostaa tulkitessaan toimijoiden itsetulkintoja hänen oman teoreettisen viitekehyksensä valossa (emt., 189). Tutkijan tehtävänä ei

siis ole vain raportoida tutkimuksen kohteena olevien subjektien ymmärrystä itsestään ja yhteiskunnasta, vaan *tulkita* sitä oman teoreettisen kehikkonsa sisällä. Tulkinnan tarvetta korostaa myös se, ettei tutkittavilla ole välttämättä suoraa kognitiivista pääsyä niihin käytäntöihin ja regiimeihin, jotka määrittävät heidän toimintaansa (emt., 162).

Sosiaaliset logiikat ovat Glynosin ja Howarthin mukaan aina radikaalisti *kontingentteja*. Toisin sanoen ne eivät ole välttämättömiä, luonnollisia ja muuttumattomia. Tämä perustuu Glynosin ja Howarthin ontologisiin olettamuksiin, jotka tekevät sosiaalisen todellisuuden objekteista perustavanlaatuisesti epävakaita. (Emt. 109–110.) Sosiaalisten logiikkojen radikaali kontingenssi antaa niille poliittisen ulottuvuuden, minkä logiikkaa Glynos ja Howarth (emt., 141–145) kutsuvat poliittiseksi logiikaksi. Poliittiset logiikat alkavat operoida, kun sosiaalisen logiikan radikaali kontingenssi purkautuu esiin ja joko sen piirissä olevat subjektit tai tutkija itse kokee, että ”asiat eivät ole oikein”. Tämä mahdollistaa sosiaalisten logiikkojen kyseenalaistamisen ja sen osoittamisen, etteivät ne ole välttämättömiä (asiat voisivat olla myös toisin). Poliittiset logiikat viittaavat niihin tapoihin, joilla tämä radikaalin kontingenssin esiin purkautuminen tulee artikuloiduksi. Tätä vastaavat esimerkiksi työttömien erilaiset tavat suhtautua työmarkkinoihin: mukailevatko he työmarkkinoiden logiikkaa pyrkien toimimaan niiden säännöillä vai järjestäytyvätkö he poliittiseksi liikkeeksi vastustamaan sitä?

Sosiaalisten logiikkojen kontingenssi on kiinteästi yhteydessä Glynosin ja Howarthin käsitykseen subjektin luonteesta. Kun sosiaalisen todellisuuden radikaali kontingenssi purkautuu esiin ja siinä alkaa esiintyä repeymiä ja säröjä, myös subjektin identiteetissä tapahtuu ”paikaltaansiirtymä”. Subjektin identiteetti ei anna uudessa tilanteessa enää ohjenuoraa siihen, miten hänen tulisi käyttäytyä ja ajatella, vaan hänet on pakotettu ryhtymään toimintaan ja luomaan uusia identifikaatioita, joiden tarkoituksena on täyttää radikaalin kontingenssin tuottama tyhjiö. Yksi tällainen paikaltaansiirtymä on esimerkiksi työttömäksi jääminen, mikä irrottaa yksilön hänen aiemmasta työhön perustuneesta identiteetistään ja asemastaan yhteiskunnassa ja sysää hänet uuteen tilanteeseen, missä hän joutuu rakentamaan identiteettinsä ja paikkansa uudelleen. Tämä tuo esiin subjektin ontologisesti ”tyhjän” olemuksen, joka vastaa sosiaalisen todellisuuden radikaalia kontingenssia. (Emt., 127–132.)

Poliittisia logiikkoja ohjaavat Glynosin ja Howarthin mukaan *ekvivalenssin* ja *eron* logiikat. Ekvivalenssissa on kyse kahden tai useamman elementin keskinäisestä korvattavuudesta suhteessa niiden yhteiseen negaatioon. Elementit ovat tällöin ekvivalentteja suhteessa toisiinsa, mutta ekvivalenssi ei perustu näiden elementtien yhteisiin positiivisiin ominaisuuksiin, vaan siihen, että niillä on antagonistinen suhde johonkin ulkopuoliseen elementtiin. Poliittisella kentällä ekvivalenssin logiikka luo konflikteja, jotka luovat yhteyksiä eturyhmien välille sikäli kuin ne jakavat yhteisen vihollisen (esim. kun eri työntekijäryhmät liittoutuvat keskenään vastustaakseen

yhteistä antagonistia eli työnantajaa). Eron logiikka taas toimii pirstaloimalla ekvivalenssit ja eristämällä elementit toisistaan. Poliittisella kentällä tällä on eturyhmiä eristävä ja konflikteja purkava vaikutus. Eturyhmät palautuvat erillisryhmiksi, joilla on omat intressinsä, eikä niitä yhdistä sama vihollinen (esim. kun työntekijäryhmät eivät liittoudu keskenään vaan pitävät toisiaan kilpailijoina). (Emt., 141–145.)

Ekvivalenssin ja eron logiikat tuottavat hyvin erilaisia poliittisia käytäntöjä ja artikulaatioita. Ekvivalenssin pohjalle rakentuvat poliittiset logiikat taipuvat populistisiin ja vallankumouksellisiin ideologioihin ja liikkeisiin, eron pohjalle rakentuvat poliittiset logiikat taas ovat taipuvaisempia institutionalistiseen ja reformistiseen politiikkaan, jossa eturyhmät pyritään eristämään toisistaan. Ekvivalenssiin perustuvat logiikat siis haastavat vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä perustavanlaatuisella tasolla siinä, missä eroon perustuvat logiikat myötäilevät sitä ja pyrkivät kanavoimaan vastarinnan ja eturyhmien intressit vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä myötäilevällä tavalla. (Emt., 150–151.)

Fantasmaattiset logiikat sen sijaan selittävät, millä tavoin sosiaaliset ja poliittiset logiikat ”kaappaavat” subjektit. Tässä keskeisimpänä elementtinä on *nautinto,* joka toimii eräänlaisena fantasmaattisten logiikkojen polttoaineena. Fantasmaattisen logiikan perusmuotona on visio tulevaisuuden täyttymyksestä, johon ei kuitenkaan ole tällä hetkellä pääsyä jonkin sen tiellä seisovan esteen vuoksi. Nautinto ilmenee fantasmaattisissa logiikoissa kahdessa muodossa, kuvitelmana täyttymyksellisestä mutta saavuttamattomissa olevasta nautinnosta ja muiden ihmisten kuvitellusta nautinnosta, joka muodostaa esteen tälle täyttymyksellisyydelle. (Emt., 145–152.)

Tätä voidaan valaista kahdella työttömiin liittyvällä esimerkillä. Yhtäältä on olemassa fantasmaattinen logiikka, jossa työttömät toimivat täyttymyksellisen nautinnon esteenä: työttömät pilaavat tavallisen veronmaksajan täyttymyksellisen nautinnon omalla nautinnollaan, pakottamalla veronmaksajan kustantamaan oman loisimisensa. Tämä fantasmaattinen logiikka kaappaa subjektin *kannattamaan* työttömiin kohdistuvia leikkauksia ja kontrollia. Toisaalta on olemassa vastakkainen fantasmaattinen logiikka, missä täyttymyksellisen nautinnon visio koskee työtöntä: mikäli itsekästä ja empatiakyvytöntä veronmaksajaa ei olisi, olisi työttömien elämä paljon helpompaa ja vapaampaa. Tämä fantasmaattinen logiikka kaappaa subjektin *vastustamaan* työttömiin kohdistuvia leikkauksia ja kontrollia.

Glynos ja Howarth painottavat, että fantasian roolina *ei* ole luoda subjektille harhaista kuvaa maailmasta vaan pikemminkin piilottaa sosiaalisen todellisuuden radikaali kontingenssi ja esittää asioiden kulku välttämättömänä. Fantasmaattinen logiikka tuottaa *imaginaarisen sulkeuman*, jossa sosiaalinen todellisuus pakotetaan yhdenlaiseen ideologiseen muottiin. Kontingenssi rajautuu ulos, sillä imaginaarisesti sulkeutuneessa todellisuudessa mitään vaihtoehtoja ei ole. Tämä ei koske pelkästään vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä puolustavia ideologioita, vaan kyse on myös sitä vastustavista ideologioista, jotka näkevät vallitsevalle yhteiskuntajärjestykselle vain

yhden vaihtoehdon. Fantasia ei kuitenkaan pysty koskaan täysin tukahduttamaan kontingenssia, vaan se palaa aina täyttymyksellisen nautinnon pilaavan esteen muodossa. (Emt., 141–152.)

Kolme kriittisen selittämisen logiikkaa vastaavat siis eri tyyppisiin kysymyksiin tutkimuksen kohteena olevan ilmiön luonteesta. Sosiaaliset logiikat vastaavat kysymykseen siitä, minkälaisista käytännöistä ja regiimeistä ilmiössä on kyse, poliittisilla logiikoilla tarkastellaan sitä, miten niitä puolustetaan tai vastustetaan, ja fantasmaattiset logiikat tarjoavat syitä sille, miksi niitä pyritään puolustamaan tai vastustamaan (emt., 108). Tämän tutkimuksen kontekstiin sovellettuna Glynosin ja Howarthin kolme logiikkaa tekevät selkoa siitä, minkälaisten yhteiskunnallisten rakenteiden sisällä sosiaalisesti vetäytyneet nuoret elävät, millä tavoin he myötäilevät tai vastustavat niitä ja miksi.

Glynosin ja Howarthin teoriassa on kuitenkin myös keskeisiä aukkoja, jotka liittyvät heidän tapaansa typistää fantasmaattinen logiikka täyttymyksen ja sen tiellä seisovan esteen logiikkaan. Tämä ei ole tarpeeksi moniulotteinen käsitys fantasmaattisista logiikoista käsillä olevan tutkimuksen tarpeita varten. Ensinnäkin, vaikka se antaa työkaluja analysoida subjektin identifikaatioita, se ei pysty erittelemään tarpeeksi hienojakoisesti kaikkia niitä tapoja, joilla ne muovautuvat suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin auktoriteetteihin. Toiseksi, se ohittaa sukupuolen ja seksuaalisuuden kysymykset, jotka toki liittyvät fantasmaattisiin logiikkoihin mutta muodostavat samalla oman erityisalueensa. Kolmanneksi, se jättää avoimeksi subjektin haluun ja sosiaalisen vetäytymisen kannalta keskeisiin tunteisiin (syyllisyyteen, häpeään, vihaan, ahdistukseen, jne.) liittyvät seikat. Laajennankin fantasmaattisen logiikan käsitettä ammentamalla moniulotteisemmin lacanilaisesta psykoanalyysistä, mitä esittelen seuraavaksi.

3.2 Lacanilainen psykoanalyysi

Lacanin subjekti on olennaisesti lingvistinen subjekti. Ilman kieltä ja puhetta subjektia ei olisi olemassa sellaisena kuin Lacan hänet käsittää. Kielen konstituoimana subjekti ei kuitenkaan ole ruumiista ja sosiaalisista suhteista irrallinen symbolinen rakennelma. Subjekti on ensinnäkin ruumiillinen olento, ja varsinkin Lacanin myöhäistuotannossa hänen huomionsa kohdistuu kielen ja ruumiin väliseen kytkökseen. Toiseksi kieli on Lacanille radikaalisti sosiaalinen ilmiö. Kieli opitaan varhaisvuosina lapsen ja hänen huoltajiensa välisen suhteen välityksellä ja toimii myöhemmin sosiaalisten suhteiden perustana. Subjekti on siis kielen, ruumiin ja sosiaalisten suhteiden välisen vuorovaikutuksen tuotos.

Seuraavissa kappaleissa esittelen lacanilaista psykoanalyyttistä teoriaa pilkkoen sen erillisiin mutta toisiinsa linkittyviin osiin. Tarkoituksenani on tarjota lukijalle

peruskäsitys lacanilaisesta teoriasta ja sen käsitteistä tulevaa analyysiä varten. Esitys on räätälöity tämän tutkimuksen tarpeisiin. Esittelen aluksi *imaginaarisen*, *symbolisen* ja *reaalisen* käsitteet, jotka ovat eräänlaisia ”ulottuvuuksia”, joiden sisällä subjekti elää. Tämän jälkeen siirryn erittelemään *objektin* a käsitettä, joka muodostaa lacanilaisen teorian kulmakiven ja valaisee erityisesti sitä, mitä Lacan tarkoittaa halulla ja nautinnolla. Kolmanneksi esittelen Lacanin teorian oidipuskompleksista, joka toimii samalla hänen teorianaan lapsen psykososiaalisesta kehityksestä. Tästä on luontevaa siirtyä lacanilaiseen sukupuolieron teoriaan. Lopuksi käsittelen ilmiötä, jota kutsun lacanilaisen teorian pohjalta *symbolisen sopimuksen purkautumiseksi*. Tässä kontekstissa asetan lacanilaisen teorian sosiologiselle perustalle ja palaan Glynosin ja Howarthin kriittisen selittämisen logiikoihin.

Lacanin tuotantoa määrittävät pirstaleisuus, toisto, vaikeaselkoisuus ja monitulkintaisuus. Tämän ansiosta kaikkia lacanilaisen teorian esityksiä leimaa se, ettei niistä ole erotettavissa, mitkä näkemykset ovat Lacanin omia ja tutkijan itsensä tulkintoja. Lacan ei myöskään koskaan esittänyt teoriaansa kokonaisuutena, eikä hänen tuotantoaan välttämättä ole mielekästä tarkastella yhtenäisenä jatkumona. Jacques-Alain Miller, Lacanin tunnetuin oppilas ja hänen seminaariensa editori, varoittaa Lacanin lukijoita kohtelemasta hänen tuotantoaan ikään kuin siinä ei esiintyisi vaiheita ja katkoksia (Miller 2022).[22] Kaiken tämän vuoksi on syytä alleviivata kahta seikkaa. Ensinnäkin esitykseni ammentaa monesta eri vaiheesta Lacanin tuotantoa vetäen mutkia suoriksi ja antaen todellisuutta yhdenmukaisemman kuvan Lacanin ajattelusta. Toiseksi kyseessä on oma käsitykseni ja tulkintani lacanilaisesta teoriasta, jonka olen muodostanut hänen tuotantonsa ja lacanilaisen kirjallisuuden pohjalta.[23] Tulkintani ovat myös osittain muovautuneet tämän tutkimuksen aineiston analyysin myötä. Tekstin lomassa esitetyt suorat lainaukset Lacanin teksteistä ovat omia käännöksiäni niiden englanninkielisistä käännöksistä.

3.2.1 Imaginaarinen, symbolinen ja reaalinen

Yksi Lacanin teorian keskeisimmistä käsitteistä on *halu*, joka on aina luonteeltaan kielellistä. Yksi tapa lähestyä halun kielellistä rakennetta on linkittää se *merkitykseen*: halu on merkityksen halua. Ilman merkityksellisyyden ulottuvuutta asiat tuntuvat menettävän mielekkyytensä ja palautuvan ”pelkäksi” mielihyväksi tai mekaaniseksi suoritukseksi. Emme esimerkiksi halua tehdä mitä tahansa työtä vaan työtä, jolla on merkitys. Merkityksetön työ näyttäytyy sen sijaan raatamisena,

22 Itse näen Lacanin tuotannossa enemmän jatkuvuuksia kuin katkoksia. Myöhemmässä tuotannossa teoria vaikuttaa pikemminkin saavan uusia ulottuvuuksia ja laajenevan kuin muuttuvan katkoksittain, mikä tekisi aiemmasta tuotannosta täysin yhteensopimattoman myöhemmän kanssa.

23 Itselleni erityisen tärkeinä ja vaikutusvaltaisina niminä mainittakoon Bruce Fink (1995; 1997), Lorenzo Chiesa (2007; 2016) ja Colette Soler (2006; 2014).

mekaanisena toistona, jota teemme ulkoisen pakon vuoksi. Halun ”täyttymisen” lupaus kytkeytyy näin merkityksen etsintään.

Merkityksen etsintä pitää sisällään sen oletuksen, ettei subjektilla ole sitä, mutta se on kuitenkin löydettävissä. Halun subjekti onkin aina *vajeellinen* subjekti. Mikäli subjektilta ei puuttuisi mitään, hän ei olisi haluava subjekti. Subjektin merkityksellisessä todellisuudessa on aukko, joka kaipaa täyttämistä. Tästä puutteesta kumpuaa se symbolinen arvo, jonka erinäiset objektit elämässämme saavat. Ilman halun kielellistä rakennetta objektit eivät voisi merkitä meille mitään. Myös tätä voi ajatella työn kontekstissa: halu tekee työstä symbolisen objektin, joka lupaa täyttää merkityksellisen tyhjiön sisällämme.

Mikäli halu on merkityksen halua, on keskeistä määritellä, mitä merkityksellä oikein tarkoitetaan. Lacan määrittelee merkityksen viittaamalla kolmeen ”ulottuvuuteen”, jotka ovat *imaginaarinen*, *symbolinen* ja *reaalinen*. Myöhäistuotannossaan Lacan antaa niille niitä määrittävät termit: *konsistenssi* (imaginaarinen), *aukko* (symbolinen) ja *ek-sistenssi* (reaalinen) (Lacan 2016b, 25). Lacan visualisoi ne renkaina, jotka muodostavat niin kutsutun borromeolaisen solmun. Mikäli yksi renkaista poistetaan, myös kaksi muuta irtautuvat toisistaan. Kuten Lacanin RSI-diagrammista (kuvio 3) on nähtävissä, merkitys sijaitsee imaginaarisen ja symbolisen leikkauskohdassa.

Kuvio 3. RSI-diagrammi (lähde: Lacan 2016b, 57)

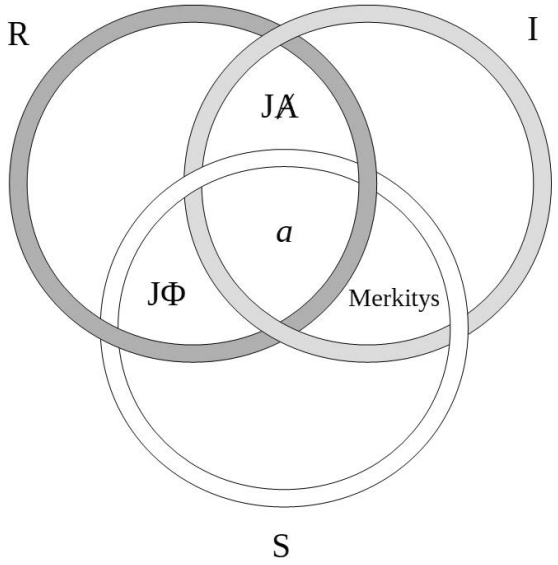

Imaginaarisella ulottuvuudella Lacan ei tarkoita ”fiktiivistä” vaan pikemminkin ”kuvitteellista”. Imaginaarista on kaikki se, mikä on kuviteltavissa, mikä muodostuu kuvista tai imagoista. Lacanille kuvista olennaisin on *ruumiinkuva*, joka muodostaa

perustan paitsi subjektin minäkuvalle myös hänen kuvittelukyvylleen yleisesti ottaen. Lacan usein samastaakin imaginaarisen ruumiiseen, sen (peili)kuvaan ja pintaan. Myös ruumiin ulkopuolinen maailma, sikäli kuin me sen yleensä käsitämme, on imaginaarinen konstruktio. Se muodostuu Lacanin mukaan siitä tavasta, millä ruumis ylläpitää itseään luonnossa. ”[J]onkin on indikoitava sille, että tämä tai tuo sen ulkopuolella oleva elementti – ympäristössä, *Umweltissä*, kuten sanotaan – voidaan sulauttaa siihen tai, yleisemmin ottaen, auttaa sitä säilymään elossa. Tämä tarkoittaa, että *Umwelt* ei ole kuin organismin eräänlainen halo tai vastinpari.” (Lacan 2024a, 256.)

Lacan muotoili teoriansa imaginaarisen ja ruumiin kytköksestä jo varhaistuotannossaan. Näistä teksteistä olennaisin on *The Mirror Stage as Formative of the* I *Function* (Lacan 2006, 75–81), mikä käsittelee ”peilivaihetta”, jossa lapsi oppii tunnistamaan itsensä peilikuvastaan (tai muista ihmisistä). Lacanin mukaan ennen peilivaihetta lapsen kokemus ruumiistaan on pirstaloitunut. Ruumis ei muodosta yhtenäistä kokonaisuutta eikä lapsi hallitse sitä motorisesti. Peilikuvassa lapsi näkee kuvan ruumiista kokonaisena ja hallittuna. Identifioituessaan tähän niin kutsuttuun *spekulaariseen kuvaan* lapselle muodostuu *ego* (minäkuva). Kaikki myöhemmät identiteetit, jotka subjekti sisällyttää minäkuvaansa, rakentuvat tämän alkuperäisen narsistisen identifikaation perustalle.

Tämä alkuperäinen imaginaarinen identifikaatio on luonteeltaan ambivalentti, sillä se konstituoi minäkuvan mutta on toisaalta vieraannuttavaa. Identifioituessaan peilikuvaansa subjekti *väärintunnistaa* itsensä ulkopuolisesta toisesta, spekulaarisesta kuvasta. Vaikka subjekti tarrautuukin egoonsa ja muuraa sen puolustusmekanismeilla, se on hänelle perustavanlaatuisesti toinen. Kuten myöhemmin nähdään, imaginaarisen identifikaation ambivalenssi näyttäytyy paitsi rakastavana suhteena muihin ihmisiin myös vihana ja kateutena. Spekulaarinen kuva on samanaikaisesti ihailun ja aggression kohde.[24]

Miten tämä kaikki liittyy imaginaariseen konsistenssina ja mitä tekemistä sillä on merkityksen kanssa? Ensinnäkin konsistenssi, eli ”se mikä pysyy koossa” (Lacan 2016b, 51), määrittää kuvittelukykyämme. Ihmisen on vaikea ymmärtää tai käsitellä asioita, jotka eivät ole konsistentteja, vaikka ”[m]ikään ei pakota meitä kuvittelemaan konsistenssia”, kuten Lacan väittää (emt.). Konsistenssi ja ruumis linkittyvät toisiinsa siten, että Lacanille ruumiinkuva on eräänlainen prototyyppinen konsistenssi. Kuvamme ruumiistamme on kuin ”ihosäkki”, joka pitää elimet sisällään (emt.). Ruumiinkuva tarjoaa siis subjektille perustavanlaatuisimman kuvitelman konsistentista kokonaisuudesta, mitä Lacan kutsuu myös *Ykseydeksi*. Näin saamme

24 Aggressiivinen suhde peilikuvaan ja spekulaariin toiseen perustuu siihen, että peilikuvassa subjekti näkee itsensä parempana versiona itsestään, toisena joka on ikään kuin syrjäyttänyt hänen paikkansa ja varastanut hänet itseltään. Imaginaarisessa identifikaatiossa subjekti ei näe itseään sellaisena kuin hän on vaan sellaisena kuin hän voisi olla. Hän on perustavanalaatuisesti idealisoitua peilikuvaansa alempiarvoinen. (Lacan 2015, 352.)

ensimmäisen määritelmän merkitykselle: merkityksessä pyrimme muodostamaan konsistentin Ykseyden, josta (väärin)tunnistamme itsemme.

Toteutuakseen merkityksenä Ykseyden tulisi toteutua symbolisessa ulottuvuudessa eli kielen kentällä, josta Lacan käyttää nimitystä *Toinen* (erotettuna ”pienestä” toisesta eli spekulaarisesta kuvasta). Vaikka Toinen on abstrakti ulottuvuus, se näyttäytyy usein henkilöityneessä muodossa, hahmona jolta etsimme tunnustusta. Lacan (2015, 353–356) havainnollistaa tätä skenaariolla, missä lapsi tunnistaa itsensä peilikuvastaan ja kääntyy tämän jälkeen takanaan olevan aikuisen puoleen odottaen tältä reaktiota. Aikuinen edustaa näin lapselle Toista, joka voi torjua tai hyväksyä lapsen peilikuvan. Riippuvaisuus Toisesta tulee määrittämään kaikkia subjektin myöhempiä identiteettejä, eikä vähiten hänen suhdettaan ulkonäköönsä. Kuten Lacan huomauttaa, mikäli oma peilikuva tuottaa tuskaa, johtuu se siitä, ettei sitä voi esitellä Toiselle (Lacan 2014, 120).

Tässä prosessissa Toisesta muodostuu *ego-ideaali*, jolta subjekti haluaa tunnustusta, ja spekulaarisesta kuvasta *ideaali ego*, missä hän näkee itsensä Toisen hyväksynnän arvoisena. Täsmällisemmin sanoen Lacan viittaa ego-ideaalilla Toisen hyväksynnän *merkkiin*, mistä hän käyttää Freudilta lainattua termiä *ein einziger Zug* (”yksittäinen piirre”). (Lacan 2015, 353–356.) Subjektin ja Toisen välistä suhdetta välittää siis lingvistinen elementti, joka lupaa muodostaa Ykseyden subjektin ja Toisen välille. Yksi Lacanin usein toistuvista määritelmistä Toiselle kuuluukin, että Toinen on *puheen paikka* eli paikka, josta puhe kumpuaa ja johon puhe kohdistetaan. Kyse on abstraktista ja virtuaalisesta paikasta, joka konkretisoituu erilaisissa hahmoissa, esimerkiksi vanhemmissa ja yhteiskunnallisissa auktoriteeteissa. Tämän pohjalta voidaan muodostaa toinen määritelmä merkitykselle: merkitys edustaa subjektin ja Toisen fuusioitumista Yhdeksi kielen välityksellä.

Symbolista ulottuvuutta määrittää kuitenkin aukko, joka liittyy kielen ”avoimeen” differentiaaliseen rakenteeseen (ks. alla). Sen takia subjektin pyrkimys fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa on tuomittu epäonnistumaan. Kieli ei pysty muodostamaan täydellistä suhdetta subjektin ja Toisen välille. Tämän vuoksi merkitys on aina onttoa merkitystä vailla sisältöä. Tämän tuloksena subjektin ja Toisen välistä suhdetta määrittää aina kuilu, jota ei voida kuroa umpeen kielen välityksellä. Diskurssi on aina yksinäistä diskurssia vailla paria. Yksi ei ole fuusionaalinen Yksi – subjektin ja Toisen muodostama pari – vaan ”Yksi-aivan-yksinään” (Lacan 2018, 218–219).

Tämä ei kuitenkaan tee diskurssista mahdotonta. Muodostamme jatkuvasti sosiaalisia suhteita kieltä käyttäen, ja Lacan nimenomaan määrittelee diskurssin ”sosiaaliseksi linkiksi” (Lacan 1998, 17). Kielen differentiaalinen rakenne tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, etteivät kielen välityksellä muodostetut sosiaaliset suhteet rakennu vankalle perustalle. Kaikki kommunikaatio on altista väärinymmärryksille ja monitulkintaisuuksille. Ei ole olemassa sellaista merkityksen tuotantoa tai välittämistä, joka tekisi sosiaalisista suhteista täysin läpinäkyviä. Sosiaalisia suhteita määrittää samanlainen aukko kuin merkityksellistä todellisuuttakin. Lacanille kielen

avoimuus ei kuitenkaan millään tavoin vähennä diskurssin arvoa vaan pikemminkin tekee subjektin vastuulliseksi siitä (Lacan 2024a, 6).

Diskurssia pitää koossa *ulkomuoto* (*semblant*), jonka rakennetta Lacan analysoi erityisesti *Seminaarissa XVIII* (2024b). Ulkomuodot viittaavat yksinkertaisesti siihen, miltä asiat näyttävät tai vaikuttavat. Kaikki diskurssit muodostavat oman ulkomuotonsa. Lacanin sanoin ilmaistuna ”[e]i ole olemassa ainoatakaan diskurssia, jota ulkomuoto ei määrittäisi” (Lacan 2019b, 88). Ulkomuodot tuottavat vaikutelman siitä, että ne ilmentävät jotain. Arkielämässä puhumme esimerkiksi ihmisen ”julkikuvasta” ja odotamme hänen yksityiselämänsä vastaavan sitä. Muutoin hän tulisi häpäistyksi. Lacanille ulkomuodot eivät kuitenkaan ilmennä mitään vaan naamioivat aukon merkityksellisessä todellisuudessa. Juuri tämän takia yksityiselämän paljastuminen on välttämättä häpeällistä. Se tuo esiin ulkomuodon kätkemän totuuden eli sen, ettei sen takana ole mitään.

Sikäli kuin ulkomuodot eivät rakennu vankalle perustalle, niitä ei pidä pystyssä mikään muu kuin se, että ihmiset kunnioittavat niitä. Heillä ei kuitenkaan ole siihen mitään pakotetta. Tätä voi havainnollistaa esimerkillä. Kuvitellaan tilanne, missä työtön henkilö kohtaa syyllistämistä ja moralisointia muiden osalta. Työtön kohtaa heissä pahantahtoisen Toisen. Mikäli työtön subjekti ei halua vain alistua muiden syytöksille, hän tarjoaa heille selityksiä ja oikeutuksia, joilla hän yrittää saada heiltä tunnustusta. Yksi keino tähän on vedota omiin mielenterveysongelmiin, jolloin työttömyys saa selityksensä ja oikeutuksensa mielenterveysongelmien aiheuttamalta työkyvyttömyydeltä. Kuten voidaan kuvitella, muut ihmiset eivät välttämättä hyväksy tätä ja pitävät mielenterveysongelmia tekosyynä luistaa työnteosta. Työttömän ulkomuoto pettää.

Miten työtön voisi vakuuttaa Toisen ja todistaa puheensa olevan aitoa? Lacanin vastaus tähän olisi, ettei tämä ole mahdollista. Tämä ei johdu työttömän valehtelusta tai siitä, että mielenterveysongelmat olisivat fiktiota, vaan siitä, että se edellyttäisi *metakielen* puhumista, mikä on mahdotonta. Metakieli on kieltä kielestä, jonka tulisi takaa puheen aitous. Tällaista kieltä ei kuitenkaan ole mahdollista puhua. Metakielen mahdottomuus on helppo ymmärtää intuitiivisesti. Mikäli käsittää, miksi lause ”minä vannon puhuvani totta” ei ole vakuuttava, on myös saanut tuntuman siitä, miksi metakieli on mahdotonta. Subjekti ei voi tuottaa sellaista puhetta, mitä ei voisi epäillä. Tämän takia mielenterveysongelmaisen työttömämme pyrkimys saada tunnustusta Toiselta, fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa, ei voi onnistua.

Metakielen mahdottomuus liittyy kielen differentiaaliseen rakenteeseen. Lacan ammentaa erityisesti Saussuren (2014) strukturalistisesta lingvistiikasta, missä tehdään erottelu *merkitsijän* ja *merkityn* välillä. Merkitsijä koostuu äänteistä. Tarkemmin sanottuna se on äänteiden jättämä ”psyykkinen jälki”, sana sellaisena kuin me sen kuulemme. Merkitty sen sijaan on se käsite, mihin merkitsijä viittaa (esim. merkitsijä ”puu” viittaa puun käsitteeseen). Lacanilla merkitsijä dominoi merkittyä. Tunnetussa tekstissään *The Instance of the Letter in the Unconscious*

(Lacan 2006, 412–441) Lacan esittää merkitsijän ja merkityn välisen suhteen kaavana, jossa merkitsijä (S) on merkityn (s) yllä:

$$\frac{S}{s}$$

Lacan lainaa Saussurelta myös ajatuksen kielen differentiaalisesta rakenteesta eli siitä, että merkitsijät saavat merkityksensä vain erona toisiin merkitsijöihin (”Kissa” saa merkityksensä siitä, ettei se ole ”koira” tai ”lehmä”). Yksittäisenä elementtinä merkitsijä palautuu puhtaaksi *eroksi*. Toisin sanoen merkitsijän olemuksena olla erona muihin merkitsijöihin. Lacanilla tämä johtaa siihen, että viime kädessä merkitty livahtaa merkitsijöiden ulottumattomiin. Mikäli merkitsijät saavat merkityksensä vain erona muihin merkitsijöihin, ei merkityksenanto voi koskaan päättyä. Merkitsijä A saa merkityksensä erona merkitsijään B, joka saa merkityksensä erona merkitsijään C, jne. Toisin sanoen ei ole merkitsijää, joka saisi merkityksensä vain itseltään, eli ei ole olemassa metakieltä. Tämän takia Lacan korostaa merkitsijän ja merkityn välissä olevaa viivaa, joka erottaa ne toisistaan.

Toinen tapa ymmärtää metakielen mahdottomuus on käsittää kieli merkitsijöiden muodostamana avoimena järjestelmänä, joka ei ole ”totalisoitavissa”. Mikäli kieltä verrataan merkitsijöistä koostuvaan joukkoon, kuten Lacan tekee, metakielen ongelma koskee sitä, sisältääkö tämä joukko itsensä vai ei. Menemättä yksityiskohtiin, Lacan päätyy siihen, että vastaus tähän kysymykseen voi johtaa vain loputtomaan regressioon tai itseään sisältämättömien joukkojen loogiseen paradoksiin (Lacan 2024a; ks. myös. Brillaud 2020, liite 1). Kielessä on siis aukko. Siitä puuttuu itseään merkitsevä merkitsijä, joka pystyisi totalisoimaan merkitsijöiden järjestelmän Yhdeksi kokonaisuudeksi. Lacanin symboli tälle aukolle on (Ⱥ), joka vastaa aukkoa Toisessa.

Aukko kielessä saa merkityksen liukumaan merkitsijästä toiseen päättymättömässä liikkeessä. Subjektin halu, kuten Lacan esittää *Instance of the Letter* -tekstissään, konstituoituu tässä merkitsijöiden *metonymisessä* liikkeessä. Sikäli kuin halu on merkityksen halua ja merkitys katoaa kielessä olevaan aukkoon, halu ei koskaan tavoita objektiaan. Objekti työntyy aina loitommas halun metonymisessä liikkeessä. Merkitys liukuu siis subjektin ulottumattomiin, mutta samaan aikaan se toimii ”houkuttimena” (Lacan 2024a, 73), joka naamioi kielen todellisen luonteen eli sen, ettei se merkitse mitään. ”[P]uhuminen ei ole merkitsevä operaatio”, kuten Lacan suoraan väittää (emt.). Kuten vähän myöhemmin nähdään, puhumisen viimekätisenä funktiona ei ole kommunikoida merkityksiä vaan tuottaa nautintoa. Ennen tätä on kuitenkin vielä syytä valaista sitä, miten diskurssit pysyvät koossa kielen differentiaalisesta rakenteesta huolimatta.

Mikäli kieli on rakenteeltaan avoin, mikäli merkitys liukuu subjektin ulottumattomiin merkitsijöiden loputtomassa metonymisessä liikkeessä, millä tavoin

diskurssi voi koskaan pysyä koossa? Kuten edellä väitin, diskurssia pitää pystyssä ulkomuoto, mutta tämä ei vielä kerro, millaisen lingvistisen operaation avulla ulkomuodot toimivat. Lacanin vastaus tähän kysymykseen on *mestarimerkitsijä*, jonka symboli on S_1. Mestarimerkitsijän funktiona on toimia merkitsijöiden metonymisen liikkeen pysäyttäjänä ja tilkitä aukko kielessä. Tämä operaatio on *metaforinen* eli siinä korvataan yksi merkitsijä toisella. Mestarimerkitsijän tapauksessa se merkitsijä, jonka se korvaa, on puuttuva merkitsijä (Ⱥ). Tämän vuoksi S_1 on merkitsijä vailla merkittyä ja symboloi merkityksen epäonnistumista tai antaa vain ”puolikkaan” merkityksen (Lacan 1998, 80). Tästä huolimatta se pitää diskurssia koossa antaen sille Yhden kokonaisuuden ulkomuodon.

Ymmärtääksemme mestarimerkitsijän toimintaa arkikielessä voimme palata mielenterveysongelmaisen työttömämme esimerkkiin. Työttömämme diskurssissa mestarimerkitsijän roolissa toimii mielenterveysongelmien sanasto. Se tarjoaa vastauksen Toisen pahantahtoisuudelle, jota muiden taholta koettu syyllistäminen ja moralisointi ilmentävät. Vedotessaan mielenterveysongelmiinsa työtön subjekti niputtaa kaikki hänen elämässään olevat asiat mielenterveysongelmien sanaston alle. Esimerkiksi merkitsijä ”masennus” näyttäisi nyt antavan selityksen ja merkityksen kaikille niille vaikeuksille, joita subjekti on elämässään kohdannut. ”Masennus” itsessään synnyttää merkitsijänä eräänlaisen syvällisyyden vaikutelman, ikään kuin kyseessä olisi hyvin moniulotteinen ilmiö, josta voisi puhua loputtomiin. Tämä syvyysilluusio on merkki siitä, että ”masennus” merkitsee kaikkea ja ei mitään. Se on merkitsijä vailla merkittyä, joka muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden ulkomuodon.

Mistä mestarimerkitsijä saa voimansa? Lacanin symboli tälle auktoriteetille on Φ, mikä vastaa *symbolista fallosta*. Myöhäistuotannossaan Lacan liittää symboliseen fallokseen ”fonaation funktion” (Lacan 2016b, 107). Se edustaa ääntä tai sanomista, joka nimeää asioita ja saa subjektin kuulemaan merkityksen puheessa. Se toimii merkitsijän tukena ja luo kaiken, mikä on merkitty (emt., 99). Kuten myöhemmin täsmennän, Φ viittaa myös isän paternaaliseen auktoriteettiin ja niin kutsuttuun *falliseen funktioon*. Tämän alaluvun kontekstissa on kuitenkin olennaisempaa painottaa symbolisen falloksen yhteyttä *Lakiin*, jonka funktiona on *kielto*. Vaikka mestarimerkitsijälle ei voidakaan antaa varsinaista merkityksellistä sisältöä, sen kyseenalaistaminen voidaan kieltää. Mikäli kielto on sisäistetty, mestarimerkitsijä hyväksytään sellaisenaan.

Mikään ei kuitenkaan ole estämässä mestarimerkitsijän (ja sen tuottaman ulkomuodon) kyseenalaistamista. Esimerkiksi mielenterveysongelmaisen työttömämme kohdalla mestarimerkitsijällä ei ole auktoriteettia, sillä mielenterveyspuhe leimaantuu sepittelyksi. ”Masennus” on vain tekosyy laiskottelulle. Φ ei ole tukemassa työttömän subjektin puhetta. Koska metakieltä ei ole olemassa, mikään auktoriteetti ei pysty oikeuttamaan itseään. Oli puhe kuinka faktuaalista ja tieteellistä tahansa, se ei pysty vakuuttamaan itsepintaista kriitikkoa.

Auktoriteetti voi toimia sellaisena vain sikäli kuin ihmiset suostuvat kunnioittamaan sitä.

Koska puheen aitoudelle ei ole takeita, koska ”mikään mahdollinen merkitsijä ei pysty takaamaan merkitsijöiden sarjan autenttisuutta” (Lacan 2019a, 377), subjekti ei pysty kuin luottamaan siihen, mitä Lacan kutsuu Toisen *hyväntahtoisuudeksi*. Se paikkaa puuttuvan merkitsijän (Ⱥ) aukkoa kielessä. Tässä ei ole kyse niinkään tunnustuksesta subjektin ja Toisen Yhdeksi fuusioitumisen mielessä vaan vuorovaikutuksen toimivuudesta ja ennakoitavuudesta. Lacan puhuu tästä lapsen ja huoltajan välisen vuorovaikutuksen kontekstissa, missä lapsi muovautuu puhuvaksi subjektiksi vain suhteessa Toiseen, jonka toimintaan hän myös reagoi ”yhteisen strategian nimissä” (emt., 376). Toisin sanoen ihmiset pystyvät toimimaan keskenään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen aukoista huolimatta, kunhan he pystyvät luottamaan toistensa hyväntahtoisuuteen.

Lacanille luottamus on keskeinen tekijä myös kliinisessä mielessä, sillä hän väittää potilaiden tiedostamattoman rakentumisen riippuvan perustavanlaatuisella tavalla siitä, on heillä Toinen, johon he voivat luottaa (emt., 376). Tässä Lacan tulee lähelle valtavirtaisia psykologisia teorioita, joiden mukaan ihmisten tapa suhtautua sosiaaliseen todellisuuteen riippuu keskeisellä tavalla siitä, millä tavoin heidän niin kutsuttu perusluottamuksensa on rakentunut varhaislapsuudessa. Perusluottamuksen järkkyminen ennakoi ongelmia tulevaisuudessa, millä on selitetty myös huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta (Saari ym. 2020). Lacan eroaa näistä teorioista sikäli kuin hän linkittää luottamuksen kielen differentiaaliseen rakenteeseen.

Yksi tapa määritellä puuttuvan merkitsijän ja luottamuksen välinen suhde on se, että hyväntahtoinen Toinen ei edellytä subjektilta takeita. Subjektin ei tarvitse tarjota Toiselle merkitsijää, joka voisi taata hänen puheensa aitouden. Hänen ei tarvitse todistella mitään, vaan hänen puheensa hyväksytään sellaisenaan. Näin ei tapahdu mielenterveysongelmaisen työttömämme tapauksessa, sillä hänen puheeseensa ei luoteta. Häneltä edellytetään takeita, joita hän ei pysty tarjoamaan. Hänen Toisensa on pahantahtoinen Toinen. Sama pätee myös päinvastaisesti. Mikäli subjekti ei luota Toiseen, Toinen ei voi sanoa mitään palauttaakseen hänen luottamustaan. Ei ole olemassa sellaista merkitsijää, joka voisi toimia puheen takeena.

Sikäli kuin luottamus paikkaa kielessä olevaa aukkoa, se pitää myös ulkomuotoja yllä. Kun sosiaalista vuorovaikutusta määrittää epäluottamus, ulkomuodot alkavat rakoilla. Nimeän tämän prosessin *symbolisen sopimuksen purkautumiseksi* hyödyntäen Lacanin varhaistuotannon käsitteistöä ja tulkiten sitä hänen myöhäisemmän tuotantonsa valossa. Ensimmäisessä *Seminaarissaan* Lacan (1988) puhuu ”sopimuksesta”, joka pitää yllä symbolista järjestystä. Se on samanaikaisesti kielen sisä- ja ulkopuolella ja toimittaa ”pyhän” funktiota yhteiskunnassa (emt., 174). Mikäli symbolista sopimusta tulkitaan Lacanin myöhemmän tuotannon valossa, sitä voidaan pitää ulkomuotoja ylläpitävänä sopimuksena, joka perustuu keskinäiseen

luottamukseen. Luottamuksen pettäminen tarkoittaa symbolisen sopimuksen purkautumista.

Symbolisen sopimuksen purkautuminen tuo esiin RSI-diagrammin (kuvio 3) kolmannen ulottuvuuden eli *reaalisen*. Reaalinen on käsitteistä epämääräisin. Lacan antaa sille useita aforistisia määritelmiä: ”se, mikä palaa aina samalle paikalle”, ”se, mikä ei lakkaa toistamasta itseään”, ”se, mikä ei toimi”, ja ”mahdoton” eli ”se, mikä ei lakkaa olemasta ei-kirjoitettu” (Lacan 1998, 94; 2019b, 89). Kaikki nämä määritelmät viittaavat symbolis-imaginaarisen merkitystuotannon epäonnistumiseen. Reaalinen on se piste, missä merkitys fragmentoituu ja tuhoutuu. Kaikki merkitystuotanto tulee törmäämään tähän mahdottomuuteen ennemmin tai myöhemmin, minkä takia reaalinen toistaa itseään.

Lacanin myöhäistuotannossa, *Seminaarissa XXIII* (2016b), reaalista määrittää ek-sistenssi, mikä viittaa ulkopuolella olemiseen: reaalinen ek-sistoi imaginaarisen ja symbolisen ulkopuolella eli se ei ole kuviteltavissa tai symboloitavissa. Reaalinen ilmenee subjektille *nautintona* (*jouissance*), mikä tulee näin määritellyksi sinä, mikä ek-sistoi. Nautinnon käsite, varsinkin ranskasta käännettynä[25], on harhaanjohtava, sillä lacanilaisen teorian piirissä sillä viitataan usein sen näennäiseen vastakohtaan eli kärsimykseen. Lacanilainen nautinto onkin eräänlaista kivuliasta nautintoa. Kuten Todd McGowan muotoilee, ”subjektin on kärsittävä nautintonsa sen sijaan, että hän löytäisi siitä mielihyvää” (McGowan 2022, 33, oma käännös). Nautinto saa kuitenkin monenlaisia muitakin merkityksiä Lacanin tuotannossa ja käsitteestä on tullut lacanilaisessa kirjallisuudessa jokseenkin epämääräinen (Leader 2021).

Nautinto linkittyy olennaisella tavalla ruumiin ja kielen kytkeytymiseen toisiinsa. Tämä tapahtuu varhaislapsuudessa, missä kieli välittää lapsen ja huoltajan välistä vuorovaikutusta sekä tarpeiden tyydytystä ja muita ruumiillisia kokemuksia. Ennen kuin lapsi oppii puhumaan hän kohtaa kielen esikieliopillisessa ja merkityksettömässä muodossa, missä se ei koostu merkitsevistä elementeistä vaan *äänteistä*. Lacanin nimitys kielelle tässä sen alkuperäisessä muodossaan on *lalangue*. Ruumis ja nautinto kytkeytyvät toisiinsa *lalanguen* välityksellä. (Soler 2014.) Lacanin teksteistä jää jokseenkin epäselväksi, mitä tässä täsmällisemmin tapahtuu, mutta hän vaikuttaa tarkoittavan sitä, että *lalangue* organisoi ruumiin nautinnon kielen avulla. Se ”sivilisoi” sen ja ”kultivoi” sitä, mikä myös mahdollistaa nautinnon kanavoitumisen objekteihin (Lacan 2019b, 95). Sikäli kuin nautinnossa on kyse *lalanguesta*, siinä ei ole kyse merkitystuotannosta vaan kielen ruumiillisista vaikutuksista.

Tämä selittää osittain myös sitä, miksi reaalisen ja symbolisen leikkauskohdassa sijaitseva JΦ eli *fallinen nautinto* on impotenttia. Lorenzo Chiesa (2007, 185–186) määrittelee sen nautinnoksi, joka ”tekee Yhden”. Se linkittyy merkitystuotantoon, mikä on luonteeltaan fantasmaattista. Mutta koska merkitystuotanto on aina

25 Sanalla *jouissance* on ranskankielessä useita konnotaatioita. Se viittaa esimerkiksi syvään tai ylitsevuotavaan nautintoon, seksuaaliseen/orgastiseen nautintoon ja omistamisen nautittuihin etuihin.

puutteellista, fallinen nautinto on impotenttia. Se tähtää Ykseyteen, mutta ei onnistu siinä. Kuten myöhemmin nähdään, tällä on implikaatioita myös seksuaalisen nautinnon kannalta, missä fallinen nautinto viittaa varsin konkreettisesti ”elimen nautintoon” (Lacan 1998, 7). Fallisen nautinnon impotenssin seurauksena on *oire*. Myös oire on nautintoa, joka kumpuaa reaalisesta, mutta toisin kuin fallinen nautinto se ei linkity merkityksellisyyteen vaan merkityksettömyyteen. (Lacan 2019b.)

Reaalisen ja imaginaarisen leikkauskohdasta löytyvä J(A) edustaa ”ylivedetyn” Toisen nautintoa. Tämän nautinnon status on epämääräinen, sillä Toisen (A) päälle on vedetty viiva tarkoittaa oikeastaan sitä, ettei Toisen nautintoa ole olemassa. (Lacan 2016b, 43.) Tämä ei kuitenkaan estä subjektia ahdistumasta sen mahdollisuudesta. Toisen nautinto, mikäli sitä olisi olemassa, paikantuu kielen ulkopuolelle (RSI-diagrammissa se on symbolisen renkaan ulkopuolella). Sen uhka kumpuaa esiin kielen aukoista. Tämän takia subjekti pyrkii tilkitsemään aukon Toisessa. Mikäli merkitystuotanto epäonnistuu, hän uhkaa tulla Toisen nautinnon nielaisemaksi. Tässä mielessä Toinen muodostaa subjektille eksistentiaalisen uhan.

Tämä voi tuntua abstraktilta, mutta se tulee helposti ymmärrettäväksi, mikäli valaisemme sitä jälleen mielenterveysongelmaisen työttömämme konkreettisella esimerkillä. Se, minkä työtön pyrkii pitämään loitolla selittäessään ja oikeuttaessaan työttömyyttään, on Toisen nautinto, mitä muiden ihmisten taholta koettu syyllistäminen ja moralisointi edustavat. Häntä ahdistaa, että mikäli hän ei pysty tarjoamaan *aukotonta* selitystä ja oikeutusta työttömyydelleen, hänen tulisi uhrata itsensä muiden vaatimuksille. Nämä vaatimukset ovat kyltymättömiä ja uhkaavat riistää työttömältä kaiken hänen itsemääräämisvaltansa. Lacanilaisittain ilmaistuna Toisen nautinto uhkaa kumota hänen olemassaolonsa subjektina. Tämä on kuitenkin mahdotonta, sillä nauttivaa Toista ei ole olemassa.

Mutta mikäli Toisen nautintoa ei ole olemassa, miten J(A) tulisi ymmärtää? Chiesa (2007, 188–189) puhuu siitä oireen nautintona, mutta kyseessä ei ole mikä tahansa oire vaan se, mitä Lacan kutsuu *sinthomeksi*.[26] Mutta ennen tähän siirtymistä on eriteltävä tarkemmin, mitä Lacan tarkoittaa oireella. Kuten edellä väitin, oire ilmaantuu siellä, missä fallinen nautinto epäonnistuu. Toisin sanoen oire kumpuaa esiin, kun Ykseys törmää reaaliseen ja Yksi purkautuu ei-Yhdeksi. Ja koske oire edustaa reaalisen tunkeutumista subjektin elämään, se on nautintoa. Lacan väittääkin, että oire tuottaa tyydytystä epämielihyvän kautta (Lacan 1977, 166). Oire, oli se sitten psyykkinen tai psykosomaattinen, kiteyttää näin nautinnon olemuksen sikäli kuin subjektin on kärsittävä nautintonsa.

Oiretta voi kuitenkin tarkastella myös Toisen näkökulmasta, missä se näyttäytyy esteenä subjektin integroimiselle osaksi symbolista järjestystä. Oire kumpuaa subjektin ja Toisen kyvyttömyydestä fuusioitua Yhdeksi, mutta tämä ei ole ongelma vain subjektin vaan myös Toisen kannalta. Se edustaa Toisen kyvyttömyyttä kaapata

26 En ole varma, tekeekö Lacan itse täsmällistä erottelua oireen ja *sinthomen* välille. Lacanilaisessa kirjallisuudessa on kuitenkin tapana erottaa ne toisistaan, mitä pidän hyödyllisenä (ks. esim. Soler 2014).

subjekti osaksi itseään ja subjektin kieltäytymistä alistumasta Toisen vaatimuksille. Oire näyttää keskisormea Toiselle. Sitä onkin kuvailtu luonteeltaan kapinalliseksi (Bruno 2020, 163). Oire tulee siis subjektin ja Toisen väliin estäen niitä sulautumasta toisiinsa, mikä näyttäytyy ongelmana sekä subjektille että Toiselle.

Oire näyttäytyy subjektille itselleen arvoituksellisena, sillä sillä ei näytä olevan merkitystä. Pikemminkin se edustaa merkityksettömyyden tunkeutumista subjektin merkitykselliseen todellisuuteen. Esimerkiksi työtön subjektimme voi kokea masennuksensa selittämättömänä sairautena, joka pilaa hänen elämänsä ja estää häntä olemasta aktiivinen ja tuottelias ihminen. Vaikka masennus näyttäytyykin subjektille itselleen vieraana, Lacan kutsuu tarkastelemaan sitä subjektista itsestään kumpuavana nautintona. Masennus on tyydyttävää, vaikka se ei siltä tunnukaan. Masennus ei myöskään ole yhteiskunnallisesta todellisuudesta irrallinen ilmiö. Juuri siksi, että se estää työtöntä olemasta aktiivinen ja tuottelias ihminen, se kapinoi yhteiskunnallisia vaatimuksia vastaan, ne kun edellyttävät ihmisiltä juuri näitä ominaisuuksia. Kuten Slavoj Žižek (2014, 83) on argumentoinut, masennuksessa subjekti vastustaa kapitalistisen yhteiskunnan ideologista kutsua, joka vaatii häneltä työnarkomaanista aktiivisuutta.

Sinthome on oire, johon subjekti on identifioitunut. Se ei enää näyttäydy subjektille vieraana ja hallitsemattomana, vaan se on *hänen* oireensa. Hän osaa toimia sen kanssa ja tietää, mitä sillä tehdään. Identifioituessaan *sinthomeen* subjekti hyväksyy aukon kielessä, hänessä itsessään ja Toisessa, ja kykenee tuottamaan siitä jotain uutta. (Soler 2014.) Chiesa (2007, 188) väittää, että ylivedetyn Toisen eli *sinthomen* nautinto ”tekee yksilön”. Siinä subjekti ei pyri täyttämään aukkoa kielessä fallisen nautinnon tapaan vaan luo tästä aukosta ”oman” symbolisensa. Tämä on myös se päätepiste, mihin lacanilainen psykoanalyysi pyrkii kliinisenä terapiana – saavuttamaan tilan, missä *analysand*[27] pystyy identifioitumaan oireeseensa. (Soler 2014.)

Sinthomelle voidaan antaa myös poliittinen tulkinta, mihin Chiesakin (2007, 191–192) viittaa. Tällöin se alkaa tarkoittaa irtautumista yhteiskunnan symbolisesta järjestyksestä, sen normeista ja ideaaleista, ja jonkin *uuden* luomista poliittisena liikkeenä. Jotta mielenterveysongelmainen työttömämme voisi kääntää oireensa *sinthomeksi*, hänen tulisi pystyä artikuloimaan kieltäytymisensä, minkä hän nyt naamioi mielenterveyspuheellaan (vaikka hänen psyykkiset oireensa olisivatkin todellisia). Hänen tulisi *nimetä* poliittinen protestinsa. Näin tehdessään hän kykenisi subjektivoimaan oireensa ja identifioitumaan sen kanssa. *Sinthomensa* avulla hän pystyisi irtautumaan Toisen nautinnosta. Muutoin hän pysyy Toiselle alisteisessa ja voimattomassa positiossa paitsi yhteiskunnallisesti myös psyykkisesti.

Tällä tavoin käsitettynä fallinen nautinto (JΦ) ja ylivedetyn Toisen nautinto (JA) eroavat toisistaan siten, että fallinen nautinto on symbolisen järjestyksen sisällä siinä,

27 *Analysand* on psykoanalyysissä oleva henkilö tai ”potilas”. Sana viittaa aktiiviseen toimijuuteen. *Analysand* ei ole psykoanalyytikon toimenpiteiden ja tulkintojen passiivinen kohde vaan suorittaa analyysin itse analyytikon avustamana. (Lacan 1989.)

missä ylivedetyn Toisen nautinto taas avautuu sen ulkopuolelle. Tämä on käyttökelpoinen metafora, joskin se on sikäli harhaanjohtava, että se olettaa symbolisen järjestyksen olevan totalisoitavissa oleva systeemi, jolla on selkeä sisä- ja ulkopuoli. Symbolisessa järjestyksessä oleva aukko ei mahdollista tällaista erottelua. Symbolisen järjestyksen sisällä oleminen on samaan aikaan sen ulkopuolella olemista. Fallisen nautinnon ja ylivedetyn Toisen nautinnon ero on kenties paremmin määriteltävissä siten, että fallinen nautinto pyrkii tilkitsemään symbolisen järjestyksen aukon umpeen siinä, missä ylivedetyn Toisen nautinto syleilee sitä. Kuten McGowan (2022) ehdottaa, todellinen nautinto ei ole löydettävissä yhteiskuntaan kuulumisesta vaan universaalista kuulumattomuudesta.

Imaginaarinen, symbolinen ja reaalinen ovat nyt tulleet määritellyiksi ja tässä vaiheessa on paikallaan tiivistää, millä tavoin ne linkittyvät toisiinsa. Imaginaarinen linkittyy symboliseen merkitystuotannon ja reaaliseen merkityksettömyyden kautta. Imaginaarinen on samalla ruumiin aluetta, jossa ruumis ilmenee ruumiinkuvana, joka toimii prototyyppinä kaikelle merkitystuotannolle, mutta toisaalta myös ruumiina, joka nauttii kielestä sen merkityksettömässä muodossa. Merkitystuotanto on mahdollista vain sikäli kuin symbolinen linkittyy reaaliseen symbolisen falloksen välityksellä, joka tuottaa merkitysvaikutuksen äänen välityksellä. Symbolinen fallos toimii tukena mestarimerkitsijälle, jonka funktiona on totalisoida symbolinen ja naamioida siinä oleva aukko. Merkitystuotanto törmää kuitenkin aina omaan mahdottomuuteensa eli reaaliseen. Tämä koetaan nautintona, jonka kaksi muotoa, fallinen nautinto ja ylivedetyn Toisen nautinto, eroavat toisistaan sen perusteella, miten ne suhtautuvat merkitystuotantoon ja symboliseen järjestykseen. RSI-diagrammista (kuvio 3) löytyy kuitenkin osa, johon en ole vielä koskenut. Tämä on *objekti* a, joka sijaitsee kuvion keskellä imaginaarisen, symbolisen ja reaalisen leikkauskohdassa. Omistan sille oman alalukunsa, johon siirryn seuraavaksi.

3.2.2 Objekti *a*

Objekti *a* on Lacanille hyvin keskeinen ja moniulotteinen käsite. Sillä ei ole yhtä määritelmää, vaan se esiintyy useissa eri konteksteissa hänen tuotantonsa eri vaiheissa. Tässä alaluvussa käsittelen sitä halun ja nautinnon objektina, missä se kytkeytyy eri tavoin imaginaarisen, symbolisen ja reaalisen ulottuvuuksiin. Halun objektina objekti *a* on perustavanlaatuisesti puuttuva objekti, joka tuottaa halun tulemalla puuttuvan merkitsijän (Ⱥ) paikalle. Objekti *a* täyttää symbolisen aukon fantasialla, missä se esiintyy imaginaarisessa muodossa. Nautinnon objektina objekti *a* ilmenee *lisänautintona*, missä se toimii kaiken nautinnon ehtona. Tässä reaalisessa roolissaan *a* esittää keskeistä osaa lacanilaisessa viettiteoriassa. Kaikkea tätä on käsitelty osittain jo edellisessä alaluvussa, vaikka objektia *a* ei ole mainittu nimeltä, joten seuraava esitys on osittain aiemman toistoa.

Halun ja objektin *a* välisen suhteen käsittely on syytä aloittaa ahdistuksesta, jota Lacan käsittelee *Seminaarissa X* (2014). Ahdistus edustaa Lacanille hyvin perustavanlaatuista affektia, sillä se syntyy subjektin kohtaamisesta reaalisen kanssa. Ahdistuksessa subjekti kohtaa Toisen arvoituksellisimmillaan. Tämän takia ahdistus ilmenee kysymyksenä, joka koskee Toisen halua: *Che vuoi?* (”Mitä haluat?”) Kyse ei ole vain siitä, *mitä* Toinen haluaa minusta, vaan ennen kaikkea siitä, *miksi* Toinen haluaa minua. Tässä muodossa Toisen arvoituksellinen halu vastaa Toisen nautintoa, joka muodostaa subjektille eksistentiaalisen uhan. Toinen uhkaa kumota subjektin olemassaolon ja täyttää sillä aukon itsessään. Toisen halu ”tavoittelee katoani, jotta Toinen voi löytää sieltä itsensä uudelleen” (emt., 153).

Objekti *a* syntyy ahdistuksesta. Se vastaa pohjimmiltaan sitä objektia, mitä subjekti edustaa Toiselle. Kyseessä on arvoituksellinen objekti, objekti joka ei ole symboloitavissa. Kuten Lacan muotoilee, ”ahdistus ei ole ilman objektia”, mikä viittaa siihen, että ahdistuksella on objekti, mikä ei kuitenkaan ole sanoitettavissa (emt., 131). Tämän takia objekti *a* ilmenee symbolisen kentällä aina puuttuvana objektina. Se ”vastustaa merkitsijöittämistä” ja näyttäytyy aina merkitystuotannon symbolisen operaation ylijäämänä. Se vastaa näin puuttuvan merkitsijän (Ⱥ) aukkoa symbolisessa. Asettamalla puuttuvan objektin ahdistuksen paikalle subjekti konstituoi itsensä haluavaksi subjektiksi. Halu rakentuu ahdistuksen perustalle. (Emt., 174–175.)

Subjekti Toisen arvoitukselliseen haluun täyttämällä sen imaginaarisella sisällöllä, joka antaa halulle fantasmaattiset kulissit. Halu tarvitsee aina tuekseen fantasian, jota ilman se ei pysty ylläpitämään itseään. Fantasia on imaginaarinen suhde subjektin ja objektin *a* välillä, minkä Lacan kirjoittaa kaavana $◇a. (Emt., 40–41.) Objekti *a* ei sinänsä ilmene fantasiassa, se ”ei ole näkyvissä siinä, mikä konstituoi ihmiselle hänen halunsa kuvan” (emt., 41), vaan sen paikalla on joukko imaginaarisia vastikkeita, jotka saavat siltä arvonsa. Nämä eivät vastaa objektia *a* vaan spekulaaria kuvaa, josta subjekti (väärin)tunnistaa itsensä. Lacan väittääkin, että mitä lähemmäs subjekti tulee sitä, minkä hän uskoo olevan halunsa objekti, sitä kauemmas hän siitä etääntyy (emt., 41). Fantasiassa subjekti siis häivyttää itsensä identifioitumalla spekulaariin kuvaan.

Kaikki tämä tulee hyvin esille mielenterveysongelmaisen työttömämme esimerkissä. Kohdatessaan syyllistämistä ja moralisointia työtön kohtaa Toisen nautinnon, minkä hän kokee ahdistavana. Hän vastaa siihen tarjoamalla itseään Toiselle mielenterveysongelmallisena työkyvyttömänä, mikä vastaa hänen spekulaaria kuvaansa. Vaikka tämä ei vastaa kapitalistisen yhteiskunnan odotuksiin itsenäisestä ja aktiivisesta toimeliaisuudesta, kyse on silti omanlaisestaan normatiivisesta ihanteesta tai ”negatiivisesta ideaalista” (Leader 2021, 36–37). Yhteiskunta tarjoaa ihmisille myös kapitalistiselle subjektiudelle vaihtoehtoisia rooleja, joista sairaan työkyvyttömän rooli on yksi. Sitä ei kuitenkaan helposti

tunnusteta, vaikka työkyvyttömyys olisi aitoa. Yhteiskunta erottelee tarkasti ”ansaitsevat” ja ”ansaitsemattomat” köyhät toisistaan.

Vaikka esimerkissämme Toinen ei vastaa subjektille hyväntahtoisuudella ja torjuu hänet, se havainnollistaa hyvin fantasian funktiota, missä subjekti vastaa Toiselle identifioitumalla spekulaarin kuvan kanssa. Halu fantasmaattisine kulisseineen on puolustautumismekanismi Toisen herättämää ahdistusta vastaan. Se täyttää symbolisen aukon Ykseyden täyttymyksellisen nautinnon fantasialla, mitä fantasmaattinen objekti subjektille lupaa. Subjekti maksaa tästä kuitenkin hinnan, sillä identifioituessaan siihen subjekti häivyttää itsensä kuvasta. Tämän takia fantasia on subjektille viime kädessä arvoituksellinen. Hän ei tiedä, mitä hänen fantasiansa merkitsevät ja mitä ne kertovat hänestä. Se subjektipositio, mistä hänen fantasiansa kumpuavat, on hänelle tiedostamaton. (Lacan 2019a, 423–424.)

Juuri tähän prosessiin, missä subjekti häivyttää itsensä ja jakautuu kahtia, Lacan viittaa puhuessaan vieraantumisesta, joka määrittää subjektin ja Toisen välistä suhdetta. Lacan esittää vieraantumisen valintana, joka tehdään olemisen ja merkityksen välillä. Mikäli subjekti valitsee olemisen, hän katoaa merkityksettömyyteen, ja mikäli hän valitsee merkityksen, hän sulkee ulos merkityksettömyyden, joka konstituoi hänen tiedostamattomansa. Toisin sanoen subjekti valitsee merkityksen olemisensa kustannuksella. (Lacan 1977, 210–212.) Kaikki yhteiskunnallinen osallisuus, sikäli kuin subjekti tulee siinä osaksi symbolista järjestystä, on vieraannuttavaa. Yhteiskunnalla on tarjottavanaan vain fantasioita, joihin identifioituessaan subjekti lunastaa paikkansa yhteiskunnassa häivyttämällä itsensä siitä.

Kuten edellisestä alaluvusta kävi ilmi, kaikki merkitystuotanto törmää omaan mahdottomuuteensa, mikä ilmenee nautintona. Kun Ykseyden ulkomuoto alkaa rakoilla, kuvioihin tulee oire, joka tuottaa tyydytystä. Vaikka se ei siltä vaikuttaisikaan, oireessa on kyse nautinnosta, joka voidaan nyt nimetä *lisänautinnoksi* (*plus-de-jouir*) (Lacan 2024a, 13). Lisänautinnolla on sama objekti kuin halulla – objekti *a* – mutta toisin kuin halussa, jossa se esiintyy puuttuvana ja tavoittamattomana objektina, lisänautinto muuntaa tämän puutteen itsensä tyydytyksen lähteeksi. Se ei ole Ykseyden fantasmaattista nautintoa vaan nautintoa, jota subjekti saa tämän nautinnon menetyksestä. ”Lisänautinto syntyy diskurssin vaikutuksen aiheuttamasta nautinnon luovutuksesta”, kuten Lacan (emt., 10) muotoilee. Se on subjektin tapa nauttia vieraantumisestaan.

Tämä tulee esimerkissämme paremmin näkyviin, mikäli oletamme, että työtön subjektimme reagoi kohtaamaansa syyllistämiseen ja moralisointiin sisäistämällä sen ja suuntaamalla syyttävän sormen itseensä. Kenties syvällä sisimmissään hän onkin vain saamaton laiskuri, joka yrittää keksiä tekosyitä vältelläkseen työntekoa. Epäonnistunut pyrkimys saada Toiselta tunnustusta kääntyy itsevihaksi. Itseviha toimittaa tässä oireen funktiota ja edustaa lisänautintoa. Se on työttömän subjektimme yhteiskunnallisen vieraantumisen tuotetta, mikä muodostaa hänelle

hänen tyydytyksensä lähteen. Lisänautinto esiintyy tässä tapauksessa oireellisessa muodossa, missä se näyttäytyy subjektille vieraana. Hän ei ole onnistunut identifioitumaan oireeseensa ja luomaan siitä *sinthomea*, mikä edellyttäisi häneltä irtautumista symbolisesta järjestyksestä ja hänen positionsa toisenlaista artikulointia.

Objektin *a* status lisänautinnon lähteenä on keskeinen osa lacanilaista viettiteoriaa, joka on Lacanin psykolingvistinen uudelleentulkinta freudilaisesta mielihyväperiaatteen ja kuolonvietin teoriasta. Freudin (2003) mukaan mielihyvä on organismin keino ylläpitää itseään homeostaattisessa tilassa. Mielihyvää tuottaa kaikki sellainen, mikä vähentää ärsytystä ja vie organismia kohti harmonista olotilaa. Freud kutsuu tätä mielihyvän funktiota *mielihyväperiaatteeksi*. Psyykkisessä apparaatissa on kuitenkin jotain, joka menee ”mielihyväperiaatteen tuolle puolen” ja toistaa itseään pakonomaisesti. Tämä on tukahdutettu vietti, jonka esiin purkautuminen koetaan epämielihyvänä. Vietti pyrkii palauttamaan organismin sen aiempaan tilaan, mikä vie sitä viime kädessä kohti sen kaikkein alkuperäisintä elotonta tilaa. Freudilla keskeisessä roolissa onkin vietti, jota hän kutsuu *kuolonvietiksi,* joka pyrkii palauttamaan organismin kuolleeseen tilaan.

Lacanin viettiteoriassa ”mielihyväperiaatteen tuolla puolen” sijaitsee nautinto. Nautinto ei siis ole mielihyvää vaan se koetaan epämielihyvänä. Mielihyväperiaate sääntelee ja rajoittaa nautintoa, mikä toistaa itseään pakonomaisesti. Toistossa nautinto ei kuitenkaan palaa kokonaisena vaan puutteellisena. Se toistaa itseään nautinnon menetyksenä, mistä se tekee menetyksen nautintoa eli lisänautintoa. Se, mikä tekee lacanilaisesta viettiteoriasta Freudin psykolingvististä tulkintaa, on se, että Lacanilla nautintoa välittää merkitsijän logiikka. (Lacan 2007, 45–51.) Kuten aiemmin on tullut esiin, kielen alueella nautinto purkautuu esiin merkityksettömyytenä. Vietissä toistuu näin merkitystuotannon mahdottomuus, mikä kumpuaa symbolisesta aukosta (Ⱥ).

Sikäli kuin symbolinen aukko ottaa muodon objektissa *a*, vietin objekti on sama kuin halulla. Samalla tavalla kuin halu, vietti ei koskaan saavuta objektiaan, mutta toisin kuin halu, joka ei koskaan tyydyty, vietti tyydyttää itsensä pyörimällä puuttuvan objektin ympärillä ja toistamalla tätä kiertoliikettä. Se on tässä mielessä estynyt päämääränsä suhteen, mutta tämä ei estä sitä tyydyttämästä itseään, sillä se saa tyydytyksensä tästä estyneisyydestä. (Lacan 1977, 161–186.) Tämä erottaa sen myös tarpeesta, joka tyydyttää itsensä saavuttamalla objektinsa. Esimerkiksi oraalista viettiä ei tyydytä mikään ruoka vaan ”suun mielihyvä” (emt., 167), missä tyydytystä saadaan objektin puutteesta. Vietti edustaa siis lisänautintoa, tyydytystä epätyydytyksessä. Se on ”subjektin psyykkisen masokismin perusmuoto” (Chiesa 2007, 144, oma käännös).

Lisänautinnolla on suhde myös Lakiin, joka esiteltiin aiemmin mestarimerkitsijän yhteydessä. Siinä se toimi mestarimerkitsijän tukena toimittamalla kiellon funktiota. Myös nautinnon kontekstissa Lain olemuksena on kielto, mutta tällä kertaa kiellon kohteena on nautinto. Nautinto näyttäytyy näin symbolisella kentällä aina jonain

kiellettynä ja transgressiivisena. Tässä Laki palvelee mielihyväperiaatetta, joka sääntelee nautintoa ja asettaa sille rajat. Sikäli kuin lisänautinto on nautintoa, jota saadaan nautinnon menetyksestä, Lain ja lisänautinnon välinen suhde on artikuloitavissa siten, että lisänautinnossa nautinnon kielto muuttuu kiellon nautinnoksi. Lisänautinto on kieltämisen ja transgression nautintoa tai, ollakseni uskollisempi Lacanin omalle muotoilulle, lisänautinto korvautuu kieltämisen ja transgression nautinnolla.[28]

Samankaltaisella periaatteella toimii halu, joskin toisesta suunnasta. Halulla ja nautinnolla on jännitteinen suhde toisiinsa, sillä halu ei tähtää nautintoon vaan toimii päinvastoin puolustusmekanismina sitä vastaan. Se on ”defenssi nautinnon rajan ylittämistä vastaan” (Lacan 2006, 699). Tämä tarkoittaa, että Lailla ja halulla on sama funktio. Molemmat pitävät nautinnon sopivan etäisyyden päässä. Sikäli kuin ne jakavat myös saman objektin, Laki ja halu ovat oikeastaan sama asia. Halun fantasmaattinen objekti on pohjimmiltaan kielletty objekti. Ei ole halua ilman Lain kieltävää käskyä. (Lacan 2014, 106.)

Kaikella tällä on yhteiskunnallisia implikaatioita, sillä sikäli kuin Laki pitää yllä symbolista järjestystä kiellon funktion avulla, yhteiskunnallisen osallisuuden ennakkoehdoksi muodostuu nautinnon menetys. Yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen edellyttää subjektilta uhrausta. Tässä nautinnon luovutuksessa on kuitenkin kyse täysin fantasmaattisesta uhrauksesta, sillä subjekti luopuu siinä jostain, mitä hänellä ei koskaan ollutkaan. Uhrauksen funktiona on suorittaa aivan yhtä fantasmaattinen operaatio eli palauttaa symboliselle järjestykselle sen eheys, mitä sillä ei tosin ole koskaan ollut. Symbolista järjestystä määrittää aukko, minkä täyttäminen on mahdotonta. Se voidaan ainoastaan naamioida fantasian avulla.

Tämä on poliittisten ideologioiden tehtävä sikäli kuin ne noudattavat täyttymyksen ja sen tiellä seisovan esteen fantasmaattista logiikkaa, jossa yhteiskunnalliset ongelmat saavat selityksensä siitä, etteivät jotkut yhteiskunnalliset eturyhmät ole suostuneet luopumaan nautinnostaan. Monesti juuri työttömien ei kuvitella näin tehneen. Kieltäytyessään työnteosta he eivät ole suostuneet luopumaan nautinnostaan vaan laiskottelevat muiden kustannuksella. Siispä heidät tulisi pakottaa töihin. Vain tällaisella nautinnon pakkoluovutuksella työttömät voitaisiin integroida osaksi yhteiskuntaa, mikä palauttaisi siihen järjestyksen ja harmonian. Tämä on tietenkin ideologista fiktiota, mutta sen fantasmaattinen logiikka havainnollistaa sitä, millä tavoin objekti *a* näyttäytyy yhteiskunnallisella kentällä. Se edustaa yhteiskunnallista Ykseyttä häiritsevää elementtiä, joka purkautuu esiin nautintona.

28 Lacanille kielletty nautinto on fallista nautintoa. Fallisen nautinnon kielto korvaa alkuperäisemmän lisänautinnon. (Lacan 2007, 74.) Yksi tapa käsittää tämä on muotoilla se siten, että lisänautinto ilmenee alunperin puutteellisena nautintona, mikä tulee myöhemmin symboloiduksi kiellon kautta, kun nautinto kietoutuu osaksi merkitsijän logiikkaa. Nautinnon menetystä ei aiheuta kielto, vaan kielto symboloi tämän menetyksen ja saa sen näyttämään retrospektiivisesti kiellon aiheuttamalta. Tämä tuottaa myös sen illuusion, että menetetty nautinto on saavutettavissa transgressiolla eli Lakia rikkomalla. (Ks. Lacan 2006, 696.)

Tiivistäen objekti *a* viittaa symboliseen aukkoon (Ⱥ), jonka se muuntaa puuttuvaksi objektiksi, joka taas alkaa toimia halun ja vietin objektina. Halu täyttää puuttuvan objektin aukon imaginaarisella fantasialla, missä objekti *a* ei kuitenkaan itsessään näyttäydy. Vietti taas muuntaa objektin puutteen lisänautinnon lähteeksi, missä se tyydyttää itsensä pyörimällä ikuisesti objektin *a* ympärillä. Pohjimmiltaan objekti *a* edustaa siis poissaoloa, minkä halu kehystää fantasmaattisesti ja mistä vietti saa tyydytyksensä. Lacanilla on myös toinen symboli tälle puuttuvalle objektille, (-φ), missä se tarkoittaa täsmällisemmin imaginaarisen falloksen puutetta eli kastraatiota. Tämä viittaa Lacanin teoriaan oidipuskompleksista, mihin siirryn seuraavaksi.

3.2.3 Oidipuskompleksi

Ennen kuin Lacan esitti imaginaarisen, symbolisen ja reaalisen ulottuvuudet borromeolaisena solmuna, ne esiintyivät hänen teoriassaan *oidipuskompleksista*, joka on hänen teoriansa lapsen psykososiaalisesta kehityksestä. Lacanin myöhäistuotannon valossa tätä varhaisempaa teoriaa voidaan pitää narratiivina siitä, miten nämä ulottuvuudet muotoutuvat ja kietoutuvat yhteen psykososiaalisessa kehityksessä, joskin ne saivat Lacanin varhaisemmassa tuotannossa vähän erilaisia merkityksiä. Itselleni oidipuskompleksi muodostaa myös hyödyllisen heuristiikan, joka auttaa paitsi aineiston analyysissä myös muiden lacanilaisten käsitteiden ymmärtämisessä. Oidipuskompleksi kulminoituu isän paternaaliseen funktioon, joka solmii imaginaarisen, symbolisen ja reaalisen ulottuvuuden yhteen ja jonka Lacan myöhemmin yleisti ja samaisti *sinthomeen*.

Lacanin narratiivi oidipuskompleksista muodostuu kolmesta vaiheesta, joita ovat *turhautuminen*, *privaatio* ja *kastraatio*. Nämä tulee käsittää pikemminkin loogisina siirtyminä, ei niinkään varsinaisina kronologisina vaiheina lapsen psykososiaalisessa kehityksessä. Kuten Lacan (2020b, 45–46) täsmentää, kaikki kehitysnarratiivit voivat olla vain retroaktiivisesti muodostettuja. Menneisyys rekonstruoidaan nykyisyyden pohjalta. Tässä mielessä oidipuskompleksi on Lacanille eräänlainen myytti tai kertomus psyyken alkuperästä. Oidipuskompleksia ei täten kannata pitää empiirisenä kuvauksena lapsen psykososiaalisesta kehityksestä, mutta psyyke voi silti olla rakentunut *ikään kuin* se olisi käynyt läpi oidipuskompleksin.

Turhautuminen, privaatio ja kastraatio ovat kaikki objektin puutteen muotoja. Turhautuminen (*imaginaarinen haitta*) on reaalisen objektin imaginaarinen vaje, jonka agentti on symbolinen äiti; privaatio (*reaalinen aukko*) on symbolisen objektin reaalinen vaje, jonka agentti on imaginaarinen isä; kastraatio (*symbolinen velka*) on imaginaarisen objektin symbolinen vaje, jonka agentti on reaalinen isä. (Emt.) Nämä määritelmät selkiytyvät vaiheittain tämän alaluvun edetessä. On huomioitava, että kehitellessään teoriaansa oidipuskompleksista Lacan ei vielä määritellyt RSI-ulottuvuuksia konsistenssin, aukon ja ek-sistenssin kautta. Erityisesti reaalisen käsite

on oidipuskompleksin teorian kontekstissa vielä kehittymätön ja viittaa enemmänkin tarpeiden tyydytykseen ja siihen, mitä kutsuisimme arkikielessä ”todellisuudeksi”.

Psykososiaalisen kehityksen narratiivi alkaa *turhautumisesta*. Varhaislapsuutta määrittää alkuperäinen *voimattomuus*, missä lapsi on täysin riippuvainen äidistä, maternaalisesta Toisesta, joka tyydyttää kaikki hänen tarpeensa. Äiti on lapselle ennen kaikkea läsnä- ja poissaoleva hahmo, jonka lapsi kutsuu paikalle, kun hän on poissa, ja työntää pois luotaan, kun hän on läsnä. Kaikki tämä tapahtuu *äänen* avulla. Symbolisen ulottuvuuden perusta rakentuu juuri tässä äänen välittämässä läsnä- ja poissaolon vuorottelussa. Äiti on tässä mielessä myös *symbolinen agentti*, jonka läsnä- ja poissaolon vuorottelu vastaa ääneen, joka toimii merkitsijän prototyyppinä. (Emt., 59–60.) Samaisessa vuorovaikutuksessa konstituoituu myös Toinen *puheen paikkana*, sillä lapsen ääni suuntautuu kohti Toista ja Toinen reagoi siihen (emt., 72).

Turhautuminen alkaa siitä, kun äiti ei vastaakaan johdonmukaisesti lapsen ääntelyihin. Hänen läsnä- ja poissaolonsa on lapsen näkökulmasta *mielivaltaista*. Tämä muuntaa myös äidin statuksen. Ennen turhautumista äiti oli agentti, mutta nyt hän on reaalinen, symbolisen rakenteen ulkopuolella. Lacanin myöhäistuotannon valossa voitaisiin sanoa, että äiti alkaa ek-sistoimaan suhteessa symboliseen. Tämä vaihe, missä lapsen ääntelyt eivät enää näytä tavoittavan äitiä, joka ei vastaa enää symbolisen rakenteen säännönmukaisuuksiin, on Lacanille perustavanlaatuinen, sillä siinä lapselle alkaa rakentumaan käsitys todellisuudesta. (Emt., 60.)

Turhautuminen muokkaa myös *objektin* statusta. Ennen turhautumista objekti, äidin *rinta*, näyttäytyi äidistä irrallisena objektina, joka oli reaalinen sikäli kuin lapsi tarvitsi sitä ja tyydytti sillä tarpeensa. Nyt objekti saa kaksoisluonteen, sillä se ei ole enää reaalinen objekti vaan äidin antama *lahja*. Siitä tulee näin *symbolinen objekti*, joka edustaa sitä, mikä näyttäytyy lapsen näkökulmasta äidin *kaikkivoipaisuutena*. Äiti ryhtyy edustamaan lapselle Toista, joka pystyy antamaan lapselle kaiken, mitä tämä voi haluta, mutta joka voi myös kieltäytyä siitä. Tähän perustuu hänen statuksensa eräänlaisena ”voimana” lapsen uudessa todellisuudessa. (Emt., 60–62.)

Turhautuminen koskee nimenomaisesti Toisen kieltäytymistä, missä lapsi ei koe saavansa Toiselta sitä, mitä hän toivoo. Siinä on siis kyse eräänlaisesta *riiston* kokemuksesta, missä riiston kohteena ei ole tarpeen tyydytys vaan Toisen *rakkaus*. Turhautumisessa lapsi ei saa Toiselta lahjaa, minkä symbolinen arvo koostuu siitä, että se toimii osoituksena Toisen rakkaudesta. (Emt., 93.) Kuten edellä on nähty, Lacanin laajemmassa teoriassa tämän puuttuvan lahjan paikalla on objekti *a*, joka vastaa aukkoa symbolisessa. Se, ettei subjekti saa koskaan tunnustusta Toiselta, tarkoittaa oidipuskompleksin teorian valossa samaa kuin se, ettei Toinen koskaan myönnä subjektille hänen rakkautensa lahjaa.

Turhautumiseen liittyvää imaginaarista haittaa vastaa siis vaatimus Toisen rakkaudesta. Kyse on kuitenkin vaatimuksesta, jota ei voi tyydyttää. Lacan kuvaakin turhautumista ”hillittömien vaatimusten kentäksi”. (Emt., 29–30.) Vaatimus rakkaudesta muuntuu turhautumisessa kyltymättömäksi. Mikä tahansa objekti, jonka

äiti voi lapselle antaa, ei enää tule tyydyttämään rakkauden kaipuuta. Kuten Lacan (emt., 175) muotoilee, objektin tulisi toimia rakkauden lahjana, mutta ”kun se on läsnä, se ilmenee olennaisesti vain pelkkänä lahjan *merkkinä*, toisin sanoen ei-minään, ei minkäänlaisena tyydytyksen objektina” (kursivointi lisätty). Tarpeen tyydytyksestä tulee pelkkää kompensaatiota turhautumiselle eli rakkauden poissaololle. Turhautumisessa symbolinen järjestys osoittautuu siis pettymykselliseksi. Jotain on siinä pysyvästi menetetty. (Emt., 175.)

Turhautumisessa lapsen asema äidin rakkauden kohteena alkaa rakoilla. Tämä kulminoituu *privaatioon*, mikä edustaa symbolisen objektin reaalista vajetta, jonka agentti on imaginaarinen isä. Tähän asti lapsi on pystynyt kuvittelemaan olevansa äidin halun kohde, mutta privaation myötä lapsen aseman syrjäyttää kolmas osapuoli: äidin halun objekti eli *fallos*. Tällä on useita seurauksia. Ensinnäkin privaatiossa reaalinen symbolisoidaan, mikä ”rei’ittää” sen ja luo siihen aukon. Toiseksi äidin status muuttuu, sillä hän ei ole enää kaikkivoipainen vaan vajeellinen. Kolmanneksi isä tulee mukaan kuvioihin lapsen kilpailijana, joka näyttää aiheuttaneen koko tämän tragedian.

Privaatiossa merkitsijä luo aukon reaaliseen tuottaen sinne vajeen. Vaje voi ilmaantua vain siellä, missä jokin ei ole paikallaan, ja tämä voi olla luonteeltaan vain symbolista. Reaalinen itsessään on ”täysi”. Siinä ei ole aukkoja. Lacan käyttää esimerkkinä kirjaa, joka ei ole paikallaan kirjastossa. Voimme käsittää puuttuvan kirjan vajeena vain kirjaston symbolisen järjestyksen kautta. Kirjahyllystä puhtaana reaalisena ei puutu mitään. Se on puutteellinen vain sikäli kuin symbolinen järjestys paikantaa sinne jotain symbolista, mitä sieltä ei kuitenkaan löydy. (Emt., 31.) Privaation myötä todellisuus alkaa näyttäytyä vajeellisena merkitsijän operaation ansiosta.

Tämä puuttuva symbolinen objekti, joka näyttäytyy aukkona reaalisessa, on fallos. Äidin halu fallosta kohtaan ilmentää, että häneltä puuttuu se, sillä muutoin hän ei haluaisi sitä. Tämä taas tarkoittaa, että hän ei ole olekaan kaikkivoipainen vaan voimaton. Sikäli kuin fallos ilmenee peniksen imaginaarisessa kuvassa, privaatio sysää myös liikkeelle sukupuolittumisen eli seksuaation prosessin, mihin palaan myöhemmässä alaluvussa. Tässä vaiheessa olennaisempi seikka on fallisen objektin mukaantulo kolmantena osapuolena, mikä syrjäyttää lapsen paikan äidin halun kohteena. Lapsi alkaa tajuta, että hänen on oltava jotain muuta kuin mitä hän on palauttaakseen asemansa äidin halun kohteena. Hänen on asetetuttava äidin halun ja falloksen väliin, kuten Lacan muotoilee (emt., 242).

Lapsi haluaa olla rakastettu ”omana itsenään”, mutta tämä mahdollisuus sulkeutuu ulos. Lapsi huomaa äidin haluavan hänessä jotain muuta kuin lasta itseään eli imaginaarista fallos-objektia. (Emt., 62–63.) Tässä ongelmassa ei kuitenkaan ole kyse vain siitä, ettei lapsi pysty koskaan olemaan tämä objekti, vaan ennen kaikkea siitä, että Toisen halu muuttaa kokonaan luonnettaan. Privaation myötä siitä muodostuu lapselle uhka, sillä se uhkaa tehdä lapsesta objektin, jolla Toinen

tyydyttää itsensä. Lacanin metaforisessa kuvastossa privaatiossa äiti alkaa näyttäytyä ammottavana kitana, joka uhkaa nielaista lapsen. Toisen halun kohteena olemisella näyttää nyt olevan kohtalokas päätepiste. (Emt., 187.) Subjekti kohtaa tässä ammottavassa kidassa ensi kertaa nauttivan Toisen hahmon, mistä muodostuu siitä lähtien toistuva uhka.

Privaation myötä ongelmana ei ole enää se, miten saada Toisen huomio, vaan se, miten *irtautua* Toisesta. Lapsen tulisi onnistua kääntämään asetelma päälaelleen ja saada Toinen taipumaan hänen tahtoonsa, ettei hänen tarvitsisi alistua sen mielivallalle. Miten tämä tapahtuu? Lacan havainnollistaa tätä prosessia anoreksialla, joka edustaa hänelle eräänlaista nälkälakkoa. Kieltäytymällä syömästä subjekti laittaa peliin valttikorttinsa ja uhkaa Toista omalla kuolemallaan. Tämän on tarkoitus tuottaa reaktio Toisessa, joka taas pyrkii pitämään subjektin elossa. Irtautumisessa subjekti siis tarjoaa itseään Toiselle objektina, jonka tämä voi menettää. Tällä tavoin subjekti pyrkii hallitsemaan Toisen halua ja taivuttelemaan sen vastaamaan hänen omaan tahtoonsa. (Emt., 177–179.)

Myöhemmin, *Seminaarissa XI*, Lacan määritteli irtautumisen subjektin pyrkimyksenä asettaa kaksi vajetta päällekkäin. Kyse on samasta prosessista kuin anoreksiassa mutta abstraktimmin muotoiltuna. Irtautumisessa subjekti kohtaa vajeen Toisessa, mikä näyttäytyy hänelle Toisen arvoituksellisena haluna, ja vastaa siihen omalla vajeellaan, mitä vastaa hänen katoamisensa. Hän tarjoaa itseään Toiselle tämän halun puuttuvana objektina. Lacan myös täsmentää, että subjektin vaje on syntynyt jo aiemmassa vaiheessa, millä hän tarkoittaa vieraantumisen vaihetta. Vastatessaan Toisen vajeeseen omalla vajeellaan subjekti siis vastaa Toiselle omalla vieraantumisellaan. Vieraantuminen ei näin ole subjektille ongelma vaan pikemminkin vastaus Toisen halun arvoitukseen. (Lacan 1977, 214–215.) Vieraantumisessa subjekti ei pysty tuomaan itseään symboliselle kentälle ja tekemään itsestään Toisen tunnustuksen arvoista objektia, mutta tämä ei pohjimmiltaan ole tragedia, sillä ei olisi mitään ahdistavampaa kuin olla täsmälleen sitä, mitä Toinen haluaa. Ilman vieraantumista subjekti ei olisi mitään muuta kuin Toisen objekti.

Isän funktiona oidipuskompleksissa on juurikin auttaa lasta irtautumaan äidistä. Tältä se ei kuitenkaan aluksi näytä, sillä isä tulee aluksi kuvioihin lapsen imaginaarisena kilpailijana, joka on syrjäyttänyt lapsen paikan äidin halun kohteena. Privaatiossa isästä tulee äidin suosima imaginaarinen fallos-objekti. Isä ei tässä vaiheessa näyttäydy vielä symbolisena auktoriteettina vaan riistäjänä. Riisto ei koske niinkään lasta vaan äitiä, sillä mikäli äiti haluaa isältä jotain, johtuu se siitä, että isä on riistänyt äidiltä hänen objektinsa ja tehnyt hänestä riippuvaisen itsestään. Se, mikä äidiltä puuttuu ja mitä äiti haluaa, on nyt isän omistuksessa. Isä on tässä mielessä privaation imaginaarinen agentti. Hän on tunkeutunut lapsen ja äidin väliin ja riistänyt äidiltä falloksen. (Lacan 2017a, 176–177.)

Riiston tragedia on kuitenkin samalla myös vastaus Toisen halun ongelmaan. Isän interventio pitää huolen siitä, ettei lapsen tarvitse uhrata itseään äidille, sillä isä tyydyttää äidin hänen puolestaan. Kuten Lacan muotoilee, ”tehtävä otetaan pois lapsen käsistä mutta on ratkaistu muualla” (Lacan 2020b, 220). Oidipuskompleksin kolmannessa vaiheessa, *kastraatiossa*, isä lakkaa olemasta lapsen kilpailija ja lapsi hyväksyy hänet symbolisena auktoriteettina, jonka aseman takaa falloksen omistajuus. Isä alkaa näyttäytyä ”potenttina” isänä: hän voi antaa äidille sen, mikä äidiltä puuttuu. (Lacan 2017a, 176–177.) Fallos menettää imaginaarisen muotonsa ja siitä tulee symbolinen fallos (Φ), joka edustaa valtaa ja antaa oikeuden äitiin, josta tulee nyt isän omaisuutta (Lacan 2020b, 201; 354).

Isästä muodostuu symbolisen falloksen myötä myös symbolista järjestystä ylläpitävän Lain esikuva, jonka funktiona on integroida subjekti osaksi symbolista järjestystä ja saada hänet hyväksymään yhteiskunnalliset normit ja kiellot. Kuten edellisestä alaluvusta kävi ilmi, yhteiskunnallinen osallisuus edellyttää uhrausta, jonka esimuoto löytyy oidipuskompleksista, jossa lapsi oppii irtautumaan äidistä ja hyväksymään isän paternaalisen auktoriteetin. Lacan määritteleekin kastraation s*ymboliseksi velkautuneisuudeksi*, mikä tulee määrittämään symbolisen järjestyksen olemusta. Lacanin myöhemmän tuotannon valossa voidaan väittää, että symbolinen velka maksetaan nautinnossa.

Oidipuskompleksi kulminoituu isän rooliin merkitsijänä, mikä merkkaa myös lapsen ulospääsyn oidipuskompleksista. Tämä operaatio on metaforinen: merkitsijä, jota Lacan kutsuu *Isän nimeksi*, korvaa äidin halun merkitsijän. Lacan (2006, 465) esittää tämän seuraavana kaavana:

$$\frac{Isän\,nimi}{Äidin\,halu} \quad \frac{Äidin\,halu}{Merkitty\,subjektille} \rightarrow Isän\,nimi\left(\frac{A}{Fallos}\right)$$

Tästä kaavasta on nähtävissä, että oidipuskompleksi antaa rakenteen myös edellisissä alaluvuissa käsitellylle kielen rakenteelle sinänsä. Tämä tulee näkyviin, kun Isän nimi korvataan sillä, mikä alkaa toimittamaan sen funktiota Lacanin myöhemmässä tuotannossa, eli mestarimerkitsijällä (S_1) ja äidin halun merkitsijä samaistetaan puuttuvaan merkitsijään (Ⱥ). Isän nimen funktiona on paikantaa ja nimetä äidin arvoituksellisen halun objekti, josta tulee nyt merkitty eli se käsite, mitä merkitsijät merkitsevät. Kun Lacan puhuu ”falloksen signifikaatiosta”, hän ei tarkoita, että falloksella on merkitys vaan että fallos on se, mitä kautta kieli signifioi (Lacan 2018, 55–56). Isän nimi merkitsee merkitystä sinänsä ja saa aikaan merkitsijöiden merkitysvaikutuksen.

Kuten aiemmin esitin, oidipuskompleksi ei ole empiirinen kuvaus lapsen psykososiaalisesta kehityksestä vaan myyttinen kertomus psyyken alkuperästä. Tässä vaiheessa on myös nähtävissä, että se kuvastaa ilmiselvästi patriarkaalista perhemallia, jonka murentumisen Lacan itsekin noteerasi (ks. esim. Lacan 2006,

109). Tuotantonsa keskivaiheilla Lacan pluralisoi Isän nimen ja alkoi puhumaan Isän nimistä monikossa (Lacan 2013). Tämä viittaa siihen, että Isän nimen roolissa voi toimia kokonainen sarja erilaisia merkitsijöitä, jotka toimittavat samaa funktiota. Vielä myöhemmin Isän nimestä tulee *sinthome* (Lacan 2016b, 147), mutta silloinkin se on vain yksi monista mahdollisista *sinthomen* muodoista.[29] Patriarkaalinen perhemalli menettää näin vähitellen merkityksensä Lacanin tuotannossa.

Sama koskee myös Lacanin sukupuolieron teoriaa, joka mukailee vielä oidipuskompleksin kehittelyn vaiheessa tavanomaista freudilaista mallia mutta erkaantuu siitä myöhemmin. Oidipuskompleksin teoriassa sukupuoli tulee kuvioihin privaation vaiheessa, missä lapsi kohtaa sukupuolieron traumana, joka kumpuaa sen tajuamisesta, ettei naisella ole penistä. Privaation trauma koskee molempia sukupuolia ja sen läpikäynti tuottaa sukupuolieron, missä miehiä leimaa kastraatiouhka ja naisia peniskateus. (Lacan 2020b.) Tämä ero tulee esiin myös Lacanin myöhemmässä sukupuolieron teoriassa, mutta naisen positio ei enää pohjimmiltaan palaudu peniskateuteen, sillä hän asettuu puoleksi fallisen logiikan ulkopuolelle. Siirryn erittelemään tätä myöhempää teoriaa seuraavaksi.

3.2.4 Seksuaatio

Lacanin myöhäistuotannossa Toisesta tulee erityisesti Toinen sukupuoli ja subjektin ja Toisen välisen suhteen sijaan paino siirtyy miehen ja naisen väliseen suhteeseen. Tämä sukupuolinen suhde rakentuu sen perustalle, ettei sitä ole olemassa. Yksi Lacanin kuuluisimmista väittämistä onkin se, että *seksuaalista suhdetta ei ole olemassa* (ks. erit. Lacan 1998). Tämä viittaa samaan ongelmaan, joka tulee subjektin ja Toisen väliin. Samalla tavalla kuin subjekti ei voi fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa, mies ja nainen eivät voi muodostaa Yhtä seksuaalista suhdetta. Seksuaalisen suhteen sijaan on kaksi sukupuolittunutta positiota, jotka Lacan esitti niin kutsutuissa *seksuaation kaavoissaan* (Kuvio 4).

Seksuaation kaavojen kuvaamat sukupuoliset positiot määrittyvät suhteessa *falliseen funktioon*. Kuvion oikea puoli kuvaa maskuliinista positiota, jonka kaavat $\exists x \overline{\Phi x}$ ja $\forall x\, \Phi x$ voidaan lukea ”on x, johon fallinen funktio ei päde” ja ”fallinen funktio pätee kaikkiin x”. Kuvion oikea puoli kuvaa feminiinistä positiota, jonka kaavat $\overline{\exists x}\, \overline{\Phi x}$ ja $\overline{\forall x}\, \Phi x$ voidaan lukea ”ei ole sellaista x, johon fallinen funktio ei päde” ja ”fallinen funktio pätee ei-kaikkiin x”. Kuka tahansa subjekti voi sijoittaa itsensä kummalle puolelle tahansa seksuaation kaavoja riippumatta hänen anatomiastaan tai sukupuoli-identiteetistään. Mikäli subjekti sijoittaa itsensä maskuliiniselle puolelle, hän tekee itsestään ylivedetyn subjektin ($), jonka kumppanina on objekti *a*. Mikäli

29 *Seminaari XXIII* (2016b) sisältää analyysin kirjailija James Joycesta, joka Lacanin mukaan teki itsestään *sinthomen* tehdessään itsestään tunnetun nimen. Lacan väittää, että Joycen isä ei toiminut hänelle paternaalisena auktoriteettina, mutta hän onnistui tekemään omasta taiteilijan egostaan korvikkeen Isän nimelle.

hän päätyy feminiiniselle puolelle, hänellä on kaksi mahdollista kumppania, symbolinen fallos (Φ) tai vajeellisen Toisen merkitsijä (S(Ⱥ)), ja hän tekee itsestään ~~Naisen~~, jonka yli vedetty viiva merkitsee sitä, että Naista ei ole olemassa.

Lacan käsittelee seksuaation kaavoja monesta eri näkökulmasta ja ne ovat synnyttäneet laajan ja monimutkaisen keskustelun, joka liittyy paitsi psykoanalyyttiseen teoriaan myös logiikkaan, epistemologiaan ja metafysiikkaan (ks. esim. Chiesa 2016; Copjec 2015; Zupančič 2017). Ohitan kaiken tämän ja lähestyn kaavoja yksinkertaistetulla tavalla keskittyen siihen, mitä ne kertovat miehen ja naisen suhteesta haluun ja nautintoon.

Kuvio 4. Seksuaation kaavat (lähde: Lacan 1998, 78).

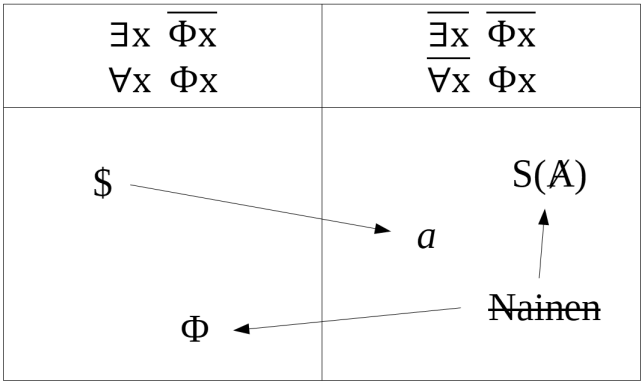

Fallinen funktio (Φx) on *kastraation funktio* (Lacan 2018, 22). Miehen kaavat kertovat siis yhtäältä, että on olemassa mies, joka ei ole alisteinen kastraatiolle (∃x $\overline{\Phi x}$), mutta toisaalta kaikki miehet ovat alisteisia kastraatiolle (∀x Φx). Maskuliinista positiota määrittää *ristiriita* näiden kahden välillä (emt., 183). Kuka on tämä yksi mies, jota ei ole kastroitu? Kyseessä on Freudin *Toteemi ja tabu* -teoksen myyttinen isä. Freud kuvitteli pseudoantropologisessa teoriassaan alkuperäisen ihmisyhteisön, jota johti isä, jolla oli hallussaan yhteisön kaikki naiset. Pitääkseen naiset itsellään hän karkotti yhteisöstään kaikki poikansa. Yhtenä päivänä pojat kuitenkin liittoutuivat keskenään, tappoivat isän ja söivät hänen ruumiinsa. Kukaan heistä ei kuitenkaan yrittänyt ottaa isän paikkaa ja omia kaikkia naisia itselleen, vaan he luopuivat yksinoikeudestaan kaikkiin naisiin yhteiskunnallisen rauhan säilyttämiseksi. Isänmurha jätti kollektiivisen syyllisyyden poikien keskuuteen ja kuolleesta isästä muodostui yhteisön toteemieläin. (Freud 2005, 140–145.)

Lacania ei kiinnostanut tässä tarinassa sen historiallinen sisältö – hän kutsuukin sitä ”Freudin hevonpaskatarinaksi” (Lacan 2018, 184) – vaan sen rakenne. Se asettaa ristiriidan Yhden ja kaikkien välille, missä kenelläkään miehellä ei ole pääsyä kaikkiin

naisiin, joihin on pääsy ainoastaan Yhdellä myyttisellä miehellä. Sen sanominen, että kaikki miehet ovat kastroituja, tarkoittaa, ettei kenelläkään heistä ole pääsyä kaikkiin naisiin. Yksi, joka on sanonut ”ei” kastraatiolle (emt., 178), toimii kuitenkin maskuliinisen identifikaation kohteena. Vaikka kaikki miehet ovat ”fallisen funktion orjia”, he identifioituvat Yhteen, josta tulee maskuliininen ideaali, jonka saavuttamiseen he pyrkivät. (Emt., 92.) Tämä ideaali lupaa miehelle, että vaikka hänet on kastroitu, joku päivä hänellä tulee olemaan pääsy kaikkiin naisiin. Jokainen mies pitää siis itseään ”vähän” isänä, vaikka hän tietää kaikkien miesten olevan kastroituja (Chiesa 2016, 110).

Tämän identifikaation ongelmana on se, ettei ole olemassa sellaista asiaa kuin ”kaikki naiset” (Lacan 2018, 34). Naiset eivät muodosta ”kaikkea” vaan ”ei-kaiken”, mikä tarkoittaa samaa kuin Lacanin omituiselta kuulostava väite ”Naista ei ole olemassa”. Kun mies yrittää muodostaa suhteen Naiseen, kun hän yrittää fuusioitua Yhdeksi Toisen sukupuolen kanssa, hän epäonnistuu, sillä ei ole olemassa ketään, kenen kanssa fuusioitua. Miehen ja Naisen tulisi muodostaa kaksi-Yhtenä, mutta mieheltä puuttuu pari. Hän on Yksi-aivan-yksinään (emt., 179). Kuten Chiesa (2016, 26–27, oma käännös) muotoilee, ”[n]ainen voidaan vain *erottaa* miehestä, ei *lisätä* häneen.” Sukupuolia on siis enemmän kuin yksi mutta vähemmän kuin kaksi, sillä on vain mies ja ei-mies. Sukupuolia on *ei-kaksi*, kuten Chiesan kirjan nimi kuuluu.

Mikäli ei ole olemassa kaikkia naisia/Naista, ei ole myöskään nautintoa kaikista naisista/Naisesta. Miehellä ei ole pääsyä myyttisen isän nautintoon, sillä tällainen nautinto ei ole mahdollista. Se, mihin miehellä on pääsy, on fallinen nautinto. Kuten yllä määriteltiin, fallinen nautinto pyrkii Yhteen mutta epäonnistuu siinä. Lacan (1998, 7–8) vertaakin fallista nautintoa Zenonin paradoksiin, missä Akhilleus yrittää saavuttaa häntä paljon hitaampaa kilpikonnaa. Aina kun Akhilleus saavuttaa pisteen, missä kilpikonna oli, kilpikonna on siirtynyt hieman eteenpäin, mikä toistuu äärettömiin, eikä Akhilleus koskaan saavuta kilpikonnaa. Pyrkiessään kohti Yhtä fallinen nautinto törmää siis äärettömyyden esteeseen, minkä edessä se ei mahda mitään.

Fallinen nautinto ei nimestään huolimatta ole vain peniksen nautintoa (Lacan 2016b, 43), mutta Lacan puhuu siitä myös kirjaimellisesti ”elimen nautintona” (Lacan 1998, 7). Voisi väittää, että peniksen nautinto ja miehen orgasmi toimivat Lacanille fallisen nautinnon prototyyppinä. Mutta peniksellä on väliä vain sikäli kuin se tulee falloksen merkitsevän funktion kaappaamaksi: fallos on ”konjunktio” peniksen ja puheen funktion välillä (Lacan 2016b, 7). Tässä funktiossa peniksen tulisi onnistua siinä, missä puhe epäonnistuu, eli subjektin ja Toisen, miehen ja naisen, välisen suhteen muodostamisessa. Penis tarjoaa kuitenkin vain fallista nautintoa, mikä on syy sille, miksei mies tavoita suhdetta Toiseen sukupuoleen tai, kuten Lacan kaksimielisesti muotoilee, miksi ”mies ei tule […] nauttimaan naisen ruumiista”. (Lacan 1998, 7.)

Fallinen nautinto on siis paitsi äärellistä myös yksinäistä nautintoa. Lacan kuvailee sitä myös masturbatoriseksi (emt., 81) ja sitä voi täten luonnehtia Yhden-aivan-yksinään nautinnoksi. Yksinäisyys määrittää myös maskuliinisen subjektin suhdetta hänen kumppaniinsa. Kuten Lacan väittää, mies rakastelee vain tiedostamattomansa kanssa (Lacan 2016b, 107). Sukupuolierokuvion vektori $\$ \rightarrow a$ osoittaa, että miehen kumppanina ei ole Nainen vaan objekti *a,* joka tekee naisesta hänen fantasmaattisen objektinsa. Objektina *a* nainen toimii miehelle lupauksena Ykseydestä, mutta mies ei voi olla muuta kuin jakautunut ja vajeellinen subjekti ($), sillä hän ei tule koskaan saamaan fantasmaattista objektiaan. Nainen voi olla vain ei-kaikkiaan hänen.

Tämän fantasmaattisen logiikan pohjalta voi ymmärtää sekä miesten pyrkimyksiä pakottaa nainen miehen omaisuudeksi että sitä, miksi nainen näyttäytyy miehille ”Madonnana tai huorana”. Nainen muuttuu huoraksi, kun käy tavalla tai toisella ilmi, että nainen ei ole kaikkiaan miehen. Ja koska kukaan ”oikeasti olemassaolevista naisista” ei ole miehen fantasmaattinen objekti (eikä voi olla), nainen muuttuu välttämättä huoraksi maskuliinisen fantasmaattisen logiikan sisällä. Kukaan yksittäinen nainen ei ole Madonna, mutta tämä ei johdu naisista vaan siitä, että miehellä ei ole pääsyä Naiseen. Naista ei ole olemassa, sillä naiset muodostavat ei-kaiken.

Mies on siis kauttaaltaan kastroitu, mutta miten on naisen laita? Lacanin mukaan naista määrittää *ratkeamattomuus* fallisen poikkeuksettomuuden ($\overline{\exists x}\ \overline{\Phi x}$) ja ei-kaikkeuden ($\overline{\forall x}\ \Phi x$) välillä (Lacan 2018, 183). Toisin kuin miehellä, joka identifioituu Yhteen, johon fallinen funktio ei päde, naisella ei ole poikkeusta, johon identifioitua. Ei ole naista, johon fallinen funktio ei päde. Tästä huolimatta nainen on ei-kaikkiaan kastroitu. Hänessä on jotain, joka karkaa fallisen logiikan ulottumattomiin. Se, mitä tämä jokin on, ei kuitenkaan ole määriteltävissä. Nainen on epämääräytynyt, mikä on myös yksi tapa tulkita se, ettei Naista ole olemassa.

Lacanin myöhempi sukupuolieron teoria poikkeaa tässä ratkaisevalla klassisesta oidipuskompleksin narratiivista, missä miehiä määrittää kastraatiouhka ja naisia peniskateus. Esimerkiksi *The Signification of the Phallus* -tekstissään Lacan esittää, että privaatio johtaa pojilla falloksen menettämisen uhkaan (kastraatiouhkaan) ja tytöillä sen sijaan falloksen nostalgiseen kaipuuseen (peniskateuteen). Miehen käyttäytymistä alkaa määritellä falloksen suojeleminen ja naisen taas falloksen puutteen naamioiminen, mikä kulminoituu sukupuolisten käyttäytymiserojen komediaksi. (Lacan 2006, 582–583.) Lacanin myöhemmässä sukupuolieron teoriassa, mikä kiteytyy seksuaation kaavoihin, naista ei määritä enää peniskateus vaan ulkopuolisuus suhteessa falliseen logiikkaan.

Kuten Chiesa väittää, nainen voidaan vain erottaa miehestä, mikä tekee hänestä ei-miehen (ks. yllä). Naisen position kannalta ratkaisevaa on se, miten naisen ei-mieheys tulisi tulkita. Miehellä on tähän oma ratkaisunsa: naisen ei-mieheys tarkoittaa olennaisesti sitä, että nainen on kastroitu. Nainen ei tällöin ole muuta kuin ”naiseunukki”, kuten toisen aallon feminismin klassikko Germaine Greer (2020) on

muotoillut. Tämän voi nähdä riistävän naisilta maskuliiniseen fallisuuteen liitetyt ominaisuudet (vahvuus, pätevyys, älykkyys, jne.), mutta ennen kaikkea naisen kastraatio tekee hänestä miehen fantasmaattisen objektin. Kuten pian nähdään, naisen (naamioitu) kastraatio on se, mikä tekee hänestä halutun objektin, jonka mies pyrkii ottamaan haltuunsa.

Naisen olemus ei kuitenkaan ole hänen kastraatiossaan. Kuten Lacan väittää, naista ei voida kastroida, sillä hänellä ei ole fallosta (Lacan 2018, 35). Nainen on siis ei-mies, mutta tämä ei tee hänestä kastroitua vaan epämääräytyneen. Hänen olemuksensa on ikään kuin avoin kysymys: mikäli en ole mies, mitä minä olen? Naisesta tekee epämääräytyneen se, että hän on ei-kaikkiaan fallisen funktion sisällä, eli sen enempää kastraatio kuin sen negaatiokaan (miehen ristiriita) ei määritä häntä. Miehelle tämä on mahdotonta, minkä takia naisen on oltava hänelle poikkeuksetta kastroitu. Lacan huomauttaakin, että ”ei ole sellaista x, johon fallinen funktio ei päde” on miehen väite (emt., 35). Mutta naisen epämääräytyneisyys, fallisen logiikan ulkopuolisuus, säilyy kolmantena vaihtoehtona.

Naisen epämääräytyneisyys näkyy myös siinä, että hänellä on kaksi mahdollista kumppania, Φ tai S(Ⱥ). Jälkimmäinen on *vajeellisen Toisen merkitsijä* eli merkitsijä sille, ettei ole olemassa Toisen Toista (Lacan 2016b, 108), mikä tarkoittaa samaa kuin ettei ole olemassa metakieltä. Naisella on suhde tähän merkitsijään sikäli kuin hän on ei-kaikkiaan fallisen funktion sisällä. S(Ⱥ) myös nimeää naisen oman nautinnon (Lacan 1998, 84). Tämä on yksinkertaisesti naisen epämääräytyneisyyden nautintoa, mikä on ylimääräistä suhteessa falliseen nautintoon. Lacan kuvailee sitä ruumiilliseksi nautinnoksi, joka on falloksen tuolla puolen ja jota nainen kokee tietämättä siitä kuitenkaan mitään. Kyseessä on nautinto, jota Lacan ajattelee esimerkiksi mystikkojen kokevan. (Emt., 73–77.) Marie-Hélène Brousse (2021, 60–64) samaistaa naisen nautinnon ylivedetyn Toisen nautintoon (Jⱥⱥⱥ), josta hän puhuu ”katoamisen nautintona”.

Naisen kumppanina voi toisaalta olla myös Φ, jota mies hänelle edustaa. Tämä siirtymä, missä nainen astuu fallisen logiikan sisään, on aina potentiaalisesti hysterisoivaa.[30] Peniskateus ei ole niinkään naisen vaan hysteerikon ongelma, sillä hysteerikko on se, joka asemoi itsensä vain suhteessa symboliseen fallokseen. Hänelle nainen ei ole ei-kaikkiaan fallisen funktion sisällä vaan jokainen nainen on poikkeuksetta kastroitu. Hysteerikko kuitenkin identifioituu Yhteen mieheen muodostaakseen seksuaalisen suhteen hänen kanssaan, fuusioituakseen Yhdeksi hänen kanssaan hänen kumppaninaan. Hänen suhteensa symboliseen fallokseen edustaa hänen uskomustaan siihen, että on olemassa ainakin Yksi mies, joka vastaisi myyttistä isää, kastroimatonta Yhtä. (Chiesa 2016.)

30 Vaikka Lacan puhuu monesti hysteerikosta ja naisesta ikään kuin he olisivat sama asia, erityisesti hänen myöhemmän sukupuolieron teoriansa valossa he ovat erotettavissa toisistaan (ks. erit. Chiesa 2016; Soler 2006, 47–67). Kaikki hysteerikot eivät myöskään ole naisia (ks. esim. Morel 2019, 267–275), mikä tulee esiin myös tulevassa analyysissä, missä puhun maskuliinisesta hysteriasta.

Ollakseen kumppani Yhdelle miehelle hysteerikko pyrkii ruumiillistamaan universaalin feminiinisyyden. Hän pyrkii olemaan Nainen. Koska Naista ei kuitenkaan ole olemassa, hysteerikon feminiinisyys on keinotekoista. (Emt., 128.) Lacan puhuukin usein naiseudesta ”naamiona”. *The Signification of the Phallus* erottaa sukupuolet falloksen *omaamisen* ja falloksena *olemisen* mukaan. Nainen ei *omaa* fallosta, mutta hän voi naamioida kastraationsa tehdäkseen itsestään halun objektin eli *ollakseen* fallos. (Lacan 2006, 582–583; ks. myös 699.) Naamiossaan nainen tarjoaa itseään objektina miehen halulle ja ”tekee hänen feminiinisistä ominaisuuksistaan miehen kaikkivoipaisuuden merkkejä” (Lacan 2014, 265–266). Nainen kuitenkin hylkää itsensä naamiossaan ja odottaa tulevansa halutuksi sinä, mitä hän ei ole (Lacan 2006, 583). Sikäli kuin naisena oleminen on itsensä naamiointia, siinä on jotain keinotekoista ja epäautenttista. Alenka Zupančič (2017, 54–57) kiteyttääkin, että miehet uskovat olevansa miehiä ja naiset esittävät olevansa naisia.

Hysteerikko voi siis vain esittää olevansa Nainen, mutta tämä koskee myös hänen kumppaniaan. Kukaan ”oikeasti olemassaolevista miehistä” ei voi koskaan olla Yksi mies. Kaikki miehet ovat kastroituja, mikä on hysteerikolle pettymys. Se, minkä hysteerikko torjuu miehissä, ei kuitenkaan ole niinkään heidän epämaskuliinisuutensa vaan ennen kaikkea heidän vastenmieliseksi koettu halunsa. Hysteerikko ei voi sietää sitä, että nainen on miehelle fantasmaattinen objekti, sillä tämä on merkki miehen kastraatiosta. Tämä johtaa hysteerikon ambivalenttiin positioon, missä hän asemoi itsensä miehen halun objektiksi mutta karkaa samaan aikaan pois sen otteesta. Miestä ei tule koskaan päästää nauttimaan hänen kustannuksellaan. Näin hysteerikko ylläpitää halua, sekä hänen omaansa että miehen, tyydyttymättömänä. (Chiesa 2016; Fink 1997.)

Lacanilla miehet ja naiset eivät siis täydennä toisiaan, vaan päinvastoin molemmat positiot rakentuvat sen pohjalta, miten ne *epäonnistuvat* muodostamaan seksuaalisen suhteen. Maskuliinista subjektia määrittää ristiriita, jossa hänet on kastroitu, mutta hän identifioituu Yhteen mieheen, jota ei ole. Tämän tulisi taata hänelle pääsy Naiseen ja hänen edustamaansa absoluuttiseen nautintoon. Nainen pysyy kuitenkin fantasmaattisena objektina, joka ei ole hänen ulottuvillaan. Feminiinistä subjektia sen sijaan määrittää ratkeamattomuus. Hän voi valita kumppanikseen joko miehen symbolisena falloksena, mikä hysterisoi hänet, tai ylivedetyn Toisen merkitsijän, mitä kautta hän pääsee osalliseksi fallisen logiikan ulkopuolisesta epämääräytyneisyyden nautinnosta.

Yhteiskunnallisella kentällä seksuaalisen suhteen mahdottomuudella on seurauksia erityisesti seksuaalisten ja sukupuolisten ideaalien ja normien kannalta. Koska seksuaalista suhdetta ei ole olemassa, ei ole myöskään ”oikeanlaista” parisuhdetta tai seksiä. Sama koskee sukupuolia, sillä sen enempää Naista kuin Yhtä miestäkään ei ole. Toisin sanoen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa olla mies tai

nainen, mikä ei toisaalta tarkoita, että kaikki tavat olisivat oikeita.[31] Tämän vuoksi kaikkea seksuaalista nautintoa määrittää se, mitä Soler (2014) kutsuu ”yleistetyksi perversioksi”. Kaikki seksuaalinen nautinto on perverssiä sikäli kuin se ei tavoita seksuaalista suhdetta vaan toimii osoituksena sen epäonnistumisesta.

Seksuaalisella ei-suhteella on kuitenkin kääntöpuolensa: rakkaus. Kuten edellisistä alaluvuissa on käynyt ilmi, subjektin perustavanlaatuinen toive on saada tunnustusta Toiselta. Oidipuskompleksin narratiivi osoitti, että tämä toive vastaa Toiseen kohdistettua vaatimusta rakkaudesta, mitä Toinen ei tosin koskaan voinut antaa. Rakkauden narsistinen rakenne ilmenee myös rakastamisessa itsessään, sillä rakastaminen on toivetta olla rakastettu (Lacan 1977, 253). Sikäli kuin halu olla haluttu edustaa subjektin halua fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa, rakkaus on halua olla Yksi. Tähän kätkeytyy Lacanin mukaan myös rakkauden ”impotenssi”, sillä mies ja nainen eivät voi fuusioitua Yhdeksi seksuaalisessa suhteessa. (Lacan 1998, 6.)

Tarkoittaako tämä, että rakkaus epäonnistuu tehtävässään? Lacanin mukaan rakkaus voi olla impotenttia, mutta sellaisena se nimenomaan kompensoi seksuaalista ei-suhdetta (emt., 45). Chiesan (2016, 5–6) tulkinnan mukaan rakkauden määritelmässä (”halu olla Yksi”) paino on sanalla ”halu”. Mikäli rakkaus on *halua* olla Yksi, sen olemus on yhtä sen oman impotenssinsa kanssa. Rakkautta on olemassa vain sikäli kuin Ykseyttä ei ole. Näin ollen ihmissuhteita ei ylläpidä niiden täydellisyys vaan keskeneräisyys. Rakkaus edustaakin Lacanille ”kontingenttia kohtaamista”, missä rakkaus lähestyy toisen ihmisen sisintä olemusta ”missaamalla” sen (Lacan 1998, 145–146). Se ei voi muutakaan, sillä se kohdistuessaan toisen olemuksen ulkomuotoon sen kohteena on tosi asiassa objekti *a* (emt., 92). Toista ihmistä ”rakastetaan jonain enempänä kuin mitä hän on”, mikä tarkoittaa, että hänessä rakastetaan sitä, mikä häneltä puuttuu (Lacan 2020b, 134).

3.2.5 Symbolisen sopimuksen purkautuminen ja voimattomuus

Lacanilaisen teorian läpi kulkee keskeinen ambivalenssi, joka liittyy subjektin ja Toisen väliseen suhteeseen. Subjekti haluaa yhtäältä olla Toisen haluama, saada tältä tunnustusta ja rakkautta, mutta pyrkii toisaalta myös irtautumaan Toisesta, sillä Toisen arvoituksellinen halu tuottaa ahdistusta, mikä taas toimii signaalina Toisen nautinnon uhasta. Tämä on keskeisin uhka kastraatioahdistuksessa, missä subjekti ei kauhistu niinkään omasta kastraatiostaan vaan siitä, että hänen kastraationsa palvelee Toista. Siinä ahdistavinta on se, että Toinen nauttii siitä. (Lacan 2006, 700.) Välittävänä terminä tässä ambivalenssissa toimii objekti *a*, mikä pitää yllä välimatkaa subjektin ja Toisen välillä.

31 Lacanilainen sukupuolieron teoria voi houkutella ajattelemaan, että seksuaalisen suhteen epäonnistuminen koskee vain heteronormatiivisia suhteita tai sukupuoli-identiteettejä. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä sukupuolieron trauma koskettaa jokaista subjektia. Kuten James Penney (2014, 172) muotoilee lacano-marxilaisessa queer-teorian kritiikissään, ei ole olemassa *minkäänlaista* seksuaalista suhdetta.

Kastraatioahdistuksessa subjektin ja Toisen ambivalenssi operoi ikään kuin se olisi nollasummapeli, missä puuttuvan merkitsijän aukko voi täyttyä joko subjektin saamalla tunnustuksella ja rakkaudella tai päinvastoin Toisen nautinnolla. Yllä painotin sitä, miten subjekti ja Toinen eivät voi fuusioitua Yhdeksi, mikä saa asiat näyttämään siltä, että subjekti uhkaa redusoitua Toisen nautinnon objektiksi. Mutta se, ettei metakieltä ole olemassa, tarkoittaa myös, ettei ole Toisen nautintoakaan (Lacan 2016b, 43). Kastraatioahdistuksen signaloima uhka ei ole todellinen, sillä nauttivaa Toista ei ole olemassa (Lacan 2006, 700). Tässä voi palauttaa mieleen, ettei Toinen pohjimmiltaan ole edes mikään varsinainen henkilö tai auktoriteetti vaan abstrakti puheen paikka.

Mikäli palaamme jälleen työttömän subjektimme tapaukseen, missä työtön puolustautui mielenterveyspuheellaan syyllistävää ja moralisoivaa Toista vastaan, miten tulisi tulkita väittämä siitä, että nauttivaa Toista ei ole olemassa? On varsin helppoa hyväksyä, että työtöntä syyllistävä ja moralisoiva subjekti ei ole nauttiva Toinen, mikäli asiaa tarkastellaan hänen näkökulmastaan. Työtöntä moralisoivalle ihmiselle näyttää päinvastoin siltä, että työtön on nauttii *hänen* kustannuksellaan. On myös helppoa hyväksyä, että mikäli työtön sisäistää sen, ettei häntä moralisoiva ihminen ole nauttiva Toinen, hän voi ainakin henkilökohtaisesti lakata välittämästä koko asiasta. Joku saattaa hyvinkin moralisoida häntä, mutta entä sitten?

Asiat eivät kuitenkaan ole avain näin yksinkertaisia. Työttömän ongelmana on se, että häneen kohdistuvalla syyllistämisellä ja moralisoinnilla on materiaalisia seurauksia hänen elämänsä kannalta sikäli kuin ne edustavat ideologiaa, joka oikeuttaa sosiaaliturvaan kohdistuvia leikkauksia ja kiristyksiä. Psykiatriset diagnoosit eivät myöskään ole vain symbolinen puolustautumiskeino, vaan niillä on materiaalista merkitystä työttömälle itselleen sikäli kuin ne vapauttavat työttömän työnteon velvoitteesta, tarjoavat pääsyn palvelujen piiriin ja antavat oikeuden sosiaalietuuksiin, esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeeseen. Työtön ei siis yksinkertaisesti voi olla välittämättä siitä, mitä hänestä ajatellaan ja tulevatko hänen mielenterveysongelmansa tunnustetuiksi. Eristäessään puheen sen yhteiskunnallisesta kontekstista lacanilainen psykoanalyysi vaikuttaa sokealta yhteiskunnallisille olosuhteille.

Gabriel Tupinambá (2021) on esittänyt ”lacanilaisen ideologian” kritiikissään, että lacanilainen merkitsijän logiikka, missä merkitys livahtaa aina viime kädessä merkitsijöiden ulottumattomiin, koskee oikeastaan vain puhetta, joka on eristetty kaikista sen ulkoisista viittauskohdista. Puhe voi näyttäytyä tällaisena ainoastaan psykoanalyyttisellä klinikalla, missä se on eristetty ulkomaailmasta ja menettää näin ”raportoivan funktionsa”. Hyvän esimerkin tästä tarjoaa Bruce Finkin (1997, 20–21) ohjenuora psykoanalyytikoille, jonka mukaan mitään, mitä *analysand* sanoo, ei tule ottaa annettuna. Mikäli *analysand* peruuttaa tapaamisensa sen vuoksi, että hän on sairas, ei psykoanalyytikon tule hyväksyä tätä selitystä noin vain vaan pyrkiä tulkitsemaan sen ”takana” olevaa halua (piilomotiivia). Näin kaikesta, mitä

analysand sanoo, tulee arvoituksellista ja tulkinnanvaraista, eikä puheella näytä olevan mitään yhteyttä klinikan ulkopuoliseen todellisuuteen.

Kritisoin itse tässä samassa hengessä ideaa siitä, että nauttivaa Toista ei ole olemassa. Hyväksyn, että nauttiva Toinen on fantasmaattista fiktiota, eikä sitä kirjaimellisesti ole olemassa, mutta en hyväksy sitä, ettei tällä fantasialla ole mitään kytköstä yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Näkemykseni on se, että *nauttiva Toinen on yhteiskunnallisten rakenteiden fantasmaattinen ruumiillistuma*. Toisin sanoen, vaikka nauttivaa Toista ei ole olemassa, ulossulkevia, sortavia ja riistäviä yhteiskunnallisia rakenteita on.

Kun työtön puolustautuu moralisoivaa Toista vastaan, ei tämä ole vain seurausta hänen kastraatioahdistuksensa tuottamista harhakuvista. Päinvastoin hänen kastraatioahdistuksensa kumpuaa hänen asemastaan yhteiskunnassa ja rakenteellisista paineista, jotka hän pukee fantasmaattiseen muotoon nauttivan Toisen hahmossa. Toisin kuin psykoanalyytikko, yhteiskuntatieteilijä ei ole kiinnostunut vain analysoimaan diskurssien fantasmaattista logiikkaa vaan myös kontekstualisoimaan tämän logiikan yhteiskunnallisesti. Palaten Glynosin ja Howarthin kriittisen selittämisen logiikkoihin, yhteiskuntatieteilijän tulee ottaa tarkasteluunsa fantasmaattisten logiikkojen lisäksi myös sosiaaliset ja poliittiset logiikat.

Täsmällisemmin muotoillen ehdottamani mekanismi on seuraava: kastraatioahdistuksen ja nauttivan Toisen pohjalle rakentuva fantasmaattinen logiikka on palautettavissa symbolisen sopimuksen purkautumiseen, mikä taas on palautettavissa *voimattomuuteen*. Voimattomuudella viittaan kaikkiin niihin tapoihin, joilla sosiaaliset ja poliittiset logiikat eristävät, ulossulkevat, sortavat ja riistävät yksilöitä, mikä kaventaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Voimattomuus myös atomisoi yksilön ja vieraannuttaa hänet muista ihmisistä ja yhteiskunnasta. Muista ihmisistä ja yhteiskunnallisista instituutioista ja auktoriteeteista muodostuu kollektiivinen nauttiva Toinen, mihin subjekti vastaa kastraatioahdistuksella.

Symbolisen sopimuksen purkautuminen koskee myös yhteiskunnan symbolista järjestystä ylläpitävää Lakia, joka menettää siinä auktoriteettinsa. Kuten aiemmin on selostettu, koska mikään merkitsijä ei voi merkitä itseään, myöskään Laki ei voi oikeuttaa itseään ja sen symbolinen auktoriteetti voi perustua vain sille, että ihmiset suostuvat kunnioittamaan sitä. Näin ei tapahdu symbolisen sopimuksen purkautuessa, jonka myötä Lain taustalta paljastuu nauttiva Toinen, joka taas torjutaan. Symbolisen sopimuksen purkautumisen määrittämässä maailmankuvassa Lain kunnioittaminen tarkoittaisi alistumista nauttivalle Toiselle.

Oidipuskompleksin terminologiaa hyödyntäen Lain menettäessä auktoriteettinsa symbolisen sopimuksen purkautuessa tapahtuu regressio kastraatiosta privaation ja turhautumisen tasolle. Yhteiskunnassa vallitsevat normit ja kiellot eivät ole enää hyväksyttäviä eikä vallitsevissa symbolisen vaihdon käytännöissä ole enää mitään mieltä. Toisin sanoen yhteiskunta alkaa näyttämään epäoikeudenmukaiselta. Tämä

ilmenee katkeruutena, missä subjekti kokee olevansa yhteiskunnallisen Toisen torjuma ja hyväksikäyttämä. Toisen huomiosta pääsevät osalliseksi vain muut ihmiset, mitkä alkavat nyt näyttäytyä subjektin vihattuina ja kadehdittuina kilpailijoina. Koko yhteiskunta alkaa näyttämään kentältä, jossa kaikki ihmiset ja eturyhmät ovat pohjimmiltaan itsekkäitä ja pyrkivät vain hyötymään toistensa kustannuksella.

Tahdon myös painottaa, että se, minkä voimattomuus riistää subjektilta, ei ole ”onnellisuus” tai mikään muukaan nautinnon fantasia. Pikemminkin voimattomuus estää *sinthomen* muodostumisen, sillä voimaton subjekti ei pysty vaikuttamaan oireeseensa, vaan se tuottaa vain kärsimystä ja vahinkoa. Koska subjekti ei kykene irtautumaan Toisen nautinnosta ja kastraatioahdistuksesta, hän ei pysty luomaan oireestaan mitään positiivista, mistä hän pystyisi löytämään oman kutsumuksensa. Näin ei tapahdu sen enempää henkilökohtaisella kuin poliittisellakaan tasolla. Kuten Lacan, joka ei koskaan välttele dramatiikkaa, voisi sanoa, voimaton subjekti ei pysty muuttamaan oireensa partikulaarisuutta hänen kohtalonsa singulaarisuudeksi (Lacan 2021, 21). Sikäli kuin kriittisellä selittämisellä on myös poliittinen tehtävä, koostuu se niiden yhteiskunnallisten olosuhteiden osoittamisesta, jotka tekisivät tämän mahdolliseksi.

Voimattomuuden ja symbolisen sopimuksen purkautumisen välisen yhteyden on tarkoitus olla kausaalinen. Oletuksena on se, että voimattomuus johtaa symbolisen sopimuksen purkautumiseen. Tutkimuksen laadullisen metodologian valossa kyseinen oletus voi kuitenkin vaikuttaa kyseenalaiselta, sillä laadullisella tutkimuksella ei monesti ajatella päästävän käsiksi kausaalisuhteisiin. On mahdollista, että voimattomuuden ja symbolisen sopimuksen purkautumisen välinen yhteys on kontingentti ja jälkimmäinen voi heijastella pikemminkin yksilöllisiä eroja kuin yhteiskunnallisten olosuhteiden psykososiaalisia vaikutuksia. On myös periaatteessa mahdollista, että kyyniset ja epäluottavaiset ihmiset ajautuvat yhteiskunnallisesti heikkoon asemaan, jolloin voimattomuuden ja symbolisen sopimuksen purkautumisen välinen kausaalisuhde olisikin päinvastainen.

Tukea oletukselle voi kuitenkin löytää sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen tutkimuskirjallisuudesta. Luottamuksella viitataan siinä samankaltaiseen suhtautumiseen muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin kuin mihin olen itse viitannut symbolisen sopimuksen purkautumisella (Herreros 2023; Kortteinen & Tuomikoski 1998; Nannestad 2008). Luottamusta on tutkittu paitsi osana sosiaalisen pääoman käsitettä myös omana erillisenä ilmiönään ja, kuten edellä on nähty (ks. luku 2.2.2), sen on nähty vaihtelevan sosioekonomisen aseman mukaan ja periytyvän ylisukupolvisesti, joskin tutkimustulokset eivät ole yhtä selviä luottamuskäyttäytymisen kuin asenteiden osalta (Dahlhaus & Schlösser 2021).[32]

32 Luottamustutkimuksessa on esitetty, että luottamusta heikentää myös eriarvoisuus, ei ainoastaan sosioekonominen asema. Kim ym. (2022) tarjoavat kuitenkin vakuuttavaa näyttöä siitä, että sosiaalinen ja poliittinen luottamus ovat yhteydessä sosioekonomiseen asemaan (tosin poliittisen luottamuksen osalta ristiriitaisella tavalla), eivät eriarvoisuuteen.

Viime vuosina ovat yleistyneet myös pitkittäistutkimukset, joissa on analysoitu sosioekonomisen aseman ja yhteiskunnallisten olosuhteiden kausaalisia vaikutuksia luottamusasenteisiin.

Erityisen olennaisia käsillä olevan tutkimuksen kannalta ovat työttömyyden ja hyvinvointivaltion rakenteiden vaikutukset sosiaaliseen ja poliittiseen luottamukseen. Työttömyyden ja vähäisen luottamuksen kytkös on todettu jo aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa. Kortteisen ja Tuomikosken (1998) mukaan sosiaalisella luottamuksella ja ”yhteisöllisellä ankkuroitumisella” on keskeinen merkitys työttömyydestä selviytymisen kannalta. Ilman luottamuksellisia ihmissuhteita työttömät ajautuvat sairastelun ja pahoinvoinnin kierteeseen. Samalla työttömyys pitkittyy, eikä taloudellisilla kannustimilla näytä olevan vaikutusta. Luottamusteemat ovat olleet esillä myös myöhemmässä suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa erityisesti työttömyyden poliittista luottamusta heikentävän vaikutuksen osalta (Näre & Näre 2022).

Näiden tutkimusten perusteella näyttö työttömyyden ja luottamuksen välisestä kausaalisuhteesta jää kuitenkin vielä puutteelliseksi, mutta sitä on löydettävissä kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta. James Laurencen (2015) brittiläisessä pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että työttömyys heikentää sosiaalista luottamusta. Vaikutukset olivat pitkäaikaisia ja olivat näkyvissä ainakin yhdeksän vuotta työpaikan menetyksen jälkeen. Ne koskivat tosin lähinnä niitä, jotka olivat joutuneet työttömäksi itsestään riippumattomista syistä ja joiden arvomaailmassa työllä oli keskeinen merkitys. Vaikutusta eivät sen sijaan välittäneet esimerkiksi terveysongelmat tai itsetunto. Vastaavan tuloksen ovat saaneet Mewes ym. (2021), jotka havaitsivat yhdysvaltalaisessa pitkittäistutkimuksessaan, että sosiaalista luottamusta heikentävät aiemmat työttömyyskokemukset, tyytymättömyys tuloihin ja rapautunut luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin. Molemmat tutkimukset antavat vakuuttavaa näyttöä työttömyyden kausaalisista vaikutuksista luottamukseen.

Työttömyyden luottamusta heikentävältä vaikutukselta suojaavat kuitenkin hyvinvointivaltion turvaverkot. Tämä selviää Christoph Nguyenin (2017) tutkimuksesta, jossa vertailtiin keskenään eurooppalaisten maiden asukkaita. Tutkimuksessa havaittiin, että työttömyyskokemukset ja työttömyyden uhka olivat yhteydessä alhaiseen sosiaaliseen luottamukseen, mutta vaikutusta välittivät valtioiden panostukset työttömyysetuuksiin ja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Maissa, joissa hyvinvointivaltion turvaverkot ovat vahvat, epävarmuus työmarkkinoilla ei heikentänyt luottamusta tilastollisesti merkitsevällä tavalla. Näitä tuloksia tukee Anthony Kevinsin (2019) tutkimus, jossa havaittiin työttömyyttä ja työsuhteiden epätyypillisyyttä kokevien ammattiryhmien luottavan vähemmän muihin ihmisiin, mutta vaikutusta moderoivat valtioiden investoinnit aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Hyvinvointivaltioilla on siis keskeinen merkitys heikossa

työmarkkina-asemassa oleville ihmisille paitsi heidän toimeentulonsa myös luottamuksen kannalta.

Aktiivisen työvoimapolitiikan luottamusta vahvistava vaikutus ei kuitenkaan tarkoita, että työttömiä kannattaisi aktivoida ja pakottaa työllistämistoimiin sanktioiden uhalla. Sosiaaliturvan vastikkeellisuus nimittäin heikentää sosiaalista ja poliittista luottamusta. Tämä käy ilmi suomalaisesta perustulokokeilusta, missä havaittiin, että (periaatteessa) vastikkeetonta perustuloa saaneiden luottamus muihin ihmisiin ja sosiaaliturvajärjestelmään vahvistui (de Andrade ym. 2022). Sosiaaliturvan vastikkeellisuuden on havaittu heikentävän poliittista luottamusta ja osallisuutta (joitain poikkeustapauksia lukuun ottamatta) myös kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa, jossa on hyödynnetty pitkittäisasetelmia (Betkó ym. 2022; Bugge 2021; Watson 2015).

Myös sosiaaliturvan tarveharkintaisuudella ja byrokraattisuudella on merkitystä. Ne voivat luoda turvattomuutta, kaventaa itsemääräämisvaltaa, tuottaa epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia ja vahvistaa työttömyyteen ja sosiaalietuuksiin liittyvää stigmaa, mitkä kaikki voivat rapauttaa luottamusta. Kouvo ja Kankainen (2009) ovat havainneet, että luottamus hyvinvointi-instituutioihin yleensä mutta erityisesti luottamus toimeentulotuen saatavuuteen on yhteydessä sosiaaliseen luottamukseen. Se oli ”erityisen matalaa niiden toimeentulotukeen turvautuneiden kansalaisten joukossa, jotka eivät myöskään luota tuen saatavuuteen” (emt., 599). Samansuuntaisia tuloksia byrokratian ja tarveharkintaisuuden vaikutuksista sosiaaliseen ja poliittiseen luottamukseen on saatu myös perustulokokeilusta (de Andrade ym. 2022).

Kouvon ja Kankaisen (2009) tutkimuksesta selviää, että luottamus hyvinvointipalveluihin ja toimeentuloturvaan on yhteydessä sosiaaliseen luottamukseen myös muiden kuin niiden keskuudessa, jotka ovat niitä käyttäneet. Hyvinvointivaltiolla voikin olla sosiaalista luottamusta vahvistava vaikutus kansalaisten keskuudessa yleisesti, ei ainoastaan heikossa työmarkkina-asemassa olevilla. Tätä ovat tutkineet Brewer ym. (2014), jotka ovat havainneet sosiaalimenojen vahvistavan sosiaalista luottamusta OECD-maissa, joskin vaikutukset ovat maltillisia. Hieman toisenlaisiin tuloksiin tulee kuitenkin Jan Mewes (2024), joka on havainnut sosiaalista luottamusta vahvistavan vaikutuksen vain universaalien terveydenhuoltomenojen osalta. Työttömyysturvamenoilla tällaista vaikutusta ei ollut, tosin universaalit työttömyysturvamenot näyttivät vahvistavan sosiaalista luottamusta työttömien keskuudessa. Sosiaalimenojen luottamusvaikutukset vaikuttavat siis riippuvan etuuksien ja palvelujen universaaliudesta ja siitä, mihin ihmisryhmiin ne kohdistuvat.

Kaikki nämä tutkimukset puhuvat sen puolesta, ettei (sosiaalinen tai poliittinen) luottamus ole vain geneettisesti periytynyt tai lapsuuden psykososiaalisen kehityksen myötä muovautunut yksilökohtainen asenne, vaan siihen vaikuttavat myös myöhemmät elämänkokemukset ja yhteiskunnalliset olosuhteet. Näin ne antavat

myös epäsuoraa tukea sille olettamukselle, että voimattomuudella on kausaalinen yhteys symbolisen sopimuksen purkautumiseen (olkoonkin, että jälkimmäisellä viitataan myös tiedostamattomiin aspekteihin eikä ainoastaan tietoisiin luottamusasenteisiin). Vaikka teen tämän olettamuksen myös muissa kuin työttömyyden ja sosiaaliturvan konteksteissa, antavat nämä tutkimustulokset sille uskottavuutta. Samalla ne vahvistavat, että lacanilainen psykoanalyysi tarvitsee tuekseen yhteiskuntatieteitä.

3.3 Tutkimuskysymykset

Sosiaalisista, poliittisista ja fantasmaattisista osista koostuvat kriittisen selittämisen logiikat erittelevät yhteiskunnallisia suhteita, joissa subjekti paikantuu yhtäältä sosiaalisten käytäntöjen ja regiimien sekä näitä ylläpitävien poliittisten ja fantasmaattisten logiikkojen piiriin mutta toisaalta myös kykenee haastamaan niitä sosiaalisten logiikkojen kontingenssin ansiosta, jolloin myös poliittiset ja fantasmaattiset logiikat alkavat operoida eri tavoin subjektin diskurssissa. Olen muotoillut tutkimuskysymykseni tätä subjektin ja yhteiskunnan välistä jännitteistä suhdetta silmällä pitäen. Kysymykset ovat seuraavat:

1) Millaisen identiteetin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret rakentavat itselleen ja millainen suhde heillä on vertaisryhmäänsä?

2) Millä tavoin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret suhtautuvat opintoihin, työelämään ja sosiaaliturvajärjestelmään ja millaisia konflikteja näihin sisältyy?

3) Millä tavoin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret suhtautuvat seksuaalisiin ja sukupuolisiin suhteisiin ja millaisia konflikteja näihin sisältyy?

4) Millä tavoin sosiaaliset vetäytyneet nuoret kokevat ja käsittelevät mielenterveysongelmiaan ja millaisia sosiaalisia ulottuvuuksia niihin liittyy?

Kysymykset ovat tarkoituksellisen laveita, ja omistan jokaiselle niistä oman alalukunsa analyysiluvussa (luku 5). Ensimmäisessä analyysiluvussa erittelen sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten identiteettiä eli minäkuvaa, joka on myös heidän kollektiivinen ryhmäidentiteettinsä. Tutkimani nuoret kutsuvat itseään nimityksellä ”hikky” (joka viittaa *hikikomori*-termiin), jolla he erottautuvat ”normoista” eli normaaleista ihmisistä, jotka muodostavat heidän vertaisryhmänsä. Analyysiluku

koskee hikkysubjektin ja normojen välisiä suhteita sikäli kuin ne ilmenevät vetäytyneiden nuorten omassa puheessa. Asemoidessaan itsensä normojen ulkopuolelle nuoret ottavat myös etäisyyttä normojen edustamiin sosiaalisiin normeihin.

Toisessa analyysiluvussa tarkastelen sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten suhdetta työelämään, opintoihin ja sosiaaliturvajärjestelmään. Kyse ei ole vain siitä, millaisia vaikeuksia sosiaalisesti vetäytyneet nuoret ovat kohdanneet työnhaussaan ja opinnoissaan tai millaisiin ongelmiin he ovat ajautuneet asioidessaan sosiaaliturvajärjestelmän piirissä, vaan painotus on erilaisissa poliittisesti latautuneissa konflikteissa. Tällaisessa lähestymistavassa yhteiskuntaa ja sen järjestelmiä tarkastellaan luokkakonfliktin ja muiden valtasuhteiden kenttänä. Tällöin yhteiskuntaan ei myöskään välttämättä haluta osallistua, ainakaan vallitsevissa olosuhteissa, vaan sitä vastaan kapinoidaan. Vetäytymisessä ei ole kyse vain vetäytyneiden nuorten yhteiskunnallisen integraation epäonnistumisesta vaan nuorten omasta tahdosta, joka asettuu vastakkain yhteiskunnallisten vaatimusten kanssa.

Kolmannessa analyysiluvussa keskiössä ovat sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten sukupuoliset ja seksuaaliset suhteet. Koska suurin osa aineistoni nuorista on heteroseksuaalisia miehiä, jotka ovat jääneet seksuaalisten ja romanttisten suhteiden ulkopuolelle, valtaosa analyysistä keskittyy sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten miesten maskuliinisuuteen, näkemyksiin naisista ja asemaan pariutumismarkkinoilla. Kuten työelämän ja sosiaaliturvan kohdalla, myös tässä on kyse erityisesti seksuaalisuuden ja sukupuolen kentille paikantuvista konflikteista. Ne värittävät nuorten puheessa myös yhteiskunnallisia rakenteita yleisesti, sillä osa tutkimistani nuorista näkee yhteiskunnan suosivan naisia ja syrjivän miehiä tavalla, joka liittyy kiinteästi sukupuolten erilaisiin asemiin pariutumismarkkinoilla. Samasta syystä jotkut tutkimistani nuorista rajaavat hikkyyden miehiseksi identiteetiksi, josta naiset ovat ulossuljettuja.

Neljännessä ja viimeisessä analyysiluvussa käsittelen sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten diskurssia mielenterveysongelmista ja itsemurhasta. Pyrin irtautumaan analyysissäni sosiaalisen vetäytymisen psykologis-medikalistisesta mallista ja paikantamaan mielenterveysdiskurssin sen yhteiskunnalliseen kontekstiin, minkä vuoksi valokeila kohdistuu psyykkisen oireilun, itsemurhan ja mielenterveysdiskurssin yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Analyysiluvun lopuksi käsittelen vetäytyneiden nuorten näkemyksiä ja kokemuksia mielenterveyspalveluista ja psyykenlääkkeistä, jotka osoittautuvat ambivalenteiksi.

Päätän analyysinluvun yhteenvetoon, jossa vastaan samalla tutkimuskysymyksiini. Yhteenvedon punaisena lankana toimii symbolisen sopimuksen purkautumisen tematiikka, joka toistuu tavalla tai toisella vetäytyneiden nuorten jokaisella elämänalueella. Se ilmenee kaikissa niissä tavoissa, joilla vetäytyneet nuoret vieraantuvat ja irtisanoutuvat sosiaalisesta ulkomaailmasta ja yhteiskunnallisista

instituutioista ja puolustautuvat tai hyökkäävät niitä vastaan. Tällä on implikaatioita myös suomalaisen yhteiskunnan ja hyvinvointivaltion legitimiteetin kannalta, sillä symbolisen sopimuksen purkautumisen myötä yhteiskunnalliset normit menettävät oikeutuksena ja sosiaalinen todellisuus alkaa näyttämään raadolliselta paikalta, jossa kaikki pyrkivät vain hyötymään toistensa kustannuksella. Käsittelen tätä aihetta päätösluvussa, missä pohdin poliittisia ratkaisuja sosiaalisen vetäytymisen ongelmaan.

On syytä painottaa, että tutkimukseni ei edusta sosiaalisten vetäytyneiden nuorten joukkoa kokonaisuudessaan, sillä se hyödyntää aineistonaan näille nuorille suunnattua keskustelufoorumia, jolla on omanlaisensa käyttäjäkunta ja keskustelukulttuuri. Oletuksenani on kuitenkin se, ettei tämä foorumi muodosta täysin muista nuorista ja yhteiskunnallisesta todellisuudesta irrallista kuplaa vaan pystyy kertomaan sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten eletyistä kokemuksista ja näkemyksistä, vaikka aineiston luonne toisikin niihin oman värinsä. Palaan käsittelemään näitä aiheita tarkemmin seuraavassa luvussa, missä esittelen aineistoni ja menetelmäni ja pohdin niiden tietoteoreettisia ja tutkimuseettisiä haasteita.

4 Aineisto ja menetelmät

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen keskustelufoorumiaineiston ja diskurssianalyyttisen menetelmän. Aloitan esittelemällä aineistolähteenä käytetyn *Hikikomero*-keskustelufoorumin ja erittelemällä aineiston valikoinnin vaiheet ja sen käyttöön liittyviä rajoitteita. Tämän jälkeen esittelen diskurssianalyyttisen menetelmäni proseduraalisella ja sisällöllisellä tasolla. Viimeiset kaksi alalukua käsittelevät tutkimukseni epistemologisia ja eettisiä haasteita.

4.1 Aineisto: *Hikikomero*-keskustelufoorumi

Tutkimuksen aineistona on näyte keskusteluista *Hikikomero*-keskustelufoorumilla, joka on osa laajempaa *Ylilauta*-keskustelufoorumia. ”Hikikomero” on humoristinen suomenkielinen väännös japaninkielisestä *hikikomori*-termistä, millä viitataan sosiaaliseen vetäytymiseen. Hikikomero on nimellisesti vertaistukiryhmä ”masentuneille ja sosiaalisesti syrjäytyneille”. Muodoltaan se on *anonyymi kuvalauta*, joskin suurin osa viesteistä sisältää vain tekstiä.[33]

Hikikomero koostuu *langoista*, jotka ovat viestien muodostamia ketjuja. Kuka tahansa voi luoda uuden langan, johon muut laudan käyttäjät sekä langan aloittaja itse voivat lisätä viestejä ja vastata muille käyttäjille. Kaikki laudan käyttäjät, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, ovat anonyymejä, ja keskusteluun osallistuminen tai viestien lukeminen vaadi rekisteröitymistä ja käyttäjätilin luomista. Langan aloittajaa kutsutaan nimikkeellä AP ja hänen lähettämänsä viestit ovat tunnistettavissa langasta.

Aineisto muodostuu joukosta lankoja, jotka valikoin näytteeseen sillä perusteella, että ne edustavat aiheita, jotka herättävät eniten keskustelua Hikikomeron käyttäjien keskuudessa ja ovat oleellisia tutkimusintressieni kannalta. Näin pyrin rajaamaan aineistostani ulos yhtäältä sellaiset aiheet, jotka eivät ole keskeisiä käyttäjille itselleen, ja toisaalta sellaiset, jotka eivät sisällä tutkimuksen kannalta oleellista sisältöä. Keräsin aineiston 5.5.2018 valikoiden näytteeseen lankoja, jotka olivat Hikikomerossa keräyspäivänä. Keräys tapahtui kopioimalla langat ja tallentamalla ne tekstitiedostoiksi. Yhden langan kopioin ja tallensin uudelleen 11.7.2018, sillä alkuperäinen kopio osoittautui puutteelliseksi.

Lankojen valikointi eteni neljässä vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa valikoin aineistoon kaikki langat, jotka olivat keränneet yli 50 vastausta. Tällä rajauksella

33 Aineisto on kerätty vuonna 2018, ja sen jälkeen Ylilauta ja Hikikomero ovat käyneet läpi muutoksia. Kuvailen tässä sitä, millainen lauta oli aineiston keruun aikaan.

pyrin valikoimaan näytteeseen vain paljon keskustelua synnyttäneitä lankoja.[34] Tässä vaiheessa tein myös aineiston alustavan analyysin, minkä perusteella arvioin aineiston olevan rajattavissa pienempään ja hallittavampaan muotoon menettämättä kuitenkaan tutkimuksen kannalta oleellista sisältöä. Toteutin tämän rajaamalla aineistosta ulos kaikki langat, jotka eivät olleet saaneet vähintään 100 vastausta.

Tässä vaiheessa näytteeseen kuului lankoja, jotka olivat herättäneet paljon keskustelua mutta joista osa käsitteli aiheita, joita en pitänyt tutkimuksen kannalta oleellisina. Valikoinnin kolmannessa vaiheessa luokittelin langat niiden aloitusviestien perusteella erilaisiin teemoihin (ks. taulukko 1) ja poistin niiden joukosta epärelevantit langat. Tällaisia olivat esimerkiksi langat, joissa käytiin keskustelua musiikista tai videopeleistä. Yhden langan rajasin ulos sen vuoksi, että vaikka sen aloitusviesti oli tutkimuksen kannalta oleellinen, suurin osa sen sisältämistä viesteistä oli langan aloitusviestiin liittymätöntä ja tutkimuksen kannalta epärelevanttia. Aineistossa oli myös kyselylankoja, joista otin mukaan neljä kyselyä, joissa tiedusteltiin laudan käyttäjien ikää ja muita sekalaisia tietoja.[35]

Valikoinnin neljännessä ja viimeisessä vaiheessa poimin harkinnanvaraisesti näytteeseen mukaan aineistoa täydentäviä lankoja, jotka olivat keränneet vähintään 70 vastausta. Täydennys koski niitä teemoja, joiden arvioin jääneen sisällöllisesti puutteellisiksi valikoinnin kolmannen vaiheen jälkeen. Tällä tavoin tuotin aineiston, joka vastasi valikoinnille antamiani kriteerejä mutta oli myös käytännölliseltä kannalta hallittavan kokoinen. Kaikkien vaiheiden jälkeen näytteeseen valikoitui yhteensä 49 lankaa, jotka olivat keränneet yhteensä 9403 vastausta.

Taulukko 1. Näytteen langat teemoittain.

Teema	Lankoja	Vastauksia
Työttömyys ja sosiaaliturva	**8**	**2686**
Kuntouttava työtoiminta	1	1248
Työkyvyttömyyseläke	1	217
Muut	6	1221
Mielenterveys	**9**	**2418**
Itsemurha	3	1079
Sosiaalinen ahdistuneisuus	2	579

34 Vaikka tuntuukin turvalliselta olettaa, että paljon viestejä keränneet langat edustavat myös aihepiirejä, jotka ovat tärkeitä laudan käyttäjille kokonaisuudessaan, ei tätä päätelmää voida tarkalleen ottaen tehdä. On esimerkiksi mahdollista, että osa tällaisista langoista on kerännyt paljon viestejä sen vuoksi, että ne käsittelevät aiheita, jotka herättävät paljon keskustelua ja kiistelyä laudan käyttäjien vähemmistön keskuudessa.

35 Kyselylangoilla viittaan lankoihin, joiden aloitusviestit sisälsivät yhden tai useamman kysymyksen, johon odotettiin muilta käyttäjiltä täsmällisiä vastauksia. Muitakin lankoja olisi periaatteessa voinut pitää kyselylankoina, sillä nekin aloitettiin jonkinlaisella kysymyksellä, mutta niissä kysymykset ja käyttäjien keskustelut olivat avoimempia.

Mielenterveyspalvelut ja lääkkeet	3	548
Epävakaa persoonallisuus	1	212
Hikyt ja normot	**11**	**1351**
Hikkyyden perhetausta, alkuvaihe ja syyt	5	454
Hikky-identiteetti	4	398
Hikkykosto	1	301
Normot	1	198
Sukupuoli ja seksuaalisuus	**6**	**1258**
Naiset ja sukupuoliset suhteet	4	697
Seksuaalinen kokemattomuus	1	423
Maksullinen seksi	1	138
Muut	**15**	**1690**
Kyselyt	4	458
Poliittiset näkemykset	3	339
Keho, kunto ja elintavat	2	260
Maahanmuuttajat ja islam	2	259
Älykkyys ja geenit	2	160
Asuminen	1	140
Opiskelu	1	74
Yhteensä	**49**	**9403**

Taulukosta 1 on nähtävissä, että muodostin neljä laajempaa teemaa ja muut-luokan. On aluksi huomautettava, että teemojen nimeäminen ja lankojen luokittelu on aina osittain mielivaltaista, ja lankojen keskustelut eivät yleensä pysyneet täysin langan aloitusviestin osoittamassa aiheessa vaan sisälsivät hyvin monenlaisia aiheita. Lankojen sisältämien keskustelujen välillä on myös paljon päällekkäisyyksiä. Kuvailen seuraavassa lyhyesti aineiston teemoja ja niiden sisältämiä keskustelunaiheita, minkä jälkeen siirryn pohtimaan aineiston luonnetta ja sen hyödyntämiseen liittyviä rajoitteita.

Eniten keskustelua herättänyt teema liittyy työttömyyteen ja sosiaaliturvaan. Olen jaotellut tämän teeman kolmeen alakategoriaan. Kategoriat ”kuntouttava työtoiminta” ja ”työkyvyttömyyseläke” sisältävät molemmat vain yhden langan, joskin ensimmäinen on kerännyt suuren määrän vastauksia. Erotin nämä kategoriat omiksi alakategorioikseen, sillä niillä on erityisasema tulevassa analyysissä. Kategoria ”muut” sisältää sekalaisia työttömyyteen ja sosiaaliturvaan liittyviä lankoja ja keskusteluja, joiden aloitusviestit käsittelevät esimerkiksi aktiivimallia ja toimeentulotuen siirtämistä Kelaan. Työttömyyteen ja sosiaaliturvaan liittyvät langat

sisältävät myös runsaasti keskustelua työmarkkinoista, mikä kietoutuu yhteen työttömyyttä ja sosiaaliturvaa käsittelevien aiheiden kanssa.

Toinen Hikikomerossa paljon keskusteltu teema käsittää mielenterveyteen liittyvät langat. Eniten viestejä ovat keränneet itsemurhaa käsittelevät langat. Erinäisistä mielenterveysongelmista, erityisesti ahdistuksesta ja masennuksesta, käydään myös paljon keskustelua laudalla, mutta se on hajautuneempaa useisiin eri lankoihin.[36] Näytteeseen valikoitunut epävakaata persoonallisuutta käsittelevä lanka vaikuttaa irralliselta anomalialta, sillä persoonallisuushäiriöt jäävät yleensä taka-alalle mielenterveysongelmia käsittelevissä keskusteluissa. On lisäksi huomionarvoista, että näyte ei sisällä autismia tai psykoottista oireilua käsitteleviä lankoja ja olen rajannut ne analyysin ulkopuolelle.[37] Mielenterveysongelmia käsittelevä teema sisältää myös niiden hoitoa käsitteleviä lankoja. Näiden osalta valikoin näytteeseen myös kaksi yli 70 vastausta saanutta lankaa, jotta sain terapiasta ja psykiatrisesta osastohoidosta käydyt keskustelut mukaan analyysiin.

Kolmannen teeman muodostavat ”hikyistä” ja ”normoista” käydyt keskustelut. Laudan käyttäjät kutsuvat itseään hikyiksi, mikä on heidän kollektiivinen ryhmäidentiteettinsä, joka erottaa heidät normoista eli normaaleista ihmisistä. Teemaan sisältyvät keskustelut käsittelevät näitä ryhmiä ja niiden välisiä eroja. Olen poiminut teeman alle myös ”hikkykostamista” ja ”hikkyyntymisen” perhetaustoja, alkuvaihetta ja syitä käsittelevät keskustelut. Hikkyjä ja normoja käsittelevä teema jäi sisällöllisesti ohueksi kolmannen valikointivaiheen jälkeen, joten täydensin sitä vähintään 70 vastausta saaneilla langoilla.

Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä teema sisältää naisia ja sukupuolisia suhteita, seksuaalista kokemattomuutta ja maksullista seksiä käsittelevät keskustelut. Sukupuolisia suhteita käsittelevillä keskusteluilla viittaan keskusteluihin miesten ja naisten asemasta pariutumisessa ja yhteiskunnassa. Vaikka tälle ei varsinaisesti ole omaa lankaansa, teema sisältää myös ”arvoliberalismista” käytyä keskustelua, mikä kietoutuu näin tiiviisti yhteen sukupuolisten suhteiden kanssa. Koska suurin osa laudan käyttäjistä on miehiä, miesnäkökulma painottuu sekä laudan keskusteluissa että analyysissäni.

Loput aiheet keräsin muut-kategorian alle. Osa näistä langoista on mukana näytteessä, sillä ne ovat keränneet vähintään 100 vastausta ja ovat näin aihepiiriensä suosion takia tutkimuksellisesti relevantteja. Tämä koskee erityisesti kehoa, kuntoa ja elintapoja käsitteleviä lankoja. Osan langoista poimin mukaan vähintään 70 vastausta saaneiden lankojen joukosta siksi, että niiden aihepiirit ja keskustelut risteävät enemmän keskustelua herättäneiden aihepiirien kanssa. Esimerkiksi yksi 78

36 Vaikka masennus mainitaan useissa viesteissä, näyte ei sisällä yhtään lankaa, joka käsittelisi masennusta suoraan. Yli 70 vastausta saaneiden lankojen joukossa on yksi masennusta käsittelevä lanka, mutta tämä on sisällöllisesti köyhä kyselytyyppinen lanka, minkä vuoksi en ottanut sitä mukaan aineistoa täydentäväksi langaksi.

37 Vaikka autismi ja psykoosi tulevat molemmat esiin sekä vähintään 70 vastausta saaneiden lankojen joukossa että lopullisessa aineistossa, autismin osalta sisällöllistä keskustelua käydään vain vähän ja psykoottinen oireilu vaikuttaa koskevan vain pientä osaa laudan käyttäjistä.

vastausta saanut älykkyyttä käsittelevä lanka on poimittu mukaan siksi, että se risteää sisällöllisesti hikky-identiteetistä käytyjen keskustelujen kanssa. Tämä kategoria sisältää myös aineistoon mukaan poimitut kyselylangat.

Hikikomeron käyttöön aineistona liittyy erityisyyksiä ja rajoitteita. Näissä on ensinnäkin kyse Hikikomeron muodollisista ominaisuuksista nettifoorumina. Hikikomero on ensinnäkin tutkijasta riippumatta tuotettu elävä tekstiarkisto, jonka sisältö elää ajassa ja jonka käyttäjäkunta ei ole rajattu. Toiseksi Hikikomero on anonyymi kuvalauta, joka on osa Ylilautaa, joka taas on osa kansainvälistä anonyymien kuvalautojen verkostoa. Molemmilla näistä seikoista on seurauksia sen kannalta, mitä sosiaalisesta vetäytymisestä voidaan päätellä Hikikomeron perusteella.

Hikikomeron muodolliset ominaisuudet nettifoorumina liittyvät sen luonteeseen tutkijasta riippumattomasti tuotettuna tekstiarkistona. En ole itse osallistunut laudalla käytyihin keskusteluihin, joten en ole valikointia lukuun ottamatta vaikuttanut aineistoni sisältöön. Tämän etuna on se, että aineiston sisältämien aihepiirien voi nähdä kuvastavan paremmin sitä, mikä tutkittaville itselleen on keskeistä, minkä lisäksi tutkittavien diskurssi ei heijastele yhteiskunnallista asemaani tutkijana. Toisin sanoen diskurssia ei ole tuotettu sitä silmällä pitäen, ”mitä tutkija haluaa kuulla”. Haittapuolena on kuitenkin se, että monet tutkimuksellisesti kiinnostavat asiat jäävät pimentoon, sillä en ole ollut esittämässä niitä koskevia kysymyksiä.

Pimentoon jäävät myös Hikikomeron käyttäjien väestölliset ja elämänkerralliset tiedot. Koska Hikikomeroa voi käyttää kuka tahansa, viestien takaa voi löytyä hyvinkin heterogeeninen käyttäjäkunta. Hikikomeroon kirjoittaminen ei myöskään edellytä, että käyttäjä itse identifioituisi ”hikyksi”, ja keskusteluihin osallistuvatkin myös muut henkilöt. Osa näistä keskustelijoista tuo avoimesti esiin sen, etteivät he identifioidu hikyiksi, ja puhuu laudan hikky-yhteisölle ulkopuolisesta asemasta käsin. En kuitenkaan näe keskustelijoiden heterogeenisyyttä ongelmana. Se kertoo vain siitä, etteivät hikyksi identifioituvat muodosta homogeenista joukkoa ja että heidän näkemyksensä ja kokemuksensa ovat päällekkäisiä muiden ihmisten kanssa.

Käyttäjätietojen puutteesta huolimatta on mahdollista esittää suurpiirteisiä arvioita käyttäjien väestöllisistä tiedoista ja elämäntilanteista aineiston sisältämien keskustelujen ja kyselyjen avulla. Näytteeseeni kuuluva ikäkyselylanka kerrytti 75 iän sisältänyttä vastausta. Vastaajat olivat keskimäärin 27-vuotiaita. Alle 20-vuotiaita oli 12 prosenttia, 20–25-vuotiaita 37 prosenttia, 26–30-vuotiaita 23 prosenttia, 31–35-vuotiaita 16 prosenttia ja yli 35-vuotiaita 12 prosenttia. Toisessa kyselylangassa tiedusteltiin sekalaisia asioita, joiden joukossa oli työttömyyttä, työssäkäyntiä ja opiskelua koskeva kysymys, joka keräsi 40 käyttökelpoista vastausta. Vastaajista 25 indikoi olevansa työn ja opiskelun ulkopuolella (työtön, eläkkeellä, ”komerossa”, tms.) ja 11 kertoi opiskelevansa tai olevansa vähintään kirjoilla jossain opiskelupaikassa. Vain neljä vastaajaa ilmoitti käyvänsä töissä. Kun kyselyiden lisäksi

tarkastellaan aineistoa kokonaisuudessaan, vaikuttaa siltä, että valtaosa Hikikomeron käyttäjistä on nuoria miehiä, jotka ovat sosiaaliturvan piirissä työn ja opiskelun ulkopuolella, vailla sosiaalisia ja seksuaalisia suhteita ja mielenterveysongelmaisia, mikä on sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksesta tuttu profiili (ks. luku 2).

Vaikka arviot laudan käyttäjäkunnasta osuisivatkin oikeaan, on mahdollista, että se on muuttunut vuosien varrella. Tarkalleen ottaen käsillä oleva tutkimus ei nimittäin koske Hikikomeroa sinänsä vaan Hikikomeroa sellaisena kuin se oli vuosina 2013–2018, jolta ajalta aineistoni viestit ovat. Kuten ”netnografisesta” tutkimusmenetelmästä kirjoittava Robert Kozinets (2020, 16) huomauttaa, nettiaineistoja hyödyntävät tutkijat tutkivat ihmisten jättämiä ”online-jälkiä”, mikä koskee myös tätä tutkimusta. Tällä on se olennainen seuraus, että käyttäjäkunnan lisäksi laudan keskustelukulttuuri ja diskurssit ovat voineet muuttua sitten aineiston keruun. Aineistoni sisältää esimerkiksi viittauksia Sipilän hallitukseen (2015–2019), ja kuva Suomen hallituksesta on voinut olla erilainen myöhempien hallitusten aikana. Laudan diskurssit ovat voineet myös olla erilaisia laudan varhaisimpina aikoina, jonne asti aineistoni ei ylety.[38] Hikikomero on elävä tekstiarkisto, mihin ilmestyy jatkuvasti uusia viestejä ja mistä niitä myös jatkuvasti häviää. Mikäli lankoja ei pidetä aktiivisina uusilla viesteillä, ne ennen pitkää katoavat laudalta.

Yksi Hikikomeron ominaisuus on myös sen käyttäjien anonymiteetti. Koska käyttäjillä ei ole edes käyttäjänimiä, on mahdotonta saavuttaa varmuutta siitä, kuinka suosittuja tietyt näkemykset ovat toisiin verrattuna käyttäjien keskuudessa. On täysin mahdollista, että jokin usein näytteessä esiintyvä puhetapa ei olekaan erityisen suosittu käyttäjien keskuudessa kokonaisuudessaan ja kertoo vain siitä, että sen taustalla on äänekäs vähemmistö. Tämä koskee myös tulevissa analyysiluvuissa esiintyviä lainauksia laudan käyttäjien viesteistä. Monet niistä voivat olla samojen henkilöiden kirjoittamia.[39] Hikikomeron anonyymiys toimi myös yhtenä syynä sille, miksi en omaksunut näkemysten täsmällistä kvantifiointia korostavaa lähestymistapaa analyysissäni (ks. alla). Yleisesti ottaen tulevissa analyysiluvuissa esiintyviä arvioita siitä, kuinka suosittuja tai harvinaisia tietyt näkemykset ovat, tuleekin pitää varovaisina.

Hikikomero on myös keskustelukulttuuriltaan erityinen foorumi. Se on nimittäin muodoltaan anonyymi kuvalauta, joka on suorasti osa Ylilautaa ja epäsuorasti osa kansainvälistä kuvalautojen verkostoa, johon kuuluu esimerkiksi tunnettu englanninkielinen kuvalauta *4chan*.[40] Vaikka kuvalaudat eivät olekaan täysin

38 Tämän tutkimuksen tulokset uusintavat kuitenkin monelta osin vanhemman *Hikikomeroa* hyödyntäneen tutkimuksen tuloksia (ks. luku 2.1.4), mikä viittaa siihen, että laudan diskurssit ovat pysyneet samankaltaisina.

39 Jotkut viestit ovat myös tekstiltään monin tavoin rikkaampia kuin toiset. Mikäli tämä heijastelee eroja käyttäjien kirjoitustyylissä, jotkut heistä ovat ”siteerattavampia” kuin toiset, mikä on voinut johtaa heidän yliedustukseensa lainauksissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että heidän näkemyksensä olisivat ainutlaatuisia ja muut käyttäjät eivät jakaisi niitä.

40 Hikikomeron päällekkäisyys kansainvälisten kuvalautojen kanssa ilmenee myös laudalla vilisevässä sanastossa, jossa monilla sanoilla on englanninkielinen vastineensa (esim. normo/normie, nyymi/anon ja velho/wizard).

samanlaisia, niillä on oma leimallinen keskustelukulttuurinsa. Ylilautaa tutkinut Eliisa Vainikka (2020a, 26–27) tarjoaa listan näille keskustelukulttuureille ominaisista piirteistä: kollektiivinen mentaliteetti, keskustelun hetkellisyys, yllätyksellisyys, ennustamattomuus, epävarmuus, vapaus, meemien syntyminen, ironia, sarkasmi, trollaaminen, huumori, loukkaavuus, elitismi ja sisäpiirien muodostuminen, tilan vartiointi uusilta tulijoilta, ja antisosiaalinen toiminta. Monet näistä piirteistä näkyvät myös Hikikomeron keskustelukulttuurissa.

Ylilauta ja kansainväliset kuvalaudat ovat myös poliittisen keskustelun paikkoja. Ne yhdistetään monesti vihapuheeseen, (ääri)oikeistolaisuuteen, rasismiin ja naisvihaan. Tämä kietoutuu osaksi kuvalautojen transgressiiviseksi luonnehdittua eetosta, missä kapinoidaan moraalisesti tai poliittisesti soveliaan puheen normistoa vastaan ja puolustetaan sananvapautta ”poliittisesti korrektilta” sensuurilta, mikä taas assosioituu liberaaliin vasemmistoon. (Nagle 2017; Vainikka 2020a.) Sama eetos ilmenee myös Hikikomerossa, joskin sen käyttäjien suhde vasemmistolaisuuteen on ristiriitaista. Näistä syistä Hikikomeroa ei tule erehtyä pitämään sosiaalisesti vetäytyneitä nuoria kokonaisuudessaan edustavana yhteisönä. Sen piirtämä kuva sosiaalisesta vetäytymisestä on suodattunut kuvalautojen keskustelukulttuurin ja poliittisen maailmankuvan läpi.

Hikikomeron luonteeseen anonyyminä kuvalautana liittyy myös kaksi mahdollista ennakkoluuloa, jotka vaikuttavat siihen, miten aineistoa tulkitaan. Ensimmäinen koskee sitä olettamusta, että koska kuvalaudoilla vallitsee transgressiivinen ja poliittista korrektiutta vastustava eetos, niiden keskustelut edustavat sitä, ”mitä ihmiset oikeasti ajattelevat”, sillä heidän ei tarvitse noudattaa soveliaan puheen sääntöjä. Toinen olettamus on lähes päinvastainen. Siinä oletetaan, että koska kuvalautojen keskustelua leimaavat sarkasmi, ironia ja trollaus, niiden sisältämät viestit eivät edusta ihmisten aitoja mielipiteitä eikä niistä täten voi tehdä luotettavia päätelmiä. Nähdäkseni molemmat näistä ennakkoluuloista ovat ongelmallisia.

Yhdyn siihen näkemykseen, että Hikikomero (ja Ylilauta yleisesti) mahdollistavat sellaisen ”epäkorrektin” puheen, mikä ei olisi mahdollista monella muulla alustalla, mutta tämä ei tarkoita, että Hikikomerossa käydyt keskustelut eivät olisi säänneltyjä. Ylilauta moderoi sisältöään ja Hikikomeroa koskevat omat erityissääntönsä. Esimerkiksi ”sosiaalisilla suhteilla leuhkiminen” saattaa johtaa ”banneihin” laudalta. Muodollisen moderoinnin lisäksi myös laudan käyttäjät itse valvovat sitä, millaista keskustelua laudalla käydään ja ketkä laudalle ovat tervetulleita. Esimerkiksi ”normoihin” ja naisiin voidaan suhtautua kielteisesti. Vaikka käyttäjillä ei olisikaan mahdollisuutta kieltää ihmisiä osallistumasta laudan keskusteluihin tai esittämästä tietynlaisia näkemyksiä, he voivat suhtautua käyttäjiin vihamielisesti tai moralisoivasti, mikä on luettavissa ”pehmeäksi” keinoksi säännellä keskustelua.[41]

41 Tämä on ainakin osittain tulkittavissa myös Hikikomeron käyttäjien itsepuolustuksena laudan yhteisön ulkopuolisilta käyttäjiltä, jotka kohdistavat heihin vihamielistä ja moralisoivaa puhetta (ks. erit. luku 5.2).

Hikikomero vapauttaa siis käyttäjänsä tietyistä moraalisista ja poliittisista rajoitteista mutta asettaa niiden tilalle omansa.

Sarkasmiin, ironiaan ja trollaukseen liittyvää olettamusta pidän liioiteltuna. Suurin osa viesteistä ei yksinkertaisesti vaikuta sen aidommalta tai epäaidommalta kuin muillakaan sosiaalisen median alustoilla. Sarkastiset, ironiset ja trollaavat aikomukset ovat myös suhteellisen helposti luettavissa viesteistä, olkoonkin että olen voinut tulkita joitain viestejä ”väärin”. Viime kädessä tällä ei kuitenkaan ole kovin olennaista merkitystä, sillä psykoanalyyttinen lähestymistapani ei aseta keskiöön puheen tietoisten aikomusten välistä suhdetta vaan tiedostamattoman, joka taas on tulkittavissa puhujan ”rivien välistä”, ei siitä, mitä hän on tietoisesti tahtonut puheellaan viestiä. Sarkasmi, ironia ja trollaus ovat aina halun ja nautinnon ilmauksia. Lisäksi ne voivat toimia myös käyttäjän keinona irtisanoutua omasta puheestaan (”sehän oli vain läppää”). Näistä syistä en pidä sarkasmia, ironiaa ja trollausta merkittävänä ongelmana aineiston tulkinnan kannalta.

4.2 Menetelmä: diskurssianalyysi

Glynosin ja Howarthin kriittisen selittämisen lähestymistapa lähtee liikkeelle tutkittavien itsetulkinnoista eli siitä, miten he itse tulkitsevat itseään, sosiaalisia suhteitaan ja yhteiskuntaa. Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten osalta Hikikomero toimii otollisena itsetulkintojen lähteenä (joskin edellä mainituin rajoittein). Laudan keskustelut ovat luonteeltaan diskurssia, jota analysoin *diskurssianalyyttisen* menetelmän avulla. Analyysin kohteena ovat nuorten puhetavat, joissa he rakentavat omaa identiteettiään ja asemaansa suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan, ja näiden puhetapojen sisäinen logiikka, jota erittelen kriittisen selittämisen logiikkojen ja lacanilaisen psykoanalyysin avulla.

Käsitän diskurssin samaan tapaan kuin kriittisestä diskurssianalyysistä kirjoittanut Norman Fairclough (2015, 57–59), joka erottaa *diskurssin* ja *tekstin* toisistaan. Siinä, missä tekstit viittaavat tekstuaalisiin tuotoksiin, diskurssi viittaa koko sosiaalisen vuorovaikutuksen prosessiin, jossa teksti on vain yksi osa.[42] Diskurssi sisältää tekstin lisäksi myös tekstin tuotannon ja tulkinnan prosessit, jotka tapahtuvat aina tietynlaisissa sosiaalisissa olosuhteissa. Diskurssianalyysissä ei tällöin ole kyse vain tekstien kuvailusta ja erittelystä vaan myös selittämisestä, jossa teksti nähdään osana vuorovaikutuksellista prosessia, joka paikantuu yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tällainen diskurssin määritelmä on hyödyllinen sikäli kuin se mahdollistaa tekstien näkemisen osana sosiaalista vuorovaikutusta ja paikantamisen yhteiskunnallisiin konteksteihin.

42 Myös Lacan määrittelee diskurssin ”sosiaaliseksi linkiksi”, joka pohjautuu kieleen (Lacan 1998, 17). Lacanin niin kutsuttu neljän diskurssin teoria (Lacan 2007) jää kokonaisuudessaan kuitenkin taka-alalle analyysissäni.

Täydennänkin tekstin tulkintaa niillä vihjeillä, mitä laudan käyttäjät antavat omasta elämästään ja asemastaan yhteiskunnassa. Tällöin en ole kiinnostunut vain siitä, miten asioista puhutaan vaan myös puhuttavista asioista itsestään. Kun nuoret esimerkiksi puhuvat ahdistuksestaan, en ole kiinnostunut analysoimaan vain sitä, miten ahdistuksesta puhutaan, vaan myös ahdistuksesta itsestään sosiaalisena ilmiönä. Oletuksena on se, että tekstin subjekti ei ole sosiaalisesta kontekstista irrallinen vaan siinä elävä subjekti, jonka sosiaalinen asema on tulkittavissa diskurssianalyyttisesti.

Kuvailen seuraavassa diskurssianalyyttistä menetelmääni proseduraalisesti ja sisällöllisesti. *Proseduraalisesti* analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri vaiheeseen. Tämä jako on keinotekoinen, sillä käytännössä vaiheet asettuivat ajallisesti päällekkäin. Analyysin ensimmäinen vaihe sijoittui vaiheeseen, jolloin en ollut vielä siirtynyt aineiston valikoinnin toiseen vaiheeseen. Tässä vaiheessa luin läpi keräämäni langat (jotka sisälsivät yli 50 vastausta) niiltä osin kuin pidin niitä tutkimuksellisesti relevantteina. Kirjoitin langoista yhteenvetävät muistiinpanot ja poimin langoista havainnollistavia viestejä. Kirjoitin myös ensimmäiset analyysivedokset tässä vaiheessa.

Toisessa vaiheessa, jolloin olin rajannut aineiston, koodasin lähes kaikki aineiston langat jokaista viestiä myöten ATLAS.ti-ohjelmistossa. Tähän proseduuriin poikkeuksen muodostivat lääkkeitä koskeva lanka ja suurin osa kyselylangoista. Koodauksella voi olla tutkimuksessa monia eri funktioita (ks. esim. Kozinets 2020, 337–339). Tässä tutkimuksessa käytin sitä tutustuttaakseni itseni perusteellisesti aineistoon, muodostaakseni aineiston sisällöstä hallittavissa olevan kokonaisuuden, havaitakseni aineistossa usein toistuvia teemoja ja mahdollistaakseni helpon ja nopean pääsyn diskursseja havainnollistaviin viesteihin ATLAS.ti-ohjelmistossa.

Koodit olivat valtaosin aineistolähtöisiä ja spontaanisti tuotettuja. Koodausprosessi ei ollut iteratiivinen ja systemaattinen, mikä jätti koodit osittain sirpaleisiksi ja epämääräisiksi. En yrittänyt muodostaa koodistosta ”esityskelpoista” eli pelkistettyä ja systemaattisesti organisoitua kokonaisuutta tai mahdollistaa koodien ja niiden välisten suhteiden täsmällistä kvantifiointia.[43] Tälle oli sekä käytännöllisiä että menetelmällisiä syitä, mistä ensimmäiset liittyivät käytettävissäni olleeseen aikaan ja resursseihin ja toiset siihen, etten pyrkinyt purkamaan diskursseja luokiksi ja kategorioiksi. Tällaisessa koodauksessa voi olla riskinä yksityiskohtien ylenkatsominen ja joidenkin teemojen korostuminen toisten kustannuksella, mutta sillä päästään käsiksi tutkimuksen varsinaiseen kohteeseen eli diskurssien taustalla oleviin logiikkoihin. Koodaus toimi siis analyysin välivaiheena ja työkaluna, ei sen tuloksena.

43 Laudalla esiintyvien näkemysten täsmällinen kvantifiointi voi johtaa harhaan useasta syystä, mikäli kvantifioinnin ajatellaan kertovan jotain siitä, kuinka yleisiä näkemykset ovat näytteeni sisältämien käyttäjien keskuudessa. ”Äänekkään vähemmistön” muodostaman ongelman lisäksi ongelmiksi muodostuvat kahden tai muutaman henkilön välillä tapahtuvat pitkät viestivaihdot, jotka paisuttavat tiettyjen koodien lukumääriä, ja toisaalta sellaisten näkemysten koodimääräinen aliesiintyvyys, mitkä sanotaan harvoin ääneen ja jäävät yleensä implisiittisiksi taustaolettamuksiksi.

Analyysin kolmas ja viimeinen vaihe käsitti analyysin kirjoitusvaiheen, mikä pitää sisällään valmiit analyysiluvut ja niiden vedokset. Kirjoitusvaiheessa hyödynsin muodostamaani koodistoa, mutta palasin myös lukemaan aineistoa tehdäkseni tarkempia erittelyjä ja poimiakseni aineistosta havainnollistavia viestejä. En erota kirjoitusvaihetta analyysistä ikään kuin siinä olisi kyse vain jonkin valmiin analyysin kommunikoinnista, vaan pidän sitä osana analyysiä, sillä myös – tai kenties erityisesti – kirjoitusvaiheessa syntyy uusia ideoita ja tapoja muotoilla asioita.

Sisällöllisesti analyysini on kuvailtavissa analyyttisenä strategiana, jossa on kaksi eri toisiinsa lomittuvaa aspektia. Näistä ensimmäisessä erittelen nuorten diskurssia kuvailevaan sävyyn. Tällä tasolla kiinnostuksen kohteena on diskurssin tekstuaalinen sisältö eli se, mistä asioista nuoret puhuvat ja minkälaisia näkemyksiä ja argumentteja he esittävät. Toisena aspektina on tulkinnallinen analyysi, jossa erittelen nuorten diskursseja kriittisen selittämisen logiikkojen ja lacanilaisen psykoanalyysin pohjalta. Täsmällisemmin ilmaistuna analyyttinen strategiani koostui seuraavista ”tasoista”:

1) Glynosia ja Howarthia seuraten analyyttinen strategiani ottaa lähtökohdakseen sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten ”itsetulkinnat” eli heidän omat diskurssinsa, joissa he rakentavat identiteettiään ja asemoivat itsensä suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin. Tällä kuvailevalla tasolla analyysin kohteina ovat diskurssien sisältö ja nuorten näkemykset ja argumentit. Jälkimmäisten osalta olen kiinnostunut erityisesti niiden sisäisestä logiikasta, mikä tuo analyysini lähelle argumentaatioanalyysiä. Diskurssit jakautuivat useisiin eri haaroihin, eikä ollut tavatonta, että yhtä haaraa vastasi vain kourallinen tai vähemmän koodeja tai viestejä. Kokonaisuudessaan tämä analyysin taso tuotti sisältöä syvällisempää tulkintaa varten, mikä tapahtui kriittisen selittämisen logiikkojen ja lacanilaisen psykoanalyysin viitekehysten sisällä.

2) Toisella analyyttisellä tasolla kehystin nuorten diskurssit fantasmaattisiksi logiikoiksi. Toisin kuin Glynosin ja Howarthin lähestymistavassa, jossa taipumuksena on ottaa sosiaaliset logiikat analyysin kulmakiveksi, analyysini painottaa subjektipositioita, jotka erittelen nuorten diskurssien pohjalta. Subjektipositio on aina fantasian välittämä suhde Toiseen. Subjektipositioissa rakentuvat myös subjektin suhteet fantasmaattisten logiikkojen elementteihin, esimerkiksi nautintoon ja Lakiin. Subjektipositiot saavat myös affektiivisia tai emotionaalisia latauksia ja sukupuolittuneita ulottuvuuksia, joita kaikkia lähestyn lacanilaisen termistön avulla.

3) Kolmannella tasolla asetin nuorten diskurssien pohjalta muotoilemani fantasmaattiset logiikat yhteiskunnallisiin konteksteihin. Diskurssien subjektipositiot paikantuivat kahteen suureen yhteiskunnallis-rakenteelliseen kontekstiin, yhtäältä työmarkkinoiden, koulutusjärjestelmän ja sosiaaliturvajärjestelmän ja toisaalta pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien muodostamiin rakenteellisiin kokonaisuuksiin. Purin nämä rakenteelliset kokonaisuudet sosiaalisiksi logiikoiksi hyödyntäen paitsi omaa aineistoani myös aiempaa tutkimuskirjallisuutta ja

tarkastelin, millä tavoin nuorten fantasmaattiset logiikat heijastelivat niitä. Tässä erittelyssä tulevat esiin myös ne poliittiset logiikat, joilla vetäytyneet nuoret myötäilivät tai haastoivat yhteiskunnallisia rakenteita.

On syytä painottaa, että analysoidessani subjektipositioita kyse ei ole tutkimieni nuorten psykoanalysoinnista yksilöinä vaan erilaisten diskursiivisten positioiden analysoinnista psykoanalyyttisin käsittein. Toisin kuin psykoanalyyttisellä klinikalla, jolla subjektin nähdään omaavan oman yksilöllisen psyykkisen rakenteensa, tämän tutkimuksen yhteiskuntatieteellisessä kontekstissa subjekti käsitetään kollektiivisesti jaetuksi diskursiiviseksi positioksi, jonka eri yksilöt voivat omaksua ja josta käsin he tuottavat diskurssia. Subjektipositioita ei siis tule sekoittaa siihen, millaisia tutkimani nuoret ovat yksilöinä.

Kun puhun analyysissäni ”hikyistä”, kyseessä on kollektiivisesti jaettu diskursiivinen positio tai pikemminkin joukko erilaisia positioita, jotka voivat olla myös keskenään ristiriitaisia. Tulkinnassaan Shakespearen *Hamletista* Lacan huomauttaa, ettei Hamletia ole syytä pitää sen enempää hysteerikkona kuin pakkoneurootikkonakaan, sillä hän on molempia. Hamlet ei ole kliininen tapaus tai oikea henkilö vaan eräänlainen ”halujen keskittymä”, joka ilmentää halun kaikkia muotoja. (Lacan 2019a, 289–290.) Sama pätee myös analyysini läpi kulkevaan hikky-subjektiin, joka positioi itsensä monilla joskus ristiriitaisillakin tavoilla. Kun taas puhun ”nyymeistä”, viittaan laudan yksittäisiin käyttäjiin, jotka voivat identifioitua hikyksi ja puhua hikyn subjektipositiosta tai sitten eivät.

4.3 Tutkimuksen epistemologiset haasteet ja tutkijan asema

Analyyttinen strategiani etenee siis tutkimuksen kohteena olevien sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten itsetulkinnoista heidän subjektipositioidensa erittelyyn ja siitä yhteiskunnallis-rakenteellisiin konteksteihin. Tällainen metodologia herättää tieto-opillisia kysymyksiä, mitkä liittyvät menetelmän diskurssianalyyttiseen tulkinnallisuuteen. Subjektipositioita ei voida lukea suoraan tutkittavien diskursseista, vaan ne ovat ainoastaan *tulkittavissa* niistä. Ne luetaan ikään kuin ”rivien välistä”. Tämä herättää sen kysymyksen, että mikäli subjektipositiot ja niiden fantasmaattiset logiikat eivät ole suoraan luettavissa diskursseista, miten voimme tietää, että tulkintamme niistä ovat ”oikeita”?

Tämä ongelma ei rajoitu vain tämän tutkimuksen kontekstiin, vaan se on suoraan psykoanalyyttisen klinikan ytimessä. Siellä se liittyy psykoanalyytikon tekemiin tulkintoihin, joilla hän pyrkii kaivamaan esiin *analysandinsa* puheen taustalla olevia tiedostamattomia ”piilomerkityksiä”. Ongelmaksi muodostuu se, että psykoanalyyttiset tulkinnat eivät ole falsifioitavissa. Niitä on vaikea haastaa mitenkään, sillä reagoi *analysand* miten tahansa psykoanalyytikko voi aina tulkita

analysandin reaktiot alkuperäisiä tulkintojaan myötäilevällä tavalla. Mikäli *analysand* hyväksyy psykoanalyytikon tulkinnan, analyytikko voi pitää tätä todisteena tulkintansa paikkansapitävyydestä, mutta päinvastainen reaktio ei välttämättä vakuuta siitä, että hän olisi mennyt tulkinnoissaan harhaan. Hän voi nimittäin tulkita *analysandin* torjuvan reaktion jonkinlaisena puolustusmekanismina hänen tulkintaansa vastaan. Näyttää siis siltä, että psykoanalyytikko ei voi koskaan olla väärässä.[44]

Freud ja Lacan vastasivat molemmat tähän ongelmaan luopumalla siitä, että psykoanalyyttisen tulkinnan ”totuudellisuus” perustuisi vastaavuuteen tulkinnan ja asioiden todellisen tilan kanssa. Freudin (2002, 209–222) mukaan tulkinnat eivät ole niinkään episteemisiä väittämiä vaan ”konstruktioita”, joiden totuudellisuus mitataan niiden vaikutuksissa psykoanalyyttisen terapian etenemisen kannalta. Tällaisista vaikutuksista puhuu myös Lacan, jonka mukaan psyykkisten oireiden psykoanalyyttisessä tulkinnassa ei edes ole kyse *analysandin* puheen merkityksellistämisestä vaan sen merkitysten purkamisesta. *Analysand* tulee vapauttaa ennalta asetettujen merkitysten häkistä, ja psykoanalyytikon interventioiden tulisi olla monitulkintaisia. (Lacan 2019b.)

Lacanille psykoanalyyttisten tulkinnan ”totuus” ei viime kädessä perustu sen merkityksellisyyteen. Tulkinta ei tuo esiin piilomerkityksiä, joiden artikulointi selittäisi sen, mistä *analysandin* oireissa ”todella” on kyse. Tämä ohittaisi aukon symbolisessa, mihin Lacanin koko psykolingvistinen teoria perustuu. Oireen tulkinnalla ei voida päästä minkäänlaiseen lopulliseen totuuteen, sillä sellaista ei ole olemassa. Oire on kuin sipuli, jota voi kuoria loputtomiin. Psykoanalyysin päätepisteessä, identifikaatiossa *sinthomeen*, saavutetaan pikemminkin kohta, jossa hyväksytään oireen merkityksettömyys. *Sinthome* ei ole enää analysoitavissa, se vain on. (Soler 2014.)

Mihin tulkinnan vaikutukset ja ”merkitysefektit” sitten perustuvat? Varsinkin myöhäistuotannossaan Lacan alkaa painottamaan kielen ja ruumiin välistä kytköstä. Kieli ”asuttaa” ruumiin ja muovaa sen nautintoa. Tässä on kyse *lalanguesta* eli kielestä sen merkityksettömässä materiaalisessa muodossaan, joka edeltää sen kieliopillista muotoa. (Ks. luku 3.2.1) Tässä ei ole kyse enää siitä, mitä sanat merkitsevät vaan miltä ne tuntuvat. Tässä tasolla puheen merkitysefektit perustuvat – niin kummalliselta kuin tämä kuulostaakin – siihen, miten puhe resonoi ruumiissa. Tähän kielen ”runolliseen” ulottuvuuteen perustuvat myös psykoanalyyttisen tulkinnan vaikutukset. (Laurent 2020.) Siksi sen totuudellisuudesta ei voida todeta

44 Tämä ei ole ainoastaan psykoanalyysin ongelma vaan koskee kaikkia teorioita, jotka ohjaavat tutkijaa etsimään tutkittavien puheesta tai käyttäytymisestä piilomotiiveja, intressejä, funktioita, jne. Mikäli tutkija on päättänyt, että tukittavan puhetta ja käytöstä ohjaavat esimerkiksi oman hyödyn tavoittelu, evolutiiviset paineet tai patriarkaaliset valtapyrkimykset, voi tutkija aina halutessaan ”löytää” ne tutkittaviensa puheesta ja käyttäytymisestä. Sanoi tai teki tutkittava mitä tahansa, on se aina kehystettävissä tavalla tai toisella tutkijan teoreettisten ennakko-olettamusten mukaisesti, vaikka tämä edellyttääkin joskus tutkijalta hyvin kaukaa haetun tuntuisia selityksiä.

muuta kuin että ”[o]n sanomisen instansseja, jotka toimivat [ja] sanomisen instansseja, joilla ei ole vaikutusta”, kuten Lacan (2020a, 25) väittää.

Freud ja Lacan palauttavat siis totuuden eräänlaiseksi vaikutukseksi. Tulkinta on totuudellinen silloin, kun se synnyttää ”totuusvaikutuksen”. On ilmeistä, ettei tällainen totuus ole universaali vaan suhteellinen. Lacan määritteleekin yhdeksi psykoanalyyttisen terapian tavoitteista sen käsityksen iskostamisen *analysandiin*, ”että tämä totuus ei ole kokonainen [ja] että se ei ole tosi kaikille” (Lacan 2022a, 77). Lacan puhuu eräässä myöhäisessä tekstissään jopa ”valehtelevasta totuudesta” (Lacan 1977, ix). Psykoanalyyttinen terapia ei pääty totuuden artikulointiin, mikä häivyttäisi näkyvistä merkitystuotannon mahdottomuuden, vaan ”tyydytykseen, joka merkkaa analyysin lopun” (emt., viii).

Vaikka omilla psykoanalyyttisillä tulkinnoillani tutkittavieni diskursseista ei ole samanlaista käytännöllistä terapeuttista funktiota kuin psykoanalyyttisellä klinikalla, sama rajoite pätee myös niihin. Vaikka ne ovatkin teorian ja aiemman tutkimuksen informoimia, ne eivät ole universaaleja totuuksia vaan konstruktioita, joiden totuudellisuus on mitattavissa sen mukaan, miten ne ”resonoivat”. Psykoanalyyttistä diskurssianalyysiä ei siis tule arvioida sen perusteella, vastaavatko tulkinnat todellisuutta. Tämä olisi muutoinkin mieletöntä, sillä tulkinnat eivät ole luonteeltaan kuvailevia vaan tuottavia. Ne luovat sen ”todellisuuden”, mitä ne kuvailevat. Niiden mielekkyyttä tulee arvioida pikemminkin sen perusteella, ovatko ne *hedelmällisiä*. Auttavatko ne purkamaan diskurssin umpikujia ja tuottamaan siihen uusia avauksia mielekkäällä tavalla?

Tulkintojen tulee kuitenkin olla yhteneviä aiemman tutkimuksen kanssa. Tarkastelen tutkittavieni diskurssia myös sen yhteiskunnallis-rakenteellisessa kontekstissa, mikä pakottaa minut esittämään väitteitä siitä, millaisia nämä yhteiskunnalliset rakenteet ovat. En päättele näitä pelkästään aineistoni perusteella vaan nojaudun myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Tämä asettaa tulkintani empiirisesti haastettavissa olevien väitteiden piiriin. Mikäli yhteiskunnalliset rakenteet eivät ole sellaisia kuin väitän niiden olevan, tekemäni tulkinnat nuorten diskursseista ovat ainakin osittain mielettömiä. Kysymys kuuluu nyt seuraavasti: mistä voimme olla varmoja, että olemme muodostaneet ”oikean” näkemyksen yhteiskunnallisista rakenteista?

Tähän kysymykseen on yksinkertainen vastaus: emme mistään. Yhteiskunnalliset rakenteet eivät ole suoraan johdettavissa sen enempää omasta aineistostani kuin aiemmasta tutkimuskirjallisuudestakaan. Tämä johtuu siitä, että ”yhteiskunnalliset rakenteet” ovat tutkijoiden luomia ja diskursiivisia konstruktioita, joilla he selittävät empiirisiä faktoja. Vaikka tutkijoiden keskuudessa saattaa olla mahdollista saavuttaa laaja konsensus yksittäisistä faktoista, mitä kauemmas niistä etäännytään kohti laajempia tulkintakehyksiä, joita ”yhteiskunnalliset rakenteetkin” ovat, sitä kiistanalaisemmaksi väitteet muuttuvat. Vaikka empiiriset havainnot rajoittavat sitä,

mitä yhteiskuntatieteilijät voivat väittää, ne jättävät heille myös paljon tulkinnanvaraa.

Tällä on useampia seurauksia yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen luonteen ja tutkijan oman aseman suhteen. Painotan seuraavassa kolmea seikkaa, joita lähestyn Glynosin ja Howarthin (2007) kriittisen selittämisen teorian valossa. He painottavat ensinnäkin, että tieteellinen kieli ei vain nimeä ja kuvaile objektiaan vaan *konstruoi* sen. Tutkija ei ”löydä” sitä todellisuudesta vaan luo sen diskursiivisesti empiiristen havaintojen pohjalta. Toiseksi, tutkimuksen teko ei ole neutraalia toimintaa vaan poliittista toimintaa, sillä tutkimus tuo esiin sosiaalisten käytäntöjen ja regiimien kontingenssin ja vaihtoehdot, mikä on itsessään poliittista. Kolmanneksi, tutkimuksen kohteen nimeäminen ja selittäminen tapahtuu aina tutkijan omasta subjektipositiosta käsin. Hän ei tee tutkimusta neutraalista tai objektiivisesta positiosta käsin vaan tuo tutkimukseensa mukaan omat normatiiviset näkemyksensä ja yhteiskunnallisen asemansa.

Glynos ja Howarth käsitteellistävät tutkimusprosessin *artikulaation* käytännöksi, joka alkaa tutkimuksen objektin konstruoinnista. Jälkimmäinen edustaa Glynosille ja Howarthille *problematisointia*, jossa joukko elementtejä rakennetaan *ongelmaksi* tutkijan toimesta. Kriittinen selittäminen on siis aina jonkin ongelman selittämistä, mutta tätä ongelmaa ei ole ”löydetty” todellisuudesta, vaan se on konstruoitu diskursiivisesti problematisoinnin vaiheessa. (Glynos & Howarth 2007, 167–168.) Yhteiskunnallinen todellisuus ei tarjoa tutkijalle ”valmiita” objekteja tutkittavaksi, vaan tutkimuksen ongelma täytyy ensin muotoilla, missä tutkija itse on avainasemassa.[45]

Kuten edellä todettiin, myös yhteiskunnalliset rakenteet ovat konstruoituja. Tehdessään kriittistä diskurssianalyysiä ja asettaessaan analysoimansa diskurssit niiden yhteiskunnalliseen kontekstiin tutkija ei ”löydä ja paljasta” niiden taustalla olevia yhteiskunnallisia rakenteita vaan tuottaa ne diskursiivisesti. Kuten Glynos ja Howarth täsmentävät, ”sosiaaliset logiikat ovat kontekstiriippuvaisia konstruktioita, jotka ovat retroduktiivisesti asetettuja käytäntöjä ja regiimejä informoivien sääntöjen ja rakenteiden funktiona” (Glynos & Howarth 2007, 161, oma käännös). Yhteiskunnallisten rakenteiden konstruointi ei kuitenkaan tapahdu täysin mielivaltaisesti. Glynosin ja Howarthin (emt., 184) mukaan konstruointi ja selittäminen edellyttävät tutkijalta *arvostelukykyä*, joka perustuu teoreettiseen asiantuntijuuteen eli teoreettisten kielipelien tuntemukseen ja soveltamiseen.

Yhteiskuntatieteellinen diskurssi ei siis ole Glynosille ja Howarthille kuvailevaa vaan tuottavaa. Tämä tekee siitä myös poliittista, sillä niillä tavoilla, joilla tutkija konstruoi ja selittää tutkimuksensa kohteena olevia ilmiöitä, on poliittisia

45 Tämä on nähtävissä esimerkiksi suomalaisen huono-osaisuustutkimuksen kentällä, missä ”huono-osaisuuden” määrittelyä ja tutkimusta ovat pitkälti ohjanneet hallinnolliset ja ammattiryhmien intressit ja ilmiö on problematisoitu eri tavoin riippuen siitä, millaisen tahon piirissä keskustelua on käyty ja tutkimusta toteutettu (Saari 2015, 82–87). Sama koskee keskustelua ”sosiaalisesta vetäytymisestä”, minkä problematisoinnilla nykyisen kaltaiseksi työn ja opiskelun ulkopuolisuuteen ja mielenterveysongelmiin liittyväksi ongelmaksi on monen vuosikymmenen historia Japanissa (Sekimizu 2022).

implikaatioita. Kyse ei ole vain siitä, ettei tutkija voi olla ”vääristämättä” tuloksiaan, sillä hän ei voi täysin irtautua omista moraalisista ja poliittisista näkemyksistään. Poliittisuus on sisäänrakennettua tutkimuksen olemukseen artikulaationa, mikä tuo esiin käytäntöjen ja regiimien kontingenssin ja vaihtoehdot, mikä on Glynosille ja Howarthille aina itsessään poliittista. Tutkimusta ei siis voi edes periaatteessa tehdä epäpoliittisesti, ja tutkijan on oltava aina tietoinen toimintansa poliittisesta luonteesta.

Poliittisuus tulee Glynosin ja Howarthin mukaan esiin siinä, että sosiaalisten logiikkojen nimeäminen ja selittäminen tietyllä tavalla olettaa, että niitä vastaan voidaan asettaa ”vastalogiikkoja” eli vaihtoehtoisia tapoja organisoida yhteiskunnalliset rakenteet. Ja mikäli sosiaalisille logiikoille on olemassa vaihtoehtoja, ne ovat kontingentteja. Esimerkiksi sosiaalipolitiikan nimeäminen ”kommodifioivaksi” olettaa, että sosiaalipolitiikkaa voitaisiin (ainakin periaatteessa) toteuttaa myös ”dekommodifioivalla” tavalla, mikä osoittaa sosiaalipoliittisten käytäntöjen ja regiimien kontingenssin. Tämä tutkimuksen poliittinen aspekti, mikä ei ole päälleliimattua vaan erottamaton osa sitä, tekee selittämisestä *kriittistä*. (Emt., 191–199.)

On myös selvää, että mikäli tutkimuksen teko on itsessään poliittista toimintaa, siihen vaikuttavat tutkijan omat normatiiviset näkemykset, jotka taas kumpuavat tutkijan *omasta* subjektipositiosta, mistä käsin hän problematisoi ja selittää tutkimiaan ilmiöitä. Kriittistä selittämistä harjoittava tutkija tuo aina tutkimukseensa omat moraaliset ja poliittiset näkemyksensä, jotka vaikuttavat vähintään implisiittisesti siihen, millä tavoin hän konstruoi ja selittää tutkimiaan ilmiöitä. Glynos ja Howarth edellyttävätkin tutkijalta refleksiivisyyttä ja avoimuutta oman positionsa suhteen. Tämä koskee myös vastalogiikkojen konstruointia, joka ”vaatii, että normatiiviset ja sosiologiset resurssit otetaan *ekplisiittisesti* käyttöön” (emt., 197, oma käännös ja painotus). Tutkijan ei siis tule kieltää tai naamioida oman toimintansa poliittisuutta ja esiintyä arvoneutraalina vaan ottaa avoimesti kantaa.

Näin tehdään myös tässä tutkimuksessa, jossa ei tyydytä vain selittämään sosiaalisen vetäytymisen ongelmaa vaan pohditaan lopuksi myös poliittisia vaihtoehtoja (vastalogiikkoja) niille yhteiskunnallisille rakenteille, joiden puristuksissa nuoret elävät. Tässä mielessä käsillä oleva tutkimus asettuu niiden kriittisten diskurssianalyyttisten tutkimusten joukkoon, joita ohjaavat niin kutsutut ”emansipatoriset tiedonintressit” ja joissa pyritään asettumaan yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevien ihmisten puolelle (Virtanen 2023). Tutkimuksella on avoimesti poliittinen tehtävä sikäli kuin se pyrkii kritisoimaan yhteiskunnallisia rakenteita sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten näkökulmasta ja puoltamaan heidän intressejään ajavaa politiikkaa. Tässä tutkimukseni eroaa keskeisellä tavalla erityisesti hallinnollisista intresseistä kumpuavasta syrjäytymistutkimuksesta ja edustaa kriittistä syrjäytymistutkimusta (ks. luku 2.3).

Tutkijan itsereflektioon liittyy nähdäkseni kuitenkin tieto-opillinen ongelma, mitä Glynos ja Howarth eivät tunnista. Ongelma koskee yksinkertaisesti sitä, että mikäli tutkijan näkemykset kumpuavat hänen subjektipositiostaan, tulisi tämän koskea myös hänen näkemyksiään omasta subjektipositiostaan, mistä käsin hän puhuu. Tästä taas seuraa, että hän ei pysty nousemaan omille harteilleen tarkastelemaan ”objektiivisesti” omaa subjektipositiotaan, sillä tämä edellyttäisi häneltä tästä subjektipositiosta irtautumista, mikä ei ole mahdollista. Tutkijan itsereflektio osoittautuu näin loogisesti mahdottomaksi.[46]

Mikäli tutkija ei tunnista tätä mahdottomuutta, hän ajautuu juuri siihen ongelmaan, mistä hän kritisoi arvoneutraaleina ja tieteellisesti objektiivisina esiintyviä tutkijoita, eli oman subjektipositionsa häivyttämiseen. Tämä ongelma tulee esiin erityisesti silloin, kun tutkija ei tunnista, että hänen näkemyksensä omista motiiveistaan ovat hänen subjektipositionsa ja yhteiskunnallisen asemansa määrittämiä. Kun kriittinen diskurssianalyytikko väittää tekevänsä tutkimusta emansipatorisista lähtökohdista käsin, tässä on tarkalleen ottaen kyse siitä, miltä asiat *näyttävät* hänelle itselleen. Mikäli hän ottaisi itsereflektion ongelman vakavasti, hän tunnistaisi, että hänen näkemyksensä omista motiiveistaan ovat värittyneitä ja kumpuavat hänen subjektipositiostaan, mihin hänellä *ei* ole tiedollista pääsyä.

Tästä seuraa, että tutkijan perimmäiset motiivit voivat olla jotain aivan muuta kuin hän uskoo niiden olevan. Kyynisempi kriitikko voisi esimerkiksi huomauttaa, että tutkijan subjektipositio käsittää paitsi hänen omat normatiiviset näkemyksensä myös hänen yhteiskunnallisen asemansa, mitä määrittävät hänen intressinsä ja funktionsa tutkijana. Tutkimuksen kehystäminen emansipatorisista tiedonintresseistä kumpuavaksi voi esimerkiksi naamioida ja oikeuttaa tutkijan omia materiaalisia motiiveja, jotka liittyvät hänen uransa edistämiseen ja tutkimusrahoitukseen. Heikossa asemassa olevien ihmisten puolustaminen on kätevä tapa tehdä omasta toiminnasta yhteiskunnallisesti merkittävää ja vaatia sille rahoitusta. Sitä tutkija tarvitseekin, sillä ilman rahoitusta ja työpaikkaa tutkija itse uhkaa pudota niiden heikossa asemassa olevien ihmisten joukkoon, joita hän uskoo puolustavansa. Huomautettakoon tosin, että tällainenkaan itsereflektio ei voi olla sen totuudenmukaisempaa kuin emansipatorisiin tiedonintresseihin nojaava.

Millä tavoin tutkijan tulisi siis suhtautua subjektipositionsa ja itsereflektion haasteisiin? Nähdäkseni tutkija ei pysty artikuloimaan subjektipositiotaan, mutta hänen tulee tunnistaa se, mitä tästä mahdottomuudesta seuraa, eli hänen omien väittämiensä kontingentti status, mikä altistaa ne muiden taholta tulevalle kritiikille. Vaikka Glynos ja Howarth eivät tunnista tutkijan itsereflektioon liittyvää ongelmaa, he kuitenkin korostavat, että tutkijan väittämät ovat itsessään kontingentteja ja

46 Lacanilaisittain ilmaistuna tässä loogisessa mahdottomuudessa on kyse täsmälleen samasta asiasta kuin metakielen mahdottomuudessa. Metakielen puhuminen edellyttäisi subjektilta juuri tällaista loogisesti mahdotonta ”omille harteille nousemista”, mitä itsereflektion ihanne edellyttää tutkijalta. Ja samalla tavalla kuin subjekti kohtaa jakautuneisuutensa metakielen mahdottomuudessa, tutkija kohtaa oman jakautuneisuutensa itsereflektion mahdottomuudessa.

kritisoitavissa, minkä hyväksymisen tulisi olla osa tutkimuseettisiä periaatteita. (Emt., 191–199.) Tutkijalla ei siis ole oikeutta lyödä lukkoon omia näkemyksiään, vaan hänen tulee altistaa ne kritiikille.

Nähdäkseni tästä myös seuraa, että tutkijan on luovuttava jyrkästä relativismista sikäli kuin se johtaa tutkijan kyvyttömyyteen asettaa näkemyksiään haastettaviksi. Vaikka arvoneutraali objektiivisuus ei olisikaan mahdollista, tutkijan tulee osallistua tieteelliseen debattiin, argumentoida omien näkemystensä puolesta ja muokata niitä, mikäli vasta-argumentit antavat siihen aihetta. Mikäli hän ei suostu näin tekemään, hän ei ole avoin kritiikille. Tämä voi tuntua ilmiselvältä ohjenuoralta, mutta sitä on syytä painottaa, sillä käytännössä diskurssianalyyttiset tutkijat eivät sitä aina noudata.

Huomautettakoon, että myöskään Glynos ja Howarth eivät palauta totuutta subjektiivisuuteen tai valtasuhteisiin ja näkevät tutkijan olevan vastuussa muiden *vakuuttamisesta*. Tämä ei kuitenkaan voi tapahtua ennalta määriteltyjen tieteellisten kriteerien puitteissa, sillä ne ovat kontekstiriippuvaisia ja alakohtaisia. Se, mikä lasketaan vakuuttavaksi selitykseksi, vaihtelee tiedeyhteisön mukaan. (Emt., 190–191.) Glynos ja Howarth kiteyttävätkin, että viime kädessä todistelusta ei voida sanoa muuta kuin että se koostuu ”sellaisten vakuuttavien narratiivien tuotannosta, jotka selittävät problematisoituja ilmiöitä paremmin” (emt., 191).

Esitän tähän liittyen muutaman lisähuomion. Ensinnäkin näen ”vakuuttavien narratiivien tuotannon” prosessiksi, jossa tutkija punoo teoriansa, analyysinsä ja aiemman tutkimuskirjallisuuden yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tässä hän tulee välttämättä vetäneeksi mutkia suoraksi ja sulkeneeksi ulos joukon vaihtoehtoisia selityksiä. Tämä koskee myös niitä tutkimuksia, joihin hän viittaa ja joiden tuloksista hän esittää omia tulkintojaan. En myöskään ajattele, että mitään narratiivia voisi suoraan todistaa oikeaksi tai vääräksi. Pikemminkin ne ovat eriasteisesti vakuuttavia tai epävakuuttavia. Tähän vaikuttaa myös se, että aiemmat tutkimukset, joihin tutkija viittaa narratiiveissaan ja käyttää tukemaan omia väittämiään, eroavat toisistaan laadultaan. Tämä tarkoittaa, että jotkut osat narratiiveistani ovat vakuuttavampia kuin toiset.

Kyvyttömyys todistaa narratiiveja oikeiksi tai vääriksi tekee tutkijan kyvyttömäksi perustelemaan väittämiään täydellisesti, mutta toisaalta sen tulisi myös suojata häntä kohtuuttomalta todistustaakalta. Hänen ei tarvitse todistaa mitään aukottomasti, mikä on mahdotonta, vaan ainoastaan tehdä narratiivistaan vakuuttavampi kuin vaihtoehtoiset selitykset. Tämän takia hänen kriitikkonsa ei ole vielä onnistunut tehtävässään, mikäli kritiikki typistyy siihen, ettei tutkija ole pystynyt todistamaan näkemyksiään täysin aukottomasti. Tällainen vaatimus on kohtuuton, sillä siihen ei pysty vastaamaan kukaan. Kriitikon tehtävänä on tarjota *vaihtoehtoinen narratiivi*, joka antaa paremman selityksen tutkimuksen kohteena oleville ilmiöille. Muutoin tutkijalla ei ole syytä muokata näkemyksiään ja hän voi pitää narratiiviaan oikeutettuna.

4.4 Tutkimusetiikka

Keskustelufoorumien käyttöön aineistoina liittyy lukuisia tutkimuseettisiä kysymyksiä, eikä Hikikomeron tutkiminen ole tässä suhteessa poikkeus. Vaikka Ylilaudan linjauksen mukaan Ylilaudan ”[s]isältöä saa vapaasti käyttää akateemisiin- tai julkisiin tutkimuksiin”[47] [sic], ei tämä tyhjennä laudan tutkimukselliseen hyödyntämiseen liittyviä mahdollisia eettisiä ongelmia. Hikikomeron osalta nämä ongelmat liittyvät käyttäjien itsemääräämisoikeuteen ja anonymiteettiin, Hikikomeron luonteeseen sekä julkisena että yksityisenä yhteisönä, tutkittavien haavoittuvaan asemaan yhteiskunnassa, ja omaan yhteiskunnalliseen asemaani tutkijana.

Tutkittavien anonymiteetin suojelemisen osalta Hikikomerossa käytyjen keskustelujen hyödyntäminen aineistona on varsin otollista, sillä lähes kaikki laudan käyttäjät ovat anonyymejä. Heillä ei ole edes käyttäjänimiä, eikä viestien kirjoittajia voida erottaa toisistaan (langan aloittajaa lukuun ottamatta). Lisäksi langat häviävät laudalta ennen pitkää, mikäli niitä ei pidetä aktiivisina, mikä koskee myös tähän tutkimukseen valikoituja lankoja. Lisäksi, vaikka käyttäjien väestöllisten ja elämänkerrallisten tietojen puute voi olla tutkimuksellinen ongelma, tutkittavien anonymiteetin suojelemisen kannalta se toimii tutkimuseettisenä etuna. Olen kuitenkin välttänyt esittämästä analyysiluvuissa sellaisia lainauksia, jotka sisältävät mahdollisen tunnistusriskin.

Tutkimustani voidaan kuitenkin pitää ongelmallisena tutkittavien itsemääräämisoikeuden kannalta. He eivät nimittäin tiedä olevansa tutkimuksen kohteena tai ole antaneet suostumustaan siihen. Tämä ongelma, jota Kozinets (2020, 172–176) kutsuu ”suostumuskuiluksi” (*consent gap*), ei ole läsnä vain omassa tutkimuksessani vaan liittyy olennaisena osana lähes kaikkeen sosiaalisen median tutkimukseen, jossa on harvoin edes mahdollista kerätä suostumus kaikilta tutkittavilta. Tämä pitää paikkansa erityisesti silloin, kun tutkimukseen valikoidaan aineistoksi arkistoitunutta dataa. Suostumuskuilu pysyy myös silloin, kun tutkija tekee läsnäolonsa tiedettäväksi tutkimallaan sosiaalisen median alustalla, sillä tämä ei vielä tarkoita suostumuksen saamista tai edes sitä, että kaikki alustan käyttäjät tulisivat tietoisiksi tutkimuksesta.

Suostumuskuilun ongelma liittyy olennaisesti keskustelufoorumien luonteeseen tiloina, jotka sijoittuvat julkisten ja yksityisten tilojen väliin. Vaikka keskustelufoorumi olisi täysin julkinen alusta, sikäli kuin kuka tahansa voi käydä lukemassa sitä tai osallistua siellä käytäviin keskusteluihin, sen käyttäjät voivat *mieltää* sen yksityiseksi tilaksi ja vastustaa viestiensä käyttöä tutkimuksellisia

47 https://ylilauta.org/info/fi_fi/saannot (viitattu 17.09.2024).

tarkoituksia varten. (Emt.) Tämä on mahdollista Hikikomeron tapauksessa erityisesti siksi, että osa sen käyttäjistä asettaa tiukkoja rajoja oman yhteisönsä ja ulkopuolisten välille ja suhtautuu epäluuloisesti yhteiskunnallisiin toimijoihin. Näytteestäni löytyy myös joitain viestejä, joissa ilmaistaan tavalla tai toisella vastarintaa tutkijoita kohtaan. Olen sulkenut nämä viestit ulos analyysistäni.

Suostumuskuilun ei nähdäkseni tarvitse kuitenkaan olla ongelma, mikäli alusta on julkinen, jolloin sen käyttäjien voidaan olettaa olevan tietoisia osallistuvansa julkiseen keskusteluun. Olenkin omaksunut tutkimuseettisen lähestymistavan, joka painottaa tutkimuksen kohteena olevan keskustelualustan julkisuuden tai yksityisyyden *astetta*. Hikikomero on näkyvä osa Ylilautaa ja kaikkien sen käyttäjien ja muidenkin luettavissa julkisesti, minkä takia sitä ei voida pitää kovin yksityisenä tilana. Sen käyttäjiä voidaan myös pitää tietoisina sen julkisuudesta, mikä tulee myös esiin joistain viesteistä. Hikikomeron julkisuus (yhdessä sen anonymiteetin kanssa) mahdollistaa näin sen tutkimuksellisen käytön tutkimuseettisessä mielessä.

Tästä huolimatta eettisiä kysymyksiä voi herättää se, että monet Hikikomeron keskusteluista koskettavat arkaluontoisia aiheita ja monia sen käyttäjistä voidaan pitää erityisen haavoittuvassa asemassa olevina. Turtiainen ja Östman (2013) korostavatkin sosiaalisen median tutkimusetiikassaan julkisuuden ja yksityisyyden lisäksi aiheiden arkaluontoisuutta. Vaikka tutkimuseettinen lähestymistapani hyväksyttäisiinkin Hikikomeron anonyymiyden ja julkisuuden osalta, voidaan sitä kritisoida tämän nojalla. Onko eettistä poimia aineistoon ja tutkimuskohteeksi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten jakamia kertomuksia omista arkaluontoisista ongelmistaan, kun niitä ei alunperin ole tuotettu tutkimuksellisia tarkoituksia varten?

En pidä arkaluontoistenkaan aiheiden sisällyttämistä aineistoon ongelmallisena sinänsä. Tutkimuseettisesti olennaisempaa on nähdäkseni se, millä tavoin ja millaisesta asemasta käsin tutkija käsittelee niitä. Kuten Turtiainen ja Östman (2013) korostavat, tutkijan tulisi huomioida ne kehystykset, joiden puitteissa tutkittavat itse puhuvat arkaluontoisista asioista. Hänen ei tulisi lähestyä tutkittaviaan patologisoivalla tavalla vaan kunnioittaa heitä. Tähän voisi lisätä, että mikäli tutkija päätyy vielä esittämään haavoittuvassa asemassa olevat tutkittavansa epäimartelevassa valossa, voidaan tutkimusta pitää heille vahingollisena.

Hikikomeron osalta arkaluontoisimmat aiheet koskevat itsemurhaa ja mielenterveysongelmia sekä tiettyjä syyllisyyteen ja häpeään liittyviä aiheita. Olen ottanut tutkimuseettiseksi ohjenuorakseni näiden aiheiden käsittelyn näkökulmista, jossa pyrin kunnioittamaan tutkittavien omaa tulkintakehystä mahdollisimman pitkälle. Tämä ei tarkoita, että olisin omaksunut ne omiksi kehystystavoikseni tai esittänyt tutkittavat aina sillä tavoin kuten he haluaisivat tulla esitetyiksi, vaan sitä, että olen vältellyt mahdollisimman pitkälle patologisoivaa ja moralisoivaa

lähestymistapaa.[48] Tällä on myös se tutkimuksellinen etu, että se pakottaa tutkijan tulkitsemaan tutkittaviensa diskurssia tavalla, joka haastaa tavanomaiset teoreettiset tulkintakehykset.

Tutkittavien ottaminen vakavasti edellyttää tutkijalta myös hänen oman subjektipositionsa tunnistamista. Kuten edellä korostin, tutkija ei ”löydä ja paljasta” totuutta tutkittaviensa diskursseista vaan esittää niistä omia tulkintojaan, mihin vaikuttavat hänen omat taustaolettamuksensa. Tuomalla ne esiin ja asettamalla ne alttiiksi kritiikille tutkija altistaa itsensä tiedeyhteisön arvioinnin kohteeksi ja asettuu dialogiin tutkittaviensa kanssa. Oman subjektiposition tiedostaminen edellyttää tutkijalta myös avoimuutta suhteessa hänen intresseihinsä tutkijana. Tutkimus ei ole täysin pyyteetöntä toimintaa vaan hyödyttää myös tutkijaa itseään esimerkiksi urakehityksen kannalta. Tämä voi osoittautua ongelmaksi myös omassa tutkimuksessani, mikäli tutkittavat kokevat sen itsensä hyväksikäytöksi.

Tätä haastetta ei voida ohittaa vain sen perusteella, että tutkijankin on ansaittava leipänsä, sillä tämä ei vielä perustele tutkimuksen yhteiskunnallista merkitystä tai hyötyä erityisesti tutkittavien näkökulmasta. Tarvetta tälle peräänkuuluttaa myös Kozinets (2020, 161–187), jonka mukaan tutkijan on punnittava tutkimuksesta koituvia hyötyjä ja riskejä erityisesti silloin, kun kyseessä ovat arkaluontoiset aiheet. Jotta tutkittavien hyväksikäytöltä vältyttäisiin, on minun kyettävä perustelemaan, että tutkimuksellani on hyötyä paitsi itselleni myös tutkittavilleni. Omien intressieni on oltava yhteen sovitettavissa tutkittavien intressien kanssa.

Nähdäkseni omat ja tutkittavieni intressit asettuvat päällekkäin tutkimukseni kriittisessä näkökulmassa, jossa valokeila kohdistuu yhteiskunnallisiin instituutioihin. Sosiaalisen vetäytymisen tulkinta yhteiskunnan ”oireena” mukailee tällaista lähestymistapaa, sillä oire ei ole niinkään psykopatologinen ongelma vaan vastalause yhteiskunnallisille rakenteille. Vaikka en ole omaksunutkaan tutkittavieni näkemyksiä kritiikittä, tutkimukseni toimii joka tapauksessa vallitsevien poliittisten käytäntöjen kritiikkinä. Se peräänkuuluttaa sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten materiaalisiin ja psyykkisiin tarpeisiin vastaavan ja autonomiaa vahvistavan sosiaalipolitiikanpolitiikan puolesta. Uskon, että omat intressini ovat näiltä osin yhtenevät tutkittavieni intressien kanssa.

48 En ole kuitenkaan pystynyt välttymään kaikelta arvostelulta osittain jo senkin vuoksi, että psykoanalyyttinen tulkinta on itsessään moraalisesti arvostelevaa, joskaan ei samassa mielessä kuin esimerkiksi työttömien syyttäminen laiskoiksi. Lisäksi, vaikka olenkin pyrkinyt puolustamaan tutkittavieni intressejä poliittisesti, en ole voinut täysin pitäytyä heidän poliittiselta arvostelultaan, sillä lähestyn tiettyjä poliittisia aiheita erilaisista normatiivista lähtökohdista kuin he tekevät (ks. luku 6).

5 Analyysi

5.1 Hikyt ja normot

Sosiaalinen vetäytyminen ei ole tutkimieni nuorten kohdalla vain tutkijan luoma leima, jonka alle hän on kategorisoinut heidät, vaan ennen kaikkea heidän itsensä omaksuma identiteetti. Hikikomeron käyttäjiä ei voida ainoastaan kuvailla sosiaalisesti vetäytyneiksi vaan he myös identifioituvat sellaisiksi. Käyttäjät kutsuvat itseään nimikkeellä ”hikky”, millä he erottautuvat muista ”normaaleista” ihmisistä eli ”normoista”.[49] Tämä taas on suomalainen vastine kansainvälisillä kuvalaudoilla käytetylle englanninkieliselle termille ”normie”, jota nettiyhteisöt käyttävät niiden ulkopuolisista ”normaaleista” ihmisistä (Nagle 2017).

Tässä alaluvussa tarkastelen diskursiivisesti tuotettua ja kollektiivisesti jaettua hikky-identiteettiä ja siihen liittyviä subjektipositioita. Tarkastelen sitä, millaisista osista hikky-identiteetti koostuu ja miten se vertautuu normoihin, jotka samaistan laudan käyttäjien vertaisryhmään eli muihin nuoriin. Ensimmäisessä kahdessa alaluvussa käsittelen kuvailevasti hikkyyden ja normouden välisiä rajanvetoja ja näistä käytyjä kiistoja sekä laudan käyttäjien näkemyksiä perhe- ja vertaissuhteistaan. Viimeisessä kolmessa alaluvussa käsittelen hikky-subjektipositioiden perustalle rakentuvia fantasmaattisia logiikkoja. Hikkyys ja normous osoittautuvat analyysissäni fantasmaattisiksi konstruktioiksi, jotka välittävät laudan käyttäjien suhdetta itseensä ja muihin ihmisiin.

On syytä toistaa, että käytän sanaa ”hikky”, kun viittaan hikky-identiteettiin tai -subjektipositioon, ja sanaa ”nyymi”, kun viittaan laudan käyttäjiin (olkoonkin, että nämä käytännössä sekoittuvat usein toisiinsa). ”Nyymi” on lyhenne sanasta ”anonyymi”, ja Ylilaudan käyttäjät viittaavat itseensä ja toisiinsa tällä lyhenteellä. Sanan käyttö perustuu siihen, ettei laudan käyttäjillä ole profiileja, vaan lähes jokainen heistä kirjoittaa viestejä nimikkeen ”anonyymi” alla. Sama käytäntö vallitsee myös englanninkielisillä kuvalaudoilla, joissa sanaa ”nyymi” vastaa englanninkielinen lyhenne ”anon”. Hikyn ja nyymin ero voidaan kiteyttää siihen, että siinä, missä kaikki hikyiksi identifioituvat käyttäjät ovat nyymejä, kaikki nyymit eivät identifioidu hikyiksi.

49 Laudalla ilmenee myös muita lyhenteitä, esimerkiksi ”komori” ja ”komeroitunut”. ”Hikky” tai ”/hikky/” voi kontekstista riippuen viitata myös Hikikomero-kuvalautaan.

5.1.1 Kuka on hikky?

Vaikka Hikikomeron nyymit identifioituvatkin laajalti hikyiksi, termin sisällöstä esiintyy myös paljon erimielisyyksiä ja kiistoja. Nämä debatit yltyvät laudalla intensiivisiksi, sillä ne koskevat suoraan hikky-yhteisön sisä- ja ulkoryhmän välisiä rajanvetoja. Toisin sanoen kyse siitä, kuka saa kutsua itseään hikyksi ja kuulua osaksi yhteisöä ja kuka taas jää ulkopuolisten normojen joukkoon. Kuten osoitan myöhemmin, hikyn ja normon välinen sisä- ja ulkoryhmäerottelu on myös voimakkaasti normatiivisesti latautunut ja noudattaa omaa fantasmaattista logiikkaansa.

Aineistosta on eroteltavissa ainakin viisi keskeistä rajanvetoa hikyn ja normon välillä.[50] Koska nämä rajanvedot tuottavat (yhtä lukuun ottamatta) erimielisyyksiä, ne toimivat samalla hikyn ja normon määrittelyä koskevan kiistan kohteina. Kaikki nämä rajanvedot tulevat esiin seuraavassa, erään hikkyyttä ja normoutta käsittelevän langan aloitusviestissä, jonka kirjoittanut nyymi pyrkii määrittelemään hikkyyden ja normouden eri asteineen. Pituudestaan huolimatta viesti on syytä lainata kokonaisuudessaan.[51]

> Normo:
> - Käy töissä ja viihtyy sielä suht siedettävästi. Ei rakasta työtään, mutta kyllä sielä selviää. Jos työttömänä, niin oletuksena on, että ei kauaan sellaisena pysy.
> -Ei MT [mielenterveys] ongelmia.
> - Käy väh joka toinen päivä suihkussa, pesee hampaat päivittäin
> - Ei pääsääntöisesti pelkää sosiaalisia tilanteita, vaikka välillä kömmäileekin jotain, joka sit vituttaa hetken, mutta pääsee tästä nopeasti yli
> - Laskuhumalassa tulee tänne larppaamaan [esittämään] jotain hikkyä ja blogpostaamaan jostain nolosta mitä tapahtu töissä/koulussa. 48-tunnin sisällä unohtanut koko nolon tapahtuman ja päässyt siitä täysin ylitse.
> - Elää aktiivisesti parisuhteessa, tai jos tapasinkku niin aktiivisissa panosuhteissa. Jos ei panolle pääse, niin kyse lähinnä omasta haluttomuudesta.
>
> Epäonnistunut normo:
> - Käy töissä, mutta ei viihdy sielä. Käy koska sosiaaliset paineet työttömyydestä pelottaa liikaa. Jos työttömänä, niin etsii aktiivisesti työtä/koulutusta vaikkakin vaihtelevalla menestyksellä.

50 Hikkyyden ja normouden väliset rajanvedot eivät tyhjenny täysin näihin viiteen rajanvetoon. Eräässä langassa käydään esimerkiksi keskustelua siitä, voiko hikyllä olla ajokorttia vai ei. Tällaiset rajanvedot eivät kuitenkaan toistu keskusteluissa yhtä tiheään ja usein.

51 Analyysin lomassa esitetyt siteeraukset eivät jatkossa sisällä aina koko alkuperäistä viestiä vaan ne ovat viesteistä harkinnanvaraisesti rajattuja lainauksia. En mainitse erikseen, milloin siteeraus pitää sisällään koko viestin ja milloin kyseessä on rajattu lainaus. Hakasulkeissa olevat tekstit ovat omia lisäyksiäni ja täsmennyksiäni.

-Joko ei MT ongelmia, tai pari kertaa saanut jotain SSRI nappeja "lievään masennukseen" joltain terveyskeskuksen omalääkäriltä.
- Huolehtii hygieniasta about yhtä hyvin kuin normokin. Ehkä välillä unohtaa käydä suihkussa yhtä rutiininomaisesti, mutta pääsääntöisesti normotasolla hygienia.
- Ei pääsääntöisesti pelkää sosiaalisia tilanteita, mutta jos kömmähdys tapahtuu, niin se jää vituttamaan muutamasta päivästä viikkoon.
- Nousuhumalassa tulee tänne larppaamaan hikkykostajaa ja paskaa itsekeksityistä kostoistansa ja laskuhumalassa valittaa kuinka feels bad kun ei tyty-ystävää [tyttöystävää]/naiset huoria.
- Joko ei tyty-ystävää, tai tyty-ystävä on vähän samalla tavalla säälittävä tapaus itsekkin normopiireissä. Ei ole neitsyt. Tod.näkösesti menetti neitsyytensä 20-vuotiaana umpikännissä jollekkin baarin 4/10 pimulle.

Lite-Hikky:
- Ei käy töissä. Saattaa käydä kuntouttavassa työtoiminnassa. Ongelmia päivärytmin ylläpidossa, että kaikki koulut ja työt menny vituiks, koska nukkuu pommiin ja sit kuumottaa mennä myöhässä paikalle, joten jättää menemättä kokonaan.
- Perus MT ongelmasetit. On psykopolilla asiakkaana. Masennus, ahdistuneisuushäiriö ehkä joku lievä personalisuushäiriö.
- Käy suihkussa vaan jos pitää mennä ihmisten ilmoille. Tämä tarkoittaa että ehkä kerran tai kaks viikossa. Pesee hampaansa harvemmin kuin käy suihkussa.
- Kuumottaa sosiaaliset tilanteet, mutta pienellä tsemppauksella selviää niistä kohtuullisesti. Pienet kämmit jää vituttamaan ja cringettää [nolottamaan] pitkäksi aikaa, mutta ei vaikuta muuten toimintakykyyn tai elämään.
- Ei tyty-ystävää, eikä ikinä ollut. Korkeintaan joskus 8-vuotiaana omasi tyttökaverin jonka kanssa keinuivat jossain leikkipuistossa. Neitsyt.

Hikky:
- Ei käy töissä. Tuskin käy kuntouttavassakaan. Jos käy, niin on jopa kuntouttavien luusereiden keskuudessa se burgerein [sosiaalisesti kyvyttömin]. Päivärytmiä ei ole, vaan täysin tuurista kiinni mihen aikaan vuorokaudesta on mennyt nukkumaan ja herännyt.
- Pitkät MT ongelmasetit. Masennusta, ahdistuneisuushäiriötä ja psykopolia [psykiatrista poliklinikkaa] ollut suurimmanosan koko elämästä. Laitoshoidossakin todennäköisesti joskus ollut ainakin vähän aikaan. Joku personalisuushäiriö.
- Ei käy suihkussa kuin aniharvoin. Ihmisten ilmoilla käy silloin kun ei muita ihmisiä ole.
- Sosiaaliset tilanteet kuumottaa erittäin paljon ja lähes kaikki sosiaalinen toiminta on tajutonta spagettejen taskusta valutusta [sosiaalisesti kyvytöntä, kiusallista ja ahdistavaa]. Herkkä ja romahtaa psyyke helposti mitä mitättömimmistä kämmeistä.
- Ei mitään mahdollisuuksia irl [”in real life”, internetin ulkopuolisen ”oikein elämän”] ystäviin, saatika seksuaalisiin parisuhteisiin. Jo lapsena kaikki vieroksu tätä. Neitsyt.

True Hikky®™:

- Ei ole ikinä edes käynyt töissä, jos joku edes kuntouttavaan yrittää pistää, niin psykoosit pamahtaa välittömästi tulille ja sitten mennään(taas) osastolle. Edes sossutantat ei yritä täten enää puskea töihin tai kouluihin.
- Vakavat MT setit. Epävakaa personalisuus, masennuspohjaisia psykooseja, personalisuus niin kieroutunut että vaikea diagnosioida yksittäistä häiriötä. Ravannut on/off mielisairaaloissa.
- Ei käy suihkussa kuin aniharvoin. Ihmisten ilmoilla käy silloin kun ei muita ihmisiä ole.
- Sosiaaliset tilanteet mahdottomia. Itse on jo niin sekaisin, että ei oikeen edes tajuakkaan kuinka kujalla itse on. Ei kuumota enää "noloista" tilanteista, vaan siitä kuinka murohyllyjen luona asuu se lohikäärme, joka johtaa reissuun takas osastolle.
- Ei mitään mahdollisuuksia irl ystäviin, saatika seksuaalisiin parisuhteisiin. Jo lapsena kaikki vieroksu tätä. Neitsyt.

Viesti on havainnollistava kahdessa mielessä. Ensinnäkin se tuo esiin hikyn ja normon välisten rajanvetojen lisäksi tämän kaksijakoisen luokituksen ulkopuolelle lukeutuvia ryhmiä. Tällaisia ovat erityisesti ”epäonnistuneet normot” ja ”true hikyt”, joista puhutaan myös muissa viesteissä. Toiseksi viestissä tulevat esiin edellä mainitut viisi keskeisintä hikkyyden ja normouden välistä rajanvetoa, jotka voi kiteyttää seuraavasti:

1) Ensimmäinen rajanveto liittyy hikkyjen vieraantumiseen sosiaalisesta elämästä, jota voi eritellä vielä sen perusteella, onko siinä kyse hikkyjen sosiaalisesta ulkopuolisuudesta ja sosiaalisten suhteiden puutteesta vai heidän sosiaalisesta ahdistuneisuudestaan ja kyvyttömyydestään. Ensimmäisessä on kyse siitä, että nyymit elävät pitkälti eristyksissä sosiaalisesta elämästä ja heillä on vain vähän tai ei lainkaan ystäviä ja tuttavia. Näitä vähäisiä vertaissuhteita saatetaan myös kuvata etäisiksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö heillä voisi olla nettikavereita eli internetin välityksellä ylläpidettyjä ystävyyssuhteita, joskin on vaikea arvioida, kuinka yleisiä nämä ovat. Myös suhteet perheenjäseniin ja sukulaisiin voivat olla etäiset tai katkenneet. Äärimmillään hikyn sosiaaliset kontaktit voivat esimerkiksi koostua pelkästään kauppojen kassatyöntekijöistä ja psykiatrisen poliklinikan henkilökunnasta.

Ulkopuolisuus voi näyttäytyä myös koettuna erilaisuutena suhteessa muihin, mikä tekee hikystä joukkoon sopimattoman yksilön, joka ei kykene samaistumaan muihin ihmisiin tai luomaan heihin kontaktia. Joskus tämä liittyy siihen, että hikky on suoranaisesti syrjitty ja kiusattu. Lisäksi nyymit voivat määritellä itsensä sisäänpäin kääntyneiksi ja sosiaalisia tilanteita vierastaviksi introverteiksi, jolloin ulkopuolisuudesta sosiaalisesta elämästä muodostuu keskeinen osa hikyn persoonallisuutta.

Hikyn sosiaalista vieraantumista määrittävät myös sosiaalinen ahdistus ja kyvyttömyys. Nyymit kertovat usein kärsivänsä ahdistusoireista sosiaalisissa

tilanteissa, mikä hankaloittaa merkittävästi uusien sosiaalisten suhteiden solmimista mutta myös työssäkäyntiä, opiskelua ja erinäisten asioiden hoitamista, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa asiointia. Vakavimmillaan ahdistusoireet tekevät myös arkisista asioista, kuten kaupassa käymisestä tai julkisilla liikennevälineillä kulkemisesta, erittäin vaikeita.

Ahdistuksen lisäksi nyymit pitävät itseään myös sosiaalisesti taidottomina tai kykenemättöminä toimimaan sosiaalisissa tilanteissa ”normaalilla” tavalla. He saattavat myös kutsua itseään ”burgereiksi” tai käyttäytymistään sosiaalisissa tilanteissa ”burgeroinniksi”. Sana viittaa aspergerin oireyhtymään, joka on autismikirjoon kuuluva neuroepätyypillinen poikkeavuus, johon liittyy usein erinäisiä vaikeuksia sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Vaikka osa nyymeistä onkin saanut autismidiagnoosin, ”burgerointia” käytetään laudalla lähinnä ei-kliinisenä yleisnimityksenä sosiaaliselle kyvyttömyydelle.

2) Toisessa rajanvedossa on kyse neitsyydestä tai seksuaalisesta kokemattomuudesta, jota monet nyymit pitävät hikkyyden ei-riittävänä mutta välttämättömänä ehtona. Kysymys siitä, voiko seksuaalisesti kokenut tai parisuhteessa ollut nyymi kutsua itseään hikyksi vai kuuluuko hän normojen kategoriaan, herättää laudalla voimakkaita kiistoja. Samoin nyymit kiistelevät keskenään siitä, voiko nainen olla hikky vai koostuuko hikkyjen joukko vain miehistä. Tämä sukupuolinen rajanveto perustuu ennen kaikkea siihen näkemykseen, että naiset ovat halutumpia kuin miehet ja heillä on paremmat mahdollisuudet päästä seksuaalisiin tai romanttisiin suhteisiin. Näiden seikkojen valossa hikkyys ei ole puhtaasti ulkopuolisuutta sosiaalisesta elämästä, työstä ja opiskelusta, vaan siinä on kyse myös sukupuolesta ja ulkopuolisuudesta seksistä ja parisuhteista.

3) Kolmanneksi laudan nyymit ovat yleensä työn ja koulutuksen ulkopuolella, ja monet rajaavat hikkyyden tavalla, joka sulkee ulos työssäkäynnin tai opiskelun. Tämä tarkoittaa myös sitä, että nyymit ovat useimmiten taloudellisesti riippuvaisia erinäisistä sosiaalietuuksista, erityisesti työmarkkinatuesta, toimeentulotuesta ja asumistuesta. Eräät esittävät vielä tarkempia rajanvetoja väittäen esimerkiksi, että todelliset hikyt elävät toimeentulotuen varassa siinä missä työmarkkinatuki on työttömille normoille. Tällaisissa näkemyksissä myös työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat jakaantuvat kahteen kastiin, joissa hikyt edustavat kaikista heikoimmassa asemassa olevia työttömiä ja normot taas niitä, jotka ovat ensisijaisten etuuksien varassa ja paremmassa asemassa työmarkkinoilla.

Myös näihin rajanvetoihin liittyy kiistoja, jotka eivät tosin ole yhtä voimakkaita kuin edellisten rajanvetojen tapauksessa. Kaikki laudan nyymit eivät nimittäin ole työn ja opiskelun ulkopuolella, minkä lisäksi osalla on jonkin verran työhistoriaa. On siis ymmärrettävää, ettei osa nyymeistä pidä työn ja koulutuksen ulkopuolisuutta hikkyyden ennakkoehtona. Heidän mielestään hikkyydessä on kyse ennen kaikkea sosiaalisesta ja seksuaalisesta ulkopuolisuudesta, ei niinkään työn ja opiskelun ulkopuolisuudesta. Näytteen perusteella jää epäselväksi, kuinka korkealle nyymit

ovat kouluttautuneet. Vaikka monet nyymit mainitsevatkin jättäneensä opinnot kesken, heidän joukkoonsa kuuluu myös korkeakoulutettuja. Matala koulutus tai koulupudokkuus eivät siis välttämättä ole hikyn ominaispiirteitä.

4) Neljäntenä rajanvetona monet nyymit pitävät elämänhallintaa, johon liittyvien ongelmien nähdään olevan ominaisia hikyille. Yllä olevassa lainauksessa tämä tiivistyy suihkussa käymiseen, hampaiden pesuun ja unirytmin ylläpitoon, joihin hikyt eivät panosta, mutta laajemmin kyse on arjen hallinnan ja terveellisten elämäntapojen puutteesta. Hikky ei pidä huolta itsestään vaan syö epäterveellisesti, uppoutuu videopeleihin, elokuviin, sarjoihin, animeen ja mangaan, ja saattaa (väärin)käyttää alkoholia, päihteitä ja lääkkeitä. Elämänhallinnan ongelmiin saatetaan liittää myös ajatus elämän ”tyhjäkäynnistä” tai siitä, että elämä on sisällötöntä ja aika täyttyy itseään toistavalla tai muutoin epämielekkäällä tekemisellä. On jälleen syytä mainita, etteivät kaikki nyymit ole yhdenmielisiä tästä rajanvedosta tai mahdu elämänhallinnaltaan puutteellisen hikyn lokeroon. Läheskään kaikilla ei ole vastaavia elämänhallinnan ongelmia eivätkä kaikki kuvailisi elämäänsä sisällöttömäksi.

5) Viimeiseksi hikyillä oletetaan yleensä olevan joukko mielenterveysongelmia tai kognitiivisen ja sosiaalisen toiminnan vaikeuksia. Sosiaalisten tilanteiden pelon lisäksi nyymit kärsivät esimerkiksi masennuksesta, paniikkikohtauksista, pakko-oireilusta, persoonallisuushäiriöistä ja psykooseista. Sosiaalisen ja kognitiivisen toiminnan vaikeuksien osalta mainintoja saavat esimerkiksi ADHD eli tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriö ja oppimisvaikeudet. Lisäksi, kuten yllä on käynyt ilmi, osa nyymeistä sijoittuu autismikirjolle ja on saanut myös tätä vastaavan diagnoosin. Vaikka nyymien puheessa vilisee runsaasti psykiatrisia termejä, kaikki eivät välttämättä ole mielenterveyspalvelujen piirissä ja heidän ongelmansa voivat olla diagnosoimattomia ja hoitamattomia. Psykiatrisen kielen käyttö ei välttämättä kerrokaan niinkään diagnooseista tai mielenterveyspalvelujen asiakkuudesta, vaan se heijastelee myös vallalla olevaa ”terapiakulttuuria” eli psykiatrisen termistön leviämistä arkikieleen (ks. luku 5.4.4).

Hikyn mielenterveysongelmat eroavat muista hikyn ja normon välisistä rajanvedoista siten, ettei mielenterveysongelmia pidetä juurikaan varsinaisena ehtona hikkyydelle, vaikka hikyn nähtäisiinkin usein kärsivän mielenterveysongelmista. Mielenterveysongelmattoman hikyn idea ei herätä samanlaisia kiistoja kuin ajatus kavereita omaavasta, seksuaalisesti kokeneesta, työssä käyvästä tai elämäänsä hallitsevasta hikystä. Tämä johtuu siitä, että mielenterveysongelmien rooli hikky-identifikaation fantasmaattisessa logiikassa on poikkeava suhteessa muihin rajanvetoihin, mihin palaan myöhemmin (ks. luku 5.4.4).

Taulukko 2. Hikkyyden ja normouden rajanvedot.

Hikky	Normo
Sosiaalisesti eristäytynyt ja ulkopuolinen (erilainen, syrjitty ja kiusattu, introvertti) Sosiaalisesti kyvytön ja ahdistunut	Sosiaalisesti verkostoitunut ja sisäpuolinen (”normaali”, ei syrjitty tai kiusattu, ekstrovertti) Sosiaalisesti kyvykäs ja itsevarma
Seksuaalisesti kokematon Epähaluttu Mies	Seksuaalisesti kokenut Haluttu Mies tai nainen
Työn ja opiskelun ulkopuolella	Töissä ja/tai opiskelee
Puutteellinen elämänhallinta Elämällä ei sisältöä	Ei elämänhallinnan puutteita Elämällä sisältö
Mielenterveysongelmainen Sosiaalisessa ja kognitiivisessa toiminnassa vaikeuksia	Psyykkisesti terve Ei sosiaalisen ja kognitiivisen toiminnan vaikeuksia

Korostamani rajanvedot sisältävät pitkälti samoja elementtejä, mitä on tuotu esiin aiemmassa Hikikomero-tutkimuksessa. Erityisesti Ari Haasion (2018, 51) luoma taulukko sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten ominaispiirteistä suhteessa normoihin (tai Haasion sanoin ”yhteiskunnan normatiiviseen odotusarvoon”) muistuttaa paljon omaani. On myös huomion arvoista, että näihin rajanvetoihin perustuva hikky-identiteetti on osittain päällekkäinen sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksessa käytettyjen määritelmien kanssa, joissa se nähdään olotilaksi, johon liittyy pitkittynyt ulkopuolisuus sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta elämästä. Tutkijoiden keskuudessa vallitsee myös vahva konsensus siitä, että sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt kärsivät usein mielenterveysongelmista. (Ks. luku 2.1)

Nyymit rajaavat sosiaalisen vetäytymisen kuitenkin tarkemmin kuin tutkijat. Tutkijat eivät ensinnäkään pidä elämänhallintaa keskeisenä sosiaalista vetäytymistä rajaavana tekijänä, vaikka he voivatkin kiinnittää huomiota siihen liittyviin seikkoihin, esimerkiksi epätavallisiin päivärytmeihin (ks. esim. Kaneko 2006). Lisäksi tutkijat eivät rajaa sosiaalista vetäytymistä pelkästään miessukupuoleen, vaikka tutkimuskirjallisuus kertookin sosiaalisesti vetäytyneiden ydinryhmän koostuvan pääasiassa miehistä (ks. luku 2.1.3). Kaikista poikkeavin rajanveto liittyy seksuaaliseen kokemattomuuteen. Tiedossani ole Hikikomeroa käsittelevien tutkimusten lisäksi yhtäkään sellaista tutkimusta, jossa annettaisiin minkäänlaista erityisarvoa sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten seksuaaliselle kokemattomuudelle. Kaikkiaan näyttäisi siltä, että sosiaalinen vetäytyminen nuorten itse omaksumana identiteettinä eroaa ainakin yhdellä keskeisellä tavalla tutkijoiden käyttämistä määritelmistä.

Jyrkkä rajanveto hikkyjen sisäryhmän ja normojen ulkoryhmän välillä edellyttäisi yksilöiden jakautumista selkeällä tavalla kahteen eri luokkaan. Tämä osoittautuu kuitenkin ongelmalliseksi ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin on selvää, etteivät nyymit jakaudu ominaisuuksiltaan selkeästi kahteen luokkaan. Pikemminkin he asettuvat johonkin pisteeseen hikyn ja normon välisellä jatkumolla muistuttaen hikkyä joillain tavoin ja normoa toisin. Tällaisten aste-erojen olemassaolo käy ilmi esimerkiksi eräässä langassa, jonka AP pyytää nyymejä esittelemään itsensä hikkyinä ja kommentoimaan, minkä ”tierin” eli tason hikkyjä he ovat. Lanka kerää vastauksiksi seuraavanlaisia viestejä.

>m31 [mies, 31 vuotta]
>työtön
>ei koulutusta,yritetty on mutta kaikki jääny kesken
>kavereita on muutama mutta niitä näkyy kerran kuussa max
>sukulaisiin en pidä yhteyttä,paitsi pariin
>en ole vammainen
>ulkonäöltä menisin 100% normosta
>ujo ja hiljainen burgeri
>harrastuksina pyöräily ja tietty koneella istuminen
>en juo alkoholia tai käytä muitakaan päihteitä,röökiä kyllä kuluu
>syön suht terveellisesti,ja pidän kämppäni yleensä siistissä kunnossa

Nyymit vaikuttavat siis olevan melko monen ”tierin” hikkyjä. Toiseksi eroja nyymien välille syntyy myös sen perusteella, ovatko he olleet ulkopuolisia koko ikänsä vai onko ”hikkyyntyminen” alkanut vasta lapsuuden jälkeen tai myöhemmin nuoruudessa. Osan mielestä tämä rajoittaa sitä, voiko nyymi kutsua itseään hikyksi, joskin tämä liittyy valtaosin siihen, löytyykö nyymin menneisyydestä kokemuksia seksuaalisista ja seurustelusuhteista.

Hikyn ja normon välinen jyrkkä rajanveto osoittautuu näiden tekijöiden valossa varsin ahtaaksi dikotomiaksi, mikä ei tosin estä osaa nyymeistä vartioimasta tarkkaan sisä- ja ulkoryhmänsä välisiä rajoja. Yksi tämän seurauksista on ”epäonnistuneen normon” kategoria, jota käytetään nyymeistä, jotka kuuluvat joillain tavoilla hikkyihin mutta eroavat heistä jonkin keskeisen rajanvedon, esimerkiksi seksuaalisen kokemattomuuden, suhteen. Tämän kategorian funktiona on yhtäaikaisesti rekisteröidä hikkyyden ja normouden välinen jatkumo ja ylläpitää jyrkkää jakoa sisä- ja ulkoryhmään.

Kiistely hikkyyden ja normouden välisistä rajanvedoista jakaa nyymejä karkeasti kahteen leiriin. Yhtäällä ovat ne, jotka puolustavat tiukkaa rajaa hikyn ja normon välillä ja ovat haluttomia sallimaan ulkopuolisten nyymien läsnäolon laudalla. Nämä ovat nyymejä, jotka nimittelevät esimerkiksi seksuaalisesta kokeneisuudestaan kertovia nyymejä normoiksi ja kehottavat heitä poistumaan laudalta (usein

voimasanojen saattelemana). Näiden nyymien keskuudessa vallitsee yleisesti myös näkemys siitä, että Hikikomero on rappioitunut ajan myötä, sillä sinne on päästetty liikaa normoja, ja lauta tarvitsisi tiukempaa moderointia ja kontrollia, jotta normoista ja heidän puheistaan päästäisiin eroon. Erään nyymin mukaan lauta on jo sen verran pilalla, ettei se ole enää pelastettavissa normoilta.

> Taitaa minun osaltani olla Ylilaudan /hikky/ ja koko Ylilaudan selaaminen tässä. Niin pahasti saastunut paikka ettei tätä enää kestä selata ilman että tekisi mieli suorittaa normojen kansanmurha.
>
> Hyvästi toverit, koittakaa jaksaa. Kyllä teilläkin vielä palaa pinna sen verran että kykenette hylkäämään tämän ripulikasan.
>
> Ja normot, senkus pidätte paskan lautanne. Internetissä on jäljellä upeita paikkoja joista te vähäälyiset vittupäät ette. [sic] Normot eivät ole koskaan mitään hienoa luoneet, sillä eivät he sitä osaa. Normojen mielestä ei löydy luovuutta saati älyä sellaiseen. Osaavat vain tuhota kaiken kauniin.
>
> Vihaan normoja niin paljon.

Tästä lainauksesta käy ilmi paitsi normoihin kohdistuva aggressiivisuus myös näkemys hikky-yhteisöstä normojen ulkoryhmän uhkaamana. Hikky-yhteisö on piiritetty yhteisö, joka on jatkuvasti normojen hyökkäysten ja soluttautumisen kohteena.

Toisen leirin muodostavat nyymit, jotka kritisoivat ja pilkkaavat näitä ”true hikkyjä”. Heitä pidetään lapsellisina ja muutoinkin luonteenvikaisina. Arvostelun kohteeksi otetaan myös heidän harjoittamansa portinvartijuus, jota pidetään elitistisenä tai muutoin epämielekkäänä. Tämän kritiikin mukaan Hikikomeron tulisi olla avoin monenlaisille nyymeille ja hikkyyden tiukka rajaaminen pieneksi sisäpiiriksi on liian ulossulkevaa ja perustuu tyhjänpäiväisille ja perusteettomille erotteluille ja oletuksille. Tähän liittyy myös kritiikki hikkyyden objektiivisen määrittelyn mahdollisuutta kohtaan, kuten käy ilmi seuraavasta lainauksesta.

> Tänne ehkä tarvittaisiin alalauta ihan vain mielenterveysongelmista, niin nämä pari henkilöä saisivat jäädä keskenään huutamaan normoa toisilleen koska muut ihmiset eivät ikinä täytä ainoastaan heidän omassa mielessään luomaansa kuvaa ainoasta oikeasta true-hikystä. Itsekin ehkä siirtyisin sinne koska olen ihan vitun kyllästynyt jokapäiväiseen inttämiseen täällä miten nämä pari henkilöä ovat mielestään maailman ainoat hikyt ja kellään muulla ei ole oikeutta puhua mitään koska heillä on ollut teini-ikäisenä kaveri/lapsi jota eivät ikinä näe/koira/mielikuvitusystävä/nettikaveri.

Tämän nyymin mukaan ei siis ole mahdollista muodostaa minkäänlaista objektiivista määritelmää ”ainoalle oikealle true-hikylle”, sillä tällaiset rajanvedot voivat perustua vain nyymien omiin subjektiivisiin ja mielivaltaisiin näkemyksiin, eivät objektiivisiin faktoihin. Osa nyymeistä myös pilkkaa aidosta hikkyydestä kiinnipitäviä nyymejä viemällä heidän argumenttinsa absurdeihin mittasuhteisiin, mitä havainnollistavat seuraavat kolme lainausta:

> truuhikky on syntynyt neliraajahalvaantuneena ja viettänyt koko elämänsä suljettuna pimeään huoneeseen poissa normojen paheksuvilta katseilta.
>
> *
>
> True hikky asuu napapiirin pohjoispuolella, alasti puussa ja ei ole edes kuullut netistä tai autoista.
>
> *
>
> truuhikky on täysin kykenemätön tuntemaan iloa yhtikäs mistään. itseasiassa truuhikky viettää kaiken hereilläoloaikansa tuijottamalla seinää sillä kaikki muu olisi normoa.

Jyrkkiä sisä- ja ulkoryhmän rajoja vartioivat nyymit eivät kuitenkaan ole ilman vasta-argumenttia. Mikäli aitoa hikkyyttä ei voida määritellä, eikö koko sana menetä mielekkyytensä? Tämän taustalla voi nähdä sen varsin ymmärrettävän intuition, että vaikka hikkyydelle ei voitaisikaan antaa vedenpitävää objektiivista määritelmää, käytännössä raja on vedettävä johonkin. Muutoin kuka tahansa voisi väittää olevansa hikky. Kuten eräs nyymi parodioi:

> Niin. Jokainen joka tuntee välillä hetken yksinäisyyttä on ilmeisesti hikky. Jos välillä tuntuu vähän masentavalta on hikky. Ilmeisesti hikkyyttä ei haittaa vaikka olisi parisuhteessa, töissä ja vilkas sosiaalinen elämä. Olet heti oikeutettu luonnehtimaan itseäsi hikkyksi jos muniasi vähän kutittaa tms.

Kiista hikkyyden ja normouden määrittelystä osuu suoraan metakielen mahdottomuuden lacanilaiseen ytimeen, ”hikky” kun ei ole mikään varsinainen ihminen tai ryhmä vaan *merkitsijä*, eikä mikä tahansa merkitsijä vaan *mestarimerkitsijä* (S^1), merkitsijä vailla merkittyä. Kielessä oleva aukko ilmaantuu mahdottomuutena asettaa merkitsijän ”hikky” merkitystä vankalle perustalle. Koska metakieltä ei ole olemassa, ei ole myöskään sellaista auktoriteettia, joka voisi kertoa, mitä hikkyys ”todella” tarkoittaa. Mikä tahansa rajanveto on viime kädessä mielivaltainen eikä välttämätön.

Tällä on seurauksia hikky-identiteetin kannalta, sillä sikäli kuin ”hikkyys” on merkitsijä vailla merkittyä myös nyymien identiteetti uhkaa romuttua. Mikäli

hikkyyden merkitys ei ole kiinnitettävissä, kukaan ei voi oikeasti olla hikky (tai kaikki voivat olla hikkyjä, mikä johtaa samaan ongelmaan). Suojellakseen identiteettiään nyymit joutuvatkin nojautumaan repressiivisiin mekanismeihin. Vaikka kielessä olevasta aukosta ei voida päästä eroon, se voidaan tukahduttaa, mikä hikky-identifikaation tapauksessa tarkoittaa aukon muodostaman uhan ulkoistamista normon hahmoon. Tämä saa asiat näyttämään siltä, että kuka tahansa hikkyyden ja normouden välisiä rajanvetoja kyseenalaistava nyymi on vain normo, joka uhkaa tavalla tai toisella tuhota hikyt.

Hikky-yhteisö voi siis näyttäytyä osalle nyymeistä piiritettynä yhteisönä, mutta tämän analyysin valossa piiritys on hikkyyden *konstitutiivinen* elementti. Ei ole hikkyyttä ilman normouden muodostamaa uhkaa. Kuten myöhemmin nähdään, tämä uhka on ekvivalentti kastraatioahdistuksen kanssa, mikä määrittää koko hikky-identiteetin fantasmaattista logiikkaa. Ennen tähän siirtymistä on kuitenkin syytä valaista hieman nyymien perhetaustoja ja vertaissuhteita, ne kun tarjoavat tälle keskustelulle olennaista kontekstia.

5.1.2 Perhetaustat ja vertaissuhteet

Sosiaalista vetäytymistä pidetään tutkimuskirjallisuudessa usein tavalla tai toisella patologisen psykososiaalisen kehitysprosessin tuotoksena. Tällöin korostuvat vetäytyneiden nuorten lapsuudenperheen olosuhteet ja vertaissuhteet, joiden nähdään muovanneen vetäytyneiden nuorten psykososiaalista kehitystä ja altistaneen heidät sosiaaliselle vetäytymiselle. Erityisesti painoarvoa on annettu ongelmallisille perheoloille ja kiusaamiskokemuksille. (Ks. luku 2.1.2.) Tämän perusteella voisi odottaa, että lapsuudenperheen oloihin ja kiusaamiseen liittyvät ongelmat nousevat esiin myös Hikikomerossa.

Näin näyttääkin olevan, sillä ongelmallisten perheolojen ja vertaissuhteiden tematiikka toistuu niissä viesteissä, missä nyymit kertovat henkilökohtaisista taustoistaan ja ihmissuhteistaan. Nämä kuvaukset eivät kuitenkaan ole kovin yhtenäisiä, vaan nyymit vaikuttavat tulevan hyvin kirjavista perhetaustoista ja, vaikka heitä yhdistää sosiaalinen ulkopuolisuus, heidän kokemuksensa vertaissuhteista ja koulun sosiaalisesta ilmapiiristä ovat vaihtelevia. Erittelen seuraavassa lyhyesti näitä viestejä. Kyseessä on karkea analyysi, sillä tutkimuksen pääasiallinen fokus on muualla kuin nyymien henkilökohtaisissa taustoissa ja aineisto sisältää rajoitteita sen suhteen, mitä nyymien taustoista ja ihmissuhteista voi päätellä.[52]

52 Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten perhetaustoihin ja vertaissuhteisiin pääsisi paremmin käsiksi kattavilla elämänkerrallisilla aineistoilla (ks. esim. Saari ym. 2020), mitkä mahdollistaisivat myös nuorten elämänkulun tarkastelun. Omassa näytteessäni kuvaukset perhetaustoista ja vertaissuhteista jäävät sirpaleisiksi ja vertaissuhteiden osalta myös varsin vähäisiksi, mikä jättää näiden viestien muodostaman kokonaiskuvan puutteelliseksi.

Kun nyymit puhuvat perhetaustoihinsa liittyvistä ongelmista, piirtyy niistä kaksijakoinen kuva. Yhdet nyymit tulevat perheistä, joita leimaavat perheen sisäiset konfliktit ja vanhemmat, joilla on vaikeita luonteenpiirteitä ja jotka sortuvat kaltoinkohteluun ja väkivaltaan. Nämä viestit sisältävät myös jonkin verran viittauksia vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmiin ja ylisukupolviseen huono-osaisuuteen. Osalla nyymeistä on myös kokemuksia huostaanotosta. Toiset nyymit kuvailevat perhesuhteitaan kylmiksi ja etäisiksi, jolloin niitä ei ole koettu yhtä kuormittaviksi mutta ei toisaalta läheisiksi tai tukeviksikaan. Molemmissa tapauksissa perhesuhteet voivat näyttäytyä vetäytymistä aiheuttaneena tai siitä selviytymistä vaikeuttaneena tekijänä.

Esimerkin ensimmäisestä ryhmästä tarjoaa seuraava nyymi, joka kuvailee perheolojaan riitaisiksi. Ongelmien syy paikannetaan riidanhaluiseen ja kaltoinkohtelevaan äitiin, jolle annetaan pitkä luonteenvikojen lista. Perheessä on tapahtunut myös väkivaltaa äidin taholta, suurimmaksi osaksi isää mutta ”hitusen” myös nyymiä itseään ja hänen sisarustaan kohtaan:

> Isä on ollut läpi elämän miun tukipylväs ja aikuisena myös yks miun parhaista kavereista. Järkevä ja kiltti mies. Harmillisesti hän on liian kiltti ja äiti kävelee tämän yli normaaleissa asioissa, silloin kun on kyse tärkeästä asiasta nousee aivan järjetön riita.
>
> Äiti on yksi hirveimpiä ihmisiä ketä tunnen. Hän varsin typerä, erittäin äkkipikainen, hyvin kontrolloiva ja tuomitseva, on pyytänyt anteeksi ehkä kahdesti elämässään (ja kerran tarkoittanut sitä), tuhlaa rahaa niin nopeasti kuin sitä saa, riitelee huutamalla naama punaisena, pahoinpitelee kaikkia lähellä olevia henkisesti. Hänen kanssaan ei voi keskustella oikeastaan mistään rauhallisesti. Niin ja hänellä oli salainen suhde toiseen mieheen (kunnes jäi kiinni) sekä yläasteella soitteli rehtorille eri oppilaista, jolloin minua alettiin kiusaamaan seuraavat kaksi vuotta.
>
> Läpi elämän niin kauas kuin muistan ovat vanhemmat lähes päivittäin riidelleet ja uhkailleet avioerolla toisiaan. Hitusen fyysistä väkivaltaa äidin puolelta minuun ja sisarukseen, isän naaman raapi kynsillä kerran verille. Harmillisesti eivät ole vieläkään eronneet. Ovat kuitenkin nykyään onnellisen oloisia.

Lainauksesta käy myös ilmi, miten vanhempien toiminnan nähdään johtaneen omaan vetäytymiseen tai siihen liittyviin tekijöihin. Tässä tapauksessa kyse on konkreettisesti äidin tekemistä yhteydenotoista nyymin koulun rehtorille, mikä johti kiusaamiseen. Perheeltä ei myöskään ole saatu tukea omille elämänvalinnoille, missä pääsyyllinen on jälleen kerran äiti. Kuten nyymi jatkaa:

> Itse yritän juuri keksiä miten tulisin äidin kanssa toimeen. Sairastuin tuossa nelisen vuotta sitten ja opiskelusta tuli aivan helvetin rankkaa sen jälkeen. Pohdin vaihtoehtoja ottamalla koulusta vuoden loman ja suunnittelin, että menen maamieskouluun ja ryhdyn lomittajaksi. Ammattikorkeakoulu kun tuntui lähes mahdottomalta, saati sitten alalla työllistyminen. Kerroin suunnitelman ja keskustelun jälkeen vanhemmat sanoivat ihan hyväksi.
> Sitten kun tuli aika sanoutua irti korkeakoulusta äiti aloitti päivittäisen haukkumisen. Hänen mukaansa olen: idiootti, ajan tuhlaaja, laiskuri, saatanan typerys, vitun hölmöläinen, ei-kukaan-ole-noin-tyhmä, rahantuhlaaja sekä paljon paljon muuta. Lisäksi kun kerroin, että ajattelin hitsaajan ammattia toisena tulolähteenä hän haukkui kaikki hitsaajat juopoiksi, luusereiksi ja idiooteiksi.
> Tämän kaiken vielä kestin mutta kun isä sitten pyysi vielä yrittämään koulua niin palasin ja hautasin omat unelmat toistaiseksi. Samalla tavalla on mennyt moni asia elämässä. On jotain mitä itse haluan elämässä tehdä ja äiti hakkaa henkisesti jatkuvalla syötöllä jos ei pidä siitä.

Eräillä nyymeillä perhetaustaan on liittynyt ylisukupolvisen huono-osaisuuden tutkimuksessa toistuvia seikkoja eli vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmia, työttömyyttä ja taloudellista ahdinkoa (Saari ym. 2020). Kun lapsuudenperheen sosioekonominen status on matala, ongelmana ei ole ainoastaan perheen sisäinen ilmapiiri vaan myös köyhyyteen liittyvä stigma ja materiaalinen niukkuus. Kuten eräs nyymi kuvailee:

> En väitä että minusta olisi tullut tälläinen vain vanhempieni takia, mutta siinä taitaa olla suurin syy. Kasvatusta; ei ollut, ja sosiaalitoimisto elätti perheeni koko lapsuuteni ja nuoruuteni. Se köyhyys taitaa olla vaikein asia käsitellä kuluttajien ja materialistien keskellä. Jo pienenä ymmärsin huonon asemani kun koulukaverit naureskelivat porukalla köyhälle perheelleni. En pystynyt edes harrastamaan juuri mitään koska ei ollut varaa, isäni ajatusmaailmassa lapselle riittää hiilaripaska jääkaapista ja sänky. Niinpä ylimääräiset rahat voikin sitten ryypätä kurkusta alas lapsen elämänlaadun parantamisen sijaan kjeh. En tutustunut pienenä peleihin tai muuhun poikalasten touhuihin, koska ei ollut varaa ostaa pelikoneita.

Toisessa perhesuhteiden ryhmässä suhteita kuvaillaan kylmiksi ja etäisiksi. Näissä kuvauksissa perheenjäsenet ovat vieraita toisilleen eivätkä he kommunikoi keskenään. Tällöin itsen ja perheen välille nousee eräänlainen emotionaalinen muuri. Eräs nyymi paikantaa ”tunnevammansa” syyt hänen lapsuudenperheensä ilmapiiriin, jossa perheenjäsenten välille ei muodostanut läheisiä siteitä eikä asioista ja ongelmista koskaan puhuttu toisille.

> En tunne perhettäni oikeastaan ollenkaan koska ikinä ei mistään puhuttu. En tiedä isovanhempieni nimiä tai minkä ikäisiä tarkalleen omat vanhempani ovat tai mistä ovat kotoisin. Veljeni kanssa en ole puhunut sanaakaan varmaan 15 vuoteen. Ei edes kadulla moikata jos vastaan kävelee.Tän kaltaisia esimerkkejä olisi vaikka kuinka paljon. Vanhempani olivat periaatteessa ihan hyviä ja kunnollisia. Työssäkäyviä. Ei vaan kuulunut meidän perheen tapoihin jutella juuri mistään. Ilmapiiri oli sellainen ettei edes tullut mieleen puhua jostain omista ongelmista tai ylipäätäänsä mistään kuulumisista. Monen nuoren läpikäymä teiniangsti vaihekin jäi multa kokonaan väliin.
>
> Vasta nyt näin hikkyyntyneenä ja ties kuinka monen psykiatrin kanssa keskustelleena tajusin että mulle kehittyi varmaan joku tunnevamma kiitos tuon ilmapiirin. Huomaan nykyään etten osaa käsitellä tunteita ollenkaan vaan ne jotenkin ylikuormittavat mun aivot ja saavat mut viiltelemään. Kärsin sosiaalisten tilanteiden pelosta ja omaan erittäin huonon itsetunnon. Luulen että osasyy löytyy kyllä millaisessa kodissa elin lapsuuden ja nuoruuden.
>
> Vanhempieni kanssa olen kuitenkin väleissä ja käyn pari kertaa kuukaudessa kahvilla heidän luonaan. He eivät tiedä mitään mun hikkyydestä tai pahasta olosta. Koska ei me vieläkään mistään asioista puhuta. Yhdentekevää small talkkia ainoastaan.

Vaikka tällaiset perhesuhteet eivät näyttäydy yhtä vaikeina, eivät ne toisaalta ole myöskään sellaisia, mistä nyymit saisivat ongelmilleen tukea. Perheenjäsenet eivät välttämättä ole edes tietoisia nyymien ongelmista ja heitä varten pidetään yllä ”normokulisseja”, kuten eräs nyymi asian ilmaisee. Eräät nyymit pelkäävät päätyvänsä perheenjäsenten tuomitsemaksi, mikäli heidän ongelmansa paljastuisivat heille, ja joillekin näin vaikuttaakin käyneen. Myös itsen vertailu sukulaisiin tai heidän odotuksiinsa voi tuottaa kokemuksen suvun ”mustana lampaana” olemisesta. Kylmiä ja etäisiä perhesuhteita voi siis myös varjostaa omien ongelmien ja elämäntilanteen tuottama häpeä.

Nyymien kuvaukset ongelmallisista perheoloistaan ovat linjassa aiemman sosiaalisen vetäytymisen tutkimuksen kanssa. Kylmien ja etäisten perhesuhteiden ongelmakaan ei ole aiemmalle tutkimukselle tuntematon. (Muris & Ollendick 2023.) Tutkimukseni toistaa nyymien perhesuhteiden osalta myös aiempaa Hikikomero-tutkimusta. Salminen-Tuomaala ym. (2021) tuottavat pitkälti samanlaisen listan nyymien perhesuhteisiin liittyvistä ongelmista aihetta käsittelevässä tutkimuksessaan. He toisaalta tuovat myös esiin, että perheestä puhutaan laudalla myös myönteiseen sävyyn ja osa nyymeistä on saanut tukea perheenjäseniltään. Heitä ei myöskään haluta vahingoittaa, mikä on saanut osan nyymeistä välttymään itsemurhalta. Vaikka oma lähestymistapani on ollut ongelmakeskeinen, on syytä

korostaa, että nyymit puhuvat myönteiseen sävyyn perheoloistaan myös omassa aineistossani. Ongelmalliset perhesuhteet eivät suinkaan kosketa kaikkia.

Nyymien perhetaustojen kirjavuus haastaa sen (joidenkin nyymienkin kannattaman) näkemyksen, että nuorten (miesten) syrjäytyminen johtuisi erityisesti perheoloista, joissa isän auktoriteetti ei ole läsnä. Tässä jokseenkin oidipaalisen mytologian sävyttämässä narratiivissa nuoren ongelmat paikannetaan oikeanlaisen miehen mallin puutteeseen ja liialliseen riippuvuuteen äidistä, minkä nähdään tekevän nuoren (miehen) kyvyttömäksi toimimaan maailmassa autonomisena yksilönä. (Farrell & Gray 2018; ks. myös Julkunen 2010, 173–177.) Tätä vastaavasti sosiaalisen vetäytymisen tutkimuskirjallisuudessa esiintyy väitteitä siitä, että vetäytymiselle altistavat erityisesti vanhempien ylisuojelevat ja hemmottelevat kasvatustyylit (Muris & Ollendick 2023).[53] Tiedossani ei kuitenkaan ole tutkimusta, missä tämä osoitettaisiin uskottavasti.

Perhesuhteet voivat siis muodostua hikylle painolastiksi, joka ankkuroi hänet sosiaaliseen vetäytymiseen, mutta miten on hänen vertaissuhteidensa laita? Nyymeillä vaikuttaa olevan vaihtelevia kokemuksia vertaissuhteista. Osa nyymeistä kuvailee olleensa sosiaalisesti ulkopuolinen jo lapsuudesta asti, osa taas kertoo tämän alkaneen vasta myöhemmin nuoruudessa. Tähän viittaavat myös kuvaukset siitä, miten elämässä on ollut kavereita tai kumppaneita nuorempana, mutta suhteet ovat katkenneet myöhemmin ”hikkyyntymisen” myötä. Vertaissuhteita kuvaillaan myös laadullisesti eri tavoin. Samoin kuin nyymien perhetaustoja myöskään heidän vertaissuhdehistoriaansa ei voi tiivistää yhtenäiseen narratiiviin.

Lähestyn myös nyymien puhetta vertaissuhteistaan kaksijakoisesti. Ensimmäisessä ryhmässä vertaissuhteet ovat hauraita ja etäisiä. Ne eivät kanna mielenterveysongelmien tai elämänmuutosten yli vaan karisevat pois matkalta. Näihin vertaissuhteisiin voi liittyä myös erilaisuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksia. Toisessa ryhmässä vertaissuhteita ovat määrittäneet syrjinnän ja kiusaamisen kokemukset. Ryhmät eroavat toisistaan myös sen suhteen, mistä vertaissuhdeongelmien nähdään johtuvan. Ensimmäisessä ryhmässä painottuvat yksilön omat ominaisuudet, toisessa taas muiden ihmisten käyttäytyminen.

Kuten kylmien ja etäisten perhesuhteidenkin tapauksessa, myös vertaissuhteissa voi nousta emotionaalinen muuri itsen ja muiden välille. Eräs nyymi kuvailee vertaissuhteidensa olleen aina etäisiä. Siteitä muihin ei muodostunut ja nyymi päätyi ”yksineläjäksi” vertaissuhteiden ulkopuolelle.

> Itse olen "ongelmani" aiheuttanut ja itse en niistä pääse pois.
> Mua ei koskaan oikein kiusattu, en vain ollut kenellekkään se jolle voi soittaa aina ja johon voi aina luottaa, ei mulle ikinä soiteltu teininä että pääsetkös tänne ja tonne,

53 Japanilaisen yhteiskunnan on lisäksi nähty rohkaisevan nuoria tähän, sillä yliriippuvaisuuden vanhemmista on nähty olevan erityisesti japanilaiselle kulttuurille ominainen piirre. Toisin kuin länsimaissa, missä lapsia rohkaistaan itsenäistymään, Japanissa yliriippuvaisuus (jota kutsutaan *amaeksi*) on sosiaalisesti hyväksyttyä myös aikuisuudessa. (Kato, Kanba & Teo 2019.)

> itse minun olisi pitänyt kysyä pääsenkö mukaan mutta en tahtonut olla tunkeileva ja kotona sekä joella oli liian mukavaa, monesti istuin päivät rannalla ongella ja nautiskelin ulkoilmasta, toki seurakaan ei olisi ollut pahitteeksi mutta kun kukaan ei tullut niin menin aina yksin.
> Nykyisin tulee harrastettua ongintaa ja virvelöintiä kesäisi aika paljon kun saa yksin olla luonnon kanssa, toki joskus tulee itku kun ajattelee että mitä muut on kokenut ja minä en mutta toisaalta kaipasinko minä bilettämistä ja alkoholia? En.
> Kasvoin olosuhteiden takia tällaiseksi yksineläjäksi mutta itse olisin voinut vaikuttaa "lopputulokseen" mutta tuntui siltä että tämä on se tie joka mun täytyy kulkea.

Tästä lainauksesta käyvät ilmi paitsi nyymeille tyypilliset ulkopuolisuuden ja sisäänpäin kääntyneisyyden kokemukset myös omia sosiaalisia puutteita korostava puhetapa, jossa vertaissuhteiden nähdään olevan viime kädessä omalla vastuulla. Mikäli niitä ei ole, johtuu se omasta passiivisuudesta, ujosta luonteesta, sosiaalisesta kyvyttömyydestä, mielenterveysongelmista tai autismista. Vaikka lainauksen nyymi tuo esiin, etteivät muut ihmiset olleet kiinnostuneita pitämään häneen yhteyttä, kääntyy valokeila omaan passiivisuuteen.

Toisessa ryhmässä, missä korostuvat syrjinnän ja kiusaamisen kokemukset, syylliset löytyvät muista ihmisistä. Toisin kuin Saaren ym. (2020, 144) tutkimuksessa, joissa ”koulukiusaamista selitettiin suoraan tai epäsuoraan itseen liittyvillä syillä”, monilla nyymeillä ei ole lainkaan vaikeuksia arvostella muita ihmisiä ja ”normoja”. Nämä nyymit myös pitävät syrjintää ja kiusaamista keskeisenä sosiaaliseen vetäytymiseen johtaneena syynä. Esimerkiksi seuraavalla nyymillä koulupudokkuuden ja sosiaaliseen vetäytymiseen viittaavan ”kuutioitumisen” taustalta löytyvät kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset yläasteella ja lukiossa.

> Tietyt vanhempien sosioekonomiseen asemaan liittyvät assosiaatiot ja stigmat veivät minut todella alisuorittajaksi. Kävin useissa aivotesteissä ja psykologeilla, joista sain - outoa kyllä - matemaattisesti todella lahjakkaan laput. Suurin osa ihmetteli, miksi en käytä kykyjäni täysillä. Fakta oli kuitenkin se, että minua kiusattiin koko vitun yläasteen ajan, joka päivä. Lukiossa tämä sitten jatkui muun muassa sosiaalisella syrjinnällä, koska olin "outo", "kouluampujan näköinen", "yksinäinen"... Päädyin sitten keskeyttämään lukion, ja siitä lähtien olenkin sitten kuutioitunut melko menestyksekkäästi. Olen myös aina ollut yksin viihtyvä ja vaisu flegmaatikko, joten en sovellu tähän menestyjien maailmaan. Tai sitten en vain saanut lapsena tarpeellista sosiaalista kasvatusta.
>
> Tähän tilanteeseen minut on ajanut oikeastaan kaikkien yllä olevien summa.

Tarkemmat kuvaukset syrjinnästä ja kiusaamisesta jäävät vähäisiksi ja ohuiksi näytteessäni. Niiden perusteella voi kuitenkin huomioida, että syrjintä ja

kiusaaminen ovat saaneet monenlaisia muotoja. Viestit sisältävät viittauksia yllä olevassa lainauksessakin kuvailtuun ulossulkemiseen mutta myös muunlaiseen toimintaan, esimerkiksi omaisuuden tärvelyyn, nöyryyttämiseen, nimittelyyn, juoruiluun ja väkivaltaan. Erityisesti tällaiset syrjinnän ja kiusaamisen kokemukset kertovat siitä, että samoin kuin perhetaustoista myös vertaissuhteista on voinut muodostua hikylle vetäytymiseen vahvasti linkittyvä painolasti.

Nyymien perhe- ja vertaissuhdekokemukset ovat olennaisia, sillä ne tuottavat kokemuksia *voimattomuudesta* eristämällä ja atomisoimalla heidät ja leikkaamalla heidät irti sosiaalisista tukiverkostoista. Lisäksi ne kontekstualisoivat tulevaa analyysiä, sillä ne muovaavat nyymien yleistä suhtautumista muihin ihmisiin. Hikky-identiteetin fantasmaattinen logiikka ei synny tyhjiössä vaan sillä on oma taustansa. Siirryn analysoimaan tätä fantasmaattista logiikkaa seuraavaksi.[54]

5.1.3 Onnellisuus ja kärsimys

Yllä väitin, että hikky-identiteetin fantasmaattinen logiikka rakentuu kastraatioahdistuksen perustalle. Hikky on konstitutiivisesti normon uhkaama, sillä normo uhkaa riistää häneltä hänen identiteettinsä. Hikkyyteen liittyvä kastraatiouhka on uhka tämän erityisyyden menettämisestä. Kuten tässä alaluvussa osoitan, se mikä hikyssä on erityistä suhteessa normoihin on hänen kärsimyksensä. Hikkyys on pohjimmiltaan kärsimysidentiteetti. Näin ollen myös hikky-identiteetin fantasmaattinen logiikka pyörii kärsimyksen tematiikan ympärillä.

Ennen kuin kärsimyksestä muodostuu arvokasta omaisuutta mitä hikky vartioi muilta, se on tuskallinen tunnetila. Kärsimystä tuottaa ennen kaikkea vertailu normoihin, missä normot näyttävät pääsevän osalliseksi onnellisuudesta, mistä hikky voi vain haaveilla. Hikkyä ja normoa erottaakin kaikkein keskeisimmin se, että normolla on *pääsy onnellisuuteen* siinä, missä hikky on *tuomittu kärsimykseen*. Kuten eräs nyymi kiteyttää:

> Hikky ei huolehdi omasta hygieniasta. Hikky pukeutuu risaisiin ja paskaisiin vaatteisiin. Hikky ei tee ruokaa. Hikky ei liiku. Hikyllä ei ole kavereita tai tuttuja. Ainoa suhde on hoitavaan lääkäriin, joka määrää mömmöt. Hikky ei opiskele. Hikky

54 Huomautettakoon, että nyymien subjektiiviset kokemukset vaikeuksistaan lapsuudessa ja teini-iässä eivät välttämättä vastaa kaikin puolin todellisuutta tai muiden ihmisten näkemyksiä siitä, mitä on tapahtunut. Tutkimuskirjallisuudessa on esimerkiksi havaittu, että lapsuudessa koetut vaikeudet selittävät psykopatologista oireilua, mutta tämä koskee lähinnä tutkimuksia, joissa vaikeuksia mitataan subjektiivisella itseraportoinnilla. Lisäksi subjektiivisten itseraporttien ja ”objektiivisten” mittauksien välillä ei useimmiten ole vahvaa yhteyttä. Esimerkiksi siitä, onko yksilö koulukiusattu vai ei, esiintyy paljon erimielisyyttä osapuolten välillä ja ihmiset voivat kokea olleensa kiusattuja riippumatta siitä, miten heitä on kohdeltu. Kiusaamiskokemusten ja mielenterveysongelmien kausaalinen yhteys voi usein ollakin käänteinen. (Francis ym. 2023.) Tämä ongelma koskettaa luonnollisesti myös kaikkea sosiaalisen vetäytymisen ja syrjäytymisen tutkimusta, jossa tukeudutaan itseraportointiin.

> ei käy töissä. Hikky on paskoista paskin ja alimmista alin. Jos et ole näitä, niin et ole hikky ja voit olla onnellinen.

On syytä korostaa, että kyse on *pääsystä* onnellisuuteen, ei onnellisuudesta itsessään mielentilana. Tämä mahdollistaa hikyn ja ”epäonnistuneen normon” erottamisen toisistaan. Epäonnistuneen normon elämä voi olla epäonnellista, mutta hän ei ole hikky, sillä hänellä on *pääsy* onnellisuuteen. Toisin sanoen hänen elämänsä sisältää tarpeelliset edellytykset onnellisuuteen, minkä takia hänen kärsimyksensä ei tee hänestä hikkyä. Hikyn kärsimykseen liittyykin *fatalismi*: hikky ei ole onnellinen eikä hän voi tehdä mitään tämän eteen, sillä hänen elämästään puuttuvat kaikki mahdollisuudet sen saavuttamiseen.

Mitä nämä onnellisen elämän edellytykset sitten ovat? Ne käyvät ilmi hikyn ja normon välisistä rajanvedoista, joista keskeisimmät liittyvät sosiaaliseen ja seksuaaliseen elämään, opiskeluun ja työhön, ja elämänhallintaan. Nämä onnellisuuden edellytykset ovat vielä tarkemmin jaoteltavissa ulkoisiin ja sisäisiin edellytyksiin. Ulkoisia edellytyksiä ovat sosiaaliset ja seksuaaliset ihmissuhteet ja opiskelu- ja työpaikat, sisäisiä taas yksilöön itseensä liittyvät ominaisuudet eli sosiaalinen kyvykkyys ja itsevarmuus, viehättävä ulkonäkö ja muut haluttavat ominaisuudet sekä kyky itsehallintaan. Näiden edellytyksien puute sulkee nyymien mukaan hikyn pysyvästi ulos onnellisesta elämästä.

Näkemyksissään onnellisuudesta ja sen edellytyksistä nyymit eivät eroa muista nuorista. Kyselytutkimuksista selviää, että erityisesti oma terveys, koti ja perhe, rakkaus ja ihmissuhteet ja vapaa-aika ja työ ovat toistuvasti nuorten arvolistan kärjessä (Myllyniemi & Haikkola 2020, 87). Tyytyväisyys omaan terveyteen ja ihmissuhteisiin on myös voimakkaasti yhteydessä yleiseen elämäntyytyväisyyteen. Niin on myös tyytyväisyys ulkonäköön, vaikka ulkonäköä ei yleensä asetetakaan arvostetuimpien asioiden joukkoon, mikä kertonee siitä, että oma ulkonäkö on nuorille tärkeämpi asia kuin he ovat valmiita myöntämään. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 65–66.) Tältä osin tutkimukseni myötäilee sitä syrjäytymisen tutkimuksessa esiintullutta havaintoa, että yhteiskunnan marginaalissa elävät nuoret ovat arvoiltaan ja tavoitteiltaan varsin tavallisia ihmisiä (ks. luku 2.3).

Lacan toistaa usein, että halu on Toisen halua. Hikyn osalta tämä tulee esiin kahdella tavalla: hän haluaa sitä, mitä muutkin haluavat, mutta hän haluaa myös olla haluttu. Halun refleksiivinen luonne tulee esiin kaikkien onnellisen elämän edellytyksien yhteiskunnallisessa normatiivisuudessa. Esimerkiksi sosiaaliset ja seksuaaliset ihmissuhteet eivät ole vain itsessään tavoiteltavia asioita, ne ovat myös ”yhteiskunnan normatiivinen odotusarvo”, kuten Haasio (2018, 51) muotoilee. Normous ja normatiivisuus kulkevat käsi kädessä. Esimerkiksi ihmissuhteiden puutteen voidaan nähdä tekevän yksilöstä arvottoman muiden silmissä:

> Epäreilua se on kyllä, mutta elämme sellaisessa maailmassa, jossa ihmiset verkostoituvat keskenään. Verkostoituminen kuuluu sosiaalisen normiin ja kaikkia, jotka poikkeavat jotenkin tästä, niin heitä katsotaan kieroon. Jos ei ole ystäviä ja läheisiä, se vain viittaa muille siihen suuntaan, että sinussa on ihmisenä jotain hämärää, josta muut eivät pidä eivätkä siksi halua olla lähelläsi. Vaikka ei näin välttämättä ole, mutta tällainen mielikuva saadaan helposti, koska ei vaivauduta tutustumaan kunnolla, mikäli olet jo saanut "hämärä hemmon" leiman.

Monet hikyn haluamista mutta tavoittamattomissa olevista onnellisen elämän edellytyksistä ovatkin miellettävissä tyypillisiksi ja normatiivisiksi elämänkulkua porrastaviksi *nuoruuden siirtymiksi*. Siinä, missä normot suorittavat tutkinnon, siirtyvät työelämään ja solmivat parisuhteen ennemmin tai myöhemmin, hikky ei pääse sisään tähän putkeen vaan joutuu kokemaan, miten elämä lipuu hänen ohitseen. Ajan kuluminen tarkoittaa menetettyjen kokemusten kasautumista ja sitä, että etäisyys muihin kasvaa ja mahdollisuudet kaventuvat. Fatalistisimmille nyymeille tämä on jo edennyt siihen pisteeseen, ettei mahdollisuuksia enää ole. Elämä on kulkenut jo heidän ohitseen eikä sen kyytiin ole enää mahdollista päästä.

Nyymit kuuluvat näin siihen nuorten ryhmään, missä tyypilliset siirtymät ovat jääneet vähäisiksi. Vertailun vuoksi voi tarkastella Pulkkisen ym. (2023) tutkimustuloksia. He ovat seuranneet viiden eri siirtymän toteutumista nuorten elämänkuluissa vuoden 2022 Nuorisobarometrissä. Siirtymät olivat omilleen muutto, tutkinnon hankkiminen, työelämään siirtyminen, avo- tai avioliiton solmiminen ja lapsen saaminen. He havaitsevat, että vähän siirtymiä (0–2 kpl) läpikäyneiden nuorten osuus kutistuu selkeästi mitä vanhemmaksi nuoret tulevat. Vanhimmassa ikäryhmässä (27–29 v.) neljä siirtymää oli toteutunut 48,6 prosentilla naisista ja 32,7 prosentilla miehistä. Kaikki viisi siirtymää läpikäyneiden osuus tässä ikäryhmässä oli 14,7 prosenttia. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että siirtymien määrä oli yhteydessä koulutukseen, itsesäätelyyn, resilienssiin ja psyykkiseen hyvinvointiin, joiden puutteet ovat kaikki yleisiä myös Hikikomeron nyymeillä.

Eliisa Vainikka (2020b) tulkitsee Hikikomero-tutkimuksessaan fatalistista kärsimystä sen hylkäämisenä, mitä Lauren Berlant (2011) on kutsunut *julmaksi optimismiksi*, missä on kyse tilanteesta, missä kiinnittyminen johonkin halun objektiin alkaakin toimia esteenä elämässä menestymiselle. Julma optimismi luonnehtii Berlantin mukaan 1980-luvun jälkeistä sosiaalidemokratian murentumisen mielenmaisemaa, missä ihmiset ovat kiinnittyneet perinteisen ”hyvän elämän” tavoitteluun, vaikka edellytykset sen saavuttamiselle ovat heikentyneet. Vainikan tulkinnassa siirtymissään epäonnistunut ja toivonsa menettänyt hikky on tunnistanut sen julman optimismin, joka piti häntä kiinni normatiivisen hyvän elämän tavoittelussa, ja hylännyt sen tiputtautumalla yhteiskunnan marginaaliin. Hän on lakannut uskomasta yhteiskunnan tyhjiin lupauksiin.

Haluan haastaa tämä tulkinnan ja ehdottaa päinvastaista: Hikky ei ole fatalistisessa kärsimyksessään irtautunut normatiivisesta hyvästä elämästä vaan pikemminkin takertunut siihen *nauttimalla* sen tavoittamattomuudesta. Kuten lacanilainen teoreetikko Mari Ruti (2018, 3–4) huomauttaa, julma optimismi on sisäänrakennettu halun luonteeseen itseensä, halu kun ei koskaan voi tyydyttyä. Se ei koskaan tavoita fantasmaattista objektiaan. Ainoa asia, mikä voi tyydyttyä, on vietti, joka tyydyttää itsensä pyörimällä kehää puuttuvan objektin ympärillä. Vietille puute ei ole ongelma, sillä se saa tyydytystä tästä puutteesta itsestään. Lacanin nimitys tälle tyydytykselle on *lisänautinto*. Siispä väitän, että *hikyn fatalistinen kärsimys on lisänautintoa*.

Kärsimyksen lisänautinto on nautintoa siinä mielessä, missä mikä tahansa psyykkinen oire on nautintoa. Se on pikemminkin hikkyä ”riivaavaa” tiedostamatonta nautintoa kuin hänen tietoisesti tavoittelemaansa mielihyvää. Se koetaan erityisesti *pelkona paitsi jäämisestä* tai niin kutsuttuna *fomona* (*fear of missing out*). Tämä selittää myös sitä, miksi normot halutaan karkottaa laudalta. He muistuttavat hikkyä kaikesta siitä, mistä hän on jäänyt paitsi. Tästä kertoo myös se, että ”sosiaalisilla suhteilla leuhkiminen” on laudalla kiellettyä. Kuten aiemmin toin esiin, tämä tuottaa ongelmia niille nyymeille, joilla on esimerkiksi seksuaalista kokemusta mutta jotka muutoin samaistuvat hikkyyteen.

> Koko kouluajan olin ulkopuolinen, ja nyt peruskoulun loputtua 8 vuotta ilman sosiaalista elämää mutta en voi olla hikky koska yksi seksikokemus. Joo, yksi sekava vehtaaminen minua nuorisopsykiatrisella stalkanneen mielenterveysongelmaisen tytyn kanssa paransi kaikki elämäni paskuudet. Nyt olen nyt vain epäonnistunut normo jolla on oikeasti kaikki hyvin ja minun pitäisi painua vittuun hikkystä.

Siinä, missä normot edustavat fantasmaattista täyttymyksellistä nautintoa, hikyn kärsimys edustaa lisänautintoa, tyydytystä epätyydytyksessä. Hikky fantasioi normojen hyvästä elämästä, mutta nämä fantasiat eivät tuota hänelle mielihyvää vaan lisänautintoa katkeransuloisen kärsimyksen muodossa. Ne riivaavat häntä kuin ”fantasioiden rutto” Žižekin (1997) terminologiaa käyttääkseni.

Välttyäkseni mahdollisilta väärinymmärryksiltä korostan, että hikky ei ole päätynyt yhteiskunnan marginaaliin siksi, että hän nauttii siitä. Päinvastoin fatalistinen kärsimys on hikyn *sopeutumiskeino* tilanteessa, missä tavanomaiset reitit kanavoida vietti ovat tukossa. Kun tyydytystä ei voi hakea ihmissuhteista, työstä tai muista asioista, ainoana mahdollisuutena on yhteiskunnallisen osattomuuden itsensä muuntaminen tyydytyksen lähteeksi. Fatalistinen kärsimys edustaa siis yhteiskunnallisen vieraantumisen nautintoa.

Kärsimys ei kuitenkaan ole hikylle pelkästään tunnetila vaan myös identiteetti. Kun kärsimyksestä tulee identiteetin keskeisin rakennuspalikka, se muuntuu

arvokkaaksi omaisuudeksi, mikä tekee hikystä erityisen suhteessa normoihin. Vaikka normoilla on pääsy kaikkiin niihin onnellisuuden edellytyksiin, mitkä hikyltä puuttuvat, hikyllä on jotain erityistä, mitä normoilla ei ole – hänen ainutlaatuinen kärsimyksensä. Kärsimyksestä tuleekin osalle nyymeistä arvotavaraa, jota he vartioivat mustasukkaisesti, jotta kukaan muu ei pääsisi siitä osalliseksi. Yllä käsitellyt hikkyyden ja normouden määrittelykiistat koskevatkin pitkälti sitä, kuka saa väittää kärsivänsä yhtä erityisellä tavalla kuin hikky.

Koska kärsimyksestä on tullut hikylle arvokasta omaisuutta, se voidaan riistää häneltä. Hikky-identiteetin fantasmaattista logiikka määrittävä kastraatioahdistus liittyy tähän. Se on se uhka, jolta hikky yrittää välttyä ylläpitämällä jyrkkiä sisä- ja ulkoryhmän rajoja. Jos nämä rajat alkavat häilyä, kuka tahansa normo voisi omia hikky-identiteetin itselleen. Ja mikä vielä pahempaa, tällöin normoilla olisi pääsy *sekä* siihen, mikä erottaa heidät hikyistä, *että* siihen, minkä tulisi erottaa hikky normoista. Tällöin ei olisi mitään, mikä tekisi hikystä erityisen suhteessa normoihin. Hänellä ei olisi mitään, mitä normoilla ei ole, mutta normoilla taas olisi kaikkea, mitä hänellä ei ole.

Tähän kärsimyksen vartiointiin liittyvät myös joidenkin nyymien kuvitelmat siitä, että he ovat normojen kadehtimia. He näkevät kärsimyksensä olevan haluttua tavaraa, minkä normot yrittävät riistää heiltä ja omia itselleen. Samalla koko Hikikomero on uhattuna, sillä normot yrittävät omia sen omaan käyttöönsä ja karkottaa kaikki todelliset hikyt, jotka eivät suostu myöntämään heille hikyn statusta. Kuten eräs nyymi voimallisesti sanoittaa:

> Huvittavaa miten epäonnistuneet normot hakevat uhristatusta hikkyydestä, mutta eivät saa. Epäonnistuneet normot tunnistaa kun ne huutavat 'vittuun hikyt hikystä'. Tarkoituksena on vallata hikky, tuo viimeinen erämaa, raiskata ja riistää sen kulttuuri sekä omia se trendipellejen käyttöön. Hipsterihikyt, lol.

Mutta kuten edellä toin ilmi, hikkyys ei ole määriteltävissä. Ei ole sellaista merkitsijää, joka voisi sinetöidä sen, mitä hikkyys todella tarkoittaa. Ei ole sellaista asiaa kuin aito hikky. Illuusiota sen olemassaolosta voi kuitenkin ylläpitää luomalla sitä uhkaavan vihollisen, mitä kaikki hikkyyden ja normouden välisiä rajanvetoja kyseenalaistavat nyymit edustavat. Tässä tapauksessa uhattuna oleva asia ei kuitenkaan edellä siihen kohdistuvaa uhkaa vaan jälkimmäinen tuottaa vaikutelman edellisestä.

Identiteettivarkaus ei kuitenkaan ole ainoa uhka, jota normot edustavat hikylle. Normot edustavat hikylle myös häntä häpäisevää ja syyllistävää auktoriteettia. Normojen moralismi saa erilaisia sävyjä kontekstista riippuen – työttömyyden kontekstissa hikky on syyllinen sosiaalipummi, seksuaalisen kokemattomuuden kontekstissa taas häpeällinen neitsytluuseri – mutta sitä yhdistää *yksilönvastuun*

eetos. Normo on se auktoriteetti, joka käskee hikkyä lopettamaan uhriutumisen ja ottamaan itseään niskasta kiinni. Lacanilaisittain ilmaistuna normous edustaa Lakia ja hikkyys sen transgressiota. Siirryn erittelemään tätä tematiikkaa seuraavaksi.

5.1.4 Kapina yksilönvastuuta vastaan

Takkunen ja Uusitalo-Malmivaara (2017) jakavat Hikikomeron käyttäjät kolmeen luokkaan sen perusteella, miten he suhtautuvat ”komeroitumiseen”. *Komeron vangit* suhtautuivat kielteisesti itseensä komeroituneena ja pitivät ulospääsyä tavoiteltavana mutta mahdottomana. Kyseessä on siis samanlainen fatalistisen kärsimyksen määrittämä positio kuin edellä kuvailin. Takkusen ja Uusitalo-Malmivaaran tutkimuksessa suurin osa nyymeistä vaikutti kuuluvan tähän luokkaan, mikä toistuu myös omassa aineistossani. Muut kaksi luokkaa suhtautuivat hyväksyvästi itseen komeroituneena mutta erosivat ulospääsyyn asennoitumisen suhteen. *Kuntoutujat* pitivät ulospääsyä tavoiteltavana ja toimivat aktiivisesti tämän eteen, *erakot* taas olivat valinneet tai hyväksyneet komeroitumisensa eivätkä pyrkineet siitä ulos.

Takkusen ja Uusitalo-Malmivaaran termit ovat hyödyllisiä myös tämän tutkimuksen kannalta, sillä sama kolmijako on löydettävissä myös omasta näytteestäni. Käytän niitä kuitenkin jokseenkin eri tavoin keskittyen erityisesti siihen, miten ne suhtautuvat yksilönvastuun eetokseen tai lacanilaisemmin ilmaistuna Lakiin ja symboliseen järjestykseen. Siinä, missä kuntoutujat ovat sisäistäneet yksilönvastuun ja uskovat parempaan tulevaisuuteen, komeron vangit kapinoivat fatalistisella kärsimyksellään yksilönvastuuta vastaan. Erakot eroavat näistä luokista siten, että siinä missä komeron vangit ja kuntoutujat ovat omalla tavallaan kiinni yhteiskunnan normeissa, erakot ovat irtautuneet niistä. Lacanilaisittain ilmaistuna he eivät ole Lain puolella tai sitä vastaan vaan sen *ulkopuolella*. He ovat onnistuneet tekemään irtioton symbolisesta järjestyksestä ja luomaan tilaa omalle subjektiviteetilleen. Päätän alaluvun argumentoimalla, että mikäli hikkyydessä on minkäänlaista emansipatorista potentiaalia, on se löydettävissä erakoitumisesta.[55]

Yksilönvastuun eetos ilmenee laudalla kahdessa eri muodossa, mitkä kietoutuvat toisiinsa. Yhtäältä sitä edustavat viestit ovat suoranaisen *moralisoivia*. Niissä hikkyä käsketään lopettamaan kaikenlainen valittaminen ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. Kyse ei välttämättä ole siitä, että hikkyä pidettäisiin syyllisenä ongelmiinsa (vaikka tämäkin on osa yksilönvastuun narratiivia), vaan ennen kaikkea

55 Samankaltainen kolmijako tulee esiin myös Teppei Sekimizun (2022) analyysissä, joka lähestyy sosiaalista vetäytymistä erilaisten temporaalisten narratiivien näkökulmasta. Sosiaalinen vetäytyminen näyttäytyy vetäytyneille itselleen epäjärjestyneenä narratiivina, jossa elämä on suistunut yhteiskunnallisesti normatiiviselta polulta ja tulevaisuutta ei ole. He voivat vastata tähän omaksumalla niin kutsutun *palautusnarratiivin* (*restitution narrative*), missä oman elämän narratiivi muotoillaan uudelleen siten, että siinä pyritään takaisin normatiiviselle polulle. On kuitenkin olemassa myös kolmas vaihtoehto eli vaihtoehtoisen narratiivin omaksuminen, missä ei vetäydytä täysin yhteiskunnasta mutta ei toisaalta myöskään täysin integroiduta siihen. Nämä kolme temporaalista narratiivia muistuttavat komeron vankien, kuntoutujien ja erakoitujien narratiiveja.

siitä, että hänen tulee ottaa vastuu näistä ongelmista selviytymisestä. Toisaalta yksilönvastuun eetos puetaan myös psykologisista ja psykiatrisista diskursseista ammentavaan *terapiakulttuuriseen* muotoon. Tällöin yksilönvastuun vastustaminen näyttäytyy psykopatologisena asenteena ja sen hyväksyminen taas merkkinä psyykkisestä terveydestä. Yksilönvastuun omaksuminen ilmenee terapeuttisena prosessina, kuten esimerkiksi seuraavassa lainauksessa:

> Ota vastuu elämästäsi. Älä syytä muita tilanteestasi sillä se ei auta mitään eikä se ole muiden syy. Ota vastuu elämästäsi. Menestys ei tule kenellekään ilman ponnisteluja. Paljon huonommillakin korteilla lähteneet ihmiset ovat jaksaneet tehdä elämästään parempaa. Et voi syyttää maailmaa ja muita kaikesta pahasta elämässäsi. Jotkut jäävät vihaan ja katkeruuteen jumiin, joka myrkyttää sisältä ja karkottaa ihmiset ympäriltä. Jos haluat joskus olla muutakin niin kannattaa varmaan tehdä jotain. Ei sinua auta kukaan muu kuin sinä itse. Ei ihmiset voi auttaa sinua jos et halua ottaa apua vastaan. Hae apua kun olet valmis ottamaan sitä vastaan. Kun alkaa tuntua sille, että voisi alkaa elämässä jotain yrittämään niin täältä varmaan saa sitä apua ja vertaistukea.

Nyymit pitävät tämänkaltaisia näkemyksiä normoille tyypillisinä, vaikka onkin jokseenkin epäselvää, missä määrin ne ovat myös hikyksi identifioituvien nyymien jakamia. Ne ovat joka tapauksessa yleisiä suomalaisten nuorten keskuudessa. Vuoden 2020 Nuorisobarometrissä valtaosa nuorista ajatteli elämässä menestymisen olevan itsestä kiinni (täysin samaa mieltä 47 prosenttia ja jokseenkin samaa mieltä 41 prosenttia). Paljon kannatusta sai myös väite siitä, että jokaisen tulee hoitaa omat asiansa (täysin samaa mieltä 33 prosenttia ja jokseenkin samaa mieltä 47 prosenttia). Kun nuorilta taas kysytään, kuinka paljon vastuuta eri toimijoiden tulisi ottaa suomalaisten hyvinvoinnista, eniten vastuuta vaaditaan jokaiselta ihmiseltä itseltään. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55–60.) Ei siis ole yllättävää, että yksilönvastuuta pidetään monien nyymien keskuudessa normoideologiana.

Yksilönvastuun eetoksesta voi erottaa kaksi puolta. Yhtäältä se vaatii hikkyä ryhtymään toimintaan ja itsen muokkaukseen tavoilla, jotka vaihtelevat kontekstista riippuen. Kyse ei välttämättä ole vaatimuksesta selviytyä ongelmista itse, sillä hikkyä käsketään myös etsimään apua ja hakeutumaan hoitoon, kuten yllä olevasta lainauksesta käy ilmi. Yksilönvastuu ei myöskään edellytä, ettei yksilön tiellä olisi minkäänlaisia esteitä. Se vain edellyttää yksilöltä niiden ylittämistä hänen omalla toiminnallaan. Mielenterveysongelmat, traumaattinen lapsuus tai yhteiskunnallinen massatyöttömyys eivät ole syitä vältellä vastuuta. Ne ovat vain esteitä, jotka yksilön tulee ylittää omilla ponnisteluillaan. Yksilönvastuun eetoksen kannalta riittää, että se on teknisesti mahdollista. Todisteeksi kelpaa vaikka perussuomalainen poliitikko Jussi Halla-aho:

> Miksi pitää ulista jos jollain toisella on paremmat lähtökohdat elämään kuin muilla? Mikään ei estä opiskelemasta vaikka tohtoriksi asti, ei ole suomessa rahasta tai sosiaaliluokasta kiinni. Mahdollisuuksista huolimatta suurin osa näistäkin tapauksista sössii elämänsä ja ulisee sen jälkeen kun "eliitti" tekee sitä sun tätä. Halla-aho on hyvä esimerkki kuinka noustaan sosiaaliluokissa aimo harppauksia ylös.
>
> >uliuli kaikki ei voi olla Mestareita [Jussi Halla-ahoja]
>
> Ei niin. Se ei silti poista sitä faktaa, että näin on tapahtunut ja täten se on mahdollista

Yksilönvastuun eetos ei ainoastaan käske hikkyä tekemään asioita vaan asettaa myös *kiellon*, joka koskee ennen kaikkea uhriutumista. Hikyn on luovuttava katkeruudesta ja vihasta ja lopetettava yhteiskunnan tai muiden ihmisten syyttäminen, mikä heittää vastuun muiden tahojen kuin hikyn itsensä harteille. Lyhyesti sanottuna yksilönvastuu kieltää kaikenlaisen *valittamisen*.

Yksilönvastuun eetoksessa olennaisinta onkin sen sisäistäminen, ettei yksilö ole oikeutettu *vaatimaan* mitään. Mikäli yksilö on aiheuttanut ongelmansa itse, yhteiskunnalla ei ole velvoitetta vastata hänen vaatimuksiinsa, mutta vaikka näin ei olisi, on yksilö silti velvollinen ratkaisemaan ongelmansa itse, jollei mistään muusta syystä niin siksi, ettei kukaan tule tekemään sitä hänen puolestaan. Molemmissa tapauksissa viesti on sama: *yksilön on sopeuduttava yhteiskunnan odotuksiin eikä päinvastoin*.

Yksilönvastuun eetoksen olemus Lakina käy parhaiten ilmi juuri sen kieltävästä funktiosta. Laki integroi subjektin osaksi symbolista järjestystä edellyttämällä häneltä nautinnon uhrausta. Yksilönvastuun asettama uhriutumisen ja valittamisen kielto tarkoittavat juuri tätä. Yksilönvastuun alainen subjekti joutuu oppimaan, ettei mitään tarjota hänelle ilmaiseksi, vaan hänen on saavutettava kaikki itse omilla ponnisteluillaan. Tämä on se uhraus, jolla hänen tulisi lunastaa paikkansa yhteiskunnassa.

Lain voi nähdä myös pitävän yllä yhteiskunnallista järjestystä ja harmoniaa eli yhteiskunnan fantasmaattista Ykseyttä, jota nautinto uhkaa. Mikäli yhteiskunnassa asiat eivät ole kohdallaan, saa se tästä fantasmaattisesta näkökulmasta selityksensä siitä, ettei joku ole suostunut uhraamaan nautintoaan. Yksilönvastuun kohdalla tämä viittaa uhriutuviin ja valittaviin ihmisiin, jotka eivät ole suostuneet sopeutumaan yhteiskuntaan vaan esittävät sille vaatimuksia ja pyrkivät näin nauttimaan muiden kustannuksella. Siispä heidät tulee pakottaa uhraamaan nautintonsa. Laki valvoo yhteiskunnallista järjestystä ja harmoniaa pitämällä huolen siitä, että kaikki sitä uhkaava nautinto tuhotaan.

Hikyn fatalistinen kärsimys on yhteiskunnan silmissä juuri tällaista nautintoa, sillä se näyttäytyy yhteiskuntaan kohdistuvana vaatimuksena. Fatalistisesti kärsivä hikky pitää omia vaikutusmahdollisuuksiaan olemattomina, ja mikäli hän ei itse voi tehdä ongelmilleen mitään, vastuu kaatuu yhteiskunnan niskaan. Tämä taas tarkoittaisi yhteiskunnan taipumista hikyn vaatimuksille. Hänen ei tarvitsisi uhrata nautintoaan, vaan se tarjoiltaisiin hänelle kultalautasella. Siispä hänet tulee todistaa vääräksi ja pakottaa hyväksymään oma vastuunsa.

Ei siis ole yhteiskunnan kannalta lainkaan yhdentekevää, suhtautuvatko sen jäsenet elämänmahdollisuuksiinsa toiveikkaasti vai fatalistisesti. Toivo vie yksilöä kohti yhteiskuntaan sopeutumista siinä, missä fatalismi edustaa kieltäytymistä siitä. Kyse ei ole vain abstrakteista periaatteista vaan toivon ja fatalismin tematiikka konkretisoituu esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävässä työssä. Nuorten palvelujärjestelmän työntekijät kuvailevatkin ihanneasiakastaan motivoituneeksi ja tulevaisuusorientoituneeksi. Tällaisilla nuorilla on tahto päästä eteenpäin elämässä. Sen sijaan hankalia asiakkaita ovat nuoret, jotka eivät motivoidu tai sitoudu mihinkään. He eivät halua osallistua yhteiskuntaan ja esittävät liikaa vaatimuksia. (Aaltonen ym. 2015, 52–53.)

Hikikomerossa lähimpänä nuorten palvelujärjestelmän työntekijöiden ihanneasiakasta olisivat kuntoutujat. He ovat omaksuneet yksilönvastuun moraalis-terapeuttisen narratiivin ja tavoittelevat komerosta poistumista ja yhteiskunnallista osallisuutta. He eivät osallistu muiden hikkyjen fatalistisen kärsimyksen transgressiiviseen nautintoon vaan ovat luopuneet siitä. Tässä ei ole kyse siitä, että kaikkia ongelmia pidettäisiin aina omana syynä (vaikka syyllinen löydetäänkin välillä myös itsestä) vaan vastuun tunnistamisesta. Kuntoutujille Hikikomeron tulisi olla kuntoutumista tukeva vertaistukiryhmä. Tällöin laudan ongelmaksi muodostuvat fatalistiset hikyt, jotka suhtautuvat kuntoutumiseen kielteisesti.

> [S]e oma tila missä on täytyy rationalisoida jotenkin. Sitten syntyy tätä valitusta miksei minulla onnista ja miksen saa mitään aikaan. Syytellään geenejä (lol). Kauheaa lapsuutta (nämä vaikuttaa, mutta järkevä ihminen työstää noita ja menee vaikka psykoterapiaan kuten itse tein). On hikkyjä, jotka säilyttää jonkinlaisen positiivisen elämänasenteen. Heillä ei välttämättä ole edellytyksiä edetä ja tavoitella niitä normoasioita (koska vakavia mielenterveysongelmia ja läjä mt-diagnooseja, nuorena eläkkeelle, fyysistä vammaa). He eivät silti muutu katkeriksi ja ala vihata. Sitten on hikkyjoukko, jotka pystyisivät nousemaan paskastaan, mutta on helpompi rationalisoida omia huonoja valintoja ja tekemättömyyttä, hyökätä muita vastaan kun yrittävät hikkyydestä normouteen, että he kehtaavatkin yrittää voida elämässä paremmin.
>
> Tämän alalaudan ongelma ei ole normot vaan katkera ja vihainen ryhmä hikkyjä, jotka eivät ole tajunneet, että täällä pääsisi positiivisuuden kautta paljon pidemmälle. Ei ketään kiinnostaa vihainen ja katkera tilitys ja kun hyökätään toisia

> vastaan, jotka yrittää enemmän. Tarkoitus on auttaa ja tukea toisia, tarjota vertaisapua ja selviytyä hikkyhelvetistä joskus pois.

Kuten tästä lainauksesta käy ilmi, fatalististen hikkyjen viime kätisenä ongelmana on kuntoutujien näkökulmasta heidän katkeruutensa ja vihansa, mitkä vahingoittavat muita ja pilaavat laudan ilmapiirin. Fatalistiset hikyt suhtautuvat hikkyyteen väärin, sillä he haluavat pitää ihmiset siinä sen sijaan, että tukisivat itsensä tai edes muiden pyrkimyksiä päästä siitä ulos. Tässä mielessä kuntoutujat yhtyvät Vainikan (2020b) kritiikkiin, jonka mukaan Hikikomero toimii antisosiaalisena yhteisönä, joka kannustaa jäseniään yhteiskunnalliseen ulkopuolisuuteen.

Fatalistiset hikyt eli komeron vangit suhtautuvat kriittisesti yksilönvastuun moraalis-terapeuttiseen narratiiviin. Heidän mukaansa yksilönvastuuta ei voida hikyltä edellyttää, sillä hänellä ei ole merkittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa elämänsä kulkuun. Hänen toimijuutensa tiellä on lukuisia esteitä, jotka liittyvät sekä hänen yksilöllisiin ominaisuuksiinsa ja taustoihinsa että yhteiskunnan rakenteisiin. Karkeasti jaoteltuna ensimmäiset rajoittavat hikyn toimijuutta ”sisältä päin”, vaikka niiden alkuperä olisikin lapsuudenperheessä tai vertaissuhteissa, jälkimmäiset taas operoivat ”ulkoa päin” ja liittyvät siihen, miten yhteiskunnalliset järjestelmät ja olosuhteet kaventavat hikyn toimintamahdollisuuksia.

Yksilöllisiin ominaisuuksiin ja taustoihin liittyvät seikat korostuvat myös silloin, kun nyymeiltä kysytään suoraan, mistä heidän hikkyytensä johtuu. Tämä käy ilmi eräästä kyselylangasta, jonka AP pyytää nyymejä listaamaan ”syyt, joiden takia uskot hikkyyntyneesi”. Tähän kysymykseen vastasi AP mukaan lukien 29 nyymiä (poislukien yksi ilmiselvästi pilaileva nyymi). Yleisimmät selitykset liittyivät omaan persoonallisuuteen ja psyykkisiin ominaisuuksiin. Hikkyyden nähtiin johtuvan ennen kaikkea omasta sisäänpäin kääntyneisyydestä, sosiaalisesta kyvyttömyydestä ja ulkopuolisuudesta, mutta monet vetosivat myös omiin mielenterveysongelmiinsa, neuroepätyypillisyyteen ja kognitiivisiin vaikeuksiin. Mainintoja keräsivät myös muut henkilökohtaiset ominaisuudet kuten ”yliherkkyys”. Melko yleisiä olivat myös lapsuudenperheeseen liittyvät ongelmat (ml. kasvatus) ja kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset. Lisäksi nyymit liittivät hikkyyntymisensä ruumiillisiin tekijöihin, erityisesti epäviehättävään ulkonäköön mutta eräissä tapauksissa myös fyysisiin ja terveydellisiin rajoitteisiin. Muut tekijät jäivät vähemmälle huomiolle. Nämä ovat yleisimpiä selityksiä omalle ja muiden hikkyydelle ja huono-osaisuudelle myös muualla aineistossa.

Tämän kyselylangan vastauksista voi saada sen kuvan, etteivät nyymit näe yhteiskunnallisia rakenteita ja olosuhteita ongelmiensa taustalla. Vain yksi nyymi mainitsee ”sairaan yhteiskunnan” hikkyyteensä johtaneena tekijänä. Olisi kuitenkin virhe väittää, etteivät nyymit osoita sormellaan myös yhteiskuntaa. Kun keskustelu siirtyy yhteiskunnallisiin aiheisiin, erityisesti työ- ja pariutumismarkkinoihin, omalle tilanteelle löytyy myös yhteiskunnallisia selityksiä, mihin palaan myöhemmissä

alaluvuissa. Olennaisinta tässä kontekstissa on se, että kun nyymit vetoavat näihin selityksiin vastustaessaan yksilönvastuuta, keskeisintä niissä on niiden luonne esteinä, jotka rajaavat hikyn toimintamahdollisuuksia ja tekevät hänestä olosuhteiden uhrin.[56]

Hikyn uhriutta korostavaan positioon liittyy myös meritokratian vastustamista. Kyse ei tosin ole meritokraattisen ideologian vastustamisesta sinänsä vaan siitä, ettei yhteiskunnan nähdä toimivan nykyisellään meritokraattisten ihanteiden mukaisesti. Nyymit näkevät ihmisten ponnistavan erilaisista lähtökohdista, minkä takia sen enempää elämässä menestymistä kuin epäonnistumistakaan ei voida pitää täysin yksilön omana ansiona. He myös väittävät, että normot ovat eläneet etuoikeutettua elämää, mutta eivät näe tai suostu myöntämään tätä, minkä takia he pitävät menestymistään omana ansionaan ja syyllistävät hikkyä.

> Mitä itse langan aihepiiriin tulee, niin täällä maan matosena on kyllä nähnyt hyvin raadollisesti kuinka normot kohtelevat 'alempiaan'. Nämä eivät salli minkäänlaista heidän totuuksiensa kyseenalaistamista missään muodossa. Normot eivät myös ota kuuleviin korviinsa sitä, että he todellisuudessa eivät ole kaiken heille sattuneen hyvän eteen raatavia työn sankareita, vaan heillä on elämässä käynyt parempi flaksi. Se tekee ihmeitä minäkuvalle, jos taustalla ei ole paskoja geenejä, eritasoista kehitysvammaisuutta, paskaa kasvuympäristöä ja lukuisia traumoja. Normot ovat niin omahyväisiä paskiaisia, että he raivokkaasti kieltävän kaikenlaisen ulkopuolisen tekijän mahdollisuuden omassa ja muiden elämässä. Kaikki muka lähtee omasta itsestä; niin varmaan lähtee, mutta se on vähän eri asia yrittää päästä elämän syrjästä kiinni mielenterveysongelmaisena hikkynä kuin traumoista vapaana kirkasotsaisena normona. Normot eivät kykene astumaan kenenkään toisen ihmisen saappaisiin, jolloin he erheellisesti luulevat kaikkien muiden ihmisten olevan kyvyiltään ja henkisiltä kantiltaan kuin he. Tämän takia he eivät voi ymmärtää, että miksi minä onnistun, mutta tuo toinen ei onnistu. Silloin omahyväinen normo tekee sen virhepäätelmän, että epäonnistuminen johtuu vain sinun tahdon puutteestasi.

Eriarvoisiin lähtökohtiin vetoaminen on myös keino tasoittaa arvoero hikyn ja normon välillä, missä normot näyttävät monin tavoin paremmilta ihmisiltä kuin hikyt. Vaikka normo on menestynyt paremmin elämässään kuin hikky, ei tämä johdu normon paremmuudesta tai hikyn huonommuudesta vaan erilaisista lähtökohdista. Näin yksilönvastuun ja meritokraattisen ideologian kritiikki kietoutuu myös osaksi *imaginaarisen vertailun* tematiikkaa, mihin palaan seuraavassa alaluvussa.

56 Tämä muistuttaa sitä, mitä Saari ym. (2020) ovat kutsuneet *sitkumutku*-ongelmaksi. Siinä ”ihmiset korostavat tietyn asian selviämisen merkitystä omalle toimintakyvylleen mutta toisaalta alleviivaavat tavoitteen saavuttamisen edessä olevia esteitä” (emt., 67). Saari ym. pitävät tätä huono-osaiseen elämäntilanteeseen sopeutumisena, jolloin ihmiset eivät enää tavoittele ”myönteisiä siirtymiä” vaan suhtautuvat muutoksen mahdollisuuteen välinpitämättömästi tai kielteisesti (emt., 66). Omassa tutkimuksessani sitkumutkuilu ei kuitenkaan edusta sopeutumista vaan kapinointia.

Yksilönvastuun vastustaminen vetoamalla oman toimijuuden tiellä oleviin esteisiin ajautuu kuitenkin ongelmiin, jotka liittyvät nyymien kyvyttömyyteen vakuuttaa kriitikkojaan selitystensä paikkansapitävyydestä. Tällä ei ole niinkään tekemistä sen kanssa, etteivät ne olisi sinänsä faktuaalisia tai uskottavia, vaan kyse on aukosta kielessä, joka ei mahdollista sellaisen puheen tuottamista, mitä ei voisi epäillä. Kriitikoille mikään este, jonka hikky tielleen asettaa, ei vakuuta ja saa hänet näyttämään vastuun välttelijältä. Ei ole olemassa mitään, mitä hän voisi sanoa välttyäkseen tältä. Yksilönvastuun ideologia pystyy myös ammentamaan tästä kyvyttömyydestä, sillä koska mikään este ei ole vakuuttava siitä tulee vain ongelma, josta yksilö voi selvitä omilla ponnisteluillaan.

Nyymit siis epäonnistuvat yrittäessään tehdä itsestään hyväksyttävää poikkeusta yksilönvastuun sääntöön. Lacanilaisittain ilmaistuna he eivät onnistu saamaan tunnustusta Toiselta, minkä tekee viime kädessä mahdottomaksi aukko kielessä. Ei ole olemassa aukotonta selitystä, mitä he voisivat tarjota kriitikoilleen vakuuttaakseen heitä mistään. Tämä ei kuitenkaan vielä selitä, miksi nyymit vastustavat yksilönvastuuta. Mitä haittaa hikylle olisi yksilönvastuun sisäistämisestä ja kuntoutumiseen tähtäävän asenteen omaksumisesta? Kysymykseen voidaan vastata viittaamalla tunnustuksen puutteen kääntöpuoleen eli symboliseen kastraatioon. Tämä on se uhka, miltä hikky puolustautuu vastustaessaan yksilönvastuuta. Tässä on muistettava, että Lacanille subjektin ongelmana kastraatioahdistuksessa ei ole kastraatio sinänsä vaan se, että Toinen nauttii siitä. Tämä on myös ongelma yksilönvastuuta vastustavalle hikylle. *Mikäli hän nöyrtyisi ja ottaisi vastuun omille harteilleen, Toinen nauttisi siitä.*

Yksilönvastuun taustalla lymyilee siis *nauttiva Toinen*, jonka tahtoon ei pidä taipua. Siinä ei ole kyse vain moralisoivista nyymeistä, joille ei haluta antaa väittelyn voittamisen tuomaa tyydytystä, vaan laajemmin yhteiskunnasta Toisena, joka henkilöityy yksilönvastuusta saarnaavan normon hahmoon. Mikäli hikky hyväksyisi yksilönvastuun, hän suostuisi osallistumaan yhteiskuntaan vallitsevin ehdoin ja sopeutumaan sen vaatimuksiin, mikä ei ole hänen intressiensä mukaista. Tämän takia on tärkeää pitää kiinni uhriudesta. Kaikki muu olisi alistumista.

Fatalistinen kärsimys on siis lisänautintoa kahdessa mielessä. Ensinnäkin se muodostaa hikylle tavan muuntaa yhteiskunnallinen vieraantuminen tyydytyksen lähteeksi, kuten edellisestä alaluvusta kävi ilmi. Samalla se on kuitenkin myös kapinointia yhteiskuntaa vastaan, mikä antaa sille transgressiivisen luonteen. Kieltäytyessään yksilönvastuusta hikky ei suostu sopeutumaan yhteiskuntaan ja rikkoo Lain kieltoa. Fatalistisessa kärsimyksessä kiteytyy lisänautintoa tuottavan oireen luonne subjektin ja Toisen väliin tulevana elementtinä, jota voi tarkastella molemmilta puolilta. Subjektin näkökulmasta se on kärsimystä, Toisen näkökulmasta taas niskoittelua. Se sama kärsimys, joka vaikuttaa tekevän hikyn elämästä sietämätöntä, on samaan aikaan hänen keskisormensa yhteiskunnalle.

Uhripuheen kapinallinen luonne tuo myös näkyviin, miksi komeron vangit saattavat suhtautua kuntoutujiin hyökkäävästi. Kuntoutujat näyttäytyvät heille ensinnäkin pettureina. He eivät ole mukana yksilönvastuuta vastustavassa rintamassa vaan toimivat päinvastoin sen äänitorvina. Yrittäessään iskostaa hikkyihin syyllisyyden ja vastuun tunteen he pelaavat vihollisen pussiin. Toisaalta heitä pidetään myös yhteiskunnan odotuksia myötäilevinä ”lampaina”. He uskovat yhteiskunnan tyhjiin lupauksiin eivätkä ole ymmärtäneet toivon olevan alistumista. Kuten myöhemmin nähdään, tämä konkretisoituu erityisesti kuntouttavassa työtoiminnassa, jonka kuntouttaviin lupauksiin ei uskota. Tiivistäen kuntoutujat edustavat komeron vangeille juuri sellaista hikkyä, mitä yhteiskunnallinen Toinen haluaisi heidän olevan, minkä he itse torjuvat. Yhteiskunnan on muututtava, ei hikyn.

Kuntoutujia ja komeron vankeja erottavaksi tekijäksi nousee siis suhde yhteiskunnalliseen Toiseen ja symboliseen järjestykseen. Molemmat ovat kiinni symbolisessa järjestyksessä ja kiinnittyneitä normatiiviseen ”hyvän elämän” fantasiaan, mutta komeron vangeille Toinen on uhkaava ja kuntoutujille ei. Saman voi ilmaista myös niin, että kuntoutujilla symbolinen sopimus on ehjä siinä, missä komeron vangeilla se on purkautunut. Myös he kaipaavat tunnustusta, mutta Toinen on pettänyt heidät. Yhteiskunnasta on tullut epäoikeudenmukainen paikka, jonka vaatimissa uhrauksissa ja symbolisissa vaihdoissa ei ole mitään mieltä, sillä ne eivät johda mihinkään ja tarkoittavat vain antautumista muiden hyväksikäytettäväksi. Myös Laki on menettänyt legitimiteettinsä ja kuuliaisuus sille tarkoittaisi vain alistumista.

Oman tilanteensa valinneet tai hyväksyneet erakot eroavat kuntoutujista ja komeron vangeista siten, että he ovat *irtautuneet* symbolisesta järjestyksestä. He eivät etsi Toiselta tunnustusta tai puolustaudu sen nautinnolta, sillä kummallekaan ei ole tarvetta. He eivät koe tarvetta puolustella yksilönvastuuta tai käydä sitä vastaan, sillä he ovat Lain ulkopuolella. Tämän on mahdollistanut se, että he ovat luopuneet normoelämän fantasiasta – he eivät tavoittele sitä tai kärsi sen tavoittamattomuudesta – mihin liittyy myös itsen hyväksyminen puutteellisena ihmisenä. Kuten eräs nyymi kuvailee:

> Me olemme kaikki rikki ja henkisesti täysin tyhjiä peltipurkkeja. Nuorempana jaksoin olla asiasta jotenkin vielä surullinen, kuitenkin mitä enemmän ikää on tullut mittariin sitä vähemmän sitä jaksaa olla kiinnostunut tai edes välittää jostain suuresta sisäisestä tyhjyydestä. Alemman taso miehiähän me olemme ja normoilta on turha odottaa mitään inhimillistä kohtelua - asia pitää hyväksyä, ja yrittää näillä huonoilla korteilla pelata tätä sököä nimeltä elämä. Aina ei voi voittaa tai tulla edes toiseksi, mutta aina meillä hikyillä on mahdollisuus tehdä tästä hikkyilystä mahdollisimman mukavaa ja funtsia, että mihin itseä kiinnostavaan asiaan sitä näppinsä pistäisi. Aikaahan tässä on jos ei muuta.

Erakot ovat siis pystyneet luopumaan fatalistisesta kärsimyksestä, mikä todistaa myös sen puolesta, että se ei ole välttämätön seuraus hikkyydestä vaan lisänautintoa, joka edellyttää subjektin osallisuutta. Hikyn kärsimys on osittain hänen valintansa. Nähdäkseni erakoituminen tulee lähimmäs sitä, mihin lacanilainen psykoanalyysi pyrkii kliinisenä terapiana eli identifikaatiota oireeseen, mikä edellyttää kastraation hyväksymistä. Erakot ovat paitsi luopuneet normouden fantasmaattisesta nautinnosta mutta myös sisäistäneet, ettei nauttivaa Toista ole olemassa.

Erakot ovat myös pystyneet kanavoimaan viettinsä muualle kuin fatalistiseen kärsimykseen, esimerkiksi kiinnostuksen kohteisiin kuten edellä lainatun nyymin tapauksessa. Tämä tulee lähelle sitä, mitä Lacan tarkoittaa identifikaatiolla oireeseen eli *sinthomea*. *Sinthome* ei integroi subjektia osaksi symbolista järjestystä vaan mahdollistaa subjektin vieraantumisen siitä tavalla, joka ei tuota hänelle kärsimystä. Erakot vaikuttavat pystyneen juuri tähän. Kyse on jostain paljon maltillisemmasta kuin siitä normouden fantasmaattisesta nautinnosta, mistä komeron vangit kokevat jääneensä paitsi, mutta silti vapauttavasta. Tie onneen on luovuttaminen:

> Siitä vasta masentuu, jos yrittää ja yrittää, mutta aina tulee turpiin. Parempi luovuttaa, niin ei tarvitse enää stressata asiasta. Itsekin ennen yritin, mutta joka takapakki tuntui aina raskaammalta ja raskaammalta. Sitten tajusin, että jos vielä jatkaan, niin todennäköisesti päädyn itsemurhaan. Joten luovutin, en enää välitä mistään. Ei ole työtä, ei sitten. Ei ole tyttöystävää, ei sitten. En välitä, enkä stressaa enää. Elämä nyt tuntuu paljon rauhallisemmalta ja tunnen itseeni paljon onnellisemmaksi.

Sosiaalisen vetäytymisen kanssa on siis mahdollista selviytyä, mikäli hikky pystyy luopumaan kärsimyksestään ja etsimään tyydytystä muualta. Tämä saa selviytymisen näyttämään asennekysymykseltä, millaiseksi sen on taipumus palautua myös psykoanalyyttisellä klinikalla. Yhteiskuntatieteellinen näkökulma painottaisi kuitenkin selviytymisen materiaalisia ja sosiaalisia ennakkoehtoja. On yksinkertaisesti vaikeaa löytää elämästä mitään tyydyttävää, kun ihmissuhteita ei ole ja tulot ovat olemattomat. Ei ole myöskään selvää, miten irtautumisen symbolisesta järjestyksestä tulisi onnistua, kun elämä on alisteista sosiaaliturvajärjestelmän velvoitteille. Hikky ei voi ratkaista näitä ongelmia pelkästään muuttamalla asennettaan.

Kysymyksellä on myös poliittinen ulottuvuus. Kun erakoitumista pidetään emansipatorisena vaihtoehtona, kuten itse olen tehnyt, herää väistämättä kysymys, onko siinä todella kyse vapautumisesta vai pikemminkin tyytymisestä vähempään. Kun ”hyvän elämän” fantasiasta on luovuttu, on luovuttu myös elintasosta ja ihmissuhteista. Ne alkavat näyttämään turhuuksilta, joita ihmiset eivät ”oikeasti” tarvitse. Samalla kyvyttömyys elää ilman niitä muuttuu patologiseksi, ikään kuin ihmisessä olisi jotain vialla, mikäli hän ei tule toimeen ilman työtä tai kumppania.

Lacanilainen psykoanalyytikko voisi väittää, että tällainen ihminen ei ole hyväksynyt kastraatiota vaan takertunut fantasmaattisen nautinnon illuusioihin. On epäselvää, minkälaista vapautumista politiikalla oikein tavoitellaan, mikäli se rohkaisee ihmisiä luopumaan kaikesta.

Ongelma ratkeaa, mikäli oletetaan, että vapautuminen tai *sinthome* edellyttää subjektilta itsemääräämisvaltaa ja toimintamahdollisuuksia, joissa on kyse niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, joiden piirissä subjekti elää. Ilman niitä subjektin vaikea irtautua symbolisesta järjestyksestä ja muuntaa yhteiskunnallinen vieraantumisensa miksikään luovaksi ja tuottavaksi. Sen sijaan hän vastaa voimattomuuteensa kastraatioahdistuksella, joka signaloi subjektiviteetin tuhoutumisen ja nauttivan Toisen uhasta. Hikyn fatalistinen kärsimys voi vaikuttaa itsetuhoiselta, mutta se on myös hänen keinonsa puolustautua Toiselta. Kyseessä on oire, joka mahdollistaa hänen olemassaolonsa subjektina.

Poliittisella kentällä puolustautuminen näyttäytyy kapinointina yksilönvastuuta vastaan, mikä kertoo yhteiskunnallisten normien legitimiteetin murentumisesta. Yksilönvastuun hyväksyminen alkaa näyttämään Toisen tahtoon alistumiselta, missä hikky suostuisi uhraamaan intressinsä ja osallistumaan yhteiskuntaan epäoikeudenmukaisin ehdoin. Yhteiskunnallisten instituutioiden ja normien legitimiteetin murentuminen kertoo symbolisen sopimuksen purkautumisesta, mikä alkaa määrittämään myös suhtautumista muihin ihmisiin. He alkavat näyttämään uhkaavilta ja itsekkäiltä ja sosiaalinen todellisuus muuttuu raadolliseksi. Analysoin tätä seuraavassa alaluvussa.

5.1.5 Kyynisyys ja kilpailu

Edellisestä alaluvusta kävi ilmi, että Laki menettää legitimiteettinsä, kun symbolinen sopimus purkautuu. Sen kunnioittaminen alkaa tarkoittamaan alistumista nauttivalle Toiselle, missä subjekti luovuttaisi kastraationsa Toisen nautittavaksi. Tässä alaluvussa analysoin sitä, millaiseksi hikyn sosiaalisuus muodostuu symbolisen sopimuksen purkautumisen olosuhteissa. Argumentoin, että sitä alkaa määrittää kyynisyys ja kilpailu suhteessa muihin ihmisiin (normoihin). Kyynisyydessä on kyse ihmiskuvasta, jossa ihmiset näyttäytyvät luonteeltaan itsekkäinä hyödyntavoittelijoina, jotka käyttävät toisiaan hyväkseen. Kilpailussa taas on kyse vertailusta ja statushierarkiasta, joiden affektiivisena moottorina toimivat kateus ja viha. Analysoin molempia lacanilaisen teorian valossa.

Symbolisen sopimuksen purkautumisen kyynisessä todellisuudessa ihminen on pohjimmiltaan paha ja itsekäs. He eivät välitä toisistaan vaan pyrkivät hyötymään toistensa kustannuksella. Tällaisessa maailmassa menestyvät ne, jotka toimivat kaikista häikäilemättömimmin omien intressiensä mukaisesti. Mikäli ihmiset

vaikuttavat viattomilta, on tämä vain ulkokuorta, joka naamioi heidän todellisen luonteensa:

> onko ihmiset yhtä ilkeitä, tunnekylmiä ja pahoja kuin miltä ne netissä vaikuttaa? tuntuu että ihmiset ovat vain kuoria jotka yrittää esittää ja oikeasti ajattelevat narsistisesti ja pinnallisesti eivätkä välitä paskaakaan vaikka tappaisit ittesi. ja ainoa arvo mitä sulla on, on välinearvo ja hyöty mitä voit tuottaa muille ihmisille

Ulkomuodot ovat siis pettäviä, minkä takia niihin ei ole luottaminen. Niiden taustalta löytyy ihmisten salainen nautinto eli itsekkyys, mikä pilaa heidän välisen yhteiselonsa. Yhteiskunnallinen järjestys ja harmonia ovat rikkoutuneet, mutta syyllisiä eivät ole yksilönvastuuta välttelevät laiskurit vaan ihmisen itsekäs olemus. Hyödyntavoittelun logiikassa ihmiset edustavat toisilleen vain sitä nautintoa, mitä he voivat heistä saada.

Tällaisessa maailmassa hikky voi omaksua joko passiivisen ja puolustautuvan tai aktiivisen ja aggressiivisen strategian. Vetäytyminen sosiaalisesta elämästä voi itsessään näyttäytyä itsen puolustamiselta pahalta ulkomaailmalta. Hikyn tulee suojella itseään muiden yrityksiltä vahingoittaa häntä tai hyötyä hänen kustannuksellaan. Hänen tulee puolustaa sitä vähää, mitä hänellä on. Eräs nyymi kokee tällaisen elämän suorastaan kosmisena rangaistuksena:

> Tämä maailma on kamala paikka. Se aivan oikeasti on kamala paikka, ja sitä on mahdotonta saada yhtään sen paremmaksi kuin mitä se on. Ihmiset ovat p*skiaiskuorrutettuja p*skiaisia p*skiaistäytteellä ja me teemme tästä maailmasta helvetin toinen toisillemme.
>
> Ainoa toivo on päästä täältä pois.
>
> Sen takia olen ottanut tämän elämän vankeusrangaistuksen kannalta. Hyvän käytöksen vuoksi pääsee vähemmällä. Tämä elämä on jonkinlainen perverssi ja sadistinen kosminen rangaistus, joka pitää lusia pois että voi vapautua.
>
> Sen takia hikkyynnyin asustelen komerossani, koska hyvän käytöksen avulla täällä pääsee vähemmällä. Mitään muuta syytä hikkyyntyä minulla ei ole.

Lacanin varhaisemman tuotannon mukaan tällainen asenne kumpuaisi ”egon vainoharhaisesta rakenteesta”, missä subjekti projisoi ulkomaailmaan oman sisäisen epäjärjestyksensä, millä hän puolustautuu alempiarvoisuuden tunnetta vastaan syyttämällä muita. Minussa ei ole mitään vikaa, muut ihmiset ovat pahoja.

Modernille ihmiselle ominainen katkeruus kumpuaa Lacanin mukaan juuri tästä ”ambivalentista aggressiosta”. (Lacan 2006, 93.)

Väite siitä, että subjektin havaitsema pahuus ulkomaailmassa on vain projektio hänen omasta pahuudestaan, näyttäisi ensivilaukselta saavan tukea siitä, että hikky ei vain puolustaudu muilta ihmisiltä vaan suhtautuu heihin myös hyökkäävästi. Kyse on muihin kohdistuvasta vihasta mutta myös laskelmoivammasta hyödyn tavoittelusta, missä hän suhtautuu muihin samalla tavalla kuin hän uskoo muiden suhtautuvan häneen eli käyttämällä heitä hyväkseen. Luotto muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan kuuluu hyväuskoisille hölmöille, jotka eivät tajua tulevansa hyväksikäytetyiksi.[57]

Tukea antaa myös se, että omaan ja muiden normovihaan suhtaudutaan myös kriittisesti ja reflektiivisesti, jolloin sen nähdään kumpuavan ennen kaikkea hikyn oman pään sisältä eikä sillä välttämättä ole mitään tekemistä muiden ihmisten kanssa. Toisin sanoen nyymit vaikuttavat itsekin välillä ajattelevan, että muihin kohdistuva epäluottamus ja viha kumpuaa omista psyykkisistä ongelmista. Tämä on osa laudan terapiakulttuurista diskurssia, missä hikkyä kehotetaan katsomaan sisäänpäin ja löytämään ongelmiensa syyt ja ratkaisut sieltä (ks. luku 5.4). Eräs normoihin epäluottavaisesti suhtautuva nyymi ajattelee olevansa pohjimmiltaan vain katkera ja kateellinen:

> Terapiani on tauolla (pitää olla min 3kk hoitosuhde psykiatriin että pääsee pitkäaikaskuntoutukseen). Normot ahdistavat minua. Aluksi normot tuntuivat vihamieliseltä mutta nyt ne tuntuvat ystävälliseltä ja sekään ei tunnu kivalta koska elämäni on kuitenkin samaa paskaa ja tuntuu että kaikki vain esittävät. Pohjimmiltaan olen vain aivan saatanan kateellinen ja katkera omasta epäonnestani.

Se, mikä jää kuitenkin selittämättä sekä Lacanilla että laudan terapiakulttuurisessa diskurssissa, on se, miksi yhdet voivat luopua egonsa puolustamisesta siinä, missä toisille tämä on hyvin vaikeaa. Mikäli kritisoimme Lacanin varhaistuotantoa hänen myöhäisemmän tuotantonsa valossa, voi väittää, että taustalla on jälleen nauttiva Toinen, jolta puolustautuminen edellyttää egon linnoittamista. Nauttivan Toisen uhka taas kumpuaa voimattomuudesta, jonka tuottavat yhteiskunnalliset olosuhteet. Hikyn on varjeltava egoaan samasta syystä kuin hänen on torjuttava yksilönvastuu eli kieltäytyäkseen alistumasta yhteiskunnalle.

Ego saa arvonsa vertailusta muihin ja on näin mukana statuskilpailussa, joka on Lacanille luonteeltaan imaginaarista. Vaikka imaginaarinen kilpailu kohdistuu myös objekteihin, siinä on pohjimmiltaan kyse kilpailusta Toisen huomiosta, tunnustuksesta ja rakkaudesta. Kilpailun kohteena olevalla objektilla on symbolista arvoa vain sikäli kuin se edustaa Toista. Mikäli se päätyy kilpailijani haltuun, hän syrjäyttää paikkani Toisen huomion kohteena. Näin objektista tulee ”signifioiva

57 Tällainen asenne käy ilmi erityisesti hikyn suhtautumisessa sosiaaliturvajärjestelmään (ks. luku 5.2.5).

elementti” (Lacan 2019a, 219). Statuskilpailussa subjektin ja imaginaarisen toisen, eli subjektin ja hänen imaginaarisen identifikaationsa kohteen, välistä suhdetta alkaa määrittämään ”kateellinen intohimo” (emt., 220).

Kateus määrittää myös nyymien suhdetta kuviteltuihin vertaisiinsa tai normoihin. Normot vaikuttavat olevan ominaisuuksiltaan ylivertaisia ja heillä on pääsy fantasmaattisiin objekteihin, jotka lupaavat täyttymyksellistä nautintoa, mistä hikky on ulossuljettu. Normosta tulee näin hikyn *ideaali ego*, hänen peilikuvansa, missä hän näkee itsensä haluttuna yksilönä. Itsen vertailu normoihin synnyttää alemmuuden tunteen, ja hikkyyteen kuuluukin itsen pitäminen ”ali-ihmisenä”, kuten eräs nyymi muotoilee.

> Laiskuus, saamattomuus, selkärangattomuus, itsekurin puute, kyvyttömyys sietää vähäisintäkään epämukavuutta ja yksinkertaisesti kaikenlainen HEIKKOUS.
>
> Perheessä, koulukavereissa ym ei ollut mitään vikaa. En ole autisti tai tosissaan mielisairas. Olen päässyt varmasti helpommalla kuin useimmat hikkyt. Vanhempia voi syyttää ainoastaan ehkä siitä, että eivät asettaneet rajoja eivätkä vaatineet oikein mitään. Mutta ei silläkään voi selittää itsekurin täydellistä puutetta, koska sisarukseni kasvatettiin samalla lailla ja kaikki viimeistään kotoa muuttaessa oppivat ottamaan vastuun itsestään.
>
> Jostain helvetin syystä kaikki se mikä on normaaleille ihmisille helppoa ja arkipäiväistä on minulle täysin ylitsepääsemättömän vaikeaa. Normaalit elämään kuuluvat haasteet ja pettymykset saavat minut lamaantumaan aivan täysin. Sosiaalinen kanssakäyminen on pelkkää loputonta nöyryytysten kierrettä. Ajatus kokopäiväisestä paskaduunista on mahdoton, olen yksinkertaisesti täysin saamaton, en jaksaisi sitä viikkoakaan. En ole koskaan edes saanut pidettyä mtn harrastuksia, en jaksa edes pelata videopelejä tai seurata tv-sarjoja säännöllisesti. Pitkäjänteisyys puuttuu totaalisesti. Luovutan heti kun ensimmäiset vaikeudet ilmaantuvat.
>
> Hyi vittu, pelkkä tämän kirjoittaminen sai aikaan sellaisen itseinhon että tekisi mieli viiltää kurkku auki keittiöveitsellä. Mutta sekin vaatisi rohkeutta ja päättäväisyyttä jota kaltaisellani ali-ihmisellä ei ole.
>
> Miten voi kehittää itsekuria kun se jo itsessään vaatii itsekuria?

Tällaiset alemmuuden tunteet ovat lähestyttävissä lacanilaisittain sukupuolieron teoriaa soveltamalla. Hikky on samassa asemassa suhteessa normoon kuin nainen suhteessa mieheen. Samalla tavoin kuin nainen on ei-mies, hikky on ei-normo, ja alemmuus johtuu siitä, että samalla tavalla kuin nainen voi tulkita ei-mieheytensä vähemmän-kuin-mieheydeksi, hikky tulkitsee ei-normoutensa vähemmän-kuin-normoudeksi. Hänen ominaisuutensa ja ongelmansa tekevät hänestä alempiarvoisen.

Colette Solerin (2006, 104–105) mukaan nainen on patriarkaalisessa yhteiskunnassa halveksittu suhteessa miehiin siksi, että hän on miehen edustaman fallisen järjestyksen ulkopuolella. Häntä ei kirjaimellisesti voi sanoa tämän järjestyksen sisältä käsin. Kyse on siis Naisen epämääräytyneisyydestä lacanilaisessa sukupuolieron teoriassa. Itsen halveksunta, mihin naiset välillä sortuvat, on naiselle keino karkottaa oma epämääräytyneisyytensä. Hikky on samankaltaisessa tilanteessa suhteessa normoihin ja heidän edustamaansa symboliseen järjestykseen. Itseinho pitää hänet symbolisen järjestyksen sisällä, sillä hän arvottaa itsensä sen mittareilla. Se, missä hikky ei onnistu, on erilaisuutensa tekeminen joksikin muuksi kuin vähempiarvoisuudeksi.[58]

Hikky voi vastata alempiarvoisuuteensa myös kilpailemalla normojen kanssa. Tämä tapahtuu omaa arvoa ylentämällä ja normojen arvoa alentamalla. Tässä narratiivissa hikky on älykäs ja syvällinen poikkeusyksilö, joka on käynyt valtavirtaista kulttuuria vastaan, ja normo taas tyhmä ja pinnallinen ”lammas”, joka myötäilee valtavirtaa ja jonka elämällä ei ole mitään sisältöä. Normon elämä on pelkkää tyhjää ulkokuorta ja kulissien ylläpitoa. Normot edustavat myös materialistista kulutuskulttuuria, mistä hikky on luopunut. Näin hikky voi nostaa itsensä normojen yläpuolelle. Hän ei ole enää ei-normo, vaan normo on ei-hikky eli vähemmän-kuin-hikky.

> Normo menee töihin. Normo menee laskettelulomalle alpeille. Normo ostaa uuden mersun tai audin. Normo hankkii macbookin ja mittatilauspukuja. Normo selaa sisustuskatalogeja ja tilaa italialaisen nahkasohvan. Koko koti näyttää sisustuslehden sivulta repäistyltä pisaralamppuineen ja karvamattoineen. Normo menee kuntosalille tunnollisesti joka toinen päivä.
>
> Mitä normo loppupeleissä on? Hän on karikatyyri, tyhjä olento jolla ei ole mitään sielua. Hän elää siten kuten hän tuntee että hänen "pitäisi" elää. Yksikään päivä normon elämästä ei loppujen lopuksi ole itse elettyä elämää, yksikään kokemus, ostos tai teko ei oikeasti ole hänen oma valintansa. Hän on robotti ihmiskehossa.

Itseään normojen yläpuolella olevina poikkeusyksilöinä pitävät nyymit saavat kuitenkin osakseen myös kritiikkiä ja pilkkaa. Esimerkiksi älykkyyttä koskevissa keskusteluissa, missä nyymit jakavat älykkyystestiensä tuloksia ja puhuvat älykkyydestä ja sen merkityksestä yhteiskunnassa, esitetään myös näkemyksiä, joissa kyseenalaistetaan älykkyyden arvo ja kritisoidaan omalla älykkyydellä kehuskelua. Jälkimmäistä pidetään esimerkiksi merkkinä tyhmyydestä, elitismistä tai huonosta itsetunnosta:

58 Erakoitumista voisi tämän valossa pitää epämääräytyneisyyden hyväksymisenä. Erakolla on pääsy feminiiniseen ”katoamisen nautintoon” Broussen (2021) termein muotoiltuna.

> se että elvistelee jollain älykkyystestien tuloksilla kertoo tyhmyydestä
>
> *
>
> Hikkyluuseri olet joka tapauksessa, oli se ÄO sitten 200 tai 95.
> Täten ainoa funktio tällä tiedolla on, että voit rationalisoida jotain itsesääliä huonolle itsetunnollesi.
>
> *
>
> Se on kiva ku kaulapartainen ÄO 120 Pentti julistaa muita ali-ihmisiksi. Nostaa tunnelmaa ja painetta kattilassa

Kilpailu normojen kanssa yltyy myös aggressiiviseksi niin kutsutun ”hikkykostamisen” muodossa, mikä viittaa normoille ja yhteiskunnallisille auktoriteeteille kostamiseen. Tämä tarkoittaa yleensä ilkivaltaa, ei niinkään henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa.[59] Tämä tulee esiin eräässä langassa, jonka AP pyytää muita nyymejä kertomaan ”parhaan kostonsa normoille tai yhteiskunnalle”, mikä kerää vastauksiksi seuraavanlaisia viestejä:

> Polkupyöristä on kiva irrottaa venttiilit ja pudottaa ne viemäriin. Erityisen hyvä paikka tähän on rautatieasema. Hykerryttää kuvitella vittuuntunutta, töistä palaavaa normoa, joka haluaisi vain kotiin lepäämään, mutta kumi onkin lättänä. Kjeh.
> Normojen autonrenkaita on myös kiva viillellä, tosin se on vähän riskialttiimpaa näin kesällä kuin talven pimeydessä. Sitä paitsi talvella kaikki autokepposet vituttaa enemmän, kun on kylmää ja liukasta kävellä.

Hikkykostaminen vaikuttaa kuitenkin olevan enemmän fantasiaa ja uhmaa kuin oikeita tekoja. Yhden laudalla esiintyvän näkemyksen mukaan se onkin lähinnä nyymien ”voimafantasiointia”. Hikkykostaminen saakin osakseen myös kritiikkiä muiden nyymien taholta (ml. hikky-yhteisön ulkopuoliset nyymit), eivätkä kaikki heistä suinkaan ole sen kannalla.

Hikkykostaminen edustaa imaginaarisen identifikaation aggressiivista luonnetta paljaimmillaan ja lapsellisimmillaan. Sen taustalla on kuvitelma siitä, että normot pääsevät osalliseksi fantasmaattisesta nautinnosta, mikä tapahtuu hikyn itsensä kustannuksella. Normojen onnellisuus on siis pilattava ja heidän nautintoonsa on iskettävä särö ilkiteoilla tai pahimmassa tapauksessa väkivaltaisesti. Hikkykostaja muistuttaa tässä myös sadistista pervertikkoa, joka ”purkaa olemassaolon kivun Toiseen” (Lacan 2006, 656).

Kateus ja viha normoja kohtaan perustuvat siis hikyn imaginaariselle identifikaatiolle, missä normot edustavat hänen ideaalia egoaan. Tämä kertoo hänen kyvyttömyydestään irtautua symbolisesta järjestyksestä, jonne hän paikantaa *ego-ideaalinsa* eli sen position, mistä käsin ideaali ego on muodostettu. Hän on kyvytön

59 Näytteestäni löytyy kuitenkin myös yksittäistapauksia muihin ihmisiin kohdistuvasta väkivallasta tai uhkaavasta käyttäytymisestä. Palaan niihin myöhemmissä alaluvuissa.

mittaamaan omaa arvoaan muilla kuin yhteiskunnan tarjoamilla mittareilla, minkä takia hän ei voi kuin näyttäytyä muita huonompana, mikä taas pakottaa hänet kilpailemaan muiden kanssa. Kateus ja viha kumpuavat siis hänen voimattomuudestaan, jota ne pyrkivät kompensoimaan kuitenkaan siinä onnistumatta.

Ongelmaa pahentaa se, että kyyninen ja kilpailullinen suhtautuminen muihin tekee hikyn myös kyvyttömäksi vaikuttamaan voimattomuuteensa ja yhteiskunnalliseen asemaansa mitenkään. Koska ne tekevät muista ihmisistä vihollisia, ne eivät tue solidaarisuutta ja liittolaisuutta vaan atomisoivat hikyn ja eristävät hänet muista ihmisistä. Poliittisena logiikkana symbolisen sopimuksen purkautuminen on siis luonteeltaan *erottavaa*. Se ei yhdistä elementtejä toisiinsa ekvivalensseiksi vaan erottaa ne toisistaan. Symbolisen sopimuksen purkautuminen ei saa hikkyä muodostamaan muiden kanssa yhteistä rintamaa yhteiskunnallisen muutoksen hyväksi. Näin voimattomuus itsessään kaventaa sitä vastaan kamppailemisen mahdollisuuksia.

Normoista ei siis ole liittolaisiksi, mutta toisaalta miksi luottaa muihin ihmisiin, jos he eivät ole osoittautuneet luotettaviksi? Nyymien kokemukset lapsuudenperheestään ja vertaissuhteistaan eivät ole useinkaan olleet hyviä. Kyse ei kuitenkaan ole vain lähipiiristä vaan myös täysin ventovieraista ihmisistä, sillä hikyt ovat heidän taholtaan jatkuvan moralisoinnin ja syyllistämisen kohteena, miltä he eivät säästy edes Hikikomerossa. Miksi ihmeessä hikky edes yrittäisi tuntea solidaarisuutta muita ihmisiä kohtaan, kun he kohtelevat häntä tällä tavoin? Erityisen hyvin tämä ongelma tulee esiin työttömyyden ja sosiaaliturvajärjestelmän kontekstissa, mihin siirryn seuraavaksi.

5.2 Työn ja opiskelun ulkopuolisuus

Työn ja opiskelun ulkopuolisuutta pidetään usein yhtenä keskeisenä sosiaalista vetäytymistä määrittelevänä tekijänä (ks. luku 2.1.1). Kuten edellisestä luvusta on käynyt ilmi, näin on myös monen nyymin mielestä ja useimmat heistä ovat työn ja opiskelun ulkopuolella. Myös koulupudokkuus ja matala kouluttautuneisuus vaikuttaisivat olevan yliedustettuina heidän keskuudessaan. Selvältä näyttää myös se, että suurin osa on sosiaaliturvajärjestelmän piirissä, missä heidän etuutensa koostuvat pääosin työmarkkina-, asumis- ja toimeentulotuesta. Mukana on tosin myös opintotuen, sairauspäivärahan ja työkyvyttömyysetuuksien saajia. Moni nyymeistä ei myöskään vaikuta olevan suuntautunut opintoihin tai työmarkkinoille vaan tavoittelee pikemminkin työkyvyttömyyseläkettä, mille jotkut ovat päässeetkin.

Tässä alaluvussa tarkastelen, millaista on hikyn elämä työn ja opiskelun ulkopuolella. Millaisia näkemyksiä ja kokemuksia hikyllä on työmarkkinoista, koulutusjärjestelmästä ja sosiaaliturvan varassa elämisestä ja millaisia ristipaineita niihin liittyy? Entä millaiselta yhteiskunta näyttää hikyn silmin työn ja opiskelun ulkopuolelta? Myös tässä kontekstissa symbolisen sopimuksen purkautuminen ja voimattomuus osoittautuvat hallitseviksi voimiksi. Mutta toisin kuin edellisessä luvussa, määrittelen voimattomuuden tarkemmin ja viittaan sillä yhteiskunnallisesti tuotettuun tilanteeseen, mikä määrittyy *kommodifikaation* ja *työmarkkinoiden* sosiaalisten logiikkojen välityksellä. Aloitan luvun esittelemällä nämä logiikat ja palaan niihin aineiston analyysin lomassa.

5.2.1 Kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikat

Näkemykseni kommodifikaatiosta ja työmarkkinoista ammentavat *marxilaisesta* teoriasta. Tutkimukseni asettuu näin laajemmin kriittisen teorian perinteeseen, missä on yhdistelty kapitalismin kritiikkiä ja psykoanalyysiä. *Kommodifikaation logiikassa* on kyse kapitalismiin sisältyvästä työvoiman kommodifikaatiosta eli ”tavaroitumisesta”, missä ihmisestä tulee tavaraa, mitä ostetaan ja myydään (työ)markkinoilla periaatteessa kuin mitä tahansa muutakin tavaraa. Kapitalismi tuottaa myös rakenteellista työttömyyttä, mitä hallinnoidaan sosiaalipoliittisesti, mikä taas voi tapahtua työvoiman kommodifikaatiota vahvistavasti tai heikentävästi. *Työmarkkinoiden logiikassa* on kyse työmarkkinoilla vallitsevista konflikteista, joita käydään työnantajien ja työntekijöiden välillä (*tuotantokonflikti*) mutta myös työntekijöiden kesken (*distribuutiokonflikti*).

Yksinkertainen väitteeni on se, että *mitä kommodifioidumpi ja mitä heikommassa asemassa yksilö on työmarkkinoilla, sitä voimattomammassa asemassa hän on*

yhteiskunnallisesti. Väitän myös, että työttömät ovat aiempaa voimattomammassa asemassa Suomessa, mikä johtuu *pääoman vallan kasvusta*, *työmarkkinakilpailun kiristymisestä* ja *kommodifioivasta sosiaalipolitiikasta*. Hikky on kaiken tämän polttopisteessä, mikä käy ilmi siinä, millaisen fantasmaattisen logiikan hän rakentaa työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden ympärille. Ennen tämän fantasmaattisen logiikan analyysiä erittelen kuitenkin tarkemmin kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikoita suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa. Hyödynnän katsauksessani myös kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta.

Pääoman valta

Pääoman vallan kasvun kannalta olennaisin historiallinen muutos on pääoman kasautumismallin muutos Suomessa, missä keskeisimpänä taitoskohtana on 1980- ja 1990-luvun vaihde. Sauramoa ja Oeschia (2017) seuraten muutosta voi lähestyä tarkastelemalla yritysten, valtion ja työläisten toiminnassa ja toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia. Heidän mukaansa taloudessa on siirrytty valtiokeskeisyydestä markkinaehtoisuuteen, yritykset ovat kasvaneet ulkomaille ja investoinnit Suomeen ovat vähentyneet, ja työväenliike on ollut puolustuskannalla ja tyytynyt maltillisempiin palkkavaatimuksiin. Nähdäkseni tämä on tarkoittanut pääoman vallan kasvua suhteessa valtioon ja työläisiin. Kuvailen näitä muutoksia lyhyesti seuraavassa.

Marxin (1976; 1978; 1981) mukaan yritysten toimintaa ohjaavat ensisijaisesti voitot. Voitontavoittelussa ei ole kyse yrittäjien ahneudesta vaan kilpailusta markkinoilla, joka pakottaa yritykset maksimoimaan voittonsa. Kannattamattomat eli voittoa tuottamattomat yritykset karsiutuvat ennen pitkää pois markkinoilta. Yritysten toiminnan kannalta keskeisin muuttuja on *voiton suhdeluku,* jonka taustalla on työn tuottaman lisäarvon suhde pääomaan, minkä marxilaiset tutkijat ovat operationalisoineet eri tavoin. Konventionaalisen näkemyksen mukaan voiton suhdeluku vaikuttaa keskeisellä tavalla yritysten investointihalukkuuteen ja sitä kautta talouskasvuun. (Carchedi & Roberts 2018; Kliman 2011; Shaikh 2016.)

Voiton suhdeluku laski Suomessa 1960-luvulta aina 1990-luvun lamaan asti. Yritykset investoivat ennen lamaa runsaasti mutta olivat alijäämäisiä ja kerryttivät velkaa, mikä vaikutti laman syvyyteen. Voiton suhdeluku kasvoi sittemmin 1990-luvun puolivälistä alkaen laman siivittämänä, joskin yritysten välille muodostui enemmän hajontaa niiden kannattavuuden suhteen. Vaikka voiton suhdeluku kasvoi, voitot eivät kuitenkaan ole kanavoituneet työllistäviin investointeihin ainakaan kotimaassa. Sen sijaan ne ovat kerryttäneet omistajille pääomatuloja, mikä on kasvattanut eriarvoisuutta. Samaan aikaan Suomi on kansainvälistynyt. Kasvusta on

tullut vientivetoista, yritykset ovat laajentuneet ulkomaille ja Suomesta on tullut EU- ja euromaa. (Ahokas & Holappa 2014; Heino 2023; Sauramo & Oesch 2017.)[60]

Yksi investointien vähyyden seurauksista on työttömyys. Mikäli yritykset eivät investoi, ei synny myöskään uusia työpaikkoja. Työttömyysasteen piikki ja vakiintuminen aiempaa korkeammalle tasolle 1990-luvun laman myötä onkin peilannut investointiasteen muutoksia. (Sauramo & Oesch 2017.) Laman synnyttämä työttömyys ei koskaan palannut sitä edeltäneelle tasolle. Tämä ei toisaalta ole uusi ilmiö, sillä työttömyysasteessa on tapahtunut portaittaista nousua 1960-luvulta alkaen (Heino 2023, 158; Honkanen 2018b). Kaikki tämä on näkynyt luonnollisesti myös nuorisotyöttömyydessä, joka kasvoi voimakkaasti 1990-luvun laman myötä eikä koskaan palannut sitä edeltäneelle tasolle. Myöhemmin nuorisotyöttömyyttä ovat kasvattaneet myös vuoden 2008 globaali finanssikriisi ja koronakriisi. (Ks. luku 2.2.1.)

Massatyöttömyydellä on merkitystä paitsi työttömille myös työntekijöille, sillä se heikentää heidän valtaansa suhteessa pääomaan. Kun työttömyys on matalalla tasolla, työmarkkinat suosivat työntekijöitä antaen heille enemmän valinnanvaraa ja neuvotteluvaltaa. Päinvastaisessa tilanteessa työttömyys alkaa toimia työntekijöitä kurittavana voimana. Heidän asemansa esimerkiksi palkkaneuvotteluissa heikkenee. (Honkanen 2022, 41–45.) Palkkojen osuus arvonlisäyksestä työn ja pääoman välisessä, niin kutsutussa funktionaalisessa tulonjaossa onkin pienentynyt monissa kehittyneissä maissa 1980-luvulta lähtien työttömyyden kasvun myötä (Stirati & Meloni 2021). Työttömyys on pienentänyt palkkojen ja kasvattanut voittojen osuutta funktionaalisessa tulonjaossa myös Suomessa (Sauramo 2016; ks. myös Savela 2017). Pekka Sauramon (2016) mukaan ay-liikkeen harjoittama palkkamaltti 1990- ja 2000-luvuilla oli kuitenkin työttömyyskin huomioiden poikkeuksellista.

Työläisten valta on siis heikentynyt suhteessa pääomaan 1990-luvulta alkaen. He joutuvat toimimaan aiempaa suuremman massatyöttömyyden olosuhteissa. Ay-liike onkin siirtynyt puolustuskannalle 1990-luvulla. Esimerkiksi työtaisteluiden määrä on ollut huomattavasti vähäisempi 1990- ja 2000-luvuilla kuin aiemmilla vuosikymmenillä. Samoin ovat vähentyneet työtaisteluihin osallistuvien työntekijöiden ja niissä menetettyjen työpäivien määrät. (Bergholm 2017.) Sauramon ja Oeschin (2017) mukaan ay-liike on luopunut menneisyyden devalvaatiosyklien mukaisesta ”konflikteja kaihtamattomasta” käyttäytymisestä ja omaksunut puolustuksellisemman suhtautumistavan, missä kaihdetaan inflaatiota.

Myös valtion rooli on muuttunut. Sauramo ja Oesch (2017) kuvailevat muutosta siirtymäksi valtiokeskeisyydestä markkinaehtoisuuteen. Pääoman liikkeiden

60 Marxin (1981) mukaan voiton suhdeluvulla on laskutendenssi, mitä on joidenkin marxilaisten keskuudessa pidetty myös kapitalismin hitaana itsetuhoutumisprosessina. Laskutendenssi on näkyvissä globaalisti, kun tarkastelu ulotetaan 1800-luvulta nykypäivään (Maito 2018). Voiton suhdeluku laskee, koska vain työvoima tuottaa arvoa ja pysyvän pääoman osuudella on taipumus kasvaa suhteessa työvoimasta koostuvaan vaihtelevaan osaan, minkä seurauksena työvoiman tuottaman lisäarvon osuus kokonaispääomasta laskee. Tämän niin kutsutun pääoman orgaanisen kokoonpanon muutokset selittävät merkittävän osan voiton suhdeluvun kehityksestä myös Suomessa (Heino 2023).

sääntelyä ja ohjausta on purettu ja valtion rooli työllistäjänä on menettänyt merkitystään. Painopiste on siirtynyt yritysten kannattavuuden ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistamiseen. 1990-luvulla syntynyttä valtiomallia onkin kutsuttu ”kilpailuvaltioksi”, joka haastaa perinteisen suomalaisen hyvinvointimallin ja korostaa menokuria. Mallista on muodostunut poliittinen konsensus, sillä politiikkaa on tehty kilpailuvaltion prioriteeteillä, vaikka hallituskoalitiot ovat vaihtuneet. (Kantola & Kananen 2017.) Vaihtoehdottomuuden poliittinen ilmapiiri muistuttaa sitä, mitä Mark Fisher (2009) on kutsunut *kapitalistiseksi realismiksi*. Vaihtoehtoja kapitalismille ei ole. On vain sopeuduttava markkinakilpailun paineisiin ja uskallettava tehdä ”ikäviä päätöksiä”.

Kilpailuvaltiolla on suuri merkitys sosiaalisesti vetäytyneille nuorille, sillä sen sosiaaliturvamalli on kommodifioiva. Se pyrkii kaventamaan työttömien itsemääräämisvaltaa ja pakottamaan heitä työllistymään sosiaaliturvan kiristysten ja velvoitteiden avulla, mitä kutsutaan ”työvoiman tarjonnan lisäämiseksi”. Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa onkin tapahtunut kannustamista ja aktivointia korostava suunnanmuutos (Julkunen 2001). Ennen sitä on kuitenkin syytä paneutua tarkemmin siihen, millaisia muutoksia suomalaisilla työmarkkinoilla on tapahtunut. Työvoiman tarjontaa nimittäin pyritään lisäämään tilanteessa, missä kilpailu työpaikoista on kiristynyt.

Kilpailu työpaikoista

Marxilainen luokkatutkija Erik Olin Wright (2015, 12–14) on jakanut työmarkkinakonfliktit kahteen luokkaan, *tuotanto-* ja *distribuutiokonflikteihin*. Tuotantokonfliktissa on kyse klassisesta pääoman ja työn välisestä luokkakonfliktista, joka koskee erityisesti palkkoja ja työehtoja. Distribuutiokonfliktissa taas on kyse työntekijöiden välisestä konfliktista, mikä näkyy työmarkkinoiden kerrostumisena ja työpaikkakilpailuna. Wright näkee distribuutiokonfliktin koskevan ennen kaikkea niitä ulossulkemisen mekanismeja, jotka jakavat työläiset keskiluokkaisiin ja työväenluokkaisiin työpaikkoihin, mutta nähdäkseni distribuutiokonfliktin voi ulottaa myös työntekijöiden ja työttömien väliseksi konfliktiksi, jolloin kyse on työmarkkinoiden ytimen ja marginaalin välisestä jaottelusta.

Samalla kun työntekijöiden asema tuotantokonfliktissa on heikentynyt, distribuutiokonflikti on kiristynyt, missä on kyse erityisesti työmarkkinoiden ytimen ja marginaalin välisestä konfliktista. Viime vuosien hyvästä työllisyyden kehityksestä ja työvoiman ulkopuolisten osuuden pienentymisestä huolimatta työttömyysaste on jäänyt korkeaksi 1990-luvun laman jäljiltä (Kangasharju 2022). Tämä viittaa siihen, että kilpailu hyvistä työpaikoista on kiristynyt, mikä paitsi kurittaa työntekijöitä luo myös vastakkainasetteluja työttömien ja työntekijöiden välille.

Siinä missä tuotantokonfliktia välittävinä mekanismeina toimivat pääoman ja työn väliset valta- ja riistosuhteet, distribuutiokonfliktissa keskeisin mekanismi on *mahdollisuuksien kasaaminen* (*opportunity hoarding*), missä on kyse ulossulkemisen mekanismeista, joilla rajoitetaan pääsyä hyviin työpaikkoihin. Yksi keskeinen mahdollisuuksia kasaava tekijä on koulutus, joka kanavoi työmarkkinoiden ihmisvirtoja vertikaalisesti ja horisontaalisesti eroaviin työmarkkina-asemiin. Koulutukselliset kvalifikaatiot avaavat ovia työmarkkinoilla ja pienentävät työttömyyden riskiä. Nuorten syrjäytymisdiskurssissa onkin kiinnitetty erityishuomiota pelkän perusasteen koulutuksen varassa oleviin nuoriin, joiden työmarkkinatulemat ovat heikompia kuin muilla nuorilla (ks. luku 2.2.1). Viime vuosina tähän on myös puututtu laajentamalla oppivelvollisuutta.

Pyrkimys parantaa nuorten työllistymismahdollisuuksia kohottomalla heidän koulutustasoaan voi kuitenkin törmätä siihen ongelmaan, että koulutuksellisten kvalifikaatioiden arvo perustuu osittain niiden niukkuuteen. Mikäli kaikki ovat korkeasti kouluttautuneita, kukaan ei saa kilpailuetua koulutuksellisista kvalifikaatioistaan. Ne voivat kasata mahdollisuuksia joillekin yksilöille vain sillä ehdolla, että ne sulkevat niitä ulos toisilta. Distribuutiokonfliktin logiikka on ulossulkemisen logiikkaa. Mikäli koulutukselliset kvalifikaatiot yleistyvät, ne menettävät arvonsa työmarkkinoilla, sillä ne eivät enää pysty toimimaan ulossulkevassa roolissaan. Tutkimuskirjallisuudessa tätä ilmiötä on kutsuttu *koulutusinflaatioksi*, mutta tutkimukset eivät ole antaneet kovin yhtenäistä kuvaa siitä, missä määrin sitä on tapahtunut Suomessa.

Mikko Aron mukaan koulutusinflaatio on ollut melko vahvaa Suomessa 1970-luvulta alkaen erityisesti keskitason tutkinnoissa, kun tarkastellaan tuloja ja ylemmän toimihenkilön asemaan päätymistä eri koulutustasoilla. Ihmisten tulee kouluttautua yhä pidemmälle päästäkseen hyvään asemaan työmarkkinoilla ja välttyäkseen päätymästä työttömäksi, matalapalkkaiseksi tai työvoiman ulkopuolelle. (Aro 2003; 2009; 2014.) Koulutusinflaatio voi olla myös alakohtaista. Lehden ja Karosen (2020) mukaan se on koskenut viime vuosikymmeninä lähinnä kasvatustieteistä ja humanistisilta ja taidealoilta valmistuneita, sillä he ovat olleet 2000-luvulla heikommin kiinnittyneitä työmarkkinoille kuin aiemmalla vuosikymmenellä.

Toisaalta viime vuosina on puhutellut myös nuorten koulutustason lasku, mikä on näkynyt korkeakoulutuksen aloittaneiden osuuksien pienentymisessä vuosituhannen vaihteen jälkeisenä aikana. Korkeakoulutuksen aloittaneiden aste oli korkeimmillaan vuosina 1979–1981 syntyneillä ikäluokilla. Koulutustason lasku on ollut seurausta politiikasta, jolla on supistettu korkeakoulutuksen tarjontaa ja pyritty kasvattamaan ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuutta. (Kalenius & Karhunen 2018.)[61] Koulutusinflaatiota vastaan puhuu myös se kyselytutkimusten perusteella tehty

61 Yksi nuorten syrjäytymisen vastaisen politiikan ristiriidoista onkin se, että nuorten on haluttu kouluttautuvan pidemmälle samaan aikaan, kun korkeakoulutuksen tarjontaa on supistettu. Nuoriin kohdistuvat kouluttautumispaineet näyttäisivät keskittyvän lähinnä perusasteen koulutuksen varassa oleviin, mistä oppivelvollisuuden laajentuminenkin kertoo.

havainto, etteivät ihmiset koe olevansa aiempaa useammin ylikouluttautuneita työpaikoillaan (Pyöriä & Ojala 2017). Lisäksi vaikka korkea koulutus ei suojaa työttömyydeltä yhtä hyvin kuin aiemmin, sillä 1990-luvulta alkanut työttömyyden kasvu on koetellut kaikkia yhteiskuntaluokkia ja koulutusasteita, se on säilyttänyt *suhteellisen* etunsa verrattuna kouluttautumattomuuteen (Lahtinen ym. 2020). Koulutus näyttää siis kaikesta huolimatta säilyttäneen arvonsa keskeisenä mahdollisuuksien kasaamisen ja ulossulkemisen mekanismina.

Nuorten koulutusasteen kohottamista voi perustella myös osaavan työvoiman pulalla tai niin kutsutulla *kohtaanto-ongelmalla*, missä työttömät ja avoimet työpaikat eivät kohtaa. Tämä ongelma on kasvanut 1990-luvulta alkaen ja paisunut 2010-luvulla, mihin on esitetty lääkkeeksi esimerkiksi rahallisten kannustimien ja työvoiman liikkuvuuden parantamista (Kangasharju 2022; Kyyrä & Pesola 2020; Pehkonen ym. 2018). Työvoimapulassa ja kohtaanto-ongelmassa voi toisaalta olla kyse myös sellaisten matalapalkkaisten ja epätyypillisten työsuhteiden lisääntymisestä, mitkä eivät houkuttele työttömiä. Larja ja Peltonen (2022) ovat havainneet viime aikaisen kohtaanto-ongelman kasvun johtuvan merkittäviltä osin epätyypillisten työsuhteiden lisääntymisestä avoimissa työpaikoissa. Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on myös osoitettu, että työnantajat nostavat osaamisvaatimuksiaan ja harjoittavat kermankuorintaa korkean työttömyyden olosuhteissa, mikä voi kasvattaa kohtaanto-ongelmaa (Modestino ym. 2020).

Kouluttautumisen merkitystä on kasvattanut myös elinkeinorakenteen muutos, mikä on muovannut ja kohottanut työmarkkinoiden vaatimuksia. Historiallisesti tarkasteltuna Suomi on muuttunut maatalousyhteiskunnasta teollistuneeksi ja palvelu- ja tietotyövaltaiseksi taloudeksi. Tämä on muovannut työn luonnetta ja osaamisvaatimuksia, sillä ruumiillisen työn tarve on vähentynyt teknisiä ja älyllisiä taitoja vaativan teollisen työn myötä, mikä on myöhemmin antanut tietä sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja vaativille töille. (Haapala & Peltola 2018; Väänänen & Turtiainen 2014.) 2000- ja 2010-luvuilla on kadonnut toimistotehtäviä ja teknisiä ja avustavia tehtäviä ja kasvu on painottunut luovuutta ja sosiaalisia taitoja vaativiin asiantuntija-, palvelu-, myynti- ja hoivatehtäviin (Alasoini & Varje 2021).

Osaamisvaatimusten muutos on näkynyt myös työpaikkailmoituksissa, jotka ovat vaatimuksineen ja lupauksineen monimutkaistuneet ja edellyttävät työnhakijoilta aiempaa enemmän tutkintoja, kilpailullisuutta ja tuloksellisuutta. Näiden ohella ovat korostuneet myös teknisten, kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen vaatimukset. Työelämä on muuttunut myös siten, että työntekijöiden odotetaan antavan työlle paitsi työpanoksensa myös persoonansa. Työnhakijoilta odotetaan vahvempaa henkilökohtaista sitoutumista työhön ja työn luvataan tarjoavan mahdollisuuksia itsen toteuttamiseen ja kehittämiseen. (Varje 2014.)

Työnhaussa ovatkin alkaneet korostumaan työnhakijoiden henkilökohtaiset piirteet, mitä Näre ja Näre (2022) ovat kutsuneet ”persoonan brändäykseksi”. Työelämässä etsitään ”hyviä tyyppejä” ja työpaikkailmoitukset alkavat

muistuttamaan treffi-ilmoituksia, jotka edellyttävät työnhakijoilta oman persoonallisuuden korostamista. Työnhakijoiden tulisi myös ilmentää innokkuutta, ulospäin suuntautuneisuutta ja yleistä energisyyttä. Näin mahdollisuuksia työmarkkinoilla ei kasata pelkästään koulutuksellisilla kvalifikaatioilla ja osaamisella vaan myös miellyttävällä ja sopivalla persoonallisuudella tai ulkoisella olemuksella. (Emt., 62–80.)

Näiden muutosten ohella on käyty myös keskustelua myös niin kutsutusta *polarisaatiosta* työmarkkinoilla, millä viitataan korkeaa ja matalaa osaamista tai palkkatasoa edustavien työpaikkojen lisääntymiseen ja keskitason työpaikkojen häviämiseen. Jotkut tutkimukset ovat löytäneet polarisoitumiskehitystä suomalaisilta työmarkkinoilta. Esimerkiksi Asplund ym. (2011) havaitsevat yleispohjoismaisen polarisaatiotrendin, joskin Suomessa polarisoituminen on ollut melko vähäistä. Teknologinen kehitys on vaikuttanut erityisesti rutiininomaista työtä tekeviin työntekijöihin. Rutiininomaisia ja kognitiivisia taitoja vaativien ammattien työntekijät ovat kuitenkin työllistyneet paremmin ja päässeet paremmille palkoille kuin rutiininomaisia ja fyysisiä töitä tekevät, jotka ovat päätyneet useammin matalapalkka-aloille, työttömäksi tai työvoiman ulkopuolelle (Maczulskij & Kauhanen 2016).

Toiset tutkijat taas ovat haastaneet polarisaatioteesin ja puhuneet pikemminkin yleisestä vaatimustason noususta. Alasoinin ja Varjeen (2021) mukaan ammattirakenteen kehitys on viime vuosikymmeninä tuottanut kasvua korkeapalkkaisilla ja laskua matalapalkkaisilla aloilla, eli ei polarisaatiota (ks. myös Obstbaum & Vanhala 2016). Myös työolotutkimukset, joissa kartoitetaan esimerkiksi työntekijöiden autonomiaa, työssä kehittymisen mahdollisuuksia, ajankäyttöön liittyviä paineita ja koettuja työmarkkinariskejä, kertovat pikemminkin yhdentymisestä kuin polarisaatiosta yhteiskuntaluokkien välillä (Mustosmäki ym. 2017). Tämä on linjassa edellä esittämäni argumentin kanssa, jonka mukaan distribuutiokonflikti on syventynyt erityisesti työmarkkinoiden ytimen ja marginaalin välillä, ei välttämättä työntekijäryhmien välillä.

Työmarkkinoiden marginaali ei kuitenkaan muodostu vain työttömistä. Siihen kuuluu myös niin kutsutuissa epätyypillisissä työsuhteissa olevia työntekijöitä. Tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu työn *prekarisaatiosta*, millä viitataan osa- ja määräaikaistöiden, nollatuntisopimusten, vuokratyön, itsen työllistämisen ja muiden epätyypillisten työsuhteiden yleistymiseen (Näre & Näre 2022; Suoranta & Leinikki 2018). Näreen ja Näreen mukaan prekaarisuus asettaa yksilön eräänlaiseen välitilaan, missä yksilö poukkoilee työn ja sen puutteen välillä ollen jatkuvassa hälytystilassa, sillä ”uudessa työssä on keskeistä mainostaminen, media, informaatio ja kommunikaatioverkostot – työstä on tullut logistiikkaa. Pitää osata olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja jatkuvasti kuulostella työmahdollisuuksia.” (Näre & Näre 2022, 37–38.) Myös sosiaaliturvaan sisältyvien palkattomien töiden muodostamien välityömarkkinoiden kasvun voi lukea osaksi työn prekarisaatiota (ks. alla).

Prekarisaatioteesistä on kuitenkin oltu montaa mieltä, eivätkä kaikki tutkijat allekirjoita sitä. Nätin ja Pyöriän (2017) mukaan osa- ja määräaikaistyöt eivät juurikaan ole lisääntyneet, vaan niiden vaihtelu noudattaa suhdannevaihteluja. Työpaikkaa ei myöskään vaihdeta aiempaa useammin ja työsuhteet ovat pidentyneet. Prekarisaatio voi pikemminkin olla sukupolvikokemus, sillä nuoret ovat suuremmassa uhassa joutua työttömiksi tai osa- ja määräaikaistöihin. Pyöriä ja Ojala (2017) arvioivat prekarisaatioteesiä viidellä kriteerillä: ylikouluttautuneisuudella, työmarkkinariskin toteutumisella, epätyypillisellä työsuhteella, työmarkkinariskin pelolla ja huonoilla työllistymismahdollisuuksilla. Vuosina 1984–2013 ei ollut tapahtunut kuin vähäisiä muutoksia. Ainoastaan työmarkkinariskin pelko eli koettu lomautuksen, irtisanomisen tai työttömyyden uhka oli lisääntynyt. Yksi mahdollinen tulkinta tästä on se, että työelämää ei näytä varjostavan työn prekarisaatio vaan putoamisen pelko, mikä heijastanee työttömyysasteen kasvua.

Vaikka työmarkkinariskit eivät olisikaan toteutuneet aiempaa useammin, voi niiden pelon lisääntyminen olla muutoin aiheellista. Työttömyys on monin tavoin ikävämpää kuin aikaisemmin. Työttömien sosiaalinen välimatka muihin on kasvanut, mikäli tarkastellaan perusturvan ja toimeentulotuen varassa olevia työttömiä. Jussi Tervolan (2019) laskelmien mukaan vaikka näiden etuuksien ostovoimassa ei ole tapahtunut kuin vähäisiä muutoksia, niiden taso on jäänyt merkittävästi jälkeen keskipalkkaisen työläisen tulokehityksestä vuosina 1991–2019. Työttömyysturvaan liittyy myös aiempaa enemmän velvoitteita ja sanktioita, jotka kertovat kannustamista ja aktivointia korostavasta kommodifioivasta suunnanmuutoksesta sosiaalipolitiikassa.

Kannustaminen ja aktivointi

Kommodifioivan sosiaalipolitiikan idea tulee Gøsta Esping-Andersenilta (1990). Hänen mukaansa sosiaalipolitiikka on *kommodifioivaa*, kun se lisää yksilön riippuvuutta markkinoista. Mitä heikompi sosiaaliturva, sitä enemmän yksilö on pakotettu myymään työvoimaansa markkinoilla ansaitakseen elantonsa. Kommodifioiva sosiaalipolitiikka vahvistaa siis kapitalismin taipumusta tehdä ihmisestä työvoimatavaraa. *Dekommodifioiva* sosiaalipolitiikka taas vähentää yksilön riippuvaisuutta markkinoista ja vapauttaa hänet osittain työvoiman tavaramuodosta. Käytän kommodifikaation käsitettä kuitenkin laajemmassa merkityksessä kuin Esping-Andersen, joka tarkasteli sosiaalietuuksien ehdollisuutta, korvausastetta ja kattavuutta. Itselleni siinä on kyse myös sosiaaliturvan vastikkeellisuudesta tai aktivoinnista eli velvoittavista työllistämistoimista (jotka voi vaihtoehtoisesti nähdä osana etuuksien ehdollisuutta).

Pääoman kasautumismallin muuttuessa ja valtion muuttuessa kilpailuvaltioksi sosiaalipolitiikassa on tapahtunut kommodifioiva suunnanmuutos, jota Raija

Julkunen (2001) on kutsunut 1990-luvun sosiaalipoliittiseksi reformiksi Suomessa. Tällöin hyvinvointivaltiota alettiin sopeuttamaan uusiin massatyöttömyyden ja kansainvälisen kilpailun olosuhteisiin. Hyvinvointivaltion laajentumisen kausi tuli päätökseensä ja sosiaalipolitiikassa alettiin painottamaan valtion velkaantumisen hillitsemistä ja menokuria. Ääneen pääsivät hyvinvointivaltion arvostelijat ja työnantajien edustajat, joiden agendalla oli (ja on) julkisen sektorin ja velan pienentäminen, työmarkkinoiden joustavoittaminen ja sääntelyn purkaminen, sosiaaliturvan kiristäminen ja verotuksen keventäminen. Tulilinjalla ovat olleet myös perinteinen korporatismi ja ay-liike.

Julkunen korostaa sosiaalipoliittiseen reformiin liittynyttä ”karsinnan politiikkaa”, jolla hän viittaa 1990-luvulla tehtyihin etuuksien tasoon ja kattavuuteen tehdyillä leikkauksilla, mitkä tapahtuivat usein epäsuorasti esimerkiksi indeksikorotuksia jäädyttämällä. Leikkaukset kohdistuivat vuoronperään työttömiin, sairaisiin, lapsiperheisiin, eläkeläisiin, nuoriin ja pienituloisiin sosiaaliturvan varassa eläviin – toisin sanoen haavoittuvassa ja voimattomassa asemassa oleviin ihmisryhmiin. Karsinnan politiikka on ollut osa hyvinvointivaltion menokuria ja leikkaukset kontribuoivatkin sosiaalimenojen osuuden pienentymiseen kansantuotteesta vuosikymmenen lopulle tultaessa. (Emt., 142–162.)

Karsinnan politiikka ei kuitenkaan ole jatkunut lineaarisesti, sillä leikkauksia on myöhemmin korjattu ja sosiaalietuuksiin on tehty myös parannuksia. Pertti Honkasen (2015) mukaan leikkaustrendi taittui 1990-luvun jälkeen ja vuosina 2008–2015 tehtiin joukko sosiaaliturvan tasoa parantaneita muutoksia. Vuosia 2010–2020 käsittelevässä analyysissä Honkanen (2020) laskee perus- ja toimeentuloturvan parantuneen vuosikymmenen alkupäässä, ”kun esimerkiksi takuueläke säädettiin, työttömien perusturvaan sekä toimeentulotukeen tehtiin tasokorotus ja etuuksien indeksisuojaa laajennettiin” (emt., 4). Vuosikymmenen loppupuolella siirryttiin kuitenkin jälleen karsinnan linjalle, joskin toimeentulotuki säästyi näiltä toimenpiteiltä. Vuonna 2020 suuntaa kääntyi taas vähän etuuksia korottavampaan suuntaan.[62]

Kommodifioivan sosiaalipoliittisen käänteen kaksi keskeistä periaatetta ovat olleet *kannustaminen* ja *aktivointi*. Kannustamisessa on kyse työnteon ja työllistymisen kannustimien parantamisesta (ja täten työvoiman tarjonnan lisäämisestä), missä sosiaalietuuksien taso ja muut säädökset ovat keskeisessä roolissa. Suomessa on toteutettu useita toimenpiteitä, joita on perusteltu kannustavuudella ja jotka ovat ainakin laskennallisesti lisänneet kannustimia. Kannustinloukkuja purkava politiikka samaistetaan usein työttömyysturvan kiristyksiin, mistä esimerkkinä ansiosidonnaisen työttömyysturvan keston lyhentäminen, mutta työttömille on tarjottu kepin lisäksi myös porkkanaa. Esimerkiksi työttömyysturvaa ja

62 Vuonna 2023 aloittanut Orpon porvarihallitus edustaa sen sijaan taas karsintapolitiikkaa, sillä sen politiikkaa ohjaa vahva menokurin periaate ja se on tekemässä monia sosiaaliturvaa heikentäviä leikkauksia.

toimeentulotukea on muokattu siten, että ne mahdollistaisivat paremmin työnteon tukien lomassa. (Honkanen 2018a.)[63]

Työttömän on yleensä nähty olevan työttömyysloukussa silloin, kun työn vastaanottaminen lisää käytettävissä olevia tuloja vähemmän kuin 20 prosenttia (eli työllistymisveroaste on yli 80 prosenttia). Näin laskettuna vuonna 2021 työttömyysloukussa oli noin 50 000 työtöntä (12,3 prosenttia ansiopäivärahaa ja 8,8 prosenttia Kelan työttömyysetuuksia saaneista), kuten Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen raportista selviää. Valtaosa näistä työttömistä on pienituloisia ja he saavat myös asumis- ja toimeentulotukea. Työttömyysloukussa olevien määrä saadaan suuremmaksi, mikäli rajana käytetään alempaa työllistymisveroastetta. (Puonti ym. 2022.)

Kommodifioivan kannustavuuspolitiikasta tekevät sen edellyttämät sosiaaliturvan kiristykset, joilla pyritään laskemaan kynnyspalkkoja ja tekemään matalapalkkaisen työn vastaanottamisesta ”kannattavaa”.[64] Taustalla on valtavirtaisiin työttömyysteorioihin liittyvä olettama, jonka mukaan työttömyydessä on pääosin kyse työn tarjonnasta. Niissä työttömyys on lähtökohtaisesti vapaaehtoista, mutta sitä voivat aiheuttaa myös työmarkkinoilla vallitsevat jäykkyydet ja korkeat palkat. Implikaationa on se, että työttömyyttä saataisiin pienennettyä, mikäli työntekijät luopuisivat palkkavaatimuksistaan ja markkinoita vapautettaisiin, mikä on tietenkin pääoman intressien kannalta kätevä lopputulos. Syyllisyys työttömyydestä saadaan vieritettyä työntekijöiden harteille ja työntekijöiden ja työttömien intressit asettuvat vastakkain. (Ks. Ahokas ym. 2018; Fine 1998; Honkanen 2022; Koistinen 2014.)

Näiden teorioiden valossa antelias sosiaaliturva on ongelmallinen, sillä se heikentää työnteon kannustimia. Erävoittona on voitu osoittaa monien suomalaisten ja kansainvälisten mikro- ja makrotutkimusten[65] avulla, että anteliaalla tai dekommodifioivalla sosiaalipolitiikalla on usein jonkin verran työttömyyttä kasvattava vaikutus siinä, missä sosiaaliturvan kiristykset patistavat ihmisiä töihin (Alasalmi ym. 2020; Messacar 2014). Tutkimuskirjallisuus näyttää siis antavan tukea

63 Työskentely työttömyysturvan aikana ja soviteltujen etuuksien käyttö on lisääntynyt 2010-luvulla. Työttömyysturvan suoja-osat ovat lisänneet osa-aikaista työskentelyä mutta eivät juurikaan kokoaikaisten työsuhteiden muodostumista. Toimeentulotuen etuoikeutetulla tulolla ei myöskään näytä olleen merkittäviä työllisyysvaikutuksia. Kaikki tämä myös heijastanee prekarisaatioteesin mukaista kehitystä, jossa ihmiset joutuvat kompensoimaan epävakaita ja puutteellisia työtuloja sosiaaliturvalla. (Hiilamo & Lehmus-Sun 2020; Kalin ym. 2023; Kauhanen ym. 2022; Kyyrä ym. 2018.) Työttömyysturvan suoja-osa on sittemmin poistunut Orpon hallituksen (2023-) päätöksestä.

64 Pertti Honkanen huomauttaa, että tämä voi aiheuttaa alaspäin vievän kierteen: ”Sosiaaliturvan tason alentaminen johtaa herkästi myös alempien palkkojen alentumiseen: työnantajien on helpompi tarjota kehnoja palkkoja, kun työttömillä ei ole entisen tasoista selkänojaa sosiaaliturvassa. Palkkatason alentaminen saa taas kannustavuusongelman näyttämään entistä pahemmalta […] jolloin samalla logiikalla edettäessä sosiaaliturvaa on leikattava uudestaan kannustavuuden lisäämiseksi.” (Honkanen 2018a, 144.)

65 Mikrotutkimuksissa tarkasteluun otetaan jokin ryhmä ja makrotutkimuksissa tarkastellaan kokonaisvaikutuksia. Näiden tulokset voivat näyttää ristiriitaisilta. Esimerkiksi sosiaaliturvamuutosten työllisyyteen vaikuttavat mikrovaikutukset voivat nollaantua makrotasolla. Tätä voi havainnollistaa hypoteettisellä esimerkillä. Esimerkiksi ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan tehdyt leikkaukset voivat vauhdittaa ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevien työttömien työllistymistä (mikrotaso), mutta näin työllistyneet vievät avoimet työpaikat työmarkkinatuen varassa olevilta, jolloin kokonaisvaikutus työllisyyteen on nolla (makrotaso).

työvoiman tarjontaa lisäävän sosiaalipolitiikan taustalla oleville perusoletuksille, joskaan sosiaaliturvan kiristysten työllistävät vaikutukset eivät usein ole suuria.

Tutkimustulokset ovat myös olleet ristiriitaisia. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on esimerkiksi havaittu anteliaan sosiaaliturvan myös *kasvattavan* työllisyyttä ja tuottavuutta (Knotz 2020; Raza ym. 2023). Tulosten epäjohdonmukaisuus voi selittyä osittain sillä, että sosiaaliturvan työllisyysvaikutukset riippuvat myös muista työmarkkinainstituutioista. Tästä kertoo erityisesti Thomas Biergertin (2017) eurooppalaisia maita ja Yhdysvaltoja käsittelevä tutkimus, jossa havaittiin, että sosiaaliturvan työttömyysvaikutukset riippuvat keskeisellä tavalla erilaisista institutionaalisista kombinaatioista. Kun työmarkkinat eivät ole eriarvoistavat työsuhdeturvan osalta, työntekijät ovat järjestäytyneitä ja sopiminen keskitettyä, antelias sosiaaliturva tukee työllisyyttä. Oletettavasti tämä kertoo siitä, että tällaisissa maissa työntekijöillä on houkuttelevia työmahdollisuuksia, eikä heitä tarvitse pakottaa töihin sosiaaliturvan kiristyksillä.[66] (Ks. myös Stern 2013.)

Samankaltaisia tuloksia nuorten osalta ovat saaneet eurooppalaisia maita tutkineet Marques ja Salavisa (2017), jotka tarkastelivat sitä, mitkä yhteiskunnalliset ja institutionaaliset tekijät ajavat nuoria työmarkkinoiden ulkopiiriin, jossa työttömyys ja epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä. Tutkimuksessa erotettiin kaksi yhdistelmää, jotka heikensivät nuorten asemaa työmarkkinoilla. Molempia yhdisti teollisuussektorin kutistuminen eli *deindustrialisaatio*, mutta ensimmäisessä se yhdistyi hyvään työsuhdeturvaan ja sopimisen heikkoon koordinaatioon ja toisessa hyvän työsuhdeturvan puutteeseen ja liberalisaatioon eli markkinaehtoiseen politiikkaan (ml. heikko sosiaaliturva). Nämä tulokset kertovat, että kommodifioiva sosiaalipolitiikka voi hyvinkin puskea nuoria työmarkkinoille mutta heidän neuvotteluasemansa ja työelämän laadun kustannuksella.

Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten kannalta olennaista on myös se, että sosiaaliturvan työllisyysvaikutukset koskevat myös vajaatyökykyisiä työttömiä. Tämä selviää Backhansin ym. (2016) eurooppalaisia maita koskeneesta tutkimuksesta, jossa seurattiin matalasti kouluttautuneita ja toimintarajoitteisia työttömiä ja analysoitiin heidän työllistymiseensä vaikuttavia yhteiskunnallisia ja institutionaalisia tekijöitä. Tutkimuksessa erottui kaksi työllistymistä edistävää institutionaalista yhdistelmää. Molemmissa työllistyminen riippui yleisesti korkeasta työllisyydestä, mutta ensimmäisessä se yhdistyi aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ja ikääntyneiden sosiaalipalveluihin ja toisessa heikkoon työsuhdeturvaan ja vähäiseen sosiaaliturvaan. Ensimmäinen yhdistelmä oli tosin työllisyysvaikutusten kannalta tehokkaampi. Koulutusryhmien välistä eriarvoisuutta työllistymisessä vähensivät yleisesti alhaisen työttömyyden lisäksi heikko työsuhdeturva *tai* antelias sosiaaliturva.

66 Suomi erottui tässä tutkimuksessa maana, jossa työntekijöiden järjestäytymisaste oli korkea mutta sopiminen ei erityisen keskitettyä verrattuna esimerkiksi muihin Pohjoismaihin. Suomessa työttömyys onkin laskenut työttömyysetuuksien (suhteellisen) heikentymisen myötä.

Kaikki nämä tutkimukset viittaavat siihen, että sosiaalipolitiikka voi saada työttömät työllistymään kommodifioivalla tai dekommodifioivalla tavalla, mikä riippuu myös muista työmarkkinainstituutioista ja työllisyystilanteesta. Dekommodifioiva sosiaalipolitiikka vahvistaa työttömien itsemääräämisoikeutta ja neuvotteluvaltaa työmarkkinoilla, kommodifioiva sosiaalipolitiikka taas heikentää niitä. Työttömästä tulee kommodifioivan sosiaalipolitiikan alaisuudessa työvoimatavaraa, jonka on kärsittävä materiaalisesta turvattomuudesta, alistuttava sosiaaliturvajärjestelmän valvonnalle ja velvoitteille ja suostuttava huonoihin palkkoihin ja työehtoihin.

Sosiaaliturvan vaikutukset palkkoihin ja työehtoihin kertovat siitä, että sosiaalipolitiikassa ei ole kyse vain turvaverkoista ja tulonjaosta vaan myös tuotantokonfliktista. Heikko sosiaaliturva voi olla työnantajien intresseissä sikäli kuin se heikentää työntekijöiden neuvotteluvaltaa työmarkkinoilla ja pakottaa heidät hyväksymään huonolaatuisia töitä. Sosiaaliturvan kiristysten onkin havaittu vaikuttavan kielteisesti työsuhteiden laatuun, joskin tutkimukset eivät anna tästä täysin johdonmukaista näyttöä (Alasalmi ym. 2020). Myös suomalaisessa tutkimuksessa on havaittu esimerkiksi ansiosidonnaisen työttömyysturvan pidemmän keston hidastavan työllistymistä mutta myös pidentävän uusien työsuhteiden kestoa. Korkeamman päivärahan osalta tulokset ovat tosin ristiriitaisempia. (Kyyrä 2018.) Oletettavasti sosiaaliturvan vaikutukset palkkoihin ja työehtoihin riippuvat nekin myös muista työmarkkinainstituutioista ja yhteiskunnallisista olosuhteista.

Sosiaaliturvan vaikutukset työelämän laatuun eivät rajoitu vain palkkoihin ja työsuhteiden kestoon vaan ulottuvat myös työelämän sisällöllisempiin ominaisuuksiin. Tähän tulokseen ovat päätyneet eurooppalaisia maita tutkineet Antonucci ym. (2024), jotka tarkastelivat sosiaalietuuksien ja aktiivisen työvoimapolitiikan yhteyttä työssä koettuun epävarmuuteen ja muihin työelämän laadullisiin mittareihin (aikapaineet, autonomia, etenemismahdollisuudet, tyytyväisyys). Molemmat olivat positiivisesti yhteydessä työelämän laatuun, joskin vaikutuksissa oli myös ajallista vaihtelua ja aikapaineiden osalta tulokset olivat ristiriitaisia. Kaikki työntekijät hyötyvät sosiaaliturvasta työssä koetun epävarmuuden osalta, mutta muutoin hyödyt kasautuvat matalan osaamistason ja fyysistä työtä tekeville työntekijöille. Sosiaaliturvasta hyötyvät siis erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevat työntekijät. (Vrt. Voßemer 2019.)

Edellä esitellyt tutkimukset ovat piirtäneet varsin myönteisen kuvan *aktiivisesta työvoimapolitiikasta*, millä viitataan työvoiman kouluttautumista ja työllisyyttä edistäviin palveluihin. Aktiivisen työvoimapolitiikan onkin useimmissa tutkimuksissa havaittu edistävän työllisyyttä (Sahnoun & Abdennadher 2022; vrt. Knotz 2020). Sillä on myös myönteisiä vaikutuksia työsuhteiden laatuun. Esimerkiksi Wulfgramm ja Fervers (2015) ovat havainneet eurooppalaisia maita käsittelevässä tutkimuksessaan, että anteliaan sosiaaliturvan lisäksi koulutusohjelmat ja julkiset

työvoimapalvelut pidentävät uusien työsuhteiden kestoa. Samansuuntaisista myönteisistä vaikutuksista kertoo myös Antonuccin ym. (2024) tutkimus, jossa ne koskivat erityisesti työvoiman osaamista kehittäviä palveluja. (Vrt. Voßemer 2019.)

Aktiivinen työvoimapolitiikka voi kuitenkin toimia myös työttömien kannalta vahingollisella tavalla, mikäli he eivät pysty hyödyntämään työvoimapoliittisia palveluja omilla ehdoillaan ja joutuvat osallistumaan niihin sanktioiden uhalla. Aktiivisesta työvoimapolitiikasta tulee tällöin osa *sosiaaliturvan vastikkeellisuutta*, millä viitataan sosiaalietuuksien saamisen riippuvaisuuteen erilaisista työttömille kohdistuvista velvoitteista, jotka voivat sisältää työvoimapalveluihin osallistumisen ohella esimerkiksi työnhakuvelvoitteita. Vastikkeellisuus on kommodifioivaa sikäli kuin se kaventaa työttömien itsemääräämisoikeutta ja neuvotteluvaltaa työmarkkinoilla.

Sosiaalipoliittisella *aktivoinnilla* viitataan yleensä juuri tähän aktiivisen työvoimapolitiikan kommodifioivaan aspektiin. Suomessa aktivointi ilmaantui poliittisille asialistoille 1990-luvulla, mitä on sittemmin seurannut kirjava joukko aktivointia lisänneitä uudistuksia. Ideana on ollut tehdä sosiaaliturvasta vastikkeellisempaa ja ”osallistavampaa”. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin uudistus on ollut kuntouttava työtoiminta, jonka nimellisenä tavoitteena on tukea pitkäaikaistyöttömien työllistymistä ja elämänhallintaa. Kuntouttava työtoiminta koski ensin nuoria mutta laajentui myöhemmin kaikenikäisiin. Aktivointitoimenpiteisiin osallistumattomuudesta voidaan rangaista sanktioin. Tämä koskee myös viimesijaista toimeentuloturvaa, sillä toimeentulotuen perusosaa voidaan leikata 20 tai 40 prosenttia, mikäli työtön laiminlyö velvoitteitaan. (Julkunen 2001; Kuivalainen 2013; Saari & Behm 2017.)

Viime vuosina näkyvin aktivointiuudistus oli vuosina 2018–2019 voimassa ollut *aktiivimalli*, joka velvoitti työttömän tietynmääräiseen työntekoon, yrittämisen tuloihin tai osallistumiseen työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin sanktion uhalla. Aktiivimallin vaikutusta arvioineessa raportissa todetaan, että mallilla saattoi olla jonkin verran työllistäviä vaikutuksia erityisesti ansiosidonnaista tukea saaneilla, mutta niitä ei voitu luotettavasti erottaa yleisestä työllisyyden kasvusta. Sen sijaan malli lisäsi selkeämmin työttömien osallistumista työllisyyttä edistäviin palveluihin. TE-toimistojen henkilökunta suhtautui malliin kuitenkin kielteisesti. Malli leikkasi etuuksia yli 100 000 työttömältä. (Kyyrä ym. 2019.) Aktiivimalli kumottiin ja korvattiin myöhemmin ”pohjoismaisella työvoimapalvelumallilla”, joka velvoittaa työtöntä hakemaan neljää työpaikkaa kuukaudessa.[67]

Aktivoinnin keskeisimpänä valvonnallisena ja kurinpidollisena mekanismina toimivat sanktiot, jotka leikkaavat etuuksia ja synnyttävät materiaalista

67 Työnhakuun velvoittaminen on osa kansainvälistä trendiä, missä työttömyysturvan työnhakuun ja työn vastaanottamiseen liittyviä ehtoja on kiristetty. Tällä on makrotutkimuksessa havaittu pieni positiivinen vaikutus työllisyyteen mutta lähinnä siellä, missä sosiaaliturva on anteliasta ja sanktiot lieviä. (Knotz 2020.) Työnhaun tuella ja monitoroinnilla on havaittu positiivisia työllisyysvaikutuksia myös muissa tutkimuksissa, mutta näillä toimilla voi olla makrovaikutuksia vähentäviä syrjäyttämisvaikutuksia (Alasalmi ym. 2020).

turvattomuutta. Niiden tarkoituksena on painostaa työttömiä työllistymään tai vähintäänkin osallistumaan työvoimapalveluihin. Niillä onkin havaittu olevan työllistymistä vauhdittava vaikutus suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa. Samalla ne myös puskevat työttömiä työvoiman ulkopuolelle ja heikentävät työsuhteiden laatua. (Alasalmi ym. 2020; Pattaro ym. 2022.) Lisäksi on havaittu, että maat vastaavat työmarkkinatilanteen heikentymiseen kiristämällä sanktioita, mutta tällä ei ole työllisyysvaikutuksia (Knotz 2020). Tutkimuskirjallisuudessa vähemmälle huomiolle ovat jääneet sanktioiden inhimilliset seuraukset. Olemassa oleva kansainvälinen tutkimus viittaa kuitenkin siihen, että ne lisäävät materiaalista ahdinkoa, aiheuttavat fyysisiä ja psyykkisiä terveysongelmia, rajoittavat pääsyä terveydenhuoltoon ja lisäävät rikollisuutta. Kielteiset vaikutukset ulottuvat monin tavoin myös lapsiin. (Pattaro ym. 2022.) Kaikesta tästä kärsivät eniten huonossa asemassa olevat työttömät. Suomalaisilla nuorilla sanktiot kasautuvat heikossa työmarkkina-asemassa oleville nuorille (Uusikangas & Hiilamo 2020).

Aktivointipolitiikka perustuu siis lähinnä painostamiseen. Vaikka siinä patistellaankin työttömiä osallistumaan myös erilaisiin työvoimapalveluihin, kyse on pohjimmiltaan kurittavasta sosiaalipolitiikasta. Myös aktiivisen työvoimapolitiikan työllistymistä vauhdittava vaikutus voi perustua osittain siihen, että työttömät pyrkivät välttelemään työvoimapalveluja työllistymällä nopeammin. Tutkijat puhuvatkin avoimesti aktiivisen työvoimapolitiikan niin kutsutusta *uhkavaikutuksesta* (*threat effect*) (Filges & Hansen 2017). Uhkavaikutuksen ajatus perustuu valtavirtaisen taloustieteen olettamuksiin, joiden mukaan työttömyys on seurausta työstä saatujen ansiotulojen ja vapaa-ajan välisestä puntaroinnista. Mikäli työttömyydestä tehdään ikävämpää erilaisilla osallistumisvelvoitteilla, työnteko alkaa painaa puntarissa enemmän.[68]

Uhkavaikutuksen on havaittu vauhdittavan työllistymistä maltillisesti mutta silti usein voimakkaammin kuin työvoimapalveluihin osallistumalla (emt.). Näyttää siis siltä, että työvoimapalvelujen sisällöllä ei välttämättä ole suurta merkitystä, sillä niiden työllisyysvaikutukset perustuvat suurimmaksi osaksi niillä uhkailuun. Uhkavaikutus tulee kuitenkin näkyviin lähinnä niillä, joilla on valmiuksia työllistyä. Hall ym. (2017) havaitsevat tutkimuksessaan Ruotsin nuorisotakuusta, että aktivoinnin uhkavaikutus vauhditti vähän työllistymistä mutta lähinnä niillä nuorilla, jotka olivat hyvässä työmarkkina-asemassa. Sen sijaan työllistävää vaikutusta ei ollut matalasti kouluttautuneilla, maahanmuuttotaustaisilla ja mielenterveysongelmaisilla, joiden työllistymismahdollisuudet olivat heikot.

Kaikkien näiden tutkimustulosten valossa ei ole yllättävää, että työttömät itse suhtautuvat aktivointiin varsin kielteisesti. Työttömien tarinoita tutkineiden Näreen ja Näreen (2022) mukaan työttömiin kohdistuvat toimenpiteet ja valvonta

68 Kuten Ahokas ym. (2018, 31) muotoilevat: ”[T]oisinaan esitetään, että työn vastaanottamisen kannustimiin pitäisi puuttua vähentämällä työttömyyteen assosioituvan vapaa-ajan ”mukavuutta”. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työttömyysturvan saamisen ehtona työttömältä vaaditaan erilaisia suorituksia.”

murentavat työttömän itsemääräämisoikeutta ja tekevät hänet haavoittuvaksi, millä on traumatisoivia seurauksia. Yksi aktivoinnin keskeisistä ristiriidoista liittyy siihen, että työtöntä patistetaan aktiivisuuteen byrokratian ehdoilla, mutta samaan aikaan hänen omaehtoisesta aktiivisuudestaan rangaistaan. Työnhausta tulee näytelmää, missä työtön esittää viranomaisille työttömän työnhakijan roolia ja osallistuu näön vuoksi tyhjänpäiväisiin työllistämistoimiin. Myös työvoimapalvelujen henkilökunta pitää aktivointia ”näennäisaktiivisuutena”, missä työttömät osallistuvat palveluihin vain säilyttääkseen työttömyysetuutensa (Kyyrä ym. 2019).

Sosiaaliturvan kiristykset ja aktivointi tuottavat usein maltillisia ja lyhytkestoisia työllisyysvaikutuksia, mikä ei ole yllättävää, mikäli luovutaan siitä oletuksesta, että työttömyydessä on valtaosin kyse työn tarjonnasta tai työmarkkinainstituutioista. Marxille (1976) työttömyys oli ennen kaikkea kapitalismiin sisäänrakennettu rakenteellinen ilmiö. Pääoman logiikka tuottaa niin kutsutun *suhteellisen liikaväestön*, mihin se puskee väkeä ja mistä se ammentaa uutta työvoimaa kasautumistarpeiden mukaan. Osa suhteelliseen liikaväestöön kuuluvista työttömistä putoaa pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle ja heistä muodostuu niin kutsuttua *ryysyköyhälistöä*. Työttömyydellä on marxilaisessa teoriassa myös työntekijöitä kurittava funktio. Marx ei luonnollisesti ole ainoa työvoiman kysyntää painottava teoreetikko. Myös monet myöhemmät teoriat ja näkemykset korostavat työvoiman kysyntää ja siihen vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi globalisaatiota ja finansialisaatiota (Ahokas & Holappa 2014; Ahokas ym. 2018; Janoski ym. 2014; Koistinen 2014).

Työn tarjontaa korostaville näkemyksille löytyy kuitenkin tukijoita paitsi taloustieteilijöistä myös tavallisista ihmisistä, jotka ovat liittyneet työttömiä moralisoivaan kuoroon ja haluavat kiristää ja vastikkeellistaa sosiaaliturvaa. Vaikka monet tavalliset työntekijät ja hyvätuloisetkin kannattavat hyvinvointivaltiota periaatteellisella tasolla, pinnan alla kiehuu työttömiin kohdistuva katkeruus. Sosiaaliturvan varassa elävistä ”sosiaalipummeista” näyttää muodostuneen lähes koko suomalaisen luokkayhteiskunnan yhteinen syntipukki. (Kantola & Kuusela 2019; Kantola ym. 2022; Saari, Behm & Lagus 2017.) Myös valtaosa nuorista ajattelee, että työttömällä pitäisi olla velvollisuus osallistua johonkin toimintaan tai tehtävä yhteiskunnallisesti hyödyllistä työtä. Lisäksi puolet kuvittelee sosiaaliturvalla elämisen olevan liian helppoa. Vaikka nämä näkemykset ovat harvinaisempia työttömien nuorten keskuudessa, yllättävän monet heistäkin yhtyvät niihin. Toisaalta näissä asenteissa on tapahtunut lieventymistä ja vain noin neljäsosan mielestä työttömän pitäisi ottaa vastaan mitä tahansa työtä. (Myllyniemi & Haikkola 2020, 69–76.)

Pakkotöitä kannattavat voivat olla tyytyväisiä siihen, että kuntouttavan työtoiminnan kaltaiset ilmaistöitä sisältävät työllistämistoimet ovat yleistyneet. Samaan aikaan palkkatuetun työllistämisen osuus työvoimapoliittisista toimenpiteistä on pienentynyt. (Honkanen 2015; Tuomaala 2021.) Tämä edustaa

askelta kohti menneisyyttä, missä julkinen avustus oli vastikkeellista. Työttömät osoitettiin työllisyystöihin rakentamaan infrastruktuuria normaalia pienemmällä palkalla. Vastikkeellisuudesta luovuttiin 1960-luvulla, jolloin työllisyystyöt olivat käyneet tehottomiksi ja kalliiksi. Tilalle tuli vastikkeeton työttömyysturva, joskin työttömällä oli velvollisuus ottaa työtä vastaan, mikäli sitä hänelle tarjottiin. (Tiainen 2018.)

Työttömien velvoittaminen pakkotöihin valtiolle ja kunnille ei ole aivan kommodifikaatioteesin mukaista sikäli kuin siinä työttömiä ei pusketa avoimille työmarkkinoille. Lisäksi työvoiman tavaramuodossa työvoiman tulisi olla työläisen omistuksessa, vaikka hänen on käytännössä myytävä se työnantajalle ansaitakseen elantonsa. Hän voi kuitenkin periaatteessa itse päättää, kenelle hän työvoimansa myy. Pakkotyöjärjestelmässä sen sijaan työläinen menettää omistusoikeutensa työvoimaansa. Erik Olin Wrightin (1985, 77–78) analyyttisessä erottelussa kyse ei tällöin ole *kapitalistisesta* vaan *feudalistisesta riistosta*.[69] Tämän perusteella on argumentoitavissa, että sikäli kuin ilmaistöitä sisältävät työllistämistoimet edustavat askelta kohti pakkotyötä sosiaaliturvan vastikkeena, kertovat ne feudalistisesta käänteestä suomalaisessa sosiaalipolitiikassa. Se voi toisaalta kuitenkin tukea kommodifioivaa sosiaalipolitiikkaa laajemmin. Mikäli työtön ei suostu kapitalistin riistettäväksi, rankaisuna on feudalistinen riisto.[70]

Vetääkseni kaiken edellisen yhteen, tämän alaluvun kontekstissa olennaisimmat sosiaaliset logiikat ovat työvoiman kommodifikaation ja työmarkkinoiden toistensa kanssa risteävät logiikat. Kommodifikaatio tekee ihmisestä työvoimatavaraa, jota hänen tulee myydä työmarkkinoilla. Tätä tukee kommodifioiva sosiaalipolitiikka, joka tarkoittaa käytännössä sosiaaliturvan kiristyksiä ja aktivointia. Työmarkkinoiden logiikka koostuu työntekijöiden ja työnantajien välisestä tuotantokonfliktista, joka koskee erityisesti palkkoja ja työehtoja, ja työntekijöiden keskinäisestä distribuutiokonfliktista, joka koskee kilpailua työpaikoista. Sosiaalisesti vetäytyneet työn ja opiskelun ulkopuolella olevat nuoret elävät näiden rakenteiden paineissa historiallisessa kontekstissa, jossa pääoman valta on vahvistunut, työmarkkinakilpailu kiristynyt ja sosiaalipolitiikka kommodifioitunut. Seuraavassa analysoin, millaisilla fantasmaattisilla logiikoilla hikyt vastaavat näihin ristipaineisiin.

69 Wright (1985, 74–75) tarkoittaa riistolla luokkasuhdetta, jossa yksi luokka hyötyy toisen luokan tekemästä työstä omimalla osan työn hedelmistä itselleen. Riisto edellyttää eriarvoisia omistussuhteita. Pelkkä työn hedelmien siirtyminen yhdeltä ryhmältä toiselle ei ole vielä itsessään riistoa. Muutoin tulisi väittää lasten riistävän vanhempiaan, sillä he hyötyvät vanhempiensa tekemästä työstä. Sama koskee työttömiä ja työkyvyttömiä, joiden ei ole järkeä väittää riistävän työssäkäyviä, vaikka he elävätkin heidän työstään. Marxilaisessa työarvoteoriassa kapitalistinen riisto perustuu tuotantovälineiden omistussuhteisiin ja työsuhteeseen, jossa työläinen myy työvoimansa kapitalistisille, joka omii osan työn hedelmistä itselleen ja realisoi ne voittoina. Tämän osan suhde työläisen (palkkana) pitämään osaan muodostaa *lisäarvon suhdeluvun* eli *riistoasteen*. (Marx 1976.) Pertti Honkasen karkean laskeman mukaan Suomessa riistoaste oli 54% vuonna 2019 (Honkanen 2022, 119).

70 Feudalismin ja kapitalismin yhteiselo ei ole Wrightille kummallista, sillä hänen mukaansa kapitalistinen yhteiskunta voi sisältää myös feudalistisia elementtejä. Esimerkiksi naisiin kohdistuva sukupuolinen syrjintä työmarkkinoilla sisältää hänen mukaansa feudalistisen riiston ulottuvuuden, sille se rajoittaa naisten kykyä käyttää työvoimaansa vapaasti ja tasa-arvoisesti (Wright 1985, 127–128).

5.2.2 Työttömyysstigma

Kuten edellä kävi ilmi, työttömiä ja sosiaaliturvariippuvaisia moralisoivat asenteet ovat yleisiä nuorten keskuudessa. Näiltä asenteilta ei säästy hikkykään, sillä Hikikomerossa käyvät keskustelua myös hikky-yhteisön ulkopuoliset nyymit, jotka kritisoivat ja moralisoivat hikkyä hänen työttömyydestään ja sosiaaliturvariippuvuudestaan. Kyse on ennen kaikkea moraalisesta närkästymisestä siihen, että sosiaaliturvariippuvainen hikky saa rahaa ilman vastiketta.[71] Kuten monet muutkin nuorista, joiden mielestä työttömillä tulisi olla työvelvollisuus, myös nämä nyymit haluaisivat lähettää hikyt risusavottoihin sosiaalietuuksien vastikkeeksi.

> Näitä lusmulankoja lukiessa pahimmistakin sosialistista ja maailmaahalaavasta vassarista tulee nopeasti risusavottoja kannattava ihminen, koska näiden paskapummien tekstit kyynistävät ja saavat menettämään uskon ihmisiin.
>
> Täällä on vain rottia [sosiaaliturvariippuvaisia] ja kriminaaleja ja joitakin oikeasti persoonallisuushäiriöistä kärsivää ja työkyvyttömyyseläkkeensä ansainnutta surkeaa ihmiskohtaloa. Suurin osa vaan saamattomia lusmuja, joille oikea paikka on pari vuotta työleiriä. Alkaa tämän jälkeen normiyhteiskuntaan osallistuminen kuten koulujen käyminen, opiskelut ja tavallinen työ kiinnostamaan. Rehabilitaatiota hikyille.

Tällaiset viestit muistuttavat ”sosiaalipummeista” käytyä nettikeskustelua, jota ovat tutkineet Saari, Behm ja Lagus (2017). Siinä työttömiä ja toimeentulotuen saajia haluttaisiin lähettää pakkotöihin ja etuuksia leikata runsaasti. Työttömät ja toimeentulotuen saajat leimaantuvat loisiksi, jotka ovat itse syyllisiä ongelmiinsa ja joilla ei ole mitään oikeutta valittaa etuuksien kehnosta tasosta tai vaatia työnantajilta parempia työehtoja. Tämän tutkimuksen kannalta on syytä alleviivata, että Saaren ym. tutkimuksessa erityisesti ”viimesijaisella sosiaaliturvalla elävät nuoret miehet olivat piikki keskustelijoiden lihassa” (emt., 226). Samansävyistä nettikeskustelua on käyty myös leipäjonoissa kävijöistä (Laihiala & Ohisalo 2017).

Moralisoiva puhe leimaa hikyn *työttömyysstigmalla,* joka on ennen kaikkea *vapaamatkustuskielto*. Työttömyydessä väärin ei ole työttömyys itsessään vaan muiden kustannuksella eläminen. Työttömyysstigmalla leimattu hikky on siis enemmänkin syyllinen kuin alempiarvoinen, sillä hän hyötyy muiden työn hedelmistä osallistumatta työhön itse ja elää työssäkäyvien veronmaksajien kustannuksella.

71 Huomautettakoon, etteivät työmarkkina- ja toimeentulotuki ole vastikkeettomia, sillä niihin on kytkeytynyt jo pitkään erilaisia velvoitteita, joiden rikkominen voi johtaa karenssiin tai toimeentulotuen perusosan leikkaamiseen. Lisäksi osa työvoimapoliittisista toimenpiteistä sisältää palkatonta työtä ja näiden osuus on kasvanut (ks. luku 5.2.1).

Tämän takia hänen etuuksiaan on leikattava ja/tai hänet on pakotettava töihin niiden vastikkeeksi. Olennaisinta on katkaista työnteosta riippumaton tulovirta ja kytkeä se ansaintalogiikkaan.

Lacanilaisittain tulkittuna työttömyysstigma on Lain muoto. Sen kieltävä funktio käy ilmi selvemmin työttömyysstigman kuin yksilönvastuun eetoksen kohdalla, kyse kun ei ole vain työttömien vaatimuksista vaan vastikkeettomiksi kuvitelluista etuuksista, joihin työttömät pääsevät käsiksi. Työttömien nähdään siis pääsevän *nauttimaan* muiden kustannuksella hyvin konkreettisella tavalla. Tähän fantasmaattiseen logiikkaan kuuluukin imaginaarinen kuvasto, jossa työttömät laiskottelevat ja mässäilevät veronmaksajien rahoilla. Saaren ym. tutkimuksessa nettikeskustelijat pitivätkin sosiaalipummeja ”henkilökohtaisina riistäjinään” (Saari, Behm & Lagus 2017, 225). Työttömien nautinto uhkaa myös koko kansantaloutta. Kuten eräs nyymi ilmaisee:

> Tajuat kai ettei siinä minkään valtakunnan rahat riitä, jos vaan jaetaan vastikkeetonta sosiaaliturvaa ja tehdään töihinmenosta täysin vapaaehtoista. Suomen julkinen talous on jo nyt kestävyysvajeessa, joka johtuu alhaisesta työllisyysasteesta, joka taas johtuu uuninpankkoilijoiden suuresta määrästä.

Puhe kestävyysvajeesta on hyvin linjassa menokuria ja valtion velkaantumista korostavan, Hikikomeron ulkopuolisen ja julkisen poliittisen diskurssin kanssa. Erityisesti velkapuhe resonoi hyvin nautinnon fantasmaattisella tasolla, sillä se antaa varsin yksinkertaisen selityksen sille, miksi yhteiskunnallinen Ykseys on pilalla: ihmiset ovat nauttineet velaksi ja nyt on tullut maksun aika. Hikikomeron moralistit tuovat esiin, että syyllisiä tähän ovat erityisesti työttömät, joille hyvinvointivaltio tarjoilee nautintoa kultalautasella.

Ongelma ei kuitenkaan kiteydy työttömien sosiaalietuuksiin vaan myös heidän kuviteltuun *tyytymättömyytensä*. Sen lisäksi, etteivät he ole suostuneet uhraamaan nautintoaan, he vaativat vain lisää, mikä on sekin täysin sietämätöntä. Työttömillä ei saisi olla oikeutta valittaa sosiaaliturvan tasosta tai omata mitään toiveita työn suhteen. Kuten Saari, Behm ja Lagus (2017, 226) asian ilmaisevat, työttömän pitäisi pitää suunsa kiinni ja mennä töihin. Eräs nyymi pitää puhetta köyhien huonoista oloista Suomessa perusteettomina, sillä hyvinvointivaltiossa köyhällä menee hyvin eikä valitukseen ole mitään syytä:

> Kylläpä suomessa köyhää kuritetaan oikein olan takaa. Annetaan asunto ja karkkirahaa päälle. Siinä vaiheessa voitaisiin puhua kurittamisesta, jos ihmiset asuisivat veneiden alla ja etsisivät ruokaa kaatopaikoilta. Hyvinvointivaltiossa myös köyhällä menee hyvin.

Myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin, että työttömiä moralisoivissa näkemyksissä työttömän pitäisi olla nöyrä ja kiitollinen saamistaan etuuksista (Laihiala & Ohisalo 2017). Nöyrän ja kiitollisen työttömän vetovoima perustuu lacanilaisessa valossa siihen, ettei hän vaadi mitään vaan tyytyy siihen osaan, mikä hänelle on määrätty. Hän on toisin sanoen uhrannut nautintonsa ja sopeutunut yhteiskunnan vaatimuksiin.

Lain pakottaminen muille ihmisille ei ole itsessään nautinnosta vapaata toimintaa. Toiveissa leikata työttömien etuuksia ja pakottaa heidät töihin ei ole kyse vain objektiivisesta moraalisesta järkeilystä vaan sen affektiivisena moottorina toimii *sadismi*, missä on kyse *halusta kastroida*.[72] Sadistiselle moralistille työttömien nautinto on täysin sietämätöntä ja se tulee tuhota. Työttömät tulee siis kastroida. Sadisti ei ole aina transgressiivinen hahmo, sillä hän voi kokea toimintansa olevan täysin alisteista yhteiskunnalliselle hyvälle. Hän ei koe hakevansa tyydytystä muiden kärsimyksestä vaan toimivansa velvollisuuden ja välttämättömyyden periaatteista. Tämä vapauttaa hänet myös moraalisesta vastuusta, kuten Žižek on huomauttanut:

> [R]iittää, kun muistutetaan taas mieleen ankaran sadistinen opettaja. Tietenkin hänen tekosyynsä itselleen (ja muille) on seuraava: ”Minusta on ikävää painostaa niin ankarasti lapsiraukkoja, mutta mitäpä minä voin tehdä – se on velvollisuuteni” Vielä parempi esimerkki on stalinistinen poliitikko, joka rakastaa ihmiskuntaa mutta silti panee toimeen mitä julmimpia puhdistuksia ja teloituksia. Hänen sydämensä särkyy, mutta minkäs teet, se on hänen velvollisuutensa ihmiskunnan edistyksen nimissä […] Tilanteen rivo nautinto syntyy siitä, että pidän itseäni syyttömänä siihen, mitä teen: eikö olekin kivaa tuottaa muille tuskaa samalla tietäen täysin, etten ole vastuussa siitä, että toteutan vain Toisen tahtoa? (Žižek 2009, 48–49)

Sadisti tekee siis itsestään Lain instrumentin ja etsiessään tyydytystä sen pakottamisesta muille hän tekee itsestään ”Lain, joka nauttii itsestään” Žižekin (1994, 54–57, oma käännös) ilmaisua käyttääkseni. Työtöntä hikkyä moralisoivat viestit voivatkin sisältää vetoamista velvollisuuksiin ja välttämättömyyksiin. Näin tapahtuu esimerkiksi seuraavassa lainauksessa, jossa hikyn laiskottelusta ja pelaamisesta koostuva nautinto halutaan tuhota pakkotöillä, mikä oikeutetaan elämän realiteettien edustamilla velvollisuuksilla ja välttämättömyyksillä:

> Eihän kellään ole mitään todellisia argumentteja vastikkeellista toimeentuletukoa vastaan. Hätäisiä rationalisointeja laiskureilta sitäkin enemmän. Varmaan se tuntuu

72 Sadisti on kliinisessä mielessä perverssi subjekti, jonka irtautuminen (maternaalisesta) Toisesta on jäänyt puoliväliin. Koska (paternaalinen) Laki ei ole operatiivinen, sadisti ottaa sen omiin käsiinsä ja pakottaa sen (kastroimattomalle) uhrilleen, jonka kanssa hän myös identifioituu. Pyrkiessään pystyttämään Lain kastroimalla uhrinsa sadisti pyrkii siis myös itse irtautumaan (maternaalisesta) Toisesta. (Swales 2012, 169–182.)

> aluksi ikävältä mennä töihin, kun haluttaisi vaan pelailla kotona, mutta sellaista se oikea elämä on.

Työttömyysstigmaa voi lähestyä myös oidipuskompleksin näkökulmasta, mitä perinteistä psykoanalyysiä kritisoineet Deleuze ja Guattari (2007) pitävät nimenomaisesti kapitalismin myyttinä. Heidän mukaansa pääoman sisäinen dynamiikka perustuu alati laajenevalle rajojen purkamiselle ja ylittämiselle, mutta samalla se alistaa kaiken tämän omalle markkinoiden ja voitontavoittelun logiikalleen. Rajat pystytetään uudelleen insestikiellon muodossa oidipaalisen perheyksikön sisällä, missä ”isä, äiti ja lapsi muuttuvat pääoman kuvien simulakrumeiksi (”Herra Pääoma, rouva Maa” ja heidän lapsensa Työläinen…)” (emt., 301).

Kapitalismin ja oidipuskompleksin linkittyminen käy erityisen selväksi työttömyysstigman kohdalla. Työttömyysstigma edustaa paternaalista Lakia, joka kieltää lapsen asemassa olevan työttömän ja maternaalisen Toisen asemassa olevan hyvinvointivaltion välisen insestuaalisen suhteen. On kiellettyä jättäytyä sosiaaliturvan varaan hyvinvointivaltion hoivattavaksi ja on astuttava työmarkkinoille myymään työvoimaansa työnantajille. Samalla tavoin kuin lapsen on opittava irtautumaan äidistään, työttömän on ryhdyttävä sosiaaliturvasta riippumattomaksi markkinatoimijaksi.

Hikylle yhteiskunta ei kuitenkaan ole hoivaava Toinen, vaan hän on hyvin tietoinen itseensä kohdistuvista vaatimuksista ja moralisoinnista yhteiskunnan taholta. Nyymit näkevät heihin kohdistuvan moralisoinnin takana olevan normot, jotka haluavat heille vain pahaa. Normot sekoittuvat tässä kaikkiin niihin yhteiskunnallisiin eturyhmiin ja auktoriteetteihin, joiden toimesta nyymit kokevat olevansa sorrettuja ja riistettyjä. Normojen taholta koettu vaino puetaan joskus hyperboliseen ja satiiriseen muotoon:

> Tulevaisuudessa hikyt otetaan komeroista kepillä hakkaamalla ja kyyditään soille kuokkimaan. Ruoka on syömäkelvotonta velliä. Normot vartioivat kalashnokovit ojossa, että luuserit ja yhteiskunnan elätit raatavat nöyrinä leuka rintaa vasten. Jos työllä ei saada tarpeeksi tapettua, pannaan rotat kaivamaan omat kuoppansa ja normot suolaavat hikkyt hirvittävästi hohottaen monttuun. Viimeiseksi jätetty luo joukkohaudat umpeen ja räjäytetään käsikranaatilla vittuun. Näin ilmapiiri puhdistuu ja normoutuu. Hikkyydestä epäillytkin hakataan pässinkettingillä ja raadot syötetään sioille

Hikyn yhteiskunnallinen Toinen on siis nauttiva Toinen, joka esiintyy sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä vainoavana ja sadistisena Toisena. Kyse ei ole vain epämääräisestä uhasta, sillä nyymit näkevät sosiaaliturvansa olevan

konkreettisesti vaarassa, normot kun haluavat siihen leikkauksia ja pakkotyövelvoitteen. Puolustaakseen itseään ja sosiaaliturvaansa nyymit ajautuvatkin jälleen oikeuttamisen ja rationalisoinnin kierteeseen, ikään kuin moralisoivat nyymit voitaisiin hiljentää väittelemällä heidät kumoon.

Oman työttömyyden ja vastikkeettoman sosiaaliturvan oikeuttaminen ja rationalisointi edustavat tässä kontekstissa *nautinnon poisselittämistä*. Kyse on vapaamatkustuksen fantasmaattisesta nautinnosta, mistä hikyn on päästävä eroon tarjoamalla *aukoton* selitys sille, miksi hän on työn ja opiskelun ulkopuolella ja miksi sosiaaliturvan tulisi olla anteliasta ja vastikkeetonta. Hänen on tehtävä itsestään hyväksyttävä poikkeustapaus työttömyysstigman/vapaamatkustuskiellon kannalta ja selitettävä, miksi vastikkeeton sosiaaliturva ei riko yhteiskunnallisia sääntöjä ja hyödytä työttömiä muiden kustannuksella, vaan sillä on oikeutus ja se on kaikkien intresseissä. Muutoin näyttää siltä, että se palvelee työttömien nautintoa. Olen eristänyt aineistosta viisi tällaista oikeuttamisen ja rationalisoinnin keinoa. Tilan säästämiseksi tiivistän ne seuraaviin kohtiin käsittelemättä niitä sen tarkemmin.

1) Ensimmäisessä selityksessä on kyse etuuksien hyvän tason ja vastikkeettomuuden oikeuttamisesta vetoamalla siihen, että etuuksien leikkaukset ja vastikkeellisuus tuottaisivat enemmän haittoja kuin hyötyjä työssäkäyville veronmaksajille. Näissä selityksissä on kyse sen osoittamisesta, että sosiaaliturvajärjestelmä on kustannustehokkuudeltaan mahdollisimman optimaalisessa tilassa silloin, kun etuudet ovat tarpeeksi korkeita ja vastikkeettomia. Tällaiseen sosiaaliturvaan ei liittyisi mitään ylimääräistä hyötyä työttömille. Sen optimaalisuus tarkoittaa, että se on jo rutistettu kuiviin kaikesta nautinnosta.

2) Toinen keino on vedota oman työllistymisen (ja opiskelun) mahdottomuuteen. Tämä on muodoltaan samanlainen selitys kuin yksilönvastuuta vastaan annettu: hikky vetoaa siinä työmarkkinoilla (ja opiskelussa) kohtaamiinsa esteisiin. Nämä voivat liittyä hikyn omiin henkilökohtaisiin ongelmiin tai työmarkkinoiden rakenteisiin, joihin palaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Nautinto selittyy tässä tapauksessa pois hikyn toimintarajoitteilla, mitkä tekevät hänen työllistymisensä (ja opiskelunsa) mahdottomaksi. Koska hän ei ole elämäntilanteessaan omasta tahdostaan, hänen ei voida väittää nauttivan muiden kustannuksella.

3) Kolmas selitys yksinkertaisesti kieltää sen, että työttömyys ja sosiaaliturvariippuvuus tuottaisivat minkäänlaista mielihyvää. Nyymit voivat vedota esimerkiksi etuuksilla elämisen aiheuttamaan epävarmuuteen ja stressiin, minkä takia työttömyyttä ei voida pitää rentona laiskotteluna. Vapaamatkustuksen transgressiivisen nautinnon kannalta tämän selityksen funktio on ilmeinen, sillä siinä yksinkertaisesti katkaistaan työttömyyden ja sosiaaliturvariippuvuuden suhde fantasmaattisen nautinnon kuvastoon. Työtön ei nauti muiden kustannuksella, sillä hänen elämänsä on kärsimystä.

4) Neljänneksi nyymit voivat tukeutua oikeuteensa perusturvaan. Tässä ”oikeus” ei tarkoita vain moraalista vaan myös perustuslaillista oikeutta toimeentuloon, mihin

osa nyymeistä vetoaa. Samaan kategoriaan kuuluu myös näkemys etuuksista korvauksena työttömyydestä, millä nyymit vastaavat siihen väitteeseen, että sosiaaliturvasta voitaisiin tehdä pakkotöistä maksettua palkkaa. Ideana on siis se, että työttömyysetuuksia maksetaan, sillä yhteiskunta ei ole onnistunut osoittamaan työttömälle kelvollista työtä. Se on *korvaus* työttömyydestä, ja työttömien pakottaminen pakkotöihin sosiaaliturvan vastikkeeksi rikkoisi tätä periaatetta. Nautinnosta päästään tässä selityksessä eroon yksinkertaisesti tuomalla vastikkeeton sosiaaliturva moraalisen ja laillisen oikeuden piiriin. Koska siinä ei ole mitään transgressiivista, se ei voi olla nautintoa.

5) Viides ja harvinaisin selitys muistuttaa kysyntävetoisia talousteorioita ja näkemystä sosiaalietuuksista automaattisina vakauttajina. Sen ytimessä on ajatus siitä, että etuudet ”palaavat kiertoon” pitäen yllä talouden toiminnan kannalta oleellista kulutuskysyntää. Tässä visiossa hikky ei ole ominut itselleen nautintoa muiden kustannuksella vaan päinvastoin luovuttaa sen yhteiseen altaaseen ylläpitämällä kysyntää, joka hyödyttää kansantaloutta kokonaisuudessaan. Sosiaalietuudet eivät ole hyötymistä muiden kustannuksella sen enempää kuin kirjan lainaaminen ja palauttaminen kirjastoon.

Rationalisoinnin ja oikeuttamisen kierteestä ei kuitenkaan ole ulospääsyä, sillä aukottomia selityksiä ei ole olemassa. Mikään nyymien esittämistä argumenteista ei ole vesitiivis ja niitä voidaan aina epäillä tekosyiksi, kuten hikkyjä moralisoivat nyymit tekevätkin. Lacanilaisittain tämä tarkoittaa, että yritti hikky rationalisoida ja oikeuttaa työttömyyttään ja vastikkeetonta sosiaaliturvaa miten tahansa, nautinto tulee aina takaisin esiin selitysten aukoista. Sitä ei voi poisselittää, sillä selitykset ovat aukkoisia ja nautinto edustaa sitä, mikä tulee täyttämään nämä aukot. Se on määritelmällisesti jotain, mitä ei voi selittää. Mitä enemmän hikky yrittää oikeuttaa ja rationalisoida, sitä tiukemman otteen nautinto ottaa hänestä.

Nautinto tulee työttömyysstigman kontekstissa esiin kolmessa muodossa. Ensinnäkin se on *fantasmaattista nautintoa*, mitä työttömän hikyn kuvitellaan sosiaalietuuksistaan saavan. Toiseksi se on *Toisen nautintoa*, jota normot edustavat hikylle ja jolle hikky ei tahdo alistua. Hikyn selitykset ovat keino puolustautua tätä nautintoa vastaan. On kuitenkin vielä kolmas nautinnon muoto, joka syntyy hikyn yrityksestä selittää se pois, mikä muodostuu *syyllisyydestä*. Se vastaa *lisänautintoa*, mikä palautuu hikylle itsepintaisesti hänen selitystensä aukoista. Mitä enemmän hän yrittää oikeuttaa ja rationalisoida työttömyyttä ja vastikkeetonta sosiaaliturvaa, sitä syyllisempi hänestä tulee. Samaan tapaan kuin fatalistisella kärsimyksellä myös syyllisyydellä on kapinallinen ulottuvuus, mutta sen tuomiseksi näkyviin on eriteltävä tarkemmin Lacanin epäintuitiivista teoriaa syyllisyydestä.

Syyllisyydessä ei Lacanin mukaan ole kyse Lain rikkomisesta vaan halun tukahduttamisesta. Laki on toki Lacanille halun tukahduttava auktoriteetti - ”[L]aki ja tukahdutettu halu ovat yksi ja sama asia” (Lacan 2006, 660) – mutta syyllisyys ei pohjimmiltaan kumpua Lain rikkomisesta vaan halun tukahduttamisesta.

Seminaarissa VII Lacan toteaa, että ”sillä, mistä subjekti todella tuntee syyllisyyttä, […] on aina tekemistä sen kanssa, […] missä määrin hän on antanut myöten suhteessa haluunsa” (Lacan 1992, 319). Koemme siis syyllisyyttä silloin, kun olemme toimineet vastoin haluamme. Tästä näkökulmasta Lain mukaan toimiminen ei lievennä syyllisyyttä vaan päinvastoin tuottaa sitä, sillä se edellyttää halun tukahduttamista. Mitä enemmän subjekti yrittää noudattaa Lakia, sitä enemmän syyllisyyttä hän kokee. Tämän takia se onkin tehokas keino sitouttaa ihmiset yhteiskunnan normeihin. Ihminen, joka ei tunne syyllisyyttä, ei ole hallittavissa.

Tämän teorian valossa se, minkä hikky torjuu tarjotessaan Toiselle selityksiä, on hänen halunsa. Kyse on hänen tahdostaan päättää itse omasta työllistymisestään ja sen ehdoista. Hän kokee syyllisyyttä, sillä ei koe pystyvänsä sanomaan tätä ääneen. Hän on uhrannut tahtonsa Laille ja antanut myöten vastoin omaa haluaan. Tämä on hänen osaltaan myös moraalinen epäonnistuminen, sillä hän kieltäytyy kantamasta vastuuta halustaan ja seisomasta sen takana. Sen sijaan hän pyrkii naamioimaan sen rationalisoinneilla ja oikeutuksilla, jotka tapahtuvat Toisen ehdoilla (mikä on kaikki riippumatonta siitä, ovatko hänen selityksensä faktuaalisia vai eivät).

Työttömyysstigman hallinnallinen funktio tulee esiin juuri tässä. Se saa työttömän kokemaan syyllisyyttä omasta itsemääräämisoikeudestaan. Se opettaa hänet sisäistämään, ettei hänellä ole mitään määräysvaltaa suhteessa työhön, vaan hänen on yksinkertaisesti sopeuduttava siihen, mitä kapitalistisella yhteiskunnalla on tarjottavanaan, eli hänen on kommodifioitava itsensä ja mukauduttava työmarkkinoiden ja sosiaaliturvajärjestelmän paineisiin. Tämän se tekee muuntamalla työttömän autonomian transgressiiviseksi nautinnoksi, mikä saa fantasmaattisen muotonsa vapaamatkustuksen nautinnon imaginaarisessa kuvastossa. Se on kuitenkin vain naamio työttömyysstigman todelliselle viholliselle, mikä ei ole työttömän *nautinto* vaan hänen *tahtonsa*.

Työttömyysstigman linkki kommodifikaation logiikkaan ei välttämättä ole ilmiselvä, sillä työttömyysstigman tematiikka palautetaan usein tulonjakokysymyksiin työssäkäyvien ja työttömien välillä. Asenteet työttömiä kohtaan mukailevatkin jossain määrin sosioekonomista asemaa ja muita taustatekijöitä. Työssäkäyvät, hyvin toimeentulevat ja vähemmän elämänkolhuja kokeneet ihmiset, jotka ovat tulonjaossa maksupuolella, suhtautuvat huono-osaisiin ja sosiaaliturvan asiakkaisiin kielteisemmin kuin muut (Kallio ym. 2020; Myllyniemi & Haikkola 2020, 75–76; Saari, Kainulainen ja Mutanen 2017). Sosiaaliturvalla ja aktiivisella työvoimapolitiikalla voi olla myös muita kuin rahallisia kustannuksia työntekijöille. Niiden on joissain tapauksissa havaittu lisäävän aikapaineita palvelusektorilla ja asiantuntija- ja hallintotehtävissä työskentelevillä (Antonucci ym. 2024). Mutta tällöinkin kyse olisi vain distribuutiokonfliktista, missä vastakkain ovat työssäkäyvät veronmaksajat ja tulonsiirtojen varassa elävät työttömät.

Tulonjakokysymysten painottumisella on myös historiallinen kontekstinsa. Perinteiset luokkajaot ovat hämärtyneet ja vauraus on lisääntynyt, mikä on siirtänyt

konfliktien painopistettä julkisiin menoihin ja tulonsiirtoihin (Haapala & Peltola 2018). Tässä on kyse myös poliittisten kiistojen osittaisesta irtautumisesta materiaalisista eturistiriidoista ja muuttumisesta arvoeroja koskeviksi kiistoiksi. Tälle antaa tukea esimerkiksi se havainto, että puoluekanta selittää asenteita sosiaaliturvan asiakkaisiin taloudellisesta asemasta riippumattomalla tavalla. Vihreiden ja vasemmiston kannattajat suhtautuvat sosiaaliturvan asiakkaisiin myönteisemmin kuin muut (Kallio ym. 2020).

Tästä huolimatta väitän, että työvoiman tavaramuoto ei ole kadonnut minnekään ja työttömyysstigma palvelee työn kommodifikaatiota. Se tekee näin pyrkimällä tekemään ihmisestä työvoimatavaraa, jolla ei ole omaa tahtoa sen enempää kuin muillakaan tavaroilla. Ihanteellinen työntekijä sopeutuu kaikkiin pääoman vaatimuksiin rimpuilematta vastaan ja esittämättä minkäänlaisia toiveita. Lacanilaisesta näkökulmasta ihanteellinen työntekijä on masokisti, joka heittäytyy kapitalistisen Toisen nautittavaksi ja antaa itsensä tulla kohdeltavaksi kuin mitä tahansa muutakin tavaraa (Tomšič 2015, 228–229).[73] Työttömän osalta tämä tarkoittaa kaiken elämän omistamista työnhaulle, absoluuttista työvalmiutta ja mihin tahansa työhön suostumista. Ihanteellinen työtön tekee kaikkensa päästäkseen myymään itseään hinnalla millä hyvänsä.

Kapitalismin ihanteellinen työntekijä olisi siis subjekti, joka ei ole vieraantunut omassa yhteiskunnallisessa roolissaan työvoimatavarana. Lacanille vieraantuminen on kuitenkin konstitutiivinen osa subjektiutta. Vieraantumaton subjekti olisi Yhtä yhteiskunnallisen Toisen kanssa eli subjekti vailla halua, mikä on mahdoton yhdistelmä. Mikäli halu tukahdutetaan, se tekee paluun oireena, mikä pelastaa subjektin tuhoutumiselta ja sulautumiselta osaksi Toista.[74] Ja sikäli kuin syyllisyys on oire, se on lisänautintoa, joka kapinoi Toista vastaan. Se pelastaa hikyn täydelliseltä antautumiselta yhteiskunnan vaatimuksille, sillä se varoittaa häntä uhraamasta tahtoaan Toiselle. Tässä epäintuitiiviselta kuulostavassa päätelmässä tulee muistaa, että syyllisyys ei ole signaali Lain rikkomisesta vaan halun tukahduttamisesta.

73 Kliinisessä mielessä masokisti on (maternaalisesta) Toisesta vain puolittain irtautunut subjekti, joka asemoituu Toisen nautinto-objektiksi mutta pyrkii tiedostamattaan aiheuttamaan ahdistusta Toisessa, jotta tämä pystyttäisi Lain ja asettaisi rajat nautinnolle. Masokisti, kuten sadistikin, pyrkii siis viemään oidipuskompleksin loppuun omalla perverssillä aktillaan. (Swales 2012, 159–167.)

74 Lacanille vieraantumattoman tai ”normaalin” subjektin mallin tarjoaa *psykootikko*. Kuten hän väittää *Kanzer-seminaarissaan*: ”En usko, että voidaan todella sanoa neurootikkojen olevan henkisesti sairaita. Neurootikot ovat mitä useimmat [ihmisistä] ovat. Onneksi he eivät ole psykoottisia. Se, mitä kutsutaan neuroottiseksi oireeksi, on yksinkertaisesti jotain, joka mahdollistaa heidän elämisensä. He elävät vaikeaa elämää ja me yritämme helpottaa heidän epämukavuuttaan. Joskus me saamme heidät tuntemaan itsensä normaaliksi. Luojan kiitos emme tee heistä tarpeeksi normaaleja päätyäkseen psykoottisiksi.” (Lacan 2022c, 46.) Sama teema on esillä myös Lacanin varhaisemmassa tuotannossa, mistä löytyy se väite, että ”jos mies, joka ajattelee olevansa kuningas, on hullu, kuningas, joka ajattelee olevansa kuningas, ei ole sitä yhtään sen vähempää” (Lacan 2006, 139).

5.2.3 Työn ja opiskelun marginaalissa

Vaikka monet nyymit vaikuttavatkin luovuttaneen suhteessa opiskeluun ja työllistymiseen ja suuntaavat työkyvyttömyyseläkkeelle (mikäli eivät vielä ole sille päässeet), toiset ylläpitävät toivoa toisen tai kolmannen asteen opinnoista valmistumisesta ja työllistymisestä. Osalle on saattanut myös kertyä historiaa näistä, sillä komeroituminen on voinut alkaa vasta myöhemmin nuoruudessa. Lisäksi laudalta löytyy vähemmistö, joka opiskelee (tai on ainakin kirjoilla opiskelupaikassa) tai käy töissä. Nyymien etäisyys ja kokemukset työelämästä ja opinnoista ovat siis vaihtelevia. Suurinta osaa yhdistää kuitenkin oleminen työn ja opiskelun marginaalissa, missä kiinnittyminen molempiin on heikkoa.

Vaikka hikky olisikin suuntautunut työmarkkinoille eikä taustalla olisi vakavien mielenterveysongelmien ja ylisukupolvisen huono-osaisuuden kaltaisia tekijöitä, olisi hänellä silti ylitettävänään monia esteitä, mitkä heikentävät hänen työllistymismahdollisuuksiaan. Ensinnäkin aineistoni kattama ajanjakso sijoittuu vuoden 2008 globaalin talouskriisin jälkeiselle heikon talouskasvun aikakaudelle. Nuorten asema työmarkkinoilla heikkeni ja työttömyys kasvoi, minkä myötä pitkäaikaistyöttömyys ja NEET-aste nousivat erityisesti nuorten miesten keskuudessa (Alatalo ym. 2017). Taitekohta kuitenkin ylitettiin vuosikymmenen puolivälissä ja työmarkkinatilanne alkoi kohentua. Vuonna 2018, jolloin aineisto kerättiin, työttömien ja NEET-nuorten osuudet olivat laskussa (luku 2.2.1).

Lisäksi hikyn työllistymistä vaikeuttavana tekijänä on työttömyyden pitkittyminen. Sosiaaliturvariippuvuuden pitkittyessä työllistymisen todennäköisyys kaventuu ja päätepisteenä on pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus tai eläke (Surakka ym. 2017). Osaselityksenä tälle on työttömyyden niin kutsuttu *arpeuttava* vaikutus. Työttömyys arpeuttaa sikäli kun se heikentää tulevaa työllisyyttä ja työsuhteiden laatua. Arpeuttavat vaikutukset ovat erityisen vahvoja miehillä ja opintojen jälkeisten työttömyysjaksojen kohdalla. Mahdollisia selityksiä pitkittymiselle ja arpeuttavalle vaikutukselle on monia, eivätkä ne liity vain työttömien ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen. Työttömyyden on esimerkiksi arvioitu olevan stigmatisoivaa, mikä ilmenee pitkäaikaistyöttömiin kohdistuvana rekrytointisyrjintänä. Työmarkkinainstituutioiden vaikutukset työttömyyden arpeuttavaan vaikutukseen ovat kiisteltyjä. (Abraham ym. 2019; Filomena 2023; Gonalons-Pons & Gangl 2022; Kroft ym. 2019; Voßemer 2019.)

Aiemmasta Hikikomeron tutkimuksesta selviää, että nyymit pitävät työllistymismahdollisuuksiaan heikkoina, sillä työpaikkoja on vähemmän kuin hakijoita ja kilpailu työpaikoista on kireää, työelämän vaatimukset ovat kovia, itsellä ei ole oikeanlaista koulutusta tai osaamista ja sosiaaliset verkostot puuttuvat (Husu & Välimäki 2017; Kirjavainen & Jalonen 2020; Vainikka 2020b). Käsillä oleva tutkimus toistaa kaikki nämä löydökset monia yksityiskohtia myöten. Teen kuitenkin

täsmällisemmän analyyttisen erottelun kahdenlaisen diskurssin välillä, missä ensimmäisessä hikky näyttäytyy työmarkkinoilla vallitsevien olosuhteiden *passiivisena uhrina* ja toisessa hikky on *aktiivisesti konfliktissa* työmarkkinaosapuolten kanssa.

Aloitan ensimmäisestä diskurssista, missä hikky on passiivisessa positiossa. Nyymit pitävät työllistymisensä selkeästi suurimpana ongelmana sitä, ettei työpaikkoja ole tarjolla kaikille. Tämän väitteen tueksi nyymit tarjoavat eri lähteistä saatuja tilastolukuja ja kuvioita esimerkiksi avointen työpaikkojen ja työttömien määristä. Työpaikkojen puutteeseen liittyvät myös näkemykset ja kokemukset siitä, ettei korkeakaan koulutus takaa työllistymistä.

> Koska koulutus ei nykypäivänä enää takaa töitä. Käytännössä ainoa poikkeus tähän on joku hammaslääkäriala. Kaikilla muilla aloilla palkallisesta työstä saa tapella. Edes lakimiehet eivät työllisty nykyään jopa vuosikausiin valmistumisen jälkeen, tarjolla pelkkiä palkattomia jaksoja yms. hyväksikäyttöä, kun firmat eivät yksinkertaisesti halua maksaa palkkaa.

Lainauksesta käy ilmi myös kireän työpaikkakilpailun toinen puoli eli se, että tarjolla on vain kelvottomia työsuhteita, esimerkiksi sellaisia mistä ei makseta elämiseen riittävää palkkaa. Tässä on kyse myös työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin liittyvistä töistä, joista ei makseta kuin pieni kulukorvaus. Yleensä tällä viitataan kuntouttavaan työtoimintaan, mihin palaan seuraavassa alaluvussa. Puhe kelvottomista työsuhteista osoittaa, että puheessa työllistymisvaikeuksista kyse ei ole mistä tahansa töistä vaan töistä, missä palkka ja työehdot ovat kohdallaan ja mitä on valmis vastaanottamaan.

Kovalla työpaikkakilpailulla nähdään olevan useita seurauksia. Ensinnäkin sen nähdään johtavan vaatimustason nousuun. Työnhakijoiden on lyötävä laudalta kaikki kilpailijansa tullakseen valituiksi, mikä nostaa rimaa kaikilla. Tällöin vähäisestäkin työkokemuksen puutteesta ja aukoista ansioluettelossa voi muodostua ratkaiseva ongelma. Nyymien keskuudessa vallitseekin näkemys siitä, että heidät on kilpailtu ulos työmarkkinoilta. Eräs nyymi pohtii, kannattaisiko hänen väärentää työhistoriansa ansioluettelossa:

> Itse olen miettinyt vakavasti tätä. Muuttaisi jonnekin tarpeeksi kauas ja hakisi töitä väärennetyllä työhistorialla. Ja vielä niin että esim. hakisi varastotyötä ja sanoisi olleensa siivoojana ja puistotyöntekijänä jne. niin ei ei edes tarvitsisi valehdella osaavansa jotain mitä ei osaa. Ja sama toisinpäin jos hakee siivoojaksi niin sanoo olleensa varastossa töissä tai vaikka henkilökohtaisena avustajana. Henkilökohtaisen avustajan työstä tuskin soitettaisiin edelliselle työnantajalle. Kokeilleensa puhelinmyyntiä jne. Ja nyt haluaisi tehdä jotain muuta. Onnistuisikohan?

Tällaiset näkemykset resonoivat kokeellisten tutkimusten kanssa, joissa on tarkasteltu työnantajien suhtautumista työttömiin työnhaussa. Eriksson ja Rooth (2014) lähettivät ruotsalaisessa tutkimuksessaan työnantajille tekaistuja nuorten työhakemuksia erilaisilla työhistorioilla ja havaitsivat, että pitkäaikaistyöttömyys vähensi selkeästi yhteydenottoja työnantajilta keskitason ja matalan osaamisen aloilla. Työttömyys on stigmatisoivaa ja altistaa rekrytointisyrjinnälle.

Toiseksi kilpailu näyttäytyy alanvalintapaineina, missä väärä valinta voi osoittautua kohtalokkaaksi omien työllistymismahdollisuuksien kannalta. Yksilön tulisi hankkia itselleen tutkinto, jolle riittää kysyntää työmarkkinoilla. Muutoin hän ei ”tee sillä hevonvittuakaan”, kuten eräs nyymi asian ilmaisee. Toisaalta omalta alalta ei välttämättä löydy töitä, vaikka sillä väitettäisiin olevan työvoimapulaa:

> Sama juttu IT-alan toiden kanssa. Vaikka on muka työvoimapula, niin töihin ei pääse, kun joka paikassa pitäisi olla 5 vuoden kokemus ja pitäisi osata jotain ohjelmia, mitä edes google tunne. Ehkä koko suomessa on 5 henkilöä, jotka tietävät mitä tuo softa edes tekee. Minä osaan vain sen mitä korkeakoulussa on opetettu. Sun yritykselle tilaustyönä tehntyä softaa en tetenkään tunne. Enkä saa työkokemusta jos mina ei oteta töihin.

Laudalla vallitsevat näkemykset koulutuksellisten kvalifikaatioiden arvosta työmarkkinoilla tuovat oman lisänsä suomalaiseen syrjäytymiskeskusteluun, missä on kannettu erityishuolta perusasteen koulutuksen varassa olevista nuorista. Vaikka nyymit jakavat näkemyksen siitä, ettei työmarkkinoilla pärjää vailla koulutusta, heidän uskonsa työllistymiseen kouluttautumisen kautta on varsin rajoittunutta. Tällainen maailmankuva on lähempänä koulutusinflaation skenaarioita kuin syrjäytymiskeskustelun luottoa kouluttautumisen parantaviin voimiin.

Kolmanneksi työpaikkakilpailu korostaa sosiaalisten verkostojen merkitystä. Koska työpaikkoja ei ole jaossa kaikille, niiden nähdään päätyvän vain verkostoituneille ihmisille, joiden joukkoon sosiaalisesti eristäytyneet ja yksinäiset hikyt eivät luonnollisesti kuulu. Joidenkin nyymien viesteissä suomalaiset työmarkkinat nähdään suorastaan nepotistisena järjestelmänä, joka ylläpitää vahvoja rajoja työmarkkinoiden sisä- ja ulkopiirin välillä:

> Suurimpaan osaan työpaikoista palkataan se pomon kaveri tai sukulainen ja asiaa kutsutaan piilotyöpaikaksi, jonka vain se pomon kaveri tai sukulainen tajusi saada. Jos jostain syystä kukaan pomon kaveri tai sukulainen ei tarvitse töitä, sitten saatetaan palkata pomon alaisen kaveri tai sukulainen. Pomon kaverit ja sukulaiset myös saavat kokoajan vinkkejä siitä mitä opiskella, että varmasti saa töitä. Jos olet syntynyt perheeseen, jossa ei ole tälläisiä suhteita se on voi voi. Sitten ainoa keinosi

> saada töitä on kilpailla niistä harvoista avoimeen hakuun tulevista työpaikoista 1000 muun hakijan kanssa.

Verkostoitumisen lisäksi nyymit saattavat kokea vaikeaksi itsensä markkinoinnin työnantajille, mikä edellyttäisi heiltä itseluottamusta ja sosiaalista kyvykkyyttä. ”Hyvien tyyppien” työmarkkinat eivät suosi ahdistunutta, sosiaalisesti kyvytöntä ja autistista hikkyä. Kuten edellä olevassa katsauksessa toin ilmi, sosiaalisten kykyjen arvo on korostunut työmarkkinoilla, missä työntekijöiltä edellytetään tällaisia taitoja aiempaa enemmän. Muutos näkyy esimerkiksi työpaikkailmoituksissa, joihin alkoi ilmestyä vaatimuksia sosiaalisista kyvyistä 1960-luvulla (Varje 2014).

Edellä sanotun voi tiivistää seuraavasti. Kova kilpailu työpaikoista on ajanut hikyn työmarkkinoiden marginaaliin, missä pääsy ytimeen (kelvollisiin työpaikkoihin) on vaikeaa ja käy vuosi vuodelta vaikeammaksi työttömyyden pitkittyessä. Distribuutiokonfliktin termein ilmaistuna hikky ei voi kasata mahdollisuuksia työmarkkinoilla, sillä hänen ansioluettelonsa on aukkoinen, oikeanlaista osaamista tai tutkintoa ei ole ja sosiaaliset verkostot ja kyvyt ovat puutteelliset. Mahdollisuuksien kasaamisen sijaan hikky on kilpailtu ulos työmarkkinoilta ja päätynyt marginaaliin, missä vähäiset tarjolla olevat työpaikat ovat tavalla tai toisella kelvottomia.

Mikäli tätä diskurssia tarkastellaan fantasmaattisena logiikkana, on siitä tulkittavissa yhteiskunnallisen Ykseyden ja sen purkautumisen tematiikka. Suureksi paisunut työttömyys edustaa jälkimmäistä, mutta toisin kuin työttömyysstigman fantasmaattisessa logiikassa sen taustalla ei nähdä muiden kustannuksella nauttivia työttömiä vaan muita tekijöitä. Jotkut nyymit näkevät kireän työpaikkakilpailun taustalla suuria rakenteellisia muutoksia kuten globalisaation, teknologian kehittymisen ja talouden suhdannevaihtelut, joiden kaikkien nähdään hävittäneen työpaikkoja.

Ykseyden purkautumisen fantasmaattinen logiikka saa myös ajallisia ulottuvuuksia. Jotkut nyymit nimittäin arvelevat, että työpaikan saaminen oli paljon helpompaa aiempina aikakausina, jolloin työelämän vaatimukset olivat vähäisempiä ja työn luonne toisenlainen. Yhteiskunnallinen Ykseys oli ehjä nostalgisoidussa menneisyydessä. Erään nyymin mukaan hyvät työpaikat ja muutkin ”elämän peruspilarit” ovat nykymaailmassa karanneet monen tavoittamattomiin. Keskiluokkakaan ei nykyisin säästy epävarmuuden tunteelta:

> Sinä ihan oikeasti luulet, että on vielä olemassa "elämän peruspilareita" vähän samalla tavalla kuin meidän vanhempien aikaan? Ikävä totuus on se, että kaikki on revitty pois ja mikään ei ole enää tässä yhteiskunnassa varmaa. Turha on haaveilla mistään omasta kodista, perheestä tai hyvästä työpaikasta, koska paskoilla tai edes keskinkertaisilla korteilla et tule näitä asioita näkemään muuten kuin televisio-

> ohjelmissa. Mitään varmuustekijöitä ei enää ole - ainoa asia mihin voit luottaa on se, että kaikki voidaan viedä jalkojesi alta pois.
>
> […]
>
> Herra on hyvä ja miettii jotain omaa mieltä kutkuttelevia harrastuksia sen työn tilalle. Työn nostaminen elämän kiintopisteeksi on luterilaisinta mitä minä tiedän. Ennen vanhaan työpaikka selviö, nykypäivänä työpaikka on etuoikeus josta taistellaan hampaat irvessä. Kannattaa herätä tähän uuteen uljaaseen maailmaan ja hyväksyä ettei mikään ole enää varmaa. Elämä on juuri sitä lillumista tyhjyydessä ilman kiintopistettä, vaikka olisi vaimot, kodit, työt ja autot hankittuna. Keskiluokan suurin harhaluulo on juuri se, että he luulevat edellä mainittujen asioiden olevan jonkinlaisia turvasatamia tässä kovin epävarmassa maailmassa.

Yhteiskunnallisen Ykseyden purkautuminen tuo myös kuvioihin muiden ihmisten nautinnon tematiikan. Työttömyys saa tällöin syyllisensä työmarkkinoiden eri eturyhmistä, jotka pääsevät nauttimaan hikyn kustannuksella. Konfliktit eroavat karkeasti sen mukaan, ottaako hikky vihollisekseen työntekijät vai työnantajat eli, Wrightin terminologiaa käyttäen, asettuuko konflikti distribuution vai tuotannon alueelle.

Työntekijöiden vastainen konflikti näyttäytyy nollasummapelinä, jossa työpaikkoja on jaossa vain rajallinen määrä ja jotkut ovat päässeet omimaan ne itselleen jättäen hikyn ja muut työttömät ulkopuolelle. Esimerkiksi puhe ”suojatyöpaikoissa” olevista tai vahvasta irtisanomissuojasta nauttivista työntekijöistä kuuluu tämän konfliktin alueelle. Eräs nyymi ottaa tähtäimeensä liittoihin kuuluvat ja lakkoilevat työntekijät, jotka kehtaavat kahmia itselleen etuja, vaikka kaikilla ei ole edes työpaikkaa:

> En ole palannut työelämään. Minulla ei ole mitään näyttöjä 15 vuoden ajalta. Olen luovuttanut jo monta kertaa, mutta taas kuitenkin panin hakupaperit TE-keskuksen työvoimakoulutukseen. Sympatiseeraan aika paljon tuota hikkyajattelua luovuttamisesta ja itsemurhasta, sekä eutanasiasta. Minulta puuttuvat tukiverkostot, mikä oikestaan selittää ongelmani.
>
> Itseä pistää todella vihaksi kaikki AKT:n satamalakkoilijat. Kehtaavatkin, perkeleet, lakkoilla, kun kaikilla ei ole edes töitä mistä lakkoilla. Ottaa niin saatanasti miehen sielun päälle, kun ei kelpaa töihin. Tätäkin kirjoittaessa tulee itku, ja kädet alkavat vapista. Tekisin mieleni mennä seuraavan AKT:n lakon aikana satamaan ilmaiseksi töihin, ihan vaan että kommunistia vituttaisi.

Sen lisäksi, että työntekijät ovat päässeet omimaan työpaikat itselleen, heidät nähdään myös työttömyysstigman taustalla. Tavalliset työssäkäyvät veronmaksajat ovat siis niitä normoja, jotka näkevät hikyt sosiaaliturvan varassa loisivina

sosiaalipummeina ja moralisoivat heitä. He ovat niitä, jotka haluavat tehdä hikyn elämästä kärsimystä kiristämällä sosiaaliturvaa ja tekemällä sen vastikkeelliseksi. Työntekijät eivät ole hikyn liittolaisia vaan vihollisia.

Eturistiriidat työttömän hikyn ja työntekijöiden välillä ovat kuitenkin harvinaisempia työmarkkinakeskustelussa kuin työnantajia ja heidän edustajiaan vastaan käyvät viestit. Työnantajien nähdään ensinnäkin hyötyvän työvoiman ylitarjonnasta, sillä he voivat pitää palkat matalina ja kilpailuttaa työnhakijat keskenään, mikä voimistaa työnhakijoihin kohdistuvia vaatimuksia. Esimerkiksi väitteitä työmarkkinoilla vallitsevasta työvoimapulasta kritisoidaan ankarasti. Eräs nyymi pitää sitä työnantajien propagandana:

> Työvoimapula on työnantajien propagandaa jolla ne perustelee nirsouttaan. Kun ne sanoo että "ei löydä osaavaa työvoimaa" se tarkottaa että ei löydy ns huipputekijää halvalla. Esim jos ne haluaa "osaavan automekaanikon" ne ei todellakaan tarkota sitä mikä on oikeasti osaava automekaanikko(vastavalmistunut amis). Vaan automekaanikko jolla on väh 10v työkokemusta ja on kaikki mahdolliset täydentävät koulutukset, kurssit ja kortit käyty ja tämän päälle suostuu vielä vähimmäis tessin palkkaan.
>
> Siinä vaiheessa työvoimapula on todellisuutta kun työnantajalla ei ole varaa valita, vaan työnhakijalla on varaa valita. Eli siinä vaiheessa kun vastavalmistunut amis voi kilpailluttaa työnantajat että kumpi maksaa parempaa palkkaa.

Väitteissä työnantajien harjoittamasta kermankuorinnasta on myös tutkimuksellista perää. Modestino ym. (2020) ovat tarkastelleet yhdysvaltalaisessa tutkimuksessaan työttömyyden vaikutuksia työpaikkojen koulutus- ja työkokemusvaatimuksiin ja havainneet työttömyyden lisääntymisen nostavan näitä. He arvioivat laman aiheuttaman työttömyyden kasvun selittävän 18 prosenttia koulutus- ja 25 prosenttia työkokemusvaatimusten noususta vuosina 2007–2010. Suomessa avoimien työpaikkojen ja työttömien kohtaamattomuuden on myös havaittu olevan merkittäviltä osin seurausta epätyypillisten työsuhteiden yleistymisestä avoimissa työpaikoissa. Monilla matalapalkkaisilla aloilla on samanaikaisesti työvoimapulaa ja työttömiä. (Larja & Peltonen 2022.)[75] Työtä etsivä hikky on näiden paineiden polttopisteessä, missä hyvät työt näyttävät olevan kohtuuttomien vaatimusten takana ja tarjolla olevat työt taas ovat huonolaatuisia.

Työnantajien vastaiseen konfliktiin liittyy myös löysän maahanmuuttopolitiikan ja ulkomaisen työvoiman hyödyntämisen kritiikki, jossa ulkomaisen työvoiman

75 Viime vuosina työvoimapulaa ei-matalapalkkaisilla aloilla on ollut erityisesti sote- ja ICT-aloilla. Matalapalkkaisilla aloilla pulaa taas on ollut esimerkiksi monilla palvelualoilla, joilla toisaalta myös epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä ja työttömyys suhteellisen korkealla. Ylitarjontaa on ollut sekalaisista ammateista, esimerkiksi myyjistä, talonrakentajista, kokeista, kuorma-auton kuljettajista ja varastotyöntekijöistä. Pienissä ammateissa ylitarjontaa on ollut erityisesti luovilla aloilla, joilla työttömyysasteet ovat hyvin korkeat. (Larja & Peltonen 2022.)

nähdään kilpailevan kantasuomalaisen työvoiman kanssa. Tämä on työnantajan etujen mukaista, sillä työvoiman tarjontaa lisäämällä ja ulkomaista työvoimaa hyödyntämällä hän voi pitää työntekijän neuvotteluaseman ja työehdot heikkoina. Nyymit myös näkevät tai epäilevät työnantajien kiertävän lakia ulkomaisen työvoiman alipalkkauksella.

> Saman [ulkomaisen halpatyövoiman käytön] huomasin itsekin. Kuulema on myös huutava pula kuljettajista, itse olen hakenut bussi/metro/ratikkakuljettajaksi yhteensä nyt 8 kertaa (koulutus järjestetään noin 6kk-1vuoden välein) mutta en kelpaa. Vaikka ainoa vaatimus oli 21v ikä ja ajokortti. Molemmat ehdot täyttyy, lisäksi minulla on korkeakoulututkinto ja osaan 5 kieltä. Mutta töihin ei oteta, en pääse edes työhaastattelun asti.

> Olen myös hakenut lehdenjakajaksi, vahtimestariksi, kauppaan, varastoon, jne.. sama juttu. Suomalainen ei kelpaa töihin.

Vaikka maahanmuuttajilla ja ulkomaisen työvoiman käytöllä olisikin vaikutusta työntekijöiden neuvotteluasemaan, tutkimus ei tue näkemystä maahanmuuttotaustaisten työnhakijoiden suosimisesta rekrytoinnissa. Akhlaq Ahmad (2019) lähetti suomalaisessa tutkimuksessaan työnantajille tekaistuja työhakemuksia ja havaitsi ulkomaalaisen nimen vähentävän yhteydenottoja työnantajilta. Erityisen epäsuosittuja olivat irakilaiset ja somalinimet. Nyymien väitteet olisivat uskottavampia, mikäli he vetoaisivat sukupuoleensa. Ahmad nimittäin havaitsi työnantajien harjoittavan miehiin kohdistuvaa rekrytointisyrjintää.

Löysän maahanmuuttopolitiikan kritiikki ujuttautuu myös sosiaaliturvan alueelle, sillä osa nyymeistä pelkää maahanmuuton lisääntymisen kasvattavan sosiaalimenoja ja aiheuttavan paineita leikata sosiaaliturvaa. Maahanmuuttajien nähdään siis kilpailevan työttömän hikyn kanssa sekä työpaikoista että julkisista resursseista. Vastaavanlaista maahanmuuttokritiikkiä ovat esittäneet myös syrjäytymistutkimuksia varten haastatellut nuoret, joiden näkemykset maahanmuutosta ovat kriittisempiä kuin muiden (Gretschel & Myllyniemi 2020, 47–48; Helne & Hirvilammi 2021, 137).

Myös sosiaaliturvan leikkausten ja vastikkeellistamisen saatetaan nähdä ajavan työnantajien etuja, mikä vie sosiaaliturvasta käydyn kiistelyn tuotantokonfliktin alueelle. Kuntouttavan työtoiminnan ja muiden palkattomien töiden nähdään tarjoavan halpatyövoimaa kunnille ja muille työnantajille. Lisäksi niiden nähdään korvaavan palkallista työvoimaa ja vääristävän kilpailua työmarkkinoilla. Eräs nyymi näkee etuuksien leikkausten ajavan työttömiä matalapalkkaisiin osa-aikatöihin (ensimmäinen virke on lainaus toisen nyymin viestistä):

>Työttämiksi heitä ei lasketa, koska poliitikot ovat määränneet tilastoviranomaiset laskemaan kaikki työllistyneiksi, joilla on tuntikin työtä kuukaudessa.

Työllisyysasteen ongelma on nimenomaan tuo. Sitäkin voidaan manipuloida. [Sipilän] [h]allitus parhaillaan valmistelee "aktiivimallia", jossa työttömyyskorvauksesta leikataan 5%, jos ei ole vähintään 4,5 tuntia viikossa osa-aikatyössä.

Hallitus myös puhuu "kannustinloukuista". Heidän mielestään työttömän on otettava vastaan mitä tahansa työtä, vaikka työ olisikin huonosti palkattua osa-aikatyötä, missä ei saa edes tarpeeksi tunteja. Juuri siksi hallitus haluaa leikata sosiaaliturvaa, kunnes 5h/vk pätkät ovat "kannattavia". Tämä tarkoittaa sitä, että työttömällä ei saa olla rahaa asumiseen eikä ruokaan, vain niillä, jotka tekevät sitä 5h/vk viikkoa.

Hallitus ei halua, että niitä tunteja tarjottaisiin nykyisille työntekijöille, vaikka kyseiset työntekijät haluaisivat kipeästi lisää tunteja. Ei, ne tunnit pitää silputa ja työntää työttömien kurkuista alas.

Kaikissa näissä diskursseissa töihin siis halutaan, mutta sinne ei päästä. Työpaikkoja on vähän ja työmarkkinoilla vallitsee ankara kilpailu, missä valttikortteina ovat oikeanlainen tutkinto, aukoton ansioluettelo ja sosiaaliset verkostot ja luonteenpiirteet. Kelvolliset työpaikat ovat ulottumattomissa ja ulottuvilla olevat työpaikat ovat kelvottomia. Kilpailun kiristymisen taustalla ovat työpaikkoja hävittäneet yhteiskunnalliset megatrendit mutta myös muut työntekijät, jotka ovat omineet työpaikat itselleen, ja erityisesti työnantajat, jotka harjoittavat kermankuorintaa ja hyödyntävät ulkomaista työvoimaa. Molempien eturyhmien myös tiedetään haluavan sosiaaliturvan kiristyksiä ja vastikkeellistamista.

Työhön ei kuitenkaan aina haluta vaan siitä on myös *vieraannuttu*, jolloin siitä tulee vastenmielinen pakko, josta hyötyvät lähinnä muut kuin hikky itse. Tässä diskurssissa fantasmaattinen nautinto on löydettävissä ”vapaaherruudesta” eli työnteon pakosta vapautumisesta, mihin pystyvät erityisesti rikkaat ja pääomatuloista nauttivat. Sitä edustaa jossain määrin myös työkyvyttömyyseläke, jolle monet nyymit haluaisivat. Kritiikkiä saa osakseen myös ihmisarvon ja statuksen kytkeytyminen työntekoon ja perinteinen työmoraali, joka edustaa eräälle nyymille työtä tekevien ihmisten ”psykologista puolustuskeinoa”:

Eihän sillä ole sen työt tekevän rasittuville perskannikoille mitään väliä rasitetaanko hänen työnsä tulosta veroilla vai kapitalistin vaatimalla voitto prosentilla. Menoeriä ne molemmat ovat, jonka sen työllään itsensä elättävän on pakko sinnitellä maksuun. Jos sinnittelyn määrä ei ole tarpeeksi iso sitten työnsä rasittama korvataan jollain toisella joka jaksaa juosta kovempaa niin, että verot ja

> voittoprosentti tulevat maksetuksi. Jos et juuri ole sellainen sinnittelijä, joka jaksaa juosta sen verran, että kapitalistin voittoprosentti ja verottajan veroprosentti plus oma palkkasi tulee maksuun työlläsi et saa edes ihmisarvoa täällä.
>
> Jos menetät työkykysi tai et enää jaksa et todellakaan saa täällä ihmisarvoa jos sinulla ei ole kertynyt säästöjä millä ostaa ihmisarvoa markkinahintaan. Juu luterilainen työmoraali on aika pitkälle psykologinen puolustus keino jolla yritetään vakuuttaa itselle, että tässä ollaan jonkun suuren ja mahtavan asialla samalla kun totellaan ja toteutetaan määräyksiä kaltevalla pinnalla josta voi koska tahansa keikahtaa pois jos askel hidastuu liikaa.

Työelämää kritisoidaan myös muilla tavoin. Se voidaan esimerkiksi kokea ahdistavaksi tai muutoin epätyydyttäväksi. Yksi nyymi kuvailee työpaikkaansa ikään kuin se olisi psyykkinen vankila, josta ulospääsy jokaisen työpäivän jälkeen tuottaa ”aivan uskomattoman helpotuksen tunteen”. Eräät nyymit näkevät työelämän sosiaalisen ilmapiirin raadollisena ja puhuvat työpaikkakiusaamisesta (joskaan tämä ei nouse niin keskeiseksi teemaksi kuin Näreen ja Näreen [2022] tutkimuksessa). Aineistosta on löydettävissä myös viitteitä työllistymisen ja ”normoutumisen” motivaation katoamisesta, kun parisuhteen löytymiseen ei uskota:

> Kuka tahansa voi olla normo. Aloita harrastus ja lopeta valittaminen. Liity vaikka vasemmistoliittoon ja rupea puhumaan mielenterveysongelmista selviytymisestä ja naisten syrjinnästä ja työpaikkakiusaamisesta. Mene jumppakerhoon ja harrasta liikuntaa 2xviikossa trikoissa niin kuin lääkäri määrää. Elä yksinäsi katsellen tv:tä ja tumputtaen himassa, ota joku paskaduuni ja käy siellä. Koe itsesi arvokkaaksi yhteiskunnan jäseneksi. Jatka tätä kunnes jossain vaiheessa illuusio sortuu ja tapat itsesi.

Työttömyysstigman logiikassa työ edustaa nautinnon uhrausta. Tähän perustuu myös sen symbolinen arvo yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Työllistyessään subjekti luopuu vapaamatkustuksestaan ja suostuu uhraamaan nautintonsa yhteiskunnalle. Korostamalla omaa työmoraaliaan, kuten suomalaiset usein tekevät yhteiskuntaluokasta riippumatta (Kantola & Kuusela 2019; Kantola ym. 2022), subjekti korostaa myös tekemäänsä uhrausta. Hän osoittaa jäsenyytensä yhteiskunnassa viestimällä siitä, miten vähän hän nauttii. Uhraus ei sikäli ole aito, että siinä luovutettua nautintoa ei ole koskaan ollut olemassakaan, mutta symbolinen järjestys edellyttää sitä joka tapauksessa.

Työstä vieraantumisessa ei olekaan kyse nautinnon uhraamisesta kieltäytymisestä – nautinto on menetetty joka tapauksessa – vaan siitä, että sitä ei haluta tehdä Toisen hyväksi. Ongelmana työnteossa ei ole nautinnon uhraus sinänsä vaan se, että se laitetaan palvelemaan Toisen nautintoa. Työstä vieraantunut hikky ei pysty tekemään

työstä ja sen edustamasta nautinnon uhrauksesta mitään hänelle itselleen tyydyttävää. Työhön ei ole minkäänlaista kutsumusta, vaan se on vain ulkoinen pakko, mistä ei hyödy itse mitenkään. Työstä puuttuu ”sublimoiva” ulottuvuus, missä se vastaisi *sinthomea*.

Työstä vieraantuminen on myös klassinen teema marxismissa. Marxille työ edustaa parhaimmillaan toimintaa, missä vapaa yksilö toteuttaa itseään. Tällainen työ ei ole pelkkää hauskanpitoa, vaan sen vapauttava potentiaali muodostuu siitä, että siinä yksilö ponnistelee ja ylittää esteitä itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi. Työ ei kuitenkaan ole ollut tällaista sen historiallisissa muodoissaan orjuudessa, feudalismissa ja kapitalismissa, mitkä tekevät työstä vastenmielisen ulkoisen pakon ja saavat työstä irtautumisen näyttämään ”vapaudelta ja onnellisuudelta”. (Marx 1973, 610–612.)[76] Alhainen työmoraali heijastelee näin yhteiskunnallisia olosuhteita ja erityisesti sitä, miten työ on yhteiskunnassa organisoitu.

Tästä kertovat myös kansainväliset kyselytutkimukset, joissa on kartoitettu työarvoja ja niiden suhdetta yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja työmarkkinainstituutioihin. Toisin kuin monesti kuvitellaan, ihmiset ovat sitä sitoutuneempia työntekoon mitä enemmän heidän asuinmaansa satsaa sosiaaliturvaan ja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Tämä koskee myös työttömiä ja yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevia ryhmiä. Suomalaisten työhön sitoutuminen on eurooppalaisittain keskitasoa, joskin heidän työtyytyväisyytensä on suhteellisen korkeaa. (van der Wel & Halvorsen 2015.) Hyvinvointivaltion työhön sitoutumista vahvistava vaikutus voi perustua ainakin osittain siihen, että se vahvistaa työntekijöiden itsemääräämisvaltaa suhteessa työhön. Suomessakin nuoret arvostavat työntekoa, mutta mihin tahansa ei olla valmiita. Nuorisobarometristä selviää, että 88 prosenttia haluaa työn olevan omien arvojen mukaista ja vain 40 prosentin mielestä mikä tahansa työ kelpaa, kunhan siitä maksetaan riittävästi. Lisäksi aiempaa harvempi nuori raportoi ottavansa mieluummin vastaan tilapäistäkin työtä kuin elävänsä työttömyyskorvauksella, mikäli käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri. Toisaalta täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa oli edelleen 78 prosenttia nuorista ja työttömistä nuoristakin 63 prosenttia. (Myllyniemi & Haikkola 2020, 55–57.)

Työarvoja on tutkittu myös erottamalla niin kutsutut sisäiset ja ulkoiset arvot toisistaan. Ne voidaan operationalisoida eri tavoin, mutta karkeasti ottaen kyse on siitä, missä määrin ihmiset arvostavat työn autonomiaa, sisältöä ja merkityksellisyyttä (sisäiset arvot) vai vakautta, palkkaa ja muita materiaalisia ominaisuuksia (ulkoiset arvot). Työarvot periytyvät vahvasti vanhemmilta, mutta niihin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset olosuhteet ja työmarkkinainstituutiot.

76 Työn ja vapaa-ajan vastakkainasettelu on sisäänrakennettu valtavirtaisiin talousteorioihin, missä työ edustaa vapaa-ajan uhrausta, minkä yksilö valitsee rahallisen korvauksen eteen. Tämä idea on myös sosiaaliturvan kiristysten ja vastikkeellistamisen taustalla. Niillä pyritään tekemään työstä houkuttelevampi vaihtoehto tässä puntarissa.

Vetäen mutkia vähän suoraksi tutkimukset viittaavat siihen, että kun työelämä on laadukasta ja ihmisten taloudellinen asema ja neuvotteluvalta työmarkkinoilla ovat hyviä, sisäiset arvot alkavat painamaan vaakakupissa enemmän suhteessa ulkoisiin. Hyvinvointivaltiot tukevat tätä aktiivisella työvoimapolitiikalla. Näiden tulosten valossa ei ole yllättävää, että Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sisäiset arvot ovat ulkoisia tärkeämpiä. (Hörisch & Weiss 2023; Kozák 2020.)

Hikyn vieraantuminen työstä on kuitenkin osoitus paitsi hänen yksilöllisistä ominaisuuksistaan myös siitä, että pohjoismainen hyvinvointimalli ei ole täydellinen. Esimerkiksi suomalainen työelämä on eriarvoistavaa, mistä kielivät nuorten työkokemukset. Myllyniemi ja Haikkola (2020) ovat erotelleet niitä kolmeen luokkaan. Ensimmäinen luokka, missä työ koetaan innostavaksi, merkitykselliseksi ja omaa osaamista hyödyntäväksi, kuvaa erityisesti ruotsinkielisten, korkeakoulutettujen, yrittäjien ja toiveammatissaan olevien työtä. Muihin kahteen luokkaan, missä työ oli henkisesti tai fyysisesti raskasta, työ ja vapaa-aika sekoittuivat keskenään ja työssä koettiin jaksamisongelmia, kuului erityisesti naisia, syrjintää tai kiusaamista kokeneita ja muussa kuin säännöllisessä päivätyössä olevia, tosin myös korkeakoulutettuja ja yrittäjiä. (Emt., 39–40.) Vaikka nämä työelämäkokemukset heijastanevat myös yksilöllisiä eroja, kertovat ne myös siitä, että työelämän rakenteet tarjoavat yksille vieraannuttavampia kokemuksia kuin toisille.

Yksi keino parantaa mahdollisuuksia päästä vähemmän vieraannuttavaan työpaikkaan on kouluttautuminen, mutta hikylle opiskelu on lähes yhtä vieraannuttavaa kuin työnteko. Tälle annetut syyt ovat kuitenkin toisenlaisia. Toisin kuin työmarkkinoiden kentällä, jolla hikky esittää paljon yhteiskunnallista kritiikkiä ja käy konfliktia eri osapuolten kanssa, opinnoissa kohdatuista ongelmista puhutaan yksilöllisemmin termein. Opinnoissa menestymättömyyttä ja koulupudokkuutta selitetään usein omaan motivaatioon, mielenterveysongelmiin ja kognitiivisiin kykyihin vetoavilla syillä. Osaa turhauttaa myös tietoisuus omasta potentiaalista, joka ei ole päässyt realisoitumaan näistä ongelmista johtuen. Kuten eräs nyymi kertoo:

> Itellä [mielenterveysongelmat] ei oo varsinaisesti ainakaa vielä pilanneet [opintoja], mutta vaikeuttavat opintoja aivan saatanasti. Eka vuos nyt lusittu muutaman hylätyn kurssin saattelemana. En uskalla esiintyä tai puhua ikinä tunneilla ja skippailet kaikki esiintymistunnit kokonaan minkä takia tulee sit hylsyjä kokeista eikä oo kavereita omalla luokalla.
>
> Pyrin kuitenkin opiskelemaan niin pitkälle ja niin monta kurssia kuin mahdollista ja toivon, että omat taitoni ovat niin hyvät, että voin tehä töitä tulevaisuudessa eikä tarvitse tuilla eleää loppuelämää.
>
> Vituttaa kun tiedän olevani hyvä/kiitettävä oppilas, mutta omat henkiset ongelmat pitävät huolen, että arvosanani ovat huonoja tai tyydyttäviä.

> Minkälaisia lääkkeitä hikyt ovat syöneet sosiaallisten pelkojen ja yleisen jännittämisen takia? Mitkä lääkkeet ovat auttaneet? Itse syön propralia, mutta ei auta yhtään.

Kuten tästä käy ilmi, opiskelun ongelmat liittyvät myös sosiaaliseen kyvyttömyyteen ja ulkopuolisuuteen. Sosiaalinen kyvyttömyys ja ahdistus tekevät esiintymisestä ja koulun sosiaalisesta ilmapiiristä sietämättömiä. Ulkopuolisuus taas tarkoittaa yksinäisyyttä ja pahimmillaan syrjintää ja kiusaamista, mikä on ajanut osan nyymeistä keskeyttämään opintonsa. Tämä ei ole hikyn omiin ominaisuuksiin vetoava selitys, mutta toisaalta nyymit eivät pidä sitä myöskään koulutusjärjestelmään sisäänrakennettuna ongelmana.

Koulutusjärjestelmän kritiikki ei kuitenkaan ole täysin kateissa Hikikomerosta. Kritiikkiä saavat osakseen esimerkiksi koulun henkilökunta, jolta ei ole saatu tukea ongelmiin, opiskelijoiden taloudellisen tuen puutteet, uudelleenkouluttautumisen vaikeus, oppilaitosten luonne ”säilytyslaitoksina” ja korkeakouluihin pääsemisen vaikeus. Eräässä pitkässä viestissä otetaan kantaa tällöin vasta suunnitteilla olleeseen korkeakoulujen todistusvalintauudistukseen, joka vahvisti ylioppilastodistuksen arvosanojen merkitystä opiskelijavalinnoissa. Viestin kirjoittaja näkee tämän vaikeuttavan monien mahdollisuuksia kouluttautua pidemmälle ja syventävän yhteiskunnallista eriarvoisuutta yleisesti. Kokonaisuudessaan koulutusjärjestelmä herättää kuitenkin paljon vähemmän kritiikkiä kuin työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmä.

Kun nämä osat kootaan yhteen, alkaa piirtyä selkeä kuva hikyn kohtaamista ongelmista koulutusjärjestelmän piirissä. Hikyn tulisi opiskelijana sopeutua itseohjautuvan, kognitiivisesti kyvykkään ja sosiaalisesti itsevarman yksilön muottiin, mikä mahdollistaisi opinnoissa menestymisen. Tämän yksilöllisen suoriutumisen tulisi onnistua koulun sosiaalisen yhteisön ulkopuolella tai pahimmillaan ahdistavassa ja vihamielisessä ympäristössä. Opiskelua voivat lisäksi kalvaa toimeentulo-ongelmat ja epäilyt siitä, että oma tutkinto on väärä ja arvoton työmarkkinoilla. Päätellen siitä, että opiskeluvaikeudet ja koulupudokkuus ovat laudalla suhteellisen yleisiä, monelle nyymille nämä paineet ovat osoittautuneet vaikeiksi selättää.

Vaihtoehdot ovat kuitenkin vähissä, sillä vaikka koulutus ei takaisi hyvää työpaikkaa, altistaa sen puute huonolle asemalle työmarkkinoilla, kuten nyymit tiedostavat. Ilman koulutusta riskinä on päätyä työttömyyden ja työvoimapoliittisten toimenpiteiden kierteeseen, mistä ulospääsy on vaikeaa. Pitkäaikainen riippuvaisuus sosiaaliturvasta altistaa aktivointitoimenpiteille, joista kuntouttava työtoiminta herättää ylivoimaisesti eniten kielteisiä reaktioita nyymien keskuudessa. Siirryn seuraavaksi käsittelemään sitä ja aktivoinnin vastustusta yleisemmin.

5.2.4 Aktivointia vastaan

Mitään ei vihata Hikikomerossa niin paljon kuin kuntouttavaa työtoimintaa. Tästä kertoo esimerkiksi se, että näytteessäni eniten vastauksia (1248 vastausta 462 käyttäjältä) saanut lanka käsittelee sitä. Kuntouttavan työtoiminnan herättämässä vastustuksessa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään tästä kyseisestä työvoimapoliittisesta toimenpiteestä, vaan kritiikki kohdistuu kaikkeen aktivointipolitiikkaan ja erityisesti sellaisiin toimenpiteisiin, mitkä sisältävät palkatonta työtä. Keskityn tässä alaluvussa kuntouttavaan työtoimintaan lähinnä siksi, että suurin osa aktivointia vastustavasta diskurssista pyörii sen ympärillä.[77]

Yleisin kritiikki kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan liittyy sen luonteeseen palkattomana ”orjatyönä”, johon pakotetaan työttömiä sosiaalietuuksien sanktioiden uhalla. Tämä kielii kuntouttavan työtoiminnan luonteesta ulkoisena pakkona, johon asiakkaalla on vain vähän sananvaltaa. Tämä aspekti on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa, sillä asiakkaiden näkemykset omasta päätösvallastaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta ja sitä edeltävän aktivointisuunnitelman laatimisessa ovat olleet monesti kielteisiä, vaikka näkemyksissä esiintyy myös vaihtelua. Kuntouttavasta työtoiminnasta myös suoraan kieltäydytään erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmien ja motivoitumattomuuden vuoksi. (Mäntyneva 2020; Sandelin 2014; Virtanen 2020.)

Vaikka kuntouttavaa työtoimintaa ei saisi hankkia yrityksiltä, nyymit näkevät myös niiden hyötyvän kuntouttavan työtoiminnan tarjoamasta halpatyövoimasta.[78] Lisäksi, vaikka kuntouttava työtoiminta ei saisi lain mukaan korvata palkallista työvoimaa (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189 § 14), nyymit näkevät sen usein tekevän näin, minkä nähdään hyödyttäneen erityisesti kuntia. Kuntouttavan työtoiminnan nähdään myös vääristävän kilpailua markkinoilla. Eräs nyymi huomauttaa, että työpajat voivat alihinnoitella tuotteensa syrjäyttäen yrityksiä pois markkinoilta:

> Tosiaan, tämä on jo näkyvissä nykyään. Eri Manner-Suomen kunnissa on kuntouttavan pajoja, joissa mm. korjataan pyöriä, tietokoneita ja ruohonleikkureita, ommellaan vaatteita, tehdään roskakatoksia, penkkejä, löylykauhoja, hakataan polttopuita, jopa uudet nettisivut voi ostaa jostain työpajalta.
> Työpajat ovat tehottomia, mitä ne voivat ollakin, koska niiden ei tarvitse maksaa työvoimastaan (mitä pukkaa pajoihin lisää kahden tuhannen vuosivauhdilla) yhtään

77 Muiden aktivointitoimien osalta näytteeni sisältää myös langat aktiivimallista ja osallistumistulosta, joihin molempiin suhtaudutaan kriittisesti. Jälkimmäisessä langassa nyymit keskustelevat vuonna 2017 ilmestyneestä selvitysmiehen raportista *Nuorten osallisuuden edistäminen*, jonka kirjoittajat ehdottavat alle 25-vuotiaille nuorille perustettavaa ”osallistumistuloa”, jota voidaan maksaa kolmiportaisena etuutena ja johon liittyy velvoittavia ”nuorten osallistumispalveluita” (Hiilamo ym. 2017b). Aktiivimallista, ks. luku 5.2.1.

78 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta kieltää toiminnan hankkimisen yrityksiltä, mikä ei tosin koske asiakkaan tukea ja ohjausta (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189 § 13). Lakia on kuitenkin kierretty alinhankintajärjestelyjen kautta, mikä on nostettu esiin myös journalistien toimesta (Kaukonen 2019).

> mitään. Ne voivat myös alihinnoitella tuotteensa ja näin syrjäyttää oikeat yritykset pois kunnasta.
> Kuntoutettavilla teetetään myös julkisen sektorin tehtäviä. Päiväkodit, vanhainkodit, koulut, kirjastot, suurkeittiöt, pesulat ja puistonhuolto korvaavat työntekijöitä kuntoutettavilla säästäen palkkakustannuksista, mutta lisäten työttömyyttä.
> Näin on saatu luoduksi ns. välityömarkkinat. Ihmiset tekevät työtä, mutta eivät saa siitä palkkaa. Työtä tehdään sosiaaliturvaa vastaan. Käyt töissä, muttet saa vapautta sossun urkinnasta, etkä toimeentulotuesta. Sinulle ei kerry työeläkettä, et voi lakkoilla muuten tulee karenssi, sinulle ei kerry lomia, eikä lomarahoja. Etkä saa käyttää työterveyshuoltoa. Sellaista on elämä välityömarkkinoiden Suomessa.

Kuten tämä lainaus havainnollistaa, kuntouttavaa työtoimintaa kritisoidaan myös siitä, ettei työtoiminta sisällä samanlaisia työsuhde-etuja kuin tavallinen palkkatyö, vaikka kuntouttavan työtoiminnan asiakas tekee joskus samoja töitä kuin muut saman työyhteisön jäsenet, jotka ovat palkkalistoilla. Lisäksi kuntouttavasta työtoiminnasta saatua yhdeksän euron päivittäistä kulukorvausta pidetään kohtuuttoman pienenä varsinkin oikeisiin palkkoihin verrattuna.

Laudalla herää toisaalta erimielisyyksiä siitä, onko kuntouttava työtoiminta verrattavissa normaaliin palkkatyöhön, sillä kuntouttavan työtoiminnan nähdään myös olevan tuottamatonta työtä tai muuta toimintaa, joka ei muistuta työtä lainkaan. Eräs nyymi kritisoi näkemyksiä kuntouttavasta työtoiminnasta palkkatyöhön verrannollisena työnä ja kuvailee omaa kokemustaan ”kahvin juontina ja paskanjauhamisena”:

> Yhä edelleenkään se todellisuus kuntouttavasta ei ole mitään 40-tuntista työviikkoa yhdeksän euron päiväpalkalla. Ihmisiä ne ohjaajatkin on ja useimmiten sosiaalialan ammattilaisina vieläpä empaattisiakin, kyllä ne uskovat jos sanot ettei työkyky riitä painamaan niska limassa. Jos ei sattunut jaksamaan jonain päivänä "töihin", niin yksi puhelinsoitto riitti, piti vaan muistaa merkata kelan lomakkeisiin sairaspoissaolot kun niiltä päiviltä ei saa sitä 9€.
>
> Oma työpanokseni nimeltä mainitsemattomassa kuntoutuuttavassa työtoiminnassa oli lähinnä kahvin juontia ja paskanjauhamista.

Nyymien näkemysten ja kokemusten kirjo heijastanee eroja kuntouttavan työtoiminnan järjestystavoissa ja -paikoissa, mistä nyymit puhuvat myös itse. Kuntouttavaa työtoimintaa koskeneen vuoden 2019 kuntakyselyn osaraportin mukaan suurin osa kuntouttavasta työtoiminnasta on järjestetty työllistämisyksiköissä ja toiseksi yleisin järjestämistapa on ollut työtoiminta tavallisessa työyhteisössä. Kuntouttava työtoiminta on lisäksi voinut sisältää esimerkiksi työhön valmennusta, yksilöohjausta tai ryhmätoimintaa, jonka osuus on

kasvanut vuosina 2013–2019. Suurin osa toiminnasta on ollut kuntien järjestämää, mutta sitä on voitu järjestää myös ostopalvelutoimintana tai palvelusetelitoimintana. (Virtanen 2020.)[79]

Kuntouttava työtoiminta kuitenkin muistuttaa monesti osa-aikaista työtä. Karjalaisen ja Karjalaisen (2010) pääkaupunkiseutua koskevassa tutkimuksessa kuntouttavan työtoiminnan sisältämät työtehtävät ”painottuivat ruumiillisiin ja kädentaitoja vaativiin tehtäviin, pienempi osa työskenteli toimisto- tai ohjaustehtävissä tai vastaavissa. Jotkut asiakkaista olivat olleet työtoiminnan aikana useammassa työtoimintapaikassa. Tyypillisimpiä tehtäviä olivat purku-, kokoonpano-, postitus- ja kierrätystehtävät, ompelu- ja tekstiilityöt, puisto- ja ulkotyöt ja erilaiset avustavat tehtävät.” (Emt., 37.) Näitä tehtäviä tehtiin useimmiten neljä tai kuusi tuntia päivässä viisi tai kolme päivää viikossa (emt., 38). Tämän valossa nyymien kokemukset ja näkemykset kuntouttavasta työtoiminnasta palkattomana työnä eivät ole yllättäviä.

Nyymien näkemyksissä kuntouttavasta työtoiminnasta orjuutena rakentuu subjektipositio, jonka fantasmaattista logiikkaa hallitsee Toisen nautinto. Tehdessään työtä ilman palkkaa ja työsuhde-etuja hikky on pakotettu Toisen nautinto-objektiksi. Väitän kuitenkin, ettei tässä ole kyse ole vain kuntouttavasta työtoiminnasta aktivointitoimenpiteenä vaan kuntouttavalla työtoiminnalla on myös laajempi symbolinen arvo nyymien diskurssissa, missä se kiteyttää hikyn aseman suhteessa yhteiskunnalliseen Toiseen sinänsä. Työttömyysstigma ja sosiaaliturvan kiristykset ja vastikkeellisuus palvelevat kaikki samaa päämäärää: hikyn alistamista Toisen nautittavaksi, mikä saa konkreettisen muotonsa kuntouttavassa työtoiminnassa.

Toisen nautinto ei kuitenkaan tiivisty vain työttömien työvoiman hyväksikäyttöön. Kuntien nähdään hyötyvän työttömien passittamisesta kuntouttavaan työtoimintaan myös siten, että ne voivat kaunistella työttömyystilastojaan (sillä työtoiminnassa olevat eivät näy niissä), välttyä niin kutsutuilta sakkomaksuilta[80] ja saada valtion myöntämiä korvauksia[81] toiminnan järjestämisestä. Hyötyjien joukkoon lasketaan myös, erästä nyymiä lainatakseni, ”työttömyysteollisen kompleksin” henkilökunta, mikä koostuu työttömille suunnattujen sosiaalipalvelujen työntekijöistä ja

79 Vastuu kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä on sittemmin siirretty hyvinvointialueille (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189 § 6).

80 Sakkomaksuilla viitataan kuntien rahoitusvastuuseen pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuesta. Tätä vastuuta on laajennettu siten, että vuodesta 2015 alkaen kunnat ovat maksaneet 50 prosenttia yli 300 päivää ja 70 prosenttia yli 1000 päivää työmarkkinatuella olleiden henkilöiden työmarkkinatuesta. Valtio myös maksaa työttömien työmarkkinatuen siltä ajalta, kun työttömät ovat työvoimapoliittisissa toimenpiteissä, esim. kuntouttavassa työtoiminnassa. Muutoksen on arvioitu lisänneen kuntouttavan työtoiminnan asiakasmääriä. (Virtanen 2020.) Kuntien kannustin siirtää pitkäaikaistyöttömiä aktivointitoimenpiteisiin sakkomaksujen vähentämisen toivossa ei ole karannut tutkijoidenkaan huomiolta. Nieminen ym. (2023) ovat tutkineet työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisten kokeilujen (2017–2018) vaikutusta kuntien toimintaan ja työttömien työllisyyteen ja tuloihin. He havaitsivat, että työvoimapalvelujen siirto kunnille todennäköisesti kasvatti työttömien osallistumista aktivointitoimenpiteisiin, erityisesti kuntouttavaan työtoimintaan. Se ei vaikuttanut työttömien työllisyyteen tai tuloihin, mutta vähensi ”hallinnollisesti” pitkäaikaistyöttömyyttä. Kunnat onnistuivat tällä tavoin siirtämään kuluja valtiolle noin 10 miljoonaa euroa vuodessa.

81 Näillä korvauksilla viitataan kuntien (nykyisin hyvinvointialueiden) oikeuteen saada kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä 10,09 euron suuruinen korvaus päivässä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä kohti (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189 § 24).

virkailijoista. Erään nyymin mukaan tämä työttömyyden ympärille rakentunut ”bisnes” estää myös perustulon toteutumisen, sillä se tekisi monista työttömille suunnatuista palveluista turhia:

> En mitä verotukselle tapahtuu kun pienituloiset maksavat jo nyt vain vähän veroja. Sen sijaan esim. kunnat käyttävät muistaakseni noin 800milj. euroa/vuosi "työllistämisen edistämiseen" ja valtio vähintään saman verran. En tiedä mitä noilla miljoonilla tehdään kun työttömien määrä vain nousee. Ehkä palkataan jotain konsultteja sun muita ja siinä on ainoa edistäminen. Sitten vielä kaikenlaiset kuntouttavat, työkokeilut, turhat koulutukset ja kurssit, te-toimiston virkailijat, Kelan henkilöstö ja kunnan sosiaalitoimisto ja pölkkypajat. Oliko vielä muita? Näistä sitä vasta kuluja tuleekin. Suuri osa noista muuttuisi turhaksi.
>
> Työttömyys pyörittää sen verran isoa bisnestä ettei siitä taatusti haluta luopua.

Tämän argumentin mukaan työttömille suunnattujen palvelujen ja byrokratian kokonaisuus ei suinkaan auta työttömiä vaan toimii sosiaalialan työntekijöiden ja virkailijoiden työllistämisohjelmana. Tämä asettaa työttömien ja heidän parissaan työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten intressit ristikkäin, sosiaalialan ammattilaisten kun nähdään hyötyvän työttömyysbyrokratiasta ja työttömien pakottamisesta aktivointitoimiin.

Vaikka kuntouttavan työtoiminnan kritiikki kohdistuu pääasiassa sen työtä sisältäviin muotoihin, myös muunlainen toiminta saa osakseen kritiikkiä. Näissä tapauksissa sitä pidetään nöyryyttävänä ja tyhjänpäiväisenä puuhasteluna. Jotkut ovat nimenneet kuntouttavan työtoiminnan ”aikuisten päiväkodiksi”, jossa työttömiä kohdellaan kuin lapsia tai muutoin henkisiltä kyvyiltään vajavaisia ihmisiä. Eräs nyymi ulottaa saman kritiikin myös muihin ”pilipalikursseihin”:

> Noita nöyryytysleikkejä on ollut joka helvetin pilipalikurssillakin.
>
> En usko että edes normot pitävät niistä, mutta vastavalmistunut kurssinvetäjä Mirjaana 23 vee varmaan vaan saa jotain kiksejä laittaessaan jo liki 40-vuotiaitakin pitkäaikaistyöttömiä istumaan lattialle piiriin ja keksimään itselleen intiaaninimet.

Germaine Greer on kirjoittanut toisessa kontekstissa, että ”[y]ksi syvimmistä pahuuksista yhteiskunnassamme on tyrannimainen hoiva” (Greer 2020, 108, oma käännös). Tämä on osuva metafora myös kuntouttavalle työtoiminnalle ja muille työllistämistoimille, missä asiakas voi tulla infantilisoiduksi ja otetuksi sosiaalialan työntekijöiden holhoukseen. Asiakasta ei tällöin kohdella täysivaltaisena ja

autonomisena vaan ammattilaisten ohjailua tarvitsevana yksilönä, joka ei ole kyvykäs arvioimaan, mikä on hänen omaksi parhaakseen. (Ks. myös Näre & Näre 2022.)

Osalle nöyryytyksen kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta lisää se, että sen nähdään olevan suunnattu kehitysvammaisille, päihderiippuvaisille ja muille moniongelmaisille pitkäaikaistyöttömille, joihin ei haluta samaistua. Tämä ilmentää yhteiskunnallisen luokkahierarkian alemmilla tasoilla olevien taipumusta pyrkiä erottautumaan vielä alempana olevista (Silva 2013, 105–108). Toisaalta toiset nyymit näkevät kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuvan yhä enemmän pitkäaikaistyöttömiä, joilla ei ole mitään erityisiä kuntouttamisen tarpeita ja joiden ainoana ongelmana on palkkatyön puute. Kuntouttavasta työtoiminnasta on näiden näkemysten mukaan muodostunut kaikkien pitkäaikaistyöttömien viimeinen päätepysäkki.

Kuntouttavaa työtoimintaa etnografisesti tutkinut Päivi Mäntyneva (2020) tekee samanlaisen huomion. Hänen mukaansa monet hänen tutkimusjoukkoon osallistuneista olivat valmiita palkkatyöhön, mikä kertoo kuntouttavan työtoiminnan käyttötavan muutoksesta ja etteivät siihen osallistu enää vain kuntoutuksen tarpeessa olevat työttömät (emt., 68). Samaan ilmiöön viitannee se, että kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat olleet selkeässä kasvussa ja sinne ohjautuu ihmisiä yhä vähemmän toimeentulotuen asiakkuuden ja yhä enemmän työttömyysturvan keston vuoksi (Virtanen 2020).

Vaikka kuntouttavan työtoiminnan nöyryyttävä luonne ei välttämättä edellytä palkatonta työtä, on siinäkin kyse Toisen nautinnon muodostamasta uhasta. Lacanilaisittain tulkittuna nöyryytys on kastroiva kokemus, sillä nöyryytyksessä on kyse kunnian menetyksestä, missä ulkomuodot pettävät ja niiden naamioima aukko paljastuu muiden nähtäväksi. Kuten Žižek väittää, kunnioittaessamme toista ihmistä emme niinkään usko hänen julkikuvaansa ikään kuin se oikeasti kuvaisi sitä, mitä hän on, vaan pidämme häneen ”sopivaa etäisyyttä”, jotta hänen julkikuvansa verhoama aukko ei paljastuisi. Toisin sanoen kunnioittamisessa autamme toista ihmistä säilyttämään kasvonsa, vaikka olemme täysin tietoisia, ettei kasvojen takana ole mitään. ”[K]unnioitus on aina viime kädessä (Toisen) kastraation kunnioitusta.” (Žižek 2009, 42.)[82]

Nöyryytys tekee siis kastraatiosta julkista, mutta tässä ei vielä sinänsä ole ongelmaa. Uhkaavan kastraation paljastumisesta tekee Toinen, joka uhkaa nauttia siitä. Nöyryytyksessä subjektin suojakilpi Toista vastaan revitään pois. Saman voi ilmaista myös egon ja sen puolustusmekanismien termein, nöyryytys kun kohdistuu aina egoon, mihin subjektilla on narsistinen suhde. Nöyryytys iskee egoon särön, mikä tekee sen epähaluttavaksi Toisen silmissä. Toisen halun sijaan subjekti altistuu Toisen nautinnolle, mitä arvonsa menettänyt ego ei enää pysty pitämään loitolla. Ego

82 ”Esimerkiksi isää kunnioitetaan sikäli kuin hänen auktoriteettinsa hyväksytään hänen sanansa mukaisesti, ilman että häntä liikaa kärtetään osoittamaan, mihin hänen auktoriteettinsa todellisuudessa perustuu, koska ollaan hyvin tietoisia siitä, että näin hänen hämäyksensä – auktoriteetin naamion takaa pilkistävä perustava kyvyttömyys – voisi paljastua” (Žižek 2009, 42).

ei siis ole subjektille tärkeä vain sen vuoksi, että sille haetaan tunnustusta Toiselta, vaan myös siksi, että se toimii linnakkeena Toisen hyökkäyksiä vastaan.

Kuntouttavan työtoiminnan nöyryyttävässä kokemuksessa on kyse tästä – oman arvon menettämisestä, mikä yhtäältä pudottaa hikyn yhteiskunnan pohjimmaiseen kerrokseen, ei-haluttujen joukkoon, ja toisaalta altistaa hänet Toisen nautinnolle eli yhteiskunnallisten auktoriteettien käskyteltäväksi ja ohjailtavaksi. Nöyryytys tapahtuu symbolisen järjestyksen rajapinnalla. Hikky tulee siinä yhtäältä ulossuljetuksi yhteiskuntaan kuuluvien joukosta mutta toisaalta myös pakotetuksi sisään yhteiskunnallisten auktoriteettien ehdoilla. Tämä tekee nöyryyttävistä kokemuksista leimallisia yhteiskunnalliselle voimattomuudelle, missä subjekti on kyvytön irtautumaan Toisesta.

Nyymien kielteisyys kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan ulottuu myös sen kuntouttaviin vaikutuksiin, joihin ei uskota. Monille nyymeille kuntouttava työtoiminta ei toimi ponnahduslautana kohti valoisampaa tulevaisuutta, vaan sinne pudotaan ja siellä pysytään kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Kuten eräs nyymi muotoilee, kuntouttava työtoiminta toimii ”loppusijoituspaikkana”, josta ei ole ulospääsyä ja joka leimaa asiakkaansa yhteiskuntaan kelvottomaksi yksilöksi:

> Eihän missään kuntouttavan paikassa tehdä 'voittoa' perinteiseen tapaan. Oli se sitten Mölkky-pelin kasaamista tai jotain yläasteen teknisen tunnin uusintaa, niin siitä ei ole yhtään mitään hyötyä kellekään (paitsi kunnalle ja niille häikäilemättömille kolmannen sektorin toimijoille). Kuntouttavassa ei kukaan oikeasti kuntoudu takaisin yhteiskuntaan kiinni. Kyseessä on alusta loppuun sossun ja te-toimiston musta lista 'kelvottomista' ihmisistä, jotka voidaan huoletta nakittaa loppuelämäkseen kuntouttavaan tekemään linnunpönttöjä. Kyseessä on paskasakin loppusijoituspaikka, eikä yhtäkään kuntouttavassa huhkivaa orjaa nähdä enää minkäänlaisena mahdollisena tuottavana yhteiskunnan jäsenenä. Voithan sinä kuvitella kuntouttavan auttavan muka johonkin, vaikka todellisuudessa olet jo yhteiskunnan toimesta tuomittu yhteiskuntakelvottomaksi epäihmiseksi.

Kuntouttavan työtoiminnan leimaavuuteen liittyvät myös nyymien epäilykset siitä, ettei kuntouttavaa työtoimintaa kannata mainita ansioluettelossa, sillä tämä asettaa työnhakijan huonoon valoon työnantajan silmissä. Olemattoman työhistorian ja pitkittyneen työttömyyden jättämiä aukkoja ansioluettelossa ei kannata tilkitä kuntouttavan työtoiminnan jaksoilla.

Nyymien pessimismiä on vaikea ohittaa pelkkänä asenneongelmana, sillä tutkimuskirjallisuuskaan ei anna kovin valoisaa kuvaa kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista, mikäli näillä tarkoitetaan työelämään tai opintoihin sijoittumista. Työvoimapoliittisista palveluilta sijoittumista tarkastelleissa raporteissa kuntouttava työtoiminta on erottautunut toimenpiteiden joukosta kaikkein vähiten avoimille työmarkkinoille johtavana toimenpiteenä. Vuonna 2019 vain neljä prosenttia päätyi

avoimille työmarkkinoille kolme kuukautta toimenpiteen päättymisestä eikä kuuden kuukauden jälkeen tilanne näyttänyt paljoa paremmalta. Opiskelemaan päätyi kolmen kuukauden jälkeen neljä prosenttia. Kuntouttavan työtoiminnan jaksojen ketjuuntuminen ja siirtymät työttömyyteen olivat yleisempiä tulemia. (Tuomaala 2021.)

Samantapaisia tuloksia ovat saaneet myös Karjalainen ja Karjalainen (2010). Heidän tutkimuksessaan avoimille työmarkkinoille sijoittuneita vuoden jälkeen toimenpiteen päättymisestä oli vain kolme prosenttia eikä kukaan ollut opiskelemassa. Näitä yleisempiä olivat sosiaalipoliittiset siirtymät, joista yleisin oli kuntouttavan työtoiminnan jatkuminen. Tätä ei voida pitää kovin toivottavana, sillä 38 prosenttia asiakkaista halusi saada palkkatyötä ja 12 prosenttia opiskella kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Tutkimuksessa myös havaittiin, että asiakkaiden työllistymistoiveet olivat korkeimmillaan kuntouttavan työtoiminnan alkuvaiheessa, mutta kahden vuoden jälkeen ne rapautuivat. Monet asiakkaat eivät myöskään uskoneet löytävänsä ammattiaan vastaavaa työtä avoimilta työmarkkinoilta. (Emt., 47–62.)

Kuntouttavan työtoiminnan lisäksi on tutkittu myös työpajojen vaikuttavuutta nuorten siirtymiseen työelämään tai opintoihin. Tanja Kirjavaisen (2021) tutkimuksessa seurattiin työpajavalmennukseen osallistuneiden nuorten siirtymiä työelämään ja opintoihin kolmen vuoden säteellä valmennuksen päättymisestä. Työpajavalmennuksella ei havaittu olevan positiivisia työllisyysvaikutuksia, mutta sillä

> oli myönteisiä ja valmennuksen virallisten tavoitteiden mukaisia vaikutuksia koulutukseen osallistumiseen ja tutkintojen suorittamiseen. Valmennusvuonna koulutukseen osallistuminen lisääntyi valmennukseen osallistuneilla ollen vajaat 13 prosenttiyksikköä korkeampaa kuin taustaominaisuuksiltaan samankaltaisella verrokkiryhmällä. Koulutukseen osallistuminen oli verrokkiryhmää yleisempää vielä valmennusjaksoa seuraavina kolmena vuotena. Vaikutukset olivat valmennusvuonna ja ensimmäisenä seurantavuotena keskimääräistä suurempia ilman toisen asteen tutkintoa olleilla ja 17–20-vuotiailla. (Kirjavainen 2021, 544.)

Osittain samanlaisia havaintoja tekevät myös Vauhkonen ja Hoikkala (2020). Näiden tulosten osalta tulee huomioida, että työpajatoimintaa on monenlaista ja suoraan työllistymiseen tähtäävät muodot voivat sisältää esimerkiksi palkkatuettua työtä tai oppisopimuksia (Palo 2017). Matalan kynnyksen työpajatoiminnasta ei usein siirrytä työhön tai koulutukseen vaan muihin toimenpiteisiin, mikä muistuttaa kuntouttavan työtoiminnan jälkeisiä siirtymiä (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 77–78).

Näkemys kuntouttavasta työtoiminnasta työttömien viimeisenä päätepysäkkinä on tulkittavissa hyvinvointivaltion hallinnan kontekstissa, missä kuntouttava työtoiminnan voi nähdä toimivan ratkaisuna suhteellisen liikaväestön ja erityisesti

ryysyköyhälistön ongelmaan. Kuten Wright (1994, 49) huomauttaa, tämä väestö on pääomalle ongelma, sille se ei tarvitse näiden henkilöiden työvoimaa. Olisi rikkaiden ja hyväosaisten intresseissä, että he yksinkertaisesti katoaisivat. Nykyisten hyvinvointivaltioiden ja kommodifioivan sosiaalipolitiikan kontekstissa suhteellisen liikaväestön ja ryysyköyhälistön sijoittaminen ”työllistämistoimien rattaisiin” (Näre & Näre 2022) tarjoaa toiseksi parhaimman vaihtoehdon.

Nyymit eivät kuitenkaan hyväksy kuntouttavaa työtoimintaa tai muitakaan aktivointitoimia passiivisesti vaan vastustavat niitä eri tavoin. He voivat ensinnäkin yksinkertaisesti vältellä kuntouttavaa työtoimintaa ja muita velvoitteita tai kieltäytyä niistä sanktioidenkin uhalla. Nyymit myös jakavat toisilleen tukea ja vinkkejä tähän. Toiseksi laudalta löytyy myös paljon fyysiseen vastarintaan kehottavia viestejä. Tämä tarkoittaa yleensä ilkivaltaa, mutta mukana on myös henkilöihin kohdistuvaan uhkailuun tai väkivaltaan kehottavia viestejä.

> Työ josta saa palkkaa jolla kykenee elämään, kustantamaan asumisen ja ruuat ilman minkään sosiaalitoimiston apua, on työtä joka on tekemisen arvoista. Ei kukaan täysjärkinen suostu palkattomaan työhön. Eivät edes vapaaehtoisjärjestöjen vakituiset työntekijät tee sitä intohimosta vaan siitä maksetaan kuukausipalkkaa jolla eläminen ja ruokailu maksetaan.
>
> Tietenkin siinä vaiheessa jos joku peräti pakottaa tekemään sitä työtä ilman palkkaa, kyse on orjuudesta. Ja silloin on ihan moraalinen oikeus rikkoa mm. työnantajan omaisuutta tai kajota tähän fyysisesti.
>
> Väitän että näistä keinoista työnantajan omaisuuden vandalisointi on selkeästi parempi vaihtoehto. Se kirpaisee näitä kitupiikkejä enemmän kuin kipsi jalassa. Senkin voi tehdä hienovaraisesti siten että vahingot eivät mene läpi vakuutukseen = parhaimmillaan aiheutat tälle pellelle kymppitonnien vahingot. Ei pidä siis mennä vasaralla hakkaamaan koneita rikki tms., se pitää tehdä järkevämmin.

Kuten hikkykostamisenkin tapauksessa, myös tässä kontekstissa fyysinen vastarinta vaikuttaisi jäävän valtaosin fantasioinnin tasolle. Toisaalta yksi nyymi kertoo vahingoittaneensa kuntouttavan työtoiminnan vetäjän omaisuutta, rikkoneensa työtoiminnan tilojen tavaroita ja uhkailleensa erästä työntekijää välttyäkseen aktivointivelvoitteilta. Jälkimmäinen tematiikka – väkivaltaan ja uhkailuun ryhtyminen aktivoinnilta ja sanktioilta välttymiseksi – nousee esiin myös muissa viesteissä. Eräät jopa spekuloivat, tosin eivät kovin vakavissaan, että vankilakin olisi parempi vaihtoehto kuin sosiaaliturva ja aktivointi.

Kuntouttavaan työtoimintaan ja yhteiskunnallisiin eturyhmiin kohdistuvat aggressiiviset fantasiat muistuttavat normoihin kohdistuvaa hikkykostamista, mutta ne eroavat siitä myös keskeisin tavoin. Ne ovat ensinnäkin puolustuksellisempia

siinä, missä normoihin kohdistuva aggressio on hyökkäävää. Motivaatio liittyy selkeästi yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden, sorron ja riiston vastustamiseen. Lisäksi aggression kohteena eivät ole vain tavalliset sosiaalityöntekijät tai virkailijat vaan myös yhteiskunnalliseen eliittiin kuuluvat henkilöt, esimerkiksi poliitikot ja ”porvarit”.

Väkivalta ja ilkivalta ovat suhteelliselle liikaväestölle ominaisia vastarinnan muotoja. Toisin kuin työntekijät, joilla on yhteiskunnallista valtaa sen ansiosta, että pääoma on riippuvainen heidän työvoimastaan, työmarkkinoilta pudonneet ovat voimattomammassa asemassa. Tämän takia heidän vastarintansa kanavoituu väkivaltana tai ilkivaltana. He eivät voi lakkoilla, mutta he voivat turvautua primitiivisempiin keinoihin. (Ks. Wright 1994, 49.) Tämän näkemyksen jakavat myös monet nyymit, jotka näkevät hyvinvointivaltion alasajon ja yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden johtavan lähes automaattisesti köyhien väkivaltaiseen kapinaan ja rikollisuuden lisääntymiseen, minkä puolesta todistaa myös heidän oma uhmansa.

Nyymien suhtautumisessa kuntouttavaan työtoimintaan on silmiinpistävää mielipiteiden lähes kokonaisvaltainen kielteisyys. Tämä asettuu kontrastiin aiemman tutkimuksen kanssa, jossa asiakkaat ovat olleet pääosin tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan. Osallistumisen on koettu esimerkiksi tuovan rytmiä elämään, mahdollistavan mielekkään työn ja tekemisen myönteisessä sosiaalisessa ilmapiirissä, kehittävän osaamista ja toimintakykyä sekä parantavan itsetuntoa ja osallisuutta. (Mäntyneva 2020; Sandelin 2014.) Tällaiset näkemykset eivät ole täysin kateissa Hikikomerostakaan, sillä laudalta löytyy myös vähemmistö, joka kuvailee kokemustaan kuntouttavasta työtoiminnasta positiivisessa valossa. He ovat saaneet siitä mielekästä tekemistä arkeensa, vertaistukea ja vähän rahallista hyötyäkin kulukorvausten muodossa. Positiivisten kokemusten taustalla on kokemus omasta päätösvallasta ja toiminnan joustavuudesta.

> Kyllä se kuntouttava aina voittaa ne työkkärin haistapaska-kurssit joissa käydään aina ne samat asiat läpi ja länkytetään ihan turhaa paskaa jossain kivassa piirissä. Ei se lopulta ole pahakaan käydä jossain kuntouttavassa pari kertaa viikossa pyörähtämässä, mitään kontaktiakaan ei tarvitse muihin ottaa jos pelaa korttinsa oikein. Ja jos käy vaan pari kertaa viikossa siellä kuntouttavassa niin ei se vielä kovinkaan orjahommaksi mene, sitten menee jos sinne kuntouttavaan menee sekoilemaan jollain 8h/5pv sopimuksella, mutta se nyt on ihan oma syy sitten jos sellaiseen suostuu. Ja kuntouttavassa ollaan aika ymmärtäväisiä sen suhteen jos niitä hommia ei jaksa ihan selkä limassa painaa.

> Monenkirjavaa porukkaahan sieltä löytyy kuten näitä alkoholisteja, pitkäaikaistyöttömiä, hikkyjä jne. Kaikki on lopulta samalla viivalla.

Nyymien esittämät kritiikit kuntouttavaa työtoimintaan kohtaan eivät toisaalta ole uusia. Lähes samanlaisen listan epäkohdista toivat esiin Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 61–66) tutkimat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, jotka tosin suhtautuivat siihen pääosin myönteisesti. Osa tutkijoista on myös yhtynyt kritiikkiin. Voimakkaimmin kuntouttavaa työtoimintaa ja välityömarkkinoita ovat kritisoineet Näre ja Näre (2022, 180–201), jotka pitävät niitä työttömien hyväksikäyttönä ja vertaavat niitä ihmiskauppaan. Itselleni ne edustavat askelia kohti sosiaaliturvan vastikkeeksi tehtyä pakkotyötä eli yhteiskunnan feudalisoitumista.

Mitä nyymit sitten haluaisivat jolleivät kuntouttavaa työtoimintaa tai muita palkattomia töitä? Keskustelua vaihtoehtoisesta työllisyyspolitiikasta on vähän, mutta kelvollista palkkaa maksavien työpaikkojen luonti ja palkkatuki saavat jonkin verran kannatusta. Jälkimmäiseen ei suhtauduta täysin varauksettomasti. Eräs nyymi huomioi, että palkkatukijärjestelmä mahdollistaa sen hyväksikäytön työnantajien toimesta. He voivat ketjuttaa palkkatuettuja työntekijöitä vakiinnuttamatta heitä. Tämä on samankaltainen huoli kuin tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät tarkastelut palkkatuen sivuvaikutuksista, joiden osalta näyttö on jäänyt hajanaiseksi (Alasalmi ym. 2020, 23–26).

5.2.5 Vapaus niukkuudesta ja kontrollista

Sosiaaliturvan varassa elävien taloudellinen ahdinko on laajalti tiedostettua tutkimuskirjallisuudessa[83] (ks. esim. Hannikainen-Ingman ym. 2013; Kainulainen 2019; Saari, Meriluoto & Behm 2017). Tämä korostuu erityisesti toimeentulotuen saajissa, jotka raportoivat muuta väestöä useammin toimeentulovaikeuksista, aineellisista puutteista, kulutuksesta tinkimisestä, tukeutumisesta perheen ja ystävien taloudelliseen tukeen, ylivelkaantumisesta ja vaikeuksista selviytyä maksuista. He ovat voineet joutua tinkimään jopa lääkkeistä, lääkärikäynneistä ja ruuasta. (Hannikainen-Ingman ym. 2013.) Sosiaaliturvalla elämistä ei kuitenkaan määritä pelkkä taloudellinen ahdinko, sillä ongelmia aiheuttavat myös epävarmuus ja byrokratia- ja kannustinloukut. Joihinkin sosiaalietuuksiin, erityisesti toimeentulotukeen, liittyy myös paljon valvontaa ja velvoitteita, jotka kaventavat yksityisyyttä ja autonomiaa. (Saari & Behm 2017; Saari, Meriluoto & Behm 2017.)

Sosiaaliturvalla elämistä leimaavat niukkuus ja kontrolli näyttäytyvät moniulotteisesti myös nyymien viesteissä. Vaikka osalle tukien varassa eläminen ei ole aiheuttanut taloudellisia ongelmia ja tuista voi jopa laittaa pieniä summia säästöön, niukkuuteen viittaavat viestit ovat yleisempiä. Tukien tasosta ja

83 Perusturvan on myös arvioitu olevan osin riittämätön ylläpitämään riittävää kulutustasoa. Perusturvan riittävyyden arviointiraportissa 2015–2019 todetaan, että vuonna 2019 yksin vuokra-asunnossa asuvalla työmarkkinatuen saajalla asumiskustannusten jälkeiset tulot toimeentulotuen kera riittivät kattamaan 77 prosenttia riittävän kulutustason mahdollistavasta viitebudjetista (Perusturvan riittävyyden III arviointiryhmä 2019, 70).

rahankäytöstä syntyy laudalla myös keskustelua ja väittelyä. Erityisesti nyymejä vihastuttavat viestit, joissa oletetaan etuuksien olevan korkeita ja toimeentulon ongelmista syyllistetään etuuden saajan omaa rahankäyttöä.

> En tiedä ymmärrätkö, että esimerkiksi leikatusta tt-tuesta sitä "hupirahaa" jää 288e, joka tekee 9e per päivä. Sillä pitää ostaa kaikki päivän ateriat, kustantaa rikki menevät kodinkoneet tai vaatteet, pesuaineet, bussilippu/liikkuminen, internet, puhelin jne.
>
> Jos luulet että se on jotain auvoista ja helppoa elämää, siirry toki itse elämään tt-tuella kieltäytyen työkkärin pelleilykursseista. Voin taata että vitutus tulee aika nopeasti vastaan kun tajuat ettet voi tehdä käytännössä mitään, kun mihinkään ei ole varaa.

Etuuksien pienuuteen ja sanktioihin liittyvän niukkuuden lisäksi osalla nyymeistä on velkaongelmia ja asumisen kustannukset ovat korkeat. Viesteissä tulevat esiin myös työllistymistä vaikeuttavat byrokratia- ja kannustinloukut (joskaan jälkimmäiseen ei kaivata ratkaisuksi tukien alentamista). Nyymejä voivat vaivata aktivointitoimien lisäksi myös sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuus, mielivaltaisuus ja valvonta. Niukkuus ja kontrolli synnyttävät kokemuksen epäoikeudenmukaisesta kohtelusta.

> Kyllähän vituttaa taas nämä tukien kommervenkit. Mulla oli tammikuun loppuun kuntoutustuki päätös. Sen lisäksi sain sossulta maksusitoumuksen apteekkiin ja sähköt maksettiin. Nyt sain ensimmäistä kertaa elämässäni (34v) pitää veronpalautukset ja koska oli joulukin, tuli kaikki käytettyä. Nyt piti tehdä toimeentulotuki hakemus helmikuulle koska kuntoutustuen jatko vielä vireillä.
> Sossun vammapäät katsoivat että koska olen saanut veronpalautuksia joulukuussa, tämä summa on tuloylijäämää ja näinollen sain sain tälle kuulle vain 398€ joka maksetaan vuokran antajalle. Vuokra on 676€ ja pitäisi syödäkin kuitenkin. Nyt on 50€käteistä lompakossa ja tilillä muutama euro.
> Voi jumalauta minkälainen systeemi. Viedään köyhältä tuhkatkin pesästä. Onko tämä edes laillista? Pakkohan niitten on avustaa jos ei yksinkertaisesti ole rahaa elämiseen?
> Soitin kyllä tänään sossulle ja selitin tilanteeen. Sanoi että pitää tehdä uusi hakemus. Kauankohan senkin käsittelyssä kestää?
> Juuri tämän takia haluaisin itsekin pysyvälle eläkkeelle, loppuisi se ainainen rahoista stressaaminen, perkele.

Tällaiset kokemukset resonoivat myös Näreen ja Näreen (2022) tutkimien työttömien tarinoiden kanssa. Niissä niukkuus ja kontrolli aiheuttivat sosiaalisen

luottamuksen rapautumista ja perusturvallisuuden tunteen rikkoutumista. Tuloksena on pitkittynyt ja affektiivisesti latautunut olotila, mitä Näre ja Näre lähestyvät ”liminaalitrauman” metaforan kautta:

> Tyypillistä tälle liminaalitilalle on se, että sen päättymisestä ei ole tietoa, jolloin elämää on vaikea suunnitella. Traumaattisen liminaalitilasta tekee se, että se uhkaa perusturvallisuutta, oman olemassaolon oikeutusta ja jopa omaa olemassaoloa, kuten sodassa. Liminaalitrauman ytimessä on luottamuksen murtuminen omaa elämää kannatteleviin rakenteisiin, minäkokemuksen hajoaminen yhteiskunnallisten – tyypillisesti vihamielisenä koettujen – toimenpiteiden kohteena sekä putoaminen mielialaan ja tunnetilaan, jossa oma toimintakyky rajautuu ja tulevaisuuden horisontti kapenee. Toisaalta liminaalitrauma altistaa olemaan jatkuvasti varuillaan ja pelkäämään pahinta. (Näre & Näre 2022, 253.)

Liminaalitraumaa voi lähestyä myös lacanilaisesta näkökulmasta, missä trauma määrittää subjektin ja Toisen välistä kohtaamista. Oidipuskompleksin heuristiikkaa hyödyntäen trauma on olennaisesti privaation trauma, missä lapsi kohtaa reaalisen aukon äidissä ja äidistä tulee avoin kita, i.e. nauttiva Toinen. Traumassa äidin rakkaus on menetetty ja lapsen tehtävänä on nyt hänestä irtautuminen, missä Isän nimi toimittaa keskeisintä roolia. Ja, kuten Lacan myöhäistuotannossaan väittää, Isän nimi on vain yksi *sinthome* muiden joukossa.

Traumatisoitunut työtön ei siis kykene irtautumaan sosiaaliturvajärjestelmän edustamasta Toisesta. Työtön on samaan aikaan suljettu ulos ja otettu sisään, sillä niukkuus ja kontrolli kaventavat hänen autonomiaansa ja mahdollisuuksiaan, mutta samalla hän on taloudellisesti riippuvainen sosiaalietuuksista. Työtön on kykenemätön ottamaan etäisyyttä ja muodostamaan itselleen minkäänlaista hengitysrakoa, millä hän pystyisi pitämään painostavan Toisen loitolla. Mikään *sinthome* ei ota muotoaan, mutta kyse ei ole vain työttömän psyykkisestä ongelmasta vaan hänen materiaalisista olosuhteistaan, mitkä pakottavat hänet traumaattiseen kohtaamiseen Toisen kanssa uudelleen ja uudelleen.

Näre ja Näre puhuvat myös palvelujärjestelmän harjoittamasta ”institutionaalisesta väärintunnistamisesta” (emt., 110), mikä ohittaa työttömän omat tarpeet ja toiveet. Yhdet jäävät vaille kaipaamaansa tukea siinä, missä toiset pakotetaan työllistämistoimiin. Samanlaisesta väärintunnistamisesta nuorten palvelujen kontekstissa puhuvat myös Haikkola ym. (2017), joiden mukaan palvelujärjestelmän julkilausuttuna tehtävänä on tukea nuorta hänen omien tavoitteidensa saavuttamisessa, mikä ei kuitenkaan tosiasiallisesti aina onnistu:

> Kun TE-toimiston työn läpikäyvä periaate on kuitenkin aktivoiva työvoimapolitiikka, työttömyyttä ja työttömyyden aikaisia sosiaalietuuksia säätelevä lainsäädäntö ja

> osaltaan myös nuorisopoliittiset linjaukset, ei työntekijöiden ole välttämättä mahdollista ohjata nuoria ”oman jutun” pariin. Tämä lainsäädännöllis-hallinnollinen taso luo TE-toimistojen asiakaspalveluun julkiselle kuvaukselle rinnakkaisen – ja usein jopa vastakkaisen – institutionaalisen kontekstin. Sen seurauksena tapa, jolla nuorten toiveita ja pyrkimyksiä on ylipäänsä mahdollista tunnistaa ja tunnustaa, on lopulta rajattu ja johtaa usein ristiriitaan nuorten toiveiden ja lainsäädännöstä tulevan pakon välillä. (Haikkola ym. 2017, 67.)

Tämän tuloksena ”institutionaalisesta rationaliteetista nouseva pakko jyrää nuoren pitkäaikaiset pyrkimykset” (emt., 72). Sosiaaliturvajärjestelmän jakomielisyys tulee ymmärrettäväksi kommodifioivan sosiaalipolitiikan kontekstissa, missä työttömän omat tarpeet ja toiveet voidaan tunnistaa vain sillä ehdolla, että ne sopivat yhteen pääoman kommodifioivan logiikan kanssa. Se kieltää työttömiä jättäytymästä pois työmarkkinoilta ja painostaa heitä hyväksymään huonolaatuisia työsuhteita ja hakeutumaan aloille, millä sattuu olemaan tarvetta työntekijöille. Mikäli työttömän omat tarpeet ja toiveet ovat ristiriidassa näiden vaatimusten kanssa, työttömän tahto tulee murtaa aktivoinnilla ja sanktioinnilla. Työttömän autonomian tukahduttamista tukee työttömyysstigman fantasmaattinen logiikka.

Lacanilaisesta näkökulmasta tunnistamisen sanasto on kuitenkin jokseenkin harhaanjohtavaa, sillä se operoi omanlaisensa fantasmaattisen kehyksen sisällä, missä vaihtoehtona väärintunnistamiselle on oikeintunnistaminen, jossa subjekti ja Toinen, työtön ja sosiaaliturvajärjestelmä muodostaisivat vastavuoroisen ja harmonisen kokonaisuuden. Tämä ei tietenkään ole mahdollista lacanilaisen teorian piirissä. Lacanille kaikki tunnistaminen on väärintunnistamista, eikä tämä pohjimmiltaan ole subjektille katastrofi vaan hänen olemassaolonsa ennakkoehto. On subjektin kannalta olennaista, että hänessä on aina jotain, joka karkaa Toisen otteesta. Muotoilenkin ongelman toisella tavalla: sosiaaliturvajärjestelmän ongelmana ei ole väärintunnistaminen vaan sen loputtomat pyrkimykset ”tunnistaa” työtön ja sulauttaa hänet oman institutionaalisen rationaliteettinsa sisälle.

Nyymien suhdetta sosiaaliturvajärjestelmään ei luonnehdikaan niinkään tarve tulla tunnistetuksi vaan tunnistamisen välttely, mikä käy ilmi heidän välineellisessä suhtautumisestaan etuuksiin ja palveluihin. Omat tavoitteet pidetään järjestelmältä piilossa ja sille esitetään roolia. Pyrkimyksenä on usein päästä hyville etuuksille mahdollisimman vähin velvoittein. Olennaisinta on välttyä sanktioilta ja aktivoinnilta. Kaikki tämä edellyttää syvällistä tietämystä sosiaaliturvajärjestelmän eksplisiittisistä ja implisiittisistä säännöistä. Hikyn tulee olla ovela ”teräsrotta”:

> Ellei lääkäri suosittele lausunnossaan mitään kuntouttavaa toimenpidettä, voit maata kotona kuin ellun kana konsanaan. Jos Kelalta tulee jotain vaatimusta kuntoutukseen menemisestä, ota yhteyttä lääkäriin ja yritä hommata itsellesi sellainen lausunto, että Kela ei pääse sinua rankaisemaan. Tämän takia kaikki

> lausunnot pitää lukea helvetin tarkkaan ja pyytää lekuria tarvittaessa korjaamaan lausuntoa, koska yksikin väärä lause saattaa yllyttää Kelaa lähettämään kirjeenä pyynnön hakea jollekin kuntoutuskurssille.
>
> Kuntoutustuella oleminen on siinä mielessä vittumainen rasti, että paskanakkien vältteleminen vaatii kykyä "ohjata" lääkäriä tekemään kuin sinä haluat. Monelle hikylle tämä on lähes mahdoton tehtävä, mutta valitettavasti tässä vaiheessa todellisen teräsrotan olisi syytä osata 5D-shakkia lääkärin ja viranomaisten kanssa.

Myös Näre ja Näre (2022) huomauttavat, että sosiaaliturvajärjestelmä tuottaa ”vilunkieetosta”, sillä ”[t]yöttömiä pakotetaan luovimaan työttömyysturvan leikkurien ja itselle sopivan työn etsimisen välillä tavoilla, jotka toisinaan vaativat oveluutta, väistelyä, peittelyä ja teeskentelyä ja voivat tuottaa huonoa omatuntoa” (emt., 179). Säilyttääkseen autonomiansa rippeet työttömät turvautuvat sosiaaliturvajärjestelmältä piilotteluun ja sanoutuvat irti sen normeista.

Vilunkieetos kertoo symbolisen sopimuksen purkautumisesta, missä yhteiskunta alkaa näyttämään paikalta, missä kaikki pyrkivät vain hyötymään toistensa kustannuksella. Tällöin välineellisesti sosiaaliturvajärjestelmään suhtautuva hikky yksinkertaisesti puolustaa itseään ja pyrkii itse hyötymään sen kustannuksella samalla tavoin kuin se pyrkii hyötymään hänen kustannuksellaan. Oman autonomian säilyttämiseksi hyväksytään jopa sanktiot mieluummin kuin alistutaan yhteiskunnan sorrettavaksi ja riistettäväksi:

> Nosta todellakin heti nuo säästöt sukanvarteen. Yhteiskunta pyrkii kaikin keinoin hyötymään sinusta niin mikset tekisi samoin? Sitä saa mitä tilaa jne.
>
> Ainakin oma moraali on rapistunut melkoisesti viimeisen vuoden-kahden aikana. Olen alkanut ajattelemaan että otan joka ikisen pennin tai muun hyödyn minkä vaan irti saan koska en enää valtiovallan puheiden perusteella ole oikeutettu muuhun kuin silmään kusemiseen ja muuhun paskaan.
>
> Ihanko oikeasti joku Sipilä uskoo että minun pitäisi vaan olla onnellinen tuosta työmarkkinatuen suuruisesta rahasta? Ja tehdä vielä samalla jollekin muulle rahaa [palkattomassa työssä]? Ja jos en työllisty puolen vuodenkaan jälkeen niin kohta sama rumba uudestaan. Montako vuotta vielä pitää elää alle köyhyysrajan ja ilman samanarvoista kohtelua muiden kanssa? Vanhuuseläkeikäänkin on vielä 30-40 vuotta ainakin. Ja sama rahasummahan se sitten kiikkustuolissakin odottaa.
>
> Haistakoot p*skan koko porukka. Olen mieluummin alennetulla toimeentulotuella kuin kuuntelen enää moista sontaa minuuttiakaan.

Nyymit pitävät kuitenkin yhtä sosiaaliturvajärjestelmän edessä. Laudalla pyydetään ja jaetaan paljon kokemuksia ja neuvoja sosiaaliturvajärjestelmän kanssa asiointiin, mitä Hikikomeroa tutkineet Jalonen ym. (2021) kutsuvat osuvasti *Sossu Q&A* -diskurssiksi. Tätä keskinäistä solidaarisuutta varjostavat kuitenkin viestit, joissa vastuu järjestelmän puitteissa selviytymisestä laitetaan yksilön harteille. Mikäli kohtaa vastoinkäymisiä tai päätyy vastentahtoisesti toimenpiteisiin, voi siitä syyttää vain itseään, kun on alistunut järjestelmän pompoteltavaksi tai ei ole osannut toimia oikein. Nyymien välinen solidaarisuus vaikuttaa siis paikoin hauraalta.

Välineellinen ja omaa hyötyä tavoitteleva suhtautuminen sosiaaliturvajärjestelmään on omiaan aiheuttamaan moraalista tuohtumusta hikky-yhteisön ulkopuolisten nyymien keskuudessa. Heille se kelpaa todisteeksi työttömän hikyn moraalisesta ansaitsemattomuudesta, mikä taas lietsoo heitä suhtautumaan heihin moralisoivasti ja vihamielisesti. Kommodifioiva sosiaalipolitiikka, mitä työttömyysstigma pönkittää, aiheuttaakin noidankehän, missä se tuottaa juuri sellaisen yhteiskunnallisista normeista irtisanoutuneen ja kyynistyneen työttömän subjektin, mitä se pyrkii rankaisemaan ja kontrolloimaan. Tätä päätelmää tukevat myös tutkimukset sosiaaliturvajärjestelmän vaikutuksista sosiaaliseen ja poliittiseen luottamukseen (ks. luku 3.2.5). Mikäli haluttaisiin välttyä moraalisesti rapauttavilta vaikutuksilta, tulisi työttömän autonomiaa kunnioittaa, mutta tämä ei ole kommodifioivan sosiaalipolitiikan puitteissa mahdollista, sillä viime kädessä sen on pakotettava työtön tavaraksi.

Monille opiskelu- ja työelämätoiveista luopuneille nyymeille vapautta niukkuudesta ja kontrollista edustaa pysyvä työkyvyttömyyseläke. Tämä kertoo varsin maltillisista haaveista, sillä työkyvyttömyyseläke muodostaa merkittävän ja 1990-luvun puolivälistä alkaen pahentuneen suhteellisen köyhyysriskin, joka toteutuu erityisesti yksin asuvilla ja nuoremmilla eläkeläisillä (Rantala 2017; Suoniemi 2013). Se on kuitenkin tasoltaan parempi kuin työmarkkina- tai toimeentulotuki eikä sisällä niihin liittyvää kontrollia ja epävarmuutta. Eräs työkyvyttömyyseläkkeelle pääsevä nyymi aloittaa lankansa seuraavasti:

> Viime torstaina se jumalauta tapahtui, kyllä, meikäläinen 28-vuotiaana miehenä sain reilun vuoden kuntoutustukirupeaman jälkeen lääkäriltä sellaisen b-lausunnon, jossa minulle suositelleen pysyvää työkyvyttömyyseläkettä. Olen ollut työkyvynarvioinneissa ja nyt viimeisessä loppukeskustelussa lääkäri piti minua niin toivottomana tapauksessa, että mitkään ammatilliset kuntoutuskurssit, kuntouttava orjatyötoiminta ja muu sen sellainen on täysin turhaa meikäläisen tapauksessa. Toki Kelaa varten siellä on juttua suunnitelmia päivätoiminnasta, terapiasta ja muista pilipalijutuista, että Kelan hakemuksessa olisi jonkinlainen "kuntoutusaspekti" mukana. Kuitenkin meikäläisen kuntoutuminen työhön tässä b-lausunnossa on mainittu lähes täysin mahdottomana ja niin vaativana toimeenpiteenä, että Kelalla tai millään taholla ei ole kykyä eikä resursseja tämän järjestämiseksi. Ainoa asia mitä

> minun pönttöni tämän b-lausunnon mukaan kestää on kevyt ja vapaamuotoinen päiväryhmä rytmiä ylläpitämässä, eikä tälläisessä toiminnassa saisi olla minkäänlaista työaspektia mukana. Toki Kelasta voi tulla ties mitä ylläri-pylläri-päätöstä, mutta lääkäri sanoi minulle perjantaina, että edes Kelan omat lääkärit harvemmin kyseenalaistavat laaja-alaisen työryhmän tulokset.
>
> Eli toisin sanoen, haistakaa paska kaikki ne jotka sanoivat ettei parikymmpinen jannu saa mitään työkyvyttömyyseläkettä, jos tämä ei ole käytännössä katsoen laitostapaus. Ai saatana, olo on suorastaan euforinen, minun ei enää koskaan tarvitse lähteä mihinkään työpaskaan mukaan ja pystyn ongelmatilanteessa aina vetoamaan tähän saamaani b-lausuntoon. Nähtävästi muu persoonallisuushäiriö, määrittelemätön ahdistuneisuushäiriö vaikean masennuksen kanssa riittää eläkkeelle, vaikka kriteerejä on joka vuosi tarkennettu puheiden mukaan.
>
> Ajai, nyt ottaa laudan tyä miäs ukoja [työmiehiä] ja laudan sekoomus-runkkareita [kokoomuslaisia] päähän, kun meikäläinen todella suurella todennäköisyydellä pääsee kuin koira veräjästä kaiken maailman paskahommista. Ei tarvitse mitään tehdä ja raha napsahtaa kivasti tilille teidän paskapäiden verorahoista. Mutta, nyt minä otan kuoharit jääkaapista ja nautin ensimmäisen vapauden maljani. Tänään olen noussut hyvin lähelle sitä riippumattomuuden unelmaa. Ehkä kun Kela tekee sen varsinaisen päätöksen, ryhdyn vaikkapa opiskelemaan ihan vain omaksi huvikseni. Ehkä luen ihan tohtoriksi asti nyt kun kerta on aikaa.
>
> Kippis kaikille, tänään juhlitaan.

Kuten voi ennakoida, nyymin vahingoniloinen kosto moralisoiville ja kyykyttäville normoille herättää moraalista tuohtumusta, mutta hän saa vastaukseksi myös useita onnitteluja. Työkyvyttömyyseläkkeeseen psyykkisesti vapauttava vaikutus on sen dekommodifioivassa luonteessa, mikä luo Toisesta irtautumisen mahdollistavat materiaaliset olosuhteet. Se luo hikylle tilaa hengittää, mikä on olennaista hänen psyykkiselle selviytymiselleen.

Työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyn tiellä on kuitenkin esteitä. Sen saaminen nähdään ja koetaan hyvin vaikeaksi ja kriteerien uskotaan muuttuneen ja muuttuvan kireämmiksi. Ongelmana on erityisesti se, ettei hikyn mielenterveysongelmia ja toimintarajoitteita tunnisteta sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä. Järjestelmä, jolta piilotellaan viimeiseen asti, tulisi nyt saada rekisteröimään oma työkyvyttömyys. Tähänkin saatetaan suhtautua välineellisesti, missä omista rajoitteista, kärsimyksestä ja historiasta pyritään muovaamaan palvelujärjestelmälle kelvollinen kokonaisuus. Yksilöllä pitäisi esimerkiksi olla ”oikeanlaiset” diagnoosit ja pitkä historia epäonnistuneista kuntoutuksista ja työn ja opiskelun ulkopuolisuudesta. Työkyvyttömyyseläkkeelle pääsy voi osoittautua kuitenkin vaikeaksi tästäkin huolimatta:

> Useessakin yksilöterapiassa ollaan käyty. Pisin jakso oli 2.5vuotta Kelan tuella psykoterapeutilla 3x viikossa. Käyn sielä tunnollisesti, fiilikset käydään läpi, kaikki terapeutista lääkäreihin hehkuttavat kuinka nyt ollaan hyvällä tiellä ja sitten romahdan takaisin lähtökuoppiin. Sitten kuumottelen taas jonkun vuoden kotonani ja aletaan rakentamaan samaa paskaa alusta, kunnes historia taas toistaa itseään. 12-vuotta ollaan tässä Sisyphuksena työnnetty kiveä mäen päälle. Varmaan pitää vielä ainakin pari kertaa toi tehdä ennenkuin lopulta päästävät mut tuskistani ja antavat sen helvetin eläkkeen.

Monet nyymit vaikuttavatkin kuuluvan piilotyökyvyttömien ryhmään, joka ei ole päässyt työkyvyttömyysetuuksien piiriin. Tämä on suhteellisen suuri ongelma pitkäaikaistyöttömien keskuudessa. Pitkäaikaistyöttömien työkykyä arvioineet Kerätär ja Karjalainen (2010) havaitsivat, että 65 prosentilla oli toimintakykyä heikentävä mielenterveyshäiriö, ja suosittelivat pitkää sairauspäivärahajaksoa tai työkyvyttömyyseläkettä 34 prosentille. Heidän mukaansa monet piilotyökyvyttömistä oireilevat vetäytymällä ja passivoitumalla, mikä ei edesauta heidän pääsyään terveydenhuollon piiriin.

Työkyvyttömyysetuuksia ei kuitenkaan aina myönnetä, vaikka työttömän terveysongelmat olisivatkin viranomaisten tiedossa. Työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysosuudet ovat kasvaneet, mikä koskee erityisesti pitkäaikaistyöttömiä ja mielenterveysongelmaisia. Yksi mahdollinen selitys tälle on se, että työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisulinja on voinut tiukentua, mikä taas voi kertoa paineista pitää ihmiset kiinni työelämässä. (Laaksonen & Nyman 2018.) Työkyvyttömyyseläkkeen hylkäys ei kuitenkaan yleensä johda työllistymiseen vaan pitkäaikaiseen sosiaalietuuksien nostamiseen, mikä koskee erityisesti niitä, jotka ovat olleet työttömänä ennen eläkehakemusta (Perhoniemi ym. 2018). Nyymien näkemykset ja kokemukset kertovat samasta ilmiöstä eli jumiutumisesta työttömyyden, työllistämistoimien ja kuntoutusten välitilaan.

Sosiaaliturvajärjestelmään sisäänrakennettu niukkuus ja kontrolli saavat nyymit kannattamaan perustuloa. Se vähentäisi sosiaalietuuksilla elämiseen liittyvää epävarmuutta ja poistaisi sanktiot. Sitä pidetään myös ratkaisuna kannustin- ja byrokratialoukkuihin, sillä matalapalkkaisen pätkätyön vastaanottamista tulisi kannattavampaa, kun tuloja ei vähennetä etuuksista ja etuuksien saamiseen ei muodostu katkoksia. Perustulolla nähdään olevan myös muita etuja. Eräs nyymi toivoo työllistymismahdollisuuksiensa paranevan, kun muut jättäytyvät perustulon varaan, mutta ei kuitenkaan usko näin tapahtuvan:

> Tätä minäkin toivon että perustulon tullessa mahdollisimman moni töissäkäyvä jättäytyy perustulon varaan ja minä pääsen heistä jonkun tilalle töihin.

> Tästä onkin ollut puhetta lähinnä sukulaisten kanssa ja kaikilla sama pelko että ihmiset jättäytyvät perustulon varaan eikä työt kiinnosta. Kun sitten kysyy aikovatko he irtisanoutua jos perustulo toteutuu niin vastaukset ovat aina olleet "ei tietenkään" "miksi ihmeessä" ja "tarkoitin lähinnä niitä muita". Aina ne mystiset muut toimivat toisin kuin he itse toimisivat. Luulenpa että mitään massairtisanoutumisia ei tulla näkemään. Kuka nyt vapaaehtoisesti suostuisi elämään alle köyhyysrajan?

Perustuloonkaan ei kuitenkaan suhtauduta täysin varauksettomasti. Se herättää myös vähän huolta siitä, millä tavalla se toteutettaisiin. Eräissä viesteissä huomioidaan, että uhkana on perustulon toteutus tavalla, joka leikkaisi sosiaaliturvaa ja tekisi matalapalkkaisesta työstä ”kannattavaa”. Tällöin lopputulos olisi huonompi kuin nykyinen järjestelmä.

5.2.6 Raadollinen yhteiskunta

Kaiken tähän mennessä sanotun voi tiivistää seuraavasti: Kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikat asettavat hikyn voimattomaan asemaan, missä hänen autonomiansa ja mahdollisuutensa ovat kaventuneet. Työttömyysstigma tukahduttaa hänen itsemääräämisvaltansa, opiskeluvaikeudet ja distribuutio- ja tuotantokonfliktit työmarkkinoilla sulkevat hänet ulos hyvistä työpaikoista ja sosiaaliturvan niukkuus ja kontrolli altistavat hänet taloudelliselle ahdingolle ja pakkotoimenpiteille. Kaikki tämä saa symbolisen sopimuksen purkautumaan ja hikyn elämää alkaa hallitsemaan fantasmaattinen nauttivan Toisen hahmo, mikä personifioi häneen kohdistuvat rakenteelliset paineet.

Kun symbolinen sopimus on purkautunut, koko yhteiskunta alkaa näyttämään raadolliselta paikalta, missä yhteiskunnalliset eturyhmät kilpailevat toistensa kanssa resursseista ja vallasta. Sama kyynisyyden ja kilpailun fantasmaattinen logiikka, mikä luonnehti edellä hikyn sosiaalisuutta, alkaa nyt luonnehtia myös niitä yhteiskunnallisia suhteita, joiden puitteissa hän elää. Yhteiskunnallinen Ykseys on pilalla, sillä eturyhmät pyrkivät nauttimaan toistensa kustannuksella. Tätä havainnollistaa seuraava nyymi, jonka mukaan resurssit on jaettu epätasaisesti kolmella eri tasolla:

> Juuri näin. Työpaikka ei lopulta ole mitään muuta kuin avain resursseihin eli rahaan joka sitten vaihdetaan ruokaan, asumiseen yms. hyödykkeisiin. Nämä resurssit on jaettu ja monopolisoitu ensin 1. eliitin tasolla 2. kuntapolitiikan tasolla 3. perhesiteiden kautta.

> Ulkopuolisena et tule ikinä pääsemään enää nykypäivänä mihinkään vakituiseen virkaan. Jopa duunaritaustaisia professoreita (joiden ammattia on ennen pidetty elinikäisenä) on savustettu ulos viroistaan sen takia että eivät kuulu oikeaan sukuun tai oikeisiin poliittisiin piireihin. [Linkki *Helsingin sanomien* artikkeliin.]
>
> Mitään muuta vaihtoehtoa systeemin ulkopuolelle syntyneellä ei enää ole, ellei halua alistua niihin 9€/pv orjatöihin tai parin tonnin paskaduuneihin, kuin eriasteinen vilunkipeli ja talousrikokset joilla saa sen verran pääomaa ettei tarvitse enää olla tässä tuolipiiri-leikissä mukana.
> Se vankilan riski on silti pienempi uhka kuin se että olet loppuelämäsi ajan köyhä orja.

Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden taustalla on etuoikeutettujen ryhmien tai jopa ihmisluontoon itseensä kuuluva itsekkyys, mikä merkitsee niiden kyvyttömyyttä luovuttaa nautintonsa yhteiseen altaaseen. Etuoikeutettujen ryhmien nähdään pääseen käsiksi nautintoonsa epälegitiimein keinoin, korruptiolla, valehtelulla ja muilla pimeillä tavoilla. Muutoin se ei olisikaan yhteiskunnallisen Ykseyden pilaavaa nautintoa, mikä on määritelmällisesti transgressiivista. Alkuperäinen synti ulottuu pitkälle menneisyyteen:

> Kaikki perinnöt koostuvat varastetusta omaisuudesta, jotka on hankittu ryöstämällä maata, raiskaamalla, tappamalla ja käyttämällä hyväksi orjia, torppareita ja irtolaisia. Omaisuudet on sitten "laillistettu" luomalla Suomen kaltaisia kansallisvaltioita ja väittämällä, että ryöstö oli kaikkien etu. Sekä levittämällä huhuja, että kaikki kenelle ei annettu Suomen perustamisen yhteydessä ryöstösaalista ovat laiskoja ja pahoja ihmisiä. Varsinkaan jos eivät tule sinne ryöstämällä saatuun metsään töihin leivänkannikka palkalla.

Monilta nyymeiltä puuttuu myös kaikenlainen optimismi. Yhteiskunta on heidän näkemyksissään rapautumassa ja kulkemassa kohti romahduspistettä, mikä syventää kilpailua ja eriarvoisuutta. Osalla on nostalginen kuva kadotetusta menneisyydestä, jolloin asiat olivat paremmin. Eräs nyymi liittää omat vaikeutensa löytää työtä ja perustaa perhettä yhteiskunnan rapautumiseen ja asettaa tämän kontrastiin sen menneisyyden kanssa, missä hänen (iso)vanhempansa elivät:

> [S]e maailma missä vanhempani ja isovanhempani rakensivat vuosikymmeniä kestäneet urat on mennyttä. Hekään eivät selviäisi avoimilla työmarkkinoilla päivääkään jos nyt valmistuisivat koulusta ilman mitään suhteita tai perheen petaamia pestejä. He eivät pääsisi edes niihin 'hanttihommiin'.

> Yritin olla optimisti, mutta tulevaisuus näyttää todella pimeältä tällä hetkellä. En näe mitään realistista keinoa rikollisen aktiviteetin ohella miten pystyisin elämään edes etäisesti samanlaista elämää kuin vanhempani. Jos kituuttelen tuilla niin olen vielä eläkeikäisenäkin samassa itsemurhayksiössä ja elämä on mennyt ohi tukikäsittelyissä ja jossain työkkärin mikkihiirikursseilla.

> Tällä hetkellä ei tunnu että on vain joku lasiseinä joka vaan vaatii vähän vasarointia ja vaivannäköä että saa sen omakotitalon ja lopulta perheen.
> Tuntuu että siinä on välissä kymmenmetrinen titaani-teräsmuuri jonka takana ovat ne jotka saavuttivat kaiken maailman ollessa yksinkertaisempi, ja sen edessä ovat minun kaltaiset jotka jäävät nuolemaan näppejä. Kouluttautumisella tai ahkeruudellani ei ole ollut mitään merkitystä.

On huomionarvoista, ettei näytteestäni löydy kuin yksittäisiä viittauksia tunnettuihin salaliittoteorioihin, missä kaiken takana ovat juutalaiset, globalistit, illuminati, yms. Nyymien yhteiskunnallisessa keskustelussa keskeisimpinä pelureina ovat sen sijaan julkisesta poliittisesta keskustelustakin tutut toimijat, jotka voidaan jaotella karkeasti a) rikkaita ja pääomaa edustaviin toimijoihin, b) valtiollisiin ja kunnallisiin toimijoihin ja c) ay-liikkeeseen ja kolmannen sektorin toimijoihin. Arvostelu ja kritiikki kohdistuvat ennen kaikkea kahteen ensimmäiseen, mutta myöskään ay-liikkeeseen ja kolmannen sektorin toimijoihin ei suhtauduta kovin lämpimästi.

Rikkaita ja pääomaa edustavia toimijoita vastaan esitetään hyvin kärkevää kritiikkiä, mistä käy myös ilmi monen nyymin omat talouspoliittiset näkemykset, joissa tyypillisesti puolustetaan suomalaisen hyvinvointivaltion perinnettä ja ollaan työntekijöiden ja työttömien puolella pääomaa vastaan. Kaikki tämä on luonnollisesti sosiaaliturvan varassa elävien ja hyvistä työpaikoista haaveilevien nyymien omissa materiaalisissa intresseissä. Osa käyttää kritiikissään avoimen sosialistista ja marxilaista kieltä.

> Faktahan on se, että pohjoismainen/yleiseurooppalainen hyvinvointiyhteiskunta on paras mahdollinen yhteiskuntamuoto tällä maapallolla. Kaikenlaiset sekoomusrunkkareiden ja liberetardien haavekuvat edustavat lähes rikollista ja ihmisoikeuksia loukkaavia ajatuksia. Ajatukset verotuksen "epäreiluudesta" tai ettei valtio saisi missään tapauksessa kaota toisen omaisuuteen eivät edusta mitään reilua ajattelutapaa, kyse on puhtaasta itsekkyydestä, ahneudesta ja suoranaisesta kyvyttömyydestä myötäelää. Valtion tehtävänä on pitää huolta omistaan ja sosiaaliturva on perustuslakiin kirjattu kansalaisen perusoikeus. Kaikki myyräntyö joka rapauttaa tätä oikeutta on minun silmissäni verrattavissa maanpetturuuteen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseen. Ihmisen henki ja koskemattomuus on pyhä asia, mutta omaisuudelle ei missään tapauksessa pidä antaa samanlaista suojaa. Niiden joilla omaisuutta on liikaa, heillä on velvollisuus jakaa omasta

> hyvästään muille vähemmän onnellisessa asemassa oleville. Jos he eivät näin toimi vapaaehtoisesti, silloin valtiolla on oikeus ottaa liika pois vaikka pakolla.
>
> Nämä itsekkäät hyvinvointivaltiossa kasvaneet ipanat kyllä huutavat oikeistounelmaa mamman lihapatojen ääreltä, mutta nämä ihmiset eivät ymmärrä, että käytännössä katsoen kaikki heidän menestymisen mahdollisuudet on kustantanut hyvinvointivaltio alkaen neuvolapalveluista, ilmaisesta koulutuksesta, terveydenhuollosta, valtion ylläpitämistä tie- ja liikenneverkostosta ja muista sellaisista asioista joita jokainen meistä pitää täysin itsestäänselvänä asiana. Tämän kaiken nämä itsekkäät, kusipäiset ja puvuissaan naurettavalta näyttävät ihmiset haluaisivat romuttaa. Ainoastaan vahva ja valtiovallan turvaama reformisosialismi pystyy suojelemaan tavallista kansalaista markkinatalouden haittapuolilta ja oikeiston itsekkyydeltä.

Tässä nautintoon syyllistyvät erityisesti omistava luokka ja oikeistolaiset, jotka ovat itsekkyydellään ja muilla luonteenvioillaan rapauttaneet yhteiskunnallisen järjestyksen kahmimalla resursseja itselleen muiden kustannuksella. Hyvinvointivaltion ja reformisosialismin funktiona on suojella muita näiltä pyrkimyksiltä. Viestistä käy ilmi myös monen nyymin jakama kritiikki kokoomusta kohtaan, mikä on laudan vihatuin puolue. Samantapaisia näkemyksiä rikkaita ja pääomaa edustavista toimijoista esiintyy myös muissa viesteissä. Yhden teeman muodostaa esimerkiksi rikkaiden verokeinottelu.

Myös valtion ja kuntien toimijoihin kohdistetaan paljon kritiikkiä. Usein tämä kohdistuu poliitikkoihin, hallitukseen ja muihin päättävässä asemassa oleviin henkilöihin, mutta myös virkailijat ja työntekijät saavat arvostelua osakseen. Tällöin transgressiivista nautintoa etsivä valokeila voi kohdistua esimerkiksi korruptioon tai nepotismiin. Poliitikkoihin ja hallinnollisiin toimijoihin kohdistuva kritiikki korostuu luonnollisesti sen vuoksi, että he ovat vastuussa sosiaalipoliittisista päätöksistä, joilla on suora vaikutus nyymien elämään. Kritiikki ja arvostelu voivat muistuttaa myös populistista kaavaa, missä vastakkain ovat kansa ja eliitti. Seuraava nyymi ilmentää varsin perinteistä herravihaa:

> Sitku tähän soppaan lisätään monien ihmisten taloudelliset haasteet, veikeudet ja niistä selvityminen. Ni en yhtään ihmettele jos jollakin päässä napsahtaa. Eikä tilannetta hepota yhtään se että entisten verojen hintoja korotetaan/nostetaan ja onko noista verotuloistakaan loppuenlopuksi mitään hyötyä kun kummiskin suurin osa verorahoista menee herrojen omiin taskuihin tai muitten valtioitten avustuksiin ja jne. Suomen ongelmiin ei viitsitä puuttua. sit nää politiikka pellet jotka hymyssä suin puhuvat silmät ja suut täyteen paskaa, tyhjiä lupauksia, enemmän puhetta ja vähemmän tekoja, sitku tulee patti tilanne ne ni toinen toisiaanhan ne syyttelee ja jauhavat media toimittajille että ollaanhan me paljon tehty autettu Kreikkaa ja jne. Siinäpä se Kreikkaa ja monia muita ulkomaita, mutta ei Suomea, eihän täällä

> Suomessa ole mitään hätää niin kauankun herroilla vaan menee hyvin ja rahaa löytyy taskun pohjalta. Syököötä eläkeläiset, opiskelijat ja muutkin pieni tuloset vaikka roskiksesta, kuhan herroilla vaan menee hyvin. Huonompaan suuntaahan tässä vaan mennään vittu, kyllä täältä pitäisi päästä pois perkele!!!

Kansan kustannuksella nauttiva eliitti on siis kääntänyt selkänsä tavallisille ihmisille, erityisesti huono-osaisille, ja ajaa vain omia etujaan. Hyötyjien joukkoon lukeutuvat vain harvat ja valitut ja almuista pääsevät nauttimaan vain tietyt ryhmät (Kreikka ja muut ulkomaat). Kuten seuraavasta alaluvusta käy ilmi, myös populistiselle ideologialla tyypillinen maahanmuuton ja arvoliberalismin vastustus on yleistä laudalla. Populismista (ja poliittisesta epäluottamuksesta ylipäänsä) kertoo myös laudalla esiintyvä valtamedian kritiikki. Toisaalta muut suomalaiset eivät aina näyttäydy myönteisessä valossa ja populismin ”tavallista kansaa” kohtaan ei useinkaan koeta solidaarisuutta – ovathan normot vihollisen leirissä.

Ay-liikkeeseen nyymit suhtautuvat ambivalentisti. Yhtäältä sen nähdään olevan työntekijän liittolainen pääomaa vastaan, mutta toisaalta sitä voidaan pitää myös kyvyttömänä puolustamaan työntekijöiden oikeuksia ja vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Lisäksi siihen voi kohdistua samankaltaista arvostelua kuin muihinkin yhteiskunnallisiin eturyhmiin, sillä senkin nähdään ajavan vain rajatun ryhmän etuja, mihin hikyt eivät kuulu. Ay-liikettä ei välttämättä nähdä työttömän liittolaisena, mikä käy ilmi seuraavasta viestistä, joka löytyy aktiivimallia ja sitä vastustavaa kansalaisaloitetta käsittelevästä langasta:

> Eilen 531 ja tänään tullut alle 300 [allekirjoitusta aktiivimallia vastustavaan kansalaisaloitteeseen]. Kuitenkin edelleen uutisissa koska sak mieltä osoittamassa. Sak tosin tuskin kovin suuresti vastustaa itse typerää hallituksen esitystä ja työttömien kiusaamista, kunhan puoluepoliittisesti on ääntä pitämässä. Jäsenillähän ei ay-liikkeissä ole valtaa vaan ylhäältä herrojen johtamia ovat.

Nyymien näkemykset ay-liikkeestä käyvät yhtenä osoituksena siitä, miten heidän yhteiskunnallinen ja poliittinen keskustelunsa on täynnä vihollisia, mutta liittolaisia on vaikea löytää. Vastarinnasta ja sorrettujen kapinasta fantasioidaan, mutta tämä jää valtaosin abstraktille tasolle. Hikkyä vastaan ovat lähes kaikki, eikä juuri kukaan välitä hänestä. Myös hikky-yhteisön keskeinen solidaarisuus osoittautuu välillä hauraaksi. Voimattomuus ja symbolisen sopimuksen purkautuminen johtavat myös tässä tapauksessa *erottavaan* poliittiseen logiikkaan, missä yhteisiä rintamia ei synny ja hikky on yksin kaikkia muita vastaan.

Tämän valossa ei ole yllättävää, että monella nyymillä luotto poliittisiin puolueisiin ja usko omiin poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin vaikuttavat olevan rajallisia. Vaikka voisi kuvitella, että nyymit löytäisivät helposti poliittisen kotinsa

vasemmistosta, ei asia ole yksiselitteinen. Hyvinvointivaltion ja perinteisen vasemmistolaisen talouspolitiikan kannatuksesta huolimatta vasemmistoa ei usein nähdä liittolaisena. Yksi keskeinen syy tälle on vasemmistolaisuuteen liittyvä arvoliberalismi, minkä monet nyymit hylkäävät ja kokevat uhaksi itselleen. Arvoliberalismin vastustuksen taustalla ovat paitsi maahanmuuttokriittiset näkemykset myös seksuaaliset ja sukupuoliset teemat, mitä siirryn käsittelemään seuraavaksi.

5.3 Kumppanittomuus ja maskuliinisuus

Seksuaalinen ja romanttinen kumppanittomuus on olennainen osa paitsi nyymien yksinäisyyttä myös heidän hikky-identiteettiään, mikä tosin herättää laudalla paljon kiistelyä. Tässä alaluvussa tarkastelen nyymien näkemyksiä ja kokemuksia kumppanittomuudesta ja tähän liittyvistä teemoista, erityisesti seksuaalisesta kokemattomuudesta, pariutumismarkkinoista ja naisista. Kumppanittomuus määrittää osalla nyymeistä vahvasti myös näkemyksiä yhteiskunnasta, mikä kontribuoi heidän kielteisyyteensä arvoliberalismia kohtaan. Koska suurin osa nyymeistä on heteroseksuaalisia miehiä, keskustelua hallitsee valtaosin miesnäkökulma, mutta käsittelen lyhyesti myös laudan naisvähemmistön näkemyksiä. Päätän luvun käsittelemällä nyymien ristiriitaista suhdetta maskuliinisuuteen, mitä hallitsevat yhtäältä riittämättömyys ja häpeä ja toisaalta maskuliinisen protestin mieliala.

Kumppanittomuuden ja maskuliinisuuden ympärille rakentuvat fantasmaattiset logiikat eivät ole yhteiskunnallisista rakenteista irrallisia sen vähempää kuin työn ja opiskelun ulkopuolisuuteen liittyvätkään. Tässä alaluvussa keskeisimmät sosiaaliset logiikat koostuvat *pariutumismarkkinoiden* ja *sukupuoliroolien logiikoista*, mitkä sääntelevät ihmisten pariutumista ja sukupuolisia asemia yhteiskunnassa. Kuten edellisessäkin alaluvussa, aloitan esittelemällä nämä logiikat ja palaan niihin analyysin lomassa.

5.3.1 Pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat

Kumppanittomuus ja maskuliinisuus linkittyvät siis pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikkoihin. *Pariutumismarkkinoiden logiikalla* viittaan niihin mekanismeihin ja sääntöihin, jotka sääntelevät ihmisten toimintaa ja mahdollisuuksia *pariutumismarkkinoilla*, mitkä taas määrittyvät sosiaaliseksi tilaksi, missä ihmiset kohtaavat toisiaan ja etsivät toisiltaan huomiota osittain markkinamekanismien vaikuttamana. *Sukupuoliroolien logiikalla* taas viittaan niihin mekanismeihin ja sääntöihin, jotka määrittelevät miesten ja naisten asemia pariutumismarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Keskeisimpiä näiden osalta ovat miehen määrittyminen *subjektiksi/kilpailijaksi* ja naisen *objektiksi/portinvartijaksi* ja tähän liittyvät sukupuoliset valtasuhteet.

Myös kumppanittomuuden ja maskuliinisuuden osalta hikyn subjektipositiota leimaa *voimattomuus*. Pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat asettavat hikyn voimattomaan asemaan useilla tavoilla. Pariutumismarkkinoilla hikky kohtaa paitsi ulkonäköä ja sosiaalista kyvykkyyttä korostavat kilpailupaineet

myös sukupuolittuneen epäsymmetrian, missä nuoret naiset ovat halutumpia kuin nuoret miehet. Tämä syventää miesten välistä kilpailua ja antaa naisille valtaa, mitä he voivat myös käyttää aiempaa vapaammin mieselättäjämallin murentumisen ja sukupuolisen tasa-arvokehityksen myötä. Hikyn voimattomuus on täten tuotos sekä markkinakilpailun tunkeutumisesta pariutumiseen että sukupuoliroolien paradoksaalisesta kehityksestä, missä sukupuoliset valtaerot yhteiskunnassa ovat kaventuneet, mutta seksuaaliset roolit ovat pysyneet monilta osin ennallaan.

Pariutumismarkkinoiden murros

Pariutumismarkkinoilla viittaan yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jotka saavat pariutumisen muistuttamaan aiempaa enemmän markkinoita. Niillä on oma historiansa, mitä kriittinen teoreetikko Eva Illouz (2012) on kuvannut ”avioliittomarkkinoiden suurena murroksena”. Hänen mukaansa modernisaatio on vaikuttanut parisuhteisiin siten, että pariutuminen on irtautunut yhteiskunnan sosiaalisesta sääntelystä ja ottanut itsesäätelevien markkinoiden muodon. Kyseessä on siirtymä moderniin *individualismiin*, missä sukulaisten ja muiden ulkoisten tekijöiden vaikutus on vähentynyt ja pariutumisesta on tullut vahvemmin yksilön oma asia.[84]

Individualismin myötä parisuhteet ovat muuttuneet myös laadullisesti. Esimodernissa kulttuurissa parisuhteita luonnehti keskinäisriippuvuus ja niitä arvioitiin ritualisoitujen tunnesääntöjen ja normatiivisten roolien kriteerein. Sen sijaan modernissa yhteiskunnassa parisuhteet ovat hauraampia ja niiden osapuolet riippumattomia toisistaan. Kumppaninvalinnassa keskeisimmäksi arviointikriteereiksi ovat nousseet emotionaalinen autenttisuus ja yhteensopivuus. ”Hyvä avioliitto” ei koostu enää miehestä ja naisesta, jotka suoriutuvat ansiokkaasti rooleistaan aviomiehenä ja vaimona, vaan kahdesta yksilöstä, jotka ovat toisilleen yhteensopivia ja joita pitävät yhdessä ”aidot” tunteet. Modernit ihmiset odottavat kumppaninsa olevan emotionaalisesti avoin ja haavoittuva mutta samalla itsenäinen ja riippumaton.

Avioliittomarkkinoiden murros ja individualisaatio ovat myös siirtäneet yksilön sosiaalisen arvon seksuaalisuuden ja parisuhteiden kentälle. Omalle minuudelle etsitään arvoa kumppanilta saadulta tunnustuksesta, minkä vuoksi torjutuksi tulemisesta on tullut aiempaa henkilökohtaisempaa. Kyvyttömyys herättää halua ja sitoutumistahtoa muissa ihmisissä merkitsee nyt oman arvon menetystä. Menestymisestä seksuaalisessa kilpailussa, mitä sääntelystä vapautuneet pariutumismarkkinat ihmisiltä edellyttävät, on muodostunut oman arvon mittari.

84 Illouz ei kirjoita suomalaisessa kontekstissa, mutta hänen individualisaatiokehitystä korostava historiallinen narratiivinsa on pääpiirteittäin sovellettavissa myös Suomeen. Suomalaisen avioitumisen ja seksuaalisuuden historiasta, ks. Nieminen (1993).

Arvosta on tullut seksuaaliseen ja romanttiseen haluttavuuteen perustuva markkina-arvo.

Illouzin mukaan markkinamekanismit alkavat säädellä pariutumista silloin, kun parinvalinnasta on tullut yksilön oma valinta ja ihmiset kohtaavat toisensa aiempaa yhtenäisemmillä pariutumismarkkinoilla. Kumppania ei enää etsitä vain omasta luokasta, uskonnosta tai etnisestä ryhmästä vaan kaikki kilpailevat keskenään samalla sosiaalisella kentällä, mikä on myös laajentanut potentiaalisten kumppaneiden määrää.[85] Seksuaalinen ja romanttinen haluttavuus ei enää määräydy yhtä vahvasti perinteisten hierarkioiden mukaan ja muodostaa nyt oman suhteellisen riippumattoman statushierarkiansa, joka kilpailee perinteisten kanssa.

Näitä väitteitä tukevat esimerkiksi tutkimukset niin kutsutun *luokkahomogamian* (missä parisuhteen osapuolet ovat samasta luokasta) vähentymisestä vauraissa länsimaissa. Smits ym. (1998) mittaavat tätä koulutuksella ja havaitsevat koulutushomogamian noudattavan käänteistä U-käyrää maan taloudellista kehitystä kuvaavalla akselilla. Teollistuminen aluksi kasvattaa ja sitten vähentää ihmisten taipumusta pariutua saman koulutustason sisällä, mikä tukee romanttisen rakkauden korostumista avioitumisen kriteerinä. Avioitumisessa ei ole enää kyse yhteiskuntaluokkien sisällä ja välillä tapahtuvista naimakaupoista vaan vastavuoroisista rakkaussuhteista. (Ks. myös Smits ym. 2000.)

Luokkahomogamiaa on esiintynyt luonnollisesti myös Suomen historiassa, jossa erityisesti tilalliset ovat pariutuneet keskenään (Roikonen & Häkkinen 2019). Maataloustaustaiset ovat 1900-luvullakin pariutuneet homogamisesti, mutta tämä on vähentynyt nuoremmissa kohorteissa (Mäenpää 2015, 58–59). Yksilöllistymiskehityksestä huolimatta luokkahomogamia ei kuitenkaan ole täysin kadonnut. Erityisesti ylempien toimihenkilöiden lapset ja korkeasti kouluttautuneet pariutuvat keskenään. Jälkimmäisten osalta on kuitenkin tapahtunut homogamian vähentymistä nuoremmissa kohorteissa. Matalasti kouluttautuneiden homogamiataipumus on taas vahvistunut, mikä kertonee heidän marginalisoitumisestaan pariutumismarkkinoilla. (Emt.)

Illouz painottaa, että modernit pariutumismarkkinat ovat eriarvoistavat. Yhdet ovat halutumpia ja kysytympiä kuin toiset, minkä vuoksi heillä on enemmän valinnanvaraa ja valtaa päättää pariutumisen ehdoista kuin toisilla. Ihmiset eivät kohtaa toisiaan pariutumismarkkinoilla vapaina ja yhdenvertaisina yksilöinä vaan eriarvoisista asemista käsin, mikä luo epäsymmetrisiä valtasuhteita heidän välilleen. Ne kuitenkin piiloutuvat yksilöllisyyden ja spontaaniuden ulkomuodon taakse, mikä saa asiat näyttämään toiselta kuin ne ovat – vähän samaan tapaan kuin työntekijän ja työnantajan välinen suhde perustuu muodollisesti vapaaseen sopimukseen, mutta todellisuudessa valtasuhde on eriarvoinen.

85 Deittisivustot ja -sovellukset edustavat tämän kehityksen viimeisintä kulminaatiopistettä. Ne ovat muodostaneet yhtenäiset markkinat kaikille yhteiskunnallisille ryhmille ja altistaneet heidät vertailun ja kilpailun logiikoille. Ne ovat myös tuoneet yhteiskunnallisen luokkahierarkian näkyviin pariutumismarkkinoilla aiempaa korostuneemmalla tavalla. (Schmitz 2017, 182–183.)

Ihmiset kuitenkin oppivat sisäistämään pariutumismarkkinoiden kilpailulliset ja eriarvoiset rakenteet, mikä ilmenee heidän asenteissaan ja käyttäytymisessään. Yhtenä osoituksena tästä on se, että mitä halutumpia yksilöt ovat sitä vaativampia heistä tulee kumppaninvalinnassaan. Kavanagh ym. (2010) selittävät tätä ilmiötä *pariutumissosiomittarin* (*mating sociometer*) käsitteellä, millä he viittaavat psyykkiseen mekanismiin, joka sääntelee pariutumismieltymyksiä yksilön kokeman hyväksynnän ja torjunnan funktiona. Hyväksyntä ja torjunta vaikuttavat itsetuntoon, mikä taas vaikuttaa pariutumismieltymyksiin. (Ks. myös Charlot ym. 2020.) Conroy-Beamin ym. (2019) 45 maata käsittävästä tutkimuksesta selviää, että korkean markkina-arvon yksilöt paitsi vaativat kumppaneiltaan enemmän myös realisoivat pariutumismieltymyksensä paremmin kuin muut. Heillä on myös taipumus pariutua korkea-arvoisen kumppanin kanssa. (Ks. myös Conroy-Beam & Buss 2016.) Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös pikatreffitutkimuksista (Asendorpf ym. 2011; Back ym. 2011; Herrenbrueck ym. 2018; McClure ym. 2010; Overbeek ym. 2013).

Joukko pikatreffitutkimuksia myös kertoo, että ihmisillä on taipumus vältellä epävalikoivia yksilöitä (Back ym. 2011; Baxter ym. 2022; Eastwick ym. 2007; McClure ym. 2010). Tämä voi kertoa paitsi heidän epähaluttavina pidetyistä ominaisuuksistaan myös ihmisten tarpeesta olla kumppaninsa halun eksklusiivinen kohde. Mikäli kumppani on kiinnostunut kenestä tahansa, yksilö ei koe olevansa erityinen. Tämä asettaa pariutumismarkkinoilla epäsuositut ihmiset hankalaan asemaan, sillä heidän on oltava vähemmän valikoivia parantaakseen mahdollisuuksiaan, mutta toisaalta tällaisesta käyttäytymisestä rangaistaan.

Pariutumismarkkinoiden logiikka tulee erityisen hyvin näkyviin online-deittailualustoilla. Ne muistuttavat ideaalityyppisiä markkinoita ja niiden käyttäjät myös kokevat tietoisesti olevansa markkinoilla (Illouz 2007; Schmitz 2017). Myös online-deittailualustoilla halutut ihmiset ovat muita valikoivampia olivat he itse aloitteellisia tai eivät (Dinh ym. 2022). Niiden käyttäjillä on myös taipumus etsiä itseään haluttavampia kumppaneita. Bruch ja Newman (2018) havaitsevat heidän tavoittelevan kumppaneita, jotka ovat keskimäärin 25 prosenttia heitä itseään haluttavampia. Vastauksen saamisen todennäköisyys kuitenkin pienenee sen mukaan, mitä kauempana ihmiset ovat toisistaan tässä arvohierarkiassa. (Ks. myös Kreager ym. 2014.)

Online-deittailualustat eivät kuitenkaan muodosta muista yhteiskunnallisista rakenteista täysin irrallista ja omalakista systeemiään. Andreas Schmitz (2017) argumentoi, että ihmisten markkina-asema online-deittailualustoilla heijastelee heidän yhteiskunnallista asemaansa. Hän havaitsee markkina-arvon ja pariutumismieltymysten vaihtelevan *taloudellisen* ja *kulttuurisen pääoman* mukaan. Mieltymysten osalta kaikista vaativimman ryhmän muodostivat taloudellista ja kulttuurista pääomaa omaavat naiset. Vähiten vaativa ryhmä taas koostui miehistä, joilla niitä oli vähän. Schmitz tulkitsee heidän epävalikoivuutensa kumpuavan

olosuhteiden välttämättömyydestä. Mahdollisuuksien puutteessa on madallettava rimaa. (Emt., 141–159.)

Online-deittailualustat muodostavat sikäli oman erityistapauksensa, että ne irrottavat parinvalinnan kasvokkaisista kohtaamisista ja typistävät ihmiset kuviksi ja profiileiksi. Online-ympäristössä parinvalinta on siis hyvin pinnallista verrattuna ”oikeaan elämään”. Tällä on merkitystä, sillä markkinalogiikka korostuu nimenomaan tilanteissa, missä parinvalinta perustuu ensivaikutelmiin. Tämä johtuu siitä, että markkina-arvohierarkia edellyttää tietynasteista konsensusta siitä, kuka on haluttava kumppani ja kuka ei, ja tällainen konsensus syntyy vain tilanteissa, missä ihmisiä arvioidaan ensivaikutelmien perusteella. Kun ihmiset oppivat tuntemaan toisensa, konsensus häviää olemattomiin. (Eastwick & Hunt 2014; Eastwick ym. 2017; Eastwick, Finkel & Joel 2023; ks. myös Fultz ym. 2023.)[86]

Paul Eastwick ja kollegat ovat esittäneet, että konsensuksen murentumisessa on kyse sen tavan muutoksesta, millä kumppania arvioidaan. Kun arviointi tapahtuu ensivaikutelmien perusteella, siinä korostuvat yhteiskunnan kulttuuriset tai ihmiselle lajityypilliset arviointikriteerit. Haluttavia kumppaneita ovat yksilöt, jotka ilmentävät yleisesti arvostettuja ominaisuuksia. Kun taas ihmiset tuntevat toisensa paremmin, kumppanista tulee *korvaamaton*. Häntä halutaan omana erityisenä yksilönään, joka ei ole vaihdettavissa toiseen, jolla on parempia ominaisuuksia. Kumppanista ei pidetä siksi, että hänellä on arvostettuja ominaisuuksia, vaan hänen ominaisuuksiaan arvostetaan siksi, että ne kuuluvat hänelle. Sen sijaan ensivaikutelmia korostavassa markkinalogiikassa ihmisiä arvioidaan yhteisellä mittapuulla ja heistä tulee korvattavia keskenään. (Eastwick, Finkel & Joel 2023.)

On jonkin verran näyttöä siitä, että ensivaikutelmista on tullut aiempaa tärkeämpiä pariutumismarkkinoilla. Pariskuntien tapaamista kartoittaneesta yhdysvaltalaisesta tutkimuksesta selviää, että yleisin tapaamiskeino on 1950-luvun jälkeen ollut ystävien kautta, mutta 1990-luvulta alkaen sen suosio on laskenut ja baarien ja ravintoloiden ja erityisesti internetin suosio on vastaavasti kasvanut. Myös muiden perinteisten tapaamispaikkojen, kuten työpaikkojen ja oppilaitosten, suosio on ollut laskussa. Kokonaisuudessaan tulokset kertovat, että kumppaneita ei enää tavata yhtä usein paikallisissa yhteisöissä tai sosiaalisten verkostojen kautta vaan heitä etsitään aiempaa useammin ventovieraiden joukosta paikoissa, joissa ensivaikutelmilla on korostunut merkitys. (Rosenfeld & Thomas 2012.)

Samasta tutkimuksesta myös selviää, että internettiin turvautuvat erityisesti ihmiset, jotka kohtaavat muutoin vähän potentiaalisia kumppaneita. Tämän takia internet ei ollut niin suosittu tapaamiskeino nuorilla (heteroseksuaalisilla)

86 Myös tällaisissa parinvalintatilanteissa parinvalinnassa on suurimmaksi osaksi kyse subjektiivisista mieltymyksistä. Eastwick, Finkel ja Joel (2023, 214) tiivistävät, että konsensusvaikutus muodostaa korkeintaan noin kolmanneksen vaihtelusta romanttisessa kiinnostuksesta koeasetelmissa, joissa ihmiset kohtaavat toisensa kasvokkain ja arvioivat toisiaan ensivaikutelmien perusteella (esim. pikatreffitutkimukset). Markkinalogiikka on siis pikemminkin pariutumisen taustalla vaikuttava kuin sitä täysin hallitseva voima, mikä on toki tavanomaista monille muillekin yhteiskuntatieteissä tutkituille rakenteellisille voimille.

pariskunnilla kuin olisi voinut kuvitella. Nuorilla on tiheämmät pariutumismarkkinat kuin vanhemmilla ikäryhmillä, joissa suurin osa on jo pariutunut, ja he tapaavat useammin potentiaalisia kumppaneita internetin ulkopuolella. (Emt.) Ohenevat pariutumismarkkinat ajavat siis ihmisiä etsimään kumppania paikoista, jotka ovat kilpailullisia ja eriarvoistavia. Mitä vähemmän elämässä on mahdollisuuksia tutustua ihmisiin ja tavata potentiaalisia kumppaneita, sitä tärkeämmäksi tulevat kyvyt markkinoida itseä ventovieraille.

Hyvän ensivaikutelman luomisessa olennaisimpia ovat sosiaaliset kyvyt ja ulkonäkö. Ne muodostavat yhdessä sen, mitä Catherine Hakim (2011) on kutsunut *eroottiseksi pääomaksi*.[87] Eroottinen pääoma auttaa ihmisiä herättämään halua muissa ja saamaan heiltä huomiota. Se on kilpailuvaltti pariutumismarkkinoilla samalla tavalla kuin vaikka kulttuurinen pääoma työmarkkinoilla. Yksilön markkina-arvo koostuu suureksi osaksi siitä, missä määrin hänellä on eroottista pääomaa. (Ks. myös Illouz 2012, 55–57.) Sen komponenteista erityisesti ulkonäöllä on merkittävä vaikutus parinvalintaan ensivaikutelmien kontekstissa.[88] Tämä selviää esimerkiksi pikatreffitutkimuksista ja vastaavista koetilanteista, missä fyysinen viehättävyys ennakoi romanttista kiinnostusta ja monesti paremmin kuin muut tekijät, ml. luonteenpiirteet. (Asendorpf ym. 2011; Back ym. 2011; Fletcher ym. 2014; Joel ym. 2017; Luo & Zhang 2009; McClure ym. 2010; Overbeek ym. 2013).

Ulkonäön merkitystä korostavat luonnollisesti myös vahvasti visuaalisuuteen perustuvat online-deittailualustat. Egebark ym. (2021) ovat tutkineet viehättävyyden ja koulutuksen vaikutusta deittisivustolla ja havainneet, että viehättävien ihmisten profiileihin vastattiin todennäköisemmin kuin epäviehättävien ihmisten profiileihin. Vähiten suosittiin epäviehättäviä matalasti kouluttautuneita miehiä ja epäviehättäviä korkeasti kouluttautuneita naisia. Hitsch ym. (2010) taas havaitsivat, että deittisivustoilla viehättävyys ja tulot ovat *vertikaalisia* pariutumismieltymyksiä. Toisin sanoen kaikki ihmiset haluavat viehättäviä ja hyvätuloisia kumppaneita heidän omasta viehättävyydestään ja tuloistaan riippumatta. Sen sijaan mieltymykset, jotka koskivat kumppanin ikää, koulutusta, etnisyyttä, pituutta, uskontoa, poliittisia näkemyksiä ja elämäntapoja, olivat *horisontaalisia* eli ihmiset hakeutuivat niiden osalta samankaltaisten seuraan. (Ks. myös Neyt ym. 2020; Rudder 2014.)

Ulkonäön merkitystä parinvalinnassa ei kuitenkaan usein tahdottaisi myöntää. Tämä käy ilmi tutkimuksista, joissa on tarkasteltu niin kutsuttuja *lausuttuja* ja *paljastuneita mieltymyksiä* (*stated/revealed preferences*) ja tuotu esiin eroja niiden välillä. Ihmisillä on esimerkiksi taipumus korostaa (myös) miellyttäviä luonteenpiirteitä, kun heitä pyydetään kuvailemaan ihannekumppaniaan, mutta tosi

87 Tarkemmin ottaen Hakim (2011) erottaa seitsemän eroottisen pääoman komponenttia: kauneus, seksuaalinen vetovoima, sosiaaliset taidot, eloisuus, tyyli, seksuaalinen kompetenssi ja (joissain kulttuureissa) hedelmällisyys. Omassa analyysissäni yksinkertaistan käsitteen puhumalla vain ulkonäöstä (tai fyysisestä viehättävyydestä) ja sosiaalisista kyvyistä.

88 Meta-analyysin mukaan ihmisten välillä vallitsee vahva yhdenmielisyys siitä, kuka on viehättävä ja kuka ei. Tämä koskee myös erilaisiin etnisyyksiin ja kulttuureihin kuuluvien välistä yhdenmielisyyttä. (Langlois ym. 2000.) Mikäli kauneus on katsojan silmässä, katsojien silmät ovat melko samanlaisia.

asiassa heidän romanttista kiinnostustaan toiseen ihmiseen ennakoi paremmin heidän arvionsa tämän fyysisestä viehättävyydestä kuin luonteenpiirteistä (Eastwick & Finkel 2008). Tämä ei koske vain ensivaikutelmiin perustuvia tilanteita vaan tulee esiin myös parisuhteissa olevien ihmisten kohdalla. Kumppanin viehättävyydellä, ja yleisemmin seksiin ja ruumiiseen liittyvillä ominaisuuksilla, on tärkeämpi merkitys ihmisille kuin he antavat ymmärtää. Molemmat sukupuolet mutta erityisesti naiset vähättelevät sen merkitystä. (Eastwick ym. 2024.)

Ulkonäön merkitystä ei tosin ole syytä korostaa liikaa, sillä se selittää aina vain osan kaikesta vaihtelusta. Eastwick ym. (2023) seurasivat koneoppimismenetelmää hyödyntäneessä tutkimuksessaan nuorten pariutumisen alkuvaiheita seitsemän kuukauden ajan. Lukuisten muuttujien joukosta erottui rajattu joukko, jotka ennakoivat nuorten kiinnostusta heidän ihastuksensa kohteisiin. Nuoreen itseensä liittyvistä ominaisuuksista suurin vaikutus oli ihannekumppanin kuvailemisella viehättäväksi, seksivietillä ja sosioseksuaalisella orientaatiolla, joka mittaa yksilön valmiutta ja halukkuutta irtosuhteisiin. Kohdehenkilön ominaisuuksista suurin vaikutus taas oli nuoren arviolla tämän viehättävyydestä, mutta mukaan pääsi myös tekijöitä, jotka koskivat läheisyyttä ja ihastuksen kohteen havaittua kiinnostusta itseä kohtaan. Ulkonäkö on siis olennainen mutta ei suinkaan ainoa tekijä parinvalinnassa.[89]

Kumppanin ulkonäön merkitys ei myöskään aina tarkoita, että kumppanin tulisi olla ”objektiivisesti” (muiden ihmisten mielestä) viehättävä. Objektiivisen viehättävyyden merkitys laskee sitä mukaa mitä pidempään ihmiset ovat tunteneet toisensa. Hunt ym. (2015) havaitsivat, että parisuhteiden osapuolten objektiiviset ulkonääöt korreloivat keskenään (mikä on havaittu myös aiemmassa meta-analyysissä [Feingold 1988]), mutta korrelaation voimakkuus vaihteli sen mukaan, kuinka pitkään osapuolet olivat tunteneet toisensa. Mikäli osapuolet olivat tunteneet toisensa yhdeksän kuukautta tai enemmän, korrelaatio hävisi olemattomiin. Korrelaation voimakkuuteen vaikutti myös se, olivatko osapuolet olleet ensin ystäviä. (Ks. myös Fultz ym. 2023.) Tämä tukee sitä, että pariutumismarkkinoiden eriarvoistava logiikka korostuu ennen kaikkea ensivaikutelmiin perustuvissa parinvalinnan konteksteissa.

Pariutumismarkkinat kutsuvat siis ihmisiä arvioimaan ulkonäköään ja panostamaan siihen. Se on kaikista parinvalintaan vaikuttavista tekijöistä selkeimmin omiin mahdollisuuksiin vaikuttava yksittäinen ominaisuus. Ulkonäöllä on kuitenkin merkitystä myös pariutumismarkkinoiden ulkopuolella. Viehättävillä

89 Yksittäiset muuttujat selittävät yleisesti ottaen varsin rajallisen määrän vaihtelusta romanttisessa kiinnostuksessa. Eastwickin ym. (2023) tutkimuksessa osallistujaan itseensä liittyvät muuttujat selittivät 7 ja kohdehenkilöön liittyvät muuttujat 31 prosenttia vaihtelusta romanttisessa kiinnostuksessa. Jälkimmäiset välittivät edellisten vaikutuksia. Romanttista kiinnostusta voi myös olla vaikea ennakoida mitenkään. Toisessa koneoppimista hyödyntäneessä pikatreffitutkimuksessa, joka sisälsi vastaavalla tavalla lukuisia eri muuttujia, kyettiin osittain ennakoimaan, miksi jotkut ihmiset ovat yleisesti romanttisesti kiinnostuneempia tai kiinnostavampia kuin toiset. Sen sijaan tutkimuksessa ei kyetty ennakoimaan sitä, miksi tietyt ihmiset ovat kiinnostuneita tietyistä toisista ihmisistä. Kahden ihmisen välinen yhteensopivuus karkaa siis tilastolliselta mittaukselta. (Joel ym. 2017.)

ihmisillä ei ole ainoastaan enemmän kokemuksia seksistä ja seurustelusta kuin muilla. He ovat myös suositumpia, fyysisesti ja psyykkisesti terveempiä, sosiaalisesti kyvykkäämpiä ja omaavat paremman itsetunnon. He saavat myös osakseen parempaa kohtelua ja menestyvät paremmin työmarkkinoilla. (Langlois ym. 2000; Feingold 1992b.) Suomalaisessa tutkimuksessakin on puhuttu ”ulkonäköyhteiskunnasta”, jossa ulkoisesta olemuksesta on tullut pääomaa, kuten kyseisen artikkelikokoelman alaotsikko kuuluu (Kukkonen ym. 2019).

Pariutumismarkkinoiden logiikka on siis markkinakilpailun logiikkaa, missä kilpailuetuna toimii eroottinen pääoma. Kilpailua eivät kuitenkaan tuota vain eriarvoiset asemat haluttavuuden hierarkioissa. Pariutumismahdollisuuksia kaventaa myös potentiaalisten kumppanien puute. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun sukupuolijakaumat ovat epäsymmetriset ja yksi sukupuoli joutuu kilpailemaan toisen huomiosta enemmän kuin toinen. Tällöin osan kilpailevasta sukupuolesta on päädyttävä parisuhteiden ulkopuolelle, missä heistä muodostuu pariutumismarkkinoiden suhteellista liikaväestöä. Kuten alla osoitan, tämä liikaväestö koostuu valtaosin miehistä. Sitä ennen käsittelen kuitenkin mieselättäjämallin murentumista, mikä muodostaa toisen historiallisen kontekstin tulevalle analyysille.

Mieselättäjyyden murentuminen

Toisen tämän alaluvun sosiaalisista logiikoista muodostaa *sukupuoliroolien logiikka*, jossa on kyse miesten ja naisten normatiivisista ja rakenteellisista rooleista pariutumismarkkinoilla ja yhteiskunnassa sekä niihin liittyvistä valtasuhteista. Ne tekevät miehestä subjektin ja kilpailijan ja naisesta objektin ja portinvartijan seksuaalisilla ja yhteiskunnallisilla areenoilla. Sukupuolirooleilla on historiallinen alkuperänsä osittain ihmisen evoluutiobiologiassa mutta erityisesti patriarkaalisessa perhejärjestelmässä ja yhteiskuntajärjestyksessä. Modernisaatio ja tasa-arvoistuminen ovat murentaneet ja muovanneet niitä, mutta monilta osin ne ovat myös pysyneet ennallaan. Nykyaikaa onkin luonnehdittu sukupuolijärjestyksen osalta ristiriitaiseksi ja paradoksaaliseksi. Perinteiset sukupuoliroolit ovat murentumassa monilla yhteiskunnallisilla kentillä mutta uusintavat itseään toisilla. (Hrdy 1997; Julkunen 2010; Moring 2009; Nieminen 1993; Petersen & Hyde 2011; Pylkkänen 1991; Wood & Eagly 2002.) Käsittelen tässä lähinnä miehen asemaa sukupuoliroolien logiikassa, sillä se on tämän tutkimuksen kannalta keskeisempi.

Miehen roolia määrittävät subjektius ja kilpailijuus. Sukupuoliroolien logiikassa mies on autonominen ja riippumaton toimija, jonka tulee ansaita ja varmistaa asemansa seksuaalisilla ja yhteiskunnallisilla areenoilla. Nähdäkseni maskuliininen rooli kumpuaa kahdesta lähteestä, *mieselättäjyydestä* ja *pariutumiskilpailusta*, jotka taas korostuvat patriarkaalisessa sukupuolijärjestyksessä. Molemmat sitovat miehen

arvon hänen asemaansa työmarkkinoilla ja pariutumismarkkinoilla, mikä korostuu materiaalisen ja seksuaalisen niukkuuden olosuhteissa. Työttömyys ja kumppanittomuus riistävät häneltä hänen omanarvontunteensa ja ajavat hänet aggressiiviseen tai itsetuhoiseen käyttäytymiseen. Miehet kuolevatkin useammin väkivaltaan tai itsemurhiin, kun kilpailu työpaikoista ja kumppaneista kiristyy (Moore ym. 2020).

Oletuksenani on se, että vaikka modernisaatio ja tasa-arvoistuminen ovat murentaneet mieselättäjyysmallia, joskaan eivät täysin hävittäneet sitä, niillä ei ole ollut yhtä suurta vaikutusta pariutumiskilpailuun. Miehet siis kilpailevat edelleen enemmän naisten huomiosta kuin päinvastoin, mutta tällä kertaa yhteiskunnallisissa olosuhteissa, missä naiset ovat taloudellisesti itsenäisempiä ja rakenteellisesti tasa-arvoisemmassa asemassa miesten kanssa. Sukupuoliroolien logiikka uusintaa itseään uudenlaisten sukupuolisten valtasuhteiden sisällä. Samalla miehen arvo on irtautunut taloudelliselta areenalta, joskaan edelleen ei täysin, ja kiinnittynyt vahvemmin hänen asemaansa pariutumismarkkinoilla. Ennen kuin siirryn tähän erittelen kuitenkin tarkemmin mieselättäjämallin murentumista ja sukupuolista tasa-arvoistumista.

Sukupuolisen tasa-arvoistumisen kehityskaari tulee näkyviin erityisesti pidemmällä historiallisella tarkasteluvälillä. Suomi ja muut Pohjoismaat ovat olleet tasa-arvon suhteen edelläkävijöitä, sillä naisten työssäkäynti on ollut historiallisesti yleistä ja kotiäitiys vähäistä, mikä lisäksi hyvinvointivaltion laajentuminen on tukenut naisia monin tavoin. Naisten taloudellista itsenäisyyttä ja rakenteellista valta-asemaa ovat Suomessa kohentaneet naisten kouluttautumis- ja työmahdollisuuksien laajenemisen lisäksi palkkatyöläisyyden ja äitiyden yhteensovittaminen, yksilöivä sosiaaliturva ja palvelusektorin laajentuminen, mikä on tukenut naisten työllisyyttä. Hyvinvointivaltion laajenemisen myötä myös reproduktiiviset oikeudet vahvistuivat ja tasa-arvoideologia sulautui osaksi valtion rakenteita ja lainsäädäntöä. Suomalaista perinnettä on kutsuttukin valtiofeministiseksi ja hyvinvointivaltiota naisystävälliseksi. (Julkunen 2010.)

Rakenteelliset valtaerot ovat tasoittuneet jonkin verran myös yhteiskunnan huipulla. Naisten osuutta eliittiasemissa politiikan, hallinnon, elinkeinoelämän, järjestöjen, joukkotiedotuksen, tieteen ja kulttuurin aloilla tutkinut Ilkka Ruostetsaari (2021) on havainnut naisten osuuden kaikissa näissä eliittiryhmissä kasvaneen kokonaisuudessaan 12 prosentista 35 prosenttiin vuosina 1991–2021. Naisten joukossa on myös yhä useammin niitä, joille on kasautunut useampia eliittiasemia. Myös naisten osuus suurituloisista on (hitaasti) kasvanut 1990-luvulta alkaen. Vuonna 2012 noin 29 prosenttia ylimmästä tulokymmenyksestä oli naisia ja ylimmässä prosentissa joka viides oli nainen. (Ravaska 2018.) Ylimmässä promillessa naisten osuus on jäänyt pienemmäksi. Vuonna 2016 naisia oli heistä joka kuudennes (Kantola & Kuusela 2019, 22).

Mikään tästä ei tarkoita, etteivät monet sukupuolierot, esimerkiksi sukupuoliset tuloerot ja hoivavastuun jakautuminen, loisi edelleen naisen asemaa heikentäviä rakenteellisia valtaeroja sukupuolten välille. Monet sukupuolittuneet hierarkiat uusintavat itseään sitkeästi ja vanhat muodot ovat korvautuneet uusilla. (Alasoini & Varje 2021; Jalovaara & Fasang 2020; Julkunen 2010; Kinnunen 2022; Kyyrä & Pesola 2020.) Sukupuolittuneet valtaerot toistavat itseään myös yhteiskunnan huipulla. Vaikka naisten osuus eliittiryhmissä on kasvanut, he ovat edelleen huomattavan aliedustettuina elinkeinoelämässä. Pääoma on edelleen tiukasti miesten hallinnassa, minkä merkitystä korostaa sen vallan voimistuminen viime vuosikymmeninä. (Ruostetsaari 2021.) Naiset ovat kuitenkin huomattavasti taloudellisesti itsenäisemmässä ja tasa-arvoisemmassa asemassa kuin viime vuosisadan alkupuolella.

Naisten taloudellisen nousun ja miehiä korkeammalle kouluttautumisen on arveltu johtavan ongelmiin pariutumismarkkinoilla, sillä naisille on tarjolla vähemmän samassa tai paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevia miehiä. Ajatus perustuu mieselättäjämalliin ja niin kutsuttuun *hypergamiseen* pariutumiseen, missä miehen sosioekonominen asema on korkeampi kuin naisen. Naisten ei oleteta kelpuuttavan kumppaneikseen itseään alempana olevia miehiä ja miesten taas ei oleteta valikoivan itseään ylempänä olevia naisia. Illouzin (2012, 77) mukaan tilanne hyödyttää miehiä, sillä naisten välinen kilpailu heistä kiristyy, mikä antaa heille enemmän valinnanvaraa. Tältä asiat varmaan näyttävätkin, mikäli niitä tarkastellaan vain kouluttautuneiden naisten näkökulmasta ja muut väestöryhmät lakaistaan maton alle.

Mikään ei kuitenkaan ole estämässä naisia pariutumasta alaspäin (tai miehiä ylöspäin). Tutkimus kertookin koulutuksellisen hypergamian olevan vähäisempää maissa, joissa naiset ovat kouluttautuneempia kuin miehet. Vastaavasti *hypogamiset* liitot, joissa *nainen* on korkeammin koulutettu, ovat yleisempiä. Tällaisissa liitoissa miehet ovat keskimäärin parempituloisia, mutta niissä parempituloisten naisten osuudet ovat silti suurempia kuin muissa liitoissa. Mieselättäjämallin murentuminen on raivannut tietä naiselättäjille. (Esteve ym. 2016.) Samankaltainen trendi on havaittavissa myös Suomessa, jossa koulutuksellinen hypogamia on jo pitkään ollut hypergamiaa yleisempää ainakin avoliitoissa. Ne eivät myöskään eroa hypergamisista avoliitoista eroriskin ja avioitumisen osalta. (Mäenpää 2015; vrt. Chudnovskaya & Kashyap 2020.)

Tasa-arvoistuminen muokkaa eri sosioekonomisissa asemissa olevien miesten ja naisten mahdollisuuksia pariutumismarkkinoilla. Eurooppalaisten maiden vertailussa on havaittu, että tasa-arvoisemmissa maissa kouluttautuneisuus vaikuttaa samansuuntaisesti avioliitossa olemisen todennäköisyyteen miehillä ja naisilla – korkeasti kouluttautuneet ovat useammin avioliitossa kuin matalasti kouluttautuneet – mutta sukupuolisesti eriarvoisissa maissa korkea kouluttautuminen heikentää naisen avioitumisen todennäköisyyttä. Sen sijaan miehen kouluttautuneisuudella ei

ollut merkitystä hänen avioitumisensa kannalta. (Kalmijn 2013.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että miehen sosioekonomisen aseman merkitys korostuisi tasa-arvoistumisen myötä, sillä hänen työllisyydellään ja tuloillaan on enemmän vaikutusta pariutumiseen sukupuolisesti eriarvoisissa maissa (Kalmijn 2011).

Hieman toisenlaisia tuloksia saadaan, kun tarkastellaan aikuisuudessaan koskaan pariutumattomia (ei avo/avioliittoa) ja oletetaan, etteivät vaikutukset ole lineaarisia. Heidän osuutensa aluksi kasvaa ja sitten vähenee sukupuolisesti tasa-arvoisen asenneilmapiirin myötä. Naisilla korkea koulutus kasvattaa pariutumattomuuden todennäköisyyttä mutta lähinnä maissa, joissa tasa-arvo on jäänyt puolitiehen. Miehillä pariutumattomuutta ennakoi matala kouluttautuneisuus, mutta sen negatiivinen vaikutus pienenee lineaarisesti tasa-arvon myötä. Toisin sanoen matalasti kouluttautuneilla miehillä on parhaimmat mahdollisuudet solmia avo/avioliitto tasa-arvoisissa maissa. Suomessa koskaan pariutumattomia on enemmän kuin muissa Pohjoismaissa, jotka ovat myös asenteiltaan tasa-arvoisempia. (Bellani ym. 2017.)

Miehet ja naiset ovat siis osoittaneet sopeutuvansa sukupuoliseen tasa-arvoon. Mieselättäjyys on menettänyt merkitystään ja naisille kelpaavat myös muut kuin eliittikumppanit. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että se olisi täysin kadonnut egalitaarisistakaan maista. Miehen sosioekonominen asema vaikuttaa edelleen voimakkaammin hänen pariutumiseensa kuin naisilla. Tämä korostuu taloudellisen eriarvoisuuden olosuhteissa. Aiemmin mainitussa eurooppalaisessa vertailussa koulutusryhmien välinen taloudellinen eriarvoisuus vahvisti kouluttautumisen vaikutusta avioitumiseen miehillä mutta ei naisilla (Kalmijn 2013). Gould ja Paserman (2003) tekevät samansuuntaisen havainnon Yhdysvalloista.

Sosioekonominen asema vaikuttaa pariutumiseen vahvemmin miehillä kuin naisilla myös Suomessa. Jalovaara ja Fasang (2020) ovat havainneet pariutumista ja perheellistymistä kuvaavien elämänpolkujen eriytyvän voimakkaammin tulojen mukaan miehillä kuin naisilla. Kaikista normatiivisimmalla eli vakaan avioliiton ja vanhemmuuden elämänpolulla olevat miehet ansaitsivat merkittävästi enemmän kuin muut miehet. Pienimmät tulot sen sijaan olivat lapsettomilla ja (lähes) koskaan pariutumattomilla. Naisten tulot olivat pienemmät kuin miesten kaikilla elämänpoluilla, mutta sukupuolten väliset tuloerot olivat suurimmat vakaan avioliiton ja vanhemmuuden polulla.

Samansuuntaisista sukupuolieroista kertovat myös muut suomalaistutkimukset. Nuoria aikuisia tutkineiden Sirniön ym. (2017) mukaan naisten ja miesten elämänpolut eriytyvät erityisesti matalasti kouluttautuneiden keskuudessa. Matalasti kouluttautuneet naiset solmivat parisuhteen ja saavat lapsia aikaisin ja heidän aikainen ja karikkoinen työmarkkinoille kiinnittymisensä vakautuu myöhemmällä iällä. Matalasti kouluttautuneet miehet taas pysyvät kumppanittomina ja lapsettomina, eivätkä he myöskään kiinnity työmarkkinoille. Toisessa tutkimuksessa on havaittu, että vaikka sosioekonominen asema vaikuttaa monin tavoin

samansuuntaisesti avo/avioliiton solmimiseen miehillä ja naisilla, työttömyys heikentää miesten mahdollisuuksia enemmän kuin naisten. Naisilla työttömyys saattoi jopa tehdä liiton solmimisesta todennäköisempää. (Jalovaara 2012.) Miehillä sosioekonominen huono-osaisuus ja kumppanittomuus siis kasautuvat vahvemmin kuin naisilla.[90]

Näistä tutkimuksista piirtyy kaksijakoinen kuva sukupuolisista valtasuhteista suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa mieselättäjämalli on murentunut ja sukupuoliset valtaerot yhteiskunnallisella kentällä ovat kaventuneet. Sosioekonomisesti ja pariutumisen/perheellistymisen kannalta parhaimmassa asemassa ovat edelleen miehet, mutta samaan aikaan huono-osaisuus myös kasautuu heillä enemmän kuin naisilla. Miehet ovat elämänmahdollisuuksiensa osalta eriarvoisempi ryhmä kuin naiset. Tällä on implikaatioita myös sukupuolisten valtasuhteiden osalta. Mitä alemmas yhteiskunnallisessa hierarkiassa mennään, sitä heikommaksi miesten yhteiskunnallinen valta-asema suhteessa naisiin muuttuu. Yhteiskunnan pohjalla sukupuoliset valtasuhteet voivat olla myös päinvastaiset.

Lähestyn sukupuolisia valtasuhteita Marcia Guttentagin ja Paul Secordin (1983) sukupuolijakaumateorian valossa. He erottelevat kaksi vallan muotoa, *rakenteellisen* ja *dyadisen*. Rakenteellisessa vallassa on kyse taloudellisesta ja poliittisesta vallasta, dyadisessa vallassa taas pariutumismarkkinoilla vallitsevista valtasuhteista. Kun sukupuolijakaumat ovat epäsymmetriset, vähemmistössä olevalla sukupuolella on enemmän dyadista valtaa kuin toisella. Yhteiskunnassa vallitsevat sukupuoliset valtasuhteet ja sukupuoliroolit muodostuvat erilaisista rakenteellisen ja dyadisen vallan kombinaatioista. Olennaista teoriassa on se, miten molemmat vallan muodot rajoittavat toisiaan ja vaikuttavat sukupuolten välillä vallitseviin seksuaalisiin konflikteihin.

Guttentagin ja Secordin mukaan patriarkaalisessa yhteiskunnassa, jossa rakenteellinen valta on miesten käsissä, seksuaalinen kulttuuri ja sukupuoliroolit vaihtelevat dyadisten valtasuhteiden mukaan: a) Kun miehet ovat vähemmistössä ja heillä on enemmän dyadista valtaa kuin naisilla, heillä on taipumus omaksua irtosuhteita ja sitoutumattomuutta korostava käyttäytymismalli. Parisuhteet ovat epävakaita ja avioituminen vähäistä. Lapsia hankitaan vähemmän ja naisten yksinhuoltajuus yleistyy. Vallalla on salliva mutta naisia esineellistävä seksuaalinen kulttuuri. b) Kun miehillä on vähemmän dyadista valtaa, he ovat valmiita sitoutumaan ja panostamaan parisuhteisiin. Parisuhteet ovat vakaampia ja avioituminen yleistä. Lapsia hankitaan enemmän ja kasvatetaan ydinperheissä. Naisilla on enemmän valinnanvaraa pariutumismarkkinoilla, mutta miehet pystyvät rajoittamaan heidän seksuaalisuuttaan ja vallalla on monogamiaa ja naisten neitseellisyyttä ihannoiva seksuaalinen kulttuuri.

90 Yksi poikkeus tähän voi olla aikainen eläköityminen. Marika Jalovaaran (2012) tutkimuksessa heikoin parisuhteen solmimisen todennäköisyys oli työkyvyttömien ja piilotyöttömien ryhmään kuuluvilla, mihin sukupuolella ei ollut vaikutusta. (Ks. myös Kinnunen ja Kontula 2021.)

Teoria on saanut runsaasti empiiristä tukea tilastollisesta tutkimuskirjallisuudesta (joskaan ei täysin johdonmukaisesti [e.g. Dollar 2015]), mutta tulokset ovat herättäneet myös hienojakoisempaa keskustelua siitä, miten sukupuolijakaumat vuorovaikuttavat biologian ja yhteiskunnallisten olosuhteiden kuten kulttuuristen perinteiden ja luokkarakenteen kanssa. Guttentagin ja Secordin teoria ei ole myöskään ainoa teoria epäsymmetrisistä sukupuolijakaumista. (Katsauksia ja keskustelua tarjoavat Carbone & Cahn 2014; Hagen & Scelza 2024; Pedersen 1991; Stone 2019; suomalaisen tutkimuksen osalta, ks. Lainiala & Miettinen 2013; Pettay ym. 2021). Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin kiinnostunut lähinnä teorian rakenteellisen ja dyadisen vallan kaksijaosta, mitä hyödynnän analysoidakseni sukupuoliroolien sosiaalista logiikkaa. Ne tarjoavat hienojakoisen tavan lähestyä niihin linkittyviä valtasuhteita sukupuolisen tasa-arvoistumisen kontekstissa.

Oletuksenani on se, että sukupuolten väliset *rakenteelliset* valtaerot ovat kaventuneet, joskaan eivät kadonneet, tasa-arvoistumisen myötä. Olennaisesti naiset eivät ole enää taloudellisesti riippuvaisia ja alisteisia miehille, ainakaan samassa määrin kuin aiemmin, mikä on kasvattanut heidän valtaansa pariutumismarkkinoilla. Miehillä ei ole enää mahdollisuuksia kontrolloida heidän pariutumistaan ja seksuaalisuuttaan, mikä on antanut heille valtaa päättää niistä itse. Seksuaalisen autonomian myötä naisten mahdollisuudet hyödyntää *dyadista* valta-asemaansa ovat siis kasvaneet. Naisilla on myös enemmän dyadista valtaa kuin miehillä, sillä heillä on paremmat mahdollisuudet pariutua ja perheellistyä (ks. alla). Sukupuoliroolien logiikka toteutuu siis uusissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa, joissa miehillä on enemmän *rakenteellista* valtaa ja naisilla enemmän *dyadista* valtaa.

Sukupuolisten valtasuhteiden kehystäminen tällä tavoin mahdollistaa myös omien näkemysteni erottamisen joissain antifeministisissä miesliikkeissä vallitsevista näkemyksistä, joiden mukaan naisilla on *kokonaisuudessaan* enemmän valtaa kuin miehillä, sillä heillä on enemmän arvoa pariutumismarkkinoilla. Suomessa tällaista näkemystä on edustanut erityisesti Henry Laasanen, joka argumentoi teoksessaan *Naisten seksuaalinen valta* (2008), että miesten välinen kilpailu vallasta ja resursseista hyödyttää naisia, sillä naiset voivat kilpailuttaa miehet keskenään ja valikoida sitten itselleen parhaimman. Miesten rakenteellinen valta-asema on siis näennäinen ja palvelee viime kädessä naisia.

Laasasen argumentin keskeisin ongelma on siinä, että se tekee rakenteellisesta vallasta alisteista dyadiselle, vaikka yksilön mahdollisuudet hyödyntää dyadista valtaa riippuvat siitä, missä määrin hänellä on rakenteellista valtaa. Naiset voivat hyödyntää dyadista valtaansa vain silloin, kun he ovat seksuaalisesti autonomisia, mikä taas on mahdollista vain mikäli he ovat rakenteellisen valta-asemansa puolesta sellaisissa olosuhteissa, missä he voivat itse päättää pariutumisestaan. Tällainen tilanne ei vallitse patriarkaalisissa yhteiskunnissa, missä miehet pystyvät

kontrolloimaan naisten seksuaalisuutta. Naisista tulee tällaisissa yhteiskunnissa enemmän tai vähemmän miesten omaisuutta.[91]

Toiseksi, vaikka miehillä on suurempi risti päätyä parisuhteiden ja perheellistymisen ulkopuolelle, valtaosa heistä kuitenkin pariutuu tai perheellistyy, minkä lisäksi heillä on paremmat tulot kuin kumppaneillaan (Jalovaara & Fasang 2020). Lopputuloksena on tilanne, missä valtaosa miehistä ja naisista on parisuhteissa, missä miehillä on keskimäärin enemmän rakenteellista valtaa.[92] Naiset voivat toki hyötyä miestensä tuloista mutta vain epäsuorasti, mikä kertoo pikemminkin taloudellisesta riippuvaisuudesta kuin valta-asemasta suhteessa miehiin.[93] Miehen elätettäväksi heittäytyminen ei olekaan naisten valtaosan ensisijainen vaihtoehto, vaan siihen ryhtyvät lähinnä naiset, joiden mahdollisuudet työmarkkinoilla ovat heikot (Jalovaara 2012).

Miesten ja naisten pariutumismieltymykset eivät myöskään eroa niin paljon toisistaan kuin Laasanen kuvittelee. Hän ammentaa evoluutiopsykologisista teorioista, joiden mukaan miehet tavoittelevat viehättäviä naisia ja naiset taas miehiä, jotka ovat korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa. Vaikka nämä mieltymyserot tulevat esiin monissa tutkimuksissa (Abramova ym. 2016; Feingold 1990; 1992a; Walter ym. 2020), ne ilmenevät lähinnä silloin, kun ihmiset kuvailevat ihannekumppaniaan tai arvioivat kumppaniehdokkaita online-deittailualustoilla. Oikeissa kohtaamisissa ja parisuhteissa sukupuolieroa mieltymyksissä ei ole.[94] Molemmille sukupuolille kumppanin viehättävyys on tärkeämpi ominaisuus kuin hänen ansaintapotentiaalinsa, mikä herättää vain vähän kiinnostusta. (Eastwick ym. 2014; Eastwick ym. 2024.) Tämä ei tue näkemystä heteroseksuaalisesta pariutumisesta vaihtokauppana, missä nainen vaihtaa kauneutensa miehen yhteiskunnalliseen asemaan (ks. myös McClintock 2014).

Olen kuitenkin Laasasen kanssa samaa mieltä siitä, että naisilla on enemmän seksuaalista valtaa kuin miehillä, mikä erottanee omat näkemykseni useimmista feministisistä näkemyksistä, joissa naisen seksuaalinen rooli nähdään yksinomaan alisteisena miehille ja seksuaalisessa portinvartijuudessa ei nähdä valtaa (e.g. Sanchez ym. 2012). Käytän kuitenkin mieluummin dyadisen vallan käsitettä paitsi mukaillakseni Guttentagin ja Secordin teoriaa myös korostaakseni, että kyse ei ole

91 Laasanen myöntää, että ”[j]otta ylipäätään voidaan puhua markkinoista, ihmisten on oltava suhteellisen vapaita tekemään omaa seksuaalisuuttaan koskevia päätöksiä” (Laasanen 2008, 77), mutta ei juurikaan käsittele sitä kysymystä, millaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa tämä toteutuu.

92 Myös Laasanen itse huomioi, että ”[n]aisten seksuaalisen vallankäytön mahdollisuudet parisuhteessa [ovat] paljon rajallisemmat kuin pariutumismarkkinoiden kontekstissa” (Laasanen 2008, 204–205).

93 Se, että osapuolelta A siirtyy resursseja osapuolelle B, ei välttämättä tarkoita, että osapuolella B on valtaa osapuoleen A. Mikäli näin olisi, pitäisi myös väittää, että lapset ovat valta-asemassa suhteessa vanhempiinsa, sillä vanhemmat elättävät lapsiaan, tai että työttömät ovat valta-asemassa suhteessa työssäkäyviin, sillä työssäkäyvät elättävät työttömiä (ks. Wright 1994, 55–61).

94 Tämä kertoo myös erosta niin kutsuttujen *lausuttujen* ja *paljastuneiden* mieltymysten välillä: se, mitä miehet ja naiset sanovat tai kuvittelevat haluavansa kumppaniltaan, ei ennusta sitä, kenestä tai mistä ominaisuuksista he tosi asiassa kiinnostuvat. Parinvalintatutkimuksen valossa näyttää siltä, etteivät ihmiset tiedä kovin hyvin, mitä he haluavat, mikä ei psykoanalyyttisen teorian valossa ole kovin yllättävää. (Tästä debatista tarkemmin, ks. Eastwick & Finkel 2008; Eastwick ym. 2014; Eastwick ym. 2019; Eastwick ym. 2024; Fletcher ym. 2020.)

vain seksistä vaan myös pariutumisesta ja perheellistymisestä. Näkemykseni eivät kuitenkaan ole vielä vakuuttavia, sillä en ole vielä osoittanut miehillä olevan heikommat mahdollisuudet pariutua ja perheellistyä kuin naisilla. Siirryn tähän seuraavassa osiossa.

Miesten ylijäämä

Guttentag ja Secord (1983) olettavat, että mikäli rakenteelliset valtaerot olisivat päinvastaiset, naiset käyttäytyisivät miesten tavoin. He joko suosisivat irtosuhteita ja esineellistäisivät miehiä tai sitoutuisivat ja rajoittaisivat miesten seksuaalisuutta dyadisista valtasuhteista riippuen. Tämän perusteella voisi kuvitella, että tasa-arvoistuminen ja rakenteellisten valtaerojen kaventuminen olisi muovannut sukupuolirooleja myös seksuaalisella areenalla. Tässä osiossa argumentoin, että näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Mies on pariutumismarkkinoilla yhä subjekti/kilpailija ja nainen objekti/portinvartija, eikä tämä perusasetelma ole muuttunut samassa määrin kuin yhteiskunta on muutoin tasa-arvoistunut. Sukupuoliroolit ilmentävät voimakasta inertiaa, joka uusintaa ja sopeuttaa ne muuttuneisiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin.

Raija Julkusen mukaan sukupuoliroolien sitkeydessä on kyse on julkisen ja yksityisen välisestä rajanvedosta: ”Naiset ovat hyvin tarkkoja siitä, että heitä pidetään julkisessa puheessa ja julkisilla elämänalueilla samanarvoisina ihmisinä miesten kanssa”, mutta ”yksityiseksi ja yksilölliseksi käsitetty – parisuhteet, seksuaalisuus, perhe, koti ja oma tyyli – eristetään sellaisesta normatiivisesta paineesta, joka tasa-arvovaatimuksesta tuntuu seuraavan” (Julkunen 2010, 282). Myös Illouz (2012, 184–196) löytää haastatteluaineistostaan vastaavanlaisen ristiriidan tasa-arvoideologian ja seksuaalisuuden välillä. ”Poliittinen korrektius” tappaa erotiikan ja tuottaa epävarmuutta seksuaalisen vuorovaikutuksen säännöistä. Samaan aikaan, kun tasa-arvoistuminen hävittää sukupuolieroja julkisilla ja yhteiskunnallisilla areenoilla, ne uusintavat itseään sitkeästi yksityisessä ja seksuaalisessa elämässä. (Ks. myös Eaton & Rose 2011; Regnerus 2017, 48–54.)

Mieselättäjämalli on siis voinut murentua, mutta miehet löytävät silti itsensä subjektin/kilpailijan asemasta pariutumismarkkinoilla. Tämän taustalla on rakenteellisia ja biologisia tekijöitä, joista korostan *epäsymmetrisiä sukupuolijakaumia* ja *sosioseksuaalisia sukupuolieroja*.[95] Ensimmäisessä on kyse pariutumismarkkinoilla tarjolla olevien kumppanien lukumääräisestä epäsuhtaisuudesta sukupuolten välillä ja toisessa sukupuolieroista seksivietissä ja irtosuhteissa. Molemmat taustatekijät kiristävät miesten välistä kilpailua naisista pariutumismarkkinoilla ja uusintavat näin sukupuolirooleja. Sukupuoliroolit voivat

95 Käytän tässä ”sosioseksuaalisen” termiä epämääräisemmässä merkityksessä kuin pariutumisen ja seksuaalisuuden tutkimuksessa, jossa sillä viitataan niin kutsuttuun ”sosioseksuaaliseen orientaatioon”, joka viittaa siihen, missä määrin ihmiset haluavat irtosuhteita tai oheissuhteita.

myös itsessään vahvistaa sukupuolijakaumien epäsymmetrisyyttä ja sosioseksuaalisia sukupuolieroja itseään voimistavassa kehässä. Joka tapauksessa sukupuolittunut kilpailuasetelma heikentää miesten mahdollisuuksia pariutua/perheellistyä ja sulkee osan heistä ulos pariutumismarkkinoilta.

Sukupuolijakaumien epäsymmetrian tuottaa ensinnäkin se, että miehiä syntyy globaalisti vähän enemmän kuin naisia. Sukupuolijakaumat kuitenkin tasoittuvat keski-iässä ja kääntyvät päinvastaisiksi vanhemmissa ikäluokissa miesten suuremman kuolleisuuden vuoksi. (Dyson 2012.) Sama ilmiö on havaittavissa myös Suomessa, missä nuoria miehiä on vähän enemmän kuin nuoria naisia. Erityisen miesvaltaisia nuorten sukupuolijakaumat ovat maaseudulla ja maan pohjois- ja itäosissa. Nuoret naiset taas ovat enemmistössä joissain kaupunkikeskuksissa ja eteläosissa. Melkein puolet 20–29-vuotiaista asuu miesvoittoisilla alueilla. (Lainiala & Miettinen 2013.)

Miehillä on globaalisti myös taipumus suosia nuoria naisia ja naisilla taas samanikäisiä tai vanhempia miehiä. Ikäerot parisuhteissa ovat kuitenkin pienemmät sukupuolisesti tasa-arvoisemmissa maissa. (Conroy-Beam & Buss 2019; Walter ym. 2020.) Suomalaisen tutkimuksen mukaan toivotun seksikumppanin ikähaarukka liikkuu oman iän ympärillä miehillä ja naisilla, mutta miehet ovat yleisesti ottaen joustavampia ikätoiveissaan ja venyttävät haarukkaa pidemmälle nuoriin ikäluokkiin kuin naiset. Naisilla toivottu kumppani ikääntyi keskimäärin 4,5 kuukautta jokaista naisen omaa ikävuotta kohden. Miehillä vastaava luku oli vain kaksi kuukautta, eli he säilyttävät kiinnostuksensa nuoriin kumppaneihin ikääntyessään. Heteromiehet eivät kuitenkaan pystyneet toteuttamaan toiveitaan nuorista kumppaneista yhtä hyvin kuin homomiehet. (Antfolk 2017.)

Miesten ikämieltymyksissä ei ole kyse vain nuoruuden ihannoinnista vaan myös naisten hedelmällisyydestä, joka alkaa laskea aiemmin kuin miehillä. Kramer ja Jones (2023) havaitsivat online-deittailututkimuksessaan, että lapsettomille ja lapsia haluaville miehille ikä oli tärkeämpi parinvalinnan kriteeri kuin muille miehille ja he suosivat nuorempia naisia. Lapsettomuudella tai lasten haluamisella ei sen sijaan ollut merkittäviä vaikutuksia naisten mieltymyksiin. Sukupuolisten hedelmällisyyserojen on nähty suosivan miehiä pariutumismarkkinoilla, sillä ne mahdollistavat heille laajemman aikaikkunan kumppanin etsinnälle (Illouz 2012, 74–78). Ne kuitenkin myös kiristävät kilpailua nuorista naisista.

Miesten ja naisten lukumääräiset erot ja ikämieltymykset luovat nuoria naisia suosivat pariutumismarkkinat, joilla nuorille naisille on enemmän kysyntää kuin nuorille miehille. Naiset aloittavatkin seksielämän ja seurustelun vähän nuorempina kuin miehet (Kontula 2017a).[96] Nuoret naiset ovat myös useammin parisuhteessa tai käänteisesti harvemmin sinkkuja kuin nuoret miehet. Vuonna 2015 sinkkujen osuudet nuorten ikäluokissa 20–24, 25–29 ja 30–34 olivat miehillä 43,1, 32,0 ja 21,3

96 Aiemmin naiset ovat myös hankkineet ensimmäisen avo/aviopuolisonsa nuorempana kuin miehet, mutta nuoremmissa kohorteissa tämä on lykkääntynyt ja sukupuoliero on tasoittunut (Pulkkinen ym. 2023).

prosenttia, kun taas naisilla vastaavat osuudet olivat 30,2, 18,2 ja 17,2 prosenttia. Sukupuolierot sinkkujen osuuksissa tasoittuvat ihmisten ylittäessä 35. ikävuoden ja kääntyvät päinvastaisiksi joskus 50. ikävuoden jälkeen. (Kontula 2016a, 30–31.) Miehet siis kohtaavat pariutumismarkkinoiden kilpailupaineet nuorina, naiset taas vanhempina.

Sukupuolijakaumien epäsymmetriat tulevat konkreettisesti esiin Eckhardin ja Stauderin (2018) tutkimuksessa, joka analysoi alueellisten pariutumismarkkinoiden vaikutusta parisuhteiden muodostumiseen Saksassa. He käyttävät kahta mittaria kuvaamaan pariutumismarkkinoiden olosuhteita. Ensimmäinen mittari kuvaa potentiaalisten kumppanien ”saatavuutta” (*availability*) ja muodostuu potentiaalisten kumppanien iällä, parisuhdestatuksella ja muilla tekijöillä painotetuista sukupuolijakaumista. Toinen mittari taas kuvaa pariutumismarkkinoiden ”tiheyttä” (*density*) ja muodostuu potentiaalisten kumppanien osuudesta alueen väestöstä. Se siis mittaa sitä, kuinka helposti he ovat kohdattavissa ja löydettävissä muiden ihmisten joukosta.

Potentiaalisten kumppanien saatavuus vaihtelee elämänkulun eri vaiheissa. Saatavuus on parhaimmillaan nuorena mutta laskee tasaisesti ihmisten pariutuessa ja poistuessa pariutumismarkkinoilta. Elämänkulun keskivaiheilla saatavuus lähtee taas kasvuun parisuhteiden purkautumisen vauhdittamana. Loppuvaiheessa ikääntyvien miesten ja naisten kuolleisuuserot aiheuttavat toisistaan eriytyvät trendit, missä saatavuus nousee miehillä ja laskee naisilla. Pariutumismarkkinat ovat kuitenkin saatavuuden kannalta suosiollisemmat naisille elämänkulun alkuvaiheessa ja puolivälissä.[97] Sen sijaan pariutumismarkkinoiden tiheydessä ei ollut sukupuolieroja saatavuus huomioiden. Potentiaaliset kumppanit ovat helposti kohdattavissa ja löydettävissä nuorena, mutta tämä vaikeutuu nopeasti.

Tutkijat myös havaitsivat, että miehillä parisuhteiden solmimisen todennäköisyyteen vaikutti erityisesti kumppanien saatavuus ja naisilla taas pariutumismarkkinoiden tiheys, minkä he arvelevat johtuvan sukupuolijakaumien miesvaltaisuudesta. Koska miehistä on ylitarjontaa, saatavuus ei rajoita naisten pariutumismahdollisuuksia. Sen sijaan miehet kohtaavat pariutumismarkkinoilla enemmän niukkuutta, minkä takia heidän mahdollisuuksiaan määrittää voimakkaammin kumppaneiden saatavuus. Vastaava tutkimus Suomessa odottaa vielä tekijäänsä. Lainiala ja Miettinen (2013) ovat kuitenkin havainneet, että miesvaltaiset sukupuolijakaumat vähentävät avo/avioliittoja nuorilla miehillä, mutta sukupuolijakaumilla ei ollut vastaavaa vaikutusta nuorilla naisilla. Sen sijaan miesvaltaiset sukupuolijakaumat lisäsivät lasten hankintaa, mikä on Guttentagin ja Secordin (1983) teorian mukainen tulos (ks. myös Pettay ym. 2021).

97 Kumppanien saatavuudessa havaittiin myös syntymäkohorttien välisiä eroja, mihin vaikuttivat syntyvyystrendit, jotka vaikuttivat syntymäkohorttien suuruuteen, ja parisuhteiden epävakaistuminen, joka parantanut kumppanien saatavuutta. Kokonaisuudessaan pariutumismarkkinat ovat olleet suosiollisemmat 1970-luvulla syntyneille kuin vanhemmille kohorteille. (Eckhard & Stauder 2018.)

Sukupuolijakaumien epäsymmetrioihin ja kumppanien saatavuuteen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset, kuten syntyvyystrendit ja parisuhteiden epävakaistuminen (Eckhard & Stauder 2018). Yksi näistä muutoksista on ollut heteronormin löystyminen. Sillä on kuitenkin ollut sukupuolittunutta kilpailuasetelmaa vahvistava vaikutus, sillä se on koskenut vain naisia. Nuoret naiset raportoivat aiempaa useammin omaavansa kiinnostusta miesten lisäksi myös naisiin. Vuonna 2015 heidän osuutensa nuorista naisista oli yltänyt jo 35 prosenttiin. Halut myös muuttuvat käyttäytymiseksi, sillä viidesosalla oli ollut seksikokemus toisen naisen kanssa. (Kontula 2016c.) Mikäli naiset myös solmivat useammin parisuhteita keskenään, muutos on kiristänyt miesten välistä kilpailua naisista pariutumismarkkinoilla.

Kilpailua kiristävät myös sosioseksuaaliset sukupuolierot, jotka koskevat miesten vahvempaa seksiviettiä ja mieltymystä irto- ja oheissuhteisiin. Laajat meta-analyysit kertovat, että miehet haluavat enemmän seksiä, he ajattelevat ja fantasioivat seksistä useammin, kuluttavat enemmän pornoa ja masturboivat useammin kuin naiset. Miehet ovat myös naisia halukkaampia irtosuhteisiin ja parisuhteen ulkopuolisiin seksisuhteisiin. Miehet ovat myös valmiimpia seksiin tuntemattoman kumppanin kanssa, johon heillä ei ole tunnesidettä. Nämä sukupuolierot säilyvät (osin pienempinä) myös sukupuolisesti tasa-arvoisissa maissa. (Frankenbach ym. 2022; Petersen & Hyde 2010.) Vastaavia tuloksia on saatu myös kansallisista kyselytutkimuksista (Hakim 2015).

Myös suomalaiset FINSEX-kyselytutkimukset kertovat samasta ilmiöstä. Osmo Kontula (2009, 224–227) on listannut näiden tutkimusten merkittävimmät sukupuolierot: miehet ovat seksuaalisesti halukkaampia ja aloitteellisempia, suhtautuvat innokkaammin seksielämän aloittamiseen ja kokevat sen nautinnollisemmaksi, saavat enemmän orgasmeja, masturboivat useammin ja aloittavat sen nuorempana, kuluttavat enemmän pornoa, suhtautuvat myönteisemmin irtosuhteisiin ja maksavat seksistä useammin kuin naiset. Miehet kokevat myös useammin ”seksuaalista puutetta” ja naisten joukosta löytyy taas enemmän niitä, jotka harrastavat useammin seksiä kuin haluaisivat. ”Suunnilleen joka toinen mies oli tuntenut seksuaalista halua merkittävästi useammin kuin heillä oli ollut yhdyntöjä, naisista vastaavasti suunnilleen joka viides. Naisista toisaalta reilu kymmenesosa oli ryhtynyt yhdyntöihin, vaikka siihen ei olisi ollut erityisempää halua.” (Kontula 2016b.)

Hakimin (2011; 2015) mukaan pariutumismarkkinoilla vallitseekin ”miesten seksivaje” (*male sex deficit*): miehet haluaisivat enemmän seksiä kuin sitä on tarjolla. Tilanne hyödyttää hänen mukaansa naisia, sillä miesten seksivaje kasvattaa naisten eroottista pääomaa. Eroottinen pääoma taas toimii kilpailuvalttina pariutumismarkkinoilla mutta myös muissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. Se on käännettävissä muiksi pääoman muodoiksi, mistä selkeimpänä esimerkkinä toimii seksityö. Toisaalta eroottisen pääoman käyttö on stigmatisoitua ja patriarkaalisen

vallankäytön kohteena. Miehet pyrkivät rajoittamaan naisten mahdollisuuksia hyödyntää eroottista pääomaansa.

Toisaalta on esitetty myös tulkintoja, joiden mukaan ehkäisymenetelmät ja seksuaalinen vallankumous ovat tehneet pariutumismarkkinoista enenevissä määrin irtoseksin markkinat, mikä on kallistanut seksuaalisten valtasuhteiden vaakaa miesten puolelle. Konservatiivinen sosiologi Mark Regnerus (2017) väittää seksin irtautuneen sitoumuksista ja pariutumismarkkinoiden jakautuneen seksi- ja avioliittomarkkinoihin. Seksistä on hänen mukaansa tullut ”halpaa”, sillä se ei enää edellytä sitoutumista ja sen sisältämiä velvollisuuksia. Tämä on hyödyttänyt miehiä, joiden ei enää tarvitse sitoutua ja panostaa parisuhteisiin seksin vastineeksi. Naisten asema on vastaavasti heikentynyt, mistä kertovat heidän epätyydyttävät kokemuksensa parisuhteista. (Ks. myös Hakim 2011; Illouz 2012; Perry 2022.)

Seksuaalisen vallankumouksen pitkäkantoiset seuraukset ovat näkyvissä myös Suomessa. Erityisesti naiset ovat raportoineet yhä useammista seksikumppaneista ja sukupuolierot seksikumppaneiden määrissä ovat kaventuneet (Kontula 2017b).[98] Kontula raportoi, että ”lähes joka toisella alle 35-vuotiaalla miehellä ja naisella on ollut siihen ikään mennessä vähemmän kuin viisi kumppania. Toisaalta molemmista sukupuolista noin 30 prosentilla on ollut tähän ikään mennessä vähintään 10 kumppania” (emt.). Lisäksi seksielämän ja vakituisen seurustelun keskimääräiset aloitusiät putosivat 1970-luvulle asti, minkä jälkeen ne ovat pysytelleet 16–18 vuoden välimaastossa (Kontula 2017a). Seksuaalisen kulttuurin muutoksesta kertoo myös seksin monimuotoistuminen ja seksuaalisten asenteiden liberalisoituminen (Kontula 2017cd).

Tilastot kertovat kuitenkin myös vakituisten parisuhteiden ja niiden arvostuksen säilymisestä. Vaikka ensimmäinen avo/avioliitto solmitaan aiempaa vanhempana, vakituinen parisuhde on säilyttänyt suosionsa valtaosan parisuhdemuotona. Avoliitot ovat yleistyneet, mikä on syönyt avioliittojen ja erillissuhteiden suosiota. Myöskään parisuhdeihanteissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenien aikana. Ne kertovat pikemminkin sitovampien parisuhteiden arvostuksen kasvusta kuin vähentymisestä. (Kontula 2016a, 26–44.) Tätä kuvastaa myös uusien seksisuhteiden solmimisen vähentyminen viime vuosina (Kontula 2017b). Myös asenteet uskottomuutta kohtaan ovat kiristyneet ja parisuhteen ulkopuoliset suhteet vähentyneet (Kontula 2017e).

Pariutumismarkkinat eivät myöskään vaikuta muuttuneen erityisen suosiollisiksi miesten näkökulmasta ainakaan nuoremmissa ikäluokissa. Uusien seksisuhteiden solmiminen on vähentynyt nuorilla miehillä. Niiden miesten osuus, jotka raportoivat vähintään kahdesta seksikumppanista viimeisen vuoden aikana, vähentyi 20-vuotiailla 40 prosentista 20 prosenttiin ja 30-vuotiailla 25 prosentista 15 prosenttiin vuonna 2015. Naisilla nämä osuudet olivat suuremmat eikä vastaavaa vähentymistä

98 Kuten Kontula huomauttaa, sukupuolierot seksikumppanien määrissä eivät voi olla suuria. Sukupuolieron kaventuminen kertonee myös aiempaa rehellisemmästä raportoinnista. (Raportointivääristymistä seksikyselyissä, ks. Frankenbach ym. 2022; Petersen & Hyde 2011; Touraille & Ågmo 2024.)

ole tapahtunut. Nuoret naiset raportoivat lisäksi miehiä useammin ainakin yhdestä uudesta seksikumppanista viimeisen vuoden aikana. Kokonaisuudessaan nuorilla naisilla on siis ollut enemmän uusia seksikumppaneita kuin nuorilla miehillä. (Kontula 2017b.) Lisäksi nuorten miesten parisuhdeihanteissa on tapahtunut siirtymä sitoutuneita parisuhteita arvostavampaan suuntaan ja monta suhdetta haluavien osuus on pienentynyt. Sinkkumiehet ovat myös halukkaampia sitoutumaan kuin sinkkunaiset. (Kontula 2016a, 40–41.)

Mikään tästä ei tue sitä väitettä, että pariutumismarkkinoista olisi tullut miesten seksimarkkinat. Regnerus ja muut kriitikot ovat kuitenkin sikäli oikeassa, että sinkkumiehet ovat seksielämänsä suhteen polarisoituneita. Yhdet solmivat useita irtosuhteita ja välttelevät sitoutumista siinä, missä toiset jäävät vaille seksuaalisia suhteita. Kyselytutkimukset, joissa on kartoitettu ihmisten antamia syitä sinkkuudelleen, osoittavat miesten selittävän sinkkuuttaan naisia useammin irtosuhteiden suosimisella ja sitoutumisen välttelyllä, mutta toisaalta he raportoivat myös vähän useammin ”heikoista flirttailutaidoista” tai vaikeuksista herättää kiinnostusta potentiaalisissa kumppaneissa. (Apostolou ym. 2020; Apostolou ym. 2021.) Suomalaisessakin tutkimuksessa on havaittu parisuhteettomien miesten jakautuvan yhtäältä seksuaalisesti aktiivisiin ja toisaalta niihin, jotka eivät ole koskaan olleet yhdynnässä (Kinnunen & Kontula 2021).

Yksi irtosuhteiden yleistymistä korostavan narratiivin keskeisimmistä kulmakivistä on online-deittailualustojen väitetty parisuhteita epävakaistava vaikutus. Regnerus väittää, että niistä on tullut irtosuhteita suosiville miehille ”tehokas halvan seksin kuljetusjärjestelmä” (Regnerus 2017, 72, oma käännös). Tämä ei ole uskottavaa, sillä online-deittailualustat ovat huomattavan naissuosiolliset. Tätä havainnollistaa erityisesti Aldanan ja Salazarin (2024) espanjalainen Tinder-tutkimus. He loivat keinotekoisia deittiprofiileja, jotka olivat viehättävyydeltään ja sisällöltään mahdollisimman samanlaisia mutta erosivat sukupuolen ja rodun perusteella. Valkoisen heteronaisen ”swaippauksista” 54,23 prosenttia johti ”matchiin” ja 32,69 prosenttia keskusteluihin, valkoisen heteromiehen vastaavat luvut taas olivat 7,5 ja 1,15 prosenttia. Miesten on siis vaikea saada huomiota online-deittailualustoilla. Ne saattavat kuitenkin toimia seksin kuljetusjärjestelminä homomiehille. Valkoinen mies sai samalla profiililla merkittävästi enemmän huomiota toisilta miehiltä. Swaippauksista 28,65 prosenttia johti matchiin ja 11,35 prosenttia keskusteluihin. Miehet saivat myös enemmän huomioita toisilta miehiltä kuin naiset toisilta naisilta.[99] (Ks. myös Abramova ym. 2016; Dinh ym. 2022; Egebark ym. 2021; Jonason & Thomas 2022; Neyt ym. 2019.)

Aldanan ja Salazarin tutkimuksessa miesten ja naisten profiilit oltiin tehty mahdollisimman samankaltaisiksi. Käytännössä epäsymmetrinen kilpailuasetelma on vahvempi, sillä miehet arvioidaan keskimäärin vähemmän haluttaviksi ja

99 Kiinnostavana yksityiskohtana miehille vastanneiden naisten keskuudessa oli transnaisten yliedustus. Valkoisen miehen kanssa keskustelun aloittaneista naisista yksi kuudesta oli transnainen ja mustan miehen kanssa keskustelun aloittaneista kaikki olivat transnaisia.

viehättäviksi kuin naiset. Kreager ym. (2014) ovat tutkineet deittisivustoa, millä käyttäjät arvioivat toisten käyttäjien profiilien haluttavuutta (*attractiveness*), ja havainneet miesten profiilien saavan keskimäärin huonommat pisteet naisilta kuin päinvastoin. Naisten profiilit jakautuivat tasaisemmin skaalan keskitason ympärille siinä, missä miesten profiilit kasautuivat keskitason alapuolelle. Naiset siis arvioivat suurimman osan miehistä olevan alle keskitasoa. Nämä tutkimukset kertovat siitä, että naiset ovat online-deittailualustoilla huomattavasti valikoivampia kuin miehet. Sukupuoliset valikoivuuserot tulevat esiin myös kasvokkaisissa kohtaamissa mutta vähäisempinä. Syyt ovat toisaalta samat, eli naiset eivät pidä miehiä tarpeeksi viehättävinä. (Fletcher ym. 2014.)

Pariutumismarkkinat suosivat siis naisia, jotka ovat vaativampia ja valikoivampia kuin miehet. Kuten Schmitz (2017) muotoilee, naisilla on ”suosiollisempi mahdollisuuksien rakenne” (emt., 147, oma käännös). Se on tosin myös ikäsidonnainen, sillä se heikkenee naisilla ja vahvistuu miehillä ikävuosien kertyessä (emt., 145–154; ks. myös Bruch & Newman 2018; Rudder 2014). Kuten edellä on nähty, tämä vastaa myös muutosta sinkkujen osuuksissa. Nuorista miehistä sinkkuina on suurempi osuus kuin nuorista naisista, mutta sukupuoliero tasoittuu iän myötä. Vuonna 2015 35-39-vuotiaina sinkkuina oli enää 14,1 prosenttia miehistä ja 15,1 prosenttia naisista (Kontula 2016a, 30–31). Vaikka miehillä pariutuminen voi lykkääntyä, he kuitenkin saavat naiset kiinni lähestyessään keski-ikää. Tämä herättää kysymyksen siitä, mihin perustuvat väitteeni siitä, että pariutumismarkkinat tiputtavat miehiä ulkopuolelle. Missä on miesten ylijäämä?

Miesten ylijäämä koostuu niistä, joille on kertynyt koko elämänsä aikana vain vähän tai ei ollenkaan kokemusta seksistä ja parisuhteista. Heidän joukossaan miehet ovat yliedustettuina, eikä heidän osuutensa koskaan täysin kutistu naisten tasolle. Parhaiten tämä tulee näkyviin lapsettomien ja avo/avioliittoon (lähes) koskaan kuulumattomien joukossa. Jalovaara ja Fasang (2020) havaitsevat, että keski-ikäiseksi tullessa heidän luokkaansa kuului 28 prosenttia miehistä mutta vain 17 prosenttia naisista. Sukupuoliero on samansuuntainen kuin muualla Euroopassa, missä keskimäärin 7,3 prosenttia keski-ikäisistä miehistä ja 4,2 prosenttia keski-ikäisistä naisista ei ole ollut koskaan avo/avioliitossa (Bellani ym. 2017). Myös FINSEX-kyselyt, jotka sisältävät avo/avioliittojen lisäksi myös erillissuhteet, kertovat vastaavasta sukupuolierosta: ”Noin 40-vuotiaana vajaa kymmenesosa miehistä ja noin viisi prosenttia naisista ei ollut koskaan elänyt parisuhteessa. Läpi elämänsä ilman parisuhdetta oli elänyt tässä tutkimuksessa noin viitisen prosenttia miehistä ja noin kolme prosenttia naisista.” (Kontula 2016a, 29.)[100]

Kyse ei ole siitä, että miehet jättäytyisivät vapaaehtoisesti pariutumisen ja perheellistymisen ulkopuolelle. Päinvastoin, heidän sinkkuutensa on useammin vastentahtoista kuin naisilla ja he kärsivät siitä enemmän. Kinnusen ja Kontulan

100 Sinkkujen osalta tämä näkyy siten, että ”[k]oko aineistossa yli 55-vuotiaista sinkkumiehistä […] 30 prosentilla ja vastaavista naisista vain 16 prosentilla ei ollut aiempaa kokemusta parisuhde-elämästä. Vuoden 2015 osalta 25 prosentilla miehistä ja 11 prosentilla naisista ei ollut kokemusta parisuhteessa elämisestä.” (Kontula 2019.)

(2021) tutkimuksesta selviää, että sinkkumiehet kaipaavat useammin kumppania, pitävät kumppanin löytämistä vaikeampana ja kokevat itsensä seksuaalisesti epäviehättävämmäksi kuin sinkkunaiset. Sinkkumiehet olivat myös yksinäisempiä ja onnettomampia ja omasivat epäterveellisemmät elintavat. He olivat myös useammin lapsettomia ja heillä oli vähemmän kokemusta avo/avioliitoista. Sinkkunaiset taas olivat paremmassa sosioekonomisessa asemassa ja uskonnollisempia.

Miehillä on siis enemmän halua pariutua mutta heikommat mahdollisuudet siihen kuin naisilla. Iän myötä naisten mahdollisuudet toki kaventuvat ja vanhemmissa ikäryhmissä he päätyvät useammin parisuhteiden ulkopuolelle. Heidän kokemuksensa eroaa kuitenkin laadullisesti miehistä. Vanhemmalla iällä parisuhteissa on jo oltu, lapset on tehty ja uutta suhdetta ei välttämättä kaivata. Melko monet vanhemmista sinkkunaisista eivät erityisemmin tahdo parisuhdetta tai seksiä: ”Kaikista sinkkunaisista joka viides kertoi elävänsä mieluiten ilman suhdetta ja seksiä. Alle 50-vuotiaista naissinkuista tätä mieltä oli vain reilut viisi prosenttia, mutta noin 60-vuotiaista joka neljäs ja noin 70-vuotiaista joka toinen. Kaikista miessinkuista vain kuusi prosenttia olisi ollut mieluiten ilman suhdetta ja seksiä. Toisin kuin naisilla tämä osuus ei vaihdellut eri-ikäisillä sinkkumiehillä.” (Kontula 2019.)

Pariutumiskilpailun ja seksuaalisen niukkuuden perustalle rakentuu kilpailullinen ja hierarkkinen maskuliininen kulttuuri, jossa miehuutta alkaa määrittelemään menestyminen pariutumismarkkinoilla ja asema miesten välisissä sosioseksuaalisissa statushierarkioissa. Jälkimmäinen opitaan ja sisäistetään jo lapsuudessa ennen kuin seksielämää ja seurustelua edes aloitetaan. Varhain mieleen iskostetut itsetunto-ongelmat ja inhibitiot takaavat, että pariutumismarkkinoilta poistutaan ”vapaaehtoisesti” ja kilpailijoille annetaan tilaa. Mieselättäjyyden murentuessa maskuliininen identiteetti rakentuu suhteellisesti vahvemmin näiden tekijöiden varaan.

Pariutumismarkkinoilta tippuvat ulos todennäköisemmin ”epämaskuliiniset” miehet. Laajasta seksuaalisesti kokemattomia aikuisia tarkastelleesta käyttäytymisgeneettisestä tutkimuksesta paljastuu, että kokemattomuus yhdistyy molemmilla sukupuolilla moniin fenotyyppisiin tekijöihin, esimerkiksi vähäisempään päihteiden käyttöön ja aikaisempaan silmälasien käyttöön. Miehillä korostuivat psyykkiseen pahoinvointiin ja sosiaaliseen ulkopuolisuuteen liittyvät muuttujat, mutta myös naisilla oli vastaavia ongelmia. Myös ruumiillinen heikkous (e.g. puristusvoima) ja vähäinen riskien otto olivat yhteydessä kokemattomuuteen mutta vain miehillä. Naisilla taas korostuivat vähäisemmät traumaattiset kokemukset. Geneettiset korrelaatiot tukivat osittain näitä tuloksia ja paljastivat muita yhteyksiä (e.g. autismi). (Abdellaoui ym. 2024.)[101]

101 Sosioekonomisen aseman osalta tulokset olivat jokseenkin ristiriitaisia, sillä geneettisten korrelaatioiden perusteella seksuaalisesti kokemattomat olivat älykkäämpiä, korkeammin kouluttautuneita ja parempituloisia, mutta fenotyyppiset korrelaatiot osoittivat heidän (erit. miesten osalta) kuitenkin olevan heikommassa sosioekonomisessa asemassa. Tutkijat epäilevät tämän johtuvan siitä, että he eivät hyödy

Tulostensa perusteella tutkijat huomauttavat, että ”olisi erheellistä jättää huomioimatta näiden piirteiden – introvertti, käyttää silmälaseja nuorella iällä, älykäs, akateemisesti menestynyt, fyysisesti heikompi, sosiaalisesti ulkopuolinen, yksinäinen, korkeammalla autismin kirjolla, on vähemmän tekemisissä huumeiden ja alkoholin kanssa – yhtenevyyttä ”nörtin” stereotyypin kanssa” (emt., 17, oma käännös). Kuten monessa muussakin tapauksessa, stereotyypit pitävät siis tilastollisesti paikkansa ja miesten sosioseksuaalisissa (mutta ei välttämättä sosioekonomisissa) hierarkioissa matalalla olevat ”epämaskuliiniset” miehet menestyvät heikommin pariutumismarkkinoilla. Tätä edesauttavat taloudellinen eriarvoisuus ja miesvaltaiset sukupuolijakaumat, jotka olivat myös yhteydessä miesten seksuaaliseen kokemattomuuteen (tosin eivät vahvasti erityisesti jälkimmäisen osalta).

Antifeministisessä miesliikkeissä ja joidenkin evoluutiopsykologien keskuudessa tästä tehtäisiin se päätelmä, että naiset suosivat maskuliinisia miehiä. Todennäköisesti näin ei kuitenkaan ole, vaan kyse on enemmänkin miesten välisestä sosioseksuaalisesta statushierarkiasta, joka vaikuttaa miesten seksuaaliseen itsetuntoon ja käyttäytymiseen. Havainnollistavan tutkimuksen tarjoavat Kordsmeyer ym. (2018), jotka osoittavat, että miesten sosioseksuaalisia tulemia ennakoivat paremmin muiden miesten arviot heidän fyysisestä dominanssistaan kuin naisten arviot heidän seksuaalisesta viehättävyydestään. Tämä tulos ei tue sitä, että maskuliiniset miehet menestyisivät paremmin pariutumismarkkinoilla naisten mieltymysten vuoksi, mutta se on yhteensopiva sen kanssa, että miehet muodostavat keskenään sosioseksuaalisen statushierarkian, jonka perusteella he oppivat, onko heillä asiaa pariutumismarkkinoille vai ei. Naiset kuitenkin osallistuvat näiden hierarkioiden tuottamiseen sikäli kuin he suostuvat esittämään sitä seksuaalisen objektin/portinvartijan roolia, joka osaltaan ylläpitää miesten pariutumiskilpailun taustalla olevaa seksuaalista niukkuutta.

Miesten välinen pariutumiskilpailu on myös monien muiden maskuliinisina pidettyjen ajattelu- ja käyttäytymismallien taustalla. Tästä esimerkin tarjoavat Baranov ym. (2023), jotka ovat tarkastelleet erittäin miesvaltaisten sukupuolijakaumien kauaskantoisia kulttuurisia vaikutuksia Australiassa. He havaitsivat, että historiallisesti miesvaltaisilla alueilla seksuaaliset ja väkivaltarikokset olivat yleisempiä, miehet tekivät enemmän itsemurhia ja kuolivat vähän useammin eturauhassyöpään, poikia kiusattiin jonkin verran enemmän kouluissa ja miehet olivat vähän useammin miestyypillisissä ammateissa. Samoilla alueilla tuettiin myös hieman vähemmän sukupuolineutraalia avioliittoa ja suhtauduttiin skeptisemmin koronarokotteisiin. Nämä vaikutukset näkyivät vielä kauan sen jälkeenkin, kun sukupuolijakaumat olivat tasoittuneet.

Pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien sosiaaliset logiikat sääntelevät siis ihmisten pariutumista ja seksuaalisuutta sekä yhteiskunnallista asemaa.

parisuhteen taloudellisista eduista.

Pariutumismarkkinoiden logiikka perustuu pariutumisen yksilöllistymiselle ja kilpailullisten ja eriarvoistavien markkinamekanismien tunkeutumiselle pariutumisen kentälle. Yksilön markkina-arvo määräytyy pitkälti hänen eroottisen pääomansa kautta. Sukupuoliroolien logiikka taas tekee miehestä subjektin/kilpailijan ja naisesta objektin/portinvartijan seksuaalisilla ja yhteiskunnallisilla areenoilla. Yhteiskunnan tasa-arvoistuminen on kuitenkin murentanut mieselättäjyyttä ja vahvistanut naisten seksuaalista itsemääräämisvaltaa, mikä on muuttanut sukupuolisia valtasuhteita sukupuoliroolien sisällä. Naisilla on enemmän dyadista valtaa ja miehillä enemmän rakenteellista valtaa. Hikyllä sen sijaan ei ole sen enempää rakenteellista kuin dyadistakaan valtaa. Hän kokee ja näkee yhteiskunnan asemastaan miesten ylijäämässä. Seuraavassa analysoin sitä, millaisia fantasmaattisia logiikkoja hän sieltä käsin rakentaa.

5.3.2 Neitsyysstigma

Kuten ensimmäisessä luvussa on käynyt ilmi, monet nyymit pitävät seksuaalista kokemattomuutta keskeisenä osana hikkyyttä jopa siihen pisteeseen asti, ettei heidän mielestään kukaan seksuaalisesti kokenut nyymi voi kutsua itseään hikyksi. Seksuaalinen kokemattomuus tuottaa yksinäisyyttä ja paitsi jäämisen tunnetta, mutta kyseessä on myös *häpeällinen* kokemus. Seksuaalinen kokeneisuus on normi, jonka ulkopuolella olo on leimattu *neitsyysstigmalla*.

Keskeisin ero työttömyysstigman ja neitsyysstigman välillä on se, että työttömyys tuottaa syyllisyyttä ja neitsyys häpeää. Vaikka molemmat rikkovat yhteiskunnallisia normeja, niiden keskeiset affektit eroavat toisistaan. Mikä siis erottaa syyllisyyden ja häpeän toisistaan? Rahna McKey Carusin (2021) mukaan ne eroavat toisistaan sen suhteen, mikä suhde niillä on symboliseen järjestykseen ja nautintoon. Syyllisyys yhdistyy Lakiin ja transgressiiviseen nautintoon, mikä paikantaa sen symbolisen järjestyksen sisälle. Häpeä taas merkkaa symbolisen järjestyksen sisä- ja ulkopuolen rajapinnan. Se vartioi subjektia siltä epämääräiseltä nautinnolta, minkä hän kohtaisi symbolisen järjestyksen ulkopuolella. (Emt., 59–65.) Näin tulkittuna työttömyysstigma koskee vapaamatkustuksen transgressiivista nautintoa ja neitsyysstigma seksuaalisen kokeneisuuden ulkopuolisuuden nautintoa. Molempia yhdistää se, että ne ovat *lisänautinnon* muotoja.

Carusin tulkinnassa syyllisyys-nautinto ja häpeä-nautinto ovat sukupuolittuneet. Syyllisyys on maskuliinista, sillä se on täysin symbolisen järjestyksen sisällä. Se yhdistyy falliseen nautintoon, mikä on ainoa nautinnon muoto, joka maskuliiniselle subjektille on tarjolla. Häpeä taas on feminiinistä, sillä siinä subjekti on kosketuksissa feminiiniseen nautintoon, jota olen itse kutsunut epämääräytyneisyyden nautinnoksi (ks. luku 3.2.4). Häpeä kuitenkin karkottaa tämän nautinnon ja ankkuroi subjektin symboliseen järjestykseen. ”Häpeän

tuotanto” on keskeinen osa yhteiskuntajärjestelmän toimintaa, kuten Lacan (2007, 190) väittää.

Tehdessään seksuaalisesta kokemattomuudesta häpeällistä neitsyysstigma sisällyttää subjektin osaksi symbolista järjestystä, mikä viittaa tässä tapauksessa pariutumisnormiin ja maskuliiniseen sosioseksuaaliseen statushierarkiaan. Se opettaa subjektia pitämään itseään maskuliinisena pariutumishakuisena kilpailusubjektina. Pariutumismarkkinoiden ulkopuolella ei ole mitään. Mikäli subjekti sinne päätyy, hän on arvoton luuseri tai muutoin kelvoton ihminen. Tämä on pitkälti se tapa, millä monet nyymit suhtautuvat neitsyyteensä, mikä erottaa heidät normoista. He tulkitsevat ei-normoutensa vähemmän-kuin-normoudeksi. Toisin kuin pariutumismarkkinoilla menestyvä normo, hikky on ”neitsytluuseri”.

Ja kuten minkä tahansa kastraation kokemuksen kohdalla, myös neitsyysstigman tapauksessa sen taustalta löytyy nauttivan Toisen hahmo. Seksuaalisesta kokemattomuudestaan häpeissään olevat nyymit sanoittavat varsin harvoin sitä, mitä he uskovat tapahtuvan, mikäli heidän neitsyytensä paljastuisi muille. Vähäiset viestit näytteessäni viittaavat kuitenkin siihen, että he uskovat joutuvansa nöyryytetyiksi. Normot pääsisivät nauttimaan heidän kustannuksellaan:

> Pahin asia yli-ikäisessä poikuudessa (yli 17v) on normojen suhtautuminen asiaan. Varsinkin yli 20v ihmisiä jotka vielä poikuutta sairastavat ja tämän normoille lipsauttavat tullaan pilkkaamaan niin maan perkeleesti.

Toinen reaktio, mitä nyymit vaikuttavat pelkäävän, on inhon ja pelon sekainen reaktio muiden ihmisten taholta. Tämä koskee ehkä leimallisemmin, miten nyymit pelkäävät naisten reagoivan seksuaaliseen kokemattomuuteensa. Tämän taustalla voi olla stereotyyppinen maskuliininen pelko jonkinlaiseksi karmivaksi hyypiöksi leimaantumisesta. Toisen nautintoa edustaa tässä tapauksessa toisen ihmisen inho ja pelko, jotka tekevät hikystä vastenmielisen.

Stigmatisoitumisen teemat ovat olleet esille myös aiemmassa seksuaalisen kokemattomuuden tutkimuksessa. Seksuaalisten suhteiden ulkopuolelle jääneet kokevat leimaantuvansa muiden ihmisten silmissä. On myös suuntaa-antavaa näyttöä siitä, etteivät he ole väärässä, sillä heitä todella pidetään vähemmän haluttavina kumppaneina (myös muiden seksuaalisesti kokemattomien toimesta), joskaan vaikutus ei välttämättä ole kovin suuri (Gesselman ym. 2017; Stijelja & Mishara 2023). Muutoin tutkimuskirjallisuudesta paljastuu, että seksuaalisesti kokemattomien profiili on hyvin samankaltainen kuin hikyllä. Heitä leimaavat esimerkiksi samanlaiset heikkoon itsetuntoon, sosiaaliseen ulkopuolisuuteen ja ulkonäköön liittyvät ongelmat kuin nyymeillä (Stijelja & Mishara 2023).

Seksuaalinen kokemattomuus on myös infantilisoivaa, sillä neitsyyden menettäminen toimii symbolisena siirtymäriittinä lapsuudesta aikuisuuteen, mikä

tuottaa paineita aloittaa seksielämä ennen nuorta aikuisuutta. Mitä pidemmälle se lykkääntyy, sitä stigmatisoivammaksi seksuaalinen kokemattomuus muuttuu. Osaa nyymeistä luonnehtiikin akuutti tietoisuus siitä, että aika on käymässä vähiin. Monet ovat myös fatalistisia tämän suhteen, sillä he eivät usko koskaan päätyvänsä minkäänlaiseen seksuaaliseen suhteeseen. Aikarajan umpeutumiseen liittyy myös näkemys seksielämän aloittamisen vaikeutumisesta myöhemmällä iällä. Eräs nyymi epäilee naisten vierastavan seksuaalisesti kokemattomia aikuisia miehiä:

> Tässä on vielä sekin muuri, että jos ikää alkaa olla liikaa (esim. 30+) niin vaikka olisit miten kultainen ihminen sisältä, niin ihmisen karu ja tyly biologia toimii siten että nainen ajattelee sinussa olevan jotain vikaa, kun et ole vielä kellekään kelvannut.
> Jolloin se rotko vaan syvenee entisestään eikä persoonalla enää ole juuri mitään merkitystä, kun yksinäiset samassa tilanteessa olevat naisetkaan eivät halua olla missään tekemisissä kanssasi.

30. ikävuodesta onkin muodostunut nyymien keskuudessa yleinen ikäraja sille, mihin mennessä neitsyys pitäisi menettää. Niitä, jotka ovat vielä tämänkin ikäisinä seksuaalisesti kokemattomia, kutsutaan ”velhoiksi”, mikä on kansainvälisiltä kuvalaudoilta lainattu termi. Kyseessä on eräänlainen tragikoominen hahmo, missä neitsyyden häpeällinen ja epänormatiivinen olotila sanoitetaan mustan huumorin keinoin. Nyymit saattavat esimerkiksi vitsailla saaneensa viisautta ja taikavoimia ylittäessään 30. ikävuoden maagisen rajan.

Samanlaiset tunteet on tuotu esiin myös aiemmassa tutkimuksessa. Seksielämän aloittaminen ja parisuhteen solmiminen näyttäytyvät kokemattomille ihmisille siirtyminä, joiden epäonnistuminen pysäyttää elämänkulun raiteilleen samalla, kun muiden nähdään kiitävän ohi. Mitä vanhemmaksi ihmiset tulevat, sitä pessimistisemmin omiin pariutumismahdollisuuksiin suhtaudutaan. (Donnelly ym. 2001; ks. myös Stijelja & Mishara 2023.) Seksuaalisella kokemattomuudella ja sinkkuudella saattaakin olla samankaltainen arpeuttava vaikutus kuin työttömyydellä (Filomena 2023). Ne voivat siis pitkittyä ja kasautua. Näyttöä tästä on vähän, mutta esimerkiksi Meier ja Allen (2009) havaitsivat yhdysvaltalaisessa pitkittäistutkimuksessaan, että nuorilla, joilla oli enemmän kokemusta seksistä ja seurustelusta teini-iässä, oli myös taustallaan enemmän parisuhteita ja suurempi todennäköisyys olla avo/avioliitossa nuoressa aikuisuudessa. Tämä korostaisi nuoruudessa seksielämän ja seurustelun aloittamisen merkitystä, mutta toisaalta ensimmäisiä parisuhteita solmitaan keski-ikäisenäkin (Kontula 2016a, 29).

Paineet aloittaa seksielämä ja seurustelu varhain voivat myös korostua siksi, että niiden aloitusikä on madaltanut. FINSEX-kyselyjen mukaan seksielämän aloittamisikä madaltui 1970-luvulle asti, minkä jälkeen siinä on tapahtunut korkeintaan vain loivaa laskua. Miehillä keskimääräinen aloittamisikä on pyörinyt

1970-luvulta 2000-luvulle pääosin 18. ikävuoden paikkeilla ja naisilla vähän alhaisempana. (Kontula 2017a.) Seksielämän aloittaminen myöhemmin nuoruudessa ei kuitenkaan ole täysin tavatonta. Yhdysvaltalaisesta tutkimuksesta selviää, että 18-vuotiaana seksuaalisesti kokemattomista 13–15 prosenttia pysyi kokemattomina seurannan lopussa, kun osallistujat olivat keskimäärin 28,5-vuotiaita. Valtaosa tosin aloitti seksielämän pian 18. ikävuoden jälkeen. Haluttomuuden lisäksi seksuaalista kokemattomuutta aikuisuudessa ennakoivat miehillä aasialaisuus, myöhäinen puberteetti ja (objektiivinen) epäviehättävyys ja naisilla ylipaino, heikot kognitiiviset taidot ja uskonnollisuus. (Haydon ym. 2014.)

Kun mahdollisuudet pariutumismarkkinoilla ovat huonot, neitsyytensä voi käydä poistattamassa seksityöläisen luona. Osa nyymeistä onkin maksanut seksistä tai harkitsee sitä. Tässä he kuuluvat niihin 12,1 prosenttiin suomalaisista miehistä, jotka kertovat ostaneensa seksiä joskus elämänsä aikana (Kontula 2018). Nyymien motiivit seksistä maksamiselle vaihtelevat, mutta tämän alaluvun kontekstissa olennaisimmaksi nousee maksullisen seksin rooli vaihtoehtona tilanteessa, jossa tavanomaisten seksisuhteiden solmiminen naisten kanssa koetaan mahdottomaksi. Tämän ja muiden syiden takia osa nyymeistä suositteleekin maksullista seksiä kaikille hikyille.

> Huomattavasti halvemmaksi tulee käydä huorissa, kuin kuluttaa satoja euroja baareihin, mistä saattaa se 0/5 kaloriina tarttua joskus mukaan. Itse kävin myös huorissa tuossa 1,5 vuotta sitten, ja sanoisin että ihan 3/5 kokemus. Hyvältähän se tuntui, mutta en kyllä 100 euroa maksaisi samasta touhusta uudelleen. Joku 50e maksimissaan. Suosittelen kuitenkin jokaista hikkyä käymään edes sen kerran siellä huorissa, niin ainakin tietää miltä se pillu tuntuu, ja haluaako käyttää rahojaan/aikaansa sen uudelleen saamiseen. Itsellä lähinnä laski kiinnostus, kun huomasin ettei se pillu niin ihmeelliseltä tuntunutkaan.

Tähän ratkaisuun liittyy kuitenkin myös ongelmia. Sosiaaliturvasta riippuvaisina maksullinen seksi voi näyttäytyä nyymeille melko kalliina suhteessa pieniin tuloihin, minkä vuoksi osalle heistä seksistä maksaminen ei ole sen arvoista. Nyymit puhuvat myös muista käytännön seikoista, esimerkiksi maksullisen seksin tarjonnan puutteista omalla alueella ja seksitautien riskistä. Maksullinen seksi voi olla nyymeille myös muutoin vastenmielinen vaihtoehto, joka ei vertaudu tavanomaiseen seksisuhteeseen.[102]

102 Nyymit puhuvat jonkin verran myös seksityöläisistä, joista puhutaan yleisesti ”huorina”. Termi on itsessään loukkaava, mutta toisaalta sitä ei käytetä aina loukkaavassa mielessä vaan ikään kuin se olisi täysin neutraali termi seksityöläiselle (mikä on loukkaavilta kuulostaville termeille ominaista kuvalautojen keskustelukulttuurissa). Puheenaiheet eivät rajoitu pelkästään seksityöläisten ulkonäön tai asiakaspalvelun arviointiin vaan puhetta syntyy myös esimerkiksi seksityöläisten tulotasosta ja siitä, tekevätkö he työtään omasta tahdostaan vai olosuhteiden pakosta.

Neitsyysstigmasta huolimatta kaikki eivät kuitenkaan häpeä aktiivisesti seksuaalista kokemattomuuttaan. Monet vaikuttavat varsin välinpitämättömiltä asiasta ja kyseenalaistavat muita siitä, että he antavat neitsyyden menettämiselle niin suuren painoarvon. Osa myös kertoo päässeensä yli häpeän kokemuksista. Ikääntymiseen liittyvästä pessimismistä huolimatta neitsyysstigma saattaakin tuntua pahimmalta nuorimpien nyymien keskuudessa.

> Juuh elikkäs 21v velhokokelas ilmoittautuu. Teinivuosina kaikki läheisten ja sukulaisten utelut tyttöystävistä kjeh kjeh satuttivat muutenkin surkean itsetunnon omaavaa nyymiä. Lopulta lakkasin välittämästä, ja sanoin vastaan. En ole koskaan yrittänytkään lähestyä naisia, vaikka koenkin olevani hetero siinä missä toinenkin. Saattaa olla, että kyse on vain itsekeskeisen ja itsetietoisen mieleni defenssistä, ajatus että olen itsekseni onnellisimmillaan. En siis enää koe häpeää siitä, että olen 21v ja neitsyt.

Nyymit myös kritisoivat neitsyysstigmaa tai seksuaalisen kokeneisuuden normia sinänsä. Sitä pidetään tyhjänpäiväisenä yhteiskunnallisena odotuksena, jolla ei ole mitään oikeaa merkitystä tai vaikutusta elämään. Muiden ihmisten ei myöskään aina uskota reagoivan kielteisesti seksuaaliseen kokemattomuuteen. Tässä nyymit osoittavat kriittistä refleksiivisyyttä neitsyysstigmaa kohtaan. Eräs nyymi pyrkii vakuuttamaan toisen siitä, että neitsyyden menettämisellä on vain ”symbolista arvoa”:

> Jep. Ei se pillun saaminen sinänsä yhtään mitään tarkoita, neitsyyden menettämisellä onkin ehkä enemmän sellainen symbolinen arvo, ymmärrettävästi: "nyt olet kokenut jotain merkittävää, nyt olet käynyt läpi initiaation pillunsaajien joukkoon". Ehkä yritin vähän antaa perspektiiviä AP:lle - se, että 18v ei ole vielä koskaan saanut naista ei ole vielä mikään syy itsensä tappamiseen tai pitämiseen mitenkään kauhean huonona ihmisenä. Tunnen ihmisiä jotka eivät vieläkään, 25-27-vuotiaina ole saaneet pillua, eikä se ole mitenkään heidän menoaan haitannut. Itse asiassa heillä menee monella tapaa paremmin kuin minulla.

Vaikka neitsyysstigma ja kielteiset kokemukset seksuaalisesta kokemattomuudesta koskettavat molempia sukupuolia, ne korostuvat miehillä. Yliopisto-opiskelijoita tutkineet Sprecher ja Treger (2015) ovat havainneet, että nuoret miehet liittävät seksuaaliseen kokemattomuuteensa naisia useammin negatiivisia tunteita. Toisaalta sukupuolet eivät eronneet koetussa paineessa olla seksuaalisesti aktiivinen, joskin naiset kokivat enemmän painetta olla neitsyt. Miehet myös selittivät kokemattomuuttaan naisia useammin halukkaan kumppanin puutteella siinä, missä naisilla korostuivat henkilökohtaiset uskomukset, seksiin liittyvät pelot ja rakkauden

puute. Toisessa tutkimuksessa havaittiin seksuaalisen kokemattomuuden kytkeytyvän heikkoon itsetuntoon miehillä mutta ei naisilla (Walsh 1991). Toisaalta on myös havaittu, että erityisesti *miehet* hylkivät seksuaalisesti kokemattomia kumppaneita (Gesselman ym. 2017). (Ks. myös Stijelja & Mishara 2023.)

Tämän valossa neitsyyden menettäminen edustaa miehille siirtymää pojasta mieheksi, mikä on psykoanalyyttisessä teoriassa käsitteellistetty oidipuskompleksin avulla. Lacanilaisittain tulkittuna siirtymässä on kyse kastraation välittämästä prosessista, missä poika menettää paikkansa äidin rakkauden kohteena ja identifioituu myöhemmin isään, jonka symbolisen paikan hän ennakoi ottavansa aikuisuudessa. Siirtymässä suhde falliseen objektiin muuttuu: poika lakkaa *olemasta* äidin fallos ja omaksuu falloksen *omistajan* maskuliinisen position. Samalla muuttuu myös äidin asema, sillä hän ei enää ole ahdistava Toinen vaan isän omaisuutta. Nainen palautuu miehen fantasmaattiseksi objektiksi. (Lacan 2020.)

Oidipuskompleksin kuvaama patriarkaalinen perhemalli on murentunut, mutta tämä ei tarkoita perinteisten sukupuoliroolien katoamista. Illouzin (2012) mukaan pariutumismarkkinoiden murros ja miesten yhteiskunnallisen aseman heikentyminen on sitonut maskuliinisuuden tiukemmin seksuaalisuuteen. Miesten täytyy nyt todistaa miehuutensa kilpailemalla pariutumismarkkinoilla, mikä saa heidät käyttäytymään kuin ”seksuaaliset kapitalistit” (emt., 56): maskuliinisuus mitataan nyt pariutumismarkkinoilla menestymisen kautta. Toisin kuin naisten ”eksklusivistisessa” seksuaalisessa strategiassa miehillä seksuaaliset kumppanit muodostavat kasautuvan sarjan.

Vaikka olen Illouzin kanssa samaa mieltä siitä, että maskuliinisuus on nykyisin sidotumpaa seksuaalisuuteen ja pariutumismarkkinoilla menestymiseen, väitän että ”seksuaalisen kapitalismin” moottorina ei toimi miesten itsetarkoituksellinen statushakuisuus vaan rakenteellisesti ja biologisesti tuotettu niukkuus. Olennaista ei ole seksuaalisten kokemusten kasaaminen sinänsä vaan pariutumismarkkinoilta putoamisen uhka. Menestymällä pariutumismarkkinoilla mies ei osoita olevansa hierarkian huipulla vaan että hän ei ole jäänyt ulkopuolelle. Tärkeintä ei ole olla mahdollisimman kokenut vaan ei-neitsyt. Menettämällä neitsyytensä mies osoittaa olevansa varteenotettava seksuaalinen subjekti ja kilpailija. Illouz ei näe tätä, sillä miesten ylijäämä ja sen taustalla olevat mekanismit ovat hänelle näkymättömiä.

Neitsyysstigman merkkaama epäonnistuminen infantilisoi maskuliinisen subjektin. Hän ei ole fallinen mies vaan kastroitu poika. Oidipuskompleksin termein ilmaistuna hän on menettänyt asemansa imaginaarisena falloksena (-φ) mutta ei ole saanut haltuunsa symbolista fallosta (Φ), mikä tekisi hänestä ”oikean miehen”. Neitsyysstigmaa kritisoivat nyymit ovat kuitenkin oikeassa siinä, että siirtymä pojasta mieheksi on puhtaasti symbolinen operaatio. Symbolinen fallos ei tee kenestäkään oikeaa miestä. Sen funktiona on pikemminkin merkitä ja tukahduttaa ”oikean miehen” mahdottomuus. ”[M]ies on aina enemmän tai vähemmän oma metaforansa”, kuten Lacan (2017a, 179) väittää. Neitsyyden menettäminen ei tee

pojasta miestä, mutta se antaa hänelle symbolisen lisenssin *esittää* olevansa oikea mies.[103]

Lacanin seksuaation kaavoissa maskuliinista subjektia määrittää *ristiriita*, missä mies on kaikkiaan kastroitu mutta identifioituu Yhteen poikkeukselliseen mieheen, joka on onnistunut säästymään tältä kohtalolta. Neitsyyden menettäminen maskuliinisena siirtymäriittinä tarjoaa tälle ristiriidalle näennäisen ratkaisun, missä kastraatio ja fallisuus erotetaan poikuuden ja miehuuden elämänvaiheiksi. Siirtymä mielletään myös episteemiseksi sikäli kuin seksuaalisesti kokemattomien kuvitellaan elävän jonkinlaisessa viattomassa tietämättömyydessä ja lapsellisissa kuvitelmissa seksistä ja parisuhteista. Menettäessään neitsyytensä miehen kuuluisi saada haltuunsa seksuaalista tietoa, mikä koskee seksuaalisten suhteiden ”aitoa” luonnetta. Neitsyysstigman fantasmaattista logiikkaa määrittää seksuaalisen tiedon mytologia.

Symbolinen fallos lupaa miehelle myös pääsyn ”kaikkiin naisiin”, myyttisen isän nautintoon. Sellaista asiaa kuin ”kaikki naiset” ei kuitenkaan ole olemassa. Mies ei voi koskaan saada naista kokonaisuudessaan, sillä nainen on ei-kaikkiaan alisteinen falliselle funktiolle. Naisesta muodostuu sen sijaan miehelle fantasmaattinen objekti, joka lupaa hänelle täyttymyksellistä nautintoa. Ilman naista kumppaninaan mies ei ole kokonainen. Neitsyysstigma ei tarkoitakaan vain häpeää omasta seksuaalisesta kokemattomuudesta vaan myös pääsemättömyyttä siihen fantasmaattiseen Ykseyteen, mitä seksuaalinen suhde edustaa miehelle.

Kuten analyysiluvun ensimmäisessä alaluvussa nähtiin, hikky-identiteetti rakentuu fatalistisen kärsimyksen perustalle. Hikyllä, toisin kuin normoilla, ei ole pääsyä onnellisuuteen. Monille nyymeille tämä tarkoittaa pääsyä seksuaaliseen suhteeseen, mikä saa tässä täyden lacanilaisen painoarvonsa. Tämän takia monet nyymit pitävät seksuaalista kokemattomuutta keskeisenä hikkyjä ja normoja erottavana rajanvetona. Neitsyytensä menettäneet eivät voi kutsua itseään hikyiksi, sillä heillä on pääsy seksuaalisen suhteen fantasmaattiseen nautintoon. Tämä ei tarkoita, että neitsyytensä menettäneiden kuviteltaisiin olevan onnellisia. Olennaista on heidän *pääsynsä* siihen, minkä neitsyyden menettäminen on heille symbolisesti myöntänyt.

Seksuaalisen vallankumouksen ja ehkäisyteknologian väitetään usein luoneen irtosuhteiden markkinat, jotka ovat kommodifioineet seksin ja tehneet siitä puhtaasti individualistisen ja hedonistisen tavoitteen. Samaan aikaan moderni kulutuskulttuuri kannustaa ja painostaa ihmisiä maksimoimaan seksuaaliseen nautintonsa ja rikastamaan seksielämäänsä. Kaiken tämän on nähty palvelevan miehiä, sillä irtosuhteet ja hedonistinen seksi ovat heidän intresseissään. (Hakim 2011; Illouz 2012; Perry 2022; Regnerus 2017.) Olisikin helppoa tulkita seksistä haaveilevien ja

103 Lacan (1992, 24–25) pitää lapsen ja aikuisen välistä erottelua historiallisena konstruktiona, joka juontaa juurensa yksilön ”sivilisoimattomien” impulssien ja yhteiskunnallisten normien väliseen jännitteeseen. Aikuistuminen on tämän mallin mukaan prosessi, missä luovutaan lapsellisista impulsseista ja sisäistetään yhteiskunnalliset normit. Psykoanalyyttisen teorian piirissä jakoa on vastannut infantiilin tiedostamattoman ja tätä vastaan käyvän aikuisen ajattelun välinen ero. Mutta, Lacan kysyy, ”[m]issä on tämä aikuisen ihmisen malli?” (emt., 25). Psykoanalyysi päinvastoin opettaa, että kukaan meistä ei koskaan kasva aikuiseksi.

”pillun saamisesta” puhuvien nyymien ilmaisevan turhautumistaan siitä, etteivät he pääse osalliseksi niistä hedonistisista ja maskuliinisista nautinnoista, joita moderni seksuaalinen kulttuuri on heille luvannut (mutta ei tarjonnut).

Väitän kuitenkin, että maskulinistisesta ja naisia esineellistävästä retoriikasta huolimatta seksin kaipuussa on useimmiten kyse parisuhteen ja rakkauden kaipuusta. Seksistä haaveilussa ei ole kyse niinkään seksin tuomasta mielihyvästä vaan siitä, mitä sen nähdään merkitsevän, eli pääsyä rakastavaan parisuhteeseen. Tämän takia osa nyymeistä hylkääkin maksullisen seksin ratkaisuna seksittömyyteen. Siitä ei ole parisuhteen tai aitoon haluun perustuvan seksin korvikkeeksi.

> No tällaiselle herkälle, tuntevalle pojalle olisi järkytys joutua maksamaan noin intiimistä asiasta kuin rakastelu. Vielä kun ammattikunta ja sen palvelut eivät ole mitenkään standardisoitua saati minkään säällisen laadunvalvontajärjestelmän piirissä, voi kokemus pirstaloittaa herkän mielen.
>
> Mieluiten säilytän mielessäni kauniin illuusion upeasta rakastelusta ja runkkaan aina tarvittaessa smäidät, kuin menen jonkun tšekittären pakeille toteamaan maailman raadollisuuden omilla silmilläni.

Nainen on siis muutakin kuin vain pillu. Häntä halutaan myös rakastavan parisuhteen kumppanina ja romanttisen fantasian kohteena. Tämä ei välttämättä tarkoita, että nyymit elättelisivät parisuhteista jonkinlaisia lapsellisia kuvitelmia, jotka kumpuavat seksuaalisesta kokemattomuudesta. Tällöin sorruttaisiin tulkitsemaan heidän toiveitaan seksuaalisen tiedon mytologian valossa. Parisuhdetoiveisiin voidaan suhtautua esimerkiksi eräänlaisella ”realistisella” ja ironista etäisyyttä ottavalla asenteella (ks. myös Illouz 2012, 184–196):

> Juuh, mies ja ikää kohta 24. Ei mikään ihme [että olen neitsyt], kun ottaa huomioon sosiaaliset estoni ja sen, että poistun kodistani lähinnä kirjastoon, kauppaan tai jollekin yksinäiselle retkelle.
>
> Tallella oleva neitsyys ei minua yleensä juurikaan häiritse, vaan enemmän kaipaan parisuhdetta ja siihen liittyvää läheisyyttä ja kumppanuutta - siis ihmistä, jonka kanssa olla, elää ja vähän paijailla.
>
> Tällaisen vastaparin ja sitä myöden *aidon rakkauden*™ löytämisen suhteen en tosin elättele kovin suuria toiveita, vaikka en kuitenkaan vielä ole täysin epätoivoon vaipunut. (Ehkä pitäisi yrittääkin ensin?) [Painotus oma.]

Millainen sitten olisi tämä ”vastapari”? Haasio (2018, 86) tuo Hikikomeroa käsittelevässä teoksessaan esiin, että ”miespuoliset hikikomorit etsivät usein

eräänlaista naishikkyä". Kumppanin tulisi siis jakaa samat kiinnostuksen kohteet ja olla muutenkin samaistuttava, joskin tällaista naista ei välttämättä uskota löytyvän. Jotkut viestit omassakin aineistossani viittaavat tähän suuntaan, joskin kumppanitoiveissa painotetaan myös muita tekijöitä, erityisesti ulkonäköä (kuten Haasiokin huomauttaa). Itsen kanssa samanlaisen kumppanin etsintä kuvastaa rakkauden narsistista ulottuvuutta, jossa subjekti rakastaa kuvaa itsestään eli ideaalia egoa. Kuten Lacan muotoilee, "[s]iinä on kyse omasta egosta, jota rakkaudessa rakastetaan, omasta egosta, joka on tehty todelliseksi imaginaarisella tasolla" (Lacan 1988, 142).

Seksuaalisessa turhautumisessa on pohjimmiltaan kyse rakkaudesta, mikä tulee näkyviin, kun siihen sovelletaan lacanilaista turhautumisen teoriaa. Turhautumisessa ei hänelle ole kyse sen näennäisestä objektista vaan tämän objektin symbolisesta arvosta. Se koskee Toisen rakkautta, mitä turhautunut subjekti ei koe saavansa. Tässä mielessä seksi on symbolinen objekti, Toisen rakkauden lahja. Sen "saaminen" merkitsee naisen rakkauden kohteena olemista. Nainen on antanut seksiä miehelle, koska hän haluaa häntä. Haaveilemalla seksistä hikky siis ilmentää *halua olla haluttu*. Tämä ulottuvuus tukahdutetaan maskulinistisessa diskurssissa, missä naisen halu torjutaan esineellistämällä hänet. Riippuvaisuus Toisen halusta kielletään ja käännetään "pillun saamisen" kielelle.

Turhautumisen teoria toisaalta myös opettaa, että rakkaus on impotenttia. Turhautumisessa subjekti ei saa Toiselta lahjaksi kuin *merkkejä* tämän rakkaudesta, joka jää itsessään pysyvästi ulottumattomiin. Tämän perusteella voi väittää, että sikäli kuin seksin on tarkoitus toimia rakkauden lahjana, se ei voi kuin tuottaa pettymyksen. Vaikka nyymeillä on myös positiivisia kokemuksia seksistä, jotkut heistä kertovat seksuaalisten kokemusten osoittautuneen tavalla tai toisella epätyydyttäväksi oli seksi sitten ollut maksullista tai ei. Pillu ei tuntunutkaan niin ihmeelliseltä kuin oli kuvitellut, kuten edellä lainattu nyymi asian ilmaisee. Näille nyymeille neitsyyden menettämisen siirtymäriitti on osoittautunut siirtymäksi romanttisesta fantasiasta pettymykseen, mikä leimaakin Illouzin (2012) mukaan modernia seksuaalista kulttuuria.

Seksin merkityksen korostumista kritisoivat myös monet nyymit. He huomauttavat, joskus omiin kokemuksiinsa perustuen, ettei seksi paranna hikkyä ongelmistaan. Heidän mukaansa yhteys on pikemminkin päinvastainen: hikyn tulisi ensin parantua ongelmistaan, jotta seksisuhteiden solmimisesta tulisi realistista. Kriitikkoja häiritsee myös hikyn ja normon välisen rajanvedon perustuminen seksuaaliseen kokemattomuuteen tai mahdollisuuteen päästä seksuaaliseen suhteeseen, mikä rajaa naiset usein ulos hikkyydestä (mihin palaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa). Seuraavan nyymin mukaan hikkyydessä ei ole kyse seksin puutteesta vaan vakavammista henkilökohtaisista ongelmista:

> Tämä ajattelu on yksi pahimmista syövistä nyky-/hikky/ssä.
>
> Seksittömyys ei aiheuta komeroitumista. Jos jonkun hikkyys paranee sillä että saa pillua/munaa niin tämä ei koskaan ollutkaan hikky. Hikkyydessä on aina ollut kyse vaikeista sosiaalisista/mielenterveydellisistä ongelmista. Hikkyä ei auta se että mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja muuhun normoiluun (esim. töihin menoon) avautuu, koska hikky määritelmällisesti ei kykene näihin asioihin.
>
> Se että naishikky voi löytää netistä jonkun Pera 54v pistämään munan pilluun ah ah ei auta sen enempää kuin mieshikkylle se, että tämä kävisi huorissa. Pikemminkin oikealle hikkylle tällaiset kokemukset olisivat niin kuumottavia ja päättyisivät väistämättä nöyryyttävästi mikä vain pahentaisi sosiaalista fobiaa ja masennusta.
>
> Ironista tässä on se, että nämä postaajat, jotka täyttävät laudan valituksillaan naishikkyistä ja haluavat bännit jokaiselle joka vahingossa mainitsee että kävi ala-aste ikäisenä yhdesti treffeillä, paljastavat samalla oman normoutensa. Heillä ei ole sosiaalisten tilanteiden pelkoa ja muita tyypillisiä hikkysettejä, vaan he ovat normoja joiden kaikki ongelmat ratkeaisivat pelkästään sillä että saisivat pillua. Tosihikky on yleensä täysikäisyyden saavutettuaan jo niin syvällä paskassa että vuosien terapia+lääke kombotkaan eivät välttämättä enää auta.

Tämä kritiikki ei juuri hetkauta niitä, jotka korostavat seksuaalisen kokemattomuuden tai seksin mahdollisuuden roolia hikkyydessä ja haluavat rajata naiset ulos hikkyjen sisäryhmästä. Nähdäkseni tässä ei ole kyse (vain) siitä, että seksiä korostavat nyymit eivät vain suostuisi luopumaan epärealistisista fantasioistaan. Erimielisyydessä on kyse jostain muusta, mistä puhutaan vain epäsuorasti ja minkä takia kiistan osapuolet puhuvat toistensa ohi. Nähdäkseni seksiä korostavat nyymit eivät niinkään usko seksin parantaviin voimiin vaan kieltäytyvät hyväksymästä sitä, ettei heidän kärsimyksessään olisi kyse objektiivisista olosuhteista vaan heidän päänsä sisäisistä subjektiivista ongelmista. Kiista on siis poliittinen.

Tätä voi valaista analogialla. Kuvitellaan köyhille suunnattu nettiyhteisö, johon rikkailla ei ole asiaa. Köyhät keskustelevat keskenään köyhyyteen liittyvistä ongelmista, jotka tuottavat monille heistä psyykkistä kärsimystä. Kuvitellaan lisäksi, että jotkut rikkaat samaistuvat tähän puheeseen ja tulevat foorumille keskustelemaan omista psyykkisistä kärsimyksistään. Köyhät reagoivat näihin ihmisiin kielteisesti ja haluavat karkottaa heidät foorumiltaan, sillä he näkevät rikkaiden olevan etuoikeutetussa asemassa. Rikkaat turhautuvat näihin ulossulkeviin asenteisiin ja väittävät, ettei rikkaudella ole oikeasti merkitystä, sillä raha ei välttämättä tuo onnea tai pelasta psyykkiseltä kärsimykseltä. Tämä voi hyvin pitää paikkansa, mutta on myös helppo ymmärtää, miksi tällaiset väitteet tuottavat tuohtumusta köyhien keskuudessa. Ne irrottavat psyykkisen kärsimyksen objektiivisista olosuhteista ja

saavat asiat näyttämään siltä, ettei rikkailla oikeasti mene paremmin eivätkä köyhät oikeasti tarvitse rahaa.

Samalla tavalla kuin köyhät eivät halua rikkaita joukkoonsa vaikka olisivatkin valmiita myöntämään, ettei raha välttämättä paranna psyykkistä kärsimystä, seksuaalisesti kokemattomat nyymit eivät halua seksuaalisesti kokeneita joukkoonsa vaikka olisivatkin valmiita myöntämään, ettei seksi välttämättä paranna hikkyä psyykkisestä kärsimyksestään. Sikäli kuin mahdollisuus seksiin symboloi pääsyä onnellisuuteen, muodostuu siitä eräänlainen onnellisuuden *objektiivinen* ennakkoehto. Vaikka mahdollisuus seksiin ei itsessään tekisi ihmistä onnelliseksi, toimii se kuitenkin onnellisuuden välttämättömänä joskaan ei riittävänä ehtona. Ja koska kyse on objektiivisista olosuhteista, psyykkisen kärsimyksen juuret eivät ole hikyn päässä vaan yhteiskunnassa, joka jakaa mahdollisuudet seksiin eriarvoisesti.

Omalla tavallaan neitsyyden ja seksin merkityksestä keskustelevat nyymit ilmentävät sitä emotionaalisen riippuvaisuuden ja autonomian välistä ristiriitaa, mikä luonnehtii Illouzin (2012) mukaan modernia seksuaalista kulttuuria. Parisuhteet perustuvat vastavuoroiseen tunnustamiseen, mutta samaan aikaan osapuolet eivät saisi olla riippuvaisia toisistaan, sillä tämä rikkoisi heidän autonomiaansa. Tällainen kulttuuri ei tunnista ihmisen omanarvontunteen perustavanlaatuista sosiaalisuutta, sen riippuvaisuutta päättymättömästä tunnustuksen tarpeesta. Kaikenlainen emotionaalinen riippuvaisuus muista ihmisistä patologisoituu ja ihmisiä vaaditaan rakastamaan itse itseään eli luomaan itse omanarvontunteensa. Keskustellessaan ja väitellessään seksin merkityksestä nyymit neuvottelevat ja kiistelevät paitsi tunnustuksen tarpeesta myös seksin roolista tunnustuksen lähteenä.

Lacanilainen psykoanalyysi opettaa, ettei tunnustusta ole tarjolla ainakaan seksuaalisen suhteen edustaman fantasmaattisen Ykseyden mielessä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että subjektin tulisi oppia olemaan emotionaalisesti itseriittoinen ja autonominen. Tällainen subjekti olisi subjekti vailla halua – ei siis subjekti lainkaan. Olisikin nähdäkseni väärin tulkita seksin merkitystä korostavien nyymien olevan lapsellisten romanttisten fantasioiden pauloissa. Pikemminkin he puolustavat oikeuttaan olla haluava subjekti kieltäytymällä olemasta emotionaalisesti itseriittoisia ja autonomisia ihmisiä, jotka eivät tarvitse seksiä. Tämä asettaa heidät modernin seksuaalisen kulttuurin näkökulmasta mahdottomaan positioon – se kun ei tunnusta oikeutta seksiin.

5.3.3 Naisen halu

Lacanilaisittain tulkittuna nyymit kohtaavat kumppanittomuudessaan myös toisen mahdottomuuden, seksuaalisen suhteen poissaolon. Kuten Lacan usein myöhäistuotannossaan toistaa, seksuaalista suhdetta ei ole olemassa. Mies ja nainen

eivät muodosta komplementaarista paria, missä he fuusioituisivat Yhdeksi. Tästä näkökulmasta perinteiset sukupuoliroolit, jotka toistuvat omalla tavallaan Lacanin seksuaation kaavoissa, edustavat kahta eri tapaa epäonnistua seksuaalisen suhteen muodostamisessa. Ja sikäli kuin nyymit kohtaavat seksuaalisen suhteen poissaolon, he antavat tälle epäonnistumiselle maskuliinisen muodon.

Tässä alaluvussa käsittelen kahta eriävää maskuliinista positiota, joista käsin hikky sisäistää ja käy läpi seksuaalisen suhteen epäonnistumisen. Molemmissa niistä omaksutaan suhde naiseen, josta puhun tässä alaluvussa *Naisena* korostaakseni hänen rooliaan *Toisena sukupuolena* (jota ei ole olemassa). Nainen ei viittaa niinkään oikeasti olemassa oleviin naisiin vaan fantasmaattiseen konstruktioon, jossa heijastuvat ja ruumiillistuvat pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat. Ensimmäisessä positiossa hikky suhtautuu Naiseen *estyneesti* ja toisessa *hysteerisesti*. Jälkimmäisessä hysteria esiintyy maskuliinisessa muodossa, mikä on myös ristiriitaista, sillä maskuliinisuus hylkii hysteeristä positiota. Jako on analyyttinen, ja en oleta näiden positioiden edustavan kahta ihmisryhmää vaan kahta erilaista diskursiivista positiota.

Aloitan estyneestä positiosta. Samat tekijät, jotka vierauttavat hikyn sosiaalisesta elämästä, vierauttavat hänet myös pariutumismarkkinoilta. Monet heistä kokevat olevansa liian ahdistuneita ja sosiaalisesti kyvyttömiä lähestyäkseen naisia millään tavalla. Osalla aloitteiden tekemistä ja tutustumista vaikeuttaa autismin kirjolle sijoittuminen. Sosiaalinen eristäytyneisyys vähentää kohtaamismahdollisuuksia, mutta syventää myös ahdistusta ja sosiaalista kyvyttömyyttä. Eräälle nyymille naiset ovat niin vieraita, että hän vertaa heitä ”satuolentoihin”:

> Olen nyt 26, eli viimeinen [velhon] oppipoikavuosi menossa.
>
> Muutama vuosi jo on ollut, kun en todella ole jaksanut enää välittää. Ei se olisi enää sama. Surkea lohdutuspalkinto. Kuin se tyyppi, joka juoksee maratonin kymmeneen tuntiin. Enkä ole käytännössä nähnyt naista seitsemään vuoteen, että aika myyttisiä satuolentoja nuo alkavat olemaan. En tietäisi miten niille puhutaan; kai niin kuin ihmisille, mutta pienessä tynnyrissänä en heitä juuri näe. Kaupassa kassat, äiti ja kirjanpitäjä-täti määräaikaisessa työpaikassani. (Inb4 käy töissä, vittuun hikystä)[104]
>
> […]
>
> Teininä rakastin "salaisesti" yhtä tyttöä 6 vuotta, en ikinä uskaltanut tehdä sille mitään. Pahinta oli, ettei hänkään pariutunut sinä aikana. Ei jälkeenkään, mitä jaksoin stalkata netissä ja sitten myöhemmin muutamassa kylätapahtumassa kotikylässä, johon hänen vanhempansa häntä nakittivat. Nykyään lihonut valtavasti ja varmaan yksi niistä mystisistä naishikyistä, joita ei väitetä olevan. Mitähän

104 ”Inb4” tarkoittaa ”in before”, millä kirjoittaja ennakoi muiden reaktioita ja vastauksia. Tässä tapauksessa nyymi ennakoi muiden reagoivan kielteisesti hänen työssäkäyntiinsä ja haluavan hänen poistuvan laudalta.

> siitäkin olisi tullut, katastrofi varmaan, kun ajattelee, miten kakara olin silloin. Tulee mieleen, että ehkä pilasin kaksi elämää, kun en saanut sanaa suustani.

Ahdistus ja sosiaalinen kyvyttömyys ovat tavanomaisia selityksiä kumppanittomuudelle ja seksuaaliselle kokemattomuudelle (Stijelja & Mishara 2023). Esimerkiksi Donnellyn ym. (2001) tutkimuksessa monet osallistujat raportoivat ujouden olevan merkittävä syy omalle seksuaaliselle kokemattomuudelle ja parisuhteiden solmimisen ja ylläpitämisen vaikeudelle. Tällainen selitys suuntaa katseen omiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja niissä esiintyviin ongelmiin, erityisesti itsevarmuuden ja rohkeuden puutteeseen.[105]

Ongelmalla on kuitenkin myös yhteiskunnallinen kontekstinsa. Itsevarmuus ja sosiaaliset taidot ovat olennainen osa eroottista pääomaa, jonka merkitys korostuu moderneilla pariutumismarkkinoilla. Yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa ihminen on sosiaalisesti atomisoitunut yksilö, jonka tulee mennä ”pariutumismarkkinoille” tutustumaan enemmän tai vähemmän vieraisiin kumppaniehdokkaisiin löytääkseen itselleen seuraa, on historiallisesti varsin uusi, vaikka historiallisella seurustelukulttuurilla onkin yhtymäkohtia sen kanssa (ks. esim. Nieminen 1993). ”Sosiaalisesta kyvyttömyydestä” tulee ongelma nimenomaan tällaisessa sosiaalisessa kontekstissa, mikä eroaa teollistumista ja urbanisoitumista edeltäneestä säänneltyjen ja järjestettyjen avioliittojen yhteiskunnasta. Nyymeillä tilannetta vaikeuttaa myös sosiaalinen eristäytyneisyys. Koska sosiaaliset verkostot ovat pienet ja kohtaamismahdollisuudet vähäiset, heillä ei ole sellaisia pidempiaikaisia tuttavuuksia, jotka voisivat muuttua seksuaalisiksi suhteiksi heille luontevammalla ja orgaanisella tavalla. (Ks. myös Apostolou 2015.)

Lisäksi, kuten osa nyymeistä itsekin huomioi, ahdistukseen ja sosiaaliseen kyvyttömyyteen viittaavat selitykset heijastelevat erityisesti miehiin kohdistuvia paineita. Sukupuoliroolien logiikka perustuu nimittäin kahtiajakoon, joka tekee miehistä toimijoita ja naisista reaktiivisia toiminnan kohteita. Miesten kohdalla tämä on tarkoittanut näkökulmasta riippuen etuoikeuksia tai velvoitteita tehdä aloitteita, suunnitella treffejä ja maksaa niiden kulut olkoonkin, että sukupuolittuneet seksuaaliset skriptit eivät ole määrittäneet yhtä vahvasti suomalaista seurustelukulttuuria (Donnelly ym. 2001; Eaton & Rose 2011; Poutiainen 2005; Sanchez ym. 2012.) Vaikka sosiaalinen ahdistus ja kyvyttömyys eivät sinänsä ole sukupuolierityisiä ilmiöitä, ne ovat jyrkemmin ristiriidassa miehen seksuaalisen roolin kanssa, mikä edellyttää häneltä itsevarmuutta ja sosiaalisia taitoja.

Tämänsuuntainen sukupuoliero on tullutkin esiin pariutumista ja parinvalintaa käsittelevässä tutkimuksessa joskin epäjohdonmukaisesti. Sosiaalinen ahdistuneisuus, itsevarmuus ja muut vastaavat konstruktiot ovat joidenkin

105 Kiinnostavasti Abdellaouin ym. (2024) käyttäytymisgeneettinen tutkimus paljastaa, että seksuaalinen kokemattomuus korreloi geneettisesti *negatiivisella* tavalla ahdistuksen, vakavan masennuksen, posttraumaattisen stressihäiriön, ADHD:n kanssa ja neuroottisuuden kanssa. Autismilla ja anoreksialla oli sen sijaan *positiivinen* geneettinen korrelaatio.

tutkimusten mukaan voimakkaammin yhteydessä parisuhdestatukseen ja markkina-arvoon miehillä kuin naisilla. Vastentahtoista sinkkuutta tutkineet Apostolou ja Michaelidou (2024) ovat havainneet, että naisilla siihen ovat yhteydessä heikot flirttailutaidot, seksuaaliset ongelmat, korkea valikoivuus ja matala sovinnollisuus. Heikot flirttailutaidot olivat yhteydessä vastentahtoiseen sinkkuuteen myös miehillä, mutta tämän lisäksi sitä ennakoivat korkea neuroottisuus, matala itse arvioitu markkina-arvo (*mate value*), heikko itsetunto ja lapsettomuus. He havaitsivat myös epäsuoria vaikutuksia, joista mainittakoon, että miehillä seksuaaliset ongelmat, oma itse arvioitu epäviehättävyys ja korkea painoindeksi olivat yhteydessä vastentahtoiseen sinkkuuteen itse arvioidun markkina-arvon kautta. (Ks. myös Apostolou & Philippou 2022.)

Suomalaisessa pitkittäistutkimuksessa on todettu sosiaalisten tilanteiden pelon heikentävän parisuhteen todennäköisyyttä teinipojilla mutta ei tytöillä. Vaikka sosiaalisten tilanteiden pelko vaikutti itsessään samansuuntaisesti molemmilla sukupuolilla, tytöillä heikentävää vaikutusta kompensoi masennus, joka kasvatti heillä parisuhteen todennäköisyyttä – tosin tämä ei liene ole masentuneiden tyttöjen kannalta pelkästään myönteisesti tulkittava tulos. (Ranta ym. 2016.) McClure ym. (2010) havaitsevat vastaavasti pikatreffitutkimuksessaan, että ”kiintymysahdistuneet” miehet ja naiset olivat epäsuositumpia kuin verrokkinsa, mutta naisilla tätä vaikutusta kompensoi pienempi valikoivuus kumppanien suhteen (ks. myös McClure & Lydon 2014).

Lisäksi ujous voi hankaloittaa miesten pariutumista enemmän kuin naisten. Donnellyn ym. (2001) tutkimuksessa ujous oli merkittävä tekijä molemmille sukupuolille, mutta se korostui miesten keskuudessa. Naisilla taas omaan ulkonäköön ja ruumiillisiin seikkoihin liittyvät epävarmuudet olivat yleisempiä kuin miehillä (Ks. myös Apostolou ym. 2020; Apostolou ym. 2021.) Kyse ei ole vain siitä, että ujot miehet eivät lähestyisi naisia tai tekisi aloitteita, he ovat myös naisten silmissä epähalutumpia, kuten pikatreffitutkimuksista on käynyt ilmi (Asendorpf ym. 2011; Back ym. 2011). Vaikka vaikutukset ja erot voivat jäädä pieniksi ja kaikki mittarit ja tutkimukset eivät kerro samanlaisista sukupuolieroista (e.g. Luo & Zhang 2009), tällaiset tulokset viittaavat siihen, että itsevarmuutta ja sosiaalista kyvykkyyttä edellytetään korostuneemmin miehiltä kuin naisilta.

Ahdistuneen ja sosiaalisesti kyvyttömän hikkymiehen ongelmat seksuaalisten suhteiden solmimisessa ovat siis paikannettavissa pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikkoihin, mutta millaista fantasmaattista logiikkaa ne noudattavat? Ahdistus ja sosiaalinen kyvyttömyys kertovat *seksuaalisesta estyneisyydestä* eli kyvyttömyydestä toimia seksuaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja näiden tilanteiden välttelystä. Se ei ole vain yksilön ominaisuus vaan myös muihin ihmisiin asemoitumisen tyyli. Lacanilaisittain ilmaistuna estyneisyys on suhde

Toiseen ja hikkymiehen seksuaalinen estyneisyys on suhde Naiseen. Tarkemmin ilmaistuna estyneisyys on tämän suhteen *mahdottomuudesta* kumpuava oire.[106]

Oidipuskompleksin narratiivissa miestä edustaa isän paternaalinen auktoriteetti, joka taas perustuu isän kykyyn antaa äidille se, mikä äidiltä puuttuu, eli fallos. Miehen seksuaalinen rooli rakentuu tämän saman fantasmaattisen logiikan perustalle. Falloksen omistajana miehen tulee tietää, miten Nainen tyydytetään. Lacanin myöhemmän teorian valossa voitaisiin ilmaista, että miehen tulisi olla vastuussa seksuaalisen suhteen muodostamisesta. Hän tuo tähän suhteeseen falloksen, joka toimii sen ”liittimenä”. Se, minkä hikkymies kohtaa estyneisyydessään, on falloksen epäonnistuminen tässä tehtävässä. Siellä, missä pitäisi olla seksuaalinen suhde, ei olekaan mitään. Tämä taas sisäistetään omaksi henkilökohtaiseksi epäonnistumiseksi. Tällä tavoin voi tapahtua maksullisenkin seksin kohdalla:

> Hutsut käyttäytyivät silleen asiallisesti ja luonnollien oloisesti ilman ylinäyttelyä. Hikkyllä vaan on se burgerius ja täydellinen kokemattomuus, joka tekee tosta toimituksesta niin kiusallisen. Itsetietoisella hikkyllä tilanteen luonnottomuus korostuu äärimilleen: olet sängyssä kauniin naisen kanssa vain siksi, että pulitit kylmää käteistä. Sosiaalinen vammaisuutesi estää sen, että saisit tilanteesta mitään muuta irti kuin tuon lihan koskettamisen. Edellinen yhdistettynä kokemattomuuteen takaa sen, että se fyysinen aspekti on juuri tuota nöyryyttävää sähellystä, kun et tiedä mitä tehdä ja miten naisten kanssa tollasissa tilanteissa käyttäydytään. Homma menee siihen, että sönkötät naiselle jtn toiveita ja tämä pyrkii ne mekaanisesti täyttämään. Karua puuhaa.

Estyneisyys ei kuitenkaan sinänsä *tuota* seksuaalisen suhteen poissaoloa vaan *paljastaa* sen. Siinä mikään ei ole naamioimassa seksuaalisen suhteen mahdottomuutta ja sen ulkomuotoa ylläpitävä fantasmaattinen kehys pettää. Seksi näyttäytyy mekaanisena suorituksena, jossa ei ole kyse mistään muusta kuin ”lihan koskettamisesta”, kuten edellä lainattu nyymi ilmaisee. Estyneen hikkymiehen ongelmana ei siis ole niinkään seksuaalisen suhteen poissaolo (mikä koskettaa kaikkia) vaan se, ettei tämä poissaolo ole naamioitu fantasmaattisella tasolla.

Fantasmaattisen verhon funktiona ei ole niinkään tehdä jokin poissaolo keinotekoisesti läsnäolevaksi vaan tuottaa eräänlainen läsnä- ja poissaolon synteesi. Verho tuottaa illuusion siitä, että sen takana on jotain, mikä jää kuitenkin naamioiduksi (kuten Lacan [2020] luonnehtii fetissiobjektin logiikka). Fantasia verhoaa seksuaalisen suhteen poissaolon, mutta se ei niinkään peitä sitä näkyvistä vaan luo siitä jotain, joka on samaan aikaan läsnäolevaa mutta piilotettua. Kuten monet muutkin ovat todenneet, erotiikassa on kyse kielellisistä monimielisyyksistä ja

106 Lacan tekee vielä tarkemman erottelun estyneenä olemisen ja estyneisyyden välille. Estyneenä oleminen on oire ja estyneisyys on ”oire, joka on säilötty museoon” (Lacan 2014, 10).

piilottamisen ja paljastamisen dynamiikasta (Illouz 2012, 184–196). Seksuaalisuus onkin Lacanille kielen itsensä ulottuvuus, sillä läsnä- ja poissaolon synteesiä ei ole olemassa ilman merkitsijää.

Estyneisyydessä fantasia ei onnistu verhoamaan seksuaalisen suhteen mahdottomuutta ja häivyttää kuvioista seksuaalista vuorovaikutusta ylläpitävän läsnä- ja poissaolon dynamiikan. Tuloksena halu katoaa ja sen korvaa ahdistus, jossa subjekti kohtaa Toisen paljaimmillaan. Estyneisyydessään hikkymies ei kohtaa naista fantasmaattisen objektin välittämänä vaan ahdistavana Naisena, jonka arvoitukselliseen haluun hänellä ei ole vastausta. Nyymit eivät juurikaan täsmennä, mitä he seksuaalisissa tilanteissa oikeastaan pelkäävät, mutta tämä on toisaalta ennakoitavissa, sillä ahdistuksen objekti on määritelmällisesti epämääräinen. Tämän takia olisi erheellistä palauttaa ahdistus esimerkiksi torjutuksi tulemisen tai karmivaksi hyypiöksi leimaantumisen pelkoon. Ne antaisivat ahdistukselle konkreettisen muodon, mikä siltä puuttuu.

Illouzin (emt., 192–195) mukaan sukupuolisen tasa-arvon normit ovat kyseenalaistaneet sukupuoliroolit ja niiden pohjalle rakentuneen implisiittisen säännöstön tarjoamatta kuitenkaan mitään tilalle. Tuloksena on ahdistava epävarmuus siitä, miten seksuaalisissa vuorovaikutustilanteissa tulisi toimia. Oman aineistoni valossa on tulkittavissa, että mikäli tasa-arvoistumisella on osaa hikkymiehen seksuaaliseen estyneisyyteen, on se vaikuttanut siihen naisen aseman vahvistumisen kautta häivyttämättä kuitenkaan perinteisiin sukupuolirooleihin liittyviä odotuksia. Hikkymies kokee edelleen velvollisuudekseen olla seksuaalinen toimija, mutta nyt tähän toimijuuteen sisältyy aiempaa enemmän epämääräisiä uhkia, joiden taustalla on ahdistava Nainen.

Tämä tulee esiin myös toisessa yhdysvaltalaisessa laadullisessa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin miesten ensimmäisiä seksuaalisia kokemuksia. Niitä luonnehti seksuaalisen halun ja ahdistuksen ristipaineet, minkä tutkijat paikansivat ristiriitaan perinteisen maskuliinisen roolin julkisten ja yksityisten aspektien välillä. Julkiset odotukset asettivat miehen aktiiviseen roolin, mutta yksityisesti hän koki paineita ja pelkoja. Miehet olivatkin yleensä odottaneet naisen tekevän aloitteen tai antavan selkeitä merkkejä valmiudestaan, mikä oli tyypillisempää nuoremman sukupolven miehille. (Montemurro & Riehman-Murphy 2019.) Kun ottaa huomioon, että naiset ovat yleisesti ottaen varautuneempia ja valikoivampia pariutumismarkkinoilla, tällainen tuskin avautuu kovin monille seksuaalisesti kokemattomille miehille. Heidän kokemuksensa kuitenkin kertoo, että ilman muutosta seksuaalisissa sukupuolirooleissa yhteiskunnan tasa-arvoistuminen ei tuota itsevarmoja miehiä vaan estyneisyyttä.

Hikkymies kokee olevansa Naisen arvostelun kohteena myös toisessa positiossa, jota nimitän *hysteeriseksi*. Hysteria on moniulotteinen konstruktio, eikä tarkoituksenani ole käsitellä kaikkia sen ulottuvuuksia vaan soveltaa sen

ydinrakennetta diskurssianalyyttisenä työkaluna.[107] En myöskään ole kiinnostunut hysteriasta kliinisessä mielessä vaan *subjektipositiona*, joka on rakentunut omanlaisensa fantasmaattisen logiikan varaan. Subjektipositiona hysteria on subjektin fantasmaattisesti välittynyt suhde Toiseen.

Kuten luvussa 3.2.4 on selostettu, hysteerikko omaksuu Toisen kumppanin position, missä hän odottaa Toisen muodostavan seksuaalisen suhteen hänen kanssaan. Hän haluaa fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa, mutta (toisin kuin estyneisyydessä) vastuu Ykseyden muodostamisesta heitetään Toiselle. Tämän takia Toisesta tulee myös syyllinen sen vääjäämättömään epäonnistumiseen. Hysteerikko on tehnyt kaikkensa ollakseen hyvä kumppani Toiselle, mutta Toinen on pettänyt hänet ja pilannut seksuaalisen suhteen omalla kelvottomuudellaan ja itsekkyydellään.

Toisen kumppanina hysteerikko asettuu objektin *a* positioon kaikkine ambivalensseineen. Yhtäältä hysteerikko pyrkii herättämään Toisen halun ja asettumaan sen kohteeksi. Hän haluaa olla Toiselle tämän halun fantasmaattinen objekti. Muutoin hysteerikko ei voisi aktualisoida itseään Toisen ideaalina kumppanina, joka ”täydentäisi” Toisen ja tekisi hänestä kokonaisen. Mutta toisaalta tämä projekti on mahdoton, sillä seksuaalista suhdetta ei ole olemassa. Tästä syyt niskoilleen saa Toinen, jonka halusta tulee nyt vastenmielistä. Toinen alkaa näyttäytyä hahmona, joka ei osaa haluta hysteerikkoa itseään ”oikein” ja pyrkii sen sijaan tekemään hänestä *nautinto-objektinsa*. Toisesta tulee siis *nauttiva Toinen*, joka ei tiedä aidosta rakkaudesta mitään.

Hysteerikon keskeinen ristiriita koskee hänen asemaansa Toisen halun objektisyynä (objektina *a*): Toisen halun menettäminen olisi hysteerikolle katastrofi, mutta niin olisi myös sen tyydyttäminen, sillä se tarkoittaisi Toisen nautittavaksi joutumista. Hysteerikon ratkaisu tähän ongelmaan on pysytellä välitilassa, missä hän pyrkii herättämään Toisen halun antamatta Toiselle kuitenkaan sitä, mitä tämä haluaa. Hysteerikko tähtää siis Toisen *tyytymättömyyteen*, mikä antaa muodon myös hänen omalle nautinnolleen. Hän saa tyydytystä omasta tyytymättömyydestään, jonka syyllisen hän paikantaa Toiseen. Olla hylätty, väärin ymmärretty, kaltoin kohdeltu – kaikki tämä on hysteeristä *lisänautintoa*.

Hysteriaa on laajalti pidetty feminiinisenä ilmiönä psykiatrian historiassa, vaikka hysteerinen psykopatologia ei ole koskaan rajoittunut vain naisiin. Historia tuntee myös hysteerisiä miehiä kaikkine kouristeluineen ja muine teatraalisine oireineen (Micale 2008). Myös lacanilaisen teorian ja klinikan piirissä hysteerinen subjekti on tyypillisesti nainen, joskin kirjallisuudesta löytyy myös kuvauksia hysteerisistä miehistä (esim. Morel 2019).[108] On myös helppo nähdä, miksi hysteria on

107 Hysteriasta, ks. Chiesa (2016), Fink (1997), Grose (2016), Soler (2006) ja Verhaeghe (2008). Seuraava esitys hysteriasta ei perustu mihinkään tiettyyn lähteeseen vaan omaan yhteenkokoavaan ja käsillä olevaan tutkimukseen sovellettua tulkintaani useissa teksteissä läpikulkevista teemoista.

108 Klassisella lacanilaisella klinikalla ihmiset jakautuvat *psykootikkoihin*, *pervertikkoihin* ja *neurootikkoihin*. Niin kutsuttuja normaaleja ihmisiä ei ole olemassa (tai on kolme eri tapaa olla ”normaali”: psykoottinen, perverssi ja neuroottinen). Nämä psyykkiset rakenteet jakautuvat alaluokkiin ja -muotoihin. Neuroosi, joka on kaikkein yleisin psyykkinen rakenne (ja lähimpänä sitä, mitä pidämme ”normaalina”), jakautuu kolmeen

historiallisesti liitetty naisiin. Se kuvaa sellainen ihmisen psykopatologiaa, joka ei pidä itseään vallankäyttäjänä ja toimijana vaan vallan ja toimijuuden objektina. Hysteerikko ei pidä itseään autonomisena subjektina vaan sellaisen kumppanina, missä idealistiset odotukset rakkaudesta kääntyvät katkeruudeksi. Sosiologi tosin muistuttaisi, että pettymykset eivät johdu ainoastaan fantasmaattisen seksuaalisen suhteen poissaolosta vaan myös (ja ennen kaikkea) naisia alistavista rakenteista.

Mutta hysteerikko ei ole sama asia kuin nainen. Hysteerikko on pikemminkin nainen, joka tulkitsee ei-mieheytensä vähemmän-kuin-mieheydeksi (peniskateus). Miehellä on siis jotain, mitä hänellä ei ole, mutta hän voi kompensoida tätä tekemällä itsestään miehen kumppanin ja *olemalla* se fallinen objekti, joka tekee miehestä kokonaisen. Hysteerikko on näin fallisen logiikan sisällä siinä, missä ei-kaikkiaan fallinen nainen (feminiinisessä seksuaatiossa) on puoleksi sen ulkopuolella. Argumenttini tässä alaluvussa on se, että tämä logiikka voi kääntyä myös päinvastaiseksi: *mies voi kokea ei-naiseutensa vähemmän-kuin-naiseudeksi, mikä hysterisoi hänet*. Tämä on ristiriidassa maskuliinisuuden kanssa, missä mies tukahduttaa kastraationsa ja siirtää sen naiselle. Hänen ei kuuluisi olla Naiselle alisteisessa positiossa.

Mitä Naisella on, mitä miehellä ei ole? Hysteerisen hikkymiehen vastaus on yksinkertainen: *pillu*. Ja koska Naisella on pillu, hän on haluttu erityisesti seksuaalisessa ja romanttisessa mielessä. Naisia ei siis kadehdita samoista asioista kuin miehiä tyypillisesti kadehditaan (status, voima, kyvyt, jne.). Kateus pysyttelee tavanomaisen fallisen logiikan sisällä sikäli kuin sen kohteena ei ole Nainen falloksen *omistajana* vaan fallisena *objektina*. Nyymit näkevät pariutumismarkkinoiden olevan huomattavasti suosiollisemmat naisille kuin miehille, mikä herättää kateutta ja vihaa:

> Olen itse omin silmin nähnyt ja todistanut sen, että oli kuinka epäviehättävä nainen tahansa, tulee hän saamaan paljon tai usein ihan häkellyttävän määrän kaveripyyntöjä ja rohkeita viestejä miehiltä esim. facebookissa ja muualla missä sovelluksissa nuoret nykyään lataileekaan kuvia (snapchat, whatsapp, instagram, twitter, fb).
>
> En halua edes miettiä, kuinka hyvältä jostain IG [instagram] prinsessasta tuntuu kun häntä rakastaa omanikäistensä lisäksi tuhannet setämiehet ja bensalenkkarit. Minkä arvoinen on yksi mies kun tällä somehuoralla on tuhansia palvojia, jotka olisivat sekunnissa rientämässä paikalle kuullessaan mahdollisuudesta päästä nussimaan kyseistä lutkaa.
>
> Lohdutuksena täytyy muistaa että tämähän tarkoittaa vain sitä että ainakin tämän kyseisen tyllerön arvo on tasan hänen seksualisoitu kehonsa, ikään kuin objekti. Ei

alaluokkaan, *hysteriaan*, *pakkoneuroosiin* ja *fobioihin*. Hysteria on tyypillisempi naisille, pakkoneuroosi taas miehille. Miehet ovat myös naisia yleisemmin pervertikkoja, joka on lähes yksinomaan maskuliininen psyykkinen rakenne. (Fink 1997.)

> kaikki miehet olisi vain käyttämässä naista hyväkseen vaan haluaisivat pariutua hänen kanssaan, ja pitää muut miehet loitolla. Jos tämän kuvion on joskus huomannut, niin varmaan ymmärtää miten apinamaista ihmisten suhteidensolmiminen on.
>
> En voi vain käsittää tätä tunnetta, kuinka suunnatonta vihansekavaa tunnetta tämä ilmiö herättää. Se, että tavallinen jamppa ei tule ikinä kokemaan ihailua tai palvontaa.

Tässä diskurssissa olennaista on miehiltä ja naisilta vaadittu taso pariutumismarkkinoilla. Nainen saa huomiota, vaikka hän ei olisi erityisen viehättävä tai omaisi muutoin haluttavia ominaisuuksia, mies taas ei kelpaa naisille itsenään, vaan hänen täytyy olla erityisen haluttava saadakseen huomiota. *Naisilla on itseisarvoa, mitä miehillä ei ole.* Naisen kadehdittu asema fallisena objektina perustuu viime kädessä tähän. Se takaa tämän fantasmaattisen logiikan sisällä myös sen, että Naisella on *aina* mahdollisuus seksiin ja täten myös niihin parisuhteisiin, mitkä ovat normouden edustaman fantasmaattisen nautinnon ennakkoehto. Tämän takia Nainen ei voi olla hikky, vaikka hän olisi sosiaalisesti kyvytön, epäviehättävä, mielenterveysongelmainen ja syrjäytynyt.

Hysteerisellä hikkymiehellä on myös selitys sille, miksi pariutumismarkkinat ovat epäsuhdassa naisia suosivalla tavalla. Kaikki johtuu siitä, että naiset haluavat kilpailuttaa miehet keskenään ja valikoida heistä parhaimmat. Naiselle ei kelpaa tavallinen tai hänen omaa tasoaan vastaava mies, vaan hän on kiinnostunut ainoastaan miesten seksuaalisesta eliitistä, ”alfamiehistä”. Tämän takia hänen strategianaan on vietellä miehiä ja kerätä itselleen laaja kumppanivalikoima, jonka joukosta hän voi kuoria kermat päältä. Eräät nyymit vertaavatkin naisia vietteleviin ”succubuksiin”. Eräs nyymi epäilee myös Hikikomeroon kirjoittelevien naisnyymien omaavan tällaisia motiiveja:

> Lautojen alkuajoista lähtien ylipainoiset ja/tai rumat [naiset] ovat tunkeneet syrjäytyneiden leposijaan, koska haluavat leikkiä sitä prinsessaa mitä tosielämässä eivät voi olla (koska eivät jaksa esim. laihduttaa ja tehdä sitä mitä tehtävissä on). Säälittävistä säälittävimmät valkoritarit ovat mahdollistaneet tämän pelleilyn jatkumisen eivätkä tajua että muijat vain kilpailuttavat heitä valitakseen parhaimman (eli suurimmalla osalla näistä hikkyistä ei olisi edes mitään mahkuja edes siihen rumilukseen). Hikkyt ovat osaltaan hikkyjä koska antavat aina kusettaa itseään ja ovat helposti tallottavissa muiden, pahojen ihmisten kuten naisten ja salimakejen taholta.

Naisia pidetään myös yleisemmin huomiohakuisina, ja viesteissään sukupuolensa esiin tuovat naisnyymit saavat toistuvasti syytöksiä huomiohakuisuudesta. Naisen

”huomiohuoraus” toimii monelle nyymille yleispätevänä selityksenä monille asioille, joita naiset tekevät. Naisten voidaan esimerkiksi nähdä avautuvan psyykkisistä ongelmistaan internetissä vain huomion toivossa, värjäävän hiuksiaan ”huomioväreillä” ja tekevän huomiohakuisia itsemurhayrityksiä. Vaikka tämä ei ole suorasti seksuaalista, perustuu näkemys Naisen huomiohakuisuudesta hänen asemaansa haluttuna fallisena objektina.

Naisten nähdään siis haluavan alfamiehiä, mutta näiden miesten ”alfuus” ei perustu heidän sosiaaliseen statukseensa tai suuriin tuloihin, vaan se muodostuu esimerkiksi kasvojen komeudesta, pituudesta, atleettisuudesta ja peniksen koosta, mutta myös muista ominaisuuksista, erityisesti itsevarmuudesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä – toisin sanoen alfamiehen *eroottisesta pääomasta* ja erityisesti sen ruumiillisista ja ulkonäöllisistä ulottuvuuksista. Alfan arvo perustuu ennen kaikkea hänen *kykyynsä herättää seksuaalista halua Naisessa*.

Toisin kuin pakkoneuroottinen mies, joka tukahduttaa kaikki merkit Naisen halusta, hysteerinen hikkymies asemoi itsensä eksplisiittisesti Naisen halun kautta. Naisen halun kohde saa imaginaarisen muotonsa alfamiehessä, josta hikky löytää oman idealisoidun peilikuvansa. Nainen on siis hysteerisen hikkymiehen *ego-ideaali* ja alfamies taas *ideaali ego*. Hysteerikon perustavanlaatuinen kysymys – ”Olenko mies vai nainen?” (Fink 1997, 161) – ilmenee tässä kuviossa, jossa hikkymiehen identifikaatiot osoittavat molempaan suuntaan.

Myös alfat ovat hikyn kateuden kohde, mutta heissä hikky ei kadehdi heidän valtaansa tai edes heidän mahdollisuuksiaan kerryttää useita seksikumppaneita vaan ennen kaikkea heidän *ruumistaan*, joka kykenee herättämään halua Naisessa. Ahdistuksensa ja sosiaalisen kyvyttömyytensä ohella nyymit pitävätkin itseään rumina, missä vertauskohtana toimii alfan seksuaalisesti haluttava maskuliininen ruumis. Tässä Naisen, alfan ja hikyn hysteerisessä kolmiodraamassa hikyn rooliksi jää Naisen inhoa, pelkoa ja halveksuntaa herättävän torjutun ja *epähalutun* objektin rooli. Hikky ei voi koskaan olla sitä, mitä Nainen haluaa.

> Vaikka saisinkin "elämän kohdilleen", niin johtuen hyvin rumista kasvoistani, matalasta pituudesta ja oudosta ruumiinrakenteesta, kukaan nainen ei tule ikinä pitämään minua vetävänä fyysisesti.
>
> Eli vaikka olisin mikä miljonääri niin se ei muuta sitä tosiasiaa että kuka tahansa nainen tuntisi kuvotusta kun joutuisi panemaan minua, ja korkeintaan tekisivät sitä siksi että saavat minusta rahaa nyhdettyä irti.
>
> En näe täten syytä elää tai olla masentumatta, samaan aikaan kun ulospäinsuuntautuneet hyvägeeniset ja kuntoiset miehet saavat jopa itse yhteydenottoja naisilta koska he ovat niin tavoiteltuja, ja melkein jokainen nainen haluaa panna heitä vaistomaisesti.

> Jos saisin yhden toiveen, se olisi se että voin resetoida pälvikaljun paskaelämäni ja syntyä uudelleen komeana ja pitkänä miehenä joka on rohkea ja josta naiset pitävät.
>
> Ei kiinnosta paskan vertaa että joku kiinnostuisi minusta saavutusten tai rahan perusteella, eli ns. huoraamista. Haluan vaan että joku oikeasti pitäisi sukupuolisessa mielessä vetävänä yksilönä, muttei se tule tapahtumaan koska hävisin elämän arpajaisissa.

Kuten tästä viestistä käy ilmi, naisten nähdään pariutuvan myös epähaluttavien ”betamiesten” kanssa, mutta tällöin nyymit ajattelevat, että kyseessä ei ole aito halu vaan hyväksikäyttö. Mikäli Nainen pariutuu jonkun muun kuin alfamiehen kanssa, kumppanilla on hänelle vain *välinearvoa,* mikä yleensä tämä mitataan miehen tuloissa. Naisen nähdään turvautuvan betamiehiin, kun hänellä ei ole mahdollisuuksia pariutua alfan kanssa. Tämä voi johtua siitä, että hänen oma markkina-arvonsa (i.e. ulkonäkönsä) ei riitä alfamiehen saamiseen. Nainen siis joutuu tyytymään betaan, jos hän ei ollut alunperinkään kovin viehättävä tai hänen markkina-arvonsa on heikentynyt ikääntymisen myötä, jolloin hän on luopunut alfoista ja alkanut etsimään itselleen hyvätuloista kumppania.

> Ota huomioon että iso osa naisistakin on aika vaatimattomia ulkonäöltään ja heidän mahdollisuutensa saada pitkäaikainen suhde jonkun 'eliittimiehen' kanssa ovat puhdas 0%. Heille se on lottovoitto että he saavat jonkun insinöörihiirulaisen koukutettua avioliittoon, ja jos tulee ongelmia niin tietävät aina että saavat puolet miehen omaisuudesta eli loppuelämä on taattu taloudellisesti.
> Kyllä siinä muutaman kerran antaa pillua ja ajattelee jotain Christian Balea kun tietää että hintaa per laaki tulee miehelle lopulta useita tonneja.
>
> Muutaman vuoden päästä voikin vedota jatkuvasti päänsärkyihin tai halun puutteeseen ja käyttää sitä miestä puhtaasti tilipussina ja elintason kustantajana, jolloin ei tarvitse olla enää sen insinöörin kanssa missään fyysisessä kontaktissa.

Hikyllä ei siis ole mahdollisuutta aitoon parisuhteeseen, sillä Nainen ei koskaan halua häntä aidosti. Mikäli hän onnistuisi herättämään Naisen huomion, taustalla olisivat Naisen itsekkäät piilomotiivit. Hikky haluaisi olla Naisen haluama, mutta Nainen ei halua häntä tai haluaa häntä väärin. Seksuaalinen suhde on epäonnistunut ja se on Naisen syytä. Nainen on pilannut kaiken itsekkäällä huomiohakuisuudellaan, nirsoudellaan ja miesten hyväksikäytöllään – seksuaalisen suhteen tilalla on vain Naisen fantasmaattinen nautinto, joka ilmenee välillä myös muina luonteenvikoina, esimerkiksi naisten manipuloivuutena, epärehellisyytenä, tekopyhyytenä ja uhriutumisena.

Toisin kuin estyneisyyden positiossa, missä Naisen nautinto tuottaa ahdistusta kaikessa epämääräisyydessään, hysteeriselle hikkymiehelle Naisen nautinto ei ole minkäänlainen mysteeri. Nainen ei ole symbolisen järjestyksen ulkopuolella vaan täysin sen sisällä. Hysteerinen hikkymies uskoo tietävänsä täsmälleen, mistä Nainen nauttii. Naisen olemus palautuu täysin falliseen nautintoon, joskaan ei *maskuliiniseen* vaan *feminiiniseen* falliseen nautintoon. Naisena oleminen on fallisena objektina olemisen nautintoa ja koska Nainen ei ole mitään muuta kuin hänen fallinen nautintonsa, hän ei ole hysteeriselle hikkymiehelle myöskään samanlainen jakautunut subjekti kuin hän itse on.

Ja koska Nainen ei ole jakautunut subjekti, hän ei kykene rakkauteen, mikä on Lacanin mukaan ainoa asia, joka ”mahdollistaa nautinnon alistumisen halulle” (Lacan 2014, 179). Vaikka nyymit harvoin ilmaisevat asian suoraan tällä tavoin, hysterian fantasmaattisen logiikan valossa tulkittuna heidän syytöksensä Naista kohtaan implikoivat juuri tätä. Naiselta on turha odottaa rakkautta. Eräs nyymi tuo tämän esiin eksplisiittisesti tavalla, josta käy myös hyvin ilmi joidenkin nyymien tapa perustella näkemyksiään naisista kokemuksillaan heistä omassa lähipiirissään:

> Minä tiesin ja havaitsin jo aivan pienenä lapsena ettei äitini rakasta isääni pätkääkään. Vanhempieni ikäero on noin 15 vuotta ja isäni on suht hyväpalkkaisissa oikeusalan töissä mutta muuten hän on ihan perus pälvikalju keski-ikäinen.
> Hän puhui myös vieraiden miesten kanssa puhelimessa jo silloin kun olivat naimisissa. Suoraan sanottuna aika kuvottavaa oli kuulla puheluita seinän läpi kun yritin nukkua.
>
> Kyllä naiset menevät naimisiin ihan vaan sen takia että saavat siitä enemmän rahaa kuin sossusta tai jostain työstä johon heidän älynlahjansa riittävät, äitini kohdalla lähihoitaja.
> Isäni oli vielä niin tampio että ihan pokkana maksoi asunnon, ruuat jne. eikä äiti oikeastaan maksanut ikinä itse mitään, jos kaupassakin käytiin niin nappasi aina isän lompakosta kortin, ja tiesi myös kaikkien hänen korttien tunnusluvut.
>
> Mutta nyt yritän pohtia sitä rikkinäisenä aikuisena, että tekevätkö naiset sen ihan vaistomaisesti, vai onko se heille tilapäisratkaisu siihen asti että löytävät jonkun jonka kanssa voivat oikeasti luoda välittävän suhteen? En ole löytänyt jälkimmäiselle tukea.
> Näyttää pikemminkin siltä että iän karttuessa monelta naiselta katoaa kyky nähdä miehissä yhtään mitään muuta kuin se millaista potentiaalista materiaalista hyötyä heistä voi nyhtää irti.
>
> Ainoastaan elämänkoululaiset tai todella liberaalit naiset pystyvät olemaan suhteessa puhtaasta välittämisestä/rakkaudesta ja heitä on melko pieni osa naisista.

Lacan muotoilee ensimmäisessä *Seminaarissaan*, että halussa olla rakastettu on kyse halusta olla rakastettu partikulaarisena olentona. Kukaan ei halua olla rakastettu ominaisuuksiensa vuoksi vaan absoluuttisessa partikulaarisuudessaan tai ”omana itsenään”, kuten arkikielessä sanottaisiin. Tämän takia rakkaus ei kohdistu kumppanin ulkomuotoon vaan siihen olevaan (*being*), joka on tämän ulkomuodon tuolla puolen. (Lacan 1988, 276.) Lacanin myöhemmässä tuotannossa tämän arvoituksellisen olevan paikan ottaa objekti *a*, joka on konstitutiivisesti kateissa oleva objekti. Sikäli kuin rakkauden kohteena on objekti *a*, kumppanissa rakastetaan jotain, mikä on ”enemmän kuin hän itse” (Lacan 1977, 268). Rakkaus on impotenttia, sillä se ei koskaan tavoita tätä objektia, mutta toisaalta tämän ei tarvitse olla traagista, sillä rakkaus ammentaa omasta impotenssistaan. Se kumpuaa seksuaalisen suhteen epäonnistumisesta. (Lacan 1998, 6.)

Naisen itsekkyydessä vaikuttaa olevan kyse kuitenkin jostain muusta kuin kyvyttömyydestä fallisten ulkomuotojen tuolle puolen ulottuvaan rakkauteen. Naisia vaaditaan haluamaan muitakin kuin alfamiehiä, mutta kun he pariutuvat jonkun muun kanssa, sitä ei pidetä aitona vaan miehen hyväksikäyttönä. Hysteerisen hikkymiehen ongelmaksi vaikuttaakin muodostuvan *rakkaus itsessään* tai tarkemmin sanottuna se, että se ei kohdistu falliseen ulkomuotoon vaan ulottuu sen tuolle puolen. On kuin hikky ei haluaisi olla rakastettu omana itsenään kaikessa epätäydellisyydessään, vaan hän haluaa olla haluttu samalla tavalla kuin hän kuvittelee alfamiehen olevan haluttu eli fallisena miehenä. Naisen kyvyttömyydessä rakastaa on kyse myös hikyn omasta kyvyttömyydestä olla rakastettu. Se olisi hänelle liian kastroivaa.

Hysteerisen hikkymiehen näkemykset naisten sisimmästä olemuksesta eivät perustu oikeasti olemassaoleviin naisiin, mutta tämä ei tarkoita, että nauttivan Naisen fantasmaattinen hahmo on ohitettavissa pelkkänä todellisuudesta irtautuneena naisvihamielisenä fiktiona. Pikemminkin tässä hahmossa ruumiillistuvat pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat, mutta tavalla, missä niiden nähdään palvelevan fantasmaattista Naista. Ne sisäistetään hysteeriseksi fantasmaattiseksi logiikaksi, missä kaiken takana on nauttiva Nainen. Tämän voi kiteyttää kolmeen kohtaan:

1) Ensinnäkin hikkymiehen hysteria on reaktio pariutumismarkkinoiden murrokseen, minkä myötä eroottisesta pääomasta on tullut aiempaa tärkeämpää. Ei ole yhteiskunnallisista olosuhteista riippumatonta sattumaa, että alfa on mies, jolla on eroottista pääomaa erityisesti viehättävän ulkonäön muodossa. Pariutumismarkkinat kutsuvat ihmisiä arvioimaan ulkonäköään ja löytämään siitä puutteita, eikä hikky ole poikkeus.[109] Hikylle ulkonäköpaineissa on kuitenkin kyse lähinnä Naisen nirsoudesta. Hikyllä ei ole markkina-arvoa, koska Naiselle kelpaavat

109 Tämä ei tarkoita, että hikyllä olisi realistinen kuva siitä, miltä hän näyttää muiden silmissä. Ihmiset eivät ole kovin hyviä arvioimaan heidän ”objektiivista” ulkonäköään. Tosin tyypillisesti heillä on taipumus pikemminkin yli- kuin aliarvioida se. Epäviehättävinä pidetyillä ihmisillä on taipumus pitää itseään viehättävämpinä kuin he muiden silmissä ovat (Greitemeyer 2020).

vain alfat. Tässä ohitetaan paitsi pariutumismarkkinoiden murroksen mahdollistaneet yhteiskunnalliset olosuhteet myös naisten mieltymysten konsensuaalisuuden rajallisuus. Vaikka naiset olisivat valikoivampia kuin miehet, tämä ei tarkoita, että heille kelpaisi vain miesten eliitti, naisten pariutumismieltymyksissä kun on enemmän eriävyyttä kuin yhtenevyyttä.

2) Toiseksi nauttivan Naisen hahmossa kiteytyvät nuoria naisia suosivat dyadiset valtasuhteet. Nuoret naiset *ovat* halutumpia kuin nuoret miehet ja heillä *on* paremmat mahdollisuudet löytää mieluinen kumppani ja perheellistyä. Samaan tapaan kuin naisten peniskateus on käsitettävissä reaktiona miesten (todelliseen) rakenteelliseen valta-asemaan (Ruti 2018), kateus naisia kohtaan kumpuaa nuorten naisten (todellisesta) dyadisesta valta-asemasta. Epäsuhta ei kuitenkaan johdu vain naisten toiminnasta, vaan sen taustalla ovat myös sukupuoliroolit, jotka ovat osittain biologisia ja joiden tuottamiseen osallistuvat myös miehet. Tässä on kyse erityisesti miesten välisestä kilpailusta naisista, jonka hysteerinen fantasmaattinen logiikka kääntää täysin naisten syyksi: Nainen saa miehet kilpailemaan keskenään, jotta hän voi kuoria kermat päältä. Tämä perustuu sille erheelliselle oletukselle, että ilman naisten viettelyyn ja nirsouteen perustuvaa seksuaalista strategiaa pariutumismarkkinat olisivat symmetriset.[110]

3) Kolmanneksi hysteerinen fantasmaattinen logiikka on myös tapa tehdä oma yhteiskunnallisesti voimaton asema merkitykselliseksi. Tässä voimattomuutta tuottaa yhteiskunnallisen tasa-arvoistumisen ja sukupuoliroolien logiikan ristiriita, jossa nyymit kohtaavat pariutumismarkkinoilla kilpailuasetelman, missä nuoret naiset ovat halutumpia kuin nuoret miehet, mutta tällä kertaa tilanteessa, missä naiset ovat myös seksuaalisesti autonomisia. Tämä tarkoittaa, että nuoret naiset voivat hyödyntää dyadista valtaansa paremmin kuin aiemmin ja nuoret miehet huomaavat olevansa sen kohteita. Tämä on hysterisoivaa sikäli kuin hysteriassa kaikki valta ja toimijuus näyttää olevan Toisella. Kuten Paul Verhaeghe (2008, 371) on todennut, patriarkaatin murentuessa hysteerinen rakenne valtaa myös maskuliinisen psyyken.

Onko näkemykseni nyymien diskurssin taustalla olevista yhteiskunnallisista rakenteista uskottava? Yksi tulkintaani tukeva havainto on tehty niin kutsutun *incel*-ilmiön tutkimuksessa. Incel on lyhenne termistä *involuntary celibacy*, joka tarkoittaa ”vastentahtoista selibaattia”. Termillä ei kuitenkaan yleensä viitata vastentahtoiseen seksittömyyteen/sinkkuuteen sinänsä vaan omanlaistaan incel-ideologiaa kannattaviin miehiin, jotka ovat muodostaneet joukon online-yhteisöjä kollektiivisen identiteettinsä ympärille. Incelit liittyvät tähän tutkimukseen siten, että heidän maailmankuvansa ja ideologiansa on erilaisesta sanastosta huolimatta lähes

110 Havainnollistaakseni tätä logiikkaa: Esimerkiksi sukupuolierot seksivietissä ja irtosuhteisiin suhtautumisessa, jotka kontribuoivat sukupuolisen kysynnän ja tarjonnan epäsymmetriaan pariutumismarkkinoilla, kääntyvät tässä logiikassa vain naisten toimijuudesta kumpuaviksi. Tällöin kyse ei ole siitä, että miehet haluaisivat enemmän seksiä ja irtosuhteita kuin naiset vaan siitä, että naiset ovat vietelleet ja kilpailuttaneet miehet ja pihtailevat seksiä säästäen sen alfoille. Mies projisoi tällöin seksin haluamisensa naiseen. Miesten osallisuus epäsymmetrian tuottamiseen naamioidaan ja käännettään täysin naisten syyksi.

täsmälleen samanlainen kuin tässä kuvattu hysteerinen fantasmaattinen logiikka. (Sparks ym. 2022.)[111]

Incel-tutkimusta ovat dominoineet psykologiset ja feministiset lähestymistavat, mutta poikkeuksen tähän tarjoavat Brooks ym. (2022), jotka ovat tutkineet sosiaalisen median incel-aktiviteetin[112] yhteyttä ”paikalliseen pariutumisekologiaan”. He havaitsivat, että incel-aktiviteetti oli yleisempää alueilla, joilla sukupuolijakaumat olivat miesvaltaiset, sinkkunaisten osuus pieni, tuloerot suuret ja sukupuoliset tuloerot pienet. Incel-aktiviteetin taustalla vaikutti siis erityisesti miesten välinen kilpailu naisista mutta myös sukupuolinen tasa-arvo. Nämä tulokset ovat linjassa rakenteellisia ja dyadisia valtasuhteita korostavien näkemysteni kanssa.[113]

Nauttivan Naisen hahmon ympärille rakentuva fantasmaattinen logiikka tarjoaa siis hikkymiehelle selityksen hänen kohtaamiinsa ongelmiin yhteiskunnallisten rakenteiden ristipaineissa. Sen sijaan nyymit ovat vähäsanaisempia sen suhteen, mitä näille ongelmille tulisi tehdä. Hysteerisen hikkymiehen pääasiallisena ongelmana on hänen passiivinen positionsa Naisen edessä, minkä hän haluaisi kääntää päinvastaiseksi, mutta keinot tähän ovat hajanaisia. Yhteistä niille on se, että ne ilmenevät Naisen nautintoa vastaan kapinointia.

Ensimmäinen kapinointikeino on eräänlainen *separatismi*, missä yksinkertaisesti irtaudutaan pariutumismarkkinoilta ja kieltäydytään seksistä ja parisuhteista. Tämän position mukaan koska pariutumismarkkinoilla ja seksuaalisissa suhteissa valta on naisten käsissä, miesten ei tulisi pyrkiä solmimaan suhdetta Naisen kanssa. Parisuhteisiin voidaankin suhtautua kyynisesti ja erityisesti naisten nähdään pilaavan ne omalla itsekkyydellään ja luonteenvioillaan.

> Naisethan tykkäävät puhua vaatimuksista ja soimata kuinka mies ei ole sitä, tätä tai tuota ollakseen tarpeeksi pariutumiskelpoinen. Sen sijaan nainen saa olla ihan minkälainen tahansa, ja kaikki vaatimukset miehen taholta lytätätään lähinnä vihapuheena. "Kuinka se saatanan sika kehtaa minulta vaatia..."
>
> Ap:n suurin ongelma on se, että tämä ei ole vieläkään tajunnut kaikkien naisten olevan täyttä paskaa johon yksikään järkevä punaisen pillerin[114] niellyt mies ei koske

111 Incelit uskovat, että yhteiskunnassa ja pariutumismarkkinoilla vallitsee jyrkkä ulkonäköhierarkia, jonka huipulla olevia miehiä ja naisia kutsutaan humoristisilla termeillä Chad ja Stacy. Naiset ovat luonteeltaan hypergamisia (ylöspäin pariutuvia) ja heille kelpaa ainoastaan Chad. Mikäli tällaista miestä ei ole tarjolla, he tyytyvät pariutumaan tavallisen miehen kanssa käyttääkseen häntä hyväkseen taloudellisesti. Incel-ideologia on myös fatalistinen (omaan ulkonäköön ei voi vaikuttaa) ja patriarkaalinen. Siinä fantasioidaan naisten seksuaalisen autonomian rajoittamisesta, patriarkaalis-monogamisista suhteista ja seksuaalisesta väkivallasta naisia kohtaan. (Sparks ym. 2022.)

112 Tutkimuksen kohteena oli *Twitter* (nyk. *X*) ja incel-aktiviteetilla viitataan incel-ideologiaa edustaviin tai koskeviin tviitteihin.

113 Incel-ideologian taustalla on nähty myös hyvin samanlaisia rakenteellisia ja historiallisia muutoksia, joita olen itse korostanut (e.g. naisten taloudellinen itsenäistyminen yhdistettynä pariutumismarkkinoiden naissuosiollisuuteen). Erityisesti evoluutiopsykologiasta ammentava Miriam Lindner (2023) on esittänyt hyvin samansuuntaisen narratiivin.

114 ”Punainen pilleri” viittaa niin kutsuttuun *The Red Pill* -ideologiaan, joka on yleinen niin kutsutussa *manosfäärissä*, joka on sateenvarjotermi kokoelmalle miehille suunnattuja antifeministisiä ja konservatiivisia online-yhteisöjä. ”Punaisen pillerin nieleminen” viittaa eräänlaiseen heräämiseen liberaali-

> pitkällä tikullakaan. Esimerkiksi koira olisi huomattavasti parempi vaihtoehto seuraksi kuin joku joka asiasta nariseva nainen. Jonkun suuren rakkauden etsiminen ja sen puutteesta itsensä kiikkuun haluaminen on kyllä niin surkeaa touhua, ettei tässä oikein osaa muuta tehdä kuin pyöritellä silmiään. Jonkun rakkausromaaneista napatun rakkauskäsityksen jahtaaminen on yhtä hedelmällistä touhua kuin isojalan saaminen kiikkiin.

Naiset ovat siis pilalla ainakin nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tällainen positio on tulkittavissa hysteerisenä kapinana Naista vastaan sikäli kuin siinä hikky kuvittelee kieltäytyvänsä antamasta Naiselle sitä, mitä hän haluaa. Tämän logiikan mukaan Nainen haluaa miesten kilpailevan hänen huomiostaan ja pyörivän hänen pillinsä mukaan. Miesten ei kuitenkaan tule suostua tähän, vaan heidän tulee lopettaa asettamasta naisia jalustalle, pyrkimästä ansaitsemaan heidän huomionsa ja myötäilemästä heidän vaatimuksiaan. *Naisen ei tule antaa nauttia miehen kustannuksella*.

Separatismiin voi liittyä myös seksuaalisten ja romanttisten halujen kieltämistä ja yläpuolelle asettumista, mikä voi olla vaikeasti erotettavissa joidenkin muiden nyymien seksuaalisesta haluttomuudesta tai tyytyväisyydestä sinkkuuteen. Zechner ja Haasio (2016) pitävät nyymien aseksuaalisuutta repressiivisenä puolustusmekanismina tilanteessa, jossa seksuaalisten suhteiden muodostaminen koetaan mahdottomaksi. Väittäisin kuitenkin, että ainakin separatismiin yhdistyneenä kyseessä on (myös) protesti Naista vastaan. Toisaalta kaiken aseksuaalisuuden tai sinkkuuteen tyytyväisyyden ei tarvitse olla patologista, eivätkä kaikki negatiiviset näkemykset seksistä tai parisuhteista ole automaattisesti palautettavissa sen enempää tukahduttamiseen kuin Naisen nautintoa vastaan kapinointiinkaan.

Separatismin ohella nyymit pyrkivät myös tavanomaisempaan patriarkaaliseen tapaan *kontrolloimaan naisten seksuaalisuutta*. Tästä kertoo paitsi naisten pariutumiskäyttäytymisen ja mieltymysten moralisointi myös naisille osoitetut solvaukset, jotka kohdistuvat erityisesti heidän ulkonäköönsä ja ”huoruuteensa” (joka ei tosin läheskään aina viittaa suoraan naisen seksuaaliseen aktiivisuuteen vaan jota käytetään yleisenä loukkaavana terminä). Näillä häpäisytaktiikoilla nyymien voi tulkita pyrkivän muokkaamaan naisia heidän omien toiveidensa mukaiseksi eli kauniiksi ja neitseelliseksi, i.e. viehättäväksi naiseksi, joka kuuluu vain heille. Tämä strategia kumpuaa miesten rakenteellisesta valtapositiosta, johon miehet (myös

feministisestä unesta ja sen tajuamiseen, että yhteiskunta on miesvihamielinen ja naisia suosiva. TRP-ideologiassa miesten välillä vallitsee alfojen ja betojen hierarkia ja miehiä kehotetaan tulemaan alfoiksi. Myös incel-yhteisöt (*incelosfääri*) ovat osa manosfääriä, mutta incelit ovat nielleet fatalistisen ”mustan pillerin”, jonka mukaan alfaksi ei voi tulla eikä omaan paikkaan hierarkiassa voi vaikuttaa. (Nagle 2017; Sparks ym. 2022.)

sellaiset, joilla ei ole valtaa) voivat yrittää turvautua rajoittaakseen naisten dyadista valtaa.[115]

Eräät myös haikailevat patriarkaaliseen yhteiskuntaan tai kuviteltuun menneisyyteen, missä miehen asema oli parempi, kumppanin löytäminen oli helpompaa ja naiset riippuvaisia miehistä. Näihin fantasioihin voi liittyä myös ajatus siitä, että nyky-yhteiskunta on irtosuhteiden ja epävakaiden parisuhteiden aikaa siinä, missä aiemmin ihmiset sitoutuivat toisiinsa. Kuten eräs nyymi selostaa:

> Tämä on nykymaailman valtava tragedia ennenkaikkea miesten kannalta. Varmaan myös naisten, mutta ennenmuuta miesten. Miehiltä on viety mahdollisuudet toteuttaa itseään fyysisen ja raskaan työn kautta, ja tuoda sitä kautta elatus vaimolleen ja lapsilleen. Tällaiseen elämään mies kuitenkin on luotu ja tällaisena hän on myös onnellisimmillaan.
>
> Silloin nainen oli myös riippuvainen miehestä, eikä yhteiskunta järjestänyt naisen toimeentuloa ja riippumattomuutta miehestä julkisen sektorin virkojen ja työpaikkojen avulla. Silloin useampi mies kuin nyt koki elämänsä tarkoitukselliseksi ja tyydyttäväksi. Oli koti, kenties köyhä ja vaatimaton sellainen, mutta kuitenkin koti. Ei mikään hikikomero. Oli vaimo, jonka hyvinvointi oli riippuvainen miehestään. Vaimo ei voinut heittää miestä pihalle kuten nykyisin, koska se olisi merkinnyt naisen sosioekonomisen aseman merkittävää heikennystä. Miehen tehtävä ei ollut olla vain siittäjä ja etäisä, vaan perheenpää, elättäjä ja koti-isä.
>
> Menneet miespolvet olivat vain meitä onnekkaampia.

Vaikka tällaisia visioita menneisyydestä ei esitetä kaikin puolin ruusuisina ja ne saavat osakseen myös kritiikkiä muilta nyymeiltä, niissä nyymit haikailevat takaisin patriarkaattiin, jossa vallitsivat perinteiset sukupuoliroolit ja nainen oli käytännössä miehen omaisuutta. Tästä käy myös ilmi nyymien ambivalentti suhtautuminen mieselättäjämalliin, sillä, kuten aiemmin on nähty, naisia myös moralisoidaan, mikäli he suhtautuvat välineellisesti miehiin ja odottavat miesten kustantavan heidän elämisensä. On kuin osa nyymeistä haluaisi patriarkaalisen yhteiskunnan ilman sen negatiivisia puolia, joista syytetään Naista.

Naisten seksuaalisuuden kontrolli ratkaisee tässä diskurssissa sekä pariutumismarkkinoiden että sukupuoliroolien ongelmat. Kun patriarkaatti murentuu ja naiset pääsevät itse valitsemaan kumppaninsa, tuloksena ovat naisia ja alfamiehiä suosivat pariutumismarkkinat, joilla hikkymies ei voi pärjätä. Naisen

115 Naisten häpäiseminen seksuaalisesta aktiivisuudesta voi kuulostaa ristiriitaiselta. Eikö nyymien pitäisi pikemminkin haluta naisten olevan vähemmän seksuaalisesti pidättyväisiä, mikäli he haluavat heiltä huomiota? Naisten neitseellisyyden ihanteen taustalla voi kuitenkin nähdä patriarkaalisen pyrkimyksen rajoittaa naisten kumppanivaihtoehtoja. Se perustuu sille olettamukselle, että neitseellinen nainen ei mieti muita vaihtoehtoja vaan omistautuu vain yhdelle miehelle, joka on hänet valinnut. Naisten neitseellisyyttä ihannoivan kulttuurin onkin nähty korostuvan silloin, kun sukupuolijakaumat ovat miesvaltaiset ja kilpailu naisista kireää (Guttentag & Secord 1983).

nautinto on päästetty valloilleen ja se täytyy laittaa takaisin häkkiinsä. Tästä käy myös ilmi maskuliinisen seksuaation ja hysterian ristiriita: miehen ei tule olla riippuvainen Naisesta hänen kastroituna objektinaan vaan päinvastoin. Hysteerinen mies ei pidä itseään falloksen omistajana vaan identifioituu feminiiniseen kastraatioon (ks. Morel 2019, 267–275).

Maskuliinista on myös pyrkimys tuhota Naisen nautinto *väkivaltaisesti*. Valtaosa kostofantasioista, ilkivallasta ja väkivallasta liittyy normoihin, sosiaaliturvajärjestelmään ja yhteiskunnallisiin eturyhmiin, mutta näytteestäni on löydettävissä myös joitain naisiin liittyviä aggressiivisia fantasioita ja tekoja, jotka ovat päällekkäisiä sosiaaliturvajärjestelmään kohdistuvan aggression kanssa. Näytteeseeni sisältyy yksi kuvaus naissosiaalityöntekijän pahoinpitelystä, joka johti vankilatuomioon ja jonka taustalla oli nyymin omiin sanoihin perustuen toimeentulotuen evääminen mutta myös selkeän naisvihamielisiä motiiveja. Hikkyys pitää siis sisällään naisiin kohdistuvan väkivallan riskin, joskin pieneltä vaikuttavan sellaisen.

Vaikka estyneisyys ja hysteria eroavat muodoiltaan, molemmat niistä kumpuavat pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikkoihin liittyvästä voimattomuudesta. Symbolinen sopimus purkautuu ja naisesta tulee nauttiva Nainen, joka uhkaa hikkyä tavalla tai toisella. Naista halutaan seksuaalisena ja romanttisena kumppanina, mutta toisaalta häneen ei voi luottaa. Samalla monesta nyymistä tuntuu siltä, että yhteiskunta on muuttunut naisia suosivaksi ja miehiä syrjiväksi, minkä seurauksena hikkymiehellä ovat asiat huonosti. Palaan tähän tarkemmin kuitenkin vasta myöhemmin. Ennen sitä tarkastelen naisia arvostelevien nyymien kriitikoita ja laudan naisvähemmistön näkemyksiä.

5.3.4 Yksilönvastuu ja naishikyt

Seksiin ja naisiin liittyvät näkemykset ovat laudalla hyvin polarisoivia, mikä on tullut esiin jo seksuaalisesta kokemattomuudesta käydyissä kiistoissa. Erimielisyydet johtuvat osaksi myös siitä, että laudalla on naisvähemmistö, joka ei odotettavasti jaa nyymien kielteisiä näkemyksiä naisista. Tarkoitukseni ei ole tässä alaluvussa käydä läpi näiden kiistojen jokaista juonnetta vaan keskityn lähinnä kahteen tematiikkaan, joista ensimmäinen koskee *yksilönvastuuta* ja toinen *naishikkyjä*, missä pääsevät ääneen myös nyymit, jotka identifioituvat viesteissään naisiksi.

Naisia ja pariutumismarkkinoita arvostelevia nyymejä syytetään usein yksilönvastuun välttelystä. Sama yksilönvastuun eetos, jonka hikky kohtaa muilla elämänalueilla, pätee myös seuranhaussa. Sen mukaan hikyn on lopetettava valittaminen ja ryhdyttävä panostamaan ulkonäköönsä, kehittämään sosiaalisia taitojaan ja tekemään enemmän aloitteita. Vaikka tällaisia vinkkejä jaellaan myös avuliaassa ja rohkaisevassa mielessä, niissä voi olla mukana myös moralisoiva sävy.

Eräs nyymi on yhtä turhautunut ”äärihikkyjen” portinvartijuuteen laudalla kuin heidän yksilönvastuun välttelyynsäkin:

> Uliuli et saa olla täälä kun sait kerran tuurilla bilua 18v, vaikka olisitkin ollut ilman bilua ja kavereita sun muita sosiaalisia kontakteja 12 vuotta. Et saa olla täälä koska oot nainen. Et saa olla täällä koska syyt. Tämä on vertaistukilauta eikä mikään syrjimislauta.
>
> Ja vielä naurettavampaa väittää että naiset ei voi olla hikkyjä. Yhtä lailla tekin pääsette pois hikkyydestä kun alatte vaan panostaa ulkonäköönne, keksitte muutakin tekemistä kun sielä yksiössä piereskelyä 24/7 ja lopetatte muiden syyttämisen tilanteestanne. Naisilla ehkä on helpompaa kun maailma nyt vaan toimii niin, että miehen kuuluu lähestyä naista. Ette voi tälle mitään ja parempi opetella diilaamaan asian kanssa.
>
> Alkaa vähitellen tuntua että te kaikki äärihikkyt ansaitsette kaiken paskan mitä niskaanne saatte.

Lain funktio (nautinnon kielto) on tässä sama kuin muillakin elämänalueilla: hikyn on opeteltava uhraamaan nautintonsa eli oikeutensa seksuaaliseen kumppaniin ja hyväksyttävä pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat sellaisenaan. Hikyllä ei ole oikeutta vaatia mitään. Maailmaa ei voi muuttaa, siihen pitää vain sopeutua.

Seksittömyydestä, naisista ja pariutumismarkkinoista valittavia nyymejä haukutaan laudalla usein uhriutuviksi ”katkeroiksi” yms. Tällainen puhe toimii olennaisesti osana Lain vaatimuskieltoa, sillä mikä on katkera uhriutuja jollei yksilö, jonka vaatimuksilta puuttuu moraalinen oikeutus? Eräät antavat näille nimityksille sukupuolittuneen käänteen, sillä he pitävät valittavia nyymejä naisellisina ja vertaavat heitä uhriutuviin feministeihin tms. Maskuliinisen seksuaation näkökulmasta valittaminen onkin feminisoivaa sikäli kuin valittava subjekti paljastaa oman kastraationsa eli puutteensa (Soler 2006, 99–100). Maskulinistisen fallisen logiikan mukaan oikea mies ei valita (toisin kuin nainen), sillä häneltä ei puutu mitään.

Yksilönvastuun maailmassa kaikki on yksilölle mahdollista, kunhan hän vain yrittää tarpeeksi. Kysymys mahdollisuuksista herättääkin kiistelyä yksilönvastuun kannattajien ja vastustajien välillä. Osa yrittää taivutella asenteiltaan fatalistisia nyymejä omaksumaan toiveikkaamman asenteen seuranhakuun. Naisten vaatimukset eivät heidän mukaansa oikeasti ole niin korkealla, eikä hikyn pidä tavoitella naisia, jotka ylittävät hänen oman markkina-arvonsa. Pillua tulee, kunhan pitää yllä ”aivan minimitasoa” ja on valmis madaltamaan rimaa, kuten eräs nyymi väittää:

> En tiedä miten oikein muotoilla asiaa paremmin ymmärrettäväksi. Jos siis pidät yllä minimaalista, aivan minimitasoa, eli käyt ainakin parturissa ja suihkussa ja pystyt puhumaan muutakin kuin 'moi' tai 'terve' niin saat pillua joltain oman tasoiselta samassa tilanteessa olevalta naiselta. Tämä *ei* välttämättä tarkoita nättiä, tai edes normaalipainoista naista. Mutta naista kuitenkin.
>
> Jos isäni (työtön, lihava, pälvikalju, ujo, äo ~90, elämäm_koulu) on pystynyt lisääntymään ja tuottamaan minut maailmaan niin ihan varmasti sinäkin pystyt jos panostat asiaan edes hitusen verran eivätkä kriteerit ole turhan korkealla.

Tällaiset neuvot saavat kielteisen vastaanoton itseään epähaluttavina pitäviltä nyymeiltä, jotka uskovat seksittömyytensä ja kumppanittomuutensa olevan pysyviä asiaintiloja. He pitäytyvät fatalistisessa kärsimyksessä, missä itsellä ei ole vaikutusvaltaa elämänmahdollisuuksiin. Oma epähaluttavuus on omaan minuuteen sisäänrakennettu ominaisuus, joka liittyy erityisesti omaan ruumiiseen. Seuranhakuvinkit saavat myös osakseen pilkkaa, missä ”ole oma itsesi” on neuvo, joka joutuu erityisen naureskelun kohteeksi.

Omia mahdollisuuksiaan olemattomana pitävä hikky ajautuu tässä samankaltaiseen ongelmaan kuin muissakin yksilönvastuun konteksteissa, sillä hänen pitäisi pystyä todistamaan aukottomasti, ettei hänellä ole minkäänlaisia mahdollisuuksia. Väitänkin, ettei kiistelyssä mahdollisuuksista ole pariutumismarkkinoiden kontekstissa(kaan) kyse siitä, onko seuran löytäminen hikylle mahdollista vai ei, vaan siitä, ettei hikky halua alistua Toisen nautittavaksi. Mikäli hikky myöntäisi, että hänellä on mahdollisuuksia, hän joutuisi hyväksymään pariutumismarkkinoiden kilpailuasetelman, missä naiset ovat halutumpia kuin miehet, ja alistumaan siihen.

Hikyn perimmäisin ongelma ei siis ole seuranhaun mahdottomuus vaan naisten valta päättää pariutumisen ehdoista. Hän joutuu kilpailemaan huomiosta enemmän kuin naiset, mikä ei ole reilua. Hänen ei pitäisi tarvita olla erityisen hyvännäköinen tai sosiaalisesti kyvykäs, mikäli naistenkaan ei tarvitse. Yksilönvastuussa ei pohjimmiltaan ole vaikeaa omien mahdollisuuksien myöntäminen vaan sen hyväksyminen, että naiset pääsevät helpommalla. Nyymit painottavatkin usein sukupuolista kontrastia huomion saamisen mahdollisuuksissa:

> Äärimmilleen kiteytettynä, näinhän se juuri on. Elämä on vaihtokauppaa ja kaupankäyntiä, ja loppupeleissä kehitysvammaisella 200kg läskinaisellakin on pillu. Samassa tilanteessa olevalla miehellä on pelkkä muna, ja sen arvo nähdään elämän vaihtokaupassa ehkä ~50 kertaa alemmaksi, mahdollisesti tässä tapauksessa täysin arvottomaksi.

> Miehellä on elämässä arvoa jos hänellä on huippugeenit, jos hänellä on paljon rahaa (=resursseja) tai huippusaavutuksia (erinomainen urheilija joka edustaa maataan, keksii suuren teknologisen innovaation jne.), muut miehet ovat pelkkää paskaa naisten silmissä jotka kelpaavat korkeintaan elättäjäksi, rahapussiksi ja kuskaamaan vilipetteriä futistreeneihin.
>
> Naisella on elämässä arvoa jos hänellä on pulssi. Ja luultavasti löytyy muutamia miehiä joille pulssin puutekaan ei ole este.

Ongelmana palautuu siis kuvioon, missä naisella on itseisarvoa ja miehellä ei, mitä hikky ei voi hyväksyä. Hikyn ei siis pidä ryhtyä kilpailemaan huomiosta naisten ehdoilla, vaan naisten pitää madaltaa rimaa. Muutoin Naisen annettaisiin nauttia miesten kustannuksella.

Kiista yksilönvastuusta pariutumismarkkinoiden kontekstissa eroaa kuitenkin työmarkkinoihin liittyvistä kiistoista siten, että työmarkkinoita lähestytään rakenteellisemmin kuin pariutumismarkkinoita. Työmarkkinoilla ongelmaksi nähdään työantajien korkeat vaatimukset työnhakijoita kohtaan, mutta tämän mahdollistaa työpaikkojen vähyyden suurempi ongelma. Pariutumismarkkinoilla asiat ovat päinvastoin: naisten nirsous johtaa huomion epätasaiseen jakautumiseen sukupuolten välillä ja rakenteelliset ongelmat liittyvät lähinnä naisten seksuaaliseen autonomiaan. Nähdäkseni tämän näkemyseron taustalla on pyrkimys häivyttää miesten osallisuus pariutumismarkkinoiden epäsymmetrisyydessä. Mikäli esimerkiksi hyväksytään, että nuorten naisten huomiosta kilpailee lukumääräisesti suurempi joukko miehiä, on vaikea syyttää epäsuhdasta pelkästään naisten nirsoutta.[116] Tämän takia nyymeillä on kannustin lakaista rakenteellisemmat selitykset maton alle ja keskittyä naisten ominaisuuksiin.

Rakenteelliset selitykset eivät ole kuitenkaan täysin kateissa laudalta. Nyymit voivat kiinnittää huomiota esimerkiksi miesvaltaisiin sukupuolijakaumiin ja kääntää halujen epäsuhdan miehistä johtuvaksi. Erään nyymin mukaan ongelmana ovat miesten liian matalat vaatimukset, jotka luovat ylitarjontaa miehistä, mikä taas nostaa naisten vaatimuksia:

> Ei tästä voi mielestäni syyttää kuin miehiä kun omaavat niin huonot standardit. Itse en ole koskaan tuota ymmäärtänyt, en minä haluaisi edes hyvännäköistä naista jos hän olisi normo. Mitä helvettiä minä tekisin normonaisen kanssa kun ei olisi mitään yhteisiä mielenkiinnon kohteita ja elämäntilanteetkin niin erilaisia.
> Ei ole mielestäni naisten syy että omaavat korkeat standardit jos on miehistä ylitarjontaa. Itsehän aion mennä velhona hautaan ellen jotenkin ihmeen kaupalla

116 Kuten olen aiemmin väittänyt, tämä ei tarkoita, etteivät naiset osallistu epäsuhdan tuottamiseen mitenkään. Esimerkiksi se, että homomiehet voivat toteuttaa mieltymyksiään nuoriin kumppaneihin paremmin kuin heteromiehet (Antfolk 2017), antaa tukea sille, että miesten huomion saamisen vaikeuksien taustalla eivät ole vain rakenteelliset tekijät tai miesten kelvottomuus kumppaneiksi vaan myös naisten käyttäytyminen.

> löytäisi jotain hikky/nörtti/outotapaus naista joka on myös fyysisesti minua miellyttävä. En aio ottaa osaa mihinkään seuranhakupeleihin. Kehottaisin muita hikkyjäkin tekemään samoin ja jättämäännkatkeruuden taakseen. Don't hate player, hate the game.

Yksilönvastuun eetos ilmenee myös terapeuttisessa muodossaan, missä hikyn katkeruus ja viha näyttäytyvät psykopatologisina ilmiöinä, jotka eivät pohjaudu realiteetteihin vaan hikyn eristäytyneisyyteen ja psykologisiin ongelmiin. Katkera ja vihainen hikky elää harhaisessa todellisuudessa, joka kumpuaa hänen kokemattomuudestaan naisten suhteen (tai kokemuksistaan vain hänen lähipiirinsä naisista). Hän myös ulkoistaa omat psykologiset ongelmansa muihin ihmisiin:

> Jos koet itsesi häpäistyksi tai koet, että sinua yritetään häpäistä kun sinulle todetaan kuinka vammaista käytöstä katkerointi ja naisviha on, niin voisiko häpeän tunteet olla ihan aitoja ja sinulla kenties itsellä järki yrittää kertoa, että ehkä tässä katkeroinnissa ja naisten vihaamisessa ole mitään järkeä?
>
> Katkerointi ei vaan ole tervettä. Naisviha ei ole tervettä. Vielä vähemmän tervettä on muodostaa joku identiteetti näiden ympärille. Jos luet oman viestisi, josta tämä keskustelu lähti, tarkkaan läpi niin huomaat kuinka rakennat itsellesi aika myrkyllistä identiteettiä. Tämä on sinun oikeus, mutta avaat samalla kyllä ovet muiden kritiikille itseäsi kohtaan jos kuvittelet voivasi tulla hikkyyn ja käyttäytymään kuin pahin katkero ilman, että kukaan siitä sinulle huomauttaa.

Näiden viestien mukaan kukaan psyykkisesti terve yksilö ei ala syyttämään naisia, muita ihmisiä tai yhteiskuntaa ongelmistaan. Hikyn on opittava ymmärtämään, että hänen ongelmansa ovat viime kädessä hänen päänsä sisällä. Ne perustuvat hänen psyykkisistä ongelmistaan kumpuaville harhoille. Niin käy ihmiselle, joka eristäytyy muista ihmisistä ja maailmasta ja käyttää kaiken aikansa ruudun äärellä. Hikyn tulisi irtautua harhaisesta todellisuudestaan ja mennä ulos koskettamaan ruohoa, kuten nykyisellä internet-slangilla sanottaisiin.

Samaan sarjaan kuuluvat myös väitteet, joiden mukaan hikky on kehittänyt itselleen puolustusmekanismin väittäessään, ettei hän oikeasti tarvitse seksiä tai parisuhdetta. Hikyn nähdään tällöin kompensoivan vastentahtoista kumppanittomuuttaan uskottelemalla itselleen, että kyse on hänen omista valinnoistaan tai haluttomuudestaan, mikä herättää ärsyyntymistä ja huvittumista muissa:

> On olemassa ihmisiä, joilla ei ole kiinnostusta muodostaa pari- ja ihmissuhteita. Heitä ei ole paljon, eikä heitä täältä laudalta löydy. Ja sitten löytyy niitä ihmisiä,

> jotka uskottelevat itselleen kaikenlaista, jotta ei ihan matto lähtisi alta. Ja näitä tällaisia ihmisiä löytyy täältä todella paljon. Minä mukaanluettuna.
>
> Ja sitten löytyy niitä, jotka eivät edes ymmärrä näin yksinkertaista asiaa.

Yksilönvastuun terapeuttinen versio ei saa sen parempaa vastaanottoa nyymeiltä kuin seuranhakuvinkitkään. Tällaisten viestien taustalta löydetäänkin usein syyllistävä ja häpäisevä normo, joka haluaa hikyn syyttävän itseään kaikesta ja tuntevan itsensä huonoksi ihmiseksi. Tällainen ideologia palvelee naisia ja alfamiehiä suosivaa yhteiskuntaa, minkä takia sille ei pidä alistua.

Seksin puutteesta ja naisista valittavia nyymejä haastetaan myös naisten ja heitä puolustavien miesnyymien taholta. Näissä viesteissä kritisoidaan ensinnäkin näkemyksiä siitä, etteivät naiset voisi olla hikkyjä. Kritiikin mukaan naiset eivät ole sellaisia kuin katkera mieshikky kuvittelee heidän olevan vaan tavallisia ja monenlaisia ihmisiä, jotka voivat kärsiä samoista ongelmista kuin mieskin. Lisäksi miehen asema pariutumismarkkinoilla ei ole heikompi (ehkä jopa päinvastoin) ja epäviehättävä nainen ei ole sen paremmassa asemassa kuin epäviehättävä mieskään, eli toisin kuin katkerat mieshikyt väittävät. Naisten ei myöskään väitetä olevan erityisen kiinnostuneita alfoista tai elättäjistä, vaan heille kelpaa tavallinen kumppani ja parisuhde.

Lisäksi vaikka naisen myönnettäisiin saavan enemmän huomiota pariutumismarkkinoilla kuin miesten, heidän ei nähdä juurikaan hyötyvän tästä. Naisen asema seksuaalisesti haluttuna objektina ei tarjoa sitä fantasmaattista täyttymystä, mitä mieshikky kuvittelee sen tarjoavan. Pikemminkin naisen status haluttuna objektina edustaa hänelle (epähaluttavien) miesten seksiobjektiksi joutumista, minkä ei nähdä tuovan naiselle itselleen minkäänlaista nautintoa tai parantavan häntä hikkyydestä.

> Mitä vittua täällä selitetään. Olen itse sysiruma ja löysä, masentunut, syrjäytynyt laihaläski nainen. En todellakaan jaksa meikata tai "panostaa ulkonäköön", kun hädintuskin jaksan pestä hampaat päivittäin. En todellakaan jaksa enkä halua lähteä salille, hyvä kun jaksan kerran viikossa käydä kaupassa. Se että saisin jonkun epätoivoisen juopon panemaan minua ei todellakaan auta minua tästä suosta. Se että joku tuikkaa haisevan kyrpänsä haisevaan majavatussuuni ei maagisesti poista masennustani, saa minua huolehtimaan hygieniastani joka päivä ja ahkeroimaan timmin vartalon ja terveiden elämäntapojen eteen. Olen ollut vuosia mtt:n asiakas, kokeillut lääkkeitä ja käynyt ryhmissä. Olen aika vitun kade teille joiden elämänlaatu riippuu siitä saako naista vai ei. Jos se oma mielenterveys oikeasti paranee naista saamalla niin muuttakaa Aasiaan, saatte takuulla naisen. Vaihtaisin paikkaa kanssanne heti jos voisin. En enää tiedä mitä vittua tässä pitäisi tehdä. Vittu.

Tämän lisäksi nyymit voivat huomauttaa, ettei mieshikkykään olisi valmis tyytymään keneen tahansa halukkaaseen kumppaniin, joten miksi naistenkaan pitäisi. Tämä ei kuitenkaan vakuuta nyymejä, joille tämänkaltaiset viestit kelpaavat lähinnä todisteeksi Naisen nirsoudesta, jossa hän samaistaa hänestä kiinnostuneet betamiehet ”juoppoihin”, ”spugeihin”, tms. Heidän mukaansa Nainen haluaa vain alfoja, minkä takia tavalliset miehet näyttäytyvät hänelle vain vastenmielisinä pummeina tai limaisina setämiehinä. Lisätodisteen tästä tarjoaa se, ettei Naisella ole ongelmia alistaa itseään miehen hyväksikäytettäväksi, jos mies on tarpeeksi hyvännäköinen tai muutoin ominaisuuksiltaan haluttava:

> Niinhän naiset toimivat jatkuvasti kunhan se mies on tarpeeksi kuuluisa/komea/rikas/muu vastaava. Kyse ei ole itsetunnosta.
> Jopa kymmenet naiset saattavat vaikka jonottaa jonkun rokkiartistin backstagelle että pääsisivät panemaan miestä joka pitää heitä vain kertakäyttöisenä spermarättinä.

> Ei, kyse on siitä että nainen ei halua tulla käytetyksi *keskinkertaisen tai mielestään kehnotasoisen* [kursiivi alkup.] miehen toimesta.
> Naisen Itsetunnolla ei ole asian kanssa mitään merkitystä, vaan miehen statuksen, ulkonäön ja/tai varallisuuden.

Tämä diskurssi on osa sitä rajanvetoa, mikä erottaa monen nyymin mukaan naiset hikkyydestä. Nainen voi olla kumppaniton ja yksinäinen, mutta se johtuu hänen omasta nirsoudestaan, sillä hänelle olisi tarjolla reilusti halukkaita kumppaniehdokkaita. Olennaista on naisten objektiivinen asema pariutumismarkkinoilla, eivät heidän subjektiiviset mielentilansa. Omasta hikkyydestään puhuvat naiset näyttäytyvät monelle nyymille kuin ne omista psyykkisistä ongelmistaan valittelevat hyvätuloiset ihmiset, joista puhuin aiemmassa alaluvussa esittämässäni analogiassa.

Naisnyymit kieltävät siis olevansa siinä etuoikeutetussa asemassa, missä heidän väitetään olevan, mutta he voivat myös pitää miehiä etuoikeutettuina heidän itsensä sijaan. Miesten ei esimerkiksi nähdä kärsivän samoista ulkonäköpaineista kuin naisten. Eräs naisnyymi haastaa monen miesnyymin näkemyksiä monesta näkökulmasta ja ajattelee pikemminkin miehellä olevan itseisarvoa yhteiskunnassa (”>”-etuliitteellä alkava virke on lainaus toisen nyymin viestistä):

> Olen ruma, läski, työtön, mt-ongelmainen nainen (kohta tulee varmaan laihdutusvinkki mutta tiedoksenne että rumaa pärstää ei edes kilojen karistelu pelasta) ja kehtaan väittää että oikeasti ruman naisen arvo on pienempi, kuin jos hän olisi samassa tilanteessa oleva mies. /hikky/ssä keskitytään genitaaleihin yhtä innolla kuin poikien ryhmässä lastentarhassa: ollaan huomattu että jalkojen välissä

roikkuu jokin hassu uloke mutta kun tuli ilmi, että joiltain tämä uloke puuttuu, siihen suhtaudutaan joko uteliaisuudella uudesta tai inholla ja pelolla tuntemattomasta.

Kerron sen nyt teille, jos ette ole sitä mediasta jo huomanneet: miehen ulkonäöllä ei yleensä ole mitään väliä. Tämä on yleistys, tarkoittaen että se ei koske kaikkia mutta on hyvin yleinen fakta. Miehet arvostellaan usein muilla meriiteillä (hauskuus, varakkuus, taidot, ym) esimerkiksi elokuvatähtien haastatteluissa miehiltä usein kysytään kysymyksiä heidän työstään kun taas naispuoleiset tähdet saavat lähinnä kysymyksiä dieetistä ja ihonhoidosta. Jos nämä muut meriitit puuttuvat (työttömyys, mt-ongelmat ym.) niin mies koetaan ns. luuseriksi. Mutta tässä tuleekin se uutispläjäys: myös vastaavassa tilanteessa oleva nainen lasketaan luuseriksi! Mutta vaikka olisi kuinka luuseri, epäviehttävää miestä silti kohdellaan ihmisenä kun taas epäviehättävä nainen on usein, kirjaimellisesti, ilmaa. Olen ollut useamman kuin kerran tilanteessa, jossa olosuhteiden pakosta joudun olemaan ihmisten kanssa tekemisissä (esim. koulutehtävä) mutta sanomani sivuutetaan täysin. Ei vastata kysymyksiin, ei katsota kohti, käyttäydytään kuin en olisi paikalla vaikka miehelle, joka ei myöskään ole ryhmään millään tavalla aiemmin osallistunut, annetaan sentään suunvuoro. Kehtaan siis ah-niin-virkistävästi-vastoin-hikkyn-yleisiä-puheita väittää, että miehellä itsessään on arvo, olemalla mies. Lisäksi hyvännäköisenkin naisen ulkonäöllinen arvo kokee huippupisteensä nuorena kun taas miehillä viehättävyyspisteet karttuvat iän kanssa käsi kädessä.

Inhottaa jatkuvasti lukea sovinistisen lapsellisia käsityksiä mitä hikkyillä on naisista, oletusarvo tuntuu olevan että vähintään kaikki tytyt ovat perusnättejä jotka vain halutessaan saisivat parisuhteen mutta niiden pitäisi vain lopettaa mt-sairastelu, koska sehän käy helposti, kun on nätti ja mahdollisuus parisuhteeseen. Kuvittele hetken että olisit nainen omassa tilanteessasi ja vastaa rehellisesti: paranisivatko sinun ongelmasi jos alkaisit puhallettavaksi barbaraksi kenelle tahansa miehelle?
On myös hauska huomata, miten "alfa" hikkyys ja hyvännäköisyys on hyväksyttyä hikkymiehillä, mutta heitä ei patisteta etsimään parannuksekseen tätä parisuhdetta tai pillua, jotka täällä ovat se Pyhän Graali (spoiler: seksi ei paranna ketään mt-ongelmista, ei edes parisuhde) mutta naisille se on ainoa ehdotettu parannuskeino. Myös naisistä löytyy hikkyjä jotka ovat hikkyjä omasta tahdostaan ja myös niitä jotka ovat viehättäviä. Mt-ongelmilla ei ole naamarajaa siinä missä ei auto-onnettomuudellakaan.

>Kun mies lakkaa välittämästä sosiaalisesta normistosta tai vaipuu esim. sairauden takia whogivesafuckomegatieriin niin mies unohdetaan ja hän syrjäytyy ja hikky on syntynyt.

Newsflash, samalla tavalla syntyy myös naishikkyjä.

P.S. 90% minut skypelangasta lisänneistä mieshikkyistä ovat joko seurustelleet tai olleet aviossa tai seurustelevat parhaillaan naisen kanssa. Naishikkyissä vastaava

luku on 0%. (Disclaimer: ei virallinen tutkimus, perustuu vain ihmisten itsensä kertomaan.)

Kuten tästäkin viestistä käy ilmi, miesten voidaan myös nähdä kohtelevan naisia kaltoin ja tekevän heistä objektejaan. Miestä kiinnostaa vain kaunis ja nuori nainen, joka antaa hänelle statusta ja jota hän käyttää seksiobjektinaan. Vastauksena edellisessä alaluvussa lainatun nyymin viestiin, jossa hän kertoo äitinsä puhuneen muiden miesten kanssa puhelimessa ja käyttäneen nyymin isää vain kukkaronaan, eräs naisnyymi kirjoittaa seuraavaa:

> Minä havaitsin jo aivan pienenä lapsena sen ettei miehiin voi luottaa. Oman äitini kumppanit vaihtelivat mutta niistä jokaisella oli jotain yhteistä- alkoholismi. Kaikkien naapureiden lasten vanhemmista isä oli juoppo, väkivaltainen tai molempia. Oman suvun miehet uhkailivat väkivallalla kännipäissään ja lapset kasvatettiin pelossa. Vaimojen selän takana sitten kehuttiin tarjoilijattaren ryntäitä ja välillä hävittiin omille teille sanomatta mitään. Hyväpalkkaisissa töissä olivat nämä miehet, mutta niin olivat naisetkin. Ei auttanut että koulussa kiusaajat olivat poikkeuksetta vain poikia, ei tyttöjä. Tässä oli hyvä kasvualusta miespelolle. Nuoresta asti olen halveksinut ihmisiä jotka suostuvat paskaan, rakkaudettomaan parisuhteeseen vain materian/seksin tähden ja vielä tekevät lapsia sellaisiin olosuhteisiin. Tuntuu muuten aika pahalta halveksia omia sukulaisiaan, mutten voi sille mitään. En koskaan ikinä halua olla samanlainen. Mielestäni on myös ollut äidiltäni paska päätös tehdä lapsia kun on itse mielisairas alkoholisti. Sama pätee isovanhempiini.
>
> Nyt rikkinäisenä aikuisena yritän pohtia sitä että ovatko kaikki miehet tällaisia- väkivaltaisia juoppoja, ja jos ei juoppoja niin opportunisteja jotka vaihtavat kumppaninsa uuteen jos löytyy joku joka saa kikiin liikettä enemmän. Miehille tuntuu olevan ok olla parisuhteissa nalkuttavien ja hirveiden akkojen kanssa pelkän pillun vuoksi. Jos löytävät naisen niin onko se pelkkä tilapäisratkaisu, kunnes löytyy vielä parempi, pumpattavan barbaran näköinen spermaämpäri? Sitä voi elättää ja sen nalkutusta kuunnella kunhan tulee lihaa tiskiin säännöllisesti.
> Ylilaudalla hengaaminen ei ainakaan ole todistanut kuvitelmiani miessukupuolesta vääräksi.

Tällä diskurssilla on sama hysteerinen rakenne kuin Naista syyttävien nyymien puheella, mutta sukupuolet ovat vaihtuneet: Fallinen subjekti, joka on vastuussa seksuaalisen suhteen Ykseyden muodostamisesta, on tässä tapauksessa Mies, joka ei itsekkäänä ja luonteenvikaisena Toisena kykene aitoon rakkauteen vaan alistaa naisen nautinto-objektikseen, eikä naisen tule tähän alistua. Kuten miestenkään tapauksessa, feminiininen hysteria ei ole palautettavissa yhteiskunnallisista

olosuhteista täysin irralliseksi psykopatologiaksi. Esimerkiksi yllä olevassa viestissä sen taustalla vaikuttavat olevan perheolosuhteet.

Naisten (vähäisten) viestien perusteella naishikky vaikuttaa hyvin samankaltaiselta kuin miesverrokkinsa. Hän on vastaavalla tavalla marginalisoitunut yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta elämästä, mielenterveysongelmainen ja elämänhallinnaltaan heikossa kunnossa. Hän pitää itseään rumana ja epähaluttavana ja vaikka hänellä olisi mahdollisuus seksiin, siitä ei ole hänelle iloa, sillä se ei paranna häntä ongelmistaan tai tarjoa oikeaa parisuhdetta. Toinen sukupuoli voi näyttäytyä hänelle itsekkäänä ja epäluotettavana eli nauttivana Toisena, jolle elämä on helpompaa kuin hänelle. Mutta toisin kuin mieshikyn tapauksessa hänen hikkyytensä kyseenalaistetaan hänen sukupuoleensa perustuen.

5.3.5 Antiliberalismi

Samat nyymit, jotka näkevät naisten pääsevän osalliseksi seksuaalisesta ja romanttisesta huomiosta miesten kustannuksella, näkevät naisten olevan etuoikeutetussa asemassa myös yhteiskunnassa laajemmin. Tämä kiteytyy heidän *antiliberaalissa ideologiassaan*, jossa hegemonisen ”arvoliberalismin”[117] nähdään ajavan erityisesti naisten mutta myös eliittimiesten ja joidenkin vähemmistöjen intressejä. Liberalismi nähdään myös normoideologiana, eli puolustaessaan Hikikomeroa normoilta hikyt puolustavat sitä myös naisilta ja heidän intressejään ajavilta liberaaleilta. Eräs nyymi aloittaa lankansa seuraavasti:

> Elämme hikkylaudan lopun alkuja. Häiriintyneet normovalkoritarit ja femakot ovat aloittaneet invaasionsa, kun ovat yle.fi-sivuston myötä äkänneet että hikkyhän on naisvihamielinen ja ennakkoluuloinen paikka! Voi että, mielisairailla 0/5 omegoilla ei saa olla oikeutta stereotypisoiviin ja misogynistiseen naiskuvaan, täytetään siis palsta paskalla ja autistisilla nettiväittelyillä, jotka eivät liity laudan aiheeseen mitenkään!!
>
> Hikky muistuttaa nykyään sopoa[118] 5 vuotta sitten. Sopo puolestaan muistuttaa nykyään demi.fi:tä tai vauva.fi:tä. Kaikki on teidän vitun satenkaarilippuaheiluttavien runkkarien syytä. Antakaa meidän olla. Naisilla on seksiä, seuraa, töitä ja lapsia, paremmat mielenterveyspalvelut ja 100 kuolaavaa ripulirunkkaria vielä puolustamassa näiden kunniaa. Naisten ei tarvitse levittäytyä hikkyyn, eikä naisilla tarvitse olla oikeutta postata hikkyyn.

117 Arvoliberalismilla on monta nimeä ja nyymit liittävät sen myös esimerkiksi vasemmistolaisuuteen ja feminismiin. Nykyisessä julkisessa puheessa käytettäisiin suomalaisittain kankeaa ”woke”-termiä. Arvoliberalismissa kyse ei siis ole markkinaliberalismista tai niin kutsutusta ”klassisesta liberalismista”. Kun käytän jatkossa termiä ”liberalismi”, viittaan arvoliberalismiin.

118 /sopo/ oli toinen alalauta Ylilaudalla.

> Naisilla voi olla mielenterveysongelmia. Nainen voi olla työtön ja nainen voi olla (juuri tällä hetkellä) sinkku. Nainen ei kuitenkaan ikinä voi olla hikky. Tuollaisen naisen nimi on ennemminkin white trash, ja kaikki tietää miten wt-kulttuuri eroaa hikky-kulttuurista, melko radikaalisti. Naiset voivat postata paska ongelmaansa sopoon, jolloin saavat a) empatiaa b) huomiota c) treffiehdotuksia (=tie ulos hikkyydestä). Naisten ei tarvitse postata huomiohuorapaskaansa tänne.
>
> Ja te, häiriintyneet arvoliberaalit, olette käännyttäneet jo koko muun maailman, hikkyjä ette pysty käännyttämään. Pystytte vain aiheuttamaan sekaannusta, tuhoamaan alalaudan syrjäytyneiden viimeisenä sosiaalisena kontaktina ja aiheuttamaan kymmeniä itsemurhia saamatta mitään muuta aikaiseksi kuin sen että mielipiteitä ei enää sanota ääneen vaikka ne ei miksikään olisi muuttuneet. Joten vetäkää vaikka käteen.

Liberalismi näyttäytyy antiliberaaleille nyymeille ylhäältä alaspäin pakotettuna aivopesuna, jossa sen äänitorvina toimivat normot yrittävät kieltää hikkyä sanomasta ja ajattelemasta liberalismia vastustavia asioita. Nyymit puolustavatkin sananvapauttaan liberaalia poliittista korrektiutta vastaan. Normot näyttäytyvät tässä kaksijakoisina hahmoina. He ovat yhtäältä ulkoisia vihollisia, jotka yrittävät syyllistää ja häpäistä hikkyjä, mutta toisaalta myös hauraita ja helposti loukkaantuvia hahmoja, jotka eivät voi sietää sitä, että hikky tietää ja kertoo, miten asiat oikeasti ovat. Hikyllä on siis hallussaan *totuus*, jonka liberaalit normot yrittävät epätoivoisesti tukahduttaa.

Tulkitsen tämän kuvion uusintavan sitä luvussa 5.1 selostettua kastraatiouhan määrittämää suhdetta normoihin, missä hikky-yhteisöä pitää koossa normon muodostama ulkoinen uhka. Siinä normot siis uhkaavat tuhota ja riistää sen, mitä hikyillä on hallussaan – yksilönvastuuta ja liberalismia vastustava totuus – mutta tämän kallisarvoisen omaisuuden arvo ei perustu mihinkään muuhun kuin siihen, että muut yrittävät tuhota ja riistää sen. Liberalismin uhka on samalla tavalla *konstitutiivinen* hikky-identiteetille kuin normovihollinenkin. Ilman sitä hikky-identiteettikin menettää arvonsa.

Liberalismi edustaa siis naisia ja sen hegemonisuus tarkoittaa, että naiset ovat yhteiskunnallisesti paremmassa asemassa kuin miehet. Naisten yhteiskunnallinen valta-asema ei perustu niinkään heidän paikkaansa poliittisten ja taloudellisten hierarkioiden huipulla vaan sosiaalisesti tunnustettuun *uhrin* asemaan. Naiset tunnustetaan uhreiksi ja saavat osakseen sympatiaa ja tukea myös yhteiskunnan alimmissa luokissa siinä, missä vastaavassa tilanteessa olevalla miehellä ei ole minkäänlaista arvoa. Eräs nyymi tosin huomioi, että myös naisten välillä on eroja:

> Suomalaiselle nykyvasemmistolle valkoinen köyhä mies ei vain ole paskankaan arvoinen, vaan oksettava ja etuoikeutettu hyväksikäyttäjä. Ylä- ja keskiluokkainen

> nuori (kaunis) kaupunkilaisnainen on se, joka mielletään nykyään olosuhteiden uhriksi ja jolle tukiverkko on räätälöity.

Antiliberaali hikky ei siis juuri mieti poliittisen ja taloudellisen vallan hierarkioita vaan vertaa itseään samankaltaisessa asemassa oleviin naisiin, joilla vaikuttaa menevän paremmin. Heidän kärsimyksensä saa tunnustusta, mutta hikkymiehen on turha odottaa sympatiaa tai tukea keneltäkään. Häntä lähinnä syyllistetään ja demonisoidaan kuten muitakin miehiä liberaalissa yhteiskunnassa. Liberalismi uusintaa näin sitä pariutumismarkkinoiden kontekstissa esiin tullutta jakoa, missä naisella on itseisarvoa ja miehellä vain välinearvoa.

Naisen itseisarvo konkretisoituu esimerkiksi naisten parempina mielenterveyspalveluina (mikä herättää myös kiistelyä laudalla[119]). Hikyn voi olla vaikea päästä hoidon piiriin ja hän kokee tai pelkää, ettei hänen psyykkisiä ongelmiaan oteta vakavasti sote-palveluissa. Kaiken taustalla ovat naisten suosiminen ja miehiin kohdistuvat maskuliinisuuspaineet:

> Yhteiskunnan virallisen totuuden mukaan mies vain leikkii syrjäytymistä ja masennusta, niin siihen ei silleen tarvitse rahaa laittaa. Itsemurha-ajatuksesikin ovat vain masennuksen ylinäyttelemistä, koska olet mies. Kaikki rahat mitä vähäosaiset miehet saavat on kumminkin naisilta ja lapsilta, sekä rikkailta pois.

> Virallisen tautiluokituksenkin mukaan masennus on lähinnä naisten sairaus[120], koska hoitavien lääkäreillä on mukavampaa hoidella naispotilaita niin masentuneille miehille voi sanoa, että he vain teeskentelevät masennuksensa niin heistä pääsee eroon. Kadut ja vankilat täynnä kodittomia miehiä on vain ongelmien ylinäyttelemistä.

Miesten mielenterveysongelmien kieltämisellä on pitkä ja aaltoileva historia, kuten Mark Micale (2008) osoittaa hysterian historiaa tarkastelevassa teoksessaan. Siinä, missä 1600- ja 1700-lukulainen lääketieteellinen kirjallisuus tarkasteli avoimesti miesten psyykkisestä kärsimystä, viktoriaaniselle ajalle tultaessa ymmärrys mielisairauksista oli vahvasti sukupuolittunutta. Hysterian syyt paikantuivat naisen anatomiaan ja siitä muodostui naisen emotionaalisesti ailahtelevan mielen heikkous, joka ei koske vahvaa ja rationaalista miestä. Vasta 1800-luvun lopulla, jolloin ajan

119 Kriitikot huomauttavat, että myös miehille on tarjolla erikoistuneita mielenterveyspalveluja ja miehet eivät välttämättä ole tarvitsemiensa palvelujen piirissä, koska eivät itse ole hakeutuneet niihin. Jälkimmäinen kritiikki ikään kuin kääntää ongelman miehen omaksi syyksi: mies ei itse viitsi ”epämaskuliinisesti” hakea apua, joten hänellä ei ole oikeutta syyttää yhteiskuntaa ongelmistaan. Tämän ja miesten kokeman syrjinnän ei kuitenkaan tarvitse olla toisensa poissulkevia selityksiä.

120 Vastaavaa kritiikkiä on esittänyt myös Warren Farrell, jonka mukaan masennus on usein määritelty tavalla, joka korostaa naisille tyypillisempää oireilua, minkä vuoksi miesten masentuneisuus näyttää vähäisemmältä ja jää näkymättömiin. Miesten on myös hänen mukaansa vaikeampi saada tunnustusta psyykkisille ongelmilleen. (Farrell 1994, 114–125; Farrell & Gray 2018, 273–291.)

tutkimukset ja klinikat paljastivat hysteerisen oireilun yleisyyden miesten keskuudessa, lääketieteellinen kirjallisuus alkoi jälleen tunnistamaan maskuliinisen hysterian olemassaolon. Tosin tällöinkin se pyrittiin rajaamaan alempiin luokkiin ja stigmatisoituihin väestöryhmiin.

On toinen kysymys, onko tällainen psykiatrinen kulttuuri vielä voimissaan vuosituhannen vaihteen jälkeisessä Suomessa. Nuorten naisten on ainakin havaittu saaneen psykiatrista hoitoa, käyvän psykiatrian erikoissairaanhoidon poliklinikoilla ja käyttävän psyykenlääkkeitä miehiä useammin. Nuorille naisille myönnetään myös useammin psykoterapeuttista kuntoutusta. Mielenterveysperusteista työkyvyttömyyseläkettä myönnetään miehille ja naisille suunnilleen yhtä usein, mutta tilastollisesti eri perustein. Naiset ovat esimerkiksi yleisemmin työkyvyttömyysetuuksilla mielialahäiriöiden ja miehet skitsofrenian vuoksi. (Harkko ym. 2016; Ristikari ym. 2016.) Nyymien viestit viittaavat siihen, että osa näistä sukupuolieroista voi selittyä miesten vaikeudella päästä mielenterveyspalvelujen piiriin ja saada kunnollista hoitoa (ks. myös Rikala 2018).

Naisten paremmissa mielenterveyspalveluissa kiteytyy naisen asema fallisena objektina, mutta tällä kertaa yhteiskunnallisella kentällä. Nainen ei näyttäydy ainoastaan seksuaalisesti haluttavana objektina, hän on myös haavoittuva olento, josta kaikki haluavat pitää huolta ja jota kaikki haluavat suojella. Hänen uhriutensa ei alenna vaan nostaa hänen arvoaan, mikä tekee siitä kadehdittavan ominaisuuden. Miehet voivat vain haaveilla kaikesta siitä tunnustuksesta, mistä naiset pääsevät osalliseksi uhriutensa nojalla. Kuvio muistuttaa sisarkateutta, missä subjekti on kateellinen vertaiselleen, joka pääsee nauttimaan Toisen huomion valokeilasta.

Nyymien uhrikateus ei siis kumpua naisten rakenteellisesta valta-asemasta vaan naisten ”uhripääomasta” erästä nyymiä lainatakseni. Tässä heidän diskurssinsa noudattaa internetissä suosittua identiteettipoliittista logiikkaa, missä etsitään tunnustusta identiteettiryhmille uhriuden perusteella (Nagle 2017).[121] Antiliberaali hikky jakaa sen identiteettipoliittisen fantasian, että väestöryhmät jakautuvat eriarvoisiin asemiin sen perusteella, missä määrin ne saavat tunnustusta yhteiskunnalliselta Toiselta, mutta hänen ongelmanaan on se, että liberaali Toinen ei tunnusta häntä vaan jakelee huomiota muille väestöryhmille, erityisesti naisille. Hän siis torjuu liberaalin identiteettipolitiikan, mutta lähinnä siksi, että se kohdistuu vääriin henkilöihin eikä tunnista oikeaa uhria eli häntä itseään.

Identiteettipolitiikkaa on kritisoitu useasta eri suunnasta. Ainakin sikäli kuin se perustuu uhriuden tunnustuksen logiikkaan se näyttää omasta lacanilaisesta näkökulmastani hysteeriseltä. Identiteettipoliittinen subjekti etsii tunnustusta uhriudelleen yhteiskunnalliselta Toiselta, joka ei kuitenkaan sitä hänelle tarjoa. Tämä

121 Erotan uhriuden tunnustukseen perustuvan identiteettipoliittisen logiikan käytännöllisemmästä identiteettipolitiikasta, missä pyritään esimerkiksi laillisen yhdenvertaisuuden edistämiseen, syrjinnän kitkemiseen ja joidenkin identiteettiryhmien erityistarpeiden huomioon ottamiseen. Näen jälkimmäisen perustuvan universalistiseen eetokseen yhdenvertaisesta kansalaisuudesta siinä, missä uhriuden tunnustuksen logiikka on partikularisoivaa ja kilpailullista. Se noudattaa erottavaa poliittista logiikkaa eikä muodosta yhteistä rintamaa identiteettiryhmien välille.

ei ole mitenkään yllättävää, sillä tunnustusta myöntävää Toista ei ole oikeasti olemassa. Tällöin identiteettipoliittisen subjektin yhteiskunnallisesta Toisesta muodostuu nauttiva Toinen, josta tulee syyllinen identiteettipoliittisen subjektin kärsimykseen, mikä taas edustaan hänen *lisänautin*toaan. Uhriuteen perustuvan identiteettipolitiikan fantasmaattinen logiikka tarjoaa siis subjektille kivuliaan tavan ”nauttia omasta sorrostaan” Žižekin (2022) ilmaisua käyttääkseni.[122]

Tätä voi pitää libidinaalisena reaktiona siihen umpikujaan, mihin identiteettipoliittinen tunnustuksen tavoittelu päätyy *materialistisesta* näkökulmasta. On vaikea nähdä, miten sen olisi tarkoitus saavuttaa tavoitteensa sikäli kuin se ei tavoittele *valtaa* vaan *tunnustusta valtaapitäviltä*. Sen näkemys yhteiskunnallisesta muutoksesta vaikuttaa olevan se, että valtaapitävät voidaan moralisoida korjaamaan aiheuttamansa yhteiskunnalliset epäkohdat. Mikäli identiteettipoliittinen subjekti saisi uhriutensa näkyviin, valtaapitävät syyllistyisivät ja pistäisivät lopun harjoittamalleen sorrolle. Kontrastina tällaiselle tunnustuksen politiikalle sanottakoon, että esimerkiksi Marx ja Engels eivät olisi puolustaneet työväenluokkaa tunnustukseen vetoavilla argumenteilla. Työväenluokan ei pitänyt uhriutua, sillä kukaan ei ole tulossa pelastamaan heitä, vaan organisoitua ja käydä luokkasotaan porvaristoa vastaan.

Uhriuteen perustuva identiteettipolitiikka voikin resonoida paremmin yhteiskunnassa, missä kilpailu työpaikoista on kovaa, työväenliike on heikko ja marginaalisessa asemassa olevat väestöryhmät kilpailevat mittavista mutta hupenevista julkisista resursseista. Tällöin keskeiseksi muodostuu se, kuka saa kärsimyksensä ja tarvitsevuutensa tunnustettua yhteiskunnallisten auktoriteettien toimesta. Uhriuteen perustuvan identiteettipolitiikan hysteerinen logiikka ammentaa *voimattomuudesta* resurssikilpailun paineissa, ja julkisista resursseista riippuvainen ja sosiaalisesti atomisoitunut hikky on juuri tällaisessa voimattomassa asemassa.

Kilpailu niukoista työpaikoista ja julkisista resursseista saa marginalisoidut ryhmät myös kilpailemaan toisiaan vastaan. Yhteiskunnallisesta kilpailuareenasta tulee nollasummapeliä, missä jotkut marginalisoidut ryhmät tuntuvat hyötyvän kohtuuttomasti siinä, missä toiset jätetään oman onnensa nojaan. Hikkymiehestä näyttää siltä, että kapitalistisen yhteiskunnan sortavat ja riistävät rakenteet osuvat hänen kaltaisiinsa huono-osaisiin miehiin, mutta naiset pääsevät helpommalla ja julkiset resurssit valuvat heidän taskuihinsa. Miehiin käytetään rahaa korkeintaan kurittavien toimenpiteiden muodossa:

122 Wendy Brown (1995) on kritisoinut identiteettipolitiikkaa samankaltaisella tavalla, mutta hän ei lähesty sitä psykoanalyyttisesti vaan vertaa sitä nietzscheläiseen kaunaisuuteen (*ressentiment*). Kaunainen identiteetti tekee kärsimyksestään hyveen ja kääntää voimattomuutensa moraaliseksi voitoksi. Kärsimys kostetaan etuoikeutetuille syyllistämällä heitä. Identiteettipoliittinen *orjamoraali*, joka pitää valtaa ja toimintaa itsessään pahoina, tulee kuitenkin riippuvaiseksi omasta impotenssistaan ja edustaa ”voimattomien moralisoivaa kostoa”. (Emt., 66–76.)

> Miehelle syrjäytyminen on noin kymmenen kertaa helpompaa kuin naiselle. Naisilla voi olla lasikatto, mutta myös lasilattia: yhteiskunta tarjoaa naisille turvaa, mutta miehille vain keppiä. Jos mies on köyhä häntä pidetään uhkana ja häntä tarkkailemaan maksetaan vartijoita ja poliiseja, sekä rakennetaan vankiloita, minne ylijäämä miehiä voi sulkea.
>
> Keskitasoisille tai vähän keskitason alapuolella oleville miehille nyky-yhteiskunta on äärimmäisen kova ja tyly. Joskus aikana keskiluokkaan riitti keskinkertaisuus, keskikoulu ja kesken jääneet opinnot. Nykyään sillä ei pääse edes pikaruokapaikan kassalle. Joskus ennen töitä sai kun käveli työpaikkaan sisään ja kysyi. Nykyään ei edes kaksi tutkintoa riitä. Pitää olla lisäksi hyvä tyyppi ja ekstrovertti. Oppilaitosten naisistuessa ja naisten viedessä kaikki hyvät työpaikat näille nöösimiehille ei jää enää mitään. Naiset naivat ylöspäin eli nainen ei nai vertaistaan eikä varsinkaan alempana olevaa. Eli yksikään nainen ei edes sylkäisekään työttömiin rutiköyhiin päin[.]
>
> […]
>
> Katkeruus siitä, ettei yhteiskunnalla ja sosiaalisella elämällä ole mitään tarjottavaa syrjäytyneille miehille, vaan heidät on karusti ja tylysti syrjäytetty. Mies on hyvin helppoa syrjäyttää: jos mieheltä otetaan kaikki pois, ei hänelle todellakaan jää mitään (maa, omaisuus, työpaikat, oikeudet). Vähäosaiselle miehelle ei jää edes sosiaalisia suhteita, koska naisten enemmistö ei kerta kaikkiaan piittaa heistä.

Tässä viestissä tulee myös eksplisiittisesti esiin naisen seksuaalisen ja yhteiskunnallisen itseisarvon päällekkäisyys. Naisella on aina arvoa, mies taas joutuu ansaitsemaan arvonsa ylivertaisten ominaisuuksiensa ja sosioekonomisen statuksen kautta. Tämän takia yhteiskunnallinen ja seksuaalinen arvottomuus kulkevat miehellä käsi kädessä. Jotkut nyymeistä näkevät tämän yhteiskunnallisen kuvion taustalla biologisia tekijöitä ja sanoittavat naisen itseisarvon ja miehen välinearvon sosiaalidarwinistisella kielellä:

> Naiset kilpailevat maapallolla pääasiallisesti ulkonäöllä. Naisen pariutumisarvoon on vaikuttanut jopa feudaaliaikakaudella todella paljon kauneus, esim. jos aatelinen halusi ruman tyttärensä naimisiin puhtaasti strategisista syistä niin siitä sai pulittaa todella kovan hinnan myötäjäisinä.
>
> Tästä huolimatta jokaikinen nainen voi pariutua, jos vain haluaa ja suostuu laskemaan kriteerejä. Geenitutkimus onkin todistanut että 80% koskaan eläneistä naisista on lisääntynyt, mutta vain 40% miehistä (johtuen siitä, että esihistoriassa pieni joukko miehiä on pannut useita naisia, kun taas iso joukko miehistä on jäänyt täysin ilman).

[…]

> Nainen jää yksin vain jos sitä erikseen tahtoo. Nykypäivänä edes epämuodostuneisuus tai vammautuneisuus ei estä pariutumista kun laskee kriteerit oikeallet asolle.
>
> Mies voi aina jäädä yksin jos sosioekonomiset saavutukset ovat matalat tai geenit ovat huonot. Naiset lähes poikkeuksetta haluavat mieheltä joko hyviä geenejä (pitkä, komea jne) tai resursseja (raha, oikeus asua miehen omakotitalossa jne.), naisille ei pääsääntöisesti riitä se että mies on vain mies, toisin kuten miehille joille usealla kriteerinä on se että että naisella on naisen sukuvärkit.

Tällaiset selitykset ammentavat arkikieleenkin levittäytyneestä evoluutiopsykologisesta diskurssista, joka on yksi pariutumistutkimuksenkin vaikutusvaltaisimmista paradigmoista, mutta niiden taustalla voi nähdä myös sen materialistisen intuition, että väestön uusintamisen kannalta naisen ruumiilla on enemmän arvoa kuin miehen synnytyskapasiteettinsa ansiosta. Tosin feministit voisivat huomauttaa, ettei tämä anna naisen ruumiille *itseisarvoa* vaan *välinearvoa*, sillä se typistää naisen synnytyskoneeksi ja hoivaajaksi. (Ks. myös Benatar 2012, 86–87.)

Olivat tällaiset näkemykset sitten yhteiskunnallisia tai biologisia ne paikantavat yhteiskunnallisten hierarkioiden ja kilpailun taustalle pariutumiskuvion, jossa miehet joutuvat kilpailemaan naisten huomiosta. Miehen arvo tällaisessa yhteiskunnassa määräytyy sitä kautta, kuinka paljon arvoa hänellä on naisille kumppanina ja mikä hänen asemansa on miesten välisessä seksuaalisessa hierarkiassa. Koko yhteiskunta vaikuttaa hyödyttävän viime kädessä naisia miesten kustannuksella. Työmarkkinoiden, kommodifikaation, pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien sosiaaliset logiikat linkittyvät yhtenäiseksi fantasmaattiseksi logiikaksi, jossa kaiken taustalla on nauttiva Nainen.

Näkemys naisen itseisarvosta ja miehen välinearvosta ei ole uusi. Antifeministisissä miesliikkeissä tunnettu mutta itse sukupuolista tasa-arvoa kannattava Warren Farrell[123] on esittänyt vastaavanlaisen teorian ylistetyssä ja vihatussa teoksessaan *The Myth of Male Power* (1994). Hänen mukaansa nainen on ollut historiallisesti miesten *omaisuutta*, mutta tämä ei ole asettanut häntä huonompaan asemaan, sillä mies on ollut *vähemmän kuin omaisuutta*. Miehen tehtävänä on ollut palvella kallisarvoista omaisuuttaan ja uhrautua sen puolesta.

123 Farrellin nimi ei esiinny nyymien keskusteluissa, mutta hän on ollut omasta egalitarismistaan huolimatta vaikutusvaltainen hahmo antifeministisissä miesliikkeissä, jotka ovat sittemmin vallanneet tilaa myös internetissä, missä ne ovat olleet osa laajempaa ja kansainvälistä manosfääriä. Kuten edellä on käynyt ilmi, myös *Hikikomero* on tulkittavissa osaksi manosfääriä erityisesti sen ja incelosfäärin päällekkäisyyden kautta.

Naisen elämällä on siis ollut enemmän arvoa kuin miehen, josta Farrell puhuu ”kertakäyttöisenä” (*disposable*) sukupuolena.[124]

Farrellin mukaan yhteiskuntia ei ole historiallisesti määrittänyt miesten ylivalta vaan *tarve selviytyä*, minkä ympärille perinteiset sukupuoliroolit ovat rakentuneet. Teollinen vallankumous on kuitenkin vapauttanut ihmiset välittömästä selviytymisen tarpeesta ja mahdollistanut muiden prioriteettien tavoittelun. Tällä on kuitenkin ollut sukupuolisesti eriävät seuraukset. Naiset ovat vapautuneet perinteisestä roolistaan, mutta miehet eivät. Miehet ovat edelleen suojelu- ja elatusvelvollisia, minkä lisäksi heidän harteilleen lankeaa seksuaalisen aloitteentekijän rooli. Naisille on avautunut useampia elämänmahdollisuuksia, mutta miesten on pakko priorisoida taloudellinen menestymisensä, sillä muutoin he eivät kelpaa naisille kumppaneiksi. Monet miehistä olisivat mieluummin koti-isän roolissa, mutta naisten pariutumismieltymykset eivät mahdollista tätä.[125]

Farrellin narratiivissa feministisen liikkeen poliittinen menestys perustuu siihen, että se on laajentanut naisten oikeuksia mutta ei velvollisuuksia. Naiset ovat ikään kuin kuorineet kermat päältä tasa-arvopolitiikasta. Miesten perinteiset etuoikeudet kelpaavat heille mutta velvollisuudet eivät. Miehet taas ovat menettäneet etuoikeuksiaan, mutta joutuvat yhä kantamaan perinteisiä velvollisuuksiaan. Mikäli feministit olisivat kampanjoineet myös velvollisuuksien laajentamisen puolesta, he olisivat olleet egalitaarisempia, mutta heidän liikkeensä ei olisi ollut yhtä suosittu naisten keskuudessa. Sen sijaan feminismi on tarjonnut naisille ”uhrivaltaa” uskottelemalla ihmiset siitä, että olemme eläneet seksistisessä ja patriarkaalisessa yhteiskunnassa.

Teoria naisen itseisarvosta ja miehen välinearvosta ei ole kovin uskottava kokonaisvaltaisena teoriana yhteiskunnasta[126], mutta se voi resonoida intuitiivisena selityksenä tasa-arvon ja perinteisten sukupuoliroolien ristiriidalle työ- ja pariutumismarkkinoilla marginaaliin jääneiden miesten keskuudessa, jotka vertaavat itseään vastaavassa tilanteessa oleviin naisiin. Heidän näkökulmastaan näyttää nimittäin siltä, että tasa-arvokehityksestä huolimatta he joutuvat kilpailemaan huomiosta enemmän kuin naiset ja heidän pariutumismahdollisuuksiaan määrittää vahvemmin heidän sosioekonominen asemansa – eivätkä he ole edes väärässä.

124 Farrellin näkemyksissä toistuu miesliikkeille ominainen tapa puhua patriarkaalisesta yhteiskunnasta ikään kuin se palvelisi viime kädessä naisia (ks. myös Laasanen 2008). Tällainen käsitys perustuu kyseenalaiselle käsitykselle vallasta. Farrell esimerkiksi tunnistaa, että lainsäädäntö on ollut historiallisesti miesten käsissä mutta väittää tämän palvelleen kuitenkin naisia, sillä miehillä on syvään juurtunut psykologinen tarve suojella naisia heidän itsensä kustannuksella, mikä saa heidät säätämään naisia hyödyttäviä lakeja (Farrell 1994, 169–170). Tämä ei yksinkertaisesti ole uskottavaa.

125 Raija Julkunen väittää vastaavaa mutta naisista: ”Väitän, että naisena olemisesta on tullut yhä kovempaa ja monitahoisempaa puuhaa. Kun naiselle on avattu kaikki mahdollisuudet ja velvollisuudet, häntä ei ole vapautettu mistään entisestäkään. Hän synnyttää, hoivaa ja huolehtii edelleen.” (Julkunen 2010, 242.)

126 Teorian pääasiallinen ongelma on rakenteellisen vallan alistaminen dyadiselle. Olen samaa mieltä siitä, että nuorilla naisilla on enemmän dyadista valtaa kuin nuorilla miehillä ja he ovat huomion ja pariutumismahdollisuuksiensa kannalta paremmassa asemassa pariutumismarkkinoilla, mutta tämä ei tarkoita, että naisilla olisi kokonaisuudessaan enemmän valtaa (tai ”itseisarvoa”) kuin miehillä. Yhteiskunnan huipulla on edelleen miesryhmä, jolla on sekä rakenteellista että dyadista valtaa, eikä tämä ryhmä ole niin pieni kuin esimerkiksi Laasanen (2008) olettaa.

Ehdotan, että arvoliberalismin vastustus käy selville, kun oletetaan sen taustalle seuraavanlainen uhkakuva: Sukupuolinen tasa-arvo – niin kuin liberaalit feministit sen käsittävät – ei tule käytännössä johtamaan sellaiseen, sillä naiset tulevat aina olemaan halutumpia ja valikoivampia kuin miehet. Naisten huomiosta kilpaileminen saattoi olla siedettävää, kun naiset olivat riippuvaisempia miehistä ja heidän seksuaalinen autonomiansa oli rajoittunutta, mutta se ei ole sitä enää sääntelystä vapautuneiden pariutumismarkkinoiden ja sukupuolisen ”tasa-arvon” yhteiskunnassa, missä hikkymiehellä ei ole enää mahdollisuuksia. Eräs (todennäköisesti aiemminkin lainaamani) nyymi sanoittaa vastaavanlaisen uhkakuvan eksplisiittisesti:

> Feministinen tasa-arvo ei johda tasavertaiseen kohteluun, koska naiset eivät välitä vähäosaisista miehistä, koska naisilla on sisäsyntyinen tarve kohdella miehiä sen mukaan miten hyödyllisinä kumppaneina he miehen näkevät. Hyväosaisilla miehillä taas on tarve syrjiä vähäosaisia miehiä, koska he näkevät muut miehet potentiaalisina kilpailijoina.

Voimme siis pyrkiä tasoittamaan sukupuolisia valtaeroja monilla yhteiskunnan osa-alueilla, mutta sukupuolittunut kilpailukuvio pariutumismarkkinoilla ei tule muuttumaan miksikään, minkä takia naisilla olisi tällaisessa yhteiskunnassa enemmän valtaa kuin miehillä. Koska arvoliberalismi pyrkii tällaiseen yhteiskuntaan, sitä on vastustettava. Hikkymiehelle ei myöskään jää tällaisessa maailmankuvassa muita vaihtoehtoja kuin patriarkaaliset pyrkimykset. Mies voi olla vain naisen ylä- tai alapuolella. Tasa-arvo ei ole optio.

Edellisessä luvussa havaittiin nyymien puolustavan hyvinvointivaltiota ja kapinoivan erityisesti pääoman ja julkisen sektorin edustajia vastaan. Antiliberalismi antaa tälle vasemmistolaiselle politiikalle konservatiivisen ja nationalistisen muodon, jossa vastustetaan ennen kaikkea maahanmuuttoa ja feminismiä.[127] Antiliberaali hikky haluaa sellaista politiikkaa, mikä edustaa häntä huono-osaisena ja kantasuomalaisena miehenä. Erityisesti näiden syiden takia hän voikin tuntea vetoa myös oikeistolaiseen politiikkaan ja osa nyymeistä kannattaakin esimerkiksi perussuomalaisia.

Nyymien poliittisissa näkemyksissä on kuitenkin myös huomattavaa ja välillä vaikeasti luokiteltavaa vaihtelua ja oikeistoa kannattavat nyymit saavat osakseen myös kritiikkiä. Yksi kiista koskee sitä, tulisiko hikyn kannattaa oikeistolaisia vai vasemmistolaisia puolueita. Vaikka nyymit jakavat yhteisen puoluepoliittisen vihollisen – kokoomuksen – yhdenmielisyyttä kannatettavista puolueista ei vaikuta olevan. Joidenkin mukaan oikeistoa kannattavat nyymit käyttäytyvät omien etujensa vastaisesti ja hikyn intressien todellinen puolustaja on vasemmisto. Näin väittää

127 Laudalta löytyy myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä vastustavaa ja solvaavaa retoriikkaa, mutta tämä on harvinaisempaa kuin maahanmuuttajia ja naisia koskeva keskustelu.

esimerkiksi seuraava nyymi, joka ei tosin itse vaikuta identifioituvan hikyksi vaan puhuttelee heitä ulkoryhmänään:

> Sosiaalietuuksien juokseminen riippuu kyllä aina siitä, millainen porukka sitä valtaa käyttää, koska se on kuitenkin ihan oikeaa valtaa, jolla lakeja määrätään. Tässä nykytilanteessa ollaan, koska kansa oli typerää ja yksinkertaista ja äänesti A) Kokoomusta vuonna 2007 langettuaan siihen käsittämättömän lapselliseen "Työväen puolue" paskasloganiin, jota he viljelivät tuolloisissa vaaleissa, sekä B) Perussuomalaisia, uskoen heidän ilmiselviin valeisiinsa 2015. Vuonna 2005 Suomen valtion budjetti oli vielä ylijäämäinen ja, yllätys yllätys, SDP piti tuolloin valtaa. Heidän virheensä oli lähinnä olla puuttumatta juuri tuolloin alkaneisiin massairtisanomisiin täysin hyvää tulosta tekevistä firmoista, jolloin kannattajakunta kyllästyi heihin ja halusi syrjäyttää. Mutta koska kansa on tyhmää ja yksinkertaista, he eivät piitanneet siitä, mitä se "vaihtoehto" sitten oikeasti tekee. He vain halusivat muutosta muutoksen tähden. Ja tähän ollaan tultu.
>
> Ei siis ole merkityksetöntä ketä äänestät, eikä pelkkä varastelu riitä. On lisäksi pyrittävä siihen, että sitä valtaa pitää aina se itsellesi edullisin jengi. Hikkyille se on vasemmisto, koska osaatko nimetä muita, joita sos.turvan säilyttäminen kiinnostaa? Mutta koska teitä hikkyjä eivät nämä asiat kerran kiinnosta, TE tulette aina olemaan niitä ämmiä, joilta leikataan ja viedään. Sen sijaan, että sivistäisitte itseänne näistä asioista ja aktivoituisitte vähän JÄRKEVÄLLÄ tavalla, niin toinen puoli se vaan ryyppää ja narkkaa ja marisee pillun puutteesta ja toinen puoli elättelee jotain vitun lapsellisia fantasiakuvitelmia valkoihoisista Suomen sotureista, jotka konekivääri kädessä ja Suomen lippu taustalla liehuen "suojelisivat" Suomea "mamuilta" ja "mädättäjiltä" (mitä ne nyt ikinä sitten ovatkaan), polkien saappaidensa kantapäillä murskaksi tunkeutujien pääkallot, jotta pääsisivät sitten itse tekemään niitä kunnon riuskan työ_ukon duuneja ja laittamaan niitä naisia, jotka mamut "varastivat" heiltä.
>
> Viestin pointti: Poliitikolla ja poliitikolla on eroa ja vaalituloksella on väliä. Asiat voivat AINA mennä huonompaan, jos äänestäjät alkavat täysretardeiksi.

Nyymien poliittiset näkemykset olisivat todennäköisesti yhtenevämpiä ja vähemmän ristiriitaisen oloisia, mikäli olisi olemassa sellainen vasemmistokonservatiivinen puolue, jota monet heistä voisivat ongelmitta kannattaa. Tällaista vaihtoehtoa ei kuitenkaan ole olemassa ainakaan puoluepoliittisella kentällä, vaikka perussuomalaiset ovat saattaneet pystyä sellaisena esiintymään. Ei siis ole yllättävää, että nyymit poukkoilevat monien vaihtoehtojen välillä.

Osa nyymeistä suhtautuu myös kielteisesti tai apaattisesti politiikkaan. Politiikka ei kiinnosta, omia intressejä edustavaa puoluetta ei ole eikä omiin vaikutusmahdollisuuksiin uskota. Joukosta löytyy myös niitä, joita eivät kiinnosta

sen enempää omat kuin muidenkaan edut. Eräs nyymi väittää olevansa piittaamaton sosiaaliturvan lakkauttamisesta, sillä se antaisi ”tarvittavan sysäyksen” itsemurhaan:

> Avoin maahanmuuttopolitiikka pakottaa lakkauttamaan hyvinvointivaltion, koska hyvinvointivaltio houkuttelee tukea tarvitsevia ja karkottaa tuottavia maahanmuuttajia. Hyvinvointivaltiosta riippuvaisen hikyn olisi loogista olla maahanmuuttokriittinen, mikäli haluaa tukien juoksevan tulevaisuudessakin.
>
> Itse tosin suhtaudun vähän välinpitämättömästi, jos tukihana menee kiinni niin menköön, saisin tarvittavan sysäyksen sudokuun [itsemurhaan]. Nykyisellään ei tule tehdyksi kun elämä on liian helppoa ja ei tarpeeksi epämiellyttävää.

Sosiaaliturvan lakkauttaminen parantaisi siis kannustimia, mutta ei työllistymiseen vaan itsemurhaan. Lähiöiden pienituloisia haastatelleet Kantola ym. (2022, 234–238) toteavat, että moni pienituloinen suhtautuu politiikkaan kyynisesti. Poliitikkoihin ei luoteta sen enempää kuin yhteiskuntaan yleensäkään. Äänestämättömyys ei ole vain välinpitämättömyyttä vaan myös protesti sellaista systeemiä vastaan, joka ei vaikuta edustavan pienituloista lainkaan. Tämä kuvaa monin tavoin myös hikkyä.

5.3.6 Maskuliinisuuden kriisi

Teoriaa naisten itseisarvosta ja miesten välinearvosta on helppo tulkita psykoanalyyttisten linssien läpi, koska sillä on selkeästi peniskateuden rakenne. Colette Soler (2006) kuvaa feminiinistä peniskateutta ”tuhoisissa muodoissaan”: ”’Omaamisen-puutteen’ (*manque-à-avoir*) tunne kulminoituu, joissain feminiinisissä subjekteissa, siinä tuhoisassa vakaumuksessa, että hänellä ei ole arvoa; tätä vakaumusta vahvistaa kiihkeä raivo suhteessa kaikkiin fallisoituihin hahmoihin. Siispä näkee naisia, joista tulee yhtä raivostuneita heidän kilpailijoilleen kuin maskuliinisen nautinnon oletetulle helppoudellekin.” (Emt., 244, oma käännös englanninkielisestä.) Mikäli sukupuolet käännetään päinvastaisiksi, saamme osuvan kuvauksen myös naisille kateellisesta ja vihaisesta hikystä.

Mutta hikky kokee alemmuutta myös verratessaan itseään muihin miehiin. He eivät saavuta sitä maskuliinista ideaalia, mitä paremmassa asemassa olevat normomiehet edustavat. Connellin (2005, 77–78) termein ilmaistuna tämä ideaali vastaa ”hegemonista maskuliinisuutta”, joka toimii etuoikeutetussa tai hallitsevassa asemassa olevien miesten kulttuurisena maskuliinisuuden mallina, joka legitimoi heidän yhteiskunnallisen auktoriteettinsa. Mikäli oletetaan hikyn kokemien paineiden ja hänen vastakohtanaan toimivan, työ- ja pariutumismarkkinoilla

menestyvän normomiehen edustavan hegemonista maskuliinisuutta, sille voidaan antaa seuraavanlainen kuvaus:

Hegemonista maskuliinisuutta ilmentävä mies on sosiaalisesti ulospäin suuntautunut ja itsevarma. Hän ei kärsi ahdistuksesta ja osaa toimia missä tahansa sosiaalisessa tilanteessa sulavasti, mikä tekee hänestä halutun ja suositun yksilön. Nämä ominaisuudet auttavat häntä myös navigoimaan kilpailullisilla työmarkkinoilla, joilla hän menestyy verkostojensa ja hyvien esiintymistaitojensa ansiosta. Hän on muutenkin työnantajien suosiossa, sillä hän on korkeasti kouluttautunut ja kokenut moniosaaja, jonka työvoimasta riittää kysyntää. Lisäksi tällainen mies ilmentää hegemonista maskuliinisuutta myös ruumiillaan ja tyylillään, sillä hän on komea, pitkä, atleettinen ja tyylikäs alfauros, jolla on suuri penis. Hänellä on paljon seksuaalista kokemusta ja hän osaa sosiaalisten taitojensa ja ulkonäkönsä ansiosta hurmata ja tyydyttää naisen kuin naisen. Toisaalta hän on haluttu kumppani myös siksi, että hänellä on korkea sosiaalinen status. Kaiken kukkuraksi hän on itsekurin ja elämänhallinnan malliyksilö.

Hegemonisesti maskuliinisella miehellä myös moraalisia ominaisuuksia, sillä hän edustaa myös meritokraattista yksilönvastuuta. Hän on saavuttanut kaiken elämässään kovalla työllä ja puhtaalla tahdonvoimalla eikä ole koskaan uhriutunut. Hän on autonominen ja vahva yksilö, joka ei ole riippuvainen muista ihmisistä. Kohtaamistaan vastoinkäymisistä hän osaa syyttää itseään ja olla vaatimatta mitään yhteiskunnalta, naisilta tai muilta ihmisiltä. Toisaalta hän voi olla myös ideologisesti edistyksellinen, tiedostaa omat valkoisen heteromiehen etuoikeutensa ja antaa tukensa naisille ja sorretuille vähemmistöille. Tässä roolissa hän osoittaa maskuliinisuutensa suojelemalla haavoittuvia naisia seksismiltä ja naisvihalta.[128]

Tässä kuvattu hegemonisen maskuliinisuuden malli on yhteiskunnallista tunnustusta nauttivan maskuliinisuuden normatiivinen *ideaali*, ei niinkään kuvaus varsinaisista hyvässä asemassa olevista miehistä. Se tarjoaa hikylle ideaalin, johon verrattuna hän tuntee riittämättömyyttä ja jota vastaan hän toisaalta myös kapinoi. Kyse on myös *aikuisen* miehen ideaalista, jonka täyttymättömyys merkitsee lapsen tasolle jäämistä. Tämä kohdattiin aikaisemmin neitsyysstigman muodossa, mutta laudalta löytyy myös toinen, omaa infantiilia maskuliinisuutta halveksiva diskurssi, jossa hikky solvaa itseään ”mieslapseksi”. Tällä itseinholla on myös humoristinen ja ironinen sävy.

> >Ulkona ahdistaa ihan vitusti olla ihmisten ilmoilla, etenkin päivisin
> >Videopelejä all day every day
> >Ei kontakia juurikaan ulkomaailmaan. Kaupassa tulee käytyä kun tarve tulee. Ei kontakia perheeseen

128 Tähän suuntaan viittaa esimerkiksi kansainvälisiltä kuvalaudoilta lainattu, ivallinen ”valkoritari”-termi (eng. *white knight*), joka vilahtelee Hikikomerossa ja jota käytetään erityisesti feministisistä ja arvoliberaaleista miehistä. Sillä myös implikoidaan, että mies on ryhtynyt feministiksi ja arvoliberaaliksi vain miellyttääkseen naisia ja saadakseen heiltä seksiä.

>Jonnebista pari kertaa viikossa
>Peter-Pan syndrooma, en halua aikuistua, katkerana tunnen menettäneeni lapsuuden kun en siitä voinut nauttia
>Siivoa kämppä max. 2 kertaa kuukaudessa
>Pelkään myös aikuistua, välttelen vastuuta ja olen erittäin lapsenmielinen
>Yläaste juuri ja juuri läpi. Amiksesta potkut poissaolojen takia, lukiosta myös. Oppisopimuspaikasta myöhemmin potkut muista syistä, sen jälkeen rottailut vain enkä edes yrittänyt opiskella tai tehdä hommia
>Itsemurha joka päivä mielessä mutta pelkään yrittää
>C-paperit (YLLÄTYS YLLÄTYS)
>Erityisherkkä, pienikin kritiikki sattuu ihan vitusti, pienetkin vastoinkäymiset kaatavat maan ja pienikin paha teko toiselta ihmiseltä minua kohtaan saa joko kyynelten tai raivon valtaan

Vittujen vittu. Säälittävä mieslapsihan minä vain olen. Mutta olen valmis sen myöntämään

Mieslapseuden kokemuksessa tiivistyy maskuliininen Yhden ja kastraation välinen ristiriita, missä hikky kokee akuutisti, että hän on jotain täysin päinvastaista kuin hänen maskuliinisen identifikaationsa idealisoitu kohde. Ja, kuten aina, epäonnistuminen tulee esiin häiritsevänä nautintona. Videopelit, laiskuus, riippuvaisuus ja turvallisuuden tarve – kaikki infantiiliksi koodattua *lisänautintoa*, josta hikky soimaa itseään. Ne ovat sellaisen mieslapsen nautintoa, joka ei ole pystynyt uhraamaan sitä tullakseen aikuiseksi mieheksi. Se vertautuu äidistä irtautumattoman lapsen nautintoon oidipuskompleksin logiikassa. Sen sijaan todellinen, äidistään irtautunut, fallinen mies on rutistettu kuiviin kaikesta tällaisesta nautinnosta. Hän on uhrannut nautintonsa ansaitakseen sen uudelleen hegemonisen maskuliinisuuden ideaalissa.

Häpeässä mieslapseudesta hikky kohtaa jälleen logiikan, jossa hän tulkitsee ei-mieheytensä vähemmän-kuin-mieheydeksi. Ei-mieheydestä tulee kastroivaa. Aiemmin nähtiin, miten hikky voi kääntää voitoksi poikkeavuutensa normoista ja omaksua kapinallisen ja älykkään poikkeusyksilön identiteetin. Hikky ei ole tässä fantasiassa enää vähemmän-kuin-normo vaan normo on vähemmän-kuin-hikky. Tämä identiteetti myös sukupuolittuu eräissä viesteissä, mikä kertoo sen luonteesta maskuliinista kastraatiota kompensoivana identiteettinä. Tällöin erityisesti *naiset* ovat niitä konformistisia ja typeriä lampaita, joiden yläpuolelle hikky nostaa itsensä. (Ks. myös Haasio 2018, 85.) Erään nyymin näkemykset ovat maltillisemmat, mutta osoittavat silti samaan suuntaan:

Olen yrittänyt puhua ns. molempien "osapuolten" puolesta mutta eihän sitä käy kiistäminen, että tuollaisia ohjelmoituja droneja [lampaita] on olemassa. Mutta tiedoksi että normotkin pitävät heitä aivan helvetin rasittavina ja tyhminä.

> Eikä tuota toisaalta esiinny vain naisissa (vaikka droneus on heidän keskuudessaan yleisintä) vaan jotkut normomiehetkin ovat tuollaisia. He eivät joko halua tai edes pysty puhumaan mistään muusta kuin jostain täysin arkisista asioista, koska ymmärrys ei riitä mihinkään abstraktiin tai sellaiseen joka ei omaa elämää kosketa.
>
> Äärimmillään se kärjistyy siihen ettei ihminen siinä kolmenkympin jälkeen edes kykene muunlaiseen itseilmaisuun kuin johonkin reseptien jakamiseen ja sloganien heittelyyn vaikeisiin aiheisiin liittyen ('monikulttuuri on rikkaus', 'budjettia ei vaan saa leikata' jne.) koska muuhun ei ole rahkeita.
>
> Lopulta fb-päivityksetkin muuttuvat vain mietelauseiden copypasteamiseksi koska henkilön aivot ovat rappeutuneet jo aivan täysin eikä sinne enää mahdu muuta dataa kuin se miten selvitään niistä työpaikan rutiineista ja ruokakaupassa käynnistä.

Tässä ei ole mitään uutta. Nainen on esitetty maskuliinisissa kulttuurisissa kuvastoissa aiemminkin massakulttuuria myötäilevänä hahmona siinä, missä kapinallinen mies käy näitä feminiinisiä ”kastroivan konformismin” voimia vastaan (Nagle 2017, 112–115). Samaan luokkaan kuuluu myös eräiden nyymien näkemyksiä muistuttava stereotyyppinen käsitys naisista naiiveina idealisteina siinä, missä mies on kosketuksissa raadolliseen todellisuuteen. Toisin kuin kastroitu nainen, joka elää lapsellisessa fantasiamaailmassa, äidistään irtautunut fallinen mies kohtaa todellisuuden ilman miellyttäviä illuusioita.

Toisen vaihtoehtoisen maskuliinisuuden mallin hikky voi löytää ulkomaisista miehistä, jotka esiintyvät jokseenkin ristiriitaisella tavalla sekä hikyn kilpailijoina että fallisina hahmoina. Tästä kertoo esimerkiksi eräs lanka, joka käsittelee uutisiin pääsyttä ”Jonia”, suomalaista nuorta miestä, joka liittyi *Isisiin*. Tämä tapaus herättää langalla varsin monipuolisen keskustelun. Tässä kiinnostukseni kohteena ovat lähinnä viestit, joissa pohditaan Jonin motiiveja.

> Mietin pääni puhki tätä ISIS juttua siis sitä miksi ne ei luovuta vaikka USA tiputtaa kaivos kaupalla rautaa ja räjähteitä lentokoneista niskaan kokoajan ja uhoaa räjäyttävänsä kaikki heidät pillunpäreeksi. Kunnes tajusin asian. ISIS hikky Joneilla monilla on vaimoja ja lapsia, he taistelevat aavikolla oman perheensä puolesta. Omien lapsiensa ja vaimojensa puolesta. Omien lastensa ja vaimonsa puolesta taistelu tekee pelkuri miehestäkin rohkean. Hyvin harva mies vain pysty antamaan jonkun jenkkien pommikoneiden pommittaa lapsensa tuhannen palasiksi tappelematta vastaan tai jättää vaimonsa kiihko raivoon kiihotettujen armoille vain koska mediassa leimataan kokoajan. Ei yksikään mies jätä vaimoaan ja lapsiaan pulaan vaikka kaikki valtion "trollit" huutelevat länsimaissa sitä, että ei ne ISIS Jonit ole saaneet mitään aikaan elämässään.

> Olen muuten odottanut sitä päivää kun someen tai muualle nettiin pamahtaa "menestystarina" ennen ja jälkeen kuvilla hikky Jonista neljän 18v naisen keskellä aavikolla, jotka ovat hänen vaimojaan ja synnyttävät hikky jonille lapsia. Suomessa olit vain nöösipoika Joni, jonka päälle lähinnä muiden suomalaisten toimesta pissittiin ja vittuiltiin, sekä sanottiin, että et koskaan tule olemaan mitään ja naisetkaan eivät sylkäisseet hikky Joniin päin, koska suomessa olit pahnanpohjaa. Aavikolla olet soturi, joka panee neljää 18v kaunista hoikkaa vaimoa samaan aikaan. Samalla kun länsimainen "trollit", jotka itse eivät ole ikinä saaneet neljältä naiselta samaan aikaan yrittävät epätoivoissaan trollata, että hikky Joni ei ole saanut mitään aikaan.

Islamistinen radikalismi edustaa tässä viestissä maskuliinista kuvastoa, jossa mies on soturi, jolla on oma nainen tai, mikä olisi vielä parempaa, monta naista. Se tarjoaa fantasian kyllästämän vaihtoehdon hikkymiehen omalle alemmuustilalle, missä hänellä ei ole sen enempää yhteiskunnallista kuin seksuaalistakaan arvoa. Huomioitakoon toisaalta, että tämä karikatyyrimäisen maskulinistinen visio saa myös osakseen paljon kritiikkiä muilta nyymeiltä, jotka pitävät sitä tavalla tai toisella epärealistisena tai epätoivottavana.

Edellisissä alaluvuissa maahanmuuttajat ovat näyttäytyneet lähinnä hikyn kilpailijoiden roolissa. He kilpailevat hupenevista työpaikoista ja julkisista resursseista, mikä uhkaa hikyn asemaa työmarkkinoilla ja muodostaa leikkauspaineita sosiaaliturvaan. Maahanmuuttajien nähdään kilpailevan myös naisista. He ovat verrannollisia miehekkäisiin alfauroksiin, jotka ovat naisten suosiossa.[129] Eräs nyymi näkee tällaisten motiivien ohjaavan myös maahanmuuttopolitiikkaa:

> Tietysti valtio voisi suosia naisia maahanmuutossa (eli maahan päästettäisiin vain naisia ja kaikille miehille porttikielto). Tämä olisi itse asiassa parasta mitä valtio voisi tehdä suomalaisille miehille, mutta koska valtio ja sitä johtavat feministit vihaavat luuserimiehiä niin tätä ei tule tapahtumaan.
>
> Siksi jatkossakin Suomeen lappaa tuhansia matumiehiä ja hyvin vähän matunaisia joka vuosi, vääristäen jo valmiiksi vääristynyttä sukupuolijakaumaa entisestään.

129 Fantasiassa valkoisten naisten ja ei-valkoisten miesten seksisuhteista voi olla kyse projisoinnista, sillä miehet itse ovat naisia avoimempia seksisuhteeseen eri etniseen ryhmään kuuluvan kumppanin kanssa. Näin kertoo ainakin joukko online-deittailututkimuksia. Yleisesti ottaen ei-valkoiset saavat vähemmän huomiota kuin valkoiset henkilöt, mutta tämä kätkee sisäänsä sukupuolieron: Naisilla on havaittu olevan vahvempi taipumus suosia omaa ”rotua” tai valkoisia miehiä. Heillä lausutut ja paljastuneet mieltymykset vaikuttavat myös olevan useammin ristiriidassa. Toisin sanoen he väittävät, ettei ”rodulla” ole väliä, mutta tosiasiassa he suosivat omaa ”rotua”. Miehillä on taipumus hylkiä erityisesti tummaihoisia naisia, mutta heillä on myös heikompi taipumus suosia omaa ”rotua” ja valkoiset naiset eivät erotu heille yhtä vahvasti joukosta. (Bruch & Newman 2018; Hitsch ym. 2010; Kreager ym. 2014; Rudder 2014.) Feministien keskuudessa onkin kipuiltu pariutumismarkkinoiden rotuhierarkian kanssa, kun pariutumismieltymykset asettuvat kiusalliseen ristiriitaan antirasistisen politiikan kanssa. Miten rotuhierarkia on edes politisoitavissa yhteiskunnassa, joka ei tunnista oikeutta seksiin ja parisuhteisiin? (Srinivasan 2021.)

Ulkomaisten miesten fallisuus näyttäytyy myös muissa konteksteissa. Eräissä viesteissä heitä esimerkiksi pidetään väkivaltaisina kapinallisina tai vaarallisina rikollisina, jotka vastustavat köyhyyttä ja huono-osaisuutta aggressiivisesti siinä, missä suomalaiset vain hyväksyvät nöyrästi heihin kohdistuvan sorron ja riiston. Maahanmuuttajiin liittyvän väkivallan ja rikollisuuden uhka kumpuaa siis heidän maskuliinisuudestaan.

> Täytyy myös pitää mielessä että esim. arabeilla tai venäläisillä nuorilla on ihan erilaiset testosteronitasot ja häijyys verrattuna suomalaisiin nuoriin. Siellä kun kamelin selkä katkeaa kunnolla köyhyyteen ja psykopaattien suorittamaan hyväksikäyttöön niin silloin päitä lentelee. Suomessa vaan kirjoitellaan netissä.

Maahanmuuttajista puhutaan kilpailijoina ja rasististen solvausten ja ideologioiden värittämänä, mutta yhdessä asiassa he päihittävät suomalaisen miehen: he ovat maskuliinisempia kuin alistuva suomalaismies. Tässä he tulevat lähelle hikkykostamisen maskuliinista positiota, jossa halutaan tuhota se nauttiva Toinen, joka kastraation taustalla lymyää. Mutta toisin kuin hikky, jonka kostohalut jäävät useimmiten fantasioinnin tasolle, ulkomaiset miehet näyttävät ryhtyvän toimintaan.

Suhteessa maskuliinisuuteensa hikkymies siis ilmentää sitä samaa itseinhon ja itsen ylevöittämisen ja kapinoinnin ambivalenssia kuin verratessaan itseään normoihin. Itseinho kääntyy itseen kohdistuviksi syytöksiksi ”mieslapseudesta”, jossa oma tilanne vertautuu mieheksi kasvamiseen kykenemättömän pojan asemaan. Lacanilaisittain ilmaistuna kyseessä on koettu kyvyttömyys uhrata nautintoa hegemonisen maskuliinisuuden määrittämän miehuuden ansaitsemiseksi. Hikkymies voi kuitenkin kompensoida tätä identifioitumalla älykkääksi poikkeusyksilöksi tai omaksumalla kapinallisen position. Jälkimmäiseen hän saattaa löytää mallin ulkomaisista miehistä, jotka ovat hänelle kilpailijoita mutta myös samaistuttavia fallisia hahmoja. Heissä kiteytyy se ei-hegemoninen ja alaluokkainen maskuliinisuus, mistä Connell (1995, 109–112) on puhunut ”protestimaskuliinisuuden” termein.

Julkisessa keskustelussa puhutaan usein ”maskuliinisuuden kriisistä”. Psykoanalyyttisesti tämä ilmaisu on jokseenkin mieletön, sillä maskuliinisuus on aina kriisissä (sitä määrittää Ykseyden ja kastraation ristiriita), mutta yhteiskunnallisella kentällä sillä viitataan milloin mihinkin miehiin liittyvään ja ongelmallisena pidettyyn ilmiöön. Käsitteen epäselvyydestä huolimatta se kuvannee myös hikkymiehen tilannetta. Työ- ja pariutumismarkkinoilla marginalisoituneina miehinä heiltä puuttuu se yhteiskunnallinen ja seksuaalinen status, mikä heteroseksuaaliseen mieheyteen usein liitetään. He ilmentävät myös sellaisia kompensoivia ajattelu- ja

käyttäytymistapoja, jotka määriteltäisiin osaksi patologista tai ”toksista” maskuliinisuutta, joka on vahingollista heille itselleen ja muille (Nieminen 2023).

Maskuliinisuuden kriisiin tarjotaan usein lääkkeeksi maskuliinisuuden kahleista vapautumista. Kuten Raija Julkunen tiivistää, miestä ”houkutellaan ’pehmenemään’ eli feminisoitumaan, rupeamaan hoivaavaksi isäksi ja kommunikoivaksi kumppaniksi sekä oppimaan pois stereotyyppistä maskuliinisuutta, jollaisiksi aggressiivisuus, väkivaltaisuus ja sulkeutuneisuus käsitetään” (Julkunen 2010, 245). Julkunen kuitenkin myös huomauttaa, että tällainen maskuliinisuus voi avautua keskiluokkaiselle miehelle helpommin kuin työväenluokkaiselle. Kyse ei ole välttämättä tiedosta tai kyvyistä vaan statuserosta. Keskiluokkaisella miehellä on ”varaa” rikkoa perinteistä sukupuolirooliaan ja olla kosketuksissa feminiiniseen puoleensa (emt., 65). Mikäli Julkunen on oikeassa, keskiluokkaisen miehen vapautuminen perinteisen maskuliinisuuden kahleista on mahdollista vain sikäli kuin hänen alapuolellaan olevat miehet eivät voi vapautua siitä. Patologisoitu maskuliinisuus onkin usein työväenluokkaisen tai marginalisoidun miehen maskuliinisuutta (Nieminen 2023).[130]

Tällainen problematisointi haastaa ajattelemaan ”patologista” maskuliinisuutta myös reaktiona sellaisiin rakenteellisiin ongelmiin, joita työväenluokkaiset ja marginalisoidut miehet kohtaavat, mutta keskiluokkaiset miehet eivät. Toisin kuin keskiluokkaiset miehet, joille ”hegemonisen maskuliinisuuden” itserefleksiivisestä tunnistamisesta ja vastustamisesta on itsessään (jokseenkin ironisesti) tullut hegemonisen maskuliinisuuden tunnusmerkki, työväenluokkaiset ja marginalisoidut miehet eivät hyödy perinteisen roolinsa kyseenalaistamisesta. Hikkymiehen tapauksessa maskuliinisuuden kriisin taustalla on yhtäaikainen marginalisoituminen työ- ja pariutumismarkkinoilla, johon maskuliinisuuden kahleista vapautuminen ei tarjoa vastauksia.

Se ei tarjoa siihen vastauksia, sillä sen taustalla ovat myös *rakenteelliset* voimat, joita olen kuvannut työmarkkinoiden, kommodifikaation, pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien sosiaalisilla logiikoilla. Vapautui hikkymies maskuliinisuuden kahleistaan miten tahansa, hän ei tule yksin ratkaisemaan niiden tuottamia ongelmia, sillä kyse on yhteiskunnallisista voimista, jotka rajoittavat hänen toimintamahdollisuuksiaan ja kontrolloivat hänen toimintaansa. Erityisesti pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien kentällä hikkymiehelle olisi suorastaan nöyryyttävää ryhtyä kriittiseen itsereflektioon oman maskuliinisuuden suhteen. Käytännössä se tarkoittaisi, että hänen tulisi hyväksyä oma heikompi asemansa miehenä pariutumismarkkinoilla ja vielä syyttää siitä vain omaa sukupuoltaan. On varsin ymmärrettävää, ettei hän näin halua tehdä.

130 Connellin (2005) teoriassa hegemonisesta maskuliinisuudesta miehet voivat olla etuoikeutetussa asemassa vain sikäli kuin heille kasautuu myös joukko haittoja, ja etuoikeudet ja haitat kasautuvat eri miehille. Tämä mahdollistaa hänelle argumentoinnin niitä feminismin kriitikkoja vastaan, jotka listaavat joukon miehille kasautuvia ongelmia kumotakseen feministisen näkemyksen naisten heikommasta asemasta yhteiskunnassa (emt., 245–249). Miesten syrjinnästä kirjoittava ja monia feministejä kritisoiva David Benatar (2012, 194–199) on puolestaan kritisoinut tätä ”vallan kustannukset -argumenttia” useilta puolilta.

5.4 Mielenterveysongelmat ja itsemurha

Sosiaalinen vetäytyminen käsitetään tutkimuskirjallisuudessa usein psykologiseksi ilmiöksi. Tässä psykologis-medikalistisessa käsityksessä sosiaalinen vetäytyminen määrittyy yksilön *psyykkiseksi ongelmaksi* tai sellaisista johtuvaksi, vaikka taustalle paikannettaisiinkin myös nuorten henkilökohtaisiin taustoihin tai yhteiskuntaan liittyviä tekijöitä. Mielenterveysongelmia korostava diskurssi ei ole kuitenkaan vain tutkijoiden ja viranomaisten diskurssia, vaan mielenterveysongelmista puhuvat myös sosiaalisesti vetäytyneet nuoret itse, kuten edellisistä alaluvuista on käynyt ilmi. Psykologis-medikalistinen ja terapeuttinen kieli tekee monenlaiset ongelmat ja vastoinkäymiset ymmärrettäviksi ja merkityksellisiksi heille.

Mielenterveysdiskurssiin suhtaudutaan yhteiskuntatieteissä usein kriittisesti. Sen väitetään patologisoivan ja medikalisoivan ihmisten ongelmia ja vastoinkäymisiä sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa elämässä, kultivoivan haavoittuvaa ja kärsivää subjektiutta, vastuuttavan yksilöitä yhteiskunnallisista ongelmista ja toimivan vallankäytön ja hallinnan kielenä. Mielenterveysdiskurssi tarjoaa ihmisille kapitalistiseen ja individualistiseen yhteiskuntaan soveltuvan tavan tehdä omasta elämästä ja ympäristöstä käsitettävää, kun esimerkiksi uskonnolliset ja poliittiset kielet eivät ole enää yhtä vaikutusvaltaisia. (Brunila ym. 2021a; Ehrenberg 2010; Furedi 2004; Illouz 2008; Silva 2013.)

Lacanilainen psykoanalyysi on sekä osallistunut yhteiskunnan ja ihmisten psykologisointiin että vastustanut sitä. Tämä pätee myös omaan tutkimukseeni. Olen yhtäältä tulkinnut nyymien puhetta psykoanalyyttisesti puoleksi tiedostamattomien fantasmaattisten logiikkojen valossa, mikä on eittämättä ollut osittain patologisoivaa. Olen esimerkiksi kehdannut väittää hikyn nauttivan kärsimyksestään, mikä on tavanomaista lacanilaiselle psykoanalyyttiselle tulkinnalle, joka ei anna ihmisten uhriutua ja pakottaa heidät kohtaamaan oman osallisuutensa siinä, mitä heidän elämässään tapahtuu. Toisaalta olen välttänyt pitämästä fantasmaattisia logiikkoja puhtaasti psyykkisinä konstruktioina, joilla ei ole mitään tekemistä yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa.

Lacanilaista psykoanalyysiä ja psykologistis-medikalistista mallia erottaa niiden suhtautuminen *oireeseen*. Paul Verhaeghen (2008) mukaan valtavirtaisessa psykiatriassa oire mielletään riittämättömyydeksi suhteessa ”normaaliin” eli johonkin kontingenttiin yhteiskunnalliseen ideaaliin. Ihmisten tulisi olla jonkinlaisia (aktiivisia, tuottavia, motivoituneita, jne.) ja mikäli he eivät ole tällaisia, he ”oireilevat”. Parannuskeinona on muokata ihmisestä normaalimpi yksilö, joka kykenee vastaamaan yhteiskunnallisiin odotuksiin. Valtavirtainen psykiatria osoittautuu näin Verhaeghelle lääketieteelliseen kieleen naamioiduksi moraalikasvatukseksi. Myös Lacan itse kritisoi amerikkalaisia kollegojaan

psykoanalyysin alistamisesta individualistiselle menestyksen ja onnellisuuden tavoittelulle (Lacan 2006, 346).

Lacanilaiselle psykoanalyysille oire ei ole riittämättömyyttä vaan merkki tukahdutetun paluusta. Mikäli se näyttää riittämättömyydeltä, johtuu se siitä, että se on *lisänautintoa*, joka pilaa Ykseyden (ideaalin) heittämällä kapulan sen rattaisiin. Psykoanalyysin tavoitteena ei ole opettaa subjektia eroon oireesta vaan *tulkita* sitä. Tässä prosessissa puetaan sanoiksi se tukahdutettu halu, jonka merkkinä oire toimii. Tätä jatketaan, kunnes saavutetaan piste, missä oire ei enää palaudu mihinkään merkitykseen ja se vain toistaa ”typerästi” itseään. Tällöin *analysand* pystyy identifioitumaan siihen ja siitä muodostuu *sinthome*. (Soler 2014.)

Psykoanalyysin tavoitteena ei ole siis päästä oireesta eroon vaan ”subjektivoida” se, auttaa subjektia sisäistämään se, ettei oire tule hänelle jostain ulkoa päin vaan hänestä itsestään. Ja koska oire on aina *kapinallinen* – se ei suostu alistumaan yhteiskunnan normeille ja ideaaleille – tämä prosessi merkitsee myös sen tunnistamista, että subjekti on aina *konfliktissa* yhteiskunnan kanssa ja kaiken lisäksi *omasta tahdostaan*. Tämä on hyvin erilainen käsitys oireesta kuin valtavirtaisen psykiatrian, joka Verhaeghen (2008, 97–99) mukaan infantilisoi subjektin ja vapauttaa hänet vastuusta tehdessään hänestä *sairaan potilaan*. Lacanilainen psykoanalyysi päinvastoin tekee subjektin vastuulliseksi oireestaan ja konfliktistaan yhteiskunnan kanssa, mutta ei moralisoidakseen häntä vaan auttaakseen häntä olemaan uskollinen omalle ”moraalittomalle” halulleen.[131]

Tässä luvussa analysoin nyymien mielenterveyspuhetta molemmista suunnista. Tarkastelen yhtäältä sitä, millä tavalla tavoin nyymit psykologiset ja medikalisoivat omat ongelmansa ja vastoinkäymisensä, ja toisaalta sitä, millaisia yhteiskunnallisia ja konfliktuaalisia ulottuvuuksia heidän psyykkiseen oireiluunsa liittyy. Lacanilaisittain ilmaistuna psyykkinen oire on aina tulkittavissa jonkinlaisena suhteena Toiseen, mikä tuo esiin sen yhteiskunnalliset ja konfliktuaaliset ulottuvuudet. Tämä koskee ahdistuksen ja masentuneisuuden (jotka ovat yleisimmät laudalla mainitut psyykkiset sairaudet) lisäksi myös itsemurhaa. Malliesimerkkinä psykologisoivasta ja medikalisoivasta puheesta käytän laudalla käytyä keskustelua ”epävakaasta persoonallisuushäiriöstä”. Päätän luvun erittelemällä nyymien näkemyksiä ja kokemuksia mielenterveysongelmien hoidosta.

5.4.1 Ahdistus

Ahdistus (*angoisse*) on Lacanille keskeinen teema, ja *Seminaari X* (2014) on omistettu sen käsittelylle. Ahdistus on Lacanille ainoa affekti, joka ei petä. Kaikki muut tunteet valehtelevat paitsi ahdistus. Tämä johtuu sen erityisestä suhteesta aukkoon symbolisessa ja reaaliseen/nautintoon. Normaalisti tämän aukon täyttää

131 Verhaeghen (2008, 104) mukaan psyykkiset ongelmat ovatkin pohjimmiltaan moraalisia ongelmia.

objekti *a*, joka muuntaa nautinnon lupaukseksi Ykseydestä ja antaa halulle sen fantasmaattiset kulissit. Vaje ei katoa, vaan sille annetaan imaginaarinen muoto fantasiassa. Ahdistuksessa fantasian funktio pettää, mikä hävittää kuvioista myös vajeen. Ahdistus kumpuaa siis vajeen vajeesta. Siinä objekti *a* ”astuu sisään reaalisen maailmaan, johon se on oikeastaan yksinkertaisesti palaamassa”, kuten Lacan ilmaisee (emt., 99).

Kuten Lacanin käsitteiden kohdalla monesti tapahtuu, ne selkiytyvät, kun niitä verrataan hänen näkemyksiinsä lapsen psykososiaalisesta kehityksestä. Ahdistuksen tapauksessa Lacan (emt., 53–54) esittää avuliaasti tällaisia vertauksia myös itse. Hän asettaa ahdistuksen teoriansa niitä näkemyksiä vastaan, missä lapsen alkuperäinen ahdistuksen kokemus paikantuu äidin poissaoloon. Näissä ideana on se, että äidin läsnäolo tuo turvaa ja hänen poissaolonsa tuottaa ahdistusta. Lacanille asiat ovat lähes päinvastoin. Ahdistusta tuottaa äidin painostava läsnäolo. Lapsi ahdistuu silloin, kun äiti on jatkuvasti hengittämässä hänen niskaansa ja äidin poissaolon mahdollisuus on itsessään kateissa. ”Läsnäolon turva on poissaolon mahdollisuutta” (emt., 53). Tämän takia, kuten Lacan muotoilee, ahdistumme silloin, kun ennakoimme, että ”meidät otetaan takaisin syliin” (emt., 53).

Ahdistuksessa kohdataan siis nauttiva Toinen. Ongelmana ei ole niinkään Toisen hyväksyntä tai torjunta vaan voimattomuus Toisen mielivallan edessä. Ahdistuksessa Toisen halu kohdataan arvoituksellisimmillaan. Tähän tilanteeseen vastataan kastraatioahdistuksella, missä (puuttuvan) falloksen funktiona on ”kesyttää” Toisen nautinto, tyydyttää Toinen ja taata hänen rakkautensa. Mikäli fallos on kateissa, Toisen nautinto purkautuu esiin kaikessa epämääräisessä uhkaavuudessaan. Edellisessä luvussa tämä tuli esiin sukupuolittuneessa kontekstissa, missä hikkymies kohtasi kastraationsa kyvyttömyydessään tyydyttää Nainen, mutta tilanteen ei tarvitse olla sukupuolittunut. Toisen epämääräisen uhkaava nautinto voi purkautua esiin missä tahansa sosiaalisessa kontekstissa. Tässä mielessä ahdistusta voi pitää tuotoksena symbolisen sopimuksen purkautumisesta, missä ulkomuodot pettävät ja paikalle tulee uhkaava Toinen.

Kaiken sosiaalisen vuorovaikutuksen pinnan alla kytevä epämääräisyys on nyymeille tuttua, sillä muiden ihmisten ahdistava arvoituksellisuus leimaa heidän kokemuksiaan arkisista sosiaalisista tilanteista. Tämä käy ilmi näytteeni sisältämistä langoista, joissa nyymit jakavat ahdistavia ja kiusaannuttavia kokemuksiaan esimerkiksi kouluissa, kaupoissa tai julkisissa liikennevälineissä. Nämä viestit sisältävät laudalle tyypilliseen tapaan myös humoristista kieltä, mikä kertoo itselle vaikeiden asioiden käsittelystä huumorin keinoin. Eräs nyymi selostaa kokemansa kiusaannuttavan tilanteen kaupassa:

> >ole kaupankassalla (samalla kassalla myös posti)
> >edessä joku normo
> >perääni tulee toinen normo

>vuoroni koittaa
<"voinko ottaa ton postin pikaseen?" T: kassaneiti
>jostain syystä suusta kajahtaa kohtuullisen miehisellä äänellä "ET"
>tonninseteli.jpg T:kassaneiti
>normot edessä ja takana pysäyttivät kaikki liikkeet ja katsoivat tärisevää nyymiä
>ikuisuudelta tuntuvan ajan jälkeen saa sanotuksi "tai siis voit"
>seiso kuin patsas paikallasi ja huutoitke sisäisesti kun odotat palvelua
>toisen ikuisuuden jälkeen myyjä alkaa piipailla ostoksiani
>helvetinkyytiä ostokset kassiin ja yli 9000 Boltin voimalla kotiin

Kuten tästäkin viestistä käy ilmi, ahdistus tuottaa fyysistä oireilua, joka voi ilmetä esimerkiksi hikoiluna, tärinänä, näön sumentumisena tai sykkeen nousuna. Ahdistus on läpikotaisin ruumiillinen kokemus. Tämä taas voi vaikeuttaa sosiaalisissa tilanteissa toimimista entisestään, sillä omasta ruumiillisesta olemuksesta muodostuu muiden huomion kohde ja fyysinen oireilu hankaloittaa sosiaalista ulosantia. Tällaisen kokemuksen voi aiheuttaa myös itsen pitäminen epäviehättävänä. Oma rumuus tuntuu keräävän inhoavia ja tuomitsevia katseita.

Ahdistuksen ruumiillisuudesta käy ilmi merkitsijän ja ruumiin välinen kytkös, missä aukko diskurssissa paljastuu ja sen täyttää ruumiin tuskallinen nautinto. Sosiaalista vuorovaikutusta ylläpitävät kulissit pettävät ja tilalle tulee itsetietoinen ja oireileva ruumis, joka ei kykene muodostamaan sosiaalista linkkiä. Lacan määritteleekin ahdistuksen eräässä myöhäistuotantonsa tekstissä oman ruumiimme peloksi. Ahdistuksessa pelkäämme ”palautuvamme ruumiiksemme”. (Lacan 2019b, 104.) Ruumiista tulee jotain kahlitsevaa ja vierasta.

Ahdistavat ja kiusaannuttavat tilanteet jäävät myös elämään tietoisuuteen tunkeutuvina muistikuvina tai ”häpeäflashbackeina”, kuten eräät nyymit ovat ne nimenneet. Oma mieli ei ole harmoninen, sillä sen tasapainoa järkyttää toistuvasti pinnalle kupliva häpeä, joka tökkii siihen aukkoja. Nämä muistikuvat voivat synnyttää myös vastatoimenpiteitä, joilla ne pyritään häivyttämään. Häpeän aukot tukitaan pakkoneuroottisella oireilulla:

> Oletteko minä? Kaikki nämä vuodet olen luullut olevani yksin asian kanssa. Yleensä huudan tourettemaisesti jonkun typerän lauseen, tai kiroan kovaan ääneen muistellessani noloja sattumuksia menneisyydestä. Molempiin liittyy yleensä kimeä ja luonnoton äänensävy. Seurassa pystyn pidättelemään/hoitamaan rajulla irvistelyllä. Kaikista pahimmillaan ilmiö on useamman päivän juopottelun jälkitiloissa, vaikkei mitään erityisen typerää olisi sanonut tai tehnytkään.

Noloutta ja sosiaalista kiusaantuneisuutta voi lähestyä myös näyttämön metaforan kautta. Tässä sosiaaliset tilanteet muodostavat eräänlaisen näytelmän, jolla on oma yleisönsä. Noloudessa subjektilta puuttuu näytelmän käsikirjoitus. Hän ei tiedä, mitä

hänen tulisi sanoa tai tehdä. Lacan puhuukin nolouden eletystä kokemuksesta tilana, missä subjekti ei tiedä, mitä hän tekisi itsensä kanssa, ja etsii jotain, jonka taakse piiloutua (Lacan 2014, 11). Käsikirjoitettu rooli tarjoaa subjektille juuri tällaisen piilopaikan. Ilman sitä hän on alaston ja haavoittuva yleisönsä edessä. Noloudessa subjekti näyttäytyy Toiselle paljaimmillaan ilman symbolisen roolinsa tuomaa turvaa.

Näyttämöltä voi myös poistua, mitä Lacan kutsuu ”siirtymäksi aktiin” (*passage à l'acte*). Tässä siirtymässä subjekti vetäytyy symboliselta näyttämöltä, joka konstituoi hänet puheen subjektiksi, ja astuu sisään reaaliseen paikkaan, jota Lacan kutsuu ”maailmaksi”. Toisin kuin näyttämöllä maailmassa subjektilta puuttuu symbolinen koordinaatisto, johon hän voisi asettaa itsensä. Siirtymä aktiin on aina ”subjektin suurimman nolostumisen hetki” ja siinä subjektin elämä ”vaihtaa raiteelta toiselle”. (Emt., 115–116.) Osalla nyymeistä nolot tilanteet ovat toimineet juuri tällaisina elämän raiteiltaan suistavina katkoksina. Ne ovat esimerkiksi saaneet keskeyttämään koulunkäynnin:

>yläaste
>masennusta ja paniikkihäiriötä
>"kaveri" nöyryyttää minua koko luokan kuullen
>kaikki katsoo ja nauraa minulle
>jopa kaverit luokassa nauraa
>opettajakin nauraa
>masennus-häpeä-paniikki
>mieti että kohta lähen luokasta
>en uskalla koska burger
>vähän ennen tunnin loppua opettaja valittaa kuinka flegmaattinen olen yms
>haista vittu t.minä
>lähde koulusta vittuun
>ei enää ikinä kouluun

Hikylle sosiaalinen vetäytyminen on pako sosiaalisten tilanteiden näyttämöltä, missä hän on toistuvasti Toisen häpäisevän katseen alla. Hikylle nauravat tai muutoin häneen negatiivisesti reagoivat ihmiset tekevät noloudesta kastroivan kokemuksen, jonka taustalla on nauttivan Toisen hahmo. Sosiaalisessa kyvyttömyydessä ongelmana ei ole kömpelyys itsessään vaan se, että se tuottaa muille nautintoa:

> Luonnollisesti kaltaisesi normo ja nainen nauttii tuollaisesti nöyryyttämisestä, vaikka kuinka yrität vakuutella kaikille, että naurusta huolimatta sinulle tuli paha mieli. Turha on alkaa mitään selittelemään, normoille kaikkein nautinnollisinta on katsella kuinka sosiaalisesti kömpelö tekee ison joukon edessä itsestään pellen. Sille on hauska nauraa, vaikka kuinka yrittäisi jälkikäteen sanoa, että kyllähän tuollainen

> saa vähän syyllisen olon aikaan. Sinä olet tuon yhden viestin perusteella ihan samanlainen paskapää kuin nämä AP:lle naurajat.

Sosiaalisessa vetäytymisessä hikky suojautuu ulkomaailmalta vetäytymällä kotioloihinsa. Kyse on julkisen ja yksityisen tilan välisestä rajanvedosta, jossa julkinen tila on uhkaavan Toisen aluetta ja yksityinen tila edustaa turvaa. Omasta yksityisestä tilasta poistuminen ulkomaailman julkiseen tilaan edustaa riskialtista kohtaamista Toisen kanssa, minkä takia sitä vältellään joskus aivan viimeiseen pisteeseen asti. Eräät nyymit kuvaavat sosiaalista ulkomaailmaa ikään kuin se olisi miinakenttä, jolla liikkuminen edellyttää suunnitelmallisuutta:

> Aika pitkälle juuri tämän takia ammattihikky hoitaa asiansa kaupungilla kello 9.00 ja kello 13.00 välillä. Työläiset ovat töissä ja koululaiset kouluissa, joten olo julkisissa kuluvälineissä tai kaupoissa ei käy sietämättömäksi. Totta kai Helsingissä on menoa ja melskettä melkein mihin vuorokaudenaikaan tahansa, mutta yleensä aamupäivästä keskipäivään on kaikkein rauhallisinta, jos pitää vaikkapa elokuvien päivänäytöksissä käydä, käydä isommilla ostoksilla tai hoitaa muuten vain virallisia asioita. Siinä kello 15.00 aikoihin kannattaa suosiolla vetäytyä komeroonsa ja jättää mahdolliset kontolla olevat asiat suosiolla huomiseksi. Todella fiksu ja hintatietoinen hikky tosin suorittaa ruokaostoksensa SS-liikkeen kaupoissa tuntia kahta ennen sulkemisaikaaa; yleensä kauppa ammottaa tyhjyyttään ja tuotteita voi poistella kärryynsä vielä paremmilla alennusprosenteilla. Muuten sitten suosittelen Lidliä, jos sellainen kauppa läheltäsi sattuu löytymään.

Myös Todd McGowan (2016) on tulkinnut yksityisen ja julkisen tilan välistä jakoa subjektin ja Toisen välisen suhteen kautta. Hän kirjoittaa modernin yhteiskunnan kontekstissa, jossa yksityisyys tuntuu olevan toistuvasti uhattuna kaikenlaisten valvontamekanismien toimesta. Tyypilliseen lacanilaiseen tapaan hän kääntää asiat kuitenkin ylösalaisin ja väittää yksityisyyden edustavan väärää lupausta vapaudesta. Todellinen uhka subjektin tyydytykselle ei ole hänen yksityisen tilansa kaventuminen vaan yksityisyys itsessään:

> Lähes kaikkialla läsnäolevan, valtiollisten ja korporatiivisten voimien harjoittaman valvonnan edessä tuntuu naurettavalta valitella julkisen maailman rappeutumista. Kuitenkin tyydytyksemme riippuu tästä julkisesta maailmasta ja sen asettamasta esteestä halulle. Uhat yksityisyydelle eivät ole uhkia subjektin tyydytyksen muodolle. Yksityisyys itsessään on uhka. Valvonta on uhka vain sikäli kuin se vakuuttaa meidät siitä, että meillä on perimmiltään yksityinen olemus, joka voidaan laittaa valvonnan alaiseksi. Subjektin olemus on aina sen itsensä ulkopuolella ja helposti julkisen yleisön nähtävissä. Subjektille, joka tunnistaa esteen välttämättömyyden,

> valvontakameralla ei ole mitään nähtävää. Subjekti välttämättä paljastaa itsensä subjektiivisuuden muodossaan. (Emt., 69, oma käännös.)

Vastaamme yksityisyyden kaventumisen uhkaan vetäytymällä vielä syvemmälle yksityisyyteemme, mutta McGowanin mukaan toimimme tässä juuri sillä tavalla kuin valvontayhteiskunta olettaa meidän toimivan. Valvonnan ideologinen funktio ei ole yksityisyyden hävittäminen vaan sellaisen subjektin tuottaminen, joka näkee itsensä vain yksityisenä olentona. Todellinen haaste valvontayhteiskunnalle on subjekti, joka kohtaa julkisuutensa.[132]

Vaikka sosiaalisen vetäytymisen konteksti on eri, myös siinä piiloutumisen omaan yksityiseen tilaan voi nähdä vain ruokkivan sitä ulkomaailman muodostamaa uhkaa, jolta subjekti pyrkii piiloutumaan. Fantasia yksityisyyden turvasta riippuu konstitutiivisesti julkisen ulkomaailman uhkakuvasta. Mitä syvemmälle yksityisyyteen hikky vetäytyy, sitä vahvempi ote nauttivalla Toisella on häneen. Mikäli hikky ei pakenisi ahdistukselta vaan kulkisi sen läpi, hän huomaisi, ettei nauttivaa Toista ole olemassa. Toisen halu on impotentti, eikä se voi tehdä hänelle mitään.

Ahdistukseen ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon suhtaudutaankin laudalla usein myös kriittisen refleksiivisesti. Sitä pidetään irrationaalisena ja todellisuudesta irtautuneena. Ketään eivät oikeasti kiinnosta hikyn kömmähdykset sosiaalisissa tilanteissa paitsi hikkyä itseään, joka paisuttaa ne päänsä sisällä kohtuuttomiin mittasuhteisiin. Jotkut myös kertovat toipuneensa sosiaalisesta ahdistuksesta tai saaneensa sen hallintaan. Tässä taustalla on voinut olla sen huomaaminen, ettei ketään todellisuudessa kiinnosta hikyn tekemiset arkisissa tilanteissa:

> Koska jengi täällä luulee ihan tosissaan, että kaupan kassaa muka kiinnostaisi jonkun ihmisen ostamat samimätöt. Todellisuudessa ei kiinnosta. Naamakaan ei todennäköisesti jää millään tavalla mieleen, jos kysymyksessä ei ole mikään lähikauppa tai kioski. Lähikaupassa pitäisi käydä vuosikausia, että jäisit oikeasti jonkun nimettömän kassan mieleen. Vähänkään suuremmassa kaupassa olet vain naama toisten naamojen joukossa.
>
> Minulla kauppakuumotukset hävisivät tajuttuani ettei ketään kiinnosta hevon vitun vertaa ostokseni tai olomuotoni. Joskus toki vituttaa kassojen nyrpeä ilme, mutta en minä siitäkään jaksa tehdä elämää suurempaa ongelmaa.

132 Näin tapahtuu McGowanin (2016, 63) mukaan psykoanalyyttisellä vastaanotolla. Vaikka psykoanalyyttinen klinikka on muodollisesti yksityinen tila, siellä subjekti puhuu julkiselle yleisölle, jota analyytikko edustaa. Tähän ohjaa myös psykoanalyyttinen käytäntö, jossa vältellään analyytikon ja *analysandin* kasvokkaista kohtaamista ja *analysand* makaa sohvalla näkemättä analyytikkoa. Lacanilaisella klinikalla analyytikon ei tule ottaa imaginaarisen toisen paikkaa – eli olla *analysandille* kuin ystävä tai kumppani, joka ymmärtää ja lohduttaa – vaan edustaa haluavaa Toista (objektia *a*) (Fink 1997). Yhteiskunnan psykiatrisoitumista ja terapisoitumista kritisoidaan välillä siitä, että se kehottaa ihmisiä turvautumaan asiantuntijoihin eikä läheisiinsä (Furedi 2004), mutta tämä ohittaa sen, että psykoanalyyttinen terapia perustuu tietyllä tapaa juuri sen epäinhimillisyyteen.

Tällainen analyysi kohtaa kuitenkin rajansa siinä, että se irrottaa sosiaalisen ahdistuksen yhteiskunnallisesta kontekstistaan ja muuntaa sen puhtaasti psykiatriseksi ongelmaksi. Vaikka nauttiva Toinen onkin fantasmaattista fiktiota, sillä antavat muotonsa ne sosiaaliset olosuhteet, joiden puitteissa subjekti elää. Se on subjektin vastaus *voimattomuuteen*, joka ei ole vain hänen psyykkinen tilansa vaan myös yhteiskunnallisesti tuotettua. Nauttivalla Toisella on sosiaalinen kontekstinsa ja historiansa myös sosiaalisten tilanteiden pelossa. Ahdistus saattaa juontaa juurensa esimerkiksi koulukiusaamiseen:

> Monille tämän laudan käyttäjille on peruskoulussa kirjaimellisesti hakattu päähän, että ihmisiä todella kiinnostaa kaikki mitä teet. Mikään ei ole niin pientä tai niin huomaamatonta, etteikö siitä saisi polttoainetta kiusaamiselle.

Myös tutkimuskirjallisuudessa on havaittu linkki kiusaamisen ja sosiaalisten tilanteiden pelon välillä. Yhteys on kaksisuuntainen: sosiaalisten tilanteiden pelko altistaa kiusaamiselle, mikä myös itsessään aiheuttaa sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Kyseessä on noidankehä, missä kiusatuksi joutuminen ja muut kielteiset reaktiot muiden taholta vahvistavat sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsivän epäluottamusta muita kohtaan. Ihmiset voivat tuntua uhkaavilta, koska he todella ovat osoittautuneet sellaisiksi. (Ks. luku 2.2.2.)

Ahdistus on siis tuotos *symbolisen sopimuksen purkautumisesta*, mutta tämä sopimus ei purkaudu itsestään vaan rakenteellisen voimattomuuden laukaisemana. Voimattomuus palauttaa subjektin hänen alkuperäistä avuttomuuttaan muistuttavaan tilaan, missä hänen elämäänsä hallitsi mielivaltainen Toinen. Nyt kyseessä eivät kuitenkaan ole vanhemmat vaan sosiaaliset voimat, joita subjekti ei hallitse tai edes tunne. Ahdistus toimii subjektille signaalina siitä, että hän on menettämässä autonomiansa. Tässä valossa on ei ole yllättävää, että ahdistus hallitsee monin tavoin voimattomassa asemassa olevan hikyn elämää.

5.4.2 Masennus

Lacan on paljon vähäsanaisempi masennuksesta kuin ahdistuksesta, joskin masennus on herättänyt keskustelua lacanilaisessa kirjallisuudessa. Nojaudun seuraavassa Colette Solerin (2006, 87–106) näkemyksiin. Masennus muuttaa Solerin mukaan objektin *a* ja subjektin välistä suhdetta. Subjektin side objektiin *a* katkeaa, eikä se enää onnistu herättämään halua subjektissa. Masentunut subjekti menettää paitsi kiinnostuksensa kohteet myös toimintakapasiteettinsa. Mikään ei enää motivoi tai näyttäydy tavoittelemisen arvoisena ja subjektia alkavat vaivata jaksamattomuus

ja pystymättömyys. Masennuksessa yhdistyvät surullisuus ja estyneisyys. Se tappaa halun.

Nyymit käyttävätkin motivaation puutteeseen ja lamaantumiseen liittyvää sanastoa puhuessaan masennuksesta. ”Masennuksesta” muodostuu selitys sille, miksi hikky ei jaksa tai pysty suoriutumaan elämässään sillä tavalla kuin hän haluaisi tai häneltä odotetaan. Masennus vie itsealoitteellisuuden ja heikentää muutoinkin suoriutumiskapasiteettia esimerkiksi vaikuttamalla kognitiivisiin kykyihin. Masennus laittaa stopin elämänkululle ja saa hikyn suhtautumaan pessimistisesti tulevaisuuteensa. Eräällä nyymillä elämä oli hyvällä tolalla, kunnes ahdistus ja masennus (ja muut mielenterveysongelmat) tulivat kuvioihin:

Hyvät vanhemmat, hyvä lapsuus mutta kuitenkin hikky.

Vanhempani:
+
>ajattelevat aina parasta
>ovat aidosti kiinostuneita asioistani
>yrittää tukea mahdollisimman paljon monissa asioissa
>kehuu usein
>jne

-
<liian ylihuolehtivaisia välillä
<puuttuu liikaa yksityisasioihin
<tuo ruokaa huoneeseen jos en ole päivän aikana vielä syönyt kertaakaan
<jne

Lapsuus:
>kavereita
>ulkona kavereiden kanssa koko ajan
>tulevaisuus näytti hyvältä ja positiiviselta
>koulukin meni suht hyvin
>jne

Elämä tällä hetkellä:
>ikää 18
>vanhempien luona asuminen
>motivaatio kirjaimellisesti nollassa kaiken suhteen
>vaikea sosiaalisten tilanteiden pelko
>vakava masennus
>ahdistuskohtauksia
>poistuin talosta viimeksi 1kk sitten yhtä kertaa lukuun ottamatta
>harvoin positiivisia ajatuksia

>tulevaisuus vaikuttaa toivottamalta ja täysin turhalta
>opiskelen toistaiseksi, mutta sos.tilanteiden pelon/masennuksen/motivaation puutteen takia melkein mahdotonta opiskella, ja sen kyllä huomaa rästeistä. Muutenkin vaikea lähteä kouluun ahdistuksen takia, mutta sukulaisten/vanhempien painostuksesta vielä koulussa
>c-paperit
>jne

En tiedä mikä meni vikaan. Lapsuudessakaan ei mitään valittamista parin vuoden kiusaamista lukuunottamatta.
Masentaa myös ajatella että annettu parhaat mahdolliset kortit ja kuitenkin tilanne on tälläinen.

Pahoittelen turhaa avautumista turhasta elämästäni.

Masennus on siis passiivisuuteen ja toivottomuuteen vaipumista, mistä on vaikea päästä ulos. Sitä kuvaillaan olotilana, joka on määrittänyt elämää useita vuosia. Toisaalta laudalta löytyy myös niitä, jotka puhuvat masennuksesta jaksottaisena ja aaltoilevana tai joilla se vaihtelee maanisdepressiivisesti alakuloisuuden ja aktiivisuuden jaksoissa. Joka tapauksessa masennuksesta, kuten muistakaan mielenterveysongelmista, ei juurikaan vaikuteta parantuvan, mutta sen kanssa on voitu oppia selviytymään.

Tällainen puhe masennuksesta muistuttaa Alain Ehrenbergin (2010) argumenttia masennuksesta individualistisen kapitalismin sairautena. ”Masennuksesta” tulee patologinen ilmiö yhteiskunnassa, joka velvoittaa ihmisen aktualisoimaan itsensä ja menestymään autonomisena yksilönä. Kyse ei ole niinkään siitä, että tällainen yhteiskunta tuottaisi masennusta. Pikemminkin ”masennus” antaa nimen ja muodon riittämättömyydelle suhteessa individualistisiin tavoitteisiin. Masentunut subjekti on individualistisen kapitalismin mittapuulla viallinen yksilö: hän ei kykene muodostamaan identiteettiä ja toimimaan itseohjautuvalla tavalla. Hän on menestyneen yksilön vastakohta.

Vastaavanlaisia huomioita tekevät suomalaisia nuoria haastatelleet Ikonen ja Nikunen (2021). Heidän mukaansa nuoret olivat hyvin tietoisia siitä, mihin heidän olisi ryhdyttävä – aktiivisuuteen, positiivisuuteen, verkostoitumiseen – ja miten sopeutua työmarkkinakilpailun olosuhteisiin. Kilpailussa selviytyminen edellyttää mielen muokkaamista sitkeäksi ja toiveikkaaksi ja vastoinkäymiset on käännettävä opettaviksi kokemuksiksi. Tällaista asennetta uhkaa masennus, joka tarkoittaa ennen kaikkea luovuttamista. Ihanteellisen työmarkkinakansalaisen on siedättävä loputtomasti vastoinkäymisiä ja ponnahdettava aina takaisin pinnalle. Masentumattomuudesta on tullut tällaiselle luonteelle suorastaan moraalinen hyve.

Solerin näkemysten valossa masennuksen moraaliset konnotaatiot saavat selityksensä siitä, että se uhkaa sosiaalista sidettä. Masentunut subjekti on

irtosanoutunut symbolisesta sopimuksesta ja kuolettanut halunsa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että masentunut subjekti olisi vailla nautintoa. Solerin mukaan masennus vie elämältä sisällön, mutta tämä alkaa itsessään toimia tyydytyksen lähteenä. Masentuneen subjektin elämää määrittää kastraatio, eli tässä tapauksessa fantasmaattisen objektin puute, jonka hän muuntaa tämän nautinnoksi. Soler kirjoittaa tämän kaavalla (-φ≡*a*), joka tekee imaginaarisen falloksen puutteesta identtisen objektin *a* kanssa. Masentunut subjekti saa toisin sanoen lisänautintoa omasta kastraatiostaan.[133]

Tämä muistuttaa omaa analyysiäni hikyn fatalistisesta kärsimyksestä, jossa hikky kääntää kärsimyksensä ja elämänmahdollisuuksiensa puutteen omaksi lisänautinnokseen. Hikyn kyvyttömyydestä päästä maistamaan normoelämän fantasmaattista onnellisuutta muodostuu itsessään katkeransuloisen nautinnon lähde. (Ks. luku 5.1.3.) Analyysini kuitenkin eroaa Solerin näkemyksistä siinä, että Soler olettaa masentuneen ihmisen torjuvan hänelle avautuvat mahdollisuudet siinä, missä itse pidän hikyn fatalistista kärsimystä sopeutumiskeinona voimattomuuteen, mikä toisaalta pitää sisällään myös kapinan yhteiskuntaa vastaan. Hikkyys kertoo siitä, että elämänmahdollisuuksien puutteessa ainoa asia, mistä voi saada minkäänlaista tyydytystä, on kärsimys itsessään. Tässä valossa *masennus on voimattomuuden nautintoa.*

Nyymien elämä ei kuitenkaan ole täysin sisällötöntä. He täyttävät päivänsä esimerkiksi internetillä, videopeleillä, elokuvilla, sarjoilla, animella ja mangalla. Tällä voi kuitenkin olla eräänlainen ”tyhjiötä täyttävä” luonne. Koska elämällä ei tunnu olevan mitään muuta tarjottavanaan kuin kärsimystä, ainoa ilo löytyy viihteestä. Tämä koskee myös epäterveellisiä elintapoja ja kulutustottumuksia, joita määrittää välittömän mielihyvän tavoittelu. Jotkut esimerkiksi löytävät antidootin kärsimykselleen pikaruuasta. Elämä voi olla pelkkää kärsimystä, mutta ainakin on ”hyvä maku suussa”. Eräs nyymi kertoo ajautuneensa taloudellisiin ongelmiin tämän takia:

> Itse kun saavutin pohjani (josta noustu) jouduin ottamaan pikavippiä, koska elin kuukauden niin että päivässä kului se about 50e mättöön. Siinä sai oikeasti tapella ettei tehnyt mitään lopullista itselleen, kun tajusi olevansa läski luuseri joka ottaa pikavippiä saadakseen pitsaa.
>
> Mutta hyvä maku oli kieltämättä suussa.

Joillain mielihyvän tavoittelu johtaa päihteiden käyttöön. Ari Haasion (2018, 54–56) mukaan Hikikomeron käyttäjät käyttävät vähemmän alkoholia ja (muita)

133 Sikäli kuin Lacan samaistaa lisänautinnon kastraation nautinnoksi (Lacan 2016a, 13), masennusta voisi pitää eräänlaisena nautinnon perusmuotona. Soler pitääkin subjektia rakenteellisesti taipuvaisena masennukseen, sillä masennus on jokaiseen tiettyyn objektiin liittyvä mahdollisuus (Soler 2006, 98). I.e. mikä tahansa objekti voi lakata herättämästä halua ja tarjoamasta tyydytystä subjektille.

päihteitä, mutta itse löydän näytteestäni melko monia erityisesti alkoholiin mutta myös (muihin) päihteisiin viittaavia viestejä. Jotkut kertovat myös lääkkeiden väärinkäytöstä. On tosin vaikeaa arvioida, missä määrin aineiden käyttö on sen verran poikkeavaa valtaväestöön verrattuna, että siitä voitaisiin puhua ”ongelmakäyttönä”. Erilaiset riippuvuudet ovat kuitenkin yleisiä huono-osaisten keskuudessa (e.g. Saari ym. 2020), joten niiden yleisyys myös Hikikomeron käyttäjien joukossa ei olisi yllättävää.

Nyymien kärsimyksen ja välittömän mielihyvän tavoittelun linkki muistuttaa sitä, mitä Mark Fisher (2009, 21–22) on kutsunut *depressiiviseksi hedoniaksi*. Hänen mukaansa masennusta ei luonnehdi niinkään kyvyttömyys saada mielihyvää mistään vaan päinvastoin kyvyttömyys tehdä mitään muuta kuin tavoitella mielihyvää. Tällä masentunut subjekti pyrkii täyttämään aukkoa elämässään, mikä ei kuitenkaan onnistu. Rajat tulevat usein vastaan myös nyymeillä, jotka luonnehtivat elämäänsä sisällöttömänä tyhjäkäyntinä.

> Mä hikkyilin nuorisokodissakin sinne sai viedä oman koneen ja siellä oli netit omissa huoneissa. Oon nyt hikkyilly 9vuotiaasta asti eli about 21vuotta. Toki 18-20vuotiaana oli muutamia kavereita kenen kanssa käytin päihteitä muuta "elämää" ei ole ollut ja nyt 30 vuotiaana oon täysin kyllästynyt kaikkiin peleihin ja mitään muuta elämää ei ole. Tää on yhtä helvettiä, makaan sängyssä 18 tuntia päivästä ja haluaisin vain kuolla.

Lacanilaisesta näkökulmasta (josta myös Fisher ammentaa) depressiivisessä hedoniassa on kyse mielihyvän ja nautinnon erosta. Nautinto ei ole mielihyvää vaan epämielihyvää, joka rikkoo subjektin homeostaattisen olotilan. Mikäli mielihyvästä tulee nautintoa, kuten depressiivisessä hedoniassa tapahtuu, johtuu se siitä, että mielihyvästä tulee *liiallista*. Se ei pysyttele maltillisissa rajoissa vaan pilaa kaiken harmonian elämästä. Tähän perustuu myös sen houkutus, subjektia kun ei liikuta mielihyväperiaate vaan sen transgressio.

Tämä transgressio puetaan kielelliseen muotoon, mikä käy ilmi laudalla käydyissä kiistoissa *elämänhallinnasta*, joka näyttäytyy normatiivisena paineena. Osa nyymeistä pitää elämänhallinnan puutteita olennaisena osana hikkyyttä. Tämän rajanvedon mukaan hikky ei pidä terveyttään ja hygieniaansa kunnossa tai huolehdi muistakaan arkisista asioista. Häneltä puuttuu määritelmällisesti sellainen itsekuri, mitä elämänhallinta edustaa. Vain normot kykenevät siihen. Normot ovat myös niitä, jotka yrittävät pakottaa hikkyä ottamaan itseään niskasta kiinni ja luopumaan elintavoistaan:

> Tätä normopaskaa ei jaksaisi lukea tällä palstalla päivästä toiseen.

> Ymmärrätkö että esim. masentunut ihminen ei todellakaan ala jollekin viiden vuoden laihikselle ja kärsi vielä entistäkin enemmän?
> Päinvastoin hän saattaa jopa lisätä herkkujen syömistä, mutta ei todellakaan tiputa niitä herkkuja pois ja ala puputtamaan jotain kanaa ja salaattia sen takia että joku netissä kehotti elämään terveellisemmin.

> Tuolla asenteella et saa ketään laihduttamaan, vaan ihmiset popsivat vielä enemmän sipsejä ja irtokarkkeja.
> Mielummin syön joka päivä Fazerin sinisen ja pari perhepizzaa & olen onnellinen läski, kuin kaltaisesti terveysfriikki joka on onneton.

Kaikkialle ulottuva yksilönvastuun eetos tunkeutuu siis myös hikyn yksityiselämään vaatien häneltä itsekuria ja elämänhallinnan ryhtiliikettä. Yksilönvastuu toteuttaa Lain funktiota myös tässä kontekstissa, sillä se vaatii hikyltä nautinnon uhrausta, mikä viittaa tässä tapauksessa mielihyvän tavoittelusta luopumiseen. Juuri tämä elämänhallinnan normatiivinen paine tekee mielihyvästä *transgressiivista lisänautintoa*, mikä lisää sen houkuttelevuutta. Samasta syystä mielihyvän tavoittelun ja elämänhallinnan laiminlyömisen voi myös tulkita ilmentävän kapinointia Toista vastaan, missä hikky kieltäytyy uhraamasta mielihyväänsä Toiselle. Toinen on voinut viedä hikyltä lähes kaiken, mutta hänen elintapoihinsa sillä ei ole asiaa.

On kuitenkin syytä jälleen korostaa nyymien yksilöllistä vaihtelua. Läheskään kaikilla heistä ei ole edellä kuvailun kaltaisia elämänhallinnan ongelmia. Monet heistä ovat pystyneet pitämään yllä arkeaan, hygieniaansa ja terveyttään. Elämään on löydetty sisältöä kuntoilusta, vaikka sillä ei välttämättä olekaan ollut paljoa vaikutusta omaan elämäntilanteeseen. Toisaalta näissä viesteissä elämänhallinta voi myös näyttäytyä eräänlaisena sinnittelynä, missä omaa elämää on onnistuttu pitämään kasassa minimaalisella vaivannäöllä:

> Onnea AP:lle [työkyvyttömyyseläkkeestä] kun tätä kerran halusit, ja miksipä et haluaisi, jos ei ole tuohon ikään mennessä ollut päivääkään oikeissa töissä niin eipä sieltä suunnalta liene odotettavissa mitään.

> Itse olen kirjoilla jossain tukityötäetsittävien palvelussa ja laiskotellut kotona nyt vuoden, ensi kuussa aletaan etsiä taas työkokeilupaikkaa mikä vähän jännittää. Toisaalta minulla ei ole mitään menetettävää. Tässä on pikkuhiljaa alkanut oppia miten saa pidettyä neljän seinän sisässä pään edes jotenkuten kasassa, säännöllisellä unirytmillä ja toistuvilla rutiineilla. Päiviksi paljon järkevää tekemistä. Joskus lannistuu, mutta nyt olen voinut ihan hyvin. Haaveilen jopa työssäkäynnistä. Multa löytyy joku ahdistusdiagnoosi ja varmaan jonkinasteinen masennus, mikä on aika vaihtelevaa. 1 kaveri on mikä auttaa tosi paljon, kun sekin on hikky/sairas, mutta

> kyllä me ihan kaupungilla voidaan aikaa viettää. Kävi tuuri sen kans. Oisin varmaan muuten paljon masentuneempi.

Elämänhallinta kietoutuu laudalla osaksi yksilönvastuun eetosta, mutta nähdäkseni kuvatunlainen minimaalinen vaivannäkö ei tarkoita yksilönvastuun sisäistämistä vaan *pakoa masennuksen nautinnosta*. Toiminnan lamaantuminen, toivottomuus ja luovuttaminen viittaavat kaikki siihen, että masennuksen fantasmaattisessa logiikassa fantasmaattisen nautinnon paikalla on totaalinen passiivisuus. Masentunut subjekti tavoittelee tilaa, missä hän voisi vain olla ja aika itsessään on pysähtynyt. Deleuzesta ja Guattarista ammentava analyytikko saattaisi väittää, että masentunut subjekti on suuntautunut kohti ”elimetöntä ruumista”, ainakin sen katatonisessa muodossa, missä kaikki intensiteetit ovat nollassa (Deleuze & Guattari 2007, 32). Totaalinen passiivisuus ei kuitenkaan johda seesteiseen tilaan vaan kärsimykseen, miltä paetaan minimaalisella elämänhallinnalla.

Masennuksen fantasmaattisessa logiikassa totaalisen passiivisuuden ainoa vaihtoehto on yksilönvastuun velvoittama itseä niskasta kiinni ottaminen, missä subjekti kohtaa yhteiskunnalliset velvoitteensa ja ryhtyy toimintaan. Tässä dikotomiassa ohitetaan kuitenkin tiedostamattoman halun ulottuvuus. Masentunut subjekti ei anna itsensä haluta ja kokee yksilönvastuun Toisen painostavana vaatimuksena, joka edellyttää häneltä totaalista uhrausta. Mikäli masentunut subjekti kokee syyllisyyttä, johtuu se siitä, että hän *on* syyllinen: hän ei ole ollut uskollinen halulle. Lacanin mukaan masennus ei olekaan ”sieluntila” vaan moraalista heikkoutta. Kyse ei ole yksilönvastuun välttelystä vaan epäonnistumisesta suhteessa tiedostamattomaan. Subjekti on luistanut velvollisuudestaan olla ”hyvin puhunut”, kuten Lacan muotoilee. (Lacan 1990, 22.)

Väitän, että masennuksessa subjekti epäonnistuu artikuloimaan sen osan hänestä, mikä ei kelpaa Toiselle. Hänen ”moraalinen heikkoutensa” koostuu siitä, ettei hän uskalla riskeerata Toisen hyväksynnän menetystä. Tämän tekee hänen puolestaan masennusoire, joka näyttää Toiselle keskisormea. Toiminnan lamaantumisessa, toivottomuudessa ja luovuttamisessa on kaikissa oma transgressiivinen ulottuvuutensa. Kuten Darian Leader (2021, 80–81) huomauttaa, masentuneen subjektin ”en pysty” naamioi usein kieltäytymisen, ”en tahdo”. Oireen taustalla oleva tukahdutettu halu ei kuitenkaan tule artikuloiduksi, sillä masentunut subjekti ei halua seisoa sen takana. Hän asemoituu mieluummin positioon, missä passiivisuus ei kumpua hänestä itsestään vaan on täysin pakotettu hänelle hänen ulkopuoleltaan.

Tiivistäen voi sanoa, että hikyn masennus kumpuaa voimattomuudesta, mutta se ei haasta sitä kuin puoleksi. Masennusoire on kapinallinen – se on tiedostamatonta kieltäytymistä Toisen vaatimuksilta – mutta sen taustalla oleva tahto ei tule artikuloiduksi. Tämä tekee masennuksesta pikemminkin *pakokeinon* kuin protestin. Pakoreitti kulkee kohti totaalista passiivisuutta, mihin Toisen vaatimukset eivät ulotu. Passiivisuus ei kuitenkaan ole seesteistä vaan kärsimyksellistä, mikä voi

motivoida hikkyä sinnittelemään elämänhallinnan kautta. Hänelle avautuu kuitenkin myös toinen mahdollisuus, mikä lupaa lopettaa kaiken kärsimyksen. Tämä vaihtoehto on itsemurha, mitä käsittelen seuraavaksi.

5.4.3 Itsemurha

Itsemurha on yksi eniten keskustelua herättävistä teemoista Hikikomerossa. Tästä kertoo se, että näytteeseeni valikoitui kolme itsemurhaa käsittelevää lankaa, jotka ovat keränneet yhteensä 1079 vastausta. Ennen näiden keskustelujen erittelyä huomautettakoon, että Hikikomeron itsemurhakeskusteluja on tutkittu jo aiemmin omaa tutkimustani systemaattisemmalla tavalla. Analyysissäni toistuvat pitkälti samat aiheet kuin Haasion ja Salminen-Tuomaalan (2021) tutkimuksessa. Seuraavassa en tarjoakaan niinkään uutta tietoa vaan uudenlaisen teoreettisen tulkinnan samoista havainnoista.

Hikikomeron itsemurhakeskustelut eivät ole yllättäviä, sillä nyymit sopivat monin tavoin itsetuhoisuudelle alttiiden henkilöiden profiiliin. Sosiaalinen vetäytyminen on itsessään yhdistetty itsemurhariskiin. Yongin ja Nomuran (2019) tutkimuksessa vetäytyneet ilmaisivat verrokkiryhmäänsä vahvemmin itsemurhariskistä kertovia asenteita (esim. ”haluan kuolla”). He raportoivat myös useammin itsetuhoisesta käyttäytymisestä. Tämän lisäksi itsetuhoisuus on yhdistetty myös matalaan sosioekonomiseen statukseen ja työttömyyteen (Amiri 2022; Li ym. 2011; Milner ym. 2013), voimattomuuden ja ansassa olemisen kokemuksiin, masennukseen ja ahdistukseen sekä muihin mielenterveysongelmiin (Bentley ym. 2016; Cai ym. 2021ab; Dong ym. 2019; Kanwar ym. 2013; Li ym. 2011; Ribeiro ym. 2018; Siddaway ym. 2015; Stanley ym. 2018) ja miessukupuoleen. Viimeisimmän osalta on syytä tarkentaa, että naiset yrittävät itsemurhaa useammin, mutta miehet tekevät niitä enemmän (Miranda-Mendizabal ym. 2019).

Myös sosiaalinen ulkopuolisuus erilaisine ulottuvuuksineen altistaa itsetuhoisuudelle. Thomas Joinerin (2005) itsemurhateoriassa itsetuhoisuuteen liittyy itsemurhakapasiteetin lisäksi kaksi keskeistä ulottuvuutta, itsen kokeminen taakaksi ja heikko kuuluvuuden tunne. Ensimmäisessä ihminen kokee olevansa kykenemätön kontribuoimaan yhteisöön omalla toiminnallaan ja aiheuttavansa muille harmia, toisessa taas ihmiseltä puuttuvat vahvat sosiaaliset siteet ja yhteisöllinen tunnustus. Teoria on saanut myös empiiristä tukea (Chu ym. 2017). Tämän kanssa linjassa ovat myös tutkimukset, jotka liittävät itsetuhoisuuden kiusaamiseen (van Geel ym. 2014; Holt ym. 2015; Moore ym. 2017) ja naimattomuuteen (Woo ym. 2018). Kaikki tämä kertoo sosiaalisen vetäytymisen altistavan itsetuhoisuudelle.

Valtaosa itsemurhaa käsittelevistä viesteistä liittyy käytännön toteutukseen liittyviin seikkoihin. Näissä viesteissä keskustellaan siitä, mikä menetelmä olisi

mahdollisimman kivuton ja riskitön mutta myös toteutettavissa hikyn mahdollisuuksilla ja resursseilla. Monien pelkona on se, ettei kuolema tule nopeasti ja kivuttomasti. Toteutettavuuden esteiksi voivat taas muodostua esimerkiksi saatavuusongelmat, minkä vuoksi aseita ei juurikaan harkita varteenotettavana vaihtoehtona. Yksi paljon keskustelua herättävä menetelmä on junan alle jättäytyminen. Eräs nyymi laatii tälle varsin tarkat ohjeet:

> Hyppy ei olekaan se paras keino. Varmempi tapa kuolla on mennä junaradalle makaamaan poikittain niin että asetat pääsi tai niskan/kaulan radan toisella puolella olevan metalliraiteen(pitkä pituus suunnassa oleva metalli raide) päälle. Sitten toisen puolesi asetat radalle niin että vatsasi tai vyötärösi menevät toisen raiteen(pitkä metalliraide) päältä. Jalkojesi tulisi jäädä junaradan ulkopuolelle. Näin junan pyörät leikkaavat sinulta pään, kehon, jalat toisistaan irti. Toki riittää pelkästään sekin että asetat vain niskasi/kaulasi jommalle kummalle junaradan metalliraiteelle, muun kehosi jäädessä radan ulkopuolelle. Tällöin juna leikkaa pääsi irti sinun muusta ruumiista.
>
> Junan pyörät pyörivät niiden kahden junaradalla olevien pitkien metalliraiteiden kohdalta. eikä niiden useiden poikittaisten ja lyhyiden pätkien/lautojen kohdalta. Junan pyörät toimivat kuin pyörivät sirkkelin terät ihmisiä ja eläimiä kohtaan.
>
> Paras aika on yöaika. Paras ajoitus on kun pääset junaradalle makaamaan niin junan etäisyys sinuun on enintään muutama sata metriä tai jäljellä on vain muutamia sekuntteja ennen kuin juna menee ohi. Täydestä vauhdista pysähtyäkseen pitkä juna tarvitsee yleensä noin kilometrin. Mitä vähemmän junan kuljettajalle jää aikaa reagoida tilanteeseen, sen parempi koska hyvin ajoitetussa itsarissa junan kuljettaja ei ehdi jarruttamaan junaa ajoissa.
>
> Jos itsarikandinaatti aikoo mennä paljonkin etuajassa odottamaan junaa, niin silloin ei mennä junaradan vierelle odottelemaan etuajassa. Vaan silloin itsarikandinaatti menee odottamaan lähimmän kiven tai puun taakse koska junan kuljettaja ei saa nähdä itsarikandinaattia jo kaukaa, muuten junan kuljettajalle voi jäädä aikaa reagoimaan ajoissa.

Muita mainittuja itsemurhamenetelmiä ovat esimerkiksi korkealta hyppääminen, hirttäytyminen, hukuttautuminen, lääkkeiden yliannostus, päihteet ja erilaiset myrkytykset. Koska kaikki menetelmät sisältävät omat riskinsä ja rajoitteensa, osa nyymeistä toivoo Suomeen eutanasian mahdollisuutta, mikä takaisi nopean, kivuttoman ja varman kuoleman.

Nyymien viestit kertovat myös siitä, että menetelmän valinta ja itsemurhan suunnittelu eivät vielä yksinään riitä, sillä tekoon ryhtyminen voi tuottaa ongelmia. Siirtymä itsetuhoisista ajatuksista tekoihin on usein ollut myös

itsemurhatutkimuksen kohteena. Joinerin (2005) mukaan halu kuolla ei vielä yksinään toimi kovin hyvänä ennusteena itsemurhalle tai edes sen yrittämiselle. Yksilöllä on lisäksi oltava kapasiteetti siihen, mikä vaatii esimerkiksi eräänlaista rohkeutta ja kivunsietokykyä. Samankaltaisiin ongelmiin törmäävät myös nyymit, vaikka osalla heistä onkin takanaan joskus useampiakin itsemurhayrityksiä. Ongelmaksi voi koitua esimerkiksi selviytymisvietti:

> Itsesuojeluvaisto on kyllä jännä. Joka ikinen päivä fantasioin itsemurhasta, usein tuudittaudun uneen kuvittelemalla miten pääni murskautuu rekan alle tms. Pariin otteeseen yrittänyt ns. partial suspension hanging -menetelmällä, eli naru kaulaan ja sellaiselle korkeudelle, että melkein pystyy istumaan lattialla. Kaulavaltimot sulkeutuu mutta henkitorvi ei, jolloin ei tule ikävää tulehtumisen tunnetta, hengen pitäis lähteä kun aivot ei saa verta. Sellainen kymmenisen sekuntia kestää että taju lähtee. Mutta sitten, kun tuntee jo surinan päässä, raajat painaa tonnin ja silmissä pyörii, päähän ilmestyy "toinen minä", sellainen miniatyyri, jota ei vittuukaan kiinnosta mitä oon suunnitellut ja miksi. Ja sit se on et "Hei, nyt tehdään kyllä niin, että napataan toi lenksu vittuun, jalat ylös hop, kädet hommiin hep, kas noin, päivä pelastettu, ei kestä kiittää, näkemiin!" Ja sit oon siinä lattialla köysi kädessä, enkä tajua miks en saa sitä vitun kääpiötä pois mun päästä. Itken koska en halua nähdä huomista. Että onko se sitten itsemurhan yritys? Jos ois vaan joku nappi jota painamalla sais häivytettyä itsensä. Tai edes pyssy. Kun ei olis sitä kymmentä sekuntia liskoaivolle puuttua peliin.

Toinen samankaltainen ongelma on rohkeuden puute, mikä estää montaa nyymiä yrittämästä. Uskaliaisuudesta, jota moni nyymi kaipaisi kyetäkseen toimimaan sosiaalisissa tilanteissa ja elämään normaalia elämää, tulee siis ongelma myös silloin, kun he haluaisivat tappaa itsensä. Eräs itsemurhaa suunnitteleva nyymi aloittaa lankansa kysymällä, onko laudalla ketään, joka haluaisi tehdä itsemurhan hänen kanssaan tai toimia hänelle tukena, sillä hän ei usko pystyvänsä siihen yksin:

> Onko täällä ketään, joka haluaisi tehdä itsemurhan yhdessä jonkun kanssa?

> Olen jo pidemmän aikaa halunnut kuolla, mutta olen niin pelkuri, etten uskalla edes tappaa itseäni. Kaipaisin itsemurhaan tukea, mutta sitähän nyt ei luonnolisesti keneltäkään saa ja kaikista vähiten läheisiltään. Toivoisin vain että olisi joku joka rohkaisisi minua tässä asiassa, koska ongelmani ovat sellaisia ettei niihin löydy ratkaisua ja tiedän, että koko loppuelämäni tulee olemaan samanlaista kärsimystä mitä se on tähänkin asti ollut. Oikeastaan sillä ei edes ole väliä tappaisiko toinen itseään, kunhan hän vain olisi vierelläni kun tapan itse itseni ja varmistaisi, että uskallan tehdä sen.

Kysymys siitä, onko hikky tarpeeksi rohkea tehdäkseen itsemurhan, palauttaa itsemurhan tematiikan hikyn itsesolvauksiin, jossa hän näkee itsensä heikkona luuserina. Vaikka itsemurha näyttäytyy monelle nyymille hikkyyden luonnollisena päätepisteenä, pitäisi hikyn kuitenkin pystyä irtautumaan hikkymäisestä pelkuruudestaan voidakseen toteuttaa sen. Eräs nyymi antaa itsemurhan tekemisen rohkeudelle maskuliinisen luonteen ja vakuuttaa, että häneltä kyllä löytyisi ”munaa” tehdä itsemurha, mutta hän ei halua satuttaa läheisiään:

> Kyse ei ole siitä ettei minulla olisi munaa, vaan siitä etten halua satuttaa läheisiä. Ja jos jossain vaiheessa yritän, niin se ei jää pelkäksi yritykseksi. Naisethan tunnetusti hakevat itsetuhoisuudellaan huomiota, siinä missä miehet tekevät muistaakseni kolme kertaa enemmän itsemurhia.

Itsemurhasta puhutaan harvoin eksplisiittisen sukupuolittuneesti, mutta tämänkaltaiset viestit tuovat esiin sen maskuliiniset konnotaatiot. Itsemurhan tekeminen on rohkeaa ja miehekästä. Pelkkä itsemurhasta puhuminen tai epäonnistuneet itsemurhayritykset taas ovat naisellista huomiohakuisuutta. Eräät puhuvatkin niistä ”huomiohuorauksena”. Vastaavanlaisia syytöksiä saavat välillä osakseen myös itsetuhoisuudestaan puhuvat nyymit:

> Voisko nää itsemurha/itsensä vahingoittajat mennä hoitoon, eikä pilata kunnon hikkyjen mainetta.

> Ei herätä minkäänlaista sääliä. Jos on niin vässykkä niin hoida homma loppuun asti, äläkä mussuta paskaasi.
> Korjaa ongelmasi tai poista itsesi. Älä pilaa muiden hikkyjen mainetta.

> Alkaa vituttaa lukea näistä luuseri posteista. Hikky ei ole mikään itsensä viiltely/itsari osio.
> Turpaan tälläsille mikkihiirille.

Itsemurhapuhe ja epäonnistuneet itsemurhayritykset edustavat siis epämiehekästä heikkoutta, mutta huomiohakuisuussyytöksissä on kyse muustakin kuin tästä. Ne kertovat samankaltaisesta moraalisesta tuohtumisesta, mitä ”uhriutuvat” nyymit synnyttävät yksilönvastuun kontekstissa; itsetuhoisuudellaan huomiota hakeva hikky ei ole suostunut tekemään uhrausta vaan vaatii tunnustusta muilta ihmisiltä. Tarjoamalla kärsimystään muiden tunnustettavaksi hän pyrkii nauttimaan heidän kustannuksellaan, minkä takia hänelle ei tule antaa sitä, mitä hänen oletetaan haluavan, eli huomiota. Tässä hänen nähdään sortuvan samanlaiseen syntiin kuin huomiohakuiset naiset.

Tiivistäen itsemurhan tekeminen on siis nyymeille vaikeaa teknisesti ja psyykkisesti. Se edellyttää sellaista riskinsietokykyä ja päättäväisyyttä, mitä hikky ei usein itsestään löydä. Joillain mietityttää myös kuoleman jälkeinen elämä ja tietämättömyys siitä, mitä se tulee olemaan. Kaikkien ongelmien ja pelkojen takia itsemurhasta voi tullakin teko, jota lykätään toistuvasti tulevaisuuteen. Erään nyymin mielestä olisi helpompaa, mikäli kuolema vietäisiin pois omista käsistä ja aiheutuisi jostain itselle ulkoisesta syystä:

> Juurikin näin. Itsemurha ei todellakaan ole niin helppo ja yksinkertainen asia niinkuin monet luulisi. Itseäni ahistaa ja masentaa lähes joka päivä ja päivittäin aina toivon että pääsisin täältä pois. Joka ilta nukkumaan käydessäni toivon että sais nukkua pois niin että aamulla ei tarvitsisi enää herätä. Kun tuo itsemurhan tekeminen tuntuu niin vaikealla, tuskaselle ja ahistavalle ja tieto itsemurhan tekemisen vaikeudesta lisää ahdistusta enemmän, sit haluaa kuolla kaksinverroin enemmän. Mutta silti sen toteuttaminen ja tarkempi suunnittelu tuntuu vaikealle ja ahistaa. Enkä tiedä onnistusinkiinko itsemurhan tekemisessä ja kaiken tämän keskellä toivoisi että sais nukkua pois, kokea luonnollisen kuoleman, kuolla jossakin onnettomuudessa tai jossakin/jotenki, joku muu itsemurhakuolemata helpompi ratkaisu.

Itsemurhaan liittyvää epäröintiä ja lykkäämistä voi lähestyä myös lacanilaisesta näkökulmasta. Ne kertovat siitä, että itsemurhassa tyydytystä ei tuo itse teko vaan sen ennakointi. Itsemurha itsessään edustaa omanlaistaan Ykseyttä. Se lupaa hikylle hänen kärsimyksensä loppumista, minkä takia se on myös masennuksen fantasmaattisen logiikan päätepiste. Masennuksen totaalinen passiivisuus on kuoleman fantasia. Epäröinti ja lykkääminen pitävät kuitenkin huolen siitä, ettei itsemurhan Ykseys pääse koskaan aktualisoimaan itseään. Ne tuottavat tyydytystä pitämällä itsemurhan sopivalla etäisyydellä, missä siitä voidaan turvallisesti fantasioida.

Itsemurhasta fantasiointi on samaistettavissa Freudin kuolonviettiin, joka olettaa organismin pyrkivän kohti epäorgaanista tilaa eli kuolemaa. Lacan (2017b, 25) itse tekee samanlaisen vertauksen väittäessään, että Freudin kuolonvietistä on tulkittavissa, että itsemurha on ainoa täydellinen akti.[134] Lacanille vietti ei kuitenkaan edusta kuolemaa vaan nautintoa, joka on lähempänä elämää kuin kuolemaa. Nautinnossa on viime kädessä kyse elävän ruumiin nautinnosta, jota säätelee mielihyväperiaate. Sitä tulisi tosin Lacanin mukaan kutsua pikemminkin epämielihyväperiaatteeksi, sillä liiallinen mielihyvä koetaan kipuna. Organismi hylkii

134 Lacan vaikuttaa tosin ambivalentilta sen suhteen, onnistuuko itsemurha todella aktina vai ei. Vertauksensa jälkeen Lacan (2017b, 26) nimittäin toteaa, että itsemurha epäonnistuu, kuten kaikki muutkin aktit. Toisaalta Lacan heittää ilmoille myös poikkeuksen, joka koskee ”buddhalaisia bensakanistereineen”, mikä viitannee munkkeihin, jotka sytyttävät itsensä palamaan poliittisena protestina. Myöhemmissä teksteissä Lacan toistaa näkemyksensä itsemurhasta ainoana täydellisenä aktina ja väittää kunnioittavansa sitä sellaisena (Lacan 2019b, 92–93; Lacan 1990, 43).

liiallista nautintoa. Kielen ja ruumiin linkittyminen tekee ihmisen kuitenkin erityiseksi sikäli kuin häntä ei motivoi mielihyvä vaan nautinto. (Lacan 2022b, 31–32.)

En tulkitsekaan itsemurhafantasioita vietin tuottamana lisänautinnon muotona vaan *pakona* kärsimyksen nautinnosta. Tällä tavoin se toimii osana masennuksen fantasmaattista logiikkaa, missä se toimii lupauksena kaiken kärsimyksen saapumisesta päätepisteeseensä. Joiner (2005, 86–92) huomauttaakin, että monille itsemurhaa suunnitteleville kuolema ei ole jotain kauheaa vaan kaunista. Se on siis hikylle *pako* hänen kärsimyksestään. Tämän kannalta ei ole merkityksetöntä, että itsemurhassa hikkyä ei välttämättä pelota kuolema vaan kärsimys. Pahinta olisi selviytyä itsemurhayrityksestä pysyvästi vammautuneena:

> Sama mulla täysin sama, eli ei riitää vaan rohkeus/uskallus itsemurhan tekemiseen vaikka kuinka haluas riistää itteltään hengen, joskus sitä miettii et jos vaikka joku vois ampua, tai että kuolis johonkii sairauteenku tietää että melkeenpä se itsemurha olisi kyllä vaihtoehdoista paras, syystä että ei tarviis enää kärsiä mistää eikä olis maallisia murheita, senkus vaan haudan levossa nukkus ikiunta kärsimättä enää yhtää mistää. Mutta tähän asti se on ollu vaan suunnittelua, oon kyllä miettinyku junia ja rekkoja menny ohi, että miten ois helppooku juoksis vaan alle, mutta toisaalta pelottaa että juttu epäonnistuu, sit esim halvaantuu jonka jälkeen elämä olisi vielä helvetillisempää mitä se nyt jo on.

Itsemurhaakin kauheampaa olisi ikuinen kärsimys. Väitänkin, että itsemurhafantasia on parhaiten tulkittavissa *pyrkimyksenä ottaa elämä takaisin haltuun*. Kärsimyksestä tulee siedettävää, kun tietää, että sen voi halutessaan laittaa päätökseensä. Kuoleman lohtu perustuu siihen, että se asettaa rajat kärsimykselle (ja mahdollistaa uuden alun kuoleman jälkeisessä elämässä, kuten eräät uskovat tai toivovat). Tässä mielessä se palvelee mielihyväperiaatetta eikä nautintoa, joka avautuu äärettömyydelle (Lacan 2006, 696). Kuolema asettaa rajat nautinnolle, mitä ikuinen elämä tarkoittaisi. Lacan väittääkin eräässä luennossaan, että mikäli emme voisi olla ehdottoman varmoja omasta kuolemastamme, elämästämme tulisi täysin sietämätöntä.[135]

Tulkintani kuitenkin eroaa Lacanin näkemyksestä melankolisesta itsemurhasta, jonka hän esittää *Seminaarissa X* (2014, 335–336). Hänen mukaansa melankoliassa subjekti hyökkää omaa kuvaansa vastaan tavoittaakseen sen taustalla olevan objektin *a*, jonka romahdus ajaa subjektin maanisen itsetuhoisuuden kierteeseen. Tässä ei ole kyse fantasmaattisten kulissien pystyttämisestä vaan niiden purkautumisesta. Fantasmaattinen objekti ei ole tukemassa subjektia, mikä sysää hänet, ”ilman mitään vapauden mahdollisuutta, merkitsevän ketjun puhtaan äärettömään ja leikkisään metonymiaan” (emt., 336). Selkokielisemmin ilmaistuna ihmisen kuva itsestään ja

135 www.youtube.com/watch?v=cuAPXTwI4ZA (viitattu 26.10.2023).

maailmasta purkautuu, eikä hän saa enää otetta mistään. Tämä eroaa omasta tulkinnastani, jossa itsemurha ei (suurimmalle osalle) ole maanista itsetuhoisuutta vaan suunnitelma, jota epäröidään ja lykätään. Se ei ole seurausta fantasian purkautumisesta vaan sen uudelleenpystyttämisestä.

Itsemurhafantasia auttaa siis selviytymään voimattomuudesta palauttamalla subjektin kärsimyksen osittain hänen omaan hallintaansa. Se ei toisaalta kuitenkaan haasta voimattomuutta, sillä se edustaa samankaltaista pakoa Toiselta kuin vetäytyminen ja masennus. Katoamisen fantasia on piilottelua kohtaamiselta Toisen kanssa. Sikäli kuin tiedostamaton on subjektin suhde Toiseen, itsemurhafantasia edustaa myös subjektin kyvyttömyyttä kohdata hänen tiedostamattomansa. Se kumpuaa siitä, mitä Lacan on kutsunut ”tietämättömyyden intohimoksi” (Lacan 2017b, 4–5), millä subjekti pitää tiedostamattoman loitolla ja väistelee velvollisuuttaan olla hyvin puhunut.

Toisaalta nyymien itsemurhakeskustelussa Toisen hahmo nousee esiin myös muilla tavoilla. Toinen voi olla myös itsemurhalta pelastava hahmo, sillä hänelle ei haluta aiheuttaa vahinkoa. Tässä on kyse ennen kaikkea läheisistä, joita ei haluta satuttaa itsemurhalla. Toisen halu ei näyttäydy tässä ahdistavana, vaan hikky kuvittelee itsensä sen korvaamattomaksi objektiksi, mikä pitää hänet kiinni elämässä. Toisen asemassa voivat olla myös lemmikit, joita ei haluta jättää ilman huoltajaa:

> No VITTU tietenki.
> Koska mulla on kaks kissaa = lapsia.
> Kun en voi luottaa että lähipiiri antaa niille mukavan elämän ja kivuttoman lopun, sinnittelen traumaattisien muistojen kanssa.
> Alkoholilla lääkitsen itseäni.
> Tiedän että se on ällöttävää.
> Tapan itteni sit ku nuo ihanat on saatettu hellästi maahan.

Kyse ei kuitenkaan ole vain läheisistä tai lemmikeistä. Nyymit kantavat huolta myös niistä ventovieraista ihmisistä, jotka joutuvat itsemurhan todistajiksi tai toteuttajiksi (esimerkiksi ajoneuvon alle jättäytymisen tapauksessa). Ventovieraille aiheutettu vahinko ei niinkään toimi itsemurhan pidikkeenä vaan vaikuttaa siihen, millaista menetelmää pidetään oikeana. Eräs nyymi kehottaa olla jättäytymättä junan alle, sillä se tuottaa tuskaa veturinkuljettajille:

> Tuttuni työskenteli veturinkuljettajana noin 6kk ja viimeisen kuukauden aikana hyppäsi 2 henkilöä hänen kuljettamansa junan alle. Juuri kun oli ensimmäisestä jotenkin toipunut ja koki voivansa jatkaa taas töissä niin hyppäsi seuraava, joka sitten oli hänelle liikaa ja hän lopetti hommat veturinkuljettajana. Aikamoiset traumat ja masennus jäi, käy edelleen terapiassa kerran viikossa ja syyttää vieläkin itseään vaikkei hän voinut itse asialle yhtään mitään. Vaikka se nyt itsestä tuntuu

> helpolta vaan mennä istumaan sinne raiteille ja odottaa junan tulevan, niin siitä voi aiheutua aika paljon tuskaa jollekkin toiselle.
>
> Mutta mielestäni kaikilla on kuitenkin oikeus päättää päivänsä milloin haluaa, eihän meiltä kukaan ole kysynyt että haluaako tänne ylipäänsä syntyä. Toivon AP todellakin että löydät itsellesi sopivan tavan toteutukseen ja että onnistut siinä, jos sitä todella haluat.
> Tsemppiä sulle

Joissain tapauksissa kuvioihin tulee myös yhteiskunnallinen Toinen. Joinerin (2005) teoriassa itsemurhafantasia kytkeytyy kokemukseen olemisesta taakkana muille. Tämä ei juurikaan tule esiin nyymien keskusteluissa, joissa itsemurhan motiivit liittyvät useimmiten fatalistiseen kärsimykseen, mutta eräät huomauttavat, että hikky voi olla taakka paitsi läheisilleen myös julkiselle taloudelle. Itsemurhalla säästettäisiin menoissa:

> Mitä järkeä elää ja olla taakaksi yhteiskunnalla, sukulaisille ja itselleen jos ei ole onnellinen. Turhaa rahan menoa vaanku halutaan väkisin pitää joku ihminen hengissä, helpommalla ja halvemmalla säästyisi kun ei menisi turhaan rahaa pakkohoitoihin, lääkkeisiin plus kaikki muu paska siinä sivussa, mielenterveys ongelmat, suru, taakka ynm sukulaisille kun joutuu katsomaan kituvaa kärsivää ihmistä. Säästettäs nämäkin lääkkeet niille joilla on vielä toivoa ja elämänhalua edessä ja lääkittäs niitä ihmisiä jotka surevat kuollutta sukulaista esim.

Useimmiten yhteiskunnalliseen Toiseen suhtaudutaan kuitenkin kielteisesti. Nyymit näkevät itsemurhan, joko omansa tai muiden ihmisten, johtuvan myös yhteiskunnallisista olosuhteista, jolloin sen taustalla nähdään syrjäytymistä ja sortoa. Samaan sarjaan kuuluvat myös syrjintään ja kiusaamiseen liittyvät itsemurhat. Jotkut pyörittelevät mielessään itsemurhaa (tai itsemurhaiskua) protestina muita ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaan tai kehottavat tällaiseen. Eräs nyymi uhkaa tappaa itsensä vastalauseena köyhiä kurittavalle politiikalle:

> Mä oon itse ajatellu huijata kuolemaa siten, että vedän muutaman levyllisen voimakkaita unilääkkeitä ja rauhottavia lääkkeitä ja vedän ne kerralla huiviin. Ennenkuin taju lähtee teippaan muovipussin päähän, koska jos lääkkeet ei tapa hapenpuute tappaa kivuttomasti nukkuessani ihanassa rauhottava ja unilääke pöhnässä.
>
> Jos ensisijainen suunnitelma ei onnistu niin sitten täytyy käyttää vaan sitä narua.

> Tapan itseni vastalauseena suomen harjoittamalle talouspolitiikalle ja sille, että meistä köyhistä ei täällä oikeasti välitä kukaan. Vaikka eipä mun loppu taida paljon Suomen uraputkessa vielä keikkivia lampaita kiinnostaa niin kauan kun itsellä palkkajuoksee ja asiat on hyvin.
>
> T: Kuoleman Huijari

Kaikesta yksityisyydestään huolimatta itsemurha on siis läpikotaisin sosiaalinen ilmiö. Toinen voi provosoida siihen mutta myös pelastaa siltä. Itsemurhan sosiaalisuus antaa sille myös moraalisen ulottuvuuden, mikä koskee sen oikeutusta. Monet nyymit torjuvat ajatuksen itsemurhasta itsekkäänä ja moraalittomana tekona puolustaen ihmisen oikeutta päättää omasta elämästään. He eivät pidä itseään velvollisina elämään muita ihmisiä ja yhteiskuntaa varten. Toisen vaatimus ei ole pidäke itsemurhalle, mikä tukee tulkintaani itsemurhasta kontrollin ottamisena omiin käsiin. Muille aiheutettuun vahinkoon saatetaan suhtautua myös välinpitämättömästi:

> Hyvähän se vaan on jos oman tuskan pystyy antamaan läheisille saavatpahan nekin kokea mitä se tuskassa eläminen on jos on niin tyhmiä että ei tajua sitä että itsemurhalla ne sen henkilön tuskat on pyyhitty pois.
>
> *
>
> tätä ongelmaa ei hikyillä ole. muutenkin on täysin kohtuuton vaatimus, että paskaa pitäisi sietää vuosikymmeniä, koska yksilönvapauden piiriin kuuluva elämänvalinta aiheuttaa jollekin muulle väliaikaista mielipahaa.
>
> *
>
> Vittu itsemurha on itsemurha ei siinä paljon läheisijä ajatella. Vittu kannattaako itsemurhasta nyt enää tehdä vaikeampaa kun mitä se jo onkaan miettimällä vielä läheisiä mitä ne asiasta ajattelee. :D

Lopuksi on syytä kysyä, missä määrin itsemurhapuhe kertoo nyymien todellisesta itsemurhariskistä ja mitä vaikutusta Hikikomerolla on siihen vertaistukiyhteisönä. Aineisto ei mahdollista varsinaisen riskiarvion tekemistä, mutta on huomion arvoista, että osalla nyymeistä itsemurha ei ole jäänyt vain fantasioinnin tasolle. Sitä on oikeasti yritetty ja joskus jopa useamman kerran. Itsemurhan lisäksi viiltely ja vastaava itsetuhoinen käyttäytyminen vilahtelee nyymien viesteissä, mikä kertoo paitsi halusta myös kapasiteetista itsetuhoisuuteen.

Hikikomero on vertaistukiyhteisönä ambivalentti itsemurhan suhteen. Se nimittäin toimii vertaistukena kahdessa mielessä. Yhtäältä nyymit avautuvat omista itsetuhoisista ajatuksistaan ja suunnitelmistaan, keskustelevat menetelmistä ja muista käytännön toteutuksen seikoista, etsivät muita ihmisiä sosiaaliseksi tueksi tai tekemään itsemurhan kanssaan, ja kannustavat muutoinkin itsemurhaan.

Tutkimuskirjallisuudessa on välillä kannettu huolta juuri tämänkaltaisista yhteisöistä, jotka kannustavat ihmisiä itsemurhaan ja madaltavat sen kynnystä. Itsemurhan on myös pelätty klusteroituvan ja olevan jossain määrin ”tarttuvaa”. Ihmisten itsetuhoisuuden on siis arvioitu rohkaisevan myös muita itsetuhoisuuteen. (Joiner 2005, 165–170.)

Toisaalta Hikikomerosta löytyy myös niitä, jotka ovat toipuneet itsetuhoisuudestaan ja/tai rohkaisevat muita olemaan tekemättä itsemurhaa. Vaikka näissä viesteissä on myös kritisoivaa ja moralisoivaa sävyä, ne voivat toisaalta myös ylläpitää toiveikkuuden ilmapiiriä. Eräs nyymi kehottaa toista (eittämättä humoristiseen sävyyn) sinnittelemään elossa siinä toivossa, että tulevaisuudessa ihmiset nousevat kapinaan:

> Älä vielä lähde kekkereistä karkuun. Pian koittavat tukalat olot näille orjapiiskureille kun orjien pinnat alkavat katkeilla, ja voit päästä tappamaan porvareita massoittain. Vielä kannattaa sinnitellä vuosi pari sinne tänne.

Näiden kahden leirin suuruus jää oman analyysini perusteella epämääräiseksi. Osviittaa antaa kuitenkin Haasion ja Salminen-Tuomaalan (2021) tutkimus Hikikomeron itsemurhakeskusteluista. Heidän aineistossaan itsemurhaan kannustavat viestit muodostivat vain 2,5 prosenttia kaikista viesteistä siinä, missä itsemurhaa vastustavien viestien osuus oli 9,4 prosenttia eli merkittävästi suurempi. Hikky siis näkisi mieluummin kohtalontoverinsa elossa kuin kuolleena.

5.4.4 Terapiakulttuuri

Edellisissä alaluvuissa olen tarkastellut ahdistusta, masennusta ja itsemurhaa oireellisina ilmentyminä. Samalla olen kuitenkin irtautunut sosiaalisen vetäytymisen tutkimukselle tyypillisestä psykologis-medikalistisesta selitysmallista ja lähestynyt oiretta lacanilaisesta näkökulmasta, missä oireen taustalla on tiedostamaton. Tällä tavoin olen pystynyt tulkitsemaan ahdistusta, masennusta ja itsemurhaa voimattomuudesta kumpuavina oireina, jotka mahdollistavat irtautumisen Toisesta, mutta toimivat toisaalta myös pakokeinoina. Kaikissa kolmessa hikky karkaa Toiselta eikä kohtaa sitä, ja tämän vuoksi myöskään voimattomuus ei tule haastetuksi.

Oireista ei kuitenkaan vain kärsitä vaan myös puhutaan. Hikikomerossa käydään paljon psykologisista ja psykiatrisista diskursseista ammentavaa keskustelua, jossa nyymit puhuvat itsestään ja ongelmistaan psykopatologisoivalla tavalla. Tässä he ilmentävät ”terapiakulttuuriksi” (Furedi 2004) kutsuttua puhetapaa, millä viitataan

terapiadiskurssin tunkeutumiseen arkikielen kentälle.[136] Tässä alaluvussa analysoin nyymien terapiakulttuurista puhetta käyttäen esimerkkinä epävakaasta persoonallisuudesta käytyä keskustelua. Väitän, että *terapiakulttuuri kehystää oireen yksilölliseksi riittämättömyydeksi tukahduttaen sen taustalla olevan konfliktin*. Sen vetovoima perustuu kuitenkin juuri tähän patologisoivaan luonteeseen, sillä se rakentaa subjektille *sairaan roolin*, joka oikeuttaa ja rationalisoi hänen vastoinkäymisensä ja lupaa vapauttaa hänet yhteiskunnallisista velvoitteista. Tällä tavoin terapiakulttuurinen diskurssi ilmentää voimattomuudesta kumpuavaa ajattelutapaa, missä *yhteiskunnallisia rakenteita ei voi haastaa, niiltä voi ainoastaan paeta*.

Psykologisen ja psykiatrisen sanaston leviämistä arkikieleen ja instituutioihin tutkineet sosiologit ovat monesti painottaneet, että kyse on hyvin moniulotteisesta ilmiöstä. Se ei ole palautettavissa pelkästään ylhäältä alaspäin suuntautuvaksi hallinnan diskurssiksi, vaan kyse on myös alhaalta ylöspäin suuntautuvasta valtarakenteiden kritiikistä. Terapiakulttuuri ei ole pelkkää epänormatiivisten henkilöiden leimaamista vaan mahdollistaa myös merkityksellisyyden ja voimaantumisen kokemuksia. Se tarjoaa sanastoa oman identiteetin rakentamiselle ja toimii perustana kollektiivisille kuuluvuuden kokemuksille. (Brunila ym. 2021b.) Terapiakulttuuri ei siis edusta sitä tai tätä tahoa, vaan toimii itsessään kamppailun kenttänä, jolla eri ryhmät pyrkivät luomaan siitä omannäköisensä version.

Frank Furedin (2004) mukaan terapiakulttuurin ylhäältä alaspäin ja alhaalta ylöspäin suuntautuvat ulottuvuudet muodostavat kuitenkin yhtenäisen kokonaisuuden. Terapiakulttuuri on hänelle ensinnäkin *hallinnan* keino, joka naamioi poliittiset konfliktit korvaten ne emotionalistisella terapiakielellä ja tekee ihmisistä riippuvaisia terapeuttisista auktoriteeteista, jotka opettavat ”oikeanlaista” tunteiden hallintaa. Vaikka terapiakulttuurin näennäinen ihannesubjekti on autonominen ja itseään toteuttava yksilö, se kultivoi *haavoittuvaa* subjektiutta, jota määrittävät erilaiset heikkoudet ja puutteet. Selviytyäkseen ongelmistaan tällaista subjektia ei rohkaista tukeutumaan itseensä tai läheisiinsä vaan terapeuttisiin asiantuntijoihin. Terapiakulttuurissa yksityiselämän ihmissuhteisiin suhtaudutaan epäilevästi, sillä niiden nähdään aiheuttavan psyykkisiä ongelmia.

Hikikomerossa terapiakulttuurin hallinnallinen ulottuvuus tulee ilmi siinä tavassa, millä *yksilönvastuun eetos* puetaan terapeuttiselle kielelle. Vaikka puhe ei tulekaan terapeuttisilta auktoriteeteilta vaan nyymeiltä itseltään, se kehottaa hikkyä luopumaan yhteiskuntaan ja muihin ihmisiin kohdistuvista vaatimuksistaan ja sopeutumaan yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Yksilönvastuun omaksumisesta tulee keskeinen osa psyykkistä parantumisprosessia. Psyykkisesti terve ihminen ei syytä

136 Psykologista, psykiatrista ja terapeuttista diskurssia on kutsuttu monilla tavoin. Viime aikaista esimerkkiä Suomessa edustaa Brunilan ym. (2021a) artikkelikokoelma, jossa sitä on käsitelty ”terapeuttisen vallan” sateenvarjokäsitteen alla. Käytän tässä tutkimuksessa Frank Furedin ”terapiakulttuurin” käsitettä, sillä ammennan valtaosin (joskaan en kritiikittömästi) hänen näkemyksistään.

ongelmistaan muita ihmisiä tai yhteiskuntaa vaan ottaa vastuun omille harteilleen. Pahimpana syntinä on katkera uhriutuminen:

> Onpa hirveää märinää taas, ite hain Kelan kuntoutukseen ja erään Ry:n työhönvalmennukseen, harjottelupaikka kun löytyi niin tein 5kk harjottelijapalkalla (nettona 1400e/kk kouraan sis kaikki apu avustukset)-> 3kk määräaikaisena normipalkalla -> vakisoppari ja pieni palkankorotus.
>
> Se on aivan täysin ittestä kiinni haluaako olla katkera ihmispaska ja vain halveksia sitä apua minkä yhteiskunta koittaa sulle tarjota vai tehdä jotain sillä mahdollisuudella.
>
> Aivan naurettava lanka :D

Furedin (emt., 40–43) mukaan terapiakulttuurissa julkinen avautuminen emotionaalisista ongelmista ja avun hakeminen ovat moraalisia hyveitä, joilla subjekti ansaitsee jäsenyytensä yhteisössä. Tullakseen hyväksytyksi subjektin on myönnettävä, että hänellä on ongelma, ja hakeuduttava hoitoon. Tätä edellyttää myös terapeuttinen yksilönvastuun eetos, joka kehottaa hikkyä tunnistamaan ongelman itsessään ja tarttumaan yhteiskunnan terapeuttisiin ja kuntouttaviin tukijärjestelmiin. Tekemällä näin hikky tekee itsestään sosiaalisesti hyväksyttävän yhteiskunnan jäsenen.

Toisaalta myös *yksilönvastuun vastustaminen* puetaan terapiakulttuuriseen muotoon. Nyymit vetoavat usein omiin mielenterveysongelmiinsa välttyäkseen yksilönvastuun asettamilta velvoitteilta ja oikeuttaakseen ja rationalisoidakseen vastoinkäymisiään. Terapiakulttuuri tarjoaa hikylle sanastoa, jolla hän voi tehdä itsestään hyväksyttävän poikkeuksen yksilönvastuun sääntöön. Mikäli yksilönvastuun eetos edustaa naamioitua käskyä sopeutua, sitä vastustava mielenterveyspuhe on terapiakulttuuriin naamioitua *kieltäytymistä*, jossa vastuu otetaan pois yksilöltä ja siirretään yhteiskunnalle. Tämä koskee myös terapeuttisia ja kuntouttavia tukijärjestelmiä itsessään (”>”-etuliitteellä alkavat virkkeet ovat lainauksen toisen nyymin viestistä):

> >Riippuu mitä tarkoitat, avun saatavuus ei pitäisi Suomessa olla ongelma
>
> Suomessa avun saaminen etenkin mielenterveysasioissa on työn ja tuskan takana. Jos et ole vaaraksi itsellesi tai muille, niin hoito lähinnä on tasoa resepti kouraan ja himaan.

>Eli jos päätät epätoivoissasi vaikka hakea terapiaan muttet suostu vaikka puhumaan yhtään mitään tai kuuntelemaan terapeuttia eikä ole mitään intoa itsetutkiskeluun hänen kanssaan, niin siinä nyt on hankala ihmistä auttaa.

Sitten kyseessä on paska terapeutti, piste. Hyvä terapeutti saa asiakkaan avautumaan, itsetutkiskelemaan ja reflektoimaan. Paska terapeutti saa potilaan käpertymään vielä enemmän itseensä. Hienosti muuten syyllistät parhaaseen normotyyliin, että potilaassa on vika, jos apu ei mene perille. Ei voi olettaa, että mielenterveysongelmainen kykenee terveen tavoin tuosta vain avautumaan ja toimimaan miten terapeutti haluaa.

>Apu ei ole absoluuttista vaan se vaatii etenkin sen avun vastaanottajan panosta todellakin vastaanottaa avoimesti sitä apua mitä sitten onkin tarjolla

Klassinen "jos apu on vääränlaista, ei auta tai se kohdistetaan vääriin asioihin, niin syy on paskassa potilaassa" -tyylinen lässytys. Normojen ja kusipäiden mielestä kaikki apu pitää muka ottaa vastaan onnesta kyynelehtien, vaikka siitä ei olisi mitään apua minkään suhteen. Ei saa olla niin lammas, että on kiitollinen paskasta. Aina pitää valittaa ja vaatia parempaa, jos sellaista ei hoitohenkilökunta osaa tarjota.

Terapiakulttuuri toimii Furedin mukaan kaksisuuntaisella tavalla, sillä se hallitsee yksilöitä mutta tarjoaa myös tunnustusta ja asettaa yksilön *sairaan rooliin*, joka vapauttaa hänet (väliaikaisesti) yhteiskunnallisista ja moraalisista velvollisuuksista. Tämä tapahtuu terapeuttisten auktoriteettien välityksellä, jotka antavat tunnustusta yksilön ongelmille ja myöntävät hänelle diagnoosin. Tunnustuksen ja vapautusten hintana on kuitenkin alistuminen emotionaaliselle hallinnalle, joka tekee subjektin riippuvaiseksi terapeuttisista auktoriteeteista ja pyrkii sopeuttamaan hänet yhteiskuntaan. Terapiakulttuurin ihannesubjekti on sekä haavoittuva että kuuliainen. (Emt., 95–98.)

Vedotessaan mielenterveysongelmiinsa hikky asettaa itsensä sairaan rooliin, johon yksilönvastuun vaatimukset eivät päde. Tämä antaa mielenterveysongelmille myös erilaisen normatiivisen arvon kuin muille hikkyä normoista erottaville rajanvedoille (ks. luku 5.1.1). Kuten aiemmin nähtiin, hikkyyden ja normouden väliset rajanvedot perustuvat onnellisuuden ja kärsimyksen väliselle jaottelulle, missä normoilla nähtiin olevan pääsy onnellisuuteen mutta hikyillä ei. Hikky näyttäytyi myös *alempiarvoisena* suhteessa normoihin, jotka edustivat meritokraattista yksilönvastuun eetosta. Mielenterveysongelmat eroavat muista rajanvedoista siinä, että ne palauttavat hikylle hänen moraalisen arvonsa. Koska ne vapauttavat hänet yksilönvastuusta, hänen ei tarvitse pitää itseään alempiarvoisena ihmisenä. Tämän takia vaikka mielenterveysongelmat liitetään usein hikkyyteen, nyymit eivät kiistele siitä, saako mielenterveysongelmaton nyymi kutsua itseään hikyksi vai ei. Väittelyä

voi tosin aiheuttaa mielenterveysongelmien aitous, jota yksilönvastuun kannattajat epäilevät:

> Taitanee nämä "mielenterveysongelmat" olla lähinnä joku muoti-ilmiö.
>
> Ei keskiajalla ollut henkisesti niin rasittuneita ihmisiä että muiden oli pakko elättää.
>
> Toisaalta tyhmäähän se on töitä tehdä jos ei ole pakko.

Yksilönvastuusta vapautumisella on kuitenkin hintansa. Terapiakulttuurisen diskurssin logiikassa omia tunteita, ajattelua ja käyttäytymistä tarkastellaan medikalisoivan ja patologisoivan viitekehyksen sisällä, missä niistä tulee psyykkisistä sairauksista kumpuavia oireita. Tämä pitää sisällään piilonormatiivisen ulottuvuuden, sillä oireiksi määritellään lähinnä sellaiset tunteet, ajatukset ja käyttäytymiset, jotka rikkovat autonomisen, suoriutumiskykyisen ja sosiaalisesti kompetentin ihmisen ideaalia. Itseään terapiakulttuurisesti reflektoivalle hikylle oire tuottaa kärsimystä mutta merkitsee myös *riittämättömyyttä*, joka selittää omia vastoinkäymisiä. Lisäksi mielenterveysongelmia pohditaan niiden selitysten ja hoidon kannalta. Havainnollistan kaikkea tätä nyymien keskustelulla ”epävakaasta persoonallisuudesta”.

Psykiatrisessa kirjallisuudessa epävakaa persoonallisuus (*borderline personality disorder/BPD*) on persoonallisuushäiriö, jota luonnehtii nimensä mukaisesti epävakaus, joka ulottuu tunteisiin, ihmissuhteisiin, kognitioon ja minäkuvaan. Epävakaiden henkilöiden sanotaan kärsivän voimakkaista tunteiden vaihteluista ja olevan kykenemättömiä emotionaaliseen itsehallintaan, mihin liittyy myös impulsiivista ja itsetuhoista käyttäytymistä. He pitävät itseään hylättyinä ja reagoivat siihen voimakkaasti. Ihmissuhteiden ristiriidat ja ambivalenssit ovat epävakaalle persoonallisuudelle sietämättömiä ja muihin ihmisiin suhtaudutaan mustavalkoisesti. Minäkuva on hauras ja epävakaa, minkä lisäksi epävakaat henkilöt kärsivät kroonisista tyhjyyden kokemuksista. Epävakaan persoonallisuuden taustalta löydetään usein vaikea ja traumaattinen menneisyys, jota luonnehtivat patologiset perhesuhteet. (Emmelkamp & Meyerbröker 2020.)[137]

Epävakaa persoonallisuus on herättänyt paljon keskustelua Hikikomerossa. Sitä käsittelevä lanka on kerännyt 212 vastausta. Epävakaa persoonallisuus eroaa ahdistuksesta ja masennuksesta siinä, että se ei juurikaan ponnahda esiin muissa langoissa. Siitä käyty keskustelu pysyttelee pitkälti yhden langan sisällä.[138] Langan AP

137 Vaikka epävakaan persoonallisuuden käsitteellä on historiansa psykoanalyyttisessä ajattelussa, lacanilainen psykoanalyysi ei valtaosin tunnista sellaista kliinistä kategoriaa kuin ”epävakaa persoonallisuus”. Finkin (1997, 77, 243–244) mukaan epävakaa persoonallisuus toimii käytännössä kaatoluokkana epäselville tapauksille, joille kliinikko ei osaa antaa sopivaa diagnoosia. Tyypillisesti epävakaa persoona on neurootikko, joka tuottaa psykoanalyytikolle tavanomaista enemmän hankaluuksia. (Vrt. Verhaeghe 2008.)

138 En osaa sanoa, miksi juuri epävakaa persoonallisuus herättää nyymien keskuudessa näin paljon keskustelua. Pidän epätodennäköisenä sitä, että heidän joukossaan olisi erityisen paljon ihmisiä, jotka on diagnosoitu (tai

avaa keskustelun seuraavalla viestillä, joka on syytä lainata pituudestaan huolimatta lähes kokonaisuudessaan:

> Täällä kun on käyty läpi näitä muitakin mielentauteja niin haluaisin kuulla kokemuksia kyseisestä persoonallisuushäiriöstä (epävakaa persoonallisuushäiriö). Hoitajani viittasi asian suuntaan ja perehdyttyäni oireisiin ja ihmisten tarinoihin niin kyllä se meikäläisen kohdalla osuu kohdalleen
>
> Alla ja taustalla on varmasti kaikkea muuta mutta tämä jatkuva ahdistuneisuuden ja vihantunne ovat päällimmäisenä: tunteita ja pettymyksiä ei pysty käsittelemään muuta kuin itsevihan kautta. Olen siis tällainen sisäinen raivohullu, jotkin epävakaat ovat hyvinkin sosiaalisia mutta saavat raivareita: rikkovat tavaroita, lyövät ihmisiä nakkikojussa jne.
>
> Minusta tuntuu että tunteiden mittarit ovat joko nollassa (mikään ei tunnu miltään, sisäinen tyhjyys) tai sadassa (itku herkässä, viha ja passiivisagressiivisia ajatuksia). Jos ei ole ihmisiä tai tilanteita aiheuttamassa pettymyksiä/vaikeita tilanteita niin keksin itse niitä päästäni ja olen kohta taas kaikkien tunteiden vietävänä, ei ole mitään filtteriä mikä vähän pehmentäisi tunteita vaan kaikki tulee kerralla lumivyöryn tavoin.
>
> Minulla on ystävyyssuhteita mutta erakoidun ja sulkeudun helposti kun asiat eivät menekään kuten haluan, ajattelen että menkööt en tarvitse heitäkään, en tarvitse ketään ja vietän aikaani vihan ja itsesäälin keskellä. Monesti vihaan kaikkia ja kaikkia mutta samalla haluaisin niin kovasti että joku tulisi minulle juttelemaan tai ottaisi minuun yhteyttä.
>
> Kyseessä on siis vähän samanlainen sairaus kuin maanisdepressiivisyys mutta mielialojen vaihtelut tapahtuvat paljon useammin, minun tapauksessani saatan tunnin sisällä tuntea innostusta, riemua, suruaa, vihaa ja lopulta sisäistä tyhjyyttä.
>
> Tavallaan on hienoa että on edes jokin selitys miksi kaikki tuntuu "niin vaikealta", toki voi olla temperamenttisia ihmisiä mutta minulla negatiiviset asiat ja tapahtumat jäävät elämään viikoiksikin pään sisään. Ihmiset yleensä diilavat asioiden kanssa, mutta itse en pysty enkä varmaan sisimmässäni edes halua päästää niistä irti. Minusta tuntuu että määritän elämän ja maailman huonojen asioiden kautta
>
> Myös suunnittelemattomuus ja harkintakyvyn puute ovat minulle tuttuja, asiat tehdään mututuntumalla ja impulssikontrollia ei ole juuri ollenkaan: Hei, onpas hieno juttu, maksaa varmaan satasen eikä minulla ole loppukuuksi rahaa mutta

olisivat diagnosoitavissa) epävakaiksi, ja on helposti kuviteltavissa, että nyymit löytäisivät samaistumiskohteita myös muista persoonallisuushäiriöistä, jotka keräävätkin laudalla jonkin verran mainintoja. Sosiaalisen vetäytymisen tutkimuskirjallisuudessakaan ei ole muodostettu erityistä linkkiä vetäytymisen ja epävakauden välille. On myös mahdollista, että epävakaata persoonallisuutta käsittelevään lankaan on kirjoittanut myös useita nyymejä, jotka eivät identifioidu hikyiksi.

> ostan sen silti, hei huomenna on töitä tai koulua mutta ryyppäänpä silti koska se tuntuu siinä hetkessä hyvältä ajatukselta.

Tämä viesti havainnollistaa kahta keskeistä terapiakulttuuriseen diskurssiin liittyvää seikkaa. Ensinnäkin viestin kirjoittanut nyymi tarkastelee omia tunteitaan, ajatteluaan ja käyttäytymistään medikalisoivalla ja patologisoivalla tavalla, jolloin ne näyttäytyvät sosiaalisista konteksteistaan irrallisina ja abstrahoituina oireina. Ei esimerkiksi ole enää olennaista, miksi nyymi kokee pettymyksiä muiden ihmisten seurassa ja missä tilanteissa tämä tapahtuu. Pettymyksen kokemukset näyttäytyvät nyymin omasta psyykestä kumpuavana oireena, mitä vahvistaa hänen väittämänsä siitä, että hän keksii itselleen syitä olla pettynyt. Terapiakulttuurisessa diskurssissa tunteet, ajattelu ja käyttäytyminen eivät ole sosiaalisia ilmiöitä vaan ennen kaikkea *yksilöllisiä ominaisuuksia*, jotka ovat siirrettävissä sosiaalisesta kontekstista toiseen.

Toiseksi nyymi niputtaa oireensa ”epävakaan persoonallisuuden” kategoriaan, joka tarjoaa niille selityksen. Konteksteistaan irrotetut ja abstrahoidut tunteet, ajatukset ja käyttäytymismallit tehdään tällä tavoin (uudelleen)merkityksellisiksi terapiakulttuurin medikalisoivan ja patologisoivan viitekehyksen sisällä. Merkityksenanto on samalla oman minäkuvan muodostamista, sillä epävakaa persoonallisuus alkaa toimia nyymille identifikaation kohteena. Terapiakulttuurisen diskurssin houkutus ei perustukaan vain sen kyvylle selittää tunteita, ajattelua ja käyttäytymistä vaan myös sen kyvylle rakentaa identiteettejä psykiatristen diagnoosien varaan.

Tämä kaksiosainen selittämisen ja minäkuvan muodostamisen prosessi on nähtävissä myös muissa viesteissä, joissa nyymit jakavat oireitaan ja pohtivat, voisivatko he tunnistaa itsensä epävakaasta persoonallisuudesta. Oireiden kirjo on laaja ja käsittää esimerkiksi ahdistuksen ja masennuksen, alkoholin ja päihteiden käytön, itsevihan ja itsetuhoisuuden, häpeän ja syyllisyyden, impulsiivisuuden, tunteiden ailahtelun, tyhjyyden kokemukset, hyväksynnän tarpeen, mustavalkoiset asenteet, huomiohakuisuuden, herkkyyden ja epävarmuuden omasta identiteetistä. Osa nyymeistä esittelee oireensa eräänlaisena tarkistuslistana:

> >mielialat heittelehtivät nollasta sataan. Hetken saattaa tuntua ihan hyvältä, mutta yhtäkkiä iskee hyvin vaikeaa masennusta ja tarve tappaa itseni. Välillä joku asia aiheuttaa tämän, välillä ei.
> >itsetuhoisia impulsseja. 2vk sisään yrittänyt 2 kertaa itsemurhaa.
> >Koen suunnatonta häpeää itseäni kohtaan ja en halua tavata tuttuja tai uusia ihmisiä, sillä en halua olla häpeäksi heille.
> >Vainoharhaisuutta johon liittyy impulssit. Kehittelen mielessäni villejä teorioita siitä, että kuinka kaikki ovat minua vastaan ja nauravat paskelle elämälleni joka johtaa itsetuhoisuuteen.

>Häpeä flashbackit. En juurikaan häpeä asioita joita olen tehnyt, vaan asioita joita jätin tekemättä.
>Muiden ihmisten vähättely/palvominen, en ole samalla tasolla kenenkään kanssa (splitting)
>Keskittymiskyvyn puute, vaikea panostaa mihinkään täysillä tai viedä asioita loppuun.
>Motivaation puute. En jaksa tehdä mitään kun jatkuvasti paske "millään ei ole mitään merkitystä" asenne
>Tulevaisuuden pelko. En osaa olla ja elää tässä hetkessä vaan yritän epätoivoisesti, jatkuvasti miettiä kauheuksia mitä tulevaisuus tuo tullessaan.
>En halua tehdä mitään, koska pelkään epäonnistuvani. Epäonnistumisen pelko on hyvin vahva aina.

En tiedä, onko BPD. Itsetuhoisuus pahentunut vitusti. Intistä pääsin pois pari vuotta sitten pois kun meinasin tappaa itseni. Kadun etten ampunut.

Miten tätä hommaa saisi eteenpäin. Pitäisikö vaan lääkärille uskaltaa varaa aika? Tällä hetkellä ei mitään lääkitystä, aikaisemmin ollu useat SSRI lääkitykset keskivaikean masennuksen ja yleisen ahdistuneisuushäiriön takia.

Käsitys mielenterveysongelmista oirenippuina ei ole ainutlaatuinen vaan tyypillinen myös valtavirtaisessa psykiatriassa. Suomen kontekstissa siihen ovat kiinnittäneet huomiota Helén ym. (2011), jotka ovat kartoittaneet sen leviämistä suomalaisen psykiatrian piiriin 1980-luvulta alkaen. Tällöin omaksutut kansainväliset tautiluokitukset (ICD ja DSM) määrittelevät ”mielenterveyshäiriön lähes yksinomaan oireiden perusteella jättäen häiriön etiologian ja potilaan elämäntilanteen huomiotta” (emt., 32). Psykiatrisen diagnoosin subjekti on ennen kaikkea oireileva potilas, jolla ei ole elinpiiriä tai menneisyyttä.

Lacanilaisesta näkökulmasta psykiatristen diagnoosien rooli merkityksen ja identiteetin tarjoajina viittaa niiden funktioon *mestarimerkitsijöinä*, jotka tilkitsevät aukon symbolisessa. Vaikka mestarimerkitsijä on itsessään vailla merkittyä, se tuottaa vaikutelman merkityksellisyydestä toimimalla muiden merkitsijöiden viittauskohteena. Mestarimerkitsijänä psykiatrinen diagnoosi operoi samalla tavalla: se niputtaa yhteen joukon ”oireita” ja luo vaikutelman siitä, että ne muodostavat merkityksellisen kokonaisuuden. Oireet näyttävät kumpuavan diagnoosin nimeämästä psyykenhäiriöstä. Tämä on kuitenkin harhaanjohtavaa, sillä diagnoosi ei tosi asiassa tarjoa merkitystä vaan tukahduttaa sen puutteen. Psykiatrinen diagnoosi vaikuttaa selittävän oireita, mutta ei itsessään selity millään.[139]

Epävakaasta persoonallisuudesta ja muista mielenterveysongelmista käydyissä keskusteluissa silmiinpistävää onkin niiden taustojen vähäinen pohdinta. Tämä

139 Kajanoja ja Valtonen (2024) ovat esittäneet hyvin samanlaista kritiikkiä. Heidän mukaansa mielenterveysorganisaatiot esittävät usein psykiatriset diagnoosit erheellisesti oireiden *kausaalisina selittäjinä*, vaikka tosi asiassa ne ovat luonteeltaan *kuvailevia*.

kertoo siitä, että psykiatriset diagnoosit pikemminkin selittävät erilaisia asioita kuin ovat itsessään selittämisen kohteina. Jotkut kuitenkin olettavat mielenterveysongelmien aiheutuvan erinäisistä asioista. Eräs nyymi arvelee epävakaaseen persoonallisuuteen liittyvien ”päänsisäisten malliensa” olevan vääristyneitä menneisyyden kokemusten vuoksi:

> "Minän" rakenteisiin liittyy vahvasti BPD:lle tyypilliset ajatusmallit ja koko häiriön syntymekanismi. Olen alkanut viime aikoina ymmärtää, että erinäisten syiden takia päänsisäiset mallini siitä, miten maailma ja ihmiset toimivat, ovat fucked up, ihan vääristyneitä. Sen ymmärtäminen, että elää eräänlaisessa väärisymien kuplassa, on vienyt vuosia. Pitkään olen kuvitellut, että minussa on fyysisesti vikaa esimn ulkonäössä, mutta ongelman ydin onkin se, että koen maailman väärin. Mielestäni paranemisen keskeinen juttu on ymmärtää, mitkä päänsisäiset mallit ovat viallisia. BPD syntyy tiettyjen mekanismien kautta ja on tärkeää heijastaa nämä mekanismit omaan elämään, eli ymmärtää, mikä omassa menneisyydessä on mennyt pieleen ja miten se on vaikuttanut päänsisäisiin malleihin. Toistaiseksi sen ymmärtäminen, mikä omassa elämässä on mennyt pieleen ja siten aikaansaanut BPD:n muodostumisen, on omalla kohdalla vielä alkuvaiheissa. Yritän sanoa, että kaikilla meillä on taustalla samanlaisia kokemuksia, jotka ovat johtaneet tähän paskaan häiriöön. Tärkeää on tajuta näiden vääristyneiden mallien olemassaolo, tajuta miksi ja miten ne ovat syntyneet ja siten "traumansa kohtaamalla" ymmärtää olleensa väärässä ja kokeneensa asiat vääristyneesti. Mielestäni tämä on ainoa tapa korjata päänsisäisiä malleja -> parantua. Mitä mieltä olette? Olisin erityisen kiitollinen, jos jollain olisi BPD:n syntymekanismeista tietoa. Kirjallisuutta/linkkejä, anyone?
>
> Mitä mieltä olette BPD:n syntyyn johtaneista tekijöistä omalla kohdalla? Mitkä tekijät saivat aikaan rajatilan? Koetteko, että asiat voisivat olla toisin, jos menneisyys olisi ollut toisenlainen?

Tällainen käsitys mielenterveysongelmista muistuttaa Eva Illouzin (2008, 183–186) ”terapeuttista narratiivia”, jossa yhdistyvät nykyiselle kulttuurille ominaiset ja toisilleen vastakkaiset käsitykset minuudesta, joissa minä näyttäytyy joko olosuhteiden uhrina tai oman elämänsä herrana. Terapeuttinen narratiivi rakentaa menneisyydestä kärsimyksen ja trauman kertomuksen, jossa minä on passiivinen olosuhteiden uhri, mutta maalailee tulevaisuuden, jossa minä voi aktiivisesti muuttua ja ottaa elämänsä haltuun. Terapeuttisessa narratiivissa subjekti on vastuussa tulevaisuudestaan mutta ei menneisyydestään.

Suurimmaksi osaksi nyymien terapiakulttuurinen diskurssi pysyttelee kuitenkin oireiden tasolla, missä se muistuttaa valtavirtaista psykiatriaa. Verhaeghen (2008) mukaan psykiatrian diagnostiikkaa ohjaa ”empiristinen nominalismi”, joka poimii potilaan elämästä joukon asioita, jotka se luokittelee oireiksi ja niputtaa yhteen jonkin diagnostisen nimen alle. Psykiatrisen hoidon kohteena oleva ihminen

palautuu tässä prosessissa psyykkisen sairauden kantajaksi, joka otetaan terapeuttisten interventioiden kohteeksi. Diagnostiset luokittelut operoivat pintapuolisesti normaalin ja epänormaalin välisten rajanvetojen pohjalta, mutta koska näille rajanvedoille ei ole olemassa objektiivista määritelmää, ne voivat lopulta palautua vain normatiivisen/ideaalisen ja epänormatiivisen/epäideaalisen välisiin luokitteluihin. ”Oire” edustaa siis riittämättömyyttä suhteessa jonkinlaiseen ihannekansalaisen malliin.

Epävakaan persoonallisuuden tapauksessa tällaisessa ihannekansalaisen mallissa on kaksi keskeistä ulottuvuutta. Ensinnäkin mallikansalainen on autonomisesti itseään toteuttava ja kontrolloiva subjekti, joka pyrkii kohti henkilökohtaisia tavoitteitaan päättäväisellä määrätietoisuudella. Hän ei epäröi identiteettiään tai elämänsä tarkoitusta ja pitää tunteensa ja käytöksensä kurissa. Toiseksi mallikansalainen ei ole riippuvainen muista ihmisistä tai suhtaudu heihin liian vaativasti. Hän ei tarvitse muiden hyväksyntää ja tulee toimeen heidän kanssaan. Kyseessä on siis individualistisen kapitalismin autonominen ja itseriittoinen ihannekansalainen, joka toteuttaa itseään ja kunnioittaa myös muiden autonomiaa.

Ihannekansalaisuuden mallit tarjoavat psykiatrialle myös hoidollisia tavoitteita, sillä ne toimivat sellaisen ”normaaliuden” muottina, mihin terapeuttiset interventiot pyrkivät subjektia sopeuttamaan. Mielenterveysongelmista toipuminen on myös osa nyymien terapiakulttuurista diskurssia, mutta sen saavutukset ja tavoitteet ovat maltillisia. Psyykkisistä oireista harvemmin täysin parannutaan, mutta niitä on opittu tunnistamaan, ne ovat lieventyneet ja niiden kanssa on opittu selviytymään. Lisäksi nyymit vaihtavat mielenterveyden hoitoon liittyviä kokemuksia ja neuvoja ja käyvät aiheesta yleisluontoista keskustelua. Myös epävakaasta persoonallisuudesta puhutaan hoidon kannalta. Sävy ei ole välttämättä optimistinen, kuten esimerkiksi seuraavassa viestissä (jonka kirjoittaja ei tosin identifioidu hikyksi):

> Tulin käymään täällä hikkyn puolella, ja vaikka välttelen tästä aiheesta puhumista, niin on pakko lyhyesti todeta että kärsin tästä samasta sairaudesta. Diagnoosi on olemassa, pari vuotta sitten tehty.
> Se ei todellakaan helpottanut elämää, en ymmärrä miten jonkun sairauden "todellistaminen" diagnoosin avulla voi auttaa. Etenkin näihin oireisiin [viittaus toisen nyymin viestiin] samastun melkeinpä 100%. Terapiassa olen, siitä ei ole mitään apua, terapeutti ei kunnioita minun kokemustani häiriöstä ollenkaan, vain jankuttaa tyyliin "et sinä sairas ole, sinulla on vain tunneherkkyyttä ja varhainen kiintymyssuhdetrauma"....
> Haluaisin vain edes jotain toivoa. Ehkä tahtoisin tavata toisen (miehen!!) jolla on tämä hulluus, mutta kaupungissani ei ole mitään vertaisryhmiä ja vaikka olisikin, niissä on naisia. Vihaan naisia koska koen että äitini on syyllinen tähän paskaani; lieneekö naisvihani sitten johtuva BPD:stä vai onko se tämän kautta ennemminkin reaktio siihen...

Nyymien toipumispuhe pysyttelee pitkälti elämänhallinnan tasolla, missä siihen linkittyvät myös sellaiset teemat kuin terveelliset elintavat. Tässä se on yhtenevää nykyisen mielenterveystyön tavoitteiden kanssa, joissa on alettu painottaa elämänhallintaa ja korostettu osallisuuden, toiveikkuuden ja voimaantumisen kaltaisia tavoitteita (Helén ym. 2011; Ikävalko 2021).

Tiivistäen hikyn terapiakulttuurinen diskurssi rakentuu diagnostisilla termeillä nimettyjen psyykenhäiriöiden ja niiden oireiden ympärille. Psyykenhäiriöillä selitetään ja oikeutetaan omaa kärsimystä, vastoinkäymisiä ja epänormatiivisia piirteitä, joista tehdään omasta riittämättömyydestä kertovia oireita. Psyykenhäiriöiden diskursiivisena funktiona on myös vapauttaa hikky yksilönvastuun velvoitteista ja palauttaa hänen moraalinen arvonsa ja ansaitsevuutensa normoihin suhteutettuna. Vaikka psyykenhäiriöt useammin selittävät kuin ovat selitettävinä, jotkut puhuvat myös niiden taustoista. Lisäksi terapiakulttuuriseen diskurssiin liittyy toipumispuhetta, mikä kertoo maltillisesta parantumisprosessista ja linkittyy laajempaan elämänhallinnan tematiikkaan.

Terapeuttisen diskurssin kaivertama sairaan rooli lupaa siis hikylle vapautuksia velvollisuuksista, mutta tämä lunastetaan omaksumalla psyykkisesti sairaan ihmisen identiteetti, joka tekee hikystä alisteisen yhteiskunnallisille odotuksille ja terapeuttisille auktoriteeteille. Yhteiskunnallinen hallinta torjutaan, mutta se tekee paluun takaovesta. Tämä konkretisoituu erityisesti silloin, kun sairaan rooli ei ole vain symbolinen tai moraalinen kategoria vaan institutionaalinen asema. Se ei ole yhteiskunnallisista velvoitteista vapaata aluetta, vaan siihen liittyy omanlaisiaan vaatimuksia. Hikyn kannalta keskeisimpiä ovat odotukset yhteiskuntaan osallistumisesta ja toimintakyvyn palautumisesta, mikä näkyy erityisesti ”kuntouttavina” aktivointivelvoitteina ja työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyn vaikeutena. Yhteiskunta ei mielellään myönnä pysyvää vapautusta työmarkkinoilta. (Ks. luvut 5.2.4 & 5.2.5.)[140]

Terapiakulttuurinen sairaan rooli muovaa myös suhtautumista oireiluun. Se vapauttaa subjektin vastuusta oireistaan, mutta vain sillä ehdolla, että hän suostuu sitoutumaan yhteiskunnallisiin odotuksiin omaksumalla niiden asettamat ideaalit. Asettuessaan sairaan rooliin hikky voi siis vapauttaa itsensä vastuusta, mutta hänen on omaksuttava positio, missä hän kyllä kovasti haluaisi olla osallistuva ja toimintakykyinen, mutta ahdistuksensa ja masennuksensa vuoksi hän ei pysty. Jotta sairaan rooliin asettuminen onnistuisi, on vakuuteltava oireilun olevan oman tahdon vastaista. Sairauden tahdonvastaisuus on sairaan roolin normatiivinen ennakkoehto (Furedi 2004, 95).

Lacanilaisen psykoanalyysin näkökulmasta sairaan rooli on ristiriitainen positio, sillä vaikka se tunnistaa psyykkisen oireen olevan todellinen kärsimystä ja

140 Furedin (2004, 97) mukaan terapiakulttuurilla on taipumus tehdä sairaan roolista pysyväluontoinen ja häivyttää normatiivista odotusta sen väliaikaisuudesta. En pidä tätä uskottavana ainakaan työmarkkinoiden kontekstissa, missä ihmisiin kohdistuu voimakas työnteon vaatimus. Sitä ei tue myöskään mielenterveysperusteiselle työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyn vaikeutuminen.

toimintarajoitteita aiheuttavine vaikutuksineen, se tulkitsee sen merkiksi tiedostamattomasta halusta. Tästä näkökulmasta subjekti on psyykkisesti sairas, sillä hän *haluaa* olla sairas. Tämän lisäksi psykoanalyysin tavoitteena ei ole pyrkiä tästä transgressiivisesta halusta eroon vaan saada subjekti artikuloimaan ja subjektivoimaan se. Oire voi vaihtaa muotoaan, mutta siitä ei päästä eroon vaan siihen identifioidutaan (*sinthome*). Psykoanalyysin tavoitteena ei ole sopeuttaa subjektia yhteiskuntaan vaan pikemminkin auttaa häntä sisäistämään oman vieraantumisensa siitä. Kaikki tämä on ristiriidassa sairaan roolin kanssa.

Sikäli kuin terapiakulttuurinen diskurssi häivyttää halun oireen taustalta, sillä on repressiivinen funktio. Terapiakulttuurinen sairaan rooli ei mahdollista oireen tulkintaa tiedostamattoman halun näkökulmasta, sillä se olettaa oireen olevan vastentahtoinen. Tämä on toisaalta välttämätöntä, sillä sairaan rooli on yhteiskunnan myöntämä vapautus velvoitteista, minkä se voi oikeuttaa vain silloin, kun subjekti oletetaan syyttömäksi ja motivoituneeksi integroitumaan takaisin yhteiskuntaan. Mutta subjekti ei ole tällainen, mistä todistaa hänen oireensa. Se toimii merkkinä siitä, että subjekti kieltäytyy uhraamasta itseään Toiselle. Asettuessaan sairaan rooliin subjekti siis lunastaa vapautuksensa velvoitteista tukahduttamalla transgressiivisen halunsa.

Yksi terapiakulttuurin kritiikeistä kuuluu, että terapiakulttuuri paikkaa poliittisen tietoisuuden katoamisen jättämää aukkoa. Samaan aikaan, kun suuret konfliktit ovat väistyneet poliittiselta areenalta teknokratisoitumisen ja managerialisoitumisen tieltä, huomio on siirtynyt yksityiselämän alueelle, jonka terapiakulttuuri on ottanut haltuunsa (emt., 50–54). Hikkyä ei kuitenkaan voi kritisoida kriittisten ja kapinallisten poliittisten näkemysten puutteesta, vaikka häntä voidaan samanaikaisesti pitää myös terapiakulttuurisen diskurssin malliesimerkkinä. Väitän, että hänen tapauksessaan mielenterveyspuhe ei kumpua niinkään poliittisen tietoisuuden puutteesta vaan *voimattomuudesta*: yhteiskunnallisia rakenteita ei voi vastustaa, niiltä voi ainoastaan yrittää paeta.

Terapiakulttuurinen diskurssi ja sairaan rooli tarjoavat hikylle pakoreitin, joka sinetöi hänen oireensa luonteen pakona Toiselta. Tällä on kuitenkin hintansa, sillä vapautus yhteiskunnallisista velvoitteista ja yksilönvastuusta lunastetaan sitoutumisella terapiakulttuuriin ja sairaan rooliin sisältyviin normatiivisiin odotuksiin. Hikyn oire, jolla hän pakenee Toiselta, tulee näin merkityksellistetyksi Toisen ehdoilla. Tämä saa terapiakulttuurin toimimaan *erottavana* poliittisena logiikkana: se yksilöi subjektin vastoinkäymiset ja pyrkii assimiloimaan hänet lahjomalla hänet ehdollisilla vapautuksilla. Voimattomalla subjektilla ei kuitenkaan ole muita vaihtoehtoja kuin suostua tähän.

5.4.5 Mielenterveyspalvelut ja psyykenlääkkeet

Nyymit eivät ainoastaan kärsi ja puhu mielenterveysongelmistaan, vaan monet ovat hakeneet niille myös hoitoa ja käyttävät mielenterveyspalveluja ja psyykenlääkkeitä. Nyymien mielenterveysongelmat eivät siis ole jääneet täysin tunnistamatta, vaikka hoitoon pääsy on voinutkin osoittautua vaikeaksi. Hoidon hakeminen on itsessään rohkeutta edellyttävä teko, mutta toivotunlaista hoitoa ei välttämättä ole ollut saatavilla ja kouraan on annettu vain lääkeresepti. Kuten edellä on käynyt ilmi, osa epäilee miessukupuolensa olleen esteenä ongelmien tunnistamiselle ja hoitoon pääsylle.

Mielenterveyden hoidon piirissä nyymit altistuvat konkreettisella tavalla sairaan roolin institutionaaliselle ulottuvuudelle, missä he eivät pääse täysin päättämään sen ehdoista. Nyymien kokemukset ja näkemykset mielenterveyspalveluista ja psyykenlääkkeistä osoittautuvatkin aineiston valossa *ambivalenteiksi*. Niistä on sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia. Tähän toki vaikuttavat muutkin seikat kuin sairaan roolin institutionaaliset puitteet, mutta tutkimuksen yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta johtuen painotan niiden merkitystä. Niillä on myös oma historiansa, jota on syytä avata vähän tarkemmin.

Psykiatrisessa hoidossa on Suomessa tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Näistä ensimmäinen on *dehospitalisaatioksi* kutsuttu trendi, jossa on luovuttu sairaalakeskeisyydestä psykiatrisessa hoidossa. 1980-luvulta alkaen sairaalapaikat ovat vähentyneet ja psykiatrisessa hoidossa on siirrytty avohoitokeskeiseen järjestelmään. Pitkäaikaispotilaita hoidetaan nykyään asumisyksiköissä. Muutoksen taustalla olivat niin kutsuttu sosiaalipsykiatrinen liikehdintä ja hyvinvointivaltion laajentuminen, joiden myötä pyrittiin uudistamaan kustannustehottomaksi ja epäinhimilliseksi kritisoitua mielisairaalajärjestelmää. (Helén ym. 2011; Salo 2019.)

Uudistukset ovat kuitenkin törmänneet kapitalistiseen logiikkaan, sillä 1990-luvun laman käynnistämä markkinavetoinen linja on kohdistunut myös mielenterveyspalveluihin. Valtion vastuu palvelujärjestelmästä on heikentynyt ja kuntien ja markkinoiden rooli kasvanut. Kunnille on siirretty enemmän vastuuta sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä, vaikka niiden valtionosuuksiin on tehty leikkauksia. Lisäksi palvelujen ulkoistaminen on yleistynyt ja kuntien rooli palvelujen tilaajana vahvistunut. Kokonaisuudessaan mielenterveyspalvelut ovat pirstaloituneet monien palvelujen ja projektien verkostoksi. (Helén ym. 2011; Salo 2019.)

Mielenterveyden hoidon tilaa Suomessa on kritisoitu usealta suunnalta. Asumispalvelumarkkinoita tutkinut Markku Salo (2019) väittää mielenterveyspalvelujen kurjistuneen, mikä on näkynyt mielenterveystyön mielekkyyden katoamisena ja asiakkaiden aseman heikentymisenä, jossa palvelujen henkilökunta ja kuntoutujat alistetaan voitontavoittelun logiikalle. Lisäksi

palvelujärjestelmää on arvosteltu hoidon puutteista ja eriarvoisuudesta (Helén ym. 2011). Vastaavia ongelmia on tullut esiin myös nuorten näkemyksiä kartoittaneissa kyselyissä, joissa mielenterveyspalveluja on pidetty riittämättöminä ja hoitoon pääsyn kannalta ongelmallisina. Myös hoidon jatkuvuudessa on voinut esiintyä ongelmia. (Aalto 2021.) Palvelujärjestelmän aukkoja paikkaavat psyykenlääkkeet, joiden käyttö on yleistynyt merkittävästi (Hautamäki ym. 2011).

Yksi keskeisimmistä mielenterveystyön ongelmista on asiakkaan tarpeiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden välinen ristiriita. Kriittisemmissäkin mielenterveystyön suuntauksissa, joissa on pyritty puuttumaan moniin mielenterveystyön epäkohtiin, on osoittanut vaikeaksi haastaa yhteiskunnallisia järjestelmiä. Työntekijät ja kokemusasiantuntijat kritisoivat yhteiskunnan työkykyisyyden ja tuottavuuden vaatimuksia, sosiaaliturvajärjestelmää ja muita rakenteellisia ongelmia, mutta mielenterveystyö typistyy kuitenkin yksilökeskeiseksi voimavarojen vahvistamiseksi (Ikävalko 2021). On toisaalta vaikea nähdä, miten mielenterveystyössä näihin asioihin edes voitaisiin vaikuttaa.

Nämä seikat tarjoavat yhteiskunnallista kontekstia myös nyymien näkemyksille ja kokemuksille mielenterveydenhuollosta. Käsittelen seuraavassa lääkkeitä, osastohoitoa ja terapiaa, joille löytyy kaikille myös oma lankansa aineistosta. Tarkoituksenani ei ole esittää yksityiskohtaista raporttia nyymien asiakaskokemuksista, mitä käsillä oleva aineisto ei muutoinkaan mahdollista, vaan joitain yleisluontoisia huomioita. Korostan näkemysten ja kokemusten läpikulkevaa ambivalenssia, jossa palvelut ja lääkkeet saavat myönteisiä ja kielteisiä ulottuvuuksia.

Lääkkeet

Lääkkeiden käyttö on yleistä nyymien keskuudessa. Tästä kertoo 378 vastausta kerännyt ”lääkelanka”, jossa nyymit keskustelevat käyttämistään lääkkeistä ja niiden vaikutuksista. Kaikki nyymien käyttämät lääkkeet eivät ole psyykenlääkkeitä, mutta ne muodostavat suurimman osan maininnoista. Lääkkeitä käytetään esimerkiksi ahdistus- ja masennusoireisiin, mutta myös muihin psyykkisiin ja fyysisiin ongelmiin, esimerkiksi keskittymisen parantamiseksi. Monilla on kokemuksia useasta eri lääkkeestä ja toimivien lääkkeiden löytäminen on voinut olla monia kokeiluja vaatinut prosessi. Monen lääkkeen yhtäaikainen käyttö ei sekään ole tavatonta. Suurin osa lääkekeskustelusta koskee lääkkeiden käytön vaikutuksia ja muita käytännön seikkoja, joiden kartoitus ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin. Seuraavassa esitän vain joitain yleisluontoisia huomiota.

Lacanilaisittain ymmärrettynä psyykenlääkkeille voidaan antaa yksi keskeinen funktio: nautinnon sääntely (Swales 2012, 129). Nyymien lääkekeskustelussa korostuukin oireiden hallinta, kärsimyksen lieventäminen ja mielihyvän tavoittelu.

Lääkkeillä on kuitenkin hintansa, ja nyymit jakavat usein kokemuksiaan ja pelkojaan lääkkeiden sivu/vieroitusoireista:

> Toimi sosiaaliseen ahdistukseen, mielialan piti tasaisen tylsänä. Käytin pari vuotta, jonka aikana sain selvitettyä masentuneisuuteni syitä ja haitallisia ajatusmalleja. Ennen käyttöä tulkitsin esimerkiksi ihmisten tympeät katseet tai töykeähköt vastaukset omaksi syykseni, en pystynyt katsomaan ihmisiä silmiin jne. Lääkettä käyttäessäni tajusin, että ehkäpä näillä tyypeillä vain on huono päivä tai jotain muuta vastaavaa.
> Lopetin lääkityksen, koska tajusin tunteideni latistuneen liikaa. Vieroitusoireet käytettyäni 2 vuotta 75mg annosta kestivät noin viikon: Ensimmäisenä päivänä jätin kolmanneksen rakeista pois, kolmantena päivänä 2/3 pois, viidentenä päivänä otin enää 1/6 alkuperäisestä annoksesta, ja tällä jatkoin muutaman päivän.
> Lopetettuani lääkkeen kokonaan, oli muutaman päivän ajan aivan helvetin vittumaisia brain zapeja, jonka lisäksi kätenikin nykivät. Viikon jälkeen oireet olivat kuitenkin jo kokonaan poissa.
>
> >TL;DR Joillakin voi toimia hyvinkin, mutta pysyvien positiivisten lopputuloksien saavuttamiseksi vaatii lisäksi itsetutkiskelua/terapiaa

Yksi näistä oireista on lääkkeiden mahdollista ongelmakäyttöä aiheuttava riippuvaisuus, mikä herättää jonkin verran keskustelua langassa. Keskustelu pyörii erityisesti rauhoittavina mutta myös muihin tarkoituksiin lääkkeinä käytettyjen bentsodiatsepiinien ympärillä. Vaikka näiden lääkkeiden käyttö ei aiheutakaan kaikille erityisiä ongelmia, osa nyymeistä kuvailee kokemustaan niistä tavalla, jossa niiden käyttö on osoittautunut ongelmalliseksi tai itsekontrollia vaativaksi:

> Koin samanlaisia fiiliksiä kun aloin syömään ensimmäisiä kertoja bentsoja ahdistukseen ja tuntui kuin taivaat olisivat auenneet. Olin kuitenkin aikalailla koko elämäni kärsinyt ihan järkyttävästäkin ahdistuksesta ja selvinnyt niistä ilman mitään kemikaaleja, mutta kun sai lopulta jotain joka hetkellisesti auttoi tuntui ettei enää kestänyt sitä oloa ollenkaan.

> Perkeleen nopeasti kasvanut tole [sietokyky] kuitenkin säikäytti harventamaan käytön minimiin etten menettäisi tätä elämän ainoaa onnenlähdettä. Kannattaa muuten huomioida myös että kun käyttää bentsoja harva se päivä ahdistus välipäivinä ei vain tunnu pahemmalta, vaan voi olla oikeastikkin voimakkaampaa liiallisen bentsokäytön sivuvaikutuksena.

Lääkkeillä lievitetään kärsimystä mutta myös tavoitellaan aktiivisesti mielihyvää (joskus sekakäytön muodossa). Näin ne asettuvat osaksi depressiivisen hedonian

nautintotaloutta (ks. luku 5.4.2). Koska bentsodiatsepiinien riippuvaisuutta aiheuttava vaikutus on hyvin tiedostettu lääkärien keskuudessa ja niitä saatetaan myöntää varoen, nyymit ovat välillä turhautuneet siihen, etteivät he ole saaneet toivomaansa reseptiä. Tämä koskee myös niitä, joille näiden lääkkeiden käyttö ei ole muodostunut ongelmalliseksi.

Tässä tulee esiin yksi lääkekeskustelun sivujuonteista eli epäluottamus lääkäreitä ja muita terveysalan työntekijöitä kohtaan. Asiointikokemukset eivät ole aina olleet positiivisia. Osalla nyymeistä on kokemuksia siitä, miten reseptejä ei ole joko lainkaan myönnetty tai sitten niitä on myönnetty mielivaltaisesti, oireisiin sopimattomilla tavoilla ja puutteellisen tiedon kera. Nämä viestit antavat vaikutelman siitä, ettei ainakaan osa nyymeistä saa omaa ääntään kuuluviin ja tahtoaan kunnioitetuksi terveyspalveluissa asioinnissaan. Myös lääkäreiden ja muiden terveysalan työntekijöiden asiantuntijuus saatetaan kyseenalaistaa. Seuraavalle nyymille ongelmaksi ovat muodostuneet myös taloudelliset seikat:

> Ei ole henk.koht. kokemusta kyseisestä lääkeaineesta [Valdoxan], tosin joskus vuosia sitten psykiatri sitä minulle ehdotti. En kuitenkaan alkanut ko. lääkettä käyttämään sen korkean hinnan takia, eikä se tuolloin ollut edes kela-korvattavuuden piirissä. Ilmeisesti nykyäänkin vain suurin pakkauskoko (100 tablettia) oikeuttaa kela-korvaukseen.

> Psykiatrin mukaan tuolla lääkkeellä ei pitäisi juurikaan olla sivuvaikutuksia. Haittana tosin on, että joillekin käyttö saattaa aiheuttaa maksavaurion, mistä johtuen maksa-arvoja täytyy käytön aikana seurata säännöllisesti.

> Lääkettä ehdotti aikoinaan YTHS:n psykiatri, nyt kunnallisella puolella ollessani yksikään lääkäri ei kyseistä lääkettä ole ihmeekseni maininnut, kaikki vain tuputtavat joko jotain SSRI-paskaa, neuroleptejä tai sitten jotain mikä lihottaa. Muutenkin hoito oli YTHS:llä paljon asiallisempaa; lääkäri kertoi erilaisista lääkevaihtoehdoista rehellisesti ja avoimesti, ja potilas sai päättää mitä lääkettä haluaa kokeilla, vai haluaako mitään. Nyt taas lääkäri ilmoittaa tylysti että on valinnut minulle sen-ja-sen lääkkeen, ja minun on alettava käyttää sitä tai sairauspäivärahani jatkuvuus vaarantuu. Avoin keskustelu ja potilaan mielipiteiden huomioiminen on muisto vain - niiden tilalla on nykyisin lähinnä painostusta ja uhkailua.

Psyykenlääkkeiden käyttöön liittyy siis kaksi keskeistä ambivalenssia. Ensinnäkin lääkkeiden myönteisiin vaikutuksiin liittyy myös epätoivottuja seurauksia, ml. ongelmakäyttöä tuottava riippuvaisuus. Toiseksi ristiriitoja voi ilmetä myös asioinnissa psyykenlääkkeitä myöntävien lääkärien ja muiden terveysalan työntekijöiden kanssa, mikä heikentää hikyn luottamusta lääketieteellisiin

auktoriteetteihin. Ne asettuvat näin samaan sarjaan kaikkien muidenkin epäluotettavaa Toista edustavien hahmojen kanssa.

Osastohoito

Dehospitalisaatio on voinut muuttaa psykiatrista hoitoa avohoitopainotteiseksi, mutta tämä ei tarkoita, ettei psykiatrinen osastohoito olisi yhä yksi vaihtoehto muiden joukossa. Tämä näkyy myös aineistossani erityisesti osastohoitoa käsittelevässä langassa, jonka AP kysyy muilta nyymeiltä kokemuksia siitä. Kuten muidenkin hoitomuotojen tapauksessa, myös kokemuksia ja näkemyksiä osastohoidosta määrittää myönteisten ja kielteisten mielipiteiden ambivalenssi.

Myönteiset kokemukset osastohoidosta ovat varsin maltillisia, joskin mukaan mahtuu myös selkeämmin positiivissävytteisiä kertomuksia. Eräs nyymi uskoo osastohoidon pelastaneen hänet ja suosittelee sitä muillekin. Hän toisaalta myös huomauttaa, että osastohoidon hyödyt ovat kiinni omasta asenteesta ja käyttäytymisestä:

> Olin viitisen vuotta sitten 7 viikkoa osastolla ja voin suositella. Ainakin omalla kohdalla voin sanoa, että en luultavasti istuisi tässä, jos en olisi käynyt sieltä vähän vauhtia hakemassa. Hirveesti en huonoo sanottavaa löydä.

> Päivät oli rytmitettyjä ruokailujen ympärille eikä mihinkään toimintaan ollut pakko osallistua, jos ei siltä tuntunut, mutta toki sitä vahvasti suositeltiin ja kannustettiin. Ulos ei aluksi päässyt muuten kuin hoitajan kanssa, mutta jos käyttäydyt nätisti niin liikkumisluvat voi saada aika nopeasti, itsellä meni muistaakseni 3 päivää. Lisäks on mahdollista osallistua kaikkeen päivätoimintaan esim. liikuntaa, käsitöitä, askartelua, ryhmiä.

> Mitä olen muilta osastolla olleilta tuttaviltani kuullut, niin kokemukset tuntuvat vaihtelevan sen mukaan, miten suostuvainen itse on ollut sairaalassa ehdotettuihin hoitotoimenpiteisiin. Toki järkeä saa ja pitää käyttää eikä ihan mihin tahansa tarvitse suostua.

Tyypillisemmin viesteissä kuitenkin annetaan laimeampi kuva osastohoidon hyödyistä, joita puntaroidaan suhteessa kielteisiin aspekteihin. Osastohoitoa ei välttämättä pidetä kovin tehokkaana ja pitkäaikaisena hoitomuotona, eikä sitä saateta suositella kuin niille, joilla mielenterveysongelmat ovat muuttuneet niin vaikeiksi, että osastohoidolle on välitöntä tarvetta. Osastohoidon huomautetaan myös edellyttävän sosiaalisia taitoja ja muiden ihmisten seurassa olemista, mikä voi olla hikylle hankalaa:

> Olen juuri parhaillaan osastohoidossa vapaaehtoisella lähetteellä. Tällä hetkellä olen vastaanotto-osastolla.
>
> Aika turhalta tuntunut tähän mennessä. Ruokaa saa säännöllisesti, mutta muuten ei kyllä mitään apua. Tekemistä ei ole ja makoilenkin pääosin sängyssä. Televisio ja jotain kirjoja löytyy yhteisistä tiloista. Kännykän sai pitää, kunhan siitä ei aiheudu haittaa. Läppärit otetaan pois.
>
> Hoitajien kanssa en ole juurikaan jutellut. Pitäisi olla hyvin omatoiminen, jos tahtoo heidän kanssaan jutella. Avuksi hoitajat tarjoavat yleensä tarvittavaa lääkettä, "kokeile vähän levätä" tai "tule yleisiin tiloihin vähäksi aikaa, jos saisit ajatukset muualle." Vika kyllä itsessäkin, koska olen huono avautumaan ja puhumaan.
>
> Oman kokemuksen perusteella sanoisin, että osastosta on hyötyä, jos on niin huonossa kunnossa, ettei jaksa ruokaa laittaa. Tai jos pelkää tappavan itsensä kotona. Tietenkin, jos puhumisen tarve on kova, voi hoitajistakin olla hyötyä.

Mielisairaaloihin, erityisesti niiden historiallisissa muodoissa, on suhtauduttu usein kielteisesti kriittisten ajattelijoiden ja uudistajien keskuudessa. Niitä on pidetty poikkeavien ja köyhien epäinhimillisinä pakkolaitoksina. Yksi dehospitalisaation taustalla vaikuttaneista voimista Suomessa olikin sosiaalipsykiatriaksi kutsuttu suuntaus, jossa mielisairaalajärjestelmää kritisoitiin ja pyrittiin uudistamaan. Tavoitteena oli saada mielenterveyspotilaat integroitua takaisin osaksi yhteiskuntaa hoidon ja kuntoutuksen muotoja kehittämällä. (Helén ym. 2011.)

Vanha mielenterveysongelmaisten säilönnän ja kontrollin perinne elää osittain myös nykyisissä hoitomuodoissa. Asumisyksiköistä kirjoittava Salo (2019) kuvaa niiden laitostumista, jossa mielenterveystyöstä katoaa sisältö ja asukkaiden elämä typistyy puuduttavaksi toistoksi. Ihmisarvoinen elämä kaventuu, sillä ”biologisen ja alkeellisen sosiaalisen elämän uusintaminen korvaavat itsensä toteuttamisen sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen arvostuksen tarpeet” (emt., 64). Samalla asukkaat tulevat eristetyiksi muista elämänpiireistä ja yhteisöllisistä suhteista. Myös nyymien kielteiset kokemukset ja näkemykset osastohoidosta kielivät samankaltaisista laitosolosuhteista. Eräällä nyymillä on pitkä lista epäkohdista:

> Riippuu tilanteesta. Oma kokemus:
> >Vitun tiukat aikataulut
> >Minuutillakin jos myöhästyi kaikenmaailman piirileikkipaskoista niin oikeuksia pois
> >No ei helvetissä tietokonetta missään

>Kännykätkin takavarikkoon ja jos myöhästelet minuutillakin kaikesta turhasta paskasta niin
>>Et saa kännykkää edes kännyköiden "sallittuna" aikana takaisin
>Hoitajat tekee semmoisia psykologisia "testejä" missä ne kattoo kuinka reagoit
>>Eli yhteisissä virkistystiloissa vittuilevat tai haastelevat/testaavat
>>>kaikki kirjotetaan ylös
>Sairaalaruoka niin tyhjää tavaraa että laihduin vaikka söin ekstraa voi apua miten joku onnistuu olee läski siellä
>Kävelyllä sai käydä jos oli kiltisti
>Pakollisia yhdessä ajanvietto semmosta ohjelmaa
>Pakollisia liikuntatuokiota jotain kerran viikossa
>Älä vittu riehu tai leposide jumalauta sinne et halua
>Jumalauta eivät puutu kun toiset potilaat kiusaa tai ahdistelee toisia
>Valvovat syömisiä ja vessassakäymisiä supertarkasti
>>Huomasin että yksi psykologi vaikutti itse anorektikolta kun oli niin saatanan laiha hissukka ja pukeutui isoihin paitoihin
>Jos harrastat piirtämistä älä tuo terotinta pöllivät tietenkin
>>Älä tuo mitään mikä "mahdollistaa itsemurhan" koska takavarikko pysyvä
>>>Älä tuo mitään paitsi kivoja yöpaitoja tai pehmoleluja korutkin viedään usein
>Varaa mukaan vaatteita jotka peittää kaikki näkyvä iho naamaa ja käsiä lukuunottamatta eikä kans mielellään lue mitään niissä sitten
>Yhteiset leffaillat on ihan jees
>>Katso kuinka kaikki keikkuu psykooseissa jos on "vahingossa" valittu joku salaliittoteoria-/psykologinen leffa.
<Oli vähän hassua ja palasin takaisin ulos hypomaanisena ja parin kuukauden päästä luulin olevani antikristus
<Olin vitun ärsyttävä potilas tahalleen kun käytännössä olin kiltisti eikä voinut rangaista mutta leikin helvetin huomionkipeää ja tietämätöntä kallua
<On tästä vähän aikaakin

Ei sitä tiiä ennenku kokeilee.

Näissä viesteissä tulee esiin osastohoitoon liittyvä holhous, missä elämää ohjaavat rajoitteet, pakkoaktiviteetit ja valvonta. Osaston työntekijät eivät ole yksilön tukipilareita vaan toimittavat sosiaalisen kontrollin funktiota. Subjekti infantilisoituu ja hänen yksityisyytensä ja autonomiansa kaventuvat. Tämä muistuttaa kuntouttavaan työtoimintaan kohdistuvaa kritiikkiä (ks. luku 5.2.4). Laitosmaiseen elämään liittyy myös virikkeettömyys ja tylsyys, sillä esimerkiksi puhelimen ja tietokoneen käyttöä voidaan rajoittaa. Myös osaston muut potilaat voivat tuottaa ongelmia.

Tiivistäen psykiatrinen osastohoito näyttäytyy nyymeille hoitomuotona, jonka hyödyt ovat usein varsin maltillisia ja koskevat lähinnä akuutin hoidon tarvetta. Lisäksi myönteisiä puolia varjostaa laitosmaisuus. Vaikka osastohoito voikin toimia

hikylle viimekätisenä turvaverkkona, ei siitä tyypillisesti ole erityisen voimaannuttavaksi toimenpiteeksi. Pahimmillaan se uusintaa hikyn rakenteellista voimattomuutta ja syventää epäluottamusta yhteiskunnallisiin auktoriteetteihin.

Terapia

Myös terapia monine eri muotoineen herättää laudalla keskustelua. Siinä missä joillain nyymeillä on ollut vaikeuksia päästä terapeutin puheille, toisilla on pitkä kokemus erilaisista terapioista. Osa myös suunnittelee terapiaan hakeutumista ja pohtii terapian hyötyjä tai ongelmia. Terapiaan suhtaudutaan ambivalentisti samoin kuin lääkkeisiin ja osastohoitoonkin. Parhaimmillaan terapiasta kerrotaan olleen apua ja sitä suositellaan muillekin:

> itse olen myös kokeillut kaikenlaisia masennuslääkkeitä ja paria antipsykoottistakin, kun kaksisuuntaista epäiltiin
> ainoa joka auttoi hetkellisesti oli voxra, mutta sitäkin otettua teki mieli hypätä junan alle tai ajaa kalliota päin
> lääkitys siis lopetettiin, enkä ole vuoteen syönyt mitään.
> olen sen sijaan käynyt terapiassa keskimäärin kerran viikossa, ja siitä on ollut paljon apua. vaikka oma terapeutti onkin ratkaisukeskeinen eikä tässä nyt ole ratkaisua lähimaillakaan, niin hoitotyyli on minulle sopiva
> hän sentään näkee minut ihmisenä eikä diagnoosien summana, ja auttaa ongelmien ja ahdistavien tilanteiden käsittelyssä eikä oireiden parantamisessa.
> olen kuitenkin tässä ohella muuttunut huomattavasti vakaammaksi ihmiseksi, vaikka kriteerit kyllä täyttyykin vielä vaikealle masennukselle, sekamuotoiselle persoonallisuushäiriölle (epävakaa, riippuvainen, välttelevä, passiivis-aggressiivinen, vaativa), sosiaalisten tilanteiden pelolle ja yleistyneelle ahdistuneisuushäiriölle
> paperilla tietty kuulostaa kauhean pahalta ja hirveältä liudalta diagnooseja, mutta voin paremmin kuin koskaan masennukseen sairastumisen jälkeen

Kuten tästäkin viestistä käy ilmi, positiiviset kokemukset terapiasta eivät yleensä sisällä kovin mullistavaa elämänmuutosta. Kyse on pikemminkin kärsimyksen ja oireilun lieventymisestä sekä itsetuntemuksen ja -hallinnan lisääntymisestä. Terapiasta muodostuu näin selviytymisen ja elämänhallinnan työkalu. Lisäksi positiivisimmissakin näkemyksissä terapiasta saatetaan tiedostaa, ettei terapia välttämättä sovi kaikille ja sen hyödyt voivat olla rajallisia ja riippuvaisia potilaan omasta asennoitumisesta ja motivaatiosta. Jälkimmäinen seikka herättää laudalla myös vähän kiistelyä potilaan ja terapeutin välisestä vastuunjaosta (ks. luku 5.4.4).

Yllä lainatussa viestissä nyymi kertoo terapeuttinsa huomioivan hänet ”ihmisenä” eikä ainoastaan ”diagnoosien summana”. Toisia taas epäilyttää terapeutin kyky ymmärtää hikyn ongelmia. Eräälle nyymille kyse ei ole vain terapeutin kyvyttömyydestä samaistua hikkyyn vaan myös välinpitämättömyydestä. Terapiassa käyminen on itsensä huijaamista, sillä terapeutti tai kukaan mukaan ei tule koskaan aidosti välittämään hikystä:

> On paljon järkevämpää kärsiä yksin, kuin olettaa normojen tai niin sanottujen ammattilaisten välittävän sinusta tai ongelmistasi pätkän vertaa. Fakta on se, ettei yksikään höpölogi ikinä tule ymmärtämään meidän hikkyjen todellisuutta tai sitä maailmaa missä elämmme. Niin kauan kun et ole tervetullut yhteiskuntaan, omaan yhteisöösi, mikään ongelmasi ei tule ratkeamaan jonkin konitohtorin kanssa rupattelemisella.

Kaikki terapiassa käyneet nyymit eivät olekaan kokeneet hyötyneensä siitä. Yllä olevasta viestistä käy myös ilmi, miksi osa nyymeistä epäilee terapian hyötyjä: hikyn ongelmat eivät välttämättä ole hänen päänsä sisällä vaan hänen yhteiskunnallisessa osattomuudessaan. Terapia ei välttämättä johda opiskelu- tai työpaikan löytymiseen tai tuo hikylle ystäviä tai kumppania. Tämä kritiikki on pitkälti samanlainen kuin yhteiskuntatieteilijöiden esittämä kritiikki terapiakulttuuria kohtaan, jossa sen on nähty muuntavan yhteiskunnalliset epäkohdat psyykkisiksi ongelmiksi (ks. luku 5.4.4).

Myös terapeutille avautuminen on voinut osoittautua hankalaksi. Avautumisen tiellä voivat olla esimerkiksi häpeän kokemukset, mutta terapeutti voi näyttäytyä myös uhkana, jolloin omat sanat täytyy valita tarkkaan. Tämä koskee erityisesti avautumista omista väkivaltaisista fantasioista tai muista epäsoveliaista ajatuksista. Erään antiliberaalin nyymin tapauksessa ongelmaksi ovat muodostuneet terapeutin sukupuoli ja poliittinen ideologia:

> Vajaa kolme vuotta sitten tapahtui sellaista, joka sai minut aloittamaan terapian. No, ajattelin että pakko saada joku - ihan sama kuka - terapeutti, jolle voi valittaa elämäänsä. Otin sitten huoraterapeutin. Huono valinta. Ei niillä ole minkäänlaisia edellytyksiä toimia psykoteraputtina, kuten ei yksikään antiikin filosofikaan ollut ämmänretale. Sitten vuoden jälkeen vaihdoin miesterapeuttiin, ei tuloksia mutta ei ainakaan huonompi. Tämä mies vain oli vähän, sanotaanko, arvoiltaan liberaali ja siksi lopetin sen kesken. Nyt olen ajatellut että voisi ehkä jatkaa, kun Kelan terapiaa on vielä jäljellä joku 2 vuotta, mutta etsin pätevämmän terapeutin. Kysymys vain kuuluu, että kannattaako. On ikääkin jo 35 vuotta, joten paras aika elää on joka tapauksessa takana.

Terapiasta on siis ollut osalle nyymeistä hyötyä, joskin hyödyt kiteytyvät lähinnä mielenterveysongelmien lieventämiseen, elämänhallinnan kohentumiseen ja selviytymiseen. Myönteisten kokemusten kääntöpuolena terapia ei ole aina osoittautunut hyödylliseksi ja sen mielekkyyttä epäillään, sillä hikky ei välttämättä koe ongelman olevan hänessä itsessään. Lisäksi nyymeille tyypillinen epäluottamus auktoriteetteja kohtaan ulottuu myös terapeutteihin, joiden asiantuntijuus ja motiivit saatetaan kyseenalaistaa. Hikky kohtaa tällöin terapeutissa saman epäluotettavan Toisen kuin muuallakin yhteiskunnassa.

Kokonaisuudessaan hikky suhtautuu mielenterveyspalveluihin ja psyykenlääkkeisiin ambivalentisti. Niillä on voinut olla myönteisiä vaikutuksia kärsimyksen ja oireilun lieventämisen, itsetuntemuksen vahvistumisen ja selviytymistä edesauttavan elämänhallinnan kohentumisen kautta. Toisaalta niitä voidaan pitää myös hyödyttöminä tai vahingollisina. Mielenterveyspalvelujen ja terveysalan auktoriteetit eivät myöskään näyttäydy aina luotettavina. Symbolisen sopimuksen purkautumisen logiikka ulottuu näin myös mielenterveydenhoidon piiriin.

5.5 Yhteenveto

Analyysini on nyt saapunut vaiheeseen, missä on aika vetää yhteen sen tulokset. Tämän kannalta olennaista ei ole pelkästään tiivistää edeltäneiden analyysilukujen tuloksia vaan rakentaa sellainen narratiivi, joka toistuu luvusta toiseen. Vain tällä tavoin analyysin aihepiirit voivat muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. Oli kyse sitten vertaissuhteista, työmarkkinoista ja sosiaaliturvasta, pariutumismarkkinoista ja sukupuolirooleista, tai psyykkisestä oireilusta ja mielenterveyspuheesta, saman narratiivin tulee toistaa itseään kontekstista toiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kyseisen narratiivin tulisi edustaa kaikkia tutkimiani nuoria. Päinvastoin he myös haastavat sen useilta puolilta. Se on dominoiva vain siinä mielessä, että kaikki tulee käsitettäväksi sitä kautta.

Tällainen koko analyysin läpi kulkeva narratiivi on perustunut *voimattomuuden* ja *symbolisen sopimuksen purkautumisen* yhteenkietoutumiselle, jonka seurauksena sosiaalinen todellisuus alkaa näyttäytyä hikylle kenttänä, jolla ihmiset ja yhteiskunnalliset eturyhmät kilpailevat keskenään ja pyrkivät hyötymään toistensa kustannuksella. Tällöin hän alkaa suhtautua muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan epäluottavaisesti ja irtisanoutuu meritokraattisesta yksilönvastuusta ja muista normeista. Koska yhteiskunta on symbolisen sopimuksen purkautumisen myötä menettänyt oikeutuksensa, sen normien kunnioittaminen tarkoittaisi vain alistumista muiden ihmisten ja yhteiskuntajärjestelmän hyväksikäytettäväksi. Puolustaakseen itseään hikky kieltäytyy osallisuudesta ja vetäytyy sosiaalisesta elämästä, mutta saattaa myös peilata kokemansa hyväksikäytön takaisin muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan.

Voimattomuuden ja vetäytymisen tuloksena hikky omaksuu position, jota määrittää *fatalistinen kärsimys*. Toiveikas tulevaisuusorientaatio ja autonominen toimijuus katoavat ja tilalle tulevat passiivisuus ja uhrius. Kyseessä on oireellinen muodostuma, jolla voimattomuus itsessään muunnetaan kärsimyksellisen nautinnon lähteeksi mutta jolla myös kapinoidaan muita ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaan. Uhriutuminen perustuu *tunnustuksen vaatimukselle*, missä haetaan hyväksyntää omalle kärsimykselle ja poikkeavuudelle, mutta ennen kaikkea sillä *kieltäydytään alistumasta* muille ihmisille ja yhteiskunnalle.

Tunnustusta ei kuitenkaan ole tarjolla ja yhteiskunnallisten auktoriteettien huomio vaikuttaa kiinnittyvän muihin kuin hikkyyn itseensä. Muut ihmiset ja yhteiskunnalliset eturyhmät näyttävät pääsevän osalliseksi etuoikeuksista ja hyväksynnästä. Heidän uhriutensa tunnustetaan, mutta hikystä ei välitä kukaan. Tilanteen kääntämiseksi poliittiselle kentälle tarvittaisiin hikkyä edustava taho tai liike, mutta tällaista ei tunnu täysin löytyvän vasemmistosta tai oikeistosta, vaikka vetoa koetaan molempiin suuntiin. Epäluottamus yhteiskunnallisiin auktoriteetteihin

kääntyy myös populismiksi tai poliittiseksi apatiaksi. Ja kun yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ei voi vaikuttaa, ainoana mahdollisuutena on paeta.

Epäluottamus on siis eristävää ja atomisoivaa sosiaalisesti ja poliittisesti. Se tekee muista ihmisistä kilpailijoita ja vihollisia, joihin suhtaudutaan pelokkaasti ja aggressiivisesti. Heihin voidaan suhtautua myös samankaltaisella omaa hyötyä tavoittelevalla asenteella kuin heidän nähdään suhtautuvan itseen. Sama koskee yhteiskunnallisia eturyhmiä, joiden nähdään olevan pikemminkin kilpailijoita kuin liittolaisia. Vastarinnasta voidaan haaveilla, mutta liittolaisten ja itseä edustavien tahojen ja liikkeiden puutteessa tämä pysyy fantasioiden tasolla. Symbolisen sopimuksen purkautuminen saa hikyn irtisanoutumaan yhteiskunnasta, mutta se tekee myös solidaarisuuden ja vastarinnan vaikeaksi, mitä vahvistaa pessimistinen näkemys yhteiskunnan rappioitumisesta. Yhteiskunta on kulkemassa kohti romahduspistettä ja tehtäväksi jää suojata oma selusta. Vastarinta saattaa kuitenkin purkautua ilkivaltana ja väkivaltana, joilla myös *kostetaan* muille ihmisille ja yhteiskunnalle.

Voimattomuus ei ole analyysissäni pelkkä mieliala vaan sosiaalisesti ja rakenteellisesti tuotettu olotila. Olen paikantanut sen erityisesti kolmeen eri kontekstiin, joissa sosiaaliset voimat tuottavat voimattomuutta eristämällä ja atomisoimalla, rajoittamalla mahdollisuuksia, ja kontrolloimalla ja alistamalla. Nämä kontekstit ovat *perhe- ja vertaissuhteet*, *työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmä*, ja *pariutumismarkkinat ja sukupuoliroolit*. Vaikka nämä kontekstit ovat analyysin keskiössä, voimattomuuteen voivat kontribuoida muutkin tahot, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut. *Kaikki nämä tuottavat olotilan, missä hikky kokee olevansa ulkoisten voimien armoilla vailla toimintamahdollisuuksia, mikä saa symbolisen sopimuksen purkautumaan.*

Psykoanalyyttisesti symbolisen sopimuksen purkautumista vastaa *nauttivan Toisen* ympärille rakentuva fantasmaattinen logiikka. Voimattomuus tuottaa psyykkisen tilan, missä hikky on kyvytön *irtautumaan* Toisesta. Tämän seurauksena hikkyä alkaa dominoida *kastraatioahdistuksen* logiikka, missä hänellä ei ole pääsyä *Ykseyden fantasmaattiseen nautintoon* ja uhkana on *alistuminen Toisen nautinnolle*. Kastraatioahdistuksella on *repressiivinen* luonne, mutta tukahdutettu halu tekee paluun *oireena*, jolla on *kärsimyksellinen* ja *kapinallinen* luonne. Ensimmäisessä aspektissaan oire tuottaa *lisänautintoa* kärsimyksen muodossa, toisessa se edustaa keinoa irtautua Toisesta. Oire on hikyn keino selviytyä voimattomuudesta, joka uhkaa hänen autonomiaansa.

Yksi lacanilaisen psykoanalyysin tavoitteista on saada subjekti hyväksymään kastraatio. Tämä tarkoittaa *omien puutteiden hyväksymistä*, mutta ennen kaikkea sen sisäistämistä, että *nauttivaa Toista ei ole olemassa*. Toisessa on aukko, mutta tämä aukko ei ole täytettävissä. Subjekti ei voi fuusioitua Yhdeksi Toisen kanssa, mutta Toinen ei voi myöskään tehdä subjektista nautintonsa objektia. Kastraatiossa ei ole mitään pelättävää, sillä nauttivaa Toista ei ole. *Tutkimukseni kontribuutio*

lacanilaiseen teoriaan on se, että sosiaalisesti ja rakenteellisesti tuotettu voimattomuus tekee tämän kaiken vaikeaksi. Halu ei tule artikuloiduksi ja oireesta ei tule *sinthomea*, vaan se pysyy patologisena muodostelmana. *Kastraation hyväksyminen tulee mahdolliseksi vain haastamalla voimattomuutta tuottavat yhteiskunnalliset olosuhteet.*

Tiivistän seuraavassa analyysini tulokset seuraamalla tämän narratiivin punomaa punaista lankaa. Olen jakanut luvun neljään osaan, joissa tiivistän edeltäneiden analyysilukujen tulokset vastaamalla samalla tutkimuskysymyksiini (ks. luku 3.3). En ole pyrkinyt puhdistamaan esitystäni teoreettisesta kielestä vaan kuljetan sitä mukanani. Huomioitakoon myös, että esitän tässä vaiheessa vain tulosten yhteenvedon. Pohdin tulosten poliittista merkitystä vasta seuraavassa luvussa.

1) Millaisen identiteetin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret rakentavat itselleen ja millainen suhde heillä on vertaisryhmäänsä?

Hikikomeron käyttäjien ryhmäidentiteetti perustuu kahtiajaolle, jossa yhdellä puolella ovat *hikyt* ja toisella *normot* eli normaalit ihmiset. Rajanvedon perusteita on monia, mutta ne kiteytyvät viiden luokittelun ympärille. Hikky on a) *eristäytynyt ja ulkopuolinen* (erilainen, syrjitty ja kiusattu, introvertti) ja *sosiaalisesti kyvytön ja ahdistunut*, b) *seksuaalisesti kokematon ja epähaluttu mies*, c) *työn ja opiskelun ulkopuolella*, d) *elämänhallinnaltaan ja elämän sisällöltään puutteellinen* ja e) *mielenterveysongelmainen* tai *sosiaalisesti ja kognitiivisesti poikkeava*. Normot muodostavat pitkälti hikyn vastakohdan. Heillä on sosiaalista ja seksuaalista elämää, he ovat koulutuksessa tai töissä ja heillä on hyvä elämänhallinta eikä (vakavia) psyykkisiä ongelmia. Sukupuoleltaan he voivat olla miehiä tai naisia.

Hikky-identiteetin taustalla vaikuttavat nyymien taustat lapsuudenperheessään ja vertaissuhteissaan, joita kuvaillaan usein ongelmallisiksi. Sikäli kuin perhesuhteita kuvaillaan ongelmallisiksi, niitä ovat leimanneet joko *vaikeat ja kuormittavat vanhemmat* tai *etäiset ja tunnekylmät suhteet*. Joidenkin kuvauksissa näkyvät *ylisukupolvinen huono-osaisuus ja vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat*. Viesteissä esiintyvät myös huostaanotot. Vertaissuhteisiin on voinut liittyä pahimmillaan *kiusaamisen ja syrjinnän kokemuksia*, mutta niitä kuvaillaan myös *etäisinä ja hauraina*. Jotkut ovat olleet kaverittomia aina, mutta toisilla kaverisuhteet ovat kariutuneet pois vasta myöhemmin nuoruudessa. Perhe- ja vertaissuhdetaustat ovat olennaisia, sillä ne tuottavat voimattomuutta eristämällä ja atomisoimalla hikyn ja kontribuoimalla siihen, millaisena Toisen hahmo näyttäytyy hänelle.

Hikky-identiteetti on kiistanalainen, minkä mahdollistaa sen symbolinen luonne. Koska mikään merkitsijä ei voi merkitä itseään, ”hikky” palautuu *mestarimerkitsijäksi*, jolla ei voi olla ”aitoa” merkityksellistä sisältöä. Se, miten

nyymit suhtautuvat tähän aukkoon, jakaa heidät kahteen leiriin. Yhtäällä ovat ne, jotka kieltävät hikkyyteen liittyvät merkityksellisen tyhjiön. Mikäli hikkyyttä ei voi rajata, kuka tahansa voisi sanoa olevansa hikky eikä koko sanassa olisi mitään mieltä. Yritykset horjuuttaa hikkyyden merkitystä näyttäytyvät näille nyymeille normojen pyrkimyksenä vallata heidän identiteettinsä ja yhteisönsä. He siis ulkoistavat hikky-identiteetin merkityksellisen tyhjiön ulkoapäin tulevaksi uhaksi, josta hikky-identiteetti tulee riippuvaiseksi. Toiset nyymit haluavat pitää laudan avoimena monille ihmisille ja kritisoivat jyrkkää erottelua hikkyjen ja normojen välillä. He myös kritisoivat ja pilkkaavat muita elitismistä ja muista luonteenvioista.

Normot muodostavat hikyn vertaisryhmän, johon hän suhtautuu *kyynisesti ja kilpailullisesti*. Yhtäältä hikyn suhdetta normoihin määrittää *alemmuus ja kateus*. Normoja erottaa hikystä heidän *pääsynsä onnellisuuteen*, fantasmaattiseen Ykseyteen, mihin hikyllä ei ole pääsyä. Tähän perustuu myös hikyn *fatalistinen kärsimys* eli näkemys siitä, että hän ei tule koskaan pääsemään osalliseksi normoelämän edustamasta onnellisuudesta. Kärsimyksestä ei kuitenkaan haluta luopua ja sitä kultivoidaan ja vartioidaan mustasukkaisesti, jotta normot eivät pääsisi siitä osallisiksi. Hikyiksi identifioituvat normot uhkaavat viedä hikyltä sen, mikä tekee hänestä erityisen, eli hänen ainutlaatuisen kärsimyksensä.

Fatalistinen kärsimys on *lisänautintoa*, missä *voimattomuus muunnetaan tyydytykseksi*. Kun vietti ei voi kanavoitua muualle, tyydytystä haetaan kärsimyksestä itsestään. Tällä on *oireellinen* luonne, sillä fatalistinen kärsimys näyttäytyy hikylle vieraana ja ulkoa päin pakotettuna. Fatalistisella kärsimyksellä, kuten oireella yleensä, on kuitenkin myös *kapinallinen* luonne. Hikky vastustaa sillä normojen edustamaa *meritokraattisen yksilönvastuun eetosta*, joka ilmenee myös terapeuttisessa muodossa. Yksilönvastuu edustaa nautinnon kieltävää *Lakia*, jonka näkökulmasta hikky on *uhriutuja*, joka ei ole suostunut luopumaan nautinnostaan vaan vaatii sitä muilta. Tosi asiassa yksilönvastuulla ei nimestään huolimatta ole mitään tekemistä vastuun kanssa, vaan sen funktiona on saada hikky *sopeutumaan* yhteiskunnan vaatimuksiin eikä päinvastoin.

Fatalistinen kärsimys on *transgressiivista*, sillä vetoamalla omiin toimintarajoitteisiinsa ja mahdollisuuksiensa puutteeseen hikky kieltäytyy alistumasta meritokraattiselle yksilönvastuulle pyrkimällä tekemään itsestään hyväksyttävän poikkeuksen siihen. Tämä palauttaa hikyn moraalisen arvon ja ansaitsevuuden, mutta ennen kaikkea hän kieltäytyy tällä tavoin osallistumasta yhteiskuntaan sen ehdoilla, mikä vastaan psykoanalyyttisesti sitä, että hän kieltäytyy alistumasta Toisen nautittavaksi. Itsen tekeminen poikkeukselliseksi olosuhteiden uhriksi tukahduttaa kuitenkin halun pyrkimällä tarjoamaan Toiselle sellaisen *aukottoman* selityksen, mitä ei voisi epäillä. Tämä on kuitenkin mahdotonta eikä vakuuta hikyn kriitikkoja.

Fatalistinen kärsimys kertoo symbolisen sopimuksen purkautumisesta, mikä ilmenee sosiaalisena maailmankuvana, missä ihmiset pyrkivät vain hyötymään

toistensa kustannuksella ja muihin aletaan suhtautua kilpailullisesti ja kyynisesti. Hikky vaikuttaa lähtökohtaisesti hävinneen normoille kilpailussa heidän kanssaan. *Hän tulkitsee ei-normoutensa vähemmän-kuin-normoudeksi ja kokee alemmuutta.* Toisaalta hän myös pyrkii kääntämään asiat päinvastoin ja *tekemään normoudesta vähemmän-kuin-hikkyyttä*. Tällöin normot alkavat näyttäytymään sosiaalisesti konformistisina ja tyhminä lampaina ja hikky taas *kapinallisena ja älykkäänä poikkeusyksilönä*. Lisäksi hikkyyteen voi liittyä antimaterialistinen maailmankuva. Tämä herättää toisaalta myös paljon kritiikkiä ja pilkkaa muissa nyymeissä, myös muiden hikyksi identifioituvien keskuudessa.

Muut ihmiset muodostavat hikylle kollektiivisesti myös nauttivan Toisen hahmon. Toista vastaan suhtaudutaan *sekä puolustavasti että hyökkäävästi*. Jälkimmäisessä suhtautumistavassa hikky peilaa välineellisen hyötyajattelun takaisin muihin ihmisiin: hän suhtautuu muihin ihmisiin samankaltaisella oman hyödyn tavoittelulla kuin hän uskoo muiden suhtautuvan häneen. Lisäksi heille saatetaan haluta *kostaa*. Tämä purkautuu *ilkivaltana ja väkivaltana*, jotka jäävät kuitenkin suurimmaksi osaksi kostofantasioiden tasolle.

Takkusen ja Uusitalo-Malmivaaran (2017) hyödyllistä kolmijakoa soveltaen fatalistiselle kärsimykselle tai *komeron vankiudelle* on kaksi vaihtoehtoa, *kuntoutuminen* ja *erakoituminen*. Kuntoutujat tavoittelevat yhteiskunnallista osallisuutta toiveikkaasti ja yksilönvastuullisesti ja pyrkivät ”normoutumaan”. Erakot taas ovat luopuneet yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja etsivät tyydytystä omilla ehdoillaan sosiaalisesti vetäytyneestä asemasta käsin. Toisin kuin fatalistisesti kärsivät komeron vangit ja kuntoutujat, he ovat irtautuneet symbolisesta järjestyksestä ja sen tarjoamista fantasmaattisista objekteista. He eivät ole kiinni normoudessa, minkä takia he ovat voineet myös luopua fatalistisesta kärsimyksestä. Tällöin on mahdollista tehdä oireesta *sinthome*. Tähän perustuu myös erakoitumisen *emansipatorinen*, joskaan ei poliittisesti täysin ongelmaton, potentiaali.

2) Millä tavoin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret suhtautuvat opintoihin, työelämään ja sosiaaliturvajärjestelmään ja millaisia konflikteja näihin sisältyy?

Monet Hikikomeron käyttäjistä ovat *työn ja opiskelun marginaalissa*, minkä seurauksena he ovat riippuvaisia sosiaalietuuksista. Sosiaaliturvariippuvuus asettaa hikyn vapaamatkustuksen kieltävän *työttömyysstigman* kohteeksi. Tätä pönkittävät hikky-yhteisön ulkopuoliset käyttäjät, jotka osallistuvat langoilla käytyihin keskusteluihin moralisoiden hikkyjä. Työttömyysstigma toimittaa Lain funktiota: se kieltää nautinnon ja tukahduttaa halun. Tämän valossa sosiaaliturvariippuvaisesta hikystä muodostuu muiden kustannuksella loisiva ”rotta”, jolla ei ole minkäänlaista vaatimusoikeutta. Häneen suhtaudutaan *sadistisella* halulla tuhota hänen kuviteltu nautintonsa etuuksien leikkaamisen ja orjuuttamisen keinoin.

Työttömyysstigma pakottaa hikyn *oikeuttamaan ja rationalisoimaan hänen puoltamansa vastikkeettomat sosiaalietuudet*. Hänen tulee jälleen tarjota Toiselle *aukoton* selitys, jolla hän selittää pois transgressiivisen nautinnon. Hänellä on tähän viisi taktiikkaa. Hän voi vedota siihen, että a) etuuksien leikkaukset ja vastikkeellisuus tuottaisivat veronmaksajille kokonaisuudessaan enemmän haittoja kuin hyötyjä, b) hänen työllistymisensä tai opiskelunsa on mahdotonta, c) sosiaaliturvariippuvuus ja työttömyys eivät tuota mielihyvää, d) sosiaaliturva on moraalinen ja laillinen oikeus ja e) etuudet luovat talouteen kysyntää ja ”palaavat kiertoon”. Aukottomia selityksiä ei kuitenkaan ole olemassa ja nautinto palautuu hänelle *syyllisyyden lisänautintona*.

Kuten yksilönvastuun vastustamisenkin tapauksessa, myös työttömyysstigman kohdalla rationalisoinnit ja oikeutukset toimivat *naamioituna protestina* nauttivaa Toista vastaan (riippumatta siitä, pitävätkö ne paikkansa vai eivät). Niiden taustalla piilee hikyn *tukahdutettu halu*, hänen *tahtonsa päättää itse omasta työllistymisestään ja sen ehdoista*. Hän ei halua olla yhteiskunnallisten vaatimusten kannalta ihanteellinen työtön, joka tekee kaikkensa päästääkseen myymään itsensä työnantajalle hinnalla millä hyvänsä. Hikky kokee kuitenkin halunsa kiellettynä nautintona, minkä hän yrittää selittää pois. Syyllisyys ei kuitenkaan kumpua Lain transgressiosta vaan halun pettämisestä. *Mitä enemmän hikky yrittää rationalisoida ja oikeuttaa tilannettaan ja toiveitaan sitä syyllisempi hänestä tulee.*

Työmarkkinat näyttäytyvät hikylle *niukkuuden ja kilpailun* areenana. Hän näkee työllistymisensä olevan vaikeaa tai mahdotonta, sillä (kelvollisia) työpaikkoja ei ole tarpeeksi, häneltä puuttuu sopiva koulutus tai osaaminen, hänen ansioluettelonsa ei vastaa korkeisiin vaatimuksiin ja hänellä ei ole tarvittavia sosiaalisia verkostoja tai ”hyvän tyypin” persoonallisuutta. Hikky kokee olevansa kilpailtu ulos työmarkkinoilta, joilla hyviin työpaikkoihin pääsy on vaikeutunut. Tämän taustalla nähdään myös suuria taloussuhdanteiden ja globalisaation kaltaisia makroilmiöitä.

Työmarkkinoita tarkastellaan myös *distributiivisten ja tuotannollisten konfliktien* valossa. Vihollisina voivat näyttäytyä nepotistiset ja ”suojatyöpaikoissa” olevat työntekijät, jotka ovat monopolisoineet hyvät työpaikat itselleen, mutta suuremman vihollisen muodostavat työnantajat. Heidän nähdään hyötyvän kiristyneestä työpaikkakilpailusta, sillä he voivat kilpailuttaa työntekijät keskenään ja pitää työehdot huonoina ja vaatimukset korkeina. Tässä heitä palvelevat sosiaaliturvan kiristykset ja ulkomaisen työvoiman hyödyntäminen.

Kaikki tämä aiheuttaa *työstä vieraantumista*, jossa työstä muodostuu vastenmielinen pakko, josta hyötyvät muut kuin hikky itse. Kritiikkiä saa osakseen myös ihmisarvon kytkeytyminen työntekoon, työpaikkakiusaaminen ja työelämän raadollinen ilmapiiri. Lisäksi työstä voi vieraannuttaa pessimismi parisuhteen löytämisen suhteen. Työmotivaation katoaminen voi siis liittyä muuhunkin kuin työhön itseensä. Kun työ ei palvele omia päämääriä tai sitä ei voi tehdä omilla

ehdoilla, se alkaa näyttäytyä vain Toisen nautinnon eteen tehtynä uhrauksena. Työ on vieraantuneelle hikylle kaikkea muuta kuin *sinthome*.

Moni nyymi on myös *koulupudokas ja kokenut vaikeuksia opiskelussa*. Koulutusjärjestelmään itseensä kohdistetaan kuitenkin vain vähän rakenteellista kritiikkiä. Nyymit selittävät opiskeluvaikeuksiaan ja koulupudokkuuttaan pikemminkin *psyykkisillä ongelmillaan ja koulun ahdistavalla ja vihamielisellä sosiaalisella ilmapiirillä* (ml. syrjintä ja kiusaaminen). Tätä diskurssia käänteisesti tulkiten on kuitenkin mahdollistaa väittää, että koulutusjärjestelmä pyrkii asettamaan opiskelijan itseohjautuvan, kognitiivisesti kyvykkään ja sosiaalisesti itsevarman yksilön muottiin, johon hikky ei ole sopinut varsinkaan ahdistavassa ja vihamielisessä ilmapiirissä. Opiskeluun voi liittyä myös toimeentulo-ongelmia ja epäilyksiä omasta alavalinnasta.

Myös sosiaaliturvajärjestelmään suhtaudutaan kielteisesti, mikä ilmenee erityisesti *kuntouttavaan työtoimintaan ja muihin aktivointitoimenpiteisiin kohdistuvana kritiikkinä ja vihana*. Vaikka osalla on myös myönteisiä kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta, sitä pidetään yleisesti sortavana ja riistävänä *orjatyönä* tai nöyryyttävänä ja infantilisoivana ”aikuisten päiväkotina”, joka ei hyödytä työttömiä vaan kuntia, sosiaalialan työntekijöitä ja muita tahoja. Kuntouttava työtoiminta ei näyttäydy ponnahduslautana kohti koulutusta tai työmarkkinoita vaan työttömien ”loppusijoituspaikkana”, mistä ei ole ulospääsyä. Osalle kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen tarkoittaisi myös samaistumista kehitysvammaisiin, päihderiippuvaisiin ja moniongelmaisiin työttömiin, joista halutaan erottautua. Samankaltaisella tavalla kritisoidaan myös muita aktivointitoimia. *Parempana vaihtoehtona nähdään kelvollista palkkaa maksavien työpaikkojen luominen ja palkkatuki.*

Kokemuksia sosiaalietuuksien varassa elämisestä sävyttää myös *niukkuus ja epävarmuus*, vaikka tämä ei pädekään kaikkiin ja osa on pystynyt jopa säästämään pieniä summia etuuksista. Myös etuuksiin liittyvään *valvontaan ja kontrolliin* suhtaudutaan kielteisesti. Kaikesta niukkuudesta ja kontrollista sekä muista pakkotoimenpiteistä ja velvoitteista vapautuakseen monet nyymit haaveilevatkin *työkyvyttömyyseläkkeestä*, jolle osa on päässytkin. Työkyvyttömyyseläkkeelle pääsy koetaan tai nähdään kuitenkin vaikeaksi ja oman työkyvyttömyyden osoittaminen tuntuu olevan hankalaa, vaikka taustalla olisikin mielenterveysongelmia. Nyymit toivovat myös *perustuloa*, joskin työttömien ehdoilla toteutettuna.

Työkyvyttömyyseläke merkitsee *irtautumista Toisen nautinnosta, jota työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmä edustavat* (joskin työkyvyttömyyseläke on myös itsessään osa sosiaaliturvajärjestelmää). Hikyn suhtautumista työmarkkinoiden ja sosiaaliturvajärjestelmän edustamiin yhteiskunnallisiin instituutioihin määrittääkin symbolisen sopimuksen purkautuminen, mikä saa hänet suhtautumaan niihin *puolustavasti ja hyökkäävästi*. Sosiaaliturvajärjestelmään suhtaudutaan usein *piilottelevasti ja välineellisesti*. Mikäli kaikki pyrkivät hyötymään hikyn

kustannuksella, miksei hän tekisi samoin? Tämä luo myös *noidankehän*, missä hikyn suhtautuminen sosiaaliturvajärjestelmään näyttäytyy muille todisteena hänen moraalisesta kelvottomuudestaan, mikä vahvistaa työttömyysstigmaa. Laudan käyttäjät osoittavat solidaarisuutta keskenään neuvomalla toisiaan sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä, mutta tässäkin tapahtuu rakoilua.

Symbolisen sopimuksen purkautuminen ilmenee myös *raadollisena näkemyksenä yhteiskunnasta*, missä yhteiskunnallisten eturyhmien, joista keskeisimpiä ovat *pääomaa ja rikkaita* sekä *valtiota ja kuntia* edustavat tahot, nähdään pyrkivän hyötymään hikyn ja muiden eturyhmien kustannuksella. Tähän liittyy myös *menneisyyttä ihannoiva näkemys yhteiskunnan rappioitumisesta*. Tällainen maailmankuva taipuu myös *populistiseen* muotoon, missä vastakkain ovat eliitti ja kansa. Vaikka nyymit jakavatkin pitkälti *talouspoliittisesti vasemmistolaisen ideologian*, heillä saattaa toisaalta olla vain vähän luottoa ammattiyhdistysliikkeeseen ja vasemmistopuolueisiin. Kollektiivisesta vastarinnasta fantasioidaan, mutta tämä ei juurikaan konkretisoidu. Vastarinta voi kuitenkin purkautua *ilkivaltana tai väkivaltana* kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalialan työntekijöitä ja yhteiskunnallisia auktoriteetteja vastaan, joskin tässäkin tapauksessa kyse on valtaosin fantasioinnista.

Kaikkea tätä taustoittavat *kommodifikaation ja työmarkkinoiden sosiaaliset logiikat*, jotka tuottavat voimattomuutta. Kilpailu työmarkkinoilla on kiristynyt työttömyyden ja vaatimusten kasvun myötä ja työntekijöiden neuvotteluvalta on heikentynyt suhteessa pääomaan. Lisäksi sosiaalipolitiikassa on tapahtunut kommodifioiva käänne, joka on näkynyt kannustamisen ja aktivoinnin politiikkana. Nämä sosiaaliset logiikat ottavat fantasmaattisen muodon nauttivan Toisen hahmossa, miltä hikky puolustaa itseään. Hänen kapinallinen poliittinen logiikkansa toimii kuitenkin *erottavalla* tavalla, sillä häneltä puuttuvat liittolaiset.

3) Millä tavoin sosiaalisesti vetäytyneet nuoret suhtautuvat seksuaalisiin ja sukupuolisiin suhteisiin ja millaisia konflikteja näihin sisältyy?

Myös hikyn seksuaalisuutta määrittää stigma, joka koskee hänen seksuaalista kokemattomuuttaan, mutta toisin kuin työttömyysstigmaa, *neitsyysstigmaa* ei määritä syyllisyys vaan *häpeä*. Häpeän *lisänautinto* kumpuaa symbolisen järjestyksen ulkopuolisuudesta, minkä hikky kokee kastroivaksi. Neitsyyden menettäminen toimii symbolisena *siirtymäriittinä*, missä pojasta tulee mies. Pojan status äidin imaginaarisena falloksena korvautuu isän edustamalla symbolisen falloksen omaamisella, mikä naamioi maskuliinisen subjektin ristiriidan. Seksuaalisesti kokemattoman hikyn tapauksessa imaginaarisen falloksen menetys ei kuitenkaan korvaudu symbolisella falloksella. Toisin kuin muilta miehiltä häneltä puuttuu lisenssi esittää olevansa oikea mies.

Neitsyysstigmaan suhtaudutaan kahdella tavalla. Yhtäällä ovat ne, jotka *häpeävät neitsyyttään* ja kuvittelevat muiden (normojen ja naisten) suhtautuvan siihen pilkaten tai muutoin kielteisesti. Nyymit myös kokevat, että neitsyys tulisi menettää mahdollisimman pian ja aikaraja umpeutumassa. Toisaalla ovat ne, jotka ovat *päässeet yli häpeästä tai suhtautuvat kokemattomuuteensa välinpitämättömästi*. Heihin kuuluu myös niitä, jotka kuvailevat seksuaalisen halukkuutensa olevan vähäistä. Näiden joukossa myös tunnistetaan neitsyysstigman luonne *yhteiskunnallisena normina*, jolla ei todellisuudessa ole muuta kuin symbolista merkitystä.

Nyymit ovat erimielisiä neitsyyden merkityksestä hikkyyden ja normouden rajanvetona. Yhdet *rajaavat hikkyyden ja normouden jyrkästi sen perusteella* ja ajattelevat, että neitsyytensä menettänyt henkilö ei voi olla hikky. Tämä johtuu siitä, että *neitsyyden menettäminen symboloi pääsyä seksuaalisen suhteen fantasmaattiseen Ykseyteen*. Toiset kritisoivat tätä rajanvetoa ja väittävät, *ettei seksi paranna hikkyä ongelmistaan*. Heille hikkyydessä on kyse muista asioista, esimerkiksi sosiaalisesta ahdistuneisuudesta ja mielenterveysongelmista. Vaikka se ei suoraan ilmenekään tällä tavoin, kiistelyn taustalla voi nähdä nyymien eroavuuden sen suhteen, tarvitseeko ihminen todella seksikumppania vai ei ja tulisiko pariutumismahdollisuuksien eriarvoista jakautumista yhteiskunnassa pitää poliittisena kysymyksenä. *Seksin merkitystä puolustava hikky kieltäytyy hyväksymästä kumppanittomuuttaan ja puolustaa haluaan.*

Nainen näyttäytyy hikylle ensinnäkin halun *fantasmaattisena objektina*. Yhtäältä nainen palautuu *pilluksi* eli seksiobjektiksi, jota haluttaisi ja pitäisi saada. Toisaalta ne, jotka ovat harrastaneet seksiä, kuvailevat kokemustaan varsin *neutraalisti tai pettymyksellisesti*. Seksi ei ollutkaan niin ihmeellinen asia kuin on annettu ymmärtää (joskin laudalta löytyy myös myönteisiä kokemuksia seksistä). Seksissä olennaista ei olekaan itse seksi vaan sen symbolinen arvo *naisen rakkauden lahjana*. Korostaessaan seksin merkitystä hikky ilmaisee *halua olla haluttu*. Naista halutaankin myös *romanttisena kumppanina* ja mieluiten hikyn itsensä kanssa samankaltaisena ja ulkonäöllisesti viehättävänä sellaisena. Muun muassa tämän takia maksullinen seksi ei kelpaa korvikkeeksi seksin puutteeseen, vaikka osa onkin maksanut seksistä tai pohtii sitä.

Nainen on hikylle muutakin kuin seksuaalinen ja romanttinen *objekti*. Hän näyttäytyy hikylle myös *Toisena sukupuolena eli Naisena*. Naiseen suhtaudutaan kahdella tavalla, *estyneesti* ja *hysteerisesti*. Kyse on hikyn kahdesta eri tavasta suhtautua seksuaalisen suhteen mahdottomuuteen, mistä myös Naisen hahmo kumpuaa. Molempia voi tulkita myös symbolisen sopimuksen purkautumisen tuotoksina pariutumismarkkinoiden kentällä. Nainen alkaa sen myötä näyttäytyä epäluotettavana hahmona, mikä asettaa hänet samaan sarjaan muiden epäluotettavien Toisten kanssa.

Estyneisyydessä Naisen nautinto näyttäytyy *arvoituksellisena ja epämääräisen uhkaavana*. Tämä linkittyy paitsi hikyn sosiaaliseen eristäytymiseen ja vieraantumiseen naisista myös hänen positioonsa maskuliinisena subjektina. Miehenä hikyn kuuluisi olla falloksen omistaja ja kyetä tarjoamaan Naiselle se, mikä tältä puuttuu, ja tietää, miten hänet tyydytetään. Estyneisyydessä hikky kuitenkin törmää seksuaalisen suhteen poissaoloon, joka on hänelle kastroiva kokemus, joka paljastaa hänen kyvyttömyytensä. Siellä, missä seksuaalisen suhteen kuuluisi olla, on vain traumaattinen tyhjiö, jonka täyttämisestä hikky kokee olevansa miehenä vastuussa. Tämä näkyy myös joidenkin nyymien kuvauksissa seksuaalisista kokemuksistaan, joissa seksiä kuvataan kiusaannuttavana ja nöyryyttävänä kokemuksena. Hikyn kokema riittämättömyys tekee Naisen nautinnosta epämääräisen uhan.

Hysteerisessä suhtautumisessa hikky *sysää vastuun seksuaalisen suhteen muodostamisesta Naiselle*, joka (välttämättä) epäonnistuu tässä. Hikky haluaisi olla Naisen haluama, mutta näin ei tapahdu, mikä on Naisen syytä. *Naisesta tulee huomiohakuinen ja itsekäs Toinen, joka on kyvytön rakkauteen ja pyrkii vain nauttimaan miesten kustannuksella*. Hänen strategianaan on kilpailuttaa miehet keskenään pariutumismarkkinoilla, jotta hän voi valikoida parhaimmat päältä. Hänen oikea halunsa kohdistuu *alfamiehiin* eli miehiin, joilla on eroottista pääomaa. Muut miehet ovat Naiselle *betamiehiä*, joita hän käyttää hyväkseen välineellisesti erityisesti taloudellisessa mielessä. Hikky ei myöskään näe mahdollisuutta parantaa arvoaan pariutumismarkkinoilla. Yksilönvastuuta vastustavan diskurssin taustalla on kuitenkin (jälleen) *kieltäytyminen* osallistumasta pariutumismarkkinoille, joilla miehet joutuvat epäreilusti kilpailemaan enemmän huomiosta kuin naiset. Naisiin liitetään myös muita luonteenvikoja. Osalla kielteiset näkemykset naisista perustuvat kokemuksiin naisista omassa lähipiirissä.

Hikyllä on erilaisia keinoja reagoida tähän tilanteeseen. Hän voi ensinnäkin omaksua *separatistisen* asenteen. On parempi irtisanoutua seksuaalisista suhteista kuin alistua Naisen tahtoon ja kilpailla tämän huomiosta pariutumismarkkinoilla. Toiseksi hikky voi turvautua *Naisen seksuaalisuuden rajoittamisen patriarkaaliseen perinteeseen* ja haaveilla yhteiskunnasta, missä pariutuminen oli säänneltyä ja naisilla oli vähemmän seksuaalista autonomiaa. Myös naisten ulkonäköön ja seksuaaliseen aktiivisuuteen kohdistuvat solvaukset ovat osittain tulkittavissa pyrkimyksiksi tehdä Naisesta miehen omistusobjekti. Kolmanneksi vastentahtoista kumppanittomuutta ja Naista vastaan saatetaan käydä myös *väkivaltaisesti* tai tästä voidaan fantasioida, mutta tämä on harvinaista ja sekoittuu väkivaltaan sosiaalityöntekijöitä vastaan. Patriarkaalisen aggressiivisuuden ja autoritaarisuuden taustalla on *miesten rakenteellinen valta-asema yhteiskunnassa*, mihin samaistuvat myös miehet, joilla tällaista valtaa ei ole.

Hikyn maskuliininen hysteria kääntää ympäri klassisen peniskateuden teorian, sillä kyseessä on *naisiin kohdistuva kateus miesten osalta*. Naisissa kadehditaan

erityisesti heidän asemaansa *fallisena objektina*, mikä takaa sen, että he saavat aina osakseen seksuaalista ja romanttista huomiota. Tämän takia naiset myös suljetaan ulos hikkyydestä. Kateus ei kuitenkaan rajoitu vain pariutumismarkkinoiden kontekstiin, sillä *yhteiskunnan nähdään yleisesti palvelevan naisia miesten kustannuksella*. Koska nainen tunnustetaan uhriksi, hän saa osakseen huomiota ja sympatiaa yhteiskunnalliselta Toiselta, mikä konkretisoituu naisten parempina mielenterveyspalveluina. Naisella nähdään olevan *itseisarvoa* toisin kuin miehellä, jolla on vain *välinearvoa*, mikä kehystetään myös sosiaalidarwinistisella ja evoluutiopsykologisella kielellä.

Näiden nyymien poliittinen ideologia perustuu *arvoliberalismin* vastustamiselle ja on täten kallellaan arvokonservatismiin. Liberalismia vastustetaan ennen kaikkea siksi, että sen nähdään *ajavan naisten ja hyväosaisten miesten etuja huono-osaisten miesten kustannuksella*. Se edustaa siis yhteiskuntaa, missä naisella on itseisarvo ja miehellä välinearvo. Miehen asema tällaisessa yhteiskunnassa on hyvä vain silloin, jos hänellä on arvoa naiselle kumppanina. Muutoin hän marginalisoituu eikä hänestä välitetä. Liberaalissa yhteiskunnassa miestä myös syyllistetään ja demonisoidaan. Lisäksi liberalismi näyttäytyy normoideologiana, ja puolustaessaan yhteisöään normoilta nyymit puolustavat myös sananvapauttaan liberaalilta poliittiselta korrektiudelta. Antiliberaalin ideologian voi nähdä reagoivan siihen uhkakuvaan, että sukupuolten välisten *rakenteellisten* valtasuhteiden tasoittuessa heidän *dyadiset* valtasuhteensa eivät kuitenkaan tasoitu, jolloin miehet olisivat kokonaisuudessaan huonommassa asemassa kuin naiset.

Antiliberalismiin liittyy myös *maahanmuuttokritiikkiä ja suoranaista rasismia*. Maahanmuuttajat nähdään erityisesti *kilpailijoina* työpaikoista, julkisista resursseista ja naisista. Heistä tulee näin syntipukkeja niukkuudelle ja kilpailulle. Toisaalta ulkomaalaiset ja maahanmuuttotaustaiset miehet näyttäytyvät myös *fallisina hahmoina*, jotka asettuvat kontrastiin hikyn oman kastroidun maskuliinisuuden kanssa. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvilla syrjivillä asenteilla on pienempi rooli antiliberaalissa ideologiassa kuin naisten ja maahanmuuton vastustamisella.

Kielteiset näkemykset naisista ja antiliberalismi herättävät paljon kritiikkiä ja pilkkaa muiden nyymien keskuudessa. Naisista valittavia ja antiliberaaleja nyymejä kritisoidaan erityisesti *katkerasta uhriutumisesta ja yksilönvastuun välttelystä*. Kritiikkiä saavat osakseen myös *näkemykset naisista*, heidän nirsoudestaan ja muista oletetuista luonteenvioista. Naisten ei myöskään nähdä aina olevan paremmassa asemassa pariutumismarkkinoilla, mikäli he ovat epäviehättäviä, tai hyötyvän saamastaan seksuaalisesta huomiosta. Nainen voi olla hikky, sillä hänen mahdollisuutensa irtoseksiin ei pelasta häntä hikkyydeltä. Myös naisten parempi asema yhteiskunnassa ja paremmat mielenterveyspalvelut kiistetään. Lisäksi antiliberaalien nyymien *konservatismi saa osakseen kritiikkiä* sikäli kuin se saa heidät kannattamaan oikeistopuolueita, minkä ei nähdä olevan hikkyjen omissa

intresseissä. Naisia ja liberalismia vastustavat nyymit kuitenkin torjuvat heihin kohdistuvan kritiikin.

Osaksi näitä kritiikkejä esittää laudan *naisvähemmistö*. Heidän keskuudessaan saatetaan myös ajatella pikemminkin miesten olevan paremmassa asemassa yhteiskunnassa. Miehellä on itseisarvoa ja naisella välinearvoa. Miehiin saatetaan myös suhtautua samankaltaisella hysteerisellä logiikalla kuin naisiin suhtaudutaan: Mies on itsekäs ja luonteenvikainen Toinen, joka haluaa naisilta vain seksiä, eikä hänen nautittavakseen tule alistua. Naishikyt vaikuttavat laudan naisvähemmistön puheiden perusteella samankaltaisilta hahmoilta kuin miesverrokkinsa. He tosin kokevat paineita pitää sukupuolensa piilossa Hikikomerossa, sillä se herättää paljon kielteistä ja osin seksuaalisävytteistä huomiota.

Hikkyys edustaa myös omanlaistaan *maskuliinisuuden kriisiä*. Hikyn maskuliinisuus on monin tavoin kyseenalaistettu ja itseä saatetaan solvata ”miesvauvaksi”. Kastroitu hikkymies asettuu kontrastiin *hegemonisen maskuliinisuuden ideaalin* kanssa, missä yhdistyvät normous ja alfuus. Hegemonisesti maskuliininen mies ilmentää työ- ja pariutumismarkkinoilla vaadittuja piirteitä, mutta hänellä on myös moraalisia ominaisuuksia, jotka kiteytyvät erityisesti hänen kovuuteensa ja yksilönvastuulliseen asenteeseensa. Kun hegemoninen maskuliinisuus ei ole tavoitettavissa, hikky samaistuu *vaihtoehtoisiin maskuliinisuuden malleihin*, jota edustaa älykkään ja kapinallisen poikkeusyksilön ideaali ja ulkomaisissa miehissä ilmenevä protestimaskuliinisuus.

Kaiken tämän taustalla vaikuttavat *pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien sosiaaliset logiikat*. Pariutumismarkkinoiden murros on tehnyt pariutumisesta yksilöllistä ja markkinamekanismeja myötäilevää, mikä on korostanut ulkonäöstä ja sosiaalisista kyvyistä koostuvan *eroottisen pääoman* merkitystä. Tämän lisäksi yhteiskunnassa ja pariutumismarkkinoilla vallitsee *sukupuolisen tasa-arvoistumisen* ja *perinteisten sukupuoliroolien* välinen ristiriita, mikä on vähentänyt naisten riippuvaisuutta miehistä ja tehneet heistä seksuaalisesti autonomisia. Mieselättäjyyden murentuessa miehen maskuliininen identiteetti rakentuu vahvemmin pariutumiskilpailun ja miesten välisen sosioseksuaalisen hierarkian varaan. Uudessa tasa-arvoistuneessa yhteiskunnassa miehillä on enemmän *rakenteellista* valtaa ja naisilla enemmän *dyadista* valtaa. Hikkymies kadehtii naisen asemaa pariutumismarkkinoilla, sillä (nuorilla) naisilla *on* paremmat mahdollisuudet pariutua ja perheellistyä kuin (nuorilla) miehillä.

4) Millä tavoin sosiaaliset vetäytyneet nuoret kokevat ja käsittelevät mielenterveysongelmiaan ja millaisia sosiaalisia ulottuvuuksia niihin liittyy?

Monet nyymit kärsivät *mielenterveysongelmista* ja psyykkisistä oireista, erityisesti *ahdistus- ja masennusoireista*. Ahdistus liittyy erityisesti sosiaalisiin tilanteisiin,

jotka koetaan usein ylitsepääsemättömän kiusaannuttavina tai uhkaavina. Sosiaalisten tilanteiden pelko rajoittaa myös toimintakykyä ja tekee esimerkiksi palveluissa asioinnin vaikeaksi. Ahdistavat tilanteet jäävät myös elämään tietoisuuteen tunkeutuvina häpeällisinä muistikuvina, joihin saatetaan vastata pakko-oireilla. Lisäksi ahdistukseen liittyy ruumiillisia oireita ja itsetietoisuutta. Ahdistus on tulkittavissa *tulokseksi symbolisen sopimuksen purkautumisesta ja autonomian menetyksestä*. Siinä hikky *kohtaa Toisen arvoituksellisimmillaan*, mikä koetaan Toisen nautinnon uhkana. Vetäytymällä oman yksityisen tilansa suojiin hikky *pakenee* Toiselta, mutta tällä tavoin Toisen ote häneen vain vahvistuu. Ahdistukseen suhtaudutaan toisaalta myös kriittisellä refleksiivisyydellä ja siitä on opittu selviytymään.

Myös masennus ja siihen liittyvä fatalistinen kärsimys ovat tulkittavissa reaktioksi symbolisen sopimuksen purkautumiseen. Masennuksessa subjekti *kääntää voimattomuutensa lisänautinnoksi, missä tyydytystä haetaan elämän sisällöttömyydestä itsestään*. Tyhjiötä täytetään *depressiivisellä hedonialla*, josta tosin saadaan vain rajallista tyydytystä. Mielihyvän tavoittelulla *kapinoidaan myös yksilönvastuullista elämänhallintaa vastaan*, joka vaatii hikkyä uhraamaan mielihyvänsä, joka näyttäytyy sen näkökulmasta transgressiivisena nautintona. Masennus onkin yksilönvastuun sairaus. Siinä, missä yksilönvastuu velvoittaa hikkyä aktiiviseen itsealoitteellisuuteen ja itsen toteuttamiseen, masennuksessa hän pakenee kohti *totaalista passiivisuutta*, mihin Toisen vaatimukset eivät ylety. Passiivisuus on kuitenkin kärsimyksellistä, mihin osa nyymeistä vastaa ylläpitämällä minimaalista elämänhallintaa.

Monilla kärsimys kulminoituu *itsemurhasta* fantasiointiin ja itsemurhayrityksiin. Itsemurha muodostaa tällöin normoelämälle vaihtoehtoisen Ykseyden muodon olkoonkin, että itsemurhan tapauksessa kyseessä ei ole lupaus onnellisuudesta vaan *kärsimyksen loppumisesta* (ja mahdollisesti uuden elämän alusta). Suurin osa itsemurhakeskustelusta on keskustelua käytännön seikoista, esimerkiksi itsemurhamenetelmistä. Tässä haetaan menetelmää, joka olisi mahdollisimman kivuton ja riskitön. Toteutuksen tiellä on myös muita kuin käytännöllisiä tekijöitä, erityisesti *uskaltamattomuus*, mistä solvataan itseä ja muita. Itsemurha siis kiehtoo mutta myös kauhistuttaa. Osa toivookin Suomeen eutanasian mahdollisuutta itsemurhan tekemistä helpottamaan. Itsemurha on *reaktio voimattomuuteen, jossa omasta pyritään ottamaan uudelleen kontrolli*. Kärsimyksestä tulee siedettävää, kun sen voi itse halutessaan lopettaa. Itsemurhaa ei kuitenkaan välttämättä toteuteta vaan se pidetään sopivalla etäisyydellä, jossa siitä voidaan turvallisesti fantasioida.

Itsemurhalla on useita sosiaalisia ulottuvuuksia. Itsemurhan nähdään aiheuttavan *vahinkoa läheisille tai itsemurhan todistajille*. Läheiset toimivat myös itsemurhalta suojaavana tekijänä, sillä hikky voi läheistensä kautta kokea olevansa Toisen halun kohteena. Itsemurhaa lähestytään myös *yhteiskunnallisen Toisen* kannalta. Se saatetaan nähdä toivottavana vaihtoehtona julkisten menojen kannalta, mutta

yleisemmin itsemurhan nähdään olevan reaktio sortaviin ja riistäviin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin. Itsemurhan tulkintaa oman elämän haltuunottona vahvistaa se, että nyymit *puolustavat oikeuttaan itsemurhaan* ja kieltäytyvät elämästä pelkästään muiden ihmisten vaatimuksia varten. Vertaistukiryhmänä Hikikomero toimii itsemurhan suhteen kahdella tavalla. Nyymit tukevat toisiaan itsemurhasuunnitelmissaan, mutta he myös kehottavat toisiaan olemaan tekemättä itsemurhaa. Itsetuhoiset nyymit saavat toisaalta osakseen myös moralisoivaa kritiikkiä, sillä heitä esimerkiksi haukutaan huomiohakuisiksi.

Nyymit puhuvat tunteistaan, ajatuksistaan ja käyttäytymisestään *terapiakulttuurisella* diskurssilla, jossa ne irrotetaan sosiaalisista konteksteistaan ja merkityksellistetään oireiksi, jotka edustavat *riittämättömyyttä* suhteessa yhteiskunnallisiin ideaaleihin. Lisäksi terapiakulttuurisessa diskurssissa oireiden nähdään kumpuavan diagnostisin termein nimetyistä psyykenhäiriöistä, jotka alkavat toimia *mestarimerkitsijöiden* tavoin. Ne siis vaikuttavat selittävän oireet, mutta tosi asiassa naamioivat selityksen puutteen. Terapiakulttuurilla merkityksellistetään omaa kärsimystä ja vastoinkäymisiä, mutta sen houkutus perustuu myös sen tarjoamaan *sairaan rooliin*, joka lupaa hikylle vapautuksia yksilönvastuusta ja yhteiskunnallisista velvoitteista. Tämä kuitenkin lunastetaan sitoutumalla muihin odotuksiin ja terapeuttisiin auktoriteetteihin erityisesti sairaan roolin institutionaalisella tasolla. *Asettuessaan sairaan rooliin hikky tukahduttaa oireensa taustalla olevan transgressiivisen halun*. Terapiakulttuurinen diskurssi ei haastakaan yhteiskunnallisia rakenteita vaan edustaa yritystä *paeta* niiltä.

Mielenterveysongelmista ei pelkästään kärsitä ja puhuta, vaan niistä pyritään myös selviytymään. Monilla mielenterveysongelmat ovat kroonisia, mutta oireita on opittu tunnistamaan ja hallitsemaan. Mielenterveysongelmista toipuminen on kuitenkin useammin niiden kanssa *selviytymistä* kuin eroon pääsyä. Elämänhallinnan ylläpito tukee toipumisprosessia. Monet käyttävät myös *mielenterveyspalveluja* ja *psyykenlääkkeitä*, joskin mielenterveyden hoidon piiriin pääseminen on voinut osoittautua hankalaksi sekä itsestä että palvelujärjestelmästä riippuvista syistä. Palveluihin ja lääkkeisiin suhtaudutaan *ambivalentisti*. Parhaimmillaan niillä on myönteisiä ja selviytymistä tukevia vaikutuksia, mutta pahimmillaan ne pahentavat kärsimystä ja altistavat yhteiskunnalliselle hallinnalle, mikä vahvistaa voimattomuutta.

6 Sosiaalinen vetäytyminen ja politiikka

Suomea ja muita Pohjoismaita on yleisesti pidetty luottamuksen ja sosiaalisen pääoman mallimaina. Niissä ihmiset luottavat toisiinsa ja yhteiskunnallisiin instituutioihin, mikä saa heidät sitoutumaan vastavuoroisuuteen ja yhteisiin normeihin ylläpitäen yhteiskunnan toimivuutta ja järjestystä. Ilmiölle on monta selitystä, joista yhtenä on pidetty *pohjoismaista hyvinvointimallia*, joka valaa luottamusta kansalaisiin, auttaa luomaan sosiaalisia verkostoja heidän välilleen ja kannustaa yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Vaikutusten on ainakin osittain nähty perustuneen pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden kattavalle sosiaaliturvalle ja universalistisille periaatteille. (Ferragina 2017; Kouvo 2014.)

Väitteet anteliaan sosiaaliturvan ja universalismin sosiaalista pääomaa vahvistavasta vaikutuksesta ovat saaneet tukea (joskaan eivät täydellistä sellaista [e.g. Mewes 2024]) tilastollisesta tutkimuskirjallisuudesta. Vaikutukset eivät koske vain luottamusta (ks. luku 3.2.5) vaan sosiaalista pääomaa kokonaisuudessaan. Esimerkiksi Emanuele Ferragina (2017) on havainnut eurooppalaisten maiden vertailussaan, että vaikka sosiaalimenojen osuus BKT:sta on *negatiivisesti* yhteydessä sosiaaliseen pääomaan (sosiaalinen/poliittinen luottamus, sosiaaliset normit, poliittinen ja yhdistysaktiivisuus), yhteys sosiaaliturvan anteliaisuuteen (dekommodifikaation) on paljon vahvemmin *positiivinen*. Hyvinvointivaltio toimii näin ihmisiä sosiaalisesti toisiinsa kiinnittävänä voimana.[141]

Sama vaikutus tulee ainakin osittain näkyviin, kun huomio käännetään sosiaaliseen atomisoitumiseen ja yksinäisyyteen. Eurooppalaisia maita tutkineet Visser ym. (2018) ovat havainneet terveysongelmaisiin, ikääntyneisiin ja pienituloisiin (joskaan ei työttömiin ja toimintarajoitteisiin) kohdistuvien sosiaalimenojen vahvistavan näiden ryhmien intiimejä suhteita, joskaan ne eivät lisänneet heidän sosiaalisia kontaktejaan yleisemmin. He raportoivat useammin omaavansa jonkun henkilön, jonka kanssa voi keskustella henkilökohtaisista asioista. Swader ja Moraru (2023) taas ovat tutkineet koettuun yksinäisyyteen liittyviä tekijöitä eurooppalaisissa maissa ja havainneet kattavan internetin saatavuuden ja yhdistysaktiivisuuden lisäksi erityisesti vahvan hyvinvointivaltion ja ”relationaalisen pluralismin”[142] olevan yhteydessä alhaiseen yksinäisyyteen. Suomessa, jossa yksinäisyyttä koettiin verrannollisesti vähän, yhdistyivät kaikki nämä tekijät.

Mikäli vahva hyvinvointivaltio toimii sosiaalista pääomaa vahvistavana ja atomisoitumista ja yksinäisyyttä vähentävänä voimana, tulisi tällä olla implikaatioita

141 Hyvinvointivaltiot suojaavat osittain myös taloudellisten taantumien ja valtiontalouden kriisiytymisen sosiaalista pääomaa rapauttavilta vaikutuksilta. Tarkemmin sanottuna finanssipoliittisen elvytyksen ja vähäisen korruption on havaittu toimivan suojaavina tekijöinä talouskriisien aikana (Hörisch & Obert 2020; Obert ym. 2019).

142 Tämä mittaa sitä, missä määrin ihmiset pyrkivät ymmärtämään toisiaan erimielisyyksistä huolimatta. Sillä viitaan siis kulttuuriseen universalismiin, jossa pyritään rakentamaan siltoja sisä- ja ulkoryhmien välille.

myös sosiaalisesti vetäytyneiden ihmisten kannalta, olivat he nuoria tai eivät. Voisi olettaa pohjoismaisen hyvinvointimallin suojaavan myös sosiaaliselta vetäytymisestä. Tutkimusta asiasta ei valitettavasti ole, mutta suuntaa antaa Amendolan ym. (2023) tutkimus ”voimakkaasta sosiaalisesta eristäytymisestä”, jossa havaittiin sen olevan vähäisintä Pohjois-Euroopassa, ml. Suomessa, mikä ei luultavasti ole sattumaa kaiken edellä käsitellyn tutkimuksen valossa.

Tästä huolimatta käsillä oleva tutkimus antaa aihetta olla ylistämättä liikaa pohjoismaista hyvinvointimallia. Se kertoo, että nuoret vetäytyvät sosiaalisesti myös täällä. Suomalainen hyvinvointivaltio ei ole pystynyt vastaamaan heidän ongelmiinsa, erityisesti sosiaaliseen atomisoitumiseen ja marginalisoitumiseen työ- ja pariutumismarkkinoilla. Se on päinvastoin *kontribuoinut* näihin ongelmiin kommodifioivalla sosiaalipolitiikallaan. Tässä ei varsinaisesti ole mitään uutta, sillä ”nuorten syrjäytymiseksi” kutsuttu ongelma on jo pitkään ollut julkisessa keskustelussa ja poliittisilla asialistoilla. Tämä tutkimus valottaa sitä kuitenkin uudenlaisista näkökulmista.

Tutkimuksen tulokset haastavat ennen kaikkea näkemyksen suomalaisesta yhteiskunnasta vahvan luottamuksen yhteiskuntana. Vaikka se tilastojen valossa saattaa tällainen ollakin (e.g. Mewes 2024), pintaa raaputtamalla paljastuu vähemmän kiiltokuvamainen todellisuus, missä erityisesti joukko nuoria ja yhteiskunnallisesti osattomia miehiä on irtisanoutunut yhteiskunnallisista normeista ja pitää muita ihmisiä ja yhteiskuntaa uhkaavina entiteetteinä, joilta tulee puolustautua. *Sosiaalinen vetäytyminen kertoo juuri tästä luottamuksen murentumisesta* tai, psykoanalyyttisemmin ilmaistuna, symbolisen sopimuksen purkautumisesta. Huomautettakoon, että ainakin sosiaalisen luottamuksen osalta nuorten miesten on havaittu olevan aiempaa epäluottavaisempia myös tilastollisesti (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 59).

Käsillä oleva tutkimus kertoo, miten tämä luottamuksen murentuminen tapahtuu ja mitä sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä sen taustalla on sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten (miesten) ryhmässä. Ensinnäkin luottamusta heikentävät sosiaalista atomisoitumista aiheuttavat *perhe- ja vertaissuhteet*, mitkä romuttaneet vetäytyneiden nuorten uskoa muiden ihmisten hyväntahtoisuuteen, työntäneet heidät ulos sosiaalisesta elämästä ja leikanneet heidät irti sosiaalisista tukiverkostoista. Muihin ihmisiin aletaan suhtautua kateellisesti, vihamielisesti, kilpailullisesti ja kyynisesti. Ennen kaikkea heitä ja heidän moralisoivia hyökkäyksiään vastaan tulee puolustautua. Epäluottamus nakertaa myös poliittisen solidaarisuuden mahdollisuuksia, sillä muista ihmisistä ei nähdä olevan liittolaisiksi.

Yhteiskunnallisella kentällä luottamusta rapauttavat *työmarkkinakilpailun kiristyminen* ja kannustamista ja aktivointia korostava *kommodifioiva sosiaalipoliittinen käänne*. Laajemmin kyse on kapitalistisen markkinalogiikan vahvistumisesta ja suomalaisen hyvinvointivaltion mukautumisesta sen paineisiin. Epäluottamusta tuottaa erityisesti sosiaalisesti vetäytyneen nuoren moraalinen ja

yhteiskunnallinen asema työttömänä. Hän ei koe olevansa ymmärretty ja autettu vaan vainottu ja sorrettu sekä muiden ihmisten että sosiaaliturvajärjestelmän taholta. Hän kärsii myös ankarasta moraalisesta ristiriidasta, missä hän yrittää pitää kiinni itsemääräämisvallastaan kokematta kuitenkaan, että hänellä olisi siihen oikeutta. Työstä ja opiskelusta vieraannutaan, ja koko yhteiskunta alkaa näyttämään raadolliselta hyväksikäytön, statuskilpailun ja selviytymiskamppailun areenalta, jonka mukaisesti toimitaan myös itse. Tehtävänä on turvata oma selusta yhteiskunnassa, joka on kulkemassa vääjäämättä kohti romahduspistettä.

Parisuhteiden sukupuolisella kentällä luottamusta murentavat *markkinamekanismien tunkeutuminen pariutumiseen* ja *sukupuolisen tasa-arvoistumisen ja perinteisten sukupuoliroolien pysyvyyden ristiriita*. Molemmat vahvistavat nuorten miesten marginalisoitumista pariutumismarkkinoilla ja riistävät heiltä heidän maskuliinisuutensa, mikä määrittyy yhä vahvemmin miesten välisen pariutumiskilpailun kautta. Seksuaalisesta kokemattomuudesta koetaan häpeää eikä itsellä tunnu olevan sitä kallisarvoista eroottista pääomaa, mitä pariutumismarkkinoilla menestyminen edellyttäisi. Samalla murentuu luotto muihin ihmisiin ja erityisesti naisiin, joihin aletaan suhtautua kateellisesti ja vihamielisesti. Koko liberaali-kapitalistinen yhteiskunta näyttää palvelevan vain naisten ja hyväosaisten miesten etuja, mihin haetaan ratkaisua konservatiivisesta ja maskulinistisesta politiikasta. Sillä pystyttäisiin vastaamaan myös maahanmuuttoon, jonka nähdään kiristävän kilpailua työpaikoista, julkisista resursseista ja naisista.

Luottamusta muihin ihmisiin ja koko yhteiskuntaan on siis nakertamassa useita yksilöllisiä ja rakenteellisia tekijöitä. Samalla katoaa luotto myös omaan tulevaisuuteen. Sosiaalista vetäytymistä määrittääkin vahvasti *fatalistinen kärsimys*, missä omat toimintamahdollisuudet ja yksilönvastuu torjutaan. Niin patologiselta ja oireelliselta kuin tämä näyttääkin, kyseessä on myös vetäytyneen nuoren keino kapinoida yhteiskuntaa vastaan ja kieltäytyä uhrautumasta sen vaatimuksille. Samanlainen ambivalenssi luonnehtii myös ahdistusta ja masennusta, jotka tuottavat kärsimystä mutta ovat myös vetäytyneen nuoren pakokeinoja. Ne kulminoituvat itsemurhafantasioihin, jotka lupaavat kärsimyksen loppumista mutta toimivat myös keinona palauttaa päätösvalta omaan elämään.

Luottamusnäkökulma valottaa myös vetäytyneiden nuorten keskuudessa ja yhteiskunnassa laajemmin yleistynyttä terapiakulttuurista mielenterveyspuhetta. Tässä tutkimuksessa sitä tulkitaan diskurssina, jonka vetovoima perustuu sen kyvylle luvata vetäytyneille nuorille paitsi selityksiä omille psyykkisille ongelmille myös piilopaikka yhteiskunnallisilta vaatimuksilta. Se tarjoaa nuorille *sairaan roolin*, joka lupaa vapauttaa heidät odotuksilta ja velvoitteilta. Sen hintana on kuitenkin psyykkisen oireen taustalla olevan halun tukahduttaminen ja muuntaminen riittämättömyydeksi suhteessa yhteiskunnallisiin normeihin. Asettuessaan sairaan rooliin vetäytyneet nuoret pakenevat yhteiskunnalta, mutta sen vaatimukset tulevat takaisin sairaan rooliin liittyvänä institutionaalisena kontrollina. Vetäytyneiden

nuorten kokemukset varsinaisesta mielenterveydenhoidosta, lääkkeistä ja palveluista, ovat ristiriitaisia ja työkyvyttömyysetuuksille on vaikea päästä.

Kaikesta tästä synkkyydestä ja pessimismistä huolimatta tuloksista erottuu kuitenkin yksi valonpilkahdus, joka liittyy vetäytyneisiin nuoriin, jotka eivät ole varsinaisesti integroituneet takaisin yhteiskuntaan mutta jotka ovat kuitenkin luopuneet fatalistisesta kärsimyksestä. He ovat pystyneet kääntämään yhteiskunnallisen vieraantumisensa voitoksi itselleen ja pystyvät elämään vähintäänkin siedettävää elämää sosiaalisesti vetäytyneenä. Tämä ratkaisu jää kuitenkin oman henkilökohtaisen elämän tasolle eikä juurikaan käänny politiikaksi, vaikka esim. palkallista työtä ja perustuloa toivotaan. Tässä alaluvussa jatketaan tätä projektia poliittisella kentällä ja pohditaan, miten sosiaaliseen vetäytymiseen voisi vastata poliittisesti.

Yksi tämän tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista on ollut *selittämisen ja kritiikin erottamattomuus*. Kuten Glynos ja Howarth (2007) argumentoivat, tutkimus on artikulaation käytäntö, joka on luonteeltaan poliittinen tutkimuksen kohteen konstruoinnista lähtien. Ne tavat, joilla olen problematisoinut sosiaalisen vetäytymisen ja selittänyt sitä yhteiskunnallisena ilmiönä, pitävät sisällään poliittisia implikaatioita. *Sosiaalisen vetäytymisen konstruointi voimattomassa asemassa olevan subjektin puolustautumiskeinoksi muita ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaan politisoi sosiaalisen vetäytymisen tavalla, jossa se kyseenalaistaa sosiaalisessa elämässä ja yhteiskunnassa piilevät eriarvoistavat rakenteet.* Tämä tuo esiin myös omat poliittiset lähtökohtani, sillä tutkija ei ”löydä ja paljasta” näitä eriarvoistavia rakenteita vaan tulkitsee niitä omasta positiostaan käsin.

Tutkimuksellani on ollut siis poliittinen tehtävä, jossa se on palvellut yhteiskunnallisten rakenteiden kritiikkiä. Tällä kritiikillä on lisäksi ollut järjestelmällinen luonne, mikä erottaa sen erityisesti teknokraattisesta ja hallinnollisista intresseistä kumpuavasta syrjäytymistutkimuksesta, jonka taustalla on usein pyrkimys integroida NEET-nuoret työmarkkinoille (ks. luku 2.3), mutta myös sellaisesta kriittisestä syrjäytymistutkimuksesta, jossa yhteiskuntaa ei kyseenalaisteta järjestelmällisellä tasolla. Selittämällä sosiaalista vetäytymistä esimerkiksi kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikoilla en ole kyseenalaistanut vain yksittäisiä ongelmakohtia työelämässä ja sosiaalipolitiikassa vaan viime kädessä *kapitalismin itsessään* talousjärjestelmänä.

Yhteiskunnallisten rakenteiden kritiikki herättää pohtimaan myös poliittisia vaihtoehtoja. Näiden mahdollisuus on jo sisäänrakennettu siihen tapaan, millä yhteiskunnallisia rakenteita nimetään ja kuvaillaan. Kuten Glynos ja Howarth väittävät, konstruoidessamme sosiaalisia logiikkoja tulemme olettaneeksi, että on olemassa (ainakin periaatteessa) myös *vastalogiikkoja*, vaihtoehtoisia sosiaalisia käytäntöjä ja regiimejä (emt., 191–197). Tämä voi antaa sen vaikutelman, että problematisoidessaan jonkin sosiaalisen logiikan tutkija olettaa, että sen vastalogiikka olisi aina poliittisesti suotavampi vaihtoehto. Itse korostan kuitenkin,

että poliittisten vaihtoehtojen pohdinta on puntarointia, missä vaihtoehdot eivät ole aina yksiselitteisesti parempia. En myöskään oleta, että kaikki yhteiskunnalliset ongelmat olisivat välttämättä ratkaistavissa.

Tässä luvussa pohdin sosiaalista vetäytymistä ja tutkimukseni tuloksia poliittisessa valossa. En puutu jokaiseen analyysissäni esiin tulleeseen ongelmakohtaan vaan keskusteluni kohteena ovat *työttömyyteen* ja *kumppanittomuuteen* liittyvät sosiaaliset logiikat ja niiden mahdolliset vastalogiikat. Kysyn, millaisia poliittisia vaihtoehtoja on niille vallitseville käytännöille ja regiimeille, joihin nuoret vastaavat vetäytymisellä. Otan lähtökohdakseni nuorten omat intressit (niin kuin ne itse näen), mutta pohdin poliittisia vaihtoehtoja myös laajemmin. Haluan kuitenkin korostaa, että vaikka pyrin asettumaan nuorten omaan asemaan, viime kädessä näkemykseni edustavat itseäni. Aloitan pohdintani kenties tulenarimmasta ja poliittisesti vaikeimmasta aiheesta eli vastentahtoisesta kumppanittomuudesta. Vaikka ongelma koskettaa myös naisia, keskityn pohdinnassani miehiin.

6.1 Kumppanittomuuden politiikkaa

Pohdin tässä alaluvussa sitä, missä määrin vastentahtoinen kumppanittomuus on politisoitavissa ja onko pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikoille sellaista vastalogiikkaa, mikä pystyisi vastaamaan vastentahtoisen kumppanittomuuden ongelmaan. Keskustelen yksilönvapautta ja autonomiaa korostavasta liberalismista ja feministisistä näkökulmista vastentahtoiseen kumppanittomuuteen. Jälkimmäisten osalta viittaan incel-ideologian herättämiin keskusteluihin, jotka ovat päällekkäisiä käsillä olevan tutkimuksen kanssa. Osoitan molempien näkökulmien olevan puutteellisia ja tarjoan oman ehdotukseni, joka kritisoi feministisiä narratiiveja mutta ponnistaa kuitenkin sukupuolisen tasa-arvon näkökulmasta.

Olen tähän mennessä kritisoinut lähinnä Hikikomeron naisille kateellisia ja vihaisia miehiä ja osoittanut, että heidän nauttivan Naisen fantasmaattinen konstruktionsa ei vastaa todellisuutta vaan siinä yhdistyvät pariutumismarkkinoiden ja sukupuoliroolien logiikat tavalla, joka sysää syyllisyyden niistä täysin naisten harteille. Hikkymies projisoi miesten välisen pariutumiskilpailun ja mieselättäjyyden naisiin, jolloin hänelle alkaa näyttämään siltä, että ne ovat täysin naisten aiheuttamia. Naiset viettelevät miehet ja kilpailuttavat heidät keskenään valikoidakseen heistä parhaimmat ja käyttävät heitä taloudellisesti hyväkseen. Tämän taustalla on miesten perinteinen ja nykyinen rakenteellinen valta-asema, mikä ilmenee erityisesti aggressiivisessa ja autoritaarisessa asennoitumisessa ja pyrkimyksissä rajoittaa naisten seksuaalisuutta.

Toisaalta olen myös tunnistanut sen, että naisilla todella *on* paremmat mahdollisuudet pariutua ja perheellistyä, mikä antaa heille enemmän dyadista valtaa kuin miehille, mikä korostuu nuorten ikäryhmissä. Toisin sanoen olen torjunut hikkymiehen patriarkaalisen ja naisvihamielisen antiliberaalin ideologian mutta kuitenkin tunnistanut, että se vastaa *oikeaan* ongelmaan, joka koskee miesten ylijäämää, miesten heikompia mahdollisuuksia pariutua ja perheellistyä ja yleisesti ottaen miesten vähäisempää dyadista valtaa pariutumismarkkinoilla. Kysymys kuuluu nyt, miten tähän ongelmaan tulisi vastata, mikäli patriarkaalinen ja naisvihamielinen narratiivi hylätään.

Tässä alaluvussa tulen ehdottamaan sukupuolisesta tasa-arvosta ponnistavaa osittaisratkaisua, jossa kritisoidaan myös naisia ja feministisiä diskursseja, jotka koskettavat miesten vastentahtoisen kumppanittomuuden ja pariutumismarkkinoilla vallitsevaa halujen epäsymmetrian ilmiöitä. Tämän tarkoituksena ei ole osoittaa, että naiset ovat niihin täysin tai edes yhtä syyllisiä kuin miehet, vaan väitän naisten *osallistuvan* sukupuoliroolien logiikan tuottamiseen ja uusintamiseen sikäli kuin he esittävät sitä seksuaalisen objektin/portinvartijan roolia, mikä heillä on sukupuoliroolien logiikan sisällä. Se näkyy erityisesti naisten seksuaalisessa varautuneisuudessa ja valikoivuudessa, joka ei ole täysin palautettavissa siihen, millaisia miehet ovat kumppaneina, vaan jossa on kyse myös naisten omasta sukupuolisesta sosialisaatiosta ja intresseistä, joista he eivät välttämättä ole valmiita luopumaan vaikka kannattaisivatkin sukupuolista tasa-arvoa.

Tunnistan, että tämä tulee herättämään vastustusta erityisesti vasemmistoliberaaleissa ja feministisissä piireissä, joissa ei haluttaisi antaa pienintäkään köyttä naisia vihaaville miehille. Nähdäkseni heidän kuitenkin kannattaisi näin tehdä. Näin siksi, että vaikka naisviha on moraalisesti tuomittavaa ja perustuu väärille käsityksille naisista, sillä kuitenkin pyritään osittain vastaamaan oikeaan ongelmaan. Mikäli vasemmistoliberaalit ja feministit eivät suostu myöntämään sen olemassaoloa ja tulemaan edes vähän vastaan sen ratkaisemisessa, ainoat tahot, joilla on tarjottavinaan selityksiä ja ratkaisuja, ovat antifeministiset miesliikkeet ja manosfääri/incelosfääri (joiden kanssa myös Hikikomero on päällekkäinen). Vaikka ne ovat poliittisesti taantumuksellisia, ne tunnistavat monen miehen kohtaaman ongelman ja lupaavat tehdä sille jotain. Nämä lupaukset voivat olla vääriä, mutta ainakaan ne eivät syytä ongelmista pelkästään miehiä itseään tai heitä suosivia yhteiskunnallisia rakenteita.

Tällä voi olla myös laajempia implikaatioita miesten ja naisten viimeaikaisen poliittisen polarisoitumisen kannalta. Nuorisobarometreistä selviää, että 2010-luvulla nuoret naiset ovat aiempaa liberaalimpia siinä, missä nuorilla miehillä ei ole tapahtunut vastaavaa muutosta (Kiilakoski & Happonen 2024, 37–39). Oma tutkimukseni osoittaa, että miesten antiliberaaleissa asenteissa on osittain kyse juuri miesten ja naisten eriävistä mahdollisuuksista ja valtapositioista pariutumismarkkinoilla, joiden nähdään heijastuvan yhteiskuntaan yleisemmin. Ei

ole välttämättä sattumaa, että sukupuolten välistä poliittista polarisoitumista on edeltänyt sinkkujen osuuden kasvu nuorissa ikäryhmissä (Kontula 2016a, 30–31). Taustalla ovat kuitenkin myös kapitalistiset työmarkkinoiden ja kommodifikaation logiikat, joiden vastustaminen kanavoituu naisvihaksi ja rasismiksi. Vaikka naisten ja miesten poliittisen polarisoitumisen taustalta löytyy varmasti myös muita syitä, antaa se aiempaakin paremman syyn ottaa työ- ja pariutumismarkkinoiden marginaaliin pudonneiden miesten ongelmat vakavasti.

Vaikka vasemmistoliberaalit ja feministit tunnistavatkin täysin oikein hikky/incel-ideologian naisvihamielisyyden ja sen taustalla olevan miehen rakenteellisen valta-aseman, he eivät valitettavasti voi kuitata sitä pelkkänä misogynistisenä fiktiona vaan joutuvat pohtimaan vakavasti, mitä pariutumismarkkinoiden sukupuolittuneille epäsymmetrioille voitaisiin tehdä ja miten myös *naiset* osallistuvat niiden tuottamiseen ja uusintamiseen. Tämä luonnollisesti olettaa, että epäsymmetrioiden olemassaolo ylipäänsä tunnistetaan eikä niistä puhumista leimata ”puhe ’pariutumismarkkinoista’ on uusliberaalia ideologiaa” tai ”naisista puhutaan kuin resursseista” -tyyppisillä väitteillä, jotka estävät koko ongelmasta keskustelemisen (mikä lienee osittain niiden tarkoituskin). Väitän, että ongelmaa *voi* lähestyä myös tasa-arvoisella vastalogiikalla, jossa edellytetään muutosta *paitsi* miehiltä *myös* naisilta. Ennen tätä pohdin kuitenkin sitä, missä määrin kumppanittomuus on ylipäänsä politisoitavissa liberaalissa yhteiskunnassa.

6.1.1 Liberalismin umpikuja

Vastentahtoinen kumppanittomuus asettaa miehet vaikeaan asemaan poliittisesti. Vaikka heidän ongelmansa on osittain yhteiskunnallinen, he eivät voi politisoida sitä liberaaliin arvomaailmaan sopivalla tavalla. Koska *yksilönvapautta* ja *seksuaalista autonomiaa* kunnioittava liberaali yhteiskunta ei tunnusta oikeutta seksiin tai rakkauteen, he eivät voi vaatia itselleen kumppania tai edes tasa-arvoisia mahdollisuuksia pariutumismarkkinoilla. Naiset eivät ole velvollisia pariutumaan heidän kanssaan tai muuttamaan seksuaalisia mieltymyksiään (joiden tietoinen muokkaaminen olisi muutoinkin vaikeaa). Koska liberalismilla ei ole tarjottavanaan ratkaisuja sukupuolittuneen markkinakilpailun ongelmaan, se johtaa vastentahtoisesti kumppanittomat miehet poliittiseen umpikujaan.

Ratkaisujen sijaan liberaalilla yhteiskunnalla on tarjottavinaan sopeutumiskeinoja. Näistä olennaisin on *yksilönvastuu*, josta kiistellään myös Hikikomerossa. Yksilönvastuu kieltää vastentahtoisen kumppanittomuuden rakenteellisen luonteen ja tekee siitä yksilön ongelman. Sen mukaan miehen kumppanittomuus johtuu siitä, ettei hän ole yrittänyt tarpeeksi. Menestyäkseen pariutumismarkkinoilla miehen tulisi olla aloitteellisempi, kohentaa ulkonäköään ja harjoitella sosiaalisia taitojaan. Kumppanin löytäminen ei ole niin mahdoton tehtävä kuin vastentahtoisesti

kumppanittomat miehet kuvittelevat. Heidän tulisikin omaksua positiivisempi asenne ja ennen kaikkea lopetettava katkera uhriutuminen.

Jälkimmäiseen kiteytyy yksilönvastuun luonne *sopeutumispakkona*. Mies ei saa vaatia mitään, vaan hänen täytyy sopeutua sukupuolittuneen markkinakilpailun vaatimuksiin. Yksilönvastuu pyrkii tekemään hänestä pätevän markkinasubjektin, joka kilpailee aktiivisesti ja panostaa eroottiseen pääomaansa. Luovuttaa ei pidä koskaan, eikä torjutuksi tulemisesta tule ottaa liian henkilökohtaisesti. Tämä muistuttaa työmarkkinoiden ihannesubjektia, joka kehittää jatkuvasti työllistymismahdollisuuksiaan ja sietää loputtomasti vastoinkäymisiä. Tällaisen markkinasubjektiuden vaatimus on liberaalin yhteiskunnan luonnollinen vastaus kumppanittomuuteen. Koska sukupuolittuneelle markkinakilpailulle ei voi tehdä mitään, miehiä voi ainoastaan velvoittaa sopeutumaan siihen.

Näin ei tule tapahtumaan, sillä ongelma on rakenteellinen, kuten olen edellisissä luvuissa osoittanut (ks. erit. luku 5.3.1). Kyse ei myöskään ole vain siitä, onko jonkun yksilön teknisesti mahdollista vai mahdotonta löytää kumppania, vaan ennen kaikkea sukupuolisesta *eriarvoisuudesta*, joka asettaa naiset ja miehet erilaisiin valta-asemiin pariutumismarkkinoilla. Monille nyymeille yksilönvastuun hyväksyminen tarkoittaisi yksinkertaisesti tyytymistä tähän epäreiluun tilanteeseen. Liberalismi ei voi vastata tähän ongelmaan mitenkään, sillä se ei voi luvata mahdollisuuksien tasa-arvoa pariutumismarkkinoille. Itse asiassa vahvistaessaan seksuaalista autonomiaa liberalismi tulee lähinnä oikeuttaneeksi mahdollisuuksien eriarvoisuuden ja patologisoineeksi ihmiset, jotka ovat turhautuneita omiin heikkoihin mahdollisuuksiinsa.

Ongelmaa ei vältetä myöskään ”sympaattisemmassa” liberaalissa lähestymistavassa, missä suostutaan tunnistamaan yksilönvastuun ja pariutumismahdollisuuksien rajat, mutta päädytään sen sijaan problematisoimaan vastentahtoisen kumppanittomuuden tuottama kärsimys. Tässä narratiivissa myönnetään joidenkin ihmisten jäävän vaille kumppania heistä itsestään riippumattomista syistä, mutta sillä ei toisaalta ole väliä, sillä kumppanittomuudesta kärsivässä ihmisessä on jotain vialla. Hänen tulisi sisäistää, että kärsimys johtuu muista tekijöistä, esimerkiksi parisuhteiden normatiivisuudesta ja sinkkuuteen liittyvästä häpeästä. Erityisesti miesten tulisi opetella vähemmän riippuvaisiksi parisuhteista ja tyydyttämään emotionaaliset tarpeensa muissa ihmissuhteissa, mihin heidän maskuliininen sosialisaationsa ei heitä opeta. Kumppani ei siis ole oikea tarve, ja mikäli ihmiset eivät osaa elää ilman, vika on heissä. Ja koska kyseessä ei ole oikea tarve, sitä ei tarvitse tyydyttää.

Kysymystä siitä, onko mahdollisuuksien eriarvoinen jakautuminen pariutumismarkkinoilla politisoitavissa mitenkään, on pohdittu jonkin verran myös feministisissä piireissä (Srinivasan 2021). Se on noussut esiin juuri vastentahtoisesti kumppanittomien miesten kontekstissa, jossa tyypillinen feministinen vastaus heidän ongelmiinsa on se, etteivät miehet ole oikeutettuja seksiin (ks. alla). Feministien

ansioksi on kuitenkin sanottava heidän huomanneen nopeasti, että vastentahtoisen kumppanittomuuden ongelman kuittaaminen tällä osuu välittömästi omaan nilkkaan, sillä monet niistä marginalisoiduista ihmisryhmistä, joista he välittävät, ovat marginalisoituja myös pariutumismarkkinoilla. Jos kukaan ei ole oikeutettu seksiin, miten heidän ongelmiinsa tulisi vastata?

Tällaisessa tilanteessa ovat esimerkiksi nykyisen feministisen ajattelun keskiössä olevat rodullistetut vähemmistöt. Useat online-deittailututkimukset ovat paljastaneet, että valkoiset ihmiset ovat yleensä halutumpia kumppaneita ja nauttivat paremmista mahdollisuuksista online-pariutumismarkkinoilla kuin muut. ”Seksuaalinen rasismi” (Aldana & Salazar 2024) rehottaa deittisivustoilla ja -applikaatioissa. Valkoisilla ihmisillä, Laasasen termein ilmaistuna, on siis enemmän seksuaalista valtaa kuin muilla. (Aldana & Salazar 2024; Bruch & Newman 2018; Hitsch ym. 2010; Kreager ym. 2014; Rudder 2014.) Tämä on seksuaalisen autonomian kannalta kiusallista, sillä rodullistetuille vähemmistöille on vaikeampi noin vain väittää, etteivät he ole oikeutettuja.

Näkyvimmin tähän ongelmaan on tarttunut Amia Srinivasan (2021), joka tunnistaa, ettei kukaan ole velvollinen haluamaan ketään tai oikeutettu tulemaan halutuksi, mutta pitää silti halujen eriarvoista jakautumista poliittisena kysymyksenä. Se, miten siihen tulisi vastata, jää kuitenkin jokseenkin ilmaan roikkumaan. Hänen keskustelunsa pyörii lisäksi rodullistettujen ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ympärillä ja näkemykset halujen epätasaisesta jakautumisesta miesten ja naisten välillä heteroseksuaalisilla pariutumismarkkinoilla torjutaan (epäuskottavasti). Kyvyttömyydessään vastata halujen eriarvoiseen jakautumiseen feministit törmäävät siis samaan liberalismin umpikujaan kuin vastentahtoisesti kumppanittomat miehetkin.

Koska liberalismilla ei ole tarjottavanaan ratkaisuja tai edes ongelmien tunnistamista, ei ole yllättävää, että Hikikomerossa sitä vastustetaan ja poliittisia vaihtoehtoja etsitään muualta. Osa tämän tutkimuksen nuorista kokee vetoa patriarkaaliseen ideologiaan, joka lupaa palauttaa pariutumismarkkinat sääntelyn piiriin kontrolloimalla naisen seksuaalisuutta ja tekemällä hänet alisteiseksi miehelle. Heidän vastalogiikkansa on miesten aseman vahvistaminen pariutumismarkkinoilla tukeutumalla miesten rakenteelliseen valta-asemaan. Samalla tämä antiliberaali ideologia lupaa tunnustusta huono-osaisten ja kantaväestöön kuuluvien miesten kärsimykselle.

Vastentahtoisesti kumppanittomat ja sosiaalisesti vetäytyneet miehet eivät ole yksin ideologiansa kanssa, sillä pariutumismarkkinat ja seksuaalinen vallankumous ovat synnyttäneet kriittisiä tai konservatiivisia reaktioita myös laajemmin (ks. esim. Hakim 2011; Illouz 2012; Regnerus 2017). Ei myöskään tule kuvitella, että näin ovat reagoineet vain miehet. Tahto kontrolloida toisen sukupuolen seksuaalisuutta ei ole maskuliininen erikoisuus. Esimerkiksi Louise Perryn *The Case Against the Sexual Revolution* (2022) argumentoi, että riisuessaan seksin sen perinteisistä merkityksistä

ja luodessaan irtosuhteiden pariutumismarkkinat seksuaalinen vallankumous on hyödyttänyt lähinnä irtosuhteita suosivia miehiä, joilta naiset eivät voi enää odottaa sitoutumista. Hän haluaakin miehiltä enemmän pidättyväisyyttä ja palauttaa monogamiset suhteet kunniaan.

Monogamian kunnianpalautukseen voisi yhtyä myös osa nyymeistä, sillä heidän kuvitelmissaan moderni seurustelukulttuuri hyödyttää paitsi naisia myös alfamiehiä, jotka vaikuttavat monopolisoineen pariutumismarkkinat itselleen. Ensisilmäykseltä tälle vaikuttaa antavan tukea seksisuhteiden jakautumisen epätasaisuus miesten välillä. Mark Regnerus (2017, 85–88) raportoi yhdysvaltalaisen aineiston perusteella, että 20 prosentille miehistä kasautuu 70 prosenttia kaikista seksuaalisista suhteista naisten kanssa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että 70 prosenttia naisista pariutuisi tämän miesvähemmistön kanssa, sillä seksisuhteet jakautuvat epätasaisesti myös naisilla, joilla vastaava suhde oli 20/65. Miesten ja naisten seksuaalisesti aktiiviset vähemmistöt pariutuvat siis suurelta osin keskenään.[143]

Sitoutuneet monogamiset suhteet voivat vaikuttaa vastaavan pariutumismahdollisuuksien epätasaisen jakautumisen ongelmaan. Monogamiaa onkin pidetty eräänlaisena ”seksuaalisena demokratiana”, sillä sen on nähty vähentävän seksuaalista kilpailua ja jakavan pariutumismahdollisuuksia tasaisesti molempia sukupuolia hyödyttävällä tavalla (emt., 177–184). Moniavioisiin yhteiskuntiin verrattuna näin saattaa ollakin, mutta sitoutuneet ja pitkäaikaiset monogamiset suhteet ovat nekin ongelmallisia pariutumismahdollisuuksien jakautumisen kannalta. Kun ihmiset eivät sitoudu toisiinsa pitkäaikaisesti, vaan heillä on enemmän lyhytaikaisempia parisuhteita, pariutumisen mahdollisuuksia on enemmän ja aikaikkuna kumppanin löytämiselle kasvaa. Parisuhteiden epävakaistuminen onkin parantanut kumppanien ”saatavuutta” nuoremmissa kohorteissa Saksassa (Eckhard & Stauder 2018). Sarjamonogamia on pariutumismahdollisuuksien kannalta parempi vaihtoehto kuin perinteinen nuorena avioitumisen malli.

On myös epäselvää, kuinka hyödyllinen patriarkaalinen yhteiskunta olisi vastentahtoisesti kumppanittomille nuorille miehille, vaikka asiaa pohdittaisiin pelkästään heidän näkökulmastaan. Patriarkaatti ei poistaisi miesten välistä kilpailua nuorista naisista, sillä se ei johdu vain naisten varautuneisuudesta ja valikoivuudesta. Sukupuolisesti eriarvoisissa maissa parisuhteiden ikäerot ovat myös suuremmat, mikä kiristänee kilpailua nuorista naisista (Walter ym. 2020). Patriarkaatti tekee myös miehen matalasta yhteiskunnallisesta asemasta suuremman riskin hänen pariutumismahdollisuuksiensa kannalta. Matalasti kouluttautuneiden miesten elinikäisen kumppanittomuuden todennäköisyys on suurin sukupuolisesti

143 Fyysisellä viehättävyydellä ei lisäksi ole kuin osallista merkitystä selittäessä seksikumppanien määrää miehillä. Esimerkiksi Bogaertin ja Fisherin (1995) tutkimuksessa yliopistomiehistä seksuaalisten kumppanien määrään elinaikana tai maksimimäärään kuukauden aikana olivat yhteydessä myös sellaiset tekijät kuin hypermaskuliinisuus, elämyshakuisuus (*sensation seeking*) ja testosteroni, jotka selittivät nekin vain osan kaikesta vaihtelusta. ”Alfamiesten”, mikäli paljon seksikumppaneita omaavia miehiä halutaan sellaisina pitää, alfuudella ei viime kädessä ole kovin paljoa tekemistä heidän ulkonäkönsä kanssa.

eriarvoisissa maissa. Elinikäisesti kumppanittomia miehiä ei muutoinkaan ole eniten sukupuolisesti tasa-arvoisissa maissa vaan maissa, joissa tasa-arvoistuminen on puolitiessä. (Bellani ym. 2017.)

Patriarkaalinen pariutumisen sääntelyn vastalogiikka on siis useammasta syystä väärä ratkaisu, mutta se on väärä ratkaisu oikeaan ongelmaan. Mikäli sukupuolinen tasa-arvo määritellään vallan tasaiseksi jakautumiseksi sukupuolten välillä, se edellyttää miesten ja naisten samanlaisia mahdollisuuksia pariutumismarkkinoilla. Mikäli sukupuoliset valtasuhteet tasoittuisivat kaikilta muilta osin, mutta naiset pysyisivät halutumpina kumppaneina kuin miehet, yhteiskunta ei olisi tasa-arvoinen vaan naisia suosiva. Olen aiemmin esittänyt, että tämä on se implisiittinen uhkakuva, mihin osa nyymeistä vastaa antiliberaalilla ideologiallaan. Nyt lisään, että tämä ei ole täysin perusteeton uhkakuva vaan aito mahdollisuus, johon liberaaleilla ei aivan oikeasti ole hyvää vastausta.

6.1.2 Incel-ideologia ja feminismi

Löytyisikö sellaista feministeiltä? Sosiaalinen vetäytyminen ei ole juurikaan herättänyt feminististä keskustelua, mutta incel-ideologia ja manosfääri ovat. Kuten olen aiemmin tuonut esiin, incel-ideologia on lähes täsmälleen samanlainen kuin naisille kateellisten ja vihaisten antiliberaalien nyymien edustama. Incel-miesten profiili on myös monilta osin samanlainen kuin sosiaalisesti vetäytyneiden miesten. He kärsivät yksinäisyydestä, masennuksesta, ahdistuksesta ja itsetuhoisuudesta. He myös mieltävät itsensä uhreiksi ja raportoivat kiusaamisesta ja syrjinnästä. Lisäksi he ovat huomattavasti useammin autistisia valtaväestöön verrattuna. He eroavat vetäytyneistä nuorista kuitenkin siten, että vaikka he ovat myös matalammin kouluttautuneita, asuvat todennäköisemmin vanhempiensa luona ja ovat useammin työn ja opiskelun ulkopuolella kuin muut miehet, suurin osa heistä kuitenkin opiskelee tai käy töissä. (Costello ym. 2022; Daly & Reed 2022; Moskalenko ym. 2022; Whittaker ym. 2024.) Keskustelenkin tässä alaluvussa vetäytyneiden nuorten sijaan incel-ilmiöstä ja sitä koskevista feministisistä diskursseista.

Inceleitä koskeva tutkimuskirjallisuus jakautuu useisiin toistensa kanssa päällekkäisiin haaroihin. Karkeasti jaotellen haaroja on kolme: inceleiden väkivallan ja terrorismin uhkaa kartoittava tutkimus, psykologinen tutkimus ja feministinen tutkimus (katsauksia tarjoavat Broyd ym. 2023; Czerwinsky 2024; Sparks ym. 2022; Stijelja & Mishara 2023). Kaksi edellistä ovat viime aikoina joutuneet feministisen tulituksen alle, sillä niitä on kritisoitu incel-ongelman yksilöinnistä ja psykologisoinnista. Ne tarjoavat incel-miehille ratkaisuksi terapeuttisia interventioita, jotka uhkaavat legitimoida heidän uhriutensa ja ohittaa yhteiskunnassa ja kulttuurissa vallitsevan hegemonisen ja toksisen maskuliinisuuden, ”cisheteropatriarkaatin”, naisvihan ja valkoisten ylivallan, joista

feministit näkevät inceleiden ideologian ja väkivallan kumpuavan. Vaihtoehdoksi tarjotaan interventioita ja koulutusohjelmia, joilla pyritään puuttumaan näihin vahingollisiin ajattelu- ja käyttäytymismalleihin, ennaltaehkäisemään ja deradikalisoimaan. Tutkijoiden taas tulisi omaksua feministisiä teorioita ja menetelmiä. (Carian ym. 2023; DeCook & Kelly 2022.)

Feministisestä kirjallisuudesta erottuu (jälleen karkeasti jaotellen) kaksi toistensa kanssa päällekkäistä juonnetta, joista ensimmäinen tulkitsee inceleitä ja heidän ideologioitaan maskuliinisuuden ja naisvihan ja toinen uusliberalistisen kapitalismin valossa. Tutkijat ovat ensinnäkin analysoineet inceleiden naisvihamielisiä diskursseja, joissa halveksitaan naisia, syytetään naisia ”hypergamisuudesta” ja legitimoidaan naisten alistamista ja misogynististä väkivaltaa. Toiseksi on analysoitu inceleiden maskuliinisuutta, jota on luonnehdittu yhdistelmäksi hegemonista ja vaihtoehtoisia maskuliinisuuksia. Siinä yhdistyvät alemmuus ja riittämättömyys suhteessa hegemoniseen maskuliinisuuteen, kollektiivinen uhrius ja viha yhteistä vihollista eli feminismiä kohtaan. (Czerwinsky 2024; ks. myös Whittaker ym. 2024.)

Uusliberalistiseen kapitalismiin keskittyvää tutkimusta on vähän, mutta incelit on nähty myös nykyisen uusliberalistisen yhteiskunnan heijastumana. Henry Price (2023) argumentoi, että inceleiden maailmankuvassa uusliberaalin yhteiskunnan valtaeliitti, feminismi ja naiset sulautuvat yhdeksi kokonaisuudeksi, jolloin kaikki naiset nähdään osana valtaeliittiä. Pricen mukaan incelit ovat myös omaksuneet uusliberaalin markkinasubjektiviteetin, jossa oma arvo mitataan markkinoilla. Toisaalta he kuitenkin torjuvat uusliberalistisen itsen kehittämisen eetoksen ja suhtautuvat fatalistisesti mahdollisuuksiinsa, mikä erottaa heidät laajemmasta manosfääristä (ks. myös Sparks ym. 2022). Inceleiden ideologia on siis kaikin puolin pitkälti sama kuin Hikikomerossa (ja Ylilaudalla yleisemmin [Vainikka 2019]).

Itsekritiikkiä feministisestä incel-keskustelusta löytyy vähän. Tutkimuskirjallisuudessa on toki identifioitu katvealueita, joista kaivattaisiin lisätutkimusta (Czerwinsky 2024), mutta keskustelussa ei ole juurikaan kyseenalaistettu feministisen lähestymistavan perusolettamuksia. Poikkeuksena Grace Sharkey (2022) argumentoi inceleistä tulleen feministeille ”paha objekti”, spektaakkelimainen moraalisen paheksunnan kohde. Samalla incelit mielletään ”pojiksi”, jotka eivät ole pystyneet kasvamaan aikuisiksi, mikä luonnehtii sekä sitä tapaa, millä inceleistä puhutaan, että heidän elettyä kokemustaan. Moraalisen paheksunnan sijaan hän kutsuu feministejä lähestymään tutkimuskohdettaan avoimemmin ja ymmärtäväisemmin, mikä ei edellytä naisvihan ja väkivallan hyväksymistä.

Nähdäkseni incelien status feminismin ”pahana objektina” kertoo heidän asemastaan feminismin *oireena*. Incelit edustavat feministeille jotain, mitä he eivät pysty sulauttamaan oman merkitysjärjestelmänsä sisälle, minkä takia he eivät näe inceleissä juuri mitään muuta kuin naisvihamielisen demonin. Väitän, että se jokin, mikä ei mahdu feministisen merkitysjärjestelmän sisälle, koskee nimenomaan

naisten asemaa pariutumismarkkinoilla. Incelit pakottavat feministit kohtaamaan kysymyksen siitä, mitä naisten paremmat mahdollisuudet pariutua ja perheellistyä tarkoittavat sukupuolisen tasa-arvon kannalta ja miten naisten omat halut ja toimijuus ovat implikoituina siinä. Mutta sen sijaan, että he vastaisivat tähän kysymykseen, he tukahduttavat sen ja pystyttävät tilalle incel-demonin, jonka ymmärtäminen ja puolustaminen on moraalisesti arveluttavaa toimintaa.

Incel-ideologian uhka konkretisoituu välillä julkisuuteenkin nousevina väkivaltaisina tekoina, joista tunnetuin tapaus lienee edelleen yhdysvaltalainen Elliot Rodger, joka murhasi ja haavoitti useita ihmisiä incel-ideologian motivoimana vuonna 2014. Inceleiden muodostamaa väkivallan uhkaa onkin sittemmin tutkittu runsaasti (Sparks ym. 2022; Czerwinsky 2024). Naisiin kohdistuva väkivalta tulee esiin myös omassa tutkimuksessani, joskin vähäisenä ja sosiaalityöntekijöihin kohdistuvaan väkivaltaan sekoittuneena. Incel-väkivalta toimii konkreettisena todisteena incel-demonin olemassaolosta ja incel-ideologian vahingollisuudesta. Naisvihan lietsonta internetissä johtaa vääjäämättä tekoihin, mikä korostaa entisestään feinististen lähestymistapojen tärkeyttä.

Tutkimuskirjallisuus on kuitenkin asettanut inceleiden väkivaltaisuuden kyseenalaiseksi, sillä suurin osa heistä ei ole väkivaltaisia tai kannata väkivaltaa. Myöskään incel-ideologian kannatus ei vielä sinänsä välttämättä altista väkivaltaisuudelle, vaan siihen tarvitaan muitakin tekijöitä. Moskalenko ym. (2022) ovat havainneet, että suurin osa inceleistä on sitoutunut ideologiaansa, mutta vain vähemmistö ilmensi aggressiivista radikalisoitumista. Ideologian kannatus ja radikalisaatio korreloivat myös keskenään vain heikosti. Radikalisoitumiseen olivat yhteydessä kokemukset kiusaamisesta, autismi ja masennus. Vastaavia tuloksia ovat saaneet Whittaker ym. (2024). Heidän tutkimuksessaan neljäsosa piti väkivaltaa ainakin joskus oikeutettuna, tosin näistä ”usein” sitä oikeutettuna piti vain reilut viisi prosenttia. Jälkimmäistä ryhmää luonnehtivat erityisesti kostofantasiat, raiskausmyytteihin uskominen, vihamielinen seksismi, syrjinnän kokemukset ja kanavoitunut aggressio, mutta he olivat myös esimerkiksi oikeistolaisempia, ahdistuneempia ja masentuneempia.

Incel-väkivallan uhkaa korostavat pitävät usein myös incelien nettiyhteisöjä vaarallisina ja väkivaltaan lietsovina. Niitä on tulkittu muusta maailmasta irtautuneina kaikukammioina, joista etsitään yhteisöllistä kuuluvuutta ja päädytään radikalisoitumaan (Czerwinsky 2024). Näyttö incel-nettiyhteisöjen väkivaltaa aiheuttavissa vaikutuksista on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Ainoa tiedossani oleva tutkimus, joka antaa näyttöä tähän suuntaan, on Westin (2024) tutkimus, jossa havaittiin, että incel-väkivaltaan ajallisessa yhteydessä tapahtuu piikki vuorovaikutuksessa suositulla incel-foorumilla. Väkivallan uhkuvat eivät siis ole

perättömiä, mutta tutkimuksellisen näytön perusteella ne ovat liioiteltuja ja muistuttavat pikemminkin moraalipaniikkia kuin punnittua arviointia.[144]

Pitää kuitenkin paikkansa, että incelien väkivalta ja aggressiivinen ja autoritaarinen kielenkäyttö erottavat heidät niin kutsutuista *femceleistä* eli nais-inceleistä. Myös osa naisista kohtaa vaikeuksia pariutumismarkkinoilla, mutta he eivät silti ryhdy aggressiivisiksi ja väkivaltaisiksi. (Carian ym. 2023; Kay 2021; Srinivasan 2021.) Tätä on korostettu feministien keskuudessa ymmärrettävistä syistä. Sillä saadaan jaoteltua sukupuolet erilaisiin moraalisiin asemiin ja annettua lisätodisteita sen puolesta, että incel-ideologian taustalla ovat patriarkaaliset rakenteet, maskuliinisuus ja naisviha eivätkä miesten kohtaamat vaikeudet pariutumismarkkinoilla tai mielenterveysongelmat.

Sukupuolieron nähdään usein kiteytyvän siihen, että miehet kokevat olevansa oikeutettuja naisen ruumiiseen, mutta naisilla vastaavaa oikeutuksen tunnetta ei ole. Tätä näkemystä edustaa esimerkiksi femcel-yhteisöistä kirjoittava Jilly Boyce Kay (2021). Femcel-yhteisöt ovat hänen mukaansa monin tavoin samanlaisia kuin incel-yhteisöt ja niissä jaetaan samankaltaisia inhorealistisia näkemyksiä pariutumismarkkinoista ja ajatellaan kauniiden naisten monopolisoivan kaiken huomion itselleen. He eroavat inceleistä kuitenkin siinä, että he eivät koe rikotuksi tullutta oikeutuksen tunnetta. He eivät kohdista vihaansa ulospäin vaan sisäänpäin. Tämä heijastaa hänen mukaansa sitä, että miesten halut tulevat politisoiduiksi ja naisten eivät. Naisten ja vähemmistöjen ahdinko ei tunnu herättävän samanlaista ”jotain on tehtävä” -reaktiota kuin miesten.

En pidä tätä jälkimmäistä väitettä uskottavana, mutta se ei ole tässä kontekstissa olennaista. Olennaisempaa on tarkastella, pitävätkö väitteet femcelien oletetusta oikeutuksen tunteen puutteesta paikkansa vai eivät. Tiedossani on ainoastaan yksi varsinainen tutkimus femcel-yhteisöistä. Siinä havaittiin femcelien kamppailevan seksuaalisen turhautumisen kanssa samaan tapaan kuin incelien, mutta odotetusti he ilmaisivat paljon vähemmän väkivaltaisia ja aggressiivisia asenteita. Sen sijaan he keskustelivat miesten valta-asemasta ja väkivallasta naisia kohtaan tavalla, joka oli tutkijoiden mukaan yhtenevää radikaalifeministisen ideologian kanssa. Toisaalta myös essentialisoiva ja miesvihamielinen puhe oli suhteellisen yleistä. Tutkimuksen tekijät tosin väittävät sen olevan ymmärrettävä ja oikeutettu reaktio patriarkaaliseen yhteiskuntaan. (Evans & Lankford 2024.)

Incelien ja femcelien ero ei siis ole siinä, että ensimmäiset kohdistavat vihansa ulospäin ja jälkimmäiset sisäänpäin – molemmat tekevät molempia – vaan sukupuolittuneissa rakenteellisissa valtasuhteissa, jotka saavat incelit reagoimaan vastentahtoiseen kumppanittomuuteensa aggressiivisesti, väkivaltaisesti ja

144 On jopa ihmetelty, miksei incel-väkivaltaa ole tapahtunut enemmän kuin sitä on tapahtunut. Costello ja Buss (2023) väittävät tutkimuskirjallisuuteen ja incel-väkivallan suhteellisen vähäiseen kansainväliseen uhrimäärään (~59) nojautuen, että incel-miehet eivät kokonaisuudessaan ole erityisen väkivaltaisia. Heidän evoluutiopsykologisesta näkökulmastaan tämä on yllättävää, sillä kumppanittomien ylijäämämiesten ”pitäisi” olla aggressiivisempia seksuaalisesta kilpailusta johtuen. He selittävät inceleiden suhteellisesti heikkoa väkivaltaisuutta ”online-maailmojen” kesyttävillä (*pacifying*) vaikutuksilla.

autoritaarisesti ja femcelit taas pidättäytymään tällaisesta.[145] Asetelmalla on myös selkeitä moraalisia implikaatioita. Yksinkertaisesti sanottuna miehet näyttävät siinä pahoilta ja naiset hyviltä. Lacanilaisittain ilmaistuna mies ei ole suostunut uhraamaan nautintoaan, mutta nainen on, kuten moraalisesti ansaitsevan ihmisen kuuluukin tehdä. Tämä saa asiat näyttämään siltä, että vastentahtoisesti kumppanittoman naisen vaikeudet ovat ymmärrettäviä, mutta vastaavassa tilanteessa oleva mies ”kokee olevansa oikeutettu”.

Incel-miehet eivät siis ole kovin ansaitsevia uhreja. Siihen keskittyminen kuitenkin mahdollistaa valokeilan kääntämisen siihen, millä tavoin miehet ja naiset *reagoivat* vastentahtoiseen kumppanittomuutensa sen sijaan, että pohdittaisiin sen taustalla olevia yhteiskunnallisia tekijöitä ja sukupuolista eriarvoisuutta. Se myös mahdollistaa incelien argumenttien täydellisen sivuuttamisen. Heidän ”inhottavia” näkemyksiään pariutumismarkkinoiden raadollisuudesta, ulkonäön merkityksestä ja naisten etuoikeuksista ei tarvitse vakavasti pohtia. Ne ovat vain todellisuudesta irtautuneen incel-demonin naisvihamielistä fiktiota, joka kumpuaa patriarkaalisista valtarakenteista ja jolla oikeutetaan naisten alistamista. Kuka tahansa tällaiseen pohdintaan ryhtyykin sortuu incelien ”uhriuden legitimointiin” ja tulee näin osaksi ongelmaa.

Feminististä incel-keskustelua luonnehtiikin lähes totaalinen pariutumistutkimuksen ja pariutumismarkkinoiden sukupuolittuneiden rakenteiden ohittaminen. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että tutkimus on suurimmaksi osaksi ollut diskurssianalyyttistä, mutta toisaalta myös diskurssianalyysiä taustoitetaan yhteiskunnallisella kontekstilla. Feministinen tutkimus onkin täynnä viittauksia patriarkaaliseen yhteiskuntaan ja miesten ylivaltaa pönkittäviin rakenteisiin, joskaan niitäkään ei juuri avata vaan ne jäävät epämääräisiksi ja mystifioiduiksi taustatekijöiksi. Tämän takia feministiset analyysit vaikuttavat usein kuvailevilta ja tautologisilta. Incelien naisvihamielisiä näkemyksiä selitetään naisvihalla ja maskuliinisia asenteita maskuliinisuudella.

Koska feministinen incel-keskustelu ei tarjoa vastauksia halujen epätasaiseen jakautumisen ongelmaan miesten ja naisten välillä, heidän näkemyksiään asiasta tulee etsiä muualta. Niitä ei onneksi tarvitse hakea kovin kaukaa, sillä asiasta on käyty keskustelua seksuaalisuuden sukupuolierojen tutkimuksen kontekstissa, missä vastakkain ovat evoluutiopsykologiset ja sosiokulttuuriset teoriat. Tutkijat ovat vakuuttavasti osoittaneet itseraportteihin pohjautuvien tutkimusten perusteella, että miehillä on (tilastollisesti) voimakkaampi seksivietti ja sosioseksuaalinen orientaatio kuin naisilla (Frankenbach ym. 2022; Petersen & Hyde 2010). Eriävät näkemykset koskevat sitä, ovatko nämä erot biologisia vai sosiokulttuurisia (katsauksen tarjoaa Petersen & Hyde 2011).

145 Evoluutiopsykologit voisivat tässä vaiheessa väittää, että miesten aggressio ja väkivaltaisuus ovat biologisia ominaisuuksia ja näkyvät täten myös sukupuolieroina incelien ja femcelien välillä. Tämä on mahdollista, mutta on myös vähintäänkin yhtä mahdollista, että vaikka biologisia eroja olisikin, ne korostuvat patriarkaalisissa ja kaventuvat tasa-arvoisissa yhteiskunnissa.

Jälkimmäistä kantaa ovat edustaneet esimerkiksi Conley ja Yang (2024), jotka esittävät sukupuolierojen seksivietissä kumpuavan siitä, että naisten seksielämä on sukupuolisesti eriarvoisessa yhteiskunnassamme yksinkertaisesti huonompaa. Naiset opetetaan tukahduttamaan omat halunsa ja laittamaan miesten seksuaalisen mielihyvän etusijalle, heidän seksielämänsä on epätyydyttävämpää ja he saavat vähemmän orgasmeja, heidän kumppaninsa eivät huomioi heidän tarpeitaan ja halujaan, ja he altistuvat seksuaaliselle hyväksikäytölle. Miehen asema seksuaalisena subjektina ja naisen objektina on siis vahingollinen naisille ja vähentää heidän halukkuuttaan seksiin. (Ks. myös Sanchez ym. 2012.)

Tällä argumentilla on ilmiselviä implikaatioita halujen epätasaisen jakautumisen kannalta ja se muistuttaakin sosiaalisessa mediassa käytyjä keskusteluja inceleistä ja sukupuolten asemista pariutumismarkkinoilla yleisemmin. Mikäli seksi ja parisuhteet tapahtuvat miesten ehdoilla ja altistavat naiset väkivallalle ja seksuaaliselle hyväksikäytölle, ei ole lainkaan yllättävää, että naiset ovat varautuneempia ja valikoivampia pariutumismarkkinoilla. Tästä on myös pääteltävissä, että mikäli miehet haluavat enemmän huomiota pariutumismarkkinoilla, olisi heidän syytä kohdistaa kriittinen valokeilansa itseensä ja patriarkaalisesta yhteiskunnasta kumpuaviin ajattelu- ja käyttäytymismalleihin. Näin saadaan tunnistettua halujen epätasainen jakautuminen, mutta vastuu siitä asetetaan miesten harteille. Väitteet muistuttavat argumenttia, jota David Benatar (2012) on kutsunut ”inversioargumentiksi”, missä miesten ongelmat käännetään naisten ongelmiksi.[146]

Inversioluonteestaan huolimatta argumentti on vakuuttava ja siihen on syytä vastata (jollei muusta syystä niin siksi, että muutoin omat argumenttini tulisivat kuitatuiksi sillä). Olen sen väitteistä osittain samaa mieltä, mutta nähdäkseni ne palauttavat naisen seksuaalisuuden liiaksi siihen, millaisia miehet ovat. Naisia ei pidetä niissä autonomisina toimijoina vaan heidän nähdään vain reagoivan miesten haluihin ja tekoihin. Seksuaaliset sukupuolierot eivät kuitenkaan palaudu vain siihen, miten miehet käyttäytyvät ja millaiseen asemaan he naiset asettavat, vaan kyse on myös siitä, millaisia naiset *itse* ovat. Sukupuolet eivät vain peilaa toisiaan vaan osallistuvat itse oman sukupuoliroolinsa uusintamiseen.

Parhaiten tämä tulee näkyviin verratessa heteroväestöä seksuaalivähemmistöihin. Mikäli naisten seksuaalinen käyttäytyminen riippuu siitä, millaisia miehet ovat, tulisi heidän käyttäytyä eri tavoin, kun kumppanina on nainen. Sama koskee myös miehiä. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan seksuaaliset sukupuolierot uusintavat

146 Tämä näkyy myös siinä tavassa, miten incel-miehiä tyypillisesti syytetään omista ongelmistaan. Kuten argumentti kuuluu, kukaan nainen ei ole kiinnostunut antisosiaalisista ja naisia vihaavista miehistä. Mutta miesten antisosiaalisuus ja naisvihamielisyys tuskin heikentävät heidän pariutumismahdollisuuksiaan. Bogaert ja Fisher (1995) havaitsevat yliopistomiehiä tarkastelleessa tutkimuksessaan, että miesten ”hypermaskuliinisuus” ja antisosiaaliset taipumukset olivat yhteydessä korkeampiin seksikumppanimääriin. Naisvihakaan ei estä seksuaalisten suhteiden solmimista. Selmer ym. (2023) ovat muodostaneet ”äärimmäistä naisvihaa” kuvaavan mittarin, joka sisälsi joukon väitteitä tunnetun incel-murhaaja Elliot Rodgerin kirjoittamasta manifestista. He havaitsivat naisvihamielisten miesten olevan seksuaalisesti aktiivisempia kuin muiden.

itseään myös seksuaalivähemmistöjen keskuudessa. Miehistä kiinnostuneet miehet raportoivat useammista seksikumppaneista ja heillä on enemmän lyhytikäisiä erillissuhteita kuin naisista kiinnostuneilla miehillä ja naisilla. Heillä on myös huomattavasti enemmän parisuhteen ulkopuolisia seksisuhteita ja ei-monogamisia järjestelyjä kumppaninsa kanssa. Samoin kuin heteromiehet he ovat kiinnostuneita nuorista seksikumppaneista, mutta pystyvät toteuttamaan toiveitaan heitä paremmin. Lisäksi miesparit aloittavat seurustelun nopeammin tutustumisen jälkeen kuin hetero- ja naisparit. (Antfolk 2017; Joyner ym. 2017; Orth & Rosenfeld 2018; Solomon ym. 2005.)

Erot tulevat esiin myös online-deittailualustoilla. Lundquist ja Lin (2015) havaitsivat deittisivustotutkimuksissaan tutun kuvion heteroiden osalta – heteromiehet lähettivät enemmän ja vastaanottivat vähemmän viestejä kuin heteronaiset – mutta epäsymmetria näkyi myös homomiesten ja lesbonaisten välillä, sillä ensimmäiset viestittelivät toisilleen ahkerammin kuin jälkeiset. Aldana ja Salazar (2024) taas ovat havainneet, että Tinderissä miehet saavat samalla profiililla enemmän huomiota toisilta miehiltä kuin naisilta ja naiset taas vähemmän huomiota toisilta naisilta kuin miehiltä. Lisäksi miehet saivat enemmän huomiota toisiltaan kuin naiset toisiltaan. Naiset ovat siis varautuneempia ja valikoivampia riippumatta siitä, etsivätkö he seuraa miehistä vai naisista.[147]

Eroja voi lähestyä myös vertailemalla naisia hetero- ja naispareissa. Argumentin mukaan naisten tulisi olla halukkaampia seksiin, mikäli he saisivat enemmän orgasmeja ja heidän seksielämänsä olisi tyydyttävämpää. Tämä ei näytä pitävän paikkansa, kun tarkastellaan naispareja. Naisten kanssa suhteessa olevat naiset saavat enemmän orgasmeja ja heidän seksielämänsä on intiimimpää kuin heteronaisten, mutta he harrastavat *silti* heitä vähemmän seksiä. Tämä ei kieli seksuaalisen halukkuuden lisääntymisestä vaan ainoastaan siitä, että naisparit vaihtavat seksin määrän sen laatuun. Lisäksi vaikka he tekevät heteronaisia enemmän seksuaalisia aloitteita suhteissaan, heidän (itseraportoitu) seksiviettinsä ei ole vahvempi. (Frederick ym. 2021; Gonzalez-Rivas & Peterson 2020; Macedo ym. 2023.)

Eroja on myös muita (e.g. Marcotte ym. 2021; Umberson ym. 2015), mutta uskon tässä vaiheessa havainnollistaneeni argumenttiani tarpeeksi. Seksuaalisissa sukupuolieroissa ei ole kyse vain siitä, millaisia (potentiaaliset) kumppanit ovat, vaan ennen kaikkea siitä, millaisia naiset ja miehet *itse* ovat. Tämän takia halut *eivät* ole jakautuneet epätasaisesti (vain) siksi, että seksi ja parisuhteet tapahtuvat miesten ehdoilla ja ovat vahingollisia naisille. Se *ei* johdu myöskään (vain) siitä, että miehet olisivat tavalla tai toisella kelvottomia kumppaneita. Vaikka olen samaa mieltä siitä,

147 Myös naisista kiinnostuneiden naisten on raportoitu valittavan niukkuudesta online-deittailualustoilla. Kyseisessä tutkimuksessa syitä etsitään kuitenkin lähinnä miehistä kiinnostuneille miehille ja naisista kiinnostuneille naisille suunnattujen deittiapplikaatioiden teknisistä eroavuuksista. (Duguay 2019.) Edelliset tutkimukset kumoavat nämä väitteet. Uskottavampi selitys on se, että naiset ovat passiivisempia ja valikoivampia deittiapplikaatioiden käyttäjiä, mikä saatetaan kokea niukkuutena.

että patriarkaaliset ajattelu- ja käytösmallit vaikuttavat seksiin ja parisuhteisiin myös nykyisin, ei tämä tarkoita, että mikäli miehet satsaisivat enemmän eroottiseen pääomaansa, huomioisivat kumppaninsa seksuaaliset ja emotionaaliset tarpeet paremmin ja olisivat turvallisempaa seuraa naisille, halut jakautuisivat tasaisesti sukupuolten välillä. Seksuaaliset sukupuolierot eivät tule katoamaan sillä, että miehistä tulee naisille miellyttävämpiä kumppaneita, sillä naiset osallistuvat myös itse sukupuoliroolinsa uusintamiseen.

Tämä tulee näkyviin myös mikäli Conleyn ja Yangin väitteitä lähestytään tarkemmin. Siitä voidaan erottaa oikeastaan kaksi väitettä, joista ensimmäinen koskee naisten seksuaalisuuden tukahduttamista ja toinen heidän seksuaalisten suhteidensa laatua. Touiralle ja Ågmo (2024) korostavat vastaavassa kritiikissään ensimmäistä ja väittävät sukupuolieron seksivietissä johtuvan naisten omaksumista perinteisiin sukupuolirooleihin liittyvistä ”seksuaalisista skripteistä”, jotka tekevät naisen seksuaalisuudesta passiivisemman kuin miesten. Sukupuolierot itseraportoidussa halukkuudessa eivät johdu naisten heikommasta seksivietistä vaan hänen sukupuoliroolinsa edellyttämästä seksuaalisesta tukahduttamisesta. Sukupuoliero itsetyydytyksessäkin esiintyy vasta siinä vaiheessa, kun kulttuuriset voimat alkavat vaikuttaa tyttöihin.

Touraille ja Ågmo marssittavat väitteidensä tueksi joukon tutkimuksia, joissa seksiviettiä on tutkittu muiden kuin itseraporttien perusteella ja jotka osoittavat seksivietin olevan yhtä voimakas tai joissain tapauksissa voimakkaampi naisilla, vaikka he eivät näin itse raportoisikaan. Tällaisia ovat esimerkiksi tutkimukset, joissa on mitattu naisten ja miesten sukuelinten fysiologisia reaktioita seksuaalisiin ärsykkeisiin. Niissä on toistuvasti osoitettu, että altistuessaan näille ärsykkeille miesten itseraportoitu kiihottuminen ja heidän fysiologiset reaktionsa vastaavat toisiaan, mutta naisilla näin ei ole (Chivers ym. 2010). Toisaalta mikäli koeasetelma painostaa naisia vastaamaan rehellisemmin, ero heidän itseraporttiensa ja fysiologisten reaktioiden välillä kaventuu (Suschinsky ym. 2020). Tämä on yhteensopivaa tukahduttamisteesin kanssa (joskaan ei myönnettävästi ainoa mahdollinen selitys).

Naisten seksuaalisuuden tukahduttamisella on historiansa patriarkaatissa ja biologiassa. Jälkimmäisen osalta erityisesti raskauden riski on pakottanut naiset pidättyväisemmiksi kuin miehet, mitä on pahentanut heidän taloudellinen riippuvaisuutensa miehistä. Naiset vaikuttavat kuitenkin osallistuvan siihen itse tavalla, joka ei ole täysin palautettavissa patriarkaattiin tai miehiin. Esimerkiksi FINSEX-kyselyjen mukaan noin 90 prosenttia nuorista miehiä ja naisista allekirjoittaa täysin, että nainen voi osoittaa avoimesti kiinnostustaan seksiin ja että naisilla on oikeus tehdä seksuaalisia aloitteita, mutta historiallisesti naisten aloiteoikeuteen ovat suhtautuneet kielteisemmin naiset itse. Naisten seksuaaliset asenteet ovat muutoinkin olleet usein konservatiivisempia kuin miesten. He esimerkiksi pitävät useampia seksuaalisia asioita (e.g. vapaa seksi, porno)

”perverssinä tai sairaana” kuin miehet (poikkeuksena homoseksuaalisuus). (Kontula 2017d.)

Naiset voivat siis hyvin olla seksuaalisesti tukahdutettuja, mutta on aivan toinen kysymyksensä, haluavatko he vapautua siitä. Feministi ja kulttuurikriitikko Laura Kipnis (2006) väittää esseekokoelmassaan, että naiset suhtautuvat feminismiin usein ambivalentisti, sillä se tuntuu vaativan feminiinisyydestä luopumista, mistä kuitenkin haluttaisiin pitää kiinni kaikkine ongelmineen ja ristiriitaisuuksineenkin. Tai kuten Kipnis muotoilee, ”feminismi törmäsi odottamattomaan vastustajaan: *sisäiseen naiseen*” (emt., viii, oma käännös). Kipnis on siis saman kysymyksen äärellä, mistä ovat omilla tavoillaan puhuneet myös Julkunen (2010), Illouz (2012) ja Regnerus (2017), eli perinteisten sukupuoliroolien houkutukseen. Väitän tästä olevan osittain kyse myös sukupuolittuneessa halujen epäsymmetriassa. Naiset eivät ole seksuaalisesti varautuneempia ja valikoivampia, koska patriarkaatti ja miehet pakottavat heidät siihen vaan koska heidän ”sisäinen naisensa” haluaa olla halun objekti.

Sukupuolinen tasa-arvo edellyttäisi kuitenkin *sekä* rakenteellisten *että* dyadisten valtasuhteiden tasoittumista, mikä taas edellyttää sukupuoliroolien purkamista tai ainakin monimuotoistumista. Ja koska naiset osallistuvat sukupuoliroolien uusintamiseen, siinä ei voi olla kyse *pelkästään* miesten rakenteellisen valta-aseman purkamisesta ja miesten maskuliinisten ajattelu- ja käytösmallien muutoksesta, vaan s*e edellyttää muutosta* myös *naisilta*. Tässä päästään vihdoin sen kysymyksen äärelle, mikä olisi sellainen *vastalogiikka* sukupuoliroolien logiikalle, joka pystyisi vastaamaan dyadisten valtasuhteiden purkamisen haasteeseen rikkomatta kuitenkaan naisten (tai kenenkään muunkaan) seksuaalista autonomiaa. Mitä vastentahtoisesti kumppaniton mies, oli hän hikky tai ei, voisi vaatia naisilta sukupuolisen tasa-arvon nimissä?

Vastentahtoisesti kumppanittomat miehet eivät voi vaatia itselleen kumppania tai tulevansa halutuiksi naisten toimesta, mutta väitän, että *he voivat vaatia tasa-arvoisempaa vastuun jakoa seksuaalisesta toimijuudesta.* Jätän tarkoituksellisen epämääräiseksi sen, mitä ”seksuaalisella toimijuudella” tarkoitetaan, sillä en halua palauttaa sitä mihinkään tiettyyn asiaan, esimerkiksi siihen, ”kuka tekee aloitteen”. Se pitää sisällään joukon erilaisia asioita, esimerkiksi aloitteiden tekemisen, huomiosta kilpailemisen ja torjutuksi tulemisen riskin kantamisen. Viittaan sillä siis kaikkiin niihin asioihin, jotka asettavat ihmisen seksuaalisen subjektin asemaan ja estävät häntä asettumasta välillä halun objektin asemaan.

En tiedä, missä määrin tällaisella vaatimuksella on tarttumapintaa, mutta huomautan, että sen ei tarvitse olla uhka feminismille, sillä se on yhteensopiva naisten seksuaalista toimijuutta korostavan ja niin kutsutun *seksipositiivisen* feminismin kanssa. Nämä ovat tosin herättäneet kriittistä keskustelua feministien ja muiden naisten keskuudessa (Julkunen 2010; Perry 2022; Ruti 2018). Niitä pidetään miesten haluille ja esineellistämiselle antautumisena. Olisi parempi, että miehet itse

oppisivat olemaan seksuaalisesti pidättyväisempiä ja omaksumaan muutoinkin naisille tyypillisempiä ajattelu- ja käyttäytymismalleja ihmissuhteissaan, tekemään esimerkiksi enemmän ”tunnetyötä”. En pidä tätä erityisen houkuttelevana tai tasa-arvoisena, vaan suosin feminismiä, jossa torjutaan patriarkaalisen maskuliinisuuden lisäksi myös perinteinen feminiinisyys ja pyritään keksimään jotain uutta (e.g. Greer 2020).

Tasa-arvoisempi vastuunjako ei tule ratkaisemaan kaikkia ongelmia, esimerkiksi epäsymmetristen sukupuolijakaumien aiheuttamia (mihin miehet itse kontribuoivat suosimalla nuoria naisia), mutta se kaventaisi dyadisia valtaeroja ja tekisi tasa-arvonäkökulmasta houkuttelevamman miehille. Se tarjoaisi heille vaihtoehdon, jolla he pystyisivät vastaamaan vastentahtoisen kumppanittomuuden ongelmaan sortumatta kuitenkaan patriarkaaliseen ja naisvihamieliseen ajatteluun. Heidän ei myöskään tarvitsisi omaksua feministisiä narratiiveja sellaisenaan, vaan he voisivat myös haastaa niitä omasta näkökulmastaan. En toisaalta väitä, että oma näkökulmani olisi ainoa oikea. Pariutumismarkkinoita ja sukupuolirooleja voisi lähestyä radikaalimmastakin näkökulmasta, esimerkiksi kyseenalaistamalla heteroseksuaalisen monogamian ja ydinperheen instituutiot kokonaisuudessaan. Tämä jääköön kuitenkin muiden tehtäväksi.

6.2 Kohti dekommodifioivaa sosiaalipolitiikkaa

Nuorten syrjäytyminen on ollut jatkuvasti julkisessa keskustelussa ja poliittisilla asialistoilla, mutta siihen puuttuminen on osoittautunut haasteelliseksi. Politiikkasosituksista ei kuitenkaan ole pulaa, sillä sellaisia esitetään monissa aihepiiriä koskevissa tutkimuksissa ja raporteissa. Saari ym. (2020) kritisoivat niitä ylisukupolvista huono-osaisuutta käsittelevässä teoksessaan. Suosituksilla ei yleensä ole vaikutusta, sillä ne ovat ympäripyöreitä ja toteuttamiskelvottomia. Ne eivät sisällä tarpeeksi konkreettisia ehdotuksia tai kustannuslaskelmia. He edellyttävätkin suosituksilta uusien poliittisten käytäntöjen täsmällisempää määrittelyä, jotta niistä tulisi toimeenpanokelpoisia. (Emt., 194–197.)

Saari ym. suhtautuvat varauksellisesti myös tyypillisimpiin uudistusehdotuksiin, jotka koskevat voimavarojen lisäämistä, hankkeita ja ennaltaehkäisyä, ja moniammatillisuutta. Huono-osaisille on jo tarjolla kattava valikoima tulonsiirtoja ja palveluja, minkä vuoksi ”[y]lisukupolvinen huono-osaisuus ei välttämättä vähenny sosiaalihuollon henkilökuntaa lisäämällä tai koulutustasoa nostamalla, hankkeita lisäämällä ja ehkäiseviä palveluja laajentamalla, moniammatillisuutta kehittämällä tai organisaatioita kasvattamalla” (emt., 202). Heidän mukaansa tarvittaisiin pikemminkin tukijärjestelmien muokkaamista sellaiseksi, että ne tukisivat paremmin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten arkea. (Emt., 197–202.)

Tällainen lähestymistapa miellyttänee monia päättäjiä, joiden on mukava kuulla, että huono-osaisuudesta voidaan päästä eroon maltillisilla ja ”toimeenpanokelpoisilla” uudistuksilla, jotka eivät edellytä merkittäviä rakennemuutoksia tai lisäkustannuksia. Kaikesta moniulotteisuudestaan huolimatta huono-osaisuutta vastaan käydään hienosäätämällä tulonsiirtoja ja palveluja haavoittuvassa asemassa olevien elämänhallinnan tukemiseksi. Vaikka en sinänsä vastusta tukijärjestelmien sopeuttamista ihmisten arkea tukevalla tavalla, on myös selvää, ettei kriittinen näkökulmani pysyttele tällaisen teknokraattisen realismin puitteissa.

Koska olen selittänyt sosiaalista vetäytymistä reaktiona työvoiman kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikkoihin, jotka ovat sisäänrakennettuja kapitalistiseen talousjärjestelmään, ongelmaksi muodostuu kapitalismi itsessään. Selitykseeni sisältyy siis se implikaatio, että mikäli kapitalismista ei päästä eroon, ei sosiaalisesta vetäytymisestäkään tulla pääsemään eroon (joskin se saattaisi ottaa toisenlaisen muodon toisenlaisissa kapitalistisissa olosuhteissa). Olen kuitenkin valmis maltillistamaan näkemyksiäni sen verran, etten ala vaatimaan sosialistista vallankumousta vaan reformistisia uudistuksia, jotka parantavat sosiaalisesti vetäytyneiden asemaa. En tarjoa Saaren ym. (2020) kaipaamia konkreettisia toimenpiteitä (varsinkaan kustannuslaskelmia) vaan alleviivaan *autonomian* merkitystä sosiaalipoliittisena periaatteena ja annan tukeni *perustulolle demokommodifioivan sosiaalipolitiikan* muotona.

En myöskään tarkastele sosiaalipolitiikkaa konsensusnäkökulmasta, jossa sitä pyrittäisiin uudistamaan tavalla, joka hyödyttäisi kaikkia osapuolia. Näen sosiaalipolitiikan pikemminkin *poliittisen konfliktin kenttänä*, jossa sitä toteutetaan eturyhmien intressien mukaisesti. Tässä ehdotetut vaihtoehdot edustavat erityisesti sosiaalisesti vetäytyneiden etua. En ajattele, että ne ratkaisisivat sosiaalisen vetäytymisen ”ongelmaa”, vaan tarjoan niitä vetäytyneiden ja muidenkin väestöryhmien asemaa parantavina *kompromisseina*. Pääomaa edustavat tahot ja monet hyväosaiset tulevat luultavasti vastustamaan niitä, sillä ne eivät ole heidän intresseissään. Lähestymistapani on suunnilleen sama kuin Erik Olin Wrightilla (2015, 239–250), joka ei näe tällä hetkellä ulospääsyä kapitalismista ja tukee parempia luokkakompromisseja.

6.2.1 Autonomia

Hikikomeroa tutkineet Husu ja Välimäki (2017) väittävät, että hikyiltä puuttuu ”minäpystyvyyden” (*self-efficacy*) kokemus. Asiat vaikuttavat vain tapahtuvan heille, eivätkä he koe pystyvänsä vaikuttamaan niihin vaan vetäytyvät. Olen omassa tutkimuksessani tunnistanut saman ilmiön ja lähestynyt sitä fatalistiseen kärsimyksen käsitteellä. Toisin kuin Husu ja Välimäki olen kuitenkin tunnistanut

siitä myös kapinallisen ulottuvuuden, mihin viittaa jo sen luonne oireellisena muodostelmana. Oire tuottaa kivuliaaksi koettua tyydytystä, mutta se myös kapinoi symbolista järjestystä vastaan mahdollistaen subjektin minimaalisen irtautumisen Toisesta. Ilman oirettaan, fatalistista kärsimystään, hikky ei selviytyisi elämästään.

Fatalistinen kärsimys kumpuaa siis voimattomuudesta, mutta se on kapinallinen reaktio siihen. Kieltäytymällä toivosta sosiaalisesti vetäytynyt nuori kieltäytyy osallistumasta yhteiskuntaan hänelle itselleen epäsuosiollisilla ehdoilla. Se on hänen keinonsa säilyttää autonomiansa rippeet, vaikka se ei siltä näyttäisikään. Tämä antaa suunnan sille, mihin päin sosiaalipolitiikkaa tulisi kehittää: *sen tulisi kyetä vahvistamaan sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten autonomiaa*. En tarkoita tällä ”itseohjautuvuutta” tai mitään muutakaan psyykkistä asennemuutosta vaan rakenteellista mahdollisuutta toimijuuteen tavalla, joka ei edellytä nuoren tahdon täydellistä uhraamista ja antaisi heille mahdollisuuden kieltäytyä epäoikeudenmukaisesta kohtelusta. Nuorilla tulee olla oikeus haluta.

Tämä on juuri se mahdollisuus, mitä kapitalismi – edes suomalainen liberaalidemokraattinen hyvinvointikapitalismi – ei voi nuorille antaa. Se ei kunnioita ihmisten tahtoa antamalla heille demokraattista päätösvaltaa talouden organisointiin vaan kommodifioi heidän työvoimansa ja alistaa heidät markkinavoimille. Nuorilla, sen enempää kuin muillakaan työikäisillä, ei ole oikeutta kieltäytyä tästä, vaan heidän on viime kädessä suostuttava tekemään itsestään työvoimatavaraa ja myymään itseään työmarkkinoilla. Mikäli he eivät tässä syystä tai toisesta onnistu, he putoavat suhteelliseen liikaväestöön ja ryysyköyhälistöön, missä heitä odottaa niukkuus ja kontrolli. Nämä ovat ne yhteiskunnalliset olosuhteet, jotka vievät nuorilta heidän autonomiansa.

Mikäli nuorten autonomiaa halutaan vahvistaa sosiaalipolitiikan keinoin, sitä tulisi kehittää dekommodifioivaan suuntaan. Sen tulisi lieventää nuorten riippuvaisuutta markkinoista takaamalla heille tarpeeksi hyvän toimeentulon, vahvistamalla heidän neuvotteluasemaansa työmarkkinoilla ja vähentämällä sosiaaliturvaan liittyvää kontrollia. Tämä tarjoaisi *vastalogiikan* sille kannustamista ja aktivointia korostavalle kommodifioivalle suuntaukselle, joka on aaltoilevasti määrittänyt sosiaalipolitiikkaa 1990-luvulta lähtien. Vapauttamalla vetäytyneet nuoret kohtuuttomasta niukkuudesta ja kontrollista se antaisi heille mahdollisuuden säilyttää tahtonsa. Se tarjoaisi heille oikeuden haluta.

Vaikka en sinänsä vastusta julkisten palvelujen kehittämistä, se ei riitä dekommodifioivaksi sosiaalipolitiikaksi. Kuten useissa tutkimuksissa on tuotu esiin, julkiset palvelut voivat tukea nuorten autonomiaa vain tiettyyn pisteeseen asti. Niiden viimekätisenä tehtävänä on integroida ja sopeuttaa nuoret koulutusjärjestelmään ja työmarkkinoille, vaikka osalle nuorista tämän nähtäisiinkin olevan hyvin pitkän matkan päässä. Siispä ne tukevat nuoria, mutta pyrkivät myös enemmän tai vähemmän hienovaraisesti ohjaamaan heitä ”oikeaan” suuntaan. Ne eivät myöskään pysty puuttumaan nuorten mahdollisuuksien tiellä seisoviin

rakenteellisiin ongelmiin, esimerkiksi työpaikkojen vähyyteen. Osa nuorista jääkin pyörimään erilaisiin toimenpiteisiin, jossa opintoihin tai työelämään pääsystä tulee lähinnä nimellinen tavoite. (Aaltonen ym. 2015; Haikkola ym. 2017; Toiviainen 2020.)

Palvelujen vaikuttavuusarvioinnit tuottavatkin varsin maltillisia tuloksia. Tämä koskee myös Ohjaamoa, jonka vaikuttavuutta tutkineet Vauhkonen ja Latvala (2023) havaitsivat, että nuorten taustatekijät ja kunnan työttömyysaste huomioiden Ohjaamon asiakkaat eivät olleet opinnoissa tai töissä verrokkiryhmää suuremmalla todennäköisyydellä kolme vuotta asiakkuuden alkamisvuoden jälkeen. He olivat tosin todennäköisemmin palkkatuetussa työssä ja epätodennäköisemmin toimeentulotuella. Toisaalta Ohjaamon on arvioitu parantaneen nuorten palvelujärjestelmää kokonaisuudessaan, mikä on mahdollisesti vaikuttanut maltillisen myönteisesti nuorten työttömyysasteeseen ja NEET-osuuksiin kunnissa (Valtakari ym. 2020).

Dekommodifioivan sosiaalipolitiikan näkökulmasta opiskelemaan tai työelämään päätyneiden nuorten osuudet eivät kuitenkaan ole vielä itsessään mielekäs tavoite, vaikka tämä olisikin myös monen työn ja opiskelun ulkopuolella olevan nuoren omissa toiveissa. Olennaisempaa on se, millä ehdoilla ja mitä reittiä tämä tapahtuu. *Työllistyminen ei ole toivottavaa, mikäli se tarkoittaa huonolaatuisten, prekaarien ja vieraannuttavien työsuhteiden kierrettä.* Dekommodifioivan sosiaalipolitiikan tavoitteena on nimenomaan antaa työttömälle nuorelle mahdollisuus *kieltäytyä* myymästä työvoimaansa ehdoilla millä hyvänsä. Tämän takia hyvän mallin dekommodifioivalle sosiaalipolitiikalle antaisi *vastikkeeton perustulo*.

6.2.2 Perustulo

Suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää uudistetaan jatkuvasti ja pinnalla on ollut myös järjestelmää laajemmin muuttavia ehdotuksia. Yksi näistä on Hikikomerossakin (kriittistä) keskustelua[148] herättänyt *osallistumistuloksi* kutsuttu järjestelmä, joka velvoittaisi työttömät osallistumaan erilaisiin aktiviteetteihin vastineeksi etuuden saamisesta täysimääräisenä (Hiilamo ym. 2017ab). Järjestelmä olisi kommodifioiva, sillä se lisäisi työttömyysetuuksien vastikkeellisuutta ja todennäköisesti vahvistaisi työttömyyden pelotetta. Dekommodifioivan sosiaalipolitiikan näkökulmasta tämä ei ole selvästi ole toivottavaa.

Yksi osallistumistulolle tarjotuista perusteluista ja oikeutuksista on ”vastavuoroisuus”, joka ”tarkoittaa aktiivisen työnhaun ohella osallistumista määriteltyyn toimintaan” (Hiilamo ym. 2017a, 29). Puhe vastavuoroisuudesta on

148 En ole analyysissäni käsitellyt Hikikomeron osallistumistulokeskustelua omana erityisenä aiheenaan, sillä sen juonteet noudattavat pitkälti yleisempää kuntouttavaa työtoimintaa, aktivointia ja työllistämistoimia vastustavaa diskurssia (ks. luku 5.2.4).

intuitiivista, sillä se puuttuu ihmisten oikeustajua loukkaavaan vapaamatkustukseen. Mikäli työttömille maksetaan sosiaaliturvaa, on luontevaa ajatella, että heidän täytyisi tehdä sen vastineeksi jotain. Vastikkeellisuutta vastustetaan usein vetoamalla työttömien rajallisiin työllistymismahdollisuuksiin tahdosta ja yrityksistä huolimatta, vastikkeellisen järjestelmän kustannuksiin ja vastaaviin selityksiin, jotka ilmenevät myös Hikikomerossa (ks. luku 5.2.2). Tuntuu siis siltä, että vastikkeettomuus pitää aina jollain tavoin rationalisoida ja oikeuttaa. Pelkkä työttömän tahto ja itsemääräämisvalta eivät riitä vastikkeettomuuden oikeutukseksi.

Vaikka tunnistan työllistymismahdollisuuksien rajallisuuden ja muut vastaavat ongelmat, ohitan ne tässä ja haluan puolustaa vastikkeettomuutta pelkästään työttömän tahdon ja itsemääräämisvallan oikeutuksella. Väitteeni on se, että *vastavuoroisuus on periaatteessa työttömän tahtoa kunnioittava periaate, mutta se ei voi toteutua oikeudenmukaisella tavalla kapitalismissa, minkä takia sitä ei voi edellyttää työttömiltä*. Mikäli vastavuoroisuutta halutaan vahvistaa, oikea suunta ei ole vastikkeellisuuden lisääminen vaan vastikkeeton perustulo, joka antaa ihmisille enemmän mahdollisuuksia vastustaa kommodifikaatiota, jota he eivät ole itse valinneet ja johon he eivät voi vaikuttaa.

Vastikkeettomuus näyttää ensisilmäykseltä rikkovan vastavuoroisuutta, sillä siinä työttömälle annetaan rahaa, mutta häneltä ei odoteta mitään vastineeksi. Kyse on siis yksipuolisesta rahan siirrosta työtä tekeviltä veronmaksajilta työttömän taskuihin. Nähdäkseni vastavuoroisuudessa ei kuitenkaan ole kyse vain vaihtotapahtumista, joissa molemmat osapuolet saavat toisiltaan ja antavat toisilleen jotain, sillä todellinen vastavuoroisuus edellyttää myös ihmisten *yhdenvertaisuutta*. Ilman yhdenvertaisuutta vastavuoroisuus on vain näennäistä, sillä vaihdon ehdot ovat määräytyneet yksipuolisesti.

Tätä voi valaista esimerkillä. Kuvitellaan patriarkaaliseen mieselättäjyyteen perustuva yhteiskunta, jossa naiset ovat alisteisia miehille. Toteutuuko vastavuoroisuus tällaisessa yhteiskunnassa? Näennäisesti kyllä. Mies tuo leivän pöytään ja tämän vastineeksi nainen suostuu olemaan hänen palvelijattarensa. Mikäli tämä ei naiselle kelpaa ja hän niskoittelee ja laiskottelee kotitöissään, voisi mies väittää hänen rikkovan vastavuoroisuuden periaatetta. Hän kustantaa naisen elintason, mutta nainen ei suostu suoriutumaan omasta roolistaan, mikä ei ole vastavuoroista. On helppo nähdä, että tällaisessa yhteiskunnassa vastavuoroisuus olisi kuitenkin vain näennäistä, sillä miehillä on enemmän valtaa päättää sukupuolisen vaihdon ehdoista ja naisen tahto ei ole yhdenvertaisessa asemassa.

Sama pätee kapitalismiin. Koska kapitalismi perustuu tuotantovälineiden yksityisomistukseen, se riistää suurimmalta osalta ihmisistä päätösvallan talouden organisointiin ja alistaa heidät palvelemaan pääoman abstraktia logiikkaa. Kyseessä on siis ytimeltään epädemokraattinen järjestelmä. Myös Suomen kaltaisissa liberaalidemokraattisissa järjestelmissä ihmisten demokraattinen päätösvalta ei ulotu talousjärjestelmän sisälle vaan lähinnä sitä ulkoapäin sääteleviin organisaatioihin

kuten valtioon ja ammattiyhdistysliikkeeseen. Tämän lisäksi luokkajaolle ja markkinavoimille perustuva ”kapitalismin sosiaalinen arkkitehtuuri” (Wright 2005) tuottaa eriarvoisuutta ja työttömyyden ja suhdanteiden kaltaisia rakenteellisia ilmiöitä, jotka asettavat ihmiset hyvin erilaisiin valta-asemiin.

Koska työttömillä, kuten useimmilla muillakaan ihmisillä, ei ole päätösvaltaa talouden organisointiin, minkä lisäksi he ovat eriarvoisessa asemassa suhteessa työssäkäyviin, sosiaaliturvan vastikkeellisuuden ”vastavuoroisuus” on vain näennäistä. Se ei voi toteutua oikeudenmukaisella tavalla kapitalismissa. Vastikkeellisuudesta kieltäytyvien työttömien ei voida väittää rikkovan yhteisiä pelisääntöjä, sillä mitään ”yhteisiä pelisääntöjä” ei kapitalismissa ole olemassa. Tämän takia sosiaaliturvan vastikkeellisuus ei edusta vastavuoroisuutta vaan työttömien alistamista, ja työttömillä on oikeus kieltäytyä siitä – eikä heidän tarvitse perustella sitä millään muulla kuin sillä, että heidän tahtoaan ei kohdella yhdenvertaisesti.

Vastavuoroisuuden vahvistamiseksi voidaankin ehdottaa Hikikomerossakin tuettua *vastikkeetonta perustuloa*, joka antaisi työttömille enemmän neuvotteluvaltaa työmarkkinoilla. Heidän ei tarvitsisi yksipuolisesti alistua myymään työvoimaansa hinnalla millä hyvänsä pääoman intressien mukaisesti, vaan heillä olisi enemmän päätösvaltaa työllistymiseensä ja sen ehtoihin. Perustulo ei poistaisi kapitalismia tai sen epädemokraattisuutta, mutta se vahvistaisi työttömien autonomiaa. Lisäksi se heikentäisi työttömyyden pelotevaikutusta ja parantaisi näin työntekijöiden neuvotteluvaltaa työelämässä kokonaisuudessaan. Tämän takia se ei olisi vain työttömien vaan myös työntekijöiden intresseissä, mikä tekisi siitä hyvän *luokkakompromissin*.

Vastikkeeton ja kohtuullisen elintason tarjoava perustulo toki mahdollistaisi ”vapaamatkustamisen”, mikäli sellaisesta voidaan edes mielekkäästi puhua kapitalismissa, mutta sen työttömien ja työntekijöiden neuvotteluvaltaa vahvistava vaikutus perustuu juuri tälle työstä kieltäytymisen mahdollisuudelle. Kun kehnoista työsuhteista voi kieltäytyä, pääoman ote työttömiin ja työntekijöihin löystyy. Tämän takia perustulo toimii *vastalogiikkana* työvoiman kommodifikaation ja työmarkkinoiden logiikoille. Lisäksi työn vieroksumisesta huolestuneille huomautettakoon, että työvoiman kommodifikaatio itsessään tekee työstä vastenmielisen vieraannuttavaa (ks. luku 5.2.3). Mikäli ihmisten halutaan sitoutuvan työelämään, tulisi heillä olla päätösvaltaa sen organisointiin, mitä kapitalismi ei heille anna kuin rajallisesti.[149]

Perustulon työllisyysvaikutuksia ei kuitenkaan tarvitse jättää pelkkien arvailujen varaan, sillä tietoa niistä tarjoaa Suomessa vuosina 2017–2018 toteutettu perustulokokeilu, jossa työttömille maksettiin 560 euron suuruista perustuloa.

149 Hikikomerossa työstä vieraantuminen liittyy myös muihin tekijöihin kuin työhön sinänsä. Viestit viittaavat esimerkiksi siihen, että usko siihen, ettei tule koskaan löytämään parisuhdetta, heikentää myös työmotivaatiota. Kun elämältä puuttuu mielekäs sisältö, myös työnteosta tulee vastenmielinen pakko. (Ks. luku 5.2.3.)

Kokeilua on kritisoitu useammasta suunnasta ja monilla kokeiluun osallistuneilla vastikkeellisuus ei käytännössä vähentynyt (Halmetoja ym. 2022; Hiilamo 2022), mutta se antaa suuntaa-antavia tuloksia. Perustulolla on arveltu olevan positiivisia työllisyysvaikutuksia, sillä se tekee työnteosta kannattavampaa ja purkaa kannustin- ja byrokratialoukkuja, mutta työllisyystulemat olivat perustulokokeilussa vain marginaalisesti parempia perustuloa saaneilla. Toisaalta koeryhmässä oli paljon epätodennäköisesti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä, joten tulokset eivät tältä osin ole yllättäviä. Työllisyysvaikutusten arviointia sotki myös aktiivimalli. (Verho ym. 2022.)

Heikot työllisyysvaikutukset eivät ole yllättäviä varsinkaan siitä näkökulmasta, että kelvollisia työpaikkoja on tarjolla varsin heikosti varsinkin vajaatyökykyisille pitkäaikaistyöttömille, joihin monet tutkimistani nuorista oletettavasti kuuluvat. Tarjolla on ollut lähinnä kuntouttavaa työtoimintaa ja muuta tempputyöllistämistä, joka on usein luonteeltaan hyväksikäyttävää tai vähintäänkin moraalisesti kyseenalaista. Tämän sijaan työllistävien toimenpiteiden tulisi olla vapaaehtoisia ja maksaa kohtuullista palkkaa. Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten kannalta olisi myös suotavaa tunnistaa työkyvyttömyys paremmin ja myöntää heille työkyvyttömyysetuuksia nykyistä herkemmin.

Itselleni työllistäviä vaikutuksia merkittävämpi havainto perustulokokeilussa oli se, ettei se vaikuttanut työllisyyteen kielteisesti, mikä kertoo, ettei se (ainakaan tällä tavoin toteutettuna) vähennä työmotivaatiota. Kaikkia työllisyysvaikutuksia tärkeämpiä olivat kuitenkin perustulon muut vaikutukset. Perustuloa saaneet kärsivät vähemmän toimeentuloon ja byrokratiaan liittyvistä ongelmista, heidän psyykkinen ja kognitiivinen hyvinvointinsa oli paremmalla tasolla ja he luottivat enemmän muihin ihmisiin, yhteiskunnallisiin instituutioihin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja tulevaisuuteensa. Perustulo mahdollisti myös autonomian ja osallisuuden kokemuksia. (Kangas ym. 2020.)

Perustuloa saatetaan toki kritisoida samoin perustein kuin anteliasta sosiaaliturvaa yleensä vedoten esimerkiksi sen kalleuteen tai negatiivisiin kasvuvaikutuksiin. En ota näihin kysymyksiin sen tarkempaa kantaa. Tyydyn vain huomauttamaan, että anteliaalla ja vastikkeettomalla sosiaaliturvalla tuskin on sellaisia negatiivisia taloudellisia vaikutuksia kuin uskotaan. Se ei esimerkiksi kasvata työttömyyttä, mikäli sitä ovat tukemassa myös muut työmarkkinainstituutiot (ks. luku 5.2.1), ja sillä voi olla sellaisiakin positiivisia vaikutuksia, mistä ”ikäviä päätöksiä” kannattavat väittävät välittävänsä, esim. tuottavuutta kasvattavia vaikutuksia (Raza ym. 2023). Sosiaalimenoilla voidaan vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta ilman negatiivisia kasvuvaikutuksia. Köyhimmille suunnatut menot pikemminkin lisäävät kasvua, joskin talouden kokonaisuuden kannalta vain vähän. (Cammeraat 2020.) Kaikki tämä viittaa siihen, etteivät ”taloudelliset realiteetit” pakota vastustamaan anteliasta ja vastikkeetonta sosiaaliturvaa, vaan kyseessä on poliittinen kamppailu siitä, kenen ehdoilla kapitalismissa eletään.

Lähteet

Aalto, A.-M. (2021). Nuorten sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve, palveluiden riittävyys ja asiakaskokemukset. Teoksessa Berg, P. & Myllyniemi, S. (toim.). *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 79–97.

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015). *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Aaltonen, S., Kivijärvi, A. & Myllylä, M. (2019). Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 301–311.

Abdellaoui, A., Wesseldijk, L. W., Gordon, S. D., Pasman, J. A., Smit, D. J. A., Androvičová, R., Martin, N. G., Ullén, F., Mosing, M. A., Zietsch, B. P. & Verweij, K. J. H. (2024). Life without sex: Large-scale study links sexlessness to physical, cognitive, and personality traits, socioecological factors, and DNA. *MedRxiv*. DOI: 10.1101/2024.07.24.24310943.

Abraham, K. G., Haltiwanger, J., Sandusky, K. & Spletzer, J. R. (2019). The consequences of long-term unemployment: Evidence from linked survey and administrative data. *ILR Review* 72 (2), 266–299.

Abramova, O., Baumann, A., Krasnova, H. & Buxmann, P. (2016). *Gender differences in online dating: What do we know so far? A systematic literature review*. Konferenssipaperi. DOI: 10.1109/HICSS.2016.481.

Abregú-Crespo, R., Garriz-Luis, A., Ayora, M., Martín-Martínez, N., Cavone, V., Carrasco, M. Á., Fraguas, D., Martín-Babarro, J., Arango, C. & Díaz-Caneja, C. M. (2024). School bullying in children and adolescents with neurodevelopmental and psychiatric conditions: A systematic review and meta-analysis. *Lancet Child & Adolescent Health* 8 (2), 122–134.

Acquah, Emmanuel O.; Topalli, Pamela-Zoe; Wilson, Michael L.; Junttila, Nina & Niemi, Päivi M. (2016). Adolescent loneliness and social anxiety as predictors of bullying victimisation. *International Journal of Adolescence and Youth* 21 (3), 320–331.

Ahokas, J., Alaja, A. & Eskelinen, T. (2018). Talousteoriat ja työllisyyspolitiikka. Teoksessa Kajanoja, J. (toim.). *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 25–48.

Ahokas, J. & Holappa, L. (2014). *Rahatalous haltuun. Irti kurjistavasta talouspolitiikasta*. Helsinki: Like.

Ahmad, A. (2019). When the name matters: An experimental investigation of ethnic discrimination in the Finnish labor market. *Sociological Inquiry* 90 (3), 468–496.

Alasalmi, J., Busk, H., Kauhanen, A., Leinonen, T., Solovieva, S., Valkonen, T. & Viikari-Juntura, E. (2020). *Työpolitiikka ja työllisyysaste: Tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:33. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Alasoini, T. & Varje, P. (2021). Ammattirakenteen muutos Suomessa vuosina 2002–2016: Osaamisvaatimusten yleinen nousu vai polarisoituminen? *Sosiologia* 58 (1), 38–53.

Alatalo, J., Mähönen, E. & Räisänen, H. (2017). *Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus*. TEM-analyyseja 76/2017. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Aldana, A. A. & Salazar, L. (2024). Racial preferences in dating apps: An experimental approach. *The History of the Family*. DOI: 10.1080/1081602X.2024.2352547.

Amendola, S., Cerutti, R. & von Wyl, A. (2023). Estimating the prevalence and characteristics of people in severe social isolation in 29 European countries: A secondary analysis of data from the European Social Survey round 9 (2018–2020). *PLoS ONE* 18 (9): e0291341.

Amiri, S. (2022). Unemployment and suicide mortality, suicide attempts, and suicide ideation: A meta-analysis. *International Journal of Mental Health* 51 (4), 294–318.

de Andrade, L. H. A., Ylikännö, M. & Kangas, O. (2022). Increased trust in the Finnish UBI experiment – Is the secret universalism or less bureaucracy? *Basic Income Studies* 17 (1), 95–115.

Antfolk, J. (2017). Age limits: Men's and women's youngest and oldest considered and actual sex partners. *Evolutionary Psychology*. DOI: 10.1177/1474704917690401.

Antonucci, L., Seo, H. & Strobl, M. (2024). Quantity over quality? How economic factors and welfare state interventions affected job insecurity and job quality before, during and after the economic crises. *Social Policy & Administration* 58, 277–298.

Apostolou, M. (2015). Past, present, and why people struggle to establish and maintain intimate relationships. *Evolutionary Behavioral Sciences* 9 (4), 257–269.

Apostolou, M., Birkás, B., da Silva, C. S. A., Esposito, G., Hsu, R. M. C. S., Jonason, P. K., Karamanidis, K., O, J., Ohtsubo, Y., Putz, Á., Sznycer, D., Thomas, A. G., Valentova, J. V., Varella, M. A. C., Kleisner, K., Flegr, J. & Wang, Y. (2021). Reasons of singles for being single: Evidence from Brazil, China, Czech Republic, Greece, Hungary, India, Japan and the UK. *Cross-Cultural Research* 55 (4), 319–350.

Apostolou, M., O, J. & Esposito, G. (2020). Singles' reasons for being single: Empirical evidence from an evolutionary perspective. *Frontiers in Psychology* 11:746. DOI: 10.3389/fpsyg.2020.00746.

Apostolou, M. & Michaelidou, E. (2024). Why people face difficulties in attracting mates: An investigation of 17 probable predictors of involuntary singlehood. *Personality and Individual Differences* 216:112422. DOI: 10.1016/j.paid.2023.112422.

Apostolou, M. & Philippou, R. (2022). What predicts involuntary singlehood: Investigating the effects of self-esteem and having desirable traits in a Greek-speaking sample. *Evolutionary Behavioral Sciences*. DOI: 10.1037/ebs0000299.

Aro, M. (2003). Pitääkö koulutus lupauksensa? *Sosiologia* 40 (4), 313–328.

Aro, M. (2009). Koulutus ja hyvinvointipuutteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (5), 497–508.

Aro, M. (2014). *Koulutusinflaatio. Koulutusekspansio ja koulutuksen arvo Suomessa 1970–2008*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Asendorpf, J. B., Penke, L. & Back, M. D. (2011). From dating to mating and relating: Predictors of initial and long-term outcomes of speed-dating in a community sample. *European Journal of Personality* 25 (1), 16–30.

Asplund, R., Barth, E., Lundborg, P. & Nilsen, K. M. (2011). Polarization of the Nordic labour markets. *Finnish Economic Papers* 24 (2), 87–110.

Back, M. D., Penke, L., Schmukle, S. C., Sachse, K., Borkenau, P. & Asendorpf, J. B. (2011). Why mate choices are not as reciprocal as we assume: The role of personality, flirting and physical attractiveness. *European Journal of Personality* 25 (2), 120–132.

Backhans, M. C., Mosedale, S., Bruce, D., Whitehead, M. & Burström, B. (2016). What is the impact of flexicurity on the chances of entry into employment for people with low education and activity limitations due to health problems? A comparison of 21 European countries using Qualitative Comparative Analysis (QCA). *BMC Public Health* 16:842. DOI: 10.1186/s12889-016-3482-2.

Baranov, V., de Haas, R. & Grosjean, P. (2023). Men. Male-biased sex ratios and masculinity norms: Evidence from Australia's colonial past. *Journal of Economic Growth* 28, 339–396.

Barjaková, M., Garnero, A. & d'Hombres, B. (2023). Risk factors for loneliness: A literature review. *Social Science & Medicine* 334:116163. DOI: 10.1016/j.socscimed.2023.116163.

Baxter, A., Maxwell, J. A., Bales, K. L., Finkel, E. J., Impett, E. A. & Eastwick, P. W. (2022). Initial impressions of compatibility and mate value predict later dating and romantic interest. *PNAS* 119 (45):e2206925119. DOI: 10.1073/pnas.2206925119.

Bellani, D., Esping-Andersen, G. & Nedoluzhko, L. (2017). Never partnered: A multilevel analysis of lifelong singlehood. *Demographic Research* 37, 53–100.

Benarous, X., Guedj, M.-J., Cravero, C., Jakubowicz, B., Brunelle, J., Suzuki, K. & Cohen, D. (2022). Examining the hikikomori syndrome in a French sample of

hospitalized adolescents with severe social withdrawal and school refusal behavior. *Transcultural Psychiatry*. DOI: 10.1177/13634615221111633.

Benatar, D. (2012). *The Second Sexism. Discrimination Against Men and Boys*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Bentley, K. H., Franklin, J, C., Ribeiro, J. D., Kleiman, E. M., Fox, K. R. & Nock, M. K. (2016). Anxiety and its disorders as risk factors for suicidal thoughts and behaviors: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review* 43, 30–46.

Bergholm, T. (2017). Ovatko työtaistelut vakava yhteiskunnallinen ongelma? Teoksessa Pyöriä, P. (toim.). *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 184–196.

Berlant, L. (2011). *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press.

Berman, N. & Rizzo, F. (2019). Unlocking Hikikomori: An interdisciplinary approach. *Journal of Youth Studies* 22 (6), 791–806.

Betkó, J., Spierings, N., Gesthuizen, M. & Scheepers, P. (2022). How welfare policies can change trust – A social experiment assessing the impact of social assistance policy on political and social trust. *Basic Income Studies* 17 (2), 155–187.

Biegert, T. (2017). Welfare benefits and unemployment in affluent democracies: The moderating role of the institutional insider/outsider divide. *American Sociological Review* 82 (5), 1037–1064.

Blöte, A. W., Miers, A. C., Heyne, D. A. & Westenberg, P. M. (2015). Social anxiety and the school environment of adolescents. Teoksessa Ranta, Klaus; La Greca, Annette M.; Garcia-Lopez, Luis-Joaquin & Marttunen, Mauri (toim.). *Social Anxiety and Phobia in Adolescents. Development, Manifestation and Intervention Strategies*. Cham: Springer, 151–181.

Bogaert, A. F. & Fisher, W. A. (1995). Predictors of university men's number of sexual partners. *Journal of Sex Research* 32 (2), 119–130.

Brewer, K. B., Oh, H. & Sharma, S. (2014). "Crowding in" or "crowding out"? An examination of the impact of the welfare state on generalized social trust. *International Journal of Social Welfare* 23, 61–68.

Brillaud, D. (2020) [2011]. *Lacanian Psychoanalysis. A Clinical Casebook*. Kääntänyt John Holland. Lontoo: Routledge.

Brooks, R. C., Russo-Batterham, D. & Blake, K. R. (2022). Incel activity on social media linked to local mating ecology. *Psychological Science* 33 (2), 249–258.

Brousse, M.-H. (2021) [2021]. *The Feminine. A Mode of Jouissance*. Kääntänyt Janet Rachel. New York: Lacanian Press.

Brown, W. (1995). *States of Injury. Power and Freedom in Late Modernity*. Princeton: Princeton University Press.

Broyd, J., Boniface, L., Parsons, D., Murphy, D. & Hafferty, J. D. (2023). Incels, violence and mental disorder: A narrative review with recommendations for best

practice in risk assessment and clinical intervention. *BJPsych Advances* 29, 254–264.

Bruch, E. E. & Newman, M. E. J. (2018). Aspirational pursuit of mates in online dating markets. *Science Advances* 4:eaap9815. DOI: 10.1126/sciadv.aap9815.

Bruno, P. (2020) [2010]. *Lacan and Marx. The Invention of the Symptom*. [*Lacan, passeur de Marx: L'invention du symptôme*.] Kääntänyt J. Holland. Lontoo: Routledge.

Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.) (2021a). *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (2021b). Terapeuttisen vallan käsitteellisiä näkökulmia ja historiallisia kehityskulkuja. Teoksessa Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.). *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 13–30.

Bugge, H. (2021). Welfare conditionality and democratic citizenship in Norway. *Journal of European Social Policy* 31 (2), 209–222.

Cai, H., Jin, Y., Liu, S., Zhang, Q., Zhang, L., Cheung, T., Balbuena, L. & Xiang, Y.-T. (2021a). Prevalence of suicidal ideation and planning in patients with major depressive disorder: A meta-analysis of observation studies. *Journal of Affective Disorders* 293 (1), 148–158.

Cai, H., Xie, X.-M., Zhang, Q., Cui, X., Lin, J.-X., Sim, K., Ungvari, G. S., Zhang, L. & Xiang, Y.-T. (2021b). Prevalence of suicidality in major depressive disorder: A systematic review and meta-analysis of comparative studies. *Frontiers in Psychiatry* 12. DOI: 10.3389/fpsyt.2021.690130.

Cammeraat, E. (2020). The relationship between different social expenditure schemes and poverty, inequality and economic growth. *International Social Security Review* 73 (2), 101–123.

Carbone, J. & Cahn, N. (2014). *Marriage Markets. How Inequality Is Remaking the American Family*. Oxford: Oxford University Press.

Carian, E. K., DiBranco, A. & Kelly, M. (2023). Intervening in problematic research approaches to incel violence. *Men and Masculinities*. DOI: 10.1177/1097184X231200825.

Carchedi, G. & Roberts, M. (toim.) (2018). *World in Crisis. A Global Analysis of Marx's Law of Profitability*. Chicago: Haymarket Books.

Carusi, R. M. (2021). *Lacan and Critical Feminism. Subjectivity, Sexuation, and Discourse*. Lontoo: Routledge.

Charlot, N. H., Balzarini, R. N. & Campbell, L. J. (2020). The association between romantic rejection and change in ideal standards, ideal flexibility, and self-perceived mate value. *Social Psychology* 51 (2), 116–126.

Chen, B., Sun, X., Huang, X. & Yao, L. (2024). Examining the reciprocal link between social anxiety and social relationships spanning from childhood to adulthood: A meta-analysis of longitudinal studies. *Developmental Psychology* 60 (1), 170–186.

Chiesa, L. (2007). *Subjectivity and Otherness. A Philosophical Reading of Lacan*. Cambridge: The MIT Press.

Chiesa, L. (2016). *The Not-Two. Logic and God in Lacan*. Cambridge: The MIT Press.

Chivers, M. L., Seto, M. C., Lalumière, M. L., Laan, E. & Grimbos, T. (2010). Agreement of self-reported and genital measures of sexual arousal in men and women: A meta-analysis. *Archives of Sexual Behavior* 39, 5–56.

Chu, C., Buchman-Schmitt, J. M., Stanley, I. H., Hom, M. A., Tucker, R. P., Hagan, C. R., Rogers, M. L., Podlogar, M. C., Chiurliza, B., Ringer, F. B., Michaels, M. S., Patros, C. H. G. & Joiner, T. E. (2017). The interpersonal theory of suicide: A systematic review and meta-analysis of a decade of cross-national research. *Psychological Bulletin* 143 (2), 1313–1345.

Chudnovskaya, M. & Kashyap, R. (2020). Is the end of educational hypergamy the end of status hypergamy? Evidence from Sweden. *European Sociological Review* 36 (3), 351–365.

Coeli, G., Planas-Lladó, A. & Soler-Masó, P. (2023). The relevance of educational contexts in the emergence of social withdrawal (hikikomori). A review and directions for future research. *International Journal of Educational Development* 99:102756.

Conley, T. D. & Yang, T. A. (2024). Can sociocultural and contextual factors explain gender differences in sex drive? A response to Frankenbach et al. (2022). *Psychological Bulletin* 150 (8), 1004–1010.

Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

Conroy-Beam, D. & Buss, D. M. (2016). Do mate preferences influence actual mating decisions? Evidence from computer simulations and three studies of mated couples. *Journal of Personality and Social Psychology* 111 (1), 53–66.

Conroy-Beam, D. & Buss, D. M. (2019). Why is age so important in human mating? Evolved age preferences and their influences on multiple mating behaviors. *Evolutionary Behavioral Sciences* 13 (2), 127–157.

Conroy-Beam, D., Buss, D. M., Asao, K., Sorokowska, A., Sorokowski, P., Aavik, T., Akello, G., Alhabahba, M. M., Alm, C., Amjad, N., Anjum, A., Atama, C. S., Duyar, D. A., Ayebare, R., Batres, C., Bendixen, M., Bensafa, A., Bizumic, M., Boussena, M., Butovskaya, M., Can, S., Cantarero, K., Carrier, A., Cetinkaya, H., Croy, I., Cueto, R. M., Czub, M., Dronova, D., Dural, S., Duyar, I., Ertugrul, B., Espinosa, A., Estevan, I., Esteves, C. S., Fang, L., Frackowiak, T., Garduño, J. C., González, K. U., Guemaz, F., Gyuris, P., Halamová, M., Herak, I., Horvat, M., Hromatko, I., Hui, C.-M., Jaafar, J. L., Jiang, F., Kafetsios, K., Kavčič, T., Kennair, L. E. O., Kervyn, N., Ha, T. T. K., Khilji, I. A., Köbis, N. C., Lan, H. M., Láng, A., Lennard, G. R., León, E., Lindholm, T., Linh, T. T., Lopez, G., Luot, N. V., Mailhos, A., Manesi, Z., Martinez, R., McKerchar, S. L., Meskó, N., Misra, G., Monaghan, C.,

Mora, E. C., Moya-Garófano, A., Musil, B., Natividade, J. C., Niemczyk, A., Nizharadze, G., Oberzaucher, E., Oleszkiewicz, A., Omar-Fauzee, M. S., Onyishi, I. E., Özener, B., Pagani, A. F., Pakalniskiene, V., Parise, M., Pazhoohi, F., Pisanski, A., Pisanski, K., Ponciano, E., Popa, C., Prokop, P., Rizwan, M., Sainz, M., Salkičević, S., Sargautyte, R., Sarmány-Schuller, I., Schmehl, S., Sharad, S., Siddiqui, R. S., Simonetti, F., Stoyanova, S. Y., Tadinac, M., Varella, M. A. C., Vauclair, C.-M., Vega, L. D., Widarini, D. A., Yoo, G., Zaťková, M. & Zupančič, M. (2019). Contrasting computational models of mate preference integration across 45 countries. *Scientific Reports* 9:16885. DOI: 10.1038/s41598-019-52748-8.

Copjec, J. (2015). *Read My Desire. Lacan Against the Historicists.* Lontoo: Verso.

Costello, W. & Buss, D. M. (2023). Why isn't there more incel violence? *Adaptive Human Behavior and Physiology* 9, 252–259.

Costello, W., Rolon, V., Thomas, A. G. & Schmitt, D. (2022). Levels of well-being among men who are incel (involuntarily celibate). *Evolutionary Psychological Science* 8, 375–390.

Czerwinsky, A. (2024). Misogynist incels gone mainstream: A critical review of the current directions in incel-focused research. *Crime, Media, Culture* 20 (2), 196–217.

Dahlhaus, C. & Schlösser, T. (2021). The interplay of social status and trust: A critical review of concepts, operationalizations, and findings. *Review of General Psychology* 25 (2), 203–220.

Daly, S. E. & Reed, S. M. (2022). "I think most of society hates us": A qualitative thematic analysis of interviews with incels. *Sex Roles* 86, 14–33.

DeCook, J. R. & Kelly, M. (2022). Interrogating the "incel menace": Assessing the threat of male supremacy in terrorism studies. *Critical Studies on Terrorism* 15 (3), 706–726.

Deleuze, G. & Guattari, F. (2007) [1972]. *Anti-oidipus. Kapitalismi ja skitsofrenia.* [*Capitalisme et schizophrénie. L'anti-Œdipe.*] Kääntänyt T. Kilpeläinen. Helsinki: Tutkijaliitto.

Dell'Osso, L., Amatori, G., Muti, D., Giovannoni, F., Parri, F., Violi, M., Cremone, I. M. & Carpita, B. (2023). Autism spectrum, hikikomori syndrome and internet gaming disorder: Is there a link? *Brain Sciences* 13 (7):1116. DOI: 10.3390/brainsci13071116.

Dinh, R., Gildersleve, P., Blex, C. & Yasseri, T. (2022). *Computational courtship: Understanding the evolution of online dating through large-scale data analysis*. Journal of Computational Social Science 5, 401–426.

Doey, L., Coplan, R. & Kingsbury, M. (2014). Bashful boys and coy girls: A review of gender differences in childhood shyness. *Sex Roles* 70, 255–266.

Dollar, C. B. (2015). Sex ratio effects on marital formation and dissolution, 1980–2000. *Sociological Inquiry* 85 (4), 556–575.

Dong, M., Zeng, L.-N., Lu, L., Li, X.-H., Ungvari, G. S., Ng, C. H., Chow, I. H. I., Zhang, L., Zhou, Y. & Xiang, Y.-T. (2019). Prevalence of suicide attempt in individuals with major depressive disorder: A meta-analysis of observational surveys. *Psychological Medicine* 49 (10), 1691–1704.

Donnelly, D., Burgess, E., Anderson, S., Davis, R. & Dillard, J. (2001). Involuntary celibacy: A life course analysis. *Journal of Sex Research* 38 (2), 159–169.

Duguay, S. (2019). ”There’s no one new around you”: Queer women’s experiences of scarcity in geospatial partner-seeking on Tinder. Teoksessa Nash, C. J. & Gorman-Murray, A. (toim.). *The Geographies of Digital Sexuality*. Singapore: Palgrave Macmillan.

Dyson, T. (2012). Causes and consequences of skewed sex ratios. *Annual Review of Sociology* 38, 443–461.

Eastwick, P. W. & Finkel, E. J. (2008). Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner? *Journal of Personality and Social Psychology* 94 (2), 245–264.

Eastwick, P. W., Finkel, E. J. & Ariely, D. (2007). Selective versus unselective romantic desire. Not all reciprocity is created equal. *Psychological Science* 18 (4), 317–319.

Eastwick, P. W., Finkel, E. J. & Joel, S. (2023). Mate evaluation theory. *Psychological Review* 130 (1), 211–241.

Eastwick, P. W., Finkel, E. J. & Simpson, J. A. (2019). Best practices for testing the predictive validity of ideal partner preference-matching. *Personality and Social Psychology Bulletin* 45 (2), 167–181.

Eastwick, P. W., Harden, K. P., Shukusky, J. A., Morgan, T. A. & Joel, S. (2017). Consistency and inconsistency among romantic partners over time. *Journal of Personality and Social Psychology* 112 (6), 838–859.

Eastwick, P. W. & Hunt, L. L. (2014). Relational mate value: Consensus and uniqueness in romantic evaluations. *Journal of Personality and Social Psychology* 106 (5), 728–751.

Eastwick, P. W., Joel, S., Carswell, K. L., Molden, D. C., Finkel, E. J. & Blozis, S. A. (2023). Predicting romantic interest during early relationship development: A preregistered investigation using machine learning. *European Journal of Personality* 37 (3), 276–312.

Eastwick, P. W., Luchies, L. B., Finkel, E. J. & Hunt, L. L. (2014). The predictive validity of ideal partner preferences: A review and meta-analysis. *Psychological Bulletin* 140 (3), 623–665.

Eastwick, P. W., Sparks, J., Finkel, E. J., Meza, E. M., Adamkovič, M., Adu, P., Ai, T., Akintola, A. A., Al-Shawaf, L., Apriliawati, D., Arriaga, P., Aubert-Teillaud, B., Baník, G., Barzykowski, K., Batres, C., Baucom, K. J., Beaulieu, E. Z., Behnke, M., Butcher, N., Charles, D. Y., Chen, J. M., Cheon, J. E., Chittham, P., Chwiłkowska, P., Cong, C. W., Copping, L. T., Corral-Frias, N. S., Adorić, V. Ć., Dizon, M., Du, H., Ehinmowo, M. I., Escribano, D. A., Espinosa, N. M., Expósito, F., Feldman, G.,

Freitag, R., Armenta, M. F., Gallyamova, A., Gillath, O., Gjoneska, B., Gkinopoulos, T., Grafe, F., Grigoryev, D., Groyecka-Bernard, A., Gunaydin, G., Ilustrisimo, R., Impett, E., Kačmár, P., Kim, Y.-H., Kocur, M., Kowal, M., Krishna, M., Labor, P. D., Lu, J. G., Lucas, M. Y., Małecki, W., Malinakova, K., Meißner, S., Meier, Z., Misiak, M., Muise, A., Novak, L., O, J., Özdoğru, A. A., Park, H. D., Paruzel, M., Pavlović, Z., Püski, M., Ribeiro, G., Roberts, S. C., Röer, J. P., Ropovik, I., Ross, R. M., Sakman, E., Salvador, C. E., Selcuk, E., Skakoon-Sparling, S., Sorokowska, A., Sorokowski, P., Spasovski, O., Stanton, S. C. E., Stewart, S. L. K., Swami, V., Szaszi, B., Takashima, K., Tavel, P., Tejada, J., Tu, E., Tuominen, J., Vaidis, D., Vally, Z., Vaughn, L. A., Villanueva-Moya, L., Wisnuwardhani, D., Yamada, Y., Yonemitsu, F., Žídková, R., Živná, K. & Coles, N. A. (2024). A worldwide test of the predictive validity of ideal partner preference-matching. *Journal of Personality and Social Psychology*. DOI: 10.31234/osf.io/fe56h.

Eaton, A. A. & Rose, S. (2011). Has dating become more egalitarian? A 35 year review using *Sex Roles*. *Sex Roles* 64 (11), 843–862.

Eckhard, J. & Stauder, J. (2018). Partner market opportunities and union formation over the life course – A comparison of different measures. *Population, Space and Place* 25 (4):e2178. DOI: 10.1002/psp.2178.

Egebark, J., Ekström, M., Plug, E. & van Praag, M. (2021). Brains or beauty? Causal evidence on the returns to education and attractiveness in the online dating market. *Journal of Public Economics* 196:104372. DOI: 10.1016/j.jpubeco.2021.104372.

Ehrenberg, A. (2010) [1998]. *The Weariness of the Self. Diagnosing the History of Depression in the Contemporary Age*. [*La fatigue d'être soi. Dépression et société*.] Kääntäneet E. Caouette, J. Homel, D. Homel & D. Winkler. Montreal: McGill-Queen's University Press.

Emmelkamp, P. M. G. & Meyerbröker, K. (2020). *Personality Disorders*. Lontoo: Routledge.

Eriksson, S. & Rooth, D.-O. (2014) Do employers use unemployment as a sorting criterion when hiring? Evidence from a field experiment. *American Economic Review* 104 (3), 1014–1039.

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Esteve, A., Schwartz, C. R., van Bavel, J., Permanyer, I., Klesment, M. & García-Román, J. (2016). The end of hypergamy: Global trends and implications. *Population and Development Review* 42 (4), 615–625.

Evans, H. R. & Lankford, A. (2024). Femcel discussions of sex, frustration, power, and revenge. *Archives of Sexual Behavior* 53, 917–930.

Fairclough, Norman (2015). *Language and Power* (3. painos). Lontoo: Routledge.

Farrell, W. (1994). *The Myth of Male Power. Why Men Are the Disposable Sex.* Lontoo: Fourth Estate.

Farrell, W. & Gray, J. (2018). *The Boy Crisis. Why Our Boys Are Struggling and What We Can Do About It*. Dallas: BenBella Books.

Feingold, A. (1988). Matching for attractiveness in romantic partners and same-sex friends: A meta-analysis and theoretical critique. *Psychological Bulletin* 104 (2), 226–235.

Feingold, A. (1990). Gender differences in effects of physical attractiveness on romantic attraction: A comparison across five research paradigms. *Journal of Personality and Social Psychology* 59 (5), 981–993.

Feingold, A. (1992a). Gender differences in mate selection preferences: A test of the parental investment model. *Psychological Bulletin* 112 (1), 125–139.

Feingold, A. (1992b). Good-looking people are not what we think. *Psychological Bulletin* 111 (2), 304–341.

Ferragina, E. (2017). The welfare state and social capital in Europe: Reassessing a complex relationship. *International Journal of Comparative Sociology* 58 (1), 55–90.

Filges, T. & Hansen, A. T. (2017). The threat effect of active labor market programs: A systematic review. *Journal of Economic Surveys* 31 (1), 58–78.

Filomena, M. (2023). Unemployment scarring effects: An overview and meta-analysis of empirical studies. *Italian Economic Journal*. DOI: 10.1007/s40797-023-00228-4.

Fine, B. (1998). *Labour Market Theory. A Constructive Reassessment*. Lontoo: Routledge.

Fink, B. (1995). *The Lacanian Subject. Between Language and Jouissance*. Princeton: Princeton University Press.

Fink, B. (1997). *A Clinical Introduction to Lacanian Psychoanalysis. Theory and Technique*. Cambridge: Harvard University Press.

Fisher, M. (2009). *Capitalist Realism. Is There No Alternative?* Winchester: Zero Books.

Fletcher, G. J. O., Kerr, P. S. G., Li, N. P. & Valentine, K. A. (2014). Predicting romantic interest and decisions in the very early stages of mate selection: Standards, accuracy, and sex differences. *Personality and Social Psychology Bulletin* 40 (4), 540–550.

Fletcher, G. J. O., Overall, N. C. & Campbell, L. (2020). Reconsidering ”best practices” for testing the ideal standards model: A response to Eastwick, Finkel, and Simpson (2018). *Personality and Social Psychology Bulletin* 46 (11), 1581–1595.

Francis, E. R., Tsaligopoulou, A., Stock, S. E., Pingault, J.-B. & Baldwin, J. R. (2023). Subjective and objective experiences of childhood adversity: A meta-analysis of their agreement and relationships with psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 64 (8), 1185–1199.

Frankenbach, J., Weber, M., Loschelder, D. D., Kilger, H. & Friese, M. (2022). Sex drive: Theoretical conceptualization and meta-analytic review of gender differences. *Psychological Bulletin* 148 (9–10), 621–661.

Frankova, I. (2019). Similar but different: Psychological and psychopathological features of primary and secondary hikikomori. *Frontiers in Psychiatry* 10:558. DOI: 10.3389/fpsyt.2019.00558.

Frederick, D. A., Gillespie, B. J., Lever, J., Berardi, V. & Garcia, J. R. (2021). Debunking lesbian bed death: Using coarsened exact matching to compare sexual practices and satisfaction of lesbian and heterosexual women. *Archives of Sexual Behavior* 50, 3601–3619.

Freud, S. (2002). *Wild Analysis*. Kääntänyt A. Bance. Lontoo: Penguin Books.

Freud, S. (2003). *Beyond the Pleasure Principle and Other Writings*. Kääntänyt J. Reddick. Lontoo: Penguin Books.

Freud, S. (2005). *On Murder, Mourning and Melancholia*. Kääntänyt S. Whiteside. Lontoo: Penguin Books.

Fultz, A. A., Stosic, M. D. & Bernieri, F. J. (2023). Nonverbal expressivity, physical attractiveness, and liking: First impression to established relationship. *Journal of Nonverbal Behavior*. DOI: 10.1007/s10919-023-00444-7.

Furedi, F. (2004). *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*. Lontoo: Routledge.

Furlong, A. (2008). The Japanese hikikomori phenomenon: Acute social withdrawal among young people. *The Sociological Review* 56 (2), 309–325.

van Geel, M., Vedder, P. & Tanilon, J. (2014). Relationship between peer victimization, cyberbullying, and suicide in children and adolescents: A meta-analysis. *JAMA Pediatrics* 168 (5), 435–442.

Gesselman, A. N., Webster, G. D. & Garcia, J. R. (2017). Has virginity lost its virtue? Relationship stigma associated with being a sexually inexperienced adult. *The Journal of Sex Research* 54 (2), 202–213.

Glynos, J. & Howarth, D. (2007). *Logics of Critical Explanation in Social and Political Theory*. Lontoo: Routledge.

Gonalons-Pons, P. & Gangl, M. (2022). Regulated earnings security: The relationship between employment protection and unemployment scarring over the Great Recession. *Socio-Economic Review* 20 (1), 169–198.

Gonzalez-Rivas, S. K. & Peterson, Z. D. (2020). Women's sexual initiation in same- and mixed-sex relationships: How often and how? *The Journal of Sex Research* 57 (3), 335–350.

Gould, E. D. & Paserman, M. D. (2003). Waiting for Mr. Right: Rising inequality and declining marriage rates. *Journal of Urban Economics* 53, 257–281.

Greer, G, (2020) [1970]. *The Female Eunuch*. Lontoo: Fourth Estate.

Greitemeyer, T. (2020). Unattractive people are unaware of their (un)attractiveness. *Scandinavian Journal of Psychology* 61, 471–483.

Gretschel, A. & Myllyniemi, S, (2020). *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista.* Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Grose, A. (toim.) (2016). *Hysteria Today*. Lontoo: Karnac Books.

Guttentag, M. & Secord, P. F. (1983). *Too Many Women? The Sex Ratio Question*. Newbury Park: Sage.

Gyllenberg, D., Marttila, M., Sund, R., Jokiranta-Olkoniemi, E., Sourander, A., Gissler, M. & Ristikari, T. (2018). Temporal changes in the incidence of treated psychiatric and neurodevelopmental disorders during adolescence: An analysis of two national Finnish birth cohorts. *Lancet Psychiatry* 5, 227–236.

Haapala, P. & Peltola, J. (2018). Elinkeinorakenne 1750–2000. Teoksessa Haapala, P. (toim.). *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Tampere: Vastapaino, 170–209.

Haasio, A. (2018). *Hikikomorit*. Vantaa: Avain.

Haasio, A. & Naka, H. (2020). Information needs of the Finnish and Japanese hikikomori: A comparative study. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* 8 (4), 509–523.

Haasio, A. & Salminen-Tuomaala, M. (2020). Suicide motives and protective factors – Contributions from a hikikomori discussion board. *Issues in Mental Health Nursing* 42 (5), 417–429.

Haasio, A. & Salminen-Tuomaala, M. (2021). Keskusteluryhmässä jaettavan vertaistiedon ja vertaistuen merkitys sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden itsemurhakeskusteluissa. *Informaatiotutkimus* 40 (2), 5–27.

Haasio, A. & Zechner, M. (2014). Identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla. Teoksessa Gissler, Mika; Kekkonen, Marjatta; Känkänen, Päivi; Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (toim.). *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 51–62.

Hagen, R. V. & Scelza, B. A. (2024). Sex ratios and gender norms: Why both are needed to understand sexual conflict in humans. *Evolutionary Human Sciences* 6:e10. DOI: 10.1017/ehs.2024.3.

Haikkola, L., Näre, L. & Lähteenmaa, J. (2017). Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (toim.). *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 53–77.

Hakim, C. (2011). *Honey Money. The Power of Erotic Capital*. E-kirja. Lontoo: Penguin Books.

Hakim, C. (2015). The male sexual deficit: A social fact of the 21st century. *International Sociology* 30 (3), 314–335.

Hakulinen, C., Elovainio, M., Arffman, R., Lumme, S., Pirkola, S., Keskimäki, I., Manderbacka, K. & Böckerman, P. (2019). Mental disorders and long-term labour market outcomes: Nationwide cohort study of 2 055 720 individuals. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 140 (4), 371–381.

Hall, C., Kotakorpi, K., Liljeberg, L. & Pirttilä, J. (2017). *Screening through activation? Differential effects of a youth activation programme*. VATT Working Papers 101. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Halmetoja, A., Saikkonen, P. & Simanainen, M. (2022). Sosiaaliturva ja vastikkeellisuus. Tapaustutkimus Suomen perustulokokeilusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (5–6), 463–474.

Hannikainen-Ingman, K., Kuivalainen, S. & Sallila, S. (2013). Toimeentulotuen asiakkaiden elinolot ja hyvinvointi. Teoksessa Kuivalainen, S. (toim.). *Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä*. Raportti 9/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 81–112.

Hareven, Or; Kron, Tamar; Roe, David & Koren, Danny (2022). The scope and nature of prolonged social withdrawal in Israel: An initial quantitative and qualitative investigation. *International Journal of Social Psychiatry* 68 (2), 301–308.

Harkko, J. (2018). *Transitions to Adulthood Among Finnish Young People. A Mixed-Methods Study Based on Longitudinal Register Data and Interviews with Street-Level Professionals*. Publications of the Faculty of Social Sciences 2018: 102. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma, M. (2016). *Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144. Helsinki: Kela.

Hattori, Y. (2006). Social withdrawal in Japanese youth. A case study of thirty-five hikikomori clients. *Journal of Trauma Practice* 4 (3), 181–201.

Hautamäki, L., Helén, I. & Kanula, S. (2011). Mielenterveyden hoidon lääkkellistyminen Suomessa. Teoksessa Helén, I. (toim.). *Reformin pirstaleet. Mielenterveyspolitiikka hyvinvointivaltion jälkeen*. Tampere: Vastapaino, 70–110.

Haydon, A. A., Cheng, M. M., Herring, A. H., McRee, A.-L. & Halpern, C. T. (2014). Prevalence and Predictors of Sexual Inexperience in Adulthood. *Archives of Sexual Behavior* 43, 221–230.

Heino, S. (2023). *Voitot, verot, tuloerot: Taloudellisen eriarvoisuuden dynamiikkaa Suomessa 1960–2005*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Heinonen, T. (2021). Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä ja siihen johtaneista tekijöistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (5–6), 572–584.

Helakorpi, S. & Kivimäki, H. (2021). *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä*

– *Yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Helén, I., Hämäläinen, P. & Metteri, A. (2011). Komplekseja ja katkoksia – Psykiatrian hajaantuminen suomalaiseen sosiaalivaltioon. Teoksessa Helén, I. (toim.). *Reformin pirstaleet. Mielenterveyspolitiikka hyvinvointivaltion jälkeen*. Tampere: Vastapaino, 11–69.

Helne, T. & Hirvilammi, T. (2021). *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kela.

Herrenbrueck, L., Xia, X., Eastwick, P. & Hui, C. M. (2018). Smart-dating in speed-dating: How a simple search model can explain matching decisions. *European Economic Review* 106, 54–76.

Herreros, F. (2023). The state and trust. *Annual Review of Political Science* 26, 117–134.

Hihara, S., Kambara, K., Umemura, T., Handa, K. & Sugimura, K. (2022). Diverse trajectories of hikikomori symptoms during job search and the role of identity distress: Three wave longitudinal research. *Frontiers in Psychiatry* 13:897806. DOI: 10.3389/fpsyt.2022.897806.

Hiilamo, H. (2022). A truly missed opportunity: The political context and impact of the basic income experiment in Finland. *European Journal of Social Security* 24 (3), 177–191.

Hiilamo, H. & Lehmus-Sun, A. (2020). Tuleeko ongella kaloja? Etuoikeutetun tulon ja toimeentulotuen saajien työssäkäynti. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 116 (1), 30–45.

Hiilamo, H., Komp, K., Mosio, P., Sama, T. B., Lauronen, J.-P., Karimo, A., Mäntyneva, P., Parpo, A. & Aaltonen, H. (2017a). *Neljä osallistavan sosiaaliturvan mallia*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 18/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Hiilamo, H.; Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen, S. (2017b). *Nuorten osallisuuden edistäminen*. Selvitysmiehen raportti. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hitsch, G. J., Hortaçsu, A. & Ariely, D. (2010). What makes you click? – Mate preferences in online dating. *Quantitative Marketing and Economics* 8 (4), 393–427.

Holt, M. K., Vivolo-Kantor, A, M., Polanin, J. R., Holland, K. M., DeGue, S., Matjasko, J. L., Wolfe, M. & Reid, G. (2015). Bullying and suicidal ideation and behaviors: A meta-analysis. *Pediatrics* 135 (2). DOI: 10.1542/peds.2014-1864.

Honkanen, P. (2015). Perusturvan kehityssuuntia 2010-luvulla. Teoksessa Taimio, H. (toim.). *Hyvinvointivaltio 2010-luvulla – Mitä kello on lyönyt?* Raportteja 30. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos, 189–218.

Honkanen, P. (2018a). Kannustinloukku – Työmarkkinoiden todellinen vai kuviteltu ongelma? Teoksessa Kajanoja, J. (toim.). *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 133–149.

Honkanen, P. (2018b). Sosiaaliturva ja verotus joustotyön aikakaudella. Teoksessa Suoranta, A. & Leinikki, S. (toim.). *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta. Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?* Tampere: Vastapaino, 91–109.

Honkanen, P. (2020). *Perusturvan kehitys 2010–2020*. Suomen sosiaali ja terveys ry (SOSTE). https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/01/SOSTE-selvitys-perusturvan-kehitys-2010-2020-Pertti-Honkanen-2.pdf (viitattu 8.4.2022).

Honkanen, P. (2022). *Talouden punainen lanka. Marxin talousteoria ja nykyaika*. Helsinki: Rosebud.

Hrdy, S. B. (1997). Raising Darwin's consciousness. Female sexuality and the prehominid origins of patriarchy. *Human Nature* 8 (1), 1–49.

Huang, K.-L., Katsuki, R., Kubo, T., Wang, J.-Y., Sakamoto, S., Nakao, T. & Kato, T. A. (2024). Unexpected risk factors of pathological hikikomori during the COVID-19 pandemic among working adults initially without social isolation: A longitudinal online survey. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 78, 332–336.

Hunt, L. L., Eastwick, P. W. & Finkel, E. J. (2015). Leveling the playing field: Longer acquaintance predicts reduced assortative mating on attractiveness. *Psychological Science* 26 (7), 1046–1053.

Husu, H.-M. & Välimäki, V. (2017). Staying inside: Social withdrawal of the young, Finnish 'hikikomori'. *Journal of Youth Studies* 20 (5), 605–621.

Hörisch, F. & Obert, P. (2020). Social capital and the impact of the recent economic crisis: Comparing the effects of economic and fiscal policy developments. *Social Policy & Administration* 54 (7), 1141–1159.

Hörisch, F. & Weiss, J. (2023). Intergenerational transmission or local labour market context? A comparative analysis of the formation of work value patterns in 65 European regions. *International Journal of Social Welfare* 33 (3), 690–709.

Ikonen, H.-M. & Nikunen, M. (2021). Nuorten aikuisten yrittäjämielenlaadun terapeuttinen hallinta. Teoksessa Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.). *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 291–307.

Ikävalko, E. (2021). Toipumisorientaatio nuorille aikuisille suunnatussa mielenterveystyössä. Teoksessa Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.). *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 97–121.

Illouz, E. (2007). *Cold Intimacies. The Making of Emotional Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Illouz, E. (2008). *Saving the Modern Soul. Therapy, Emotions, and the Culture of Self-Help*. Berkeley: University of California Press.

Illouz, E. (2012). *Why Love Hurts. A Sociological Explanation*. Cambridge: Polity Press.

Ilmakunnas, I. (2019). *Economic Difficulties During the Transition Into Adulthood in Finland: A Register-Based Study*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Ilmakunnas, I., Kauppinen, T. M. & Kestilä, L. (2015). Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 247–262.

Jalovaara, M. (2012). Socio-economic resources and first-union formation in Finland, cohorts born 1969–81. *Population Studies* 66 (1), 69–85.

Jalovaara, M. & Fasang, A. E. (2020). Family life courses, gender, and mid-life earnings. *European Sociological Review* 36 (2), 159–178.

Janoski, T., Luke, D. & Oliver, C. (2014). *The Causes of Structural Unemployment*. Cambridge: Polity Press.

Joel, S., Eastwick, P. W. & Finkel, E. J. (2017). *Is romantic desire predictable? Machine learning applied to initial romantic attraction*. Psychological Science 28 (10), 1478–1489.

Joiner, T. (2005). *Why People Die by Suicide*. Cambridge: Harvard University Press.

Joyner, K., Manning, W. & Bogle, R. (2017). Gender and the stability of same-sex and different-sex relationships among young adults. *Demography* 54, 2351–2374.

Jonason, P. K. & Thomas, A. G. (2022). Being more educated and earning more increases romantic interest: Data from 1.8M online daters from 24 Nations. *Human Nature* 33, 115–131.

Julkunen, R. (2001). *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, R. (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, R. (2013). Aktivointipolitiikka hyvinvointivaltion paradigman muutoksena. Teoksessa Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.). *Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 21–44.

Junttila, N. (2016). Lasten ja nuorten yksinäisyys. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 149–163.

Kainulainen, S. (2019). Milloin tulot riittävät edes kohtuulliseen elämään? *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 92–101.

Kajanoja, J. & Valtonen, J. (2024). A descriptive diagnosis or a causal explanation? Accuracy of depictions of depression on authoritative health organization websites. *Psychopathology* 57 (5), 389–398.

Kalenius, A. & Karhunen, H. (2018). Miksi nuorten koulutustaso laskee? *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (5–6), 562–572.

Kalin, S., Kyyrä, T. & Matikka, T. (2023). *Combining part-time work and social benefits: Empirical evidence from Finland.* VATT Working Papers 159. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Kallio, J., Lintunen, L., Niemelä, M., Blomberg, H. & Kroll, C. (2020). Lurjuksista kunnon kansalaisia? Kansalaisten asennoituminen toimeentulotuen saajiin 2012–2018. *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (3), 247–258.

Kalmijn, M. (2013). The educational gradient in marriage: A comparison of 25 European countries. *Demography* 50, 1499–1520.

Kalmijn, M. (2011). The influence of men's income and employment on marriage and cohabitation: Testing Oppenheimer's theory in Europe. *European Journal of Population* 27, 269–293.

Kaneko, S. (2006). Japan's 'socially withdrawn youths' and time constraints in Japanese society: Management and conceptualization of time in a support group for 'hikikomori'. *Time & Society* 15 (2/3), 233–249.

Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M. ja Ylikännö, M. (toim.) (2020). *Suomen perustulokokeilun arviointi.* Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kangasharju, A. (2022). Hyvinvointi paranee kohtaamisilla. *Työpoliittinen aikakauskirja* 4/2022, 11–21.

Kantasalmi, K., Kupiainen, S., Dobewall, H., Hautamäki, J., Hotulainen, R., Karvonen, S. & Rimpelä, A. (2021). Metropolialueen nuorten siirtyminen toisen asteen koulutukseen. Keiden koulupolku on suora, keiden viivästynyt tai mutkainen? *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (3), 297–308.

Kantola, A., Aaltonen, S., Haikkola, L., Junnilainen, L., Luhtakallio, E., Patana, P., Timonen, J. & Tuominen, P. (2022). *Kahdeksan kuplan Suomi. Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat.* Helsinki: Gaudeamus.

Kantola, A. & Kananen, J. (2017). Johdanto: Suomen malli. Teoksessa Kananen, J. (toim.). *Kilpailuvaltion kyydissä. Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus.* Helsinki: Gaudeamus, 7–29.

Kantola, A. & Kuusela, H. (2019). *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille.* Tampere: Vastapaino.

Kanwar, A., Malik, S., Prokop, L. J., Sim, L. A., Feldstein, D., Wang, Z. & Murad, M. H. (2013). The association between anxiety disorders and suicidal behaviors: A systematic review and meta-analysis. *Depression and Anxiety* 30 (10), 917–929.

Karhula, A. & Sirniö, O. (2019). Ylisukupolvinen eriarvoisuus Suomessa. Poikkitieteellinen katsaus yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (5–6), 572–582.

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. (2010). *Kuntouttava työtoiminta – Aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta.* Raportti 38/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kato, T. A. & Kanba, S. (2017). Modern-type depression as an ”adjustment” disorder in Japan: The intersection of collectivistic society encountering an individualistic performance-based system. *The American Journal of Psychiatry* 174 (11), 1051–1053.

Kato, T. A., Kanba, S. & Teo, A. R. (2019). Hikikomori: Multidimensional understanding, assessment, and future international perspectives. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 73 (8), 427–440.

Kato, T. A., Katsuki, R., Kubo, H., Shimokawa, N., Sato-Kasai, M., Hayakawa, K., Kuwano, N., Umene-Nakano, W., Tateno, M., Setoyama, D., Kang, D., Watabe, M., Sakamoto, S., Teo, A. R. & Kanba, S. (2019). Development and validation of the 22-item Tarumi's Modern-Type Depression Trait Scale: Avoidance of Social Roles, Complaint, and Low Self-Esteem (TACS-22). *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 73 (8), 448–457.

Kato, T. A., Shinfuku, N. & Tateno, M. (2020). Internet society, internet addiction, and pathological social withdrawal: The chicken and egg dilemma for internet addiction and hikikomori. *Current Opinion in Psychiatry* 33 (3), 264–270.

Katsuki, R., Tateno, M., Kubo, H., Kurahara, K., Hayakawa, K., Kuwano, N., Kanba, S. & Kato, T. A. (2020). Autism spectrum conditions in hikikomori: A pilot case-control study. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 74 (12), 652–658.

Kauhanen, M. (2017). Työllisyys ja työttömyys – Miten suomalaiset työmarkkinat ovat muuttuneet? Teoksessa Taimio, Heikki (toim.). *Tuotannon tekijät. Palkansaajien Suomi 100 vuotta*. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos, 152–189.

Kauhanen, M., Ojala, S., Mäkinen, N., Kyyrä, T. & Pesola, H. (2022). *Palvelujärjestelmän toiminta: Osa-aikatyö, tilapäinen työ ja siirtymät kokoaikatyöhön*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:25. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Kaukonen, H.-M. (2019). Näin kunta myy työttömiä firmojen alihankkijoiksi Sastamalassa – Hikipajan hengessä voi tienata yhdeksän euroa päivässä. *Seura*. https://seura.fi/asiat/tutkivat/nain-kunta-myy-tyottomia-firmojen-alihankkijoiksi-sastamalassa-hikipajan-hengessa-yhdeksan-euroa-paiva/ (viitattu 23.10.2021).

Kavanagh, P. S., Robins, S. C. & Ellis, B. J. (2010). The mating sociometer: A regulatory mechanism for mating aspirations. *Journal of Personality and Social Psychology* 99 (1), 120–132.

Kay, J. B. (2021). Abject desires in the age of anger. Incels, femcels and the gender politics of unfuckability. Teoksessa Harrod, M., Leonard, S. & Negra, D. (toim.). *Imagining ”We” in the Age of ”I”. Romance and Social Bonding in Contemporary Culture*. Lontoo: Routledge, 29–46.

Kehusmaa, J., Ruotsalainen, H., Männikkö, N., Alakokkare, A.-E.; Niemelä, M., Jääskeläinen, E. & Miettunen, J. (2022). The association between the social environment of childhood and adolescence and depression in young adulthood – A prospective cohort study. *Journal of Affective Disorders* 305, 37–46.

Kerätär, R. & Karjalainen, V. (2010). Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. *Lääkärilehti* 65 (45), 3683–3690.

Kevins, A. (2019). Dualized trust: Risk, social trust and the welfare state. *Socio-Economic Review* 17 (4), 875–897.

Kiilakoski, T. & Happonen, K. (2024). Tilasto-osio. Teoksessa Kiilakoski, T. (toim.). *Katsomusaiheita. Nuorisobarometri 2023*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–98.

Kim, Y., Sommet, N., Na, J. & Spini, D. (2022). Social class – not income inequality – predicts social and institutional trust. *Social Psychological and Personality Science* 13 (1), 186–198.

Kinnunen, M. (2022). *Luokiteltu sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Kinnunen, A. & Kontula, O. (2021). Suhteetonta elämää – Parisuhteettomien onnellisuustekijät. *Janus* 29 (2), 141–159.

Kipnis, L. (2006). *The Female Thing. Dirt, Envy, Sex, Vulnerability*. New York: Vintage Books.

Kirjavainen, H. & Jalonen, H. (2020). The many faces of social withdrawal in hikikomori. Teoksessa Cacace, M., Halonen, R., Li, H., Orrensalo, T. P., Li, C., Widén, G. & Suomi, R. (toim.). *Well-Being in the Information Society. Fruits of Respect*. 8th International Conference, WIS 2020, Turku, Finland, August 26–27, 2020, Proceedings. Cham: Springer, 156–168.

Kirjavainen, T. (2021) Nuorten työpajatoiminnan vaikutus opintoihin ja työllisyyteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (5–6), 533–547.

Kliman, A. (2012). *The Failure of Capitalist Production. Underlying Causes of the Great Recession*. Lontoo: Pluto Press.

Klomek, A. B., Sourander, A., Niemelä, S., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., Almqvist, F. & Gould, M. S. (2009). Childhood bullying behaviors as a risk for suicide attempts and completed suicides: A population-based birth cohort study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 48 (3), 254–261.

Knappe, S., Sasagawa, S. & Creswell, C. (2015). Developmental epidemiology of social anxiety and social phobia in adolescents. Teoksessa Ranta, Klaus; La Greca, Annette M.; Garcia-Lopez, Luis-Joaquin & Marttunen, Mauri (toim.). *Social Anxiety and Phobia in Adolescents. Development, Manifestation and Intervention Strategies*. Cham: Springer, 39–70.

Knotz, C. M. (2020) Does demanding activation work? A comparative analysis of the effects of unemployment benefit conditionality on employment in 21 advanced economies, 1980–2012. *European Sociological Review* 36 (1), 121–135.

Koistinen, P. (2014). *Työ, työvoima ja politiikka*. Tampere: Vastapaino.

Kondo, N., Sakai, M., Kuroda, Y., Kiyota, Y., Kitabata, Y. & Kurosawa, M. (2011). General condition of hikikomori (prolonged social withdrawal) in Japan:

Psychiatric diagnosis and outcome in mental health welfare centres. *International Journal of Social Psychiatry* 59 (1), 79–86.

Kontula, O. (2009). *Between Sexual Desire and Reality. The Evolution of Sex in Finland*. Helsinki: Väestöliitto.

Kontula, O. (2016a). *Lemmen paula. Seksuaalinen hyvinvointi parisuhdeonnen avaimena. Perhebarometri 2016*. Helsinki: Väestöliitto.

Kontula, O. (2016b). *Miehet haluavat seksiä useammin kuin naiset*. Tietovuoto-artikkeli 4/2016. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/miehet-haluavat-seksia-useammin-kuin-naiset/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2016c). *Naisten välinen halu*. Tietovuoto/Kesäkuu 2016. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-naisten-valinen-halu/ (viitattu 26.9.2024).

Kontula, O. (2017a). *Miten seksielämän aloittaminen on muuttunut?* Tietovuoto/Helmikuu 2017. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/miten-seksielaman-aloittaminen-on-muuttunut/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2017b). *Naisten seksikumppanien määrä on lisääntynyt*. Tietovuoto-artikkeli 4/2017. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/naisten-seksikumppanien-maara-on-lisaantynyt/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2017c). *Seksitapojen muutos*. Tietovuoto-artikkeli 6/2017. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-seksitapojen-muutos/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2017d). *Seksuaaliasenteet*. Tietovuoto/Lokakuu 2017. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-seksuaaliasenteet/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2017e). *Uskollisuus lisääntyy*. Tietovuoto/Elokuu 2017. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/uskollisuus-lisaantyy/ (viitattu 30.11.2023).

Kontula, O. (2018). *Maksullinen seksi*. Tietovuoto-artikkeli 2/2018. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-maksullinen-seksi/ (viitattu 23.11.2021).

Kontula, O. (2019). *Ketkä eivät halua seksiä?* Tietovuoto-artikkeli 5/2019. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/ketka-eivat-halua-seksia/ (viitattu 27.9.2024).

Kordsmeyer, T. L., Hunt, J., Puts, D. A., Ostner, J. & Penke, L. (2018). The relative importance of intra- and intersexual selection on human male sexually dimorphic traits. *Evolution and Human Behavior* 39, 424–436.

Kortteinen, M. & Elovainio, M. (2012). Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.). *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri*

2012. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 153–167.

Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. (1998). *Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä.* Helsinki: Tammi.

Kouvo, A. (2014). *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Kouvo, A. & Kankainen, T. (2009). Sosiaalista pääomaa rakentamassa vai purkamassa? Suomalaiset hyvinvointipalvelut ja yleistynyt luottamus. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (6), 585–603.

Koyama, A., Miyake, Y., Kawakami, N., Tsuchiya, M., Tachimori, H. & Takeshima, T. (2010). Lifetime prevalence, psychiatric comorbidity and demographic correlates of ”hikikomori” in a community population in Japan. *Psychiatry Research* 176 (1), 69–74.

Kozák, M. (2020). What matters in a job? A multi-level study of job preference orientations and the intrinsic quality of work in 25 societies. *Societies* 10:62. DOI: 10.3390/soc10030062.

Kozinets, R. (2020). *Netnography. The Essential Guide to Qualitative Social Media Research.* Los Angeles: Sage.

Kramer, R. S. S. & Jones, A. L. (2023). Wanting or having children predicts age preferences in online dating. *Evolutionary Behavioral Sciences* 17 (1), 16–30.

Kreager, D. A., Cavanagh, S. E., Yen, J. & Yu, M. (2014). “Where have all the good men gone?” Gendered interactions in online dating. *Journal of Marriage and Family* 76, 387–410.

Krieg, A. & Dickie, J. R. (2013). Attachment and hikikomori: A psychosocial developmental model. *International Journal of Social Psychiatry* 59 (1), 61–72.

Kroft, K., Lange, F., Notowidigdo, M. J. & Tudball, M. (2019). Long time out: Unemployment and joblessness in Canada and the United States. *Journal of Labor Economics* 37 (S2), S355–S397.

Kuivalainen, S. (2013). Toimeentulotuen muuttunut asema. Teoksessa Kuivalainen, S. (toim.). *Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä.* Raportti 9/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 15–34.

Kukkonen, I., Pajunen, T., Sarpila, O. & Åberg, E. (2019). *Ulkonäköyhteiskunta. Ulkoinen olemus pääomana 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Into.

Kyyrä, T. (2018). Työttömyysturvan käyttäytymisvaikutuksista. Teoksessa Kajanoja, J. (toim.). *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 115–132.

Kyyrä, T., Matikka, T. & Pesola, H. (2018). *Työttömyysturvan suojaosa ja työttömyyden aikainen työskentely*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 45/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Kyyrä, T., Naumanen, P., Pesola, H., Uusitalo, R. & Ylikännö, M. (2019). *Aktiivimallin vaikutukset työttömiin ja TE-toimistojen toimintaan*. VATT Tutkimukset 189. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Kyyrä, T. & Pesola, H. (2020). The labor market in Finland, 2000-2018. *IZA World of Labor* 2020:421. DOI: 10.15185/izawol.421.v2.

Laaksonen, M. & Nyman, H. (2018). Työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysosuuden kasvu 2007–2016. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (5–6), 544–554.

Laaninen, M. & Niemelä, M. (2023). Koettu yksinäisyys Suomessa 2016–2022. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (3), 237–247.

Laasanen, H. (2008). *Naisten seksuaalinen valta*. Jyväskylä: Multikustannus.

Lacan, J. (1977) [1973]. *The Seminar of Jacques Lacan. Book XI. The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*. [*Le séminaire de Jacques Lacan. Livre XI. Les quatre concepts fondamentaux de la psychoanalyse*.] Kääntänyt A. Sheridan. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (1988) [1975]. *The Seminar of Jacques Lacan. Book I. Freud's Papers on Technique 1953–1954*. [*Le séminaire I*.] Kääntänyt J. Forrester. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (1989). Geneva lecture on the symptom. *Analysis* 1, 7–26.

Lacan, J. (1990) [1974]. *Television. A Challenge to the Psychoanalytic Establishment*. [*Télévision*.] Kääntäneet D. Hollier, R. Krauss & A. Michelson. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (1992) [1986]. *The Seminar of Jacques Lacan. Book VII. The Ethics of Psychoanalysis 1959–1960*. [*Le séminaire. Livre VII. L'ethique de la psychanalyse, 1959–1960*.] Kääntänyt D. Porter. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (1998) [1975]. *The Seminar of Jacques Lacan. Book XX. Encore 1972–1973. On Feminine Sexuality. The Limits of Love and Knowledge*. [*Le séminaire. Livre XX. Encore, 1972–1973*.] Kääntänyt B. Fink. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (2006) [1966]. *Écrits. The First Complete Edition in English*. [*Écrits*.] Kääntänyt B. Fink. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (2007) [1991]. *The Seminar of Jacques Lacan. Book XVII. The Other Side of Psychoanalysis*. [*Le séminaire. Livre XVII. L'envers de la psychanalyse*.] Kääntänyt R. Grigg. New York: W. W. Norton & Company.

Lacan, J. (2014) [2004]. *Anxiety. The Seminar of Jacques Lacan. Book X*. [*Le séminaire. Livre X. L'angoisse*.] Kääntänyt A. R. Price. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2015) [1991]. *Transference. The Seminar of Jacques Lacan. Book VIII*. [*Le séminaire de Jacques Lacan. Livre VIII. Le transfert*.] Kääntänyt B. Fink. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2016a). Religions and the real. *The Lacanian Review* 1, 8–14.

Lacan, J. (2016b) [2005]. *The Sinthome. The Seminar of Jacques Lacan. Book XXIII*. [*Le séminaire. Livre XXIII. Le sinthome.*] Kääntänyt A. R. Price. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2017a) [1998]. *Formations of the Unconscious. The Seminar of Jacques Lacan. Book V*. [*Le séminaire de Jacques Lacan. Livre V. Les formations de l'inconscient (1957–1958).*] Kääntänyt R. Grigg. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2017b) [2011]. *Talking to Brick Walls. A Series of Presentations in the Chapel at Saint-Anne Hospital*. [*Je parle aux murs. Entretiens de la chapelle de Sainte-Anne.*] Kääntänyt A. R. Price. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2018) [2011]. *...or Worse. The Seminar of Jacques Lacan. Book XIX*. [*Le séminaire. Livre XIX. ...ou pire (1971–1972).*] Kääntänyt A. R. Price. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2019a) [2013]. *Desire and Its Interpretation. The Seminar of Jacques Lacan. Book VI*. [*Le séminaire de Jacques Lacan. Livre VI. Le désir et son interprétation (1958–1959).*] Kääntänyt Bruce Fink. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2019b). The third. *The Lacanian Review* 7, 83–109.

Lacan, J. (2020a). The Lacanian phenomenon. *The Lacanian Review* 9, 17–43.

Lacan, J. (2020b) [1994]. *The Object Relation. The Seminar of Jacques Lacan. Book IV*. [*Le séminaire de Jacques Lacan. Livre IV. La relation d'objet.*] Kääntänyt A. R. Price. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2021). On pleasure and the fundamental rule. *The Lacanian Review* 11, 17–21.

Lacan, J. (2022a). Columbia University: Lecture on the symptom. Kääntänyt R. Grigg. *The Lacanian Review* 12, 75–84.

Lacan, J. (2022b). Of structure as the inmixing of an otherness prerequisite to any subject whatsoever. *The Lacanian Review* 12, 23–37.

Lacan, J. (2022c). Yale University: Kanzer seminar. Kääntänyt P. Dravers. *The Lacanian Review* 12, 39–61.

Lacan, J. (2024a) [2006]. *From an Other to the other. The Seminar of Jacques Lacan. Book XVI*. [*D'un Autre à l'autre. Le séminaire de Jacques Lacan. Livre XVI.*] Kääntänyt Bruce Fink. Cambridge: Polity Press.

Lacan, J. (2024b) [2007]. *On a Discourse that Might not Be a Semblance. The Seminar of Jacques Lacan. Book XVIII*. [*D'un discours qui ne serait pas du semblant. Le séminaire de Jacques Lacan. Livre XVIII.*] Kääntänyt Bruce Fink. Cambridge: Polity Press.

Lahtinen, H., Sirniö, O. & Martikainen, P. (2020). Social class and the risk of unemployment: Trends, gender differences and the contribution of education. *Acta Sociologica* 63 (3), 303–321.

Laihiala, T. & Ohisalo, M. (2017). Sosiaalipummit leipäjonossa – Kansalaisten käsityksiä huono-osaisten ansaitsevuudesta. Teoksessa Saari, J. (toim.).

Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa? Tampere: Tampere University Press, 233–258.

Lainiala, L. & Miettinen, A. (2013). Childlessness and the skewed regional sex ratios in Finland. *Finnish Yearbook of Population Research* 48, 51–63.

Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M. & Smoot, M. (2000). *Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review*. Psychological Bulletin 126 (3), 390–423.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.

Larja, L., Törmäkangas, L., Merikukka, M., Ristikari, T., Gissler, M. & Paananen, R. (2016). NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. *Tieto & trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus* 2/2016, 20–27.

Larja, L. & Peltonen, J. (2022). Miten työvoiman saatavuuden ja kohtaanto-ongelman tilannekuvaa voidaan parantaa? *Työpoliittinen aikakauskirja* 4/2022, 46–66.

Laurence, J. (2015). (Dis)placing trust: The long-term effects of job displacement on generalised trust over the adult lifecourse. *Social Science Research* 50, 46–59.

Laurent, É. (2020). Preface to the German and Hebrew editions of *The Other Side of Biopolitics*. *The Lacanian Review* 9, 187–192.

Leader, D. (2021) [2020]. *Jouissance. Sexuality, Suffering and Satisfaction*. [*La jouissance, vraiment?*] Cambridge: Polity Press.

Lee, Y. S., Lee, J. Y.., Choi, T. Y. & Choi, J. T. (2013). Home visitation program for detecting, evaluating and treating socially withdrawn youth in Korea. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 67 (4), 193–202.

Lehti, H. & Karonen, E. (2020). Koulutuksen laajentuminen, koulutusinflaatio ja palkkatulojen heterogeenisyys eri yliopistoaloilla 1990- ja 2000-luvulla. *Sosiologia* 57 (2), 130–150.

Lehtonen, O. & Kallunki, V. (2013). Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. *Janus* 21 (2), 128–143.

Li, Z., Page, A.., Martin, G. & Taylor, R. (2011). Attributable risk of psychiatric and socio-economic factors for suicide from individual-level, population-based studies: A systematic review. *Social Science & Medicine* 72 (4), 608–616.

Li, T. M. H. & Wong, P. W. C. (2015). Youth social withdrawal behavior (hikikomori): A systematic review of qualitative and quantitative studies. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry* 49 (7), 595–609.

de Lijster, J. M., Dieleman, G. C., Utens, E. M. W. J., Dierckx, B., Wierenga, M., Verhulst, F. C. & Legerstee, J. S. (2018). *Journal of Affective Disorders* 230, 108–117.

Lindberg, J. (2018). Osatyökykyisten työllistyminen Ruotsissa ja Samhall. Teoksessa Kajanoja, J. (toim.). *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 278–299.

Lindner, M. (2023). The sense in senseless violence: Male reproductive strategy and the modern sexual marketplace as contributors to violent extremism. *Adaptive Human Behavior and Physiology* 9, 217–251.

de Luca, M., Louët, E., Thompson, C. & Verdon, B. (2020). Hikikomori: Contemporary forms of suffering in the transition from adolescence to adulthood. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology* 8 (2). DOI: 10.6092/2282-1619/mjcp-2507.

Lundberg, E. & Abdelzadeh, A. (2019). The role of school climate in explaining changes in social trust over time. *Scandinavian Journal of Educational Research* 63 (5), 712–724.

Lundquist, J. H. & Lin, K.-H. (2015). Is love (color) blind? The economy of race among gay and straight daters. *Social Forces* 93 (4), 1423–1449.

Luo, S. & Zhang, G. (2009). What leads to romantic attraction: Similarity, reciprocity, security, or beauty? Evidence from a speed-dating study. *Journal of Personality* 77 (4), 933–963.

Luukkonen, A.-H., Räsänen, P., Hakko, H., Riala, K. & The STUDY-70 Workgroup (2010). Bullying behavior in relation to psychiatric disorders and physical health among adolescents: A clinical cohort of 508 underage inpatient adolescents in Northern Finland. *Psychiatry Research* 178, 166–170.

Macedo, A., Capela, E. & Peixoto, M. (2023). Sexual Satisfaction among Lesbian and Heterosexual Cisgender Women: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Healthcare* 11 (12), 1680. DOI: 10.3390/healthcare11121680.

Maczulskij, T. & Kauhanen, M. (2016). Työmarkkinoiden polarisaatio ja työvoiman liikkuvuus – Mihin rutiininomaista työtä tekevät työntekijät päätyvät? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 112 (3), 284–296.

Maes, M., Nelemans, S. A., Danneel, S., Fernández-Castilla, B., Van den Noortgate, W., Goossens, L. & Vanhalst, J. (2019a). Loneliness and social anxiety across childhood and adolescence: Multilevel meta-analyses of cross-sectional and longitudinal associations. Developmental Psychology 55 (7), 1548–1565.

Maes, M., Qualter, P., Vanhalst, J., Van den Noortgate, W. & Goossens, L. (2019b). Gender differences in loneliness across the lifespan: A meta-analysis. *European Journal of Personality* 33, 642–654.

Maito, E. E. (2018). The tendency of the rate of profit to fall since the nineteenth century and a world rate of profit. Teoksessa Carchedi, G. & Roberts, M. (toim.). *World in Crisis. A Global Analysis of Marx's Law of Profitability*. Chicago: Haymarket Books, 129–156.

Malagón-Amor, Á., Martín-López, L. M., Córcoles, D., González, A., Bellsolà, M., Teo, A. R., Bulbena, A., Pérez, V. & Bergé, D. (2020). Family features of social withdrawal syndrome (hikikomori). *Frontiers in Psychiatry* 11:138. DOI: 10.3389/fpsyt.2020.00138.

Marques, P. & Salavisa, I. (2017). Young people and dualization in Europe: A fuzzy set analysis. *Socio-Economic Review* 15 (1), 135–160.

Marx, Karl (1973). *Grundrisse. Foundations of the Critique of Political Economy (Rough Draft)*. Kääntänyt M. Nicolaus. Lontoo: Penguin Books.

Marx, Karl (1976). *Capital. A Critique of Political Economy. Volume I*. Kääntänyt Ben Fowkes. Lontoo: Penguin Books.

Marx, Karl (1978). *Capital. A Critique of Political Economy. Volume II*. Kääntänyt David Fernbach. Lontoo: Penguin Books.

Marx, Karl (1981). *Capital. A Critique of Political Economy. Volume III*. Kääntänyt David Fernbach. Lontoo: Penguin Books.

Masi, G., Berloffa, S., Milone, A. & Brovedani, P. (2021). Social withdrawal and gender differences: Clinical phenotypes and biological bases. *Journal of Neuroscience Research*. DOI: 10.1002/jnr.24802.

Masuda, R., Katsuki, R., Matsushima, T., Kyuragi, S., Nakao, T. & Kato, T. A. (2024). Does childhood maltreatment affect hikikomori via traits of modern-type depression? *Journal of Affective Disorders* 360, 50–54.

Mattila-Holappa, P. (2018). *Mental health and labour market participation among young adults*. Studies in Social Security and Health 152. Väitöskirja. Helsinki: Kela.

McClintock, E. A. (2014). Beauty and status: The illusion of exchange in partner selection? *American Sociological Review* 79 (4), 575–604.

McClure, M. J. & Lydon, J. E. (2014). Anxiety doesn't become you: How attachment anxiety compromises relational opportunities. *Journal of Personality and Social Psychology* 106 (1), 89–111.

McClure, M. J., Lydon, J. E., Baccus, J. R. & Baldwin, M. W. (2010). A signal detection analysis of chronic attachment anxiety at speed dating: Being unpopular is only the first part of the problem. *Personality and Social Psychology Bulletin* 36 (8), 1024–1036.

McGowan, T. (2016). *Capitalism and Desire. The Psychic Cost of Free Markets*. New York: Columbia University Press.

McGowan, T. (2022). *Enjoyment Right & Left*. Sublation Press.

Meier, A. & Allen, G. (2009). Romantic relationships from adolescence to young adulthood: Evidence from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Sociological Quarterly* 50 (2), 308–335.

Merikukka, M., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. (2019). Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta? *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (4), 403–415.

Mertanen, K. (2020). *Not a Single One Left Behind. Governing the 'Youth Problem' in Youth Policies and Youth Policy Implementations*. Helsinki Studies in Education, number 98. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Messacar, D. (2014). Persistent unemployment and the generosity of welfare states. *Review of Social Economy* 72 (3), 379–415.

Mewes, J. (2024). Welfare-state selectivity, universality, and social trust in Europe, 2002–2019: Bringing deservingness back in. *Journal of European Social Policy* 34 (1), 20–35.

Mewes, J., Fairbrother, M., Giordano, G. N., Wu, C. & Wilkes, R. (2021). Experiences matter: A longitudinal study of individual-level sources of declining social trust in the United States. *Social Science Research* 95:102537. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2021.102537.

Micale, M. S. (2008). *Hysterical Men. The Hidden History of Male Nervous Illness*. Cambridge: Harvard University Press.

Miller, J.-A. (2022). Lacan clinician. *The Lacanian Review* 12, 101–137.

Milner, A., Page, A. & LaMontagne, A. D. (2013). Long-term unemployment and suicide: A systematic review and meta-analysis. *PLOS ONE* 8 (1). DOI: 10.1371/journal.pone.0051333.

Miranda-Mendizabal, A., Castellví, P., Parés-Badell, O., Alayo, I., Almenara, J., Alonso, I., Blasco, M. J., Cebrià, A., Gabilondo, A., Gili, M., Lagares, C., Piqueras, J. A., Rodríguez-Jiménez, T., Rodríguez-Marín, J., Roca, M., Soto-Sanz, V., Vilagut, G. & Alonso, J. (2019). Gender differences in suicidal behavior in adolescents and young adults: Systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *International Journal of Public Health* 64 (2), 265–283.

Modestino, A. S., Shoag, D. & Ballance, J. (2020). Upskilling: Do employers demand greater skill when workers are plentiful? *The Review of Economics and Statistics* 102 (4), 793–805.

Montemurro, B. & Riehman-Murphy, C. (2019). Ready and waiting: Heterosexual men's decision-making narratives in initiation of sexual intimacy. *Men and Masculinities* 22 (5), 872–892.

Moore, F. R., Macleod, M., Starkey, C., Krams, I. & Roy, T. (2020). Effects of the sex ratio and socioeconomic deprivation on male mortality. *Archives of Suicide Research* 24 (3), 435–449.

Moore, S. E.; Norman, R. E.; Suetani, S., Thomas, H. J., Sly, P. D. & Scott, J. G. (2017). Consequences of bullying victimization in childhood and adolescence: A systematic review and meta-analysis. *World Journal of Psychiatry* 7 (1), 60–76.

Morel, G. (2019) [2008]. *The Law of the Mother. An Essay on the Sexual Sinthome*. [*La loi de la mère. Essai sur le sinthome sexuel.*] Kääntänyt L. Watson.

Moring, B. (2009). Men, women and property in Finland and Sweden in the 18th and 19th centuries. Teoksessa Durães, M., Fauve-Chamoux, A., Ferrer, L. & Kok, J. (toim.). *The Transmission of Well-Being. Gendered Marriage Strategies and Inheritance Systems in Europe (17th–20th Centuries)*. Bern: Peter Lang, 229–257.

Moskalenko, S., González, J. F.-G., Kates, N. & Morton, J. (2022). Incel ideology, radicalization and mental health: A survey study. *The Journal of Intelligence Conflict and Warfare* 4 (3), 1–29.

Muris, P. & Ollendick, T. H. (2023). Contemporary hermits: A developmental psychopathology account of extreme social withdrawal (hikikomori) in young people. *Clinical Child and Family Psychology Review* 26 (2), 459–481.

Mustosmäki, A., Oinas, T. & Anttila, T. (2017). Abating inequalities? Job quality at the intersection of class and gender in Finland 1977–2013. *Acta Sociologica* 60 (3), 228–245.

Myllyniemi, S. & Haikkola, L. (2020). Tilasto-osio. Teoksessa Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (toim.). *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–108.

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2018). Tilasto-osio. Teoksessa Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.). *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–117.

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019). Tilasto-osio. Teoksessa Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.). *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021). Tilasto-osio. Teoksessa Berg, P. & Myllyniemi, S. (toim.). *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.

Myrskylä, Pekka (2012). *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* EVA-analyysi, no 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

Mäenpää, E. (2015). Socio-economic homogamy and its effects on the stability of cohabiting unions. *Finnish Yearbook of Population Research* 50 (supplement). Väitöskirja. DOI: 10.23979/fypr.51043.

Mäkelä, K. & Brunila, K. (2021). Nuoret aikuiset ja tukijärjestelmien terapeuttinen valta. Teoksessa Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.). *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino. Tampere: Vastapaino, 151–169.

Mäntyneva, P. (2020). *Aktiivisen sosiaalipolitiikan ytimessä. Etnografinen tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Määttä, M. & Souto, A.-M. (2020). Ohjaamo nuorten, ammattilaisten ja verkostojen silmin koettuna, tutkittuna ja tulkittuna. Teoksessa Määttä, M. & Souto, A-.M. (toim.). *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 5–10.

Nagle, A. (2017). *Kill All Normies. Online Culture Wars from 4chan and Tumblr to Trump and the Alt-Right*. Winchester: Zero Books.

Nannestad, P. (2008). What have we learned about generalized trust, if anything? *Annual Review of Political Science* 11, 413–436.

Neyt, B., Baert, S. & Vandenbulcke, S. (2020). Never mind I'll find someone like me – Assortative mating preferences on Tinder. *Personality and Individual Differences* 155:109739. DOI: 10.1016/j.paid.2019.109739.

Neyt, B., Vandenbulcke, S. & Baert, S. (2019). Are men intimidated by highly educated women? Undercover on Tinder. *Economics of Education Review* 73:101914. DOI: 10.1016/j.econedurev.2019.101914.

Nguyen, C. (2017). Labour market insecurity and generalized trust in welfare state context. *European Sociological Review* 33 (2), 225–239.

Niemi, R., Vaalavuo, M. & Suvisaari, J. (2022). *Sosioekonomiset erot mielenterveyden häiriöissä ilmenevät jo elämänkulun alussa lapsilla ja nuorilla.* Tutkimuksesta tiiviisti 38/2022. Suomen sosiaalinen tila 4/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Nieminen, A. (1993). *Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään.* Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D, nro 27/1993. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Nieminen, J. (2023). Maskuliininen pääoma hyvässä ja pahassa sekä sosiaalityön tutkimuksessa. *Janus* 31 (2), 182–198.

Nieminen, J., Kanninen, O. & Karhunen, H. (2023). The decentralization of public employment services and local governments' responses to incentives. *Journal of Economic Geography* 23 (6), 1371–1395.

Nieminen, T., Martelin, T., Koskinen, S., Simpura, J., Alanen, E., Härkänen, T. & Aromaa, A. (2008). Measurement and socio-demographic variation of social capital in a large population-based survey. *Social Indicators Research* 85, 405–423.

Nonaka, S. & Sakai, M. (2021). A correlational study of socioeconomic factors and the prevalence of hikikomori in Japan from 2010 to 2019. *Comprehensive Psychiatry* 108:152251. DOI: 10.1016/j.comppsych.2021.152251.

Nonaka, S., Takeda, T. & Sakai, M. (2022). Who are hikikomori? Demographic and clinical features of hikikomori (prolonged social withdrawal): A systematic review. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry* 56 (12), 1542–1554.

Näre, S. & Näre, L. (2022). *Työttömyys sattuu. Arjen kamppailuja työllistämistoimien rattaissa.* Helsinki: Gaudeamus.

Nätti, J. & Pyöriä, P. (2017). Epätyypilliset työsuhteet, epävarmuus ja liikkuvuus. Teoksessa Pyöriä, P. (toim.). *Työelämän myytit ja todellisuus.* Helsinki: Gaudeamus, 26–41.

Obert, P., Theocharis, Y. & van Deth, J. W. (2019). Threats, chances and opportunities: Social capital in Europe in times of social and economic hardship. *Policy Studies* 40 (1), 21–39.

Obstbaum, M. & Vanhala, J. (2016). Polarisaatio Suomen työmarkkinoilla. *Euro & talous*. https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/artikkelit/polarisaatio-suomen-tyomarkkinoilla/ (viitattu 7.4.2022).

Ollila, P., Koivisto, A.-M., Karvonen, S. & Lindfors, P. (2020). Perheen sosiaalisen taustan ja subjektiivisen kouluyhteisöaseman yhteys yhdeksäsluokkalaisten kouluun kiinnittymiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (5–6), 494–506.

Orth, T. & Rosenfeld, M. (2018). Commitment timing in same-sex and different-sex relationships. *Population Review* 57 (1). DOI: 10.1353/prv.2018.0000.

Overbeek, G., Nelemans, S. A., Karremans, J. & Engel, R. C. M. E. (2013). The malleability of mate selection in speed-dating events. *Archives of Sexual Behavior* 42, 1163–1171.

Palo, S. (2017). Työpajatoiminta avaa mahdollisuuksia ja tukee jatkopoluille. Teoksessa Pietikäinen, R. & Välimaa, A. (toim.). *Mahdollisuuksia rakentamassa. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 20 vuotta työpajakentän vaikuttajana ja kehittäjänä*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, 31–39.

Pattaro, S., Bailey, N., Williams, E., Gibson, M., Wells, V., Tranmer, M. & Dibben, C. (2022). The impacts of benefit sanctions: A scoping review of the quantitative research evidence. *Journal of Social Policy* 51 (3), 611–653.

Pehkonen, J., Huuskonen, J. & Tornberg, K. (2018). *Kohtaanto työmarkkinoilla – Havaintoja ja politiikkajohtopäätöksiä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 15/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Perhoniemi, R., Blomgren, J. & Laaksonen, M. (2018). Mitä hylkäävän työkyvyttömyyseläkepäätöksen jälkeen? Työttömyys-, sairauspäiväraha- ja kuntoutusrahaetuudet sekä uudet eläkepäätökset neljän vuoden seurannassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 117–131.

Perry, L. (2022). *The Case Against the Sexual Revolution. A New Guide to Sex in the 21st Century*. Cambridge: Polity Press.

Perusturvan riittävyyden III arviointiryhmä (2019). *Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2015–2019*. Työpaperi 6/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pedersen, F. A. (1991). Secular trends in human sex ratios: Their influence on individual and family behavior. *Human Nature* 2 (3), 271–291.

Penney, J. (2014). *After Queer Theory. The Limits of Sexual Politics*. Lontoo: Pluto Press.

Pettay, J. E., Lummaa, V., Lynch, R. & Loehr, J. (2021). Female-biased sex ratios in urban centers create a ”fertility trap” in post-war Finland. *Behavioral Ecology* 32 (4), 590–598.

Petersen, J. L. & Hyde, J. S. (2010). A meta-analytic review of research on gender differences in sexuality, 1993–2007. *Psychological Bulletin* 136 (1), 21–38.

Petersen, J. L. & Hyde, J. S. (2011). Gender differences in sexual attitudes and behaviors: A review of meta-analytic results and large datasets. *Journal of Sex Research* 48 (2–3), 149–165.

Poutiainen, S. (2005). Kulttuurista puhetta deittaamisesta. *Puhe ja kieli* 25 (3), 123–136.

Price, H. (2023). Anti-feminism as anti-establishment and emancipatory: The gendered metapolitics of Incel. *Feminist Media Studies*. DOI: 10.1080/14680777.2023.2291314.

Pulkkinen, L., Laine, R. & Pitkänen, T. (2023). Aikuisuuden siirtymät nuoruusiässä ja niiden toteutumiseen kytkeytyvät psyykkiset voimavarat ja hyvinvointi. Teoksessa Kivijärvi, A. (toim.). *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 119–135.

Puonti, P., Kauppi, E., Kotamäki, M. & Ropponen, O. (2022). *Kannustinloukut Suomessa*. ETLA Raportti No. 124. https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-124.pdf (viitattu 30.11).

Pylkkänen, A. (1991). Avioliiton historiaa – Sukujen sopimuksesta kahden kauppaan. Teoksessa Letto-Vanamo, P. (toim.). *Suomen oikeushistorian pääpiirteet. Sukuvallasta moderniin oikeuteen.* Helsinki: Gaudeamus, 80–97.

Pyöriä, P. & Ojala, S. (2017). Työn prekarisaatio. Teoksessa Pyöriä, P. (toim.). *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 42–62.

Ran, G., Liu, J., Niu, X. & Zhang, Q. (2022). Associations between social withdrawal and peer problems in Chinese and North American youth: A three-level meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies* 31, 3140–3151.

Ranieri, F. (2018). Psychoanalytic psychotherapy for hikikomori young adults and adolescents. *British Journal of Psychotherapy* 34 (4), 623–642.

Ranta, K. (2008). *Social Phobia among Finnish Adolescents. Assessment, Epidemiology, Comorbidity, and Correlates*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Fröjd, S. & Marttunen, M. (2013). Peer victimization and social phobia: A follow-up study among adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 48 (4), 533–544.

Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Pelkonen, M. & Marttunen, M. (2009). Associations between peer victimization, self-reported depression and social phobia among adolescents: The role of comorbidity. *Journal of Adolescence* 32 (1), 77–93.

Ranta, K., La Greca, A. M., Kaltiala-Heino, R. & Marttunen, M. (2016). Social phobia and educational and interpersonal impairments in adolescence: A prospective study. *Child Psychiatry & Human Development* 47 (4), 665–677.

Rantala, J. (2017). Työkyvyttömyyseläkkeensaajien käytettävissä oleva tulo. Teoksessa Rantala, Juha; Hietaniemi, Marjukka; Nyman, Heidi; Laaksonen, Mikko & Kuivalainen, Susan (toim.). *Työkyvyttömyyseläkkeensaajien eläketurva ja toimeentulo 2000-luvulla*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 04/2017. Helsinki: Eläketurvakeskus, 111–145.

Ravaska, T. (2018). Naiset tulojakauman huipulla. *Talous ja yhteiskunta* 4/2018, 22–28.

Raza, H., Byrialsen, M. R. & Stamhus, J. (2023). Revisiting the macroeconomic impact of benefits generosity. *Review of Political Economy* 35 (3), 883–904.

Regnerus, M. (2017). *Cheap Sex. The Transformation of Men, Marriage, and Monogamy*. Oxford: Oxford University Press.

Ribeiro, J. D., Huang, X., Fox, K. R. & Franklin, J. C. (2018). Depression and hopelessness as risk factors for suicide ideation, attempts and death: Meta-analysis of longitudinal studies. *The British Journal of Psychiatry* 212 (5), 279–286.

Rikala, S. (2018). Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänkuluissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 159–170.

Ringbom, I., Suvisaari, J., Kääriälä, A., Sourander, A., Gissler, M., Ristikari, T. & Gyllenberg, D. (2022). Psychiatric disorders diagnosed in adolescence and subsequent long-term exclusion from education, employment or training: Longitudinal national birth cohort study. *The British Journal of Psychiatry* 220, 148–153.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä.* Raportti 7/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, Tomi., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. (2016). *Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista.* Raportti 6/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Roikonen, P. & Häkkinen, A. (2019). Generations, social homogamy and stratification in Finland, 1700–1910. *The History of the Family* 24 (1), 67–93.

Rosenfeld, M. J. & Thomas, R. J. (2012). Searching for a mate: The rise of the internet as a social intermediary. *American Sociological Review* 77 (4), 523–547.

Rudder, C. (2014). *Dataclysm. Who We Are When We Think No One's Looking*. E-kirja. New York: Crown Publishers.

Ruostetsaari, I. (2021). Avautuva valtaeliitti. Naisten rekrytoituminen eliitteihin vuosina 1991–2021. *Politiikka* 63 (3), 260–284.

Ruti, M. (2018). *Penis Envy & Other Bad Feelings. The Emotional Costs of Everyday Life*. New York: Columbia University Press.

Rönkä, A. R. (2017). *Experiences of Loneliness from Childhood to Young Adulthood. Study of the Northern Finland Birth Cohort 1986*. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Saari, J. (2015). *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, J. (toim.) (2016). *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, J. (2017). Sosiaaliturvariippuvuus – Asenteet ja politiikka. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 69–96.

Saari, J. & Behm, M. (2017). Aktivoitu yhteiskunta – Viimesijainen sosiaaliturva 2000-luvun yhteiskuntapolitiikassa. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 117–154.

Saari, J., Behm, M. & Lagus, K. (2017). Sosiaalipummi! – Moraalipaniikki 2010-luvun Suomessa. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 207–232.

Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. (2020). *Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, J., Kainulainen, S. & Mutanen, A. (2017). Köyhyyskartta – Kuka pitää köyhää laiskana? Teoksessa Saari, Juho (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 189–206.

Saari, J., Meriluoto, L. & Behm, M. (2017). Oman elämänsä asiantuntijat – Selviytyminen viimesijaisella turvalla. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 287–318.

Sahnoun, M. & Abdennadher, C. (2022). A simultaneous-equation model of active labour market policies and change in unemployment rate: Evidence from OECD countries. *Policy Studies* 43 (1), 3–20.

Saitou, T. (2013) [1998]. *Hikikomori. Adolescence without End*. [*Shakaiteki Hikikomori*.] Kääntänyt J. Angles. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Sales-Filho, G. S., Bandeira, I. D., Argollo, N. & Lucena, R. (2023). Hikikomori syndrome and digital technologies: A systematic review. *Harvard Review of Psychiatry* 31 (2), 50–59.

Salminen-Tuomaala, M., Haasio, A. & Naka, H. (2021). Meaning of the family and family communication – Experiences of hikikomoris. *Clinical Nursing Studies* 9 (2), 1–11.

Salo, A.-E., Junttila, N. & Vauras, M. (2020). Social and emotional loneliness: Longitudinal stability, interdependence, and intergenerational transmission among boys and girls. *Family Relations* 69, 151–165.

Salo, M. (2019). *Hullut mielenterveysmarkkinat. Kuinka korjata kurjistuneet mielenterveyspalvelut?* Tampere: Vastapaino.

Sanchez, D. T., Fetterolf, J. C. & Rudman, L. A. (2012). Eroticizing inequality in the United States: The consequences and determinants of traditional gender role adherence in intimate relationships. *Journal of Sex Research* 49 (2–3), 168–183.

Sandberg, O. (2015). *Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?* Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Sandelin, I. (2014). *Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä.* Työpaperi 8/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sauramo, P. (2016). Tulopolitiikka, funktionaalinen tulonjako ja palkkamaltti Suomessa vuosina 1962–2014. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 112 (2), 164–189.

Sauramo, P. & Oesch, R. (2017). Miten Suomen talouden kasvutapa on muuttunut? Teoksessa Taimio, H. (toim.). *Tuotannon tekijät. Palkansaajien Suomi 100 vuotta.* Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos, 16–59.

de Saussure, F. (2014) [1916]. *Yleisen kielitieteen kurssi.* [*Cours de linguistique générale.*] Kääntänyt T. Nuopponen. Tampere: Vastapaino.

Savela, O. (2017). Suhdanteet heiluttavat funktionaalista tulonjakoa. *Tieto & Trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus* 4/2017, 8–12.

Schmitz, A. (2017). *The Structure of Digital Partner Choice. A Bourdieusian Perspective.* Cham: Springer.

Sekimizu, T. (2021). ”Hikikomori” and dependency on family: Focusing on father–son relationships. *International Journal of Japanese Sociology* 30 (1), 182–196.

Sekimizu, T. (2022) [2016]. *A Sociology of Hikikomori. Experiences of Isolation, Family-Dependency, and Social Policy in Contemporary Japan.* [*Hikikomori. Keiken no Shakaigaku.*] Lanham: Lexington Books.

Selmer, S. B., Lindekilde, L. & Petersen, M. B. (2023). Sociosexuality and incel ideology: Does a mismatch between sexual practice and sexual intentions predict extreme misogynist views? *PsyArXiv*. DOI: 10.31234/osf.io/wsvq8.

Shaikh, A. (2016). *Capitalism. Competition, Conflict, Crises.* New York: Oxford University Press.

Sharkey, G. (2022). Failure to thrive: Incels, boys and feminism. *Continuum* 36 (1), 37–51.

Siddaway, A. P., Taylor, P. J., Wood, A. M. & Schulz, J. (2015). A meta-analysis of perceptions of defeat and entrapment in depression, anxiety problems,

posttraumatic stress disorder, and suicidality. *Journal of Affective Disorders* 184, 149–159.

Silva, J. M. (2013). *Coming Up Short. Working-Class Adulthood in an Age of Uncertainty*. Oxford: Oxford University Press.

Simonen, J. (2019). *”Mä koitan itse selviytyä kaikesta”. Tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista*. Helsinki: E2 Tutkimus.

Sirniö, O., Kauppinen, T. M. & Martikainen, P. (2017). Intergenerational determinants of joint labor market and family formation pathways in early adulthood. *Advances in Life Course Research* 34, 10–21.

Smits, J., Ultee, W. & Lammers, J. (1998). Educational homogamy in 65 countries: An explanation of differences in openness using country-level explanatory variables. *American Sociological Review* 63 (2), 264–285.

Smits, J., Ultee, W. & Lammers, J. (2000). More or less educational homogamy? A test of different versions of modernization theory using cross-temporal evidence for 60 countries. *American Sociological Review* 65 (5), 781–788.

Soler, C. (2006) [2003]. *What Lacan Said about Women. A Psychoanalytic Study*. [*Ce que Lacan disait des femmes: Etude de psychanalyse*.] Kääntänyt J. Holland. New York: Other Press.

Soler, C. (2014) [2009]. *Lacan – The Unconscious Reinvented*. [*Lacan, L’inconscient réinventé*.] Kääntäneet E. Faye & S. Schwartz. Lontoo: Routledge.

Solomon, S. E., Rothblum, E. D. & Balsam, K. F. (2005). Money, housework, sex, and conflict: Same-sex couples in civil unions, those not in civil unions, and heterosexual married siblings. *Sex Roles* 52 (9/10), 561–575.

Sourander, A., Jensen, P., Rönning, J. A., Niemelä, S., Helenius, H., Sillanmäki, L., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., Moilanen, I. & Almqvist, F. (2007). What is the early adulthood outcome of boys who bully or are bullied in childhood? The Finnish ”From a Boy to a Man” study. *Pediatrics* 120 (2), 397–404.

Sourander, A., Rönning, J. A., Brustein-Klomek, A., Gyllenberg, D., Kumpulainen, K., Niemelä, S., Helenius, H., Sillanmäki, L., Ristkari, T., Tamminen, T., Moilanen, I., Piha, J. & Almqvist, F. (2009). Childhood bullying behavior and later psychiatric hospital and psychopharmacologic treatment: Findings from the Finnish 1981 birth cohort study. *Archives of General Psychiatry* 66 (9), 1005–1012.

Sparks, B., Zidenberg, A. M. & Olver, M. E. (2022). Involuntary celibacy: A review of incel ideology and experiences with dating, rejection, and associated mental health and emotional sequelae. *Current Psychiatry Reports* 24, 731–740.

Sprecher, S. & Treger, S. (2015). Virgin college students' reasons for and reactions to their abstinence from sex: Results from a 23-year study at a Midwestern U.S. university. *Journal of Sex Research* 52 (8), 936–948.

Srinivasan, A. (2021). *The Right to Sex*. Lontoo: Bloomsbury Publishing.

Stanley, I. H., Boffa, J. W., Rogers, M. L., Hom, M. A., Albanese, B. J., Chu, C., Capron, D. W., Schmidt, N. B. & Joiner, T. E. (2018). Anxiety sensitivity and suicidal ideation/suicide risk: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 86 (11), 946–960.

Stijelja, S. & Mishara, B. L. (2023). Psychosocial characteristics of involuntary celibates (incels): A review of empirical research and assessment of the potential implications of research on adult virginity and late sexual onset. *Sexuality & Culture* 27, 715–734.

Stip, E., Thibault, A., Beauchamp-Chatel, A. & Kisely, S. (2016). Internet addiction, hikikomori syndrome, and the prodromal phase of psychosis. *Frontiers in Psychiatry* 7:6. DOI: 10.3389/fpsyt.2016.00006.

Stirati, A. & Meloni, P. M. (2021). Unemployment and the wage share: A long-run exploration for major mature economies. *Structural Change and Economic Dynamics* 56, 330–352.

Stone, E. A. (2019). Does mate scarcity affect marital choice and family formation? The evidence for new and classic formulations of sex ratio theory. *Marriage & Family Review* 55 (5), 403–422.

Sturn, S. (2013). Are corporatist labour markets different? Labour market regimes and unemployment in OECD countries. *International Labour Review* 152 (2), 237–254.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2019). *Työssäkäynti. Pääasiallinen toiminta ja ammattiasema 2017.* Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyokay/2017/01/tyokay_2017_01_2019-02-12_tie_001_fi.html (viitattu 8.9.2022).

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2021). *Työssäkäynti. Pääasiallinen toiminta ja ammattiasema 2019.* Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyokay/2019/01/tyokay_2019_01_2021-04-08_tie_001_fi.html (viitattu 8.9.2022).

Suoniemi, I. (2013). *Köyhyyden dynamiikka Suomessa 1995–2008*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 01/2013. Palkansaajien tutkimuslaitoksen tutkimuksia 114. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Suoranta, A. & Leinikki, S. (toim.) (2018). *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta. Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?* Tampere: Vastapaino.

Surakka, A., Pyykkönen, T., Myrskylä, P. & Saari, J. (2017). Kerran asiakas, aina asiakas? – Viimesijaisen turvan pitkäaikaisasiakkuus 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Saari, J. (toim.). *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press, 155–188.

Suschinsky, K. D., Fisher, T. D., Maunder, L., Hollenstein, T. & Chivers, M. L. (2020). Use of the bogus pipeline increases sexual concordance in women but not men. *Archives of Sexual Behavior* 49, 1517–1532.

Suutari, M. (2002). *Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa*. Väitöskirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Suwa, M. & Suzuki, K. (2013). The phenomenon of ”hikikomori” (social withdrawal) and the socio-cultural situation in Japan today. *Journal of Psychopathology* 19 (3), 191–198.

Swader, C. S. & Moraru, A.-V. (2023). Social infrastructure and the alleviation of loneliness in Europe. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 75, 387–414.

Swales, S. S. (2012). *Perversion. A Lacanian Psychoanalytic Approach to the Subject*. New York: Routledge.

Tajan, N. (2015). Social withdrawal and psychiatry: A comprehensive review of hikikomori. *Neuropsychiatrie de l'Enfance et de l'Adolescence* 63 (5), 324–331.

Tajan, N. (2021). *Mental Health and Social Withdrawal in Contemporary Japan. Beyond the Hikikomori Spectrum*. E-kirja. Lontoo: Routledge.

Takkunen, L. & Uusitalo-Malmivaara, L. (2017). Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti* 27 (1), 10–27.

Tateno, M., Teo, A. R., Ukai, W., Kanazawa, J., Katsuki, R., Kubo, H. & Kato, T. A. (2019). Internet addiction, smartphone addiction, and hikikomori trait in Japanese young adult: Social isolation and social network. *Frontiers in Psychiatry* 10:455. DOI: 10.3389/fpsyt.2019.00455.

Tayfur, S. M., Prior, S., Roy, A. S., Fitzpatrick, L. I. & Forsyth, K. (2021). Adolescent psychosocial factors and participation in education and employment in young adulthood: A systematic review and meta-analyses. *Educational Research Review* 34:100404. DOI: 10.1016/j.edurev.2021.100404.

Tayfur, S. M., Prior, S., Roy, A. S., Maciver, D., Fitzpatrick, L. I. & Forsyth, K. (2022). Associations between adolescent psychosocial factors and disengagement from education and employment in young adulthood among individuals with common mental health problems. *Journal of Youth and Adolescence* 51, 1397–1408.

Teo, A. R. (2010). A new form of social withdrawal in Japan: A review of hikikomori. *International Journal of Social Psychiatry* 56 (2), 178–185.

Teo, A. R., Chen, J. I., Kubo, H., Katsuki, R., Sato-Kasai, M., Shimokawa, N., Hayakawa, K., Umene-Nakano, W., Aikens, J. E., Kanba, S. & Kato, T. A. (2018). Development and validation of the 25-item Hikikomori Questionnaire (HQ-25). *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 72 (10), 780–788.

Tervola, J. (2019). Perusturvan taso ja päällekkäisyys toimeentulotuen kanssa 1991–2019. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (4), 434–442.

Tiainen, P. (2018). Suomen työvoimapolitiikan kehityksen pääpiirteet. Teoksessa Kajanoja, J. (toim.). *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 219–232.

Toiviainen, S. (2020). Ohjaus ja yhteistoimijuuden ulottuvuudet Ohjaamossa. Teoksessa Määttä, M. & Souto, A.-M. (toim.). *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 27–45.

Toivonen, T., Norasakkunkit, V. & Uchida, Y. (2011). Unable to conform, unwilling to rebel? Youth, culture, and motivation in globalizing Japan. *Frontiers in Psychology* 2:207. DOI: 10.3389/fpsyg.2011.00207.

Tomšič, S. (2015). *The Capitalist Unconscious. Marx and Lacan*. Lontoo: Verso.

Torikka, A., Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, A., Marttunen, M., Luukkaala, T. & Rimpelä, M. (2014). Self-reported depression is increasing among socio-economically disadvantaged adolescents – Repeated cross-sectional surveys from Finland from 2000 to 2011. *BMC Public Health* 14:408. DOI: 10.1186/1471-2458-14-408.

Touraille, P. & Ågmo, A. (2024). Sex differences in sexual motivation in humans and other mammals: The role of conscious and unconscious processes. *Behavioral Sciences* 14:277. DOI: 10.3390/bs14040277.

Tubinambá, G. (2021). *The Desire of Psychoanalysis. Exercises in Lacanian Thinking*. Evanston: Northwestern University Press.

Tuomaala, M. (2021). *Aktiivisilta työvoimapoliittisilta palveluilta sijoittuminen vuonna 2019*. TEM-analyyseja 107/2021. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Tuomala, M. (2019). *Markkinat, valtio & eriarvoisuus*. Vastapaino: Tampere.

Tuominen, M. & Haanpää, L. (2022). Young people's well-being and the association with social capital, i.e. social networks, trust and reciprocity. *Social Indicators Research* 159, 617–645.

Tuominen, M. & Kilpi-Jakonen, E. (2020). Hyvinvoinnin sosiaaliset juuret. Luokka-analyysi sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä. *Sosiologia* 57 (1), 26–43.

Tuominen, M. & Tikkanen, J. (2023). Adolescent social capital: An intergenerational resource? *Journal of Adolescence* 95, 1420–1434.

Turtiainen, R. & Östman, S. (2013). Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.). *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 49–67.

Umberson, D., Thomeer, M. B. & Lodge, A. C. (2015). Intimacy and emotion work in lesbian, gay, and heterosexual relationships. *Journal of Marriage and Family* 77, 542–556.

Umeda, M., Kawakami, N. & The World Mental Health Japan Survey Group 2002–2006 (2012). Association of childhood family environments with the risk of social withdrawal ('hikikomori') in the community population in Japan. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 66 (2), 121–129.

Uusikangas, S. & Hiilamo, H. (2020). Nuorten aikuisten aktivointi, sanktiot ja poiskäännyttäminen TE-palveluissa. Teoksessa Määttä, M. & Souto, A.-M. (toim.). *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 120–145.

Vaalavuo, M., Haula, T. & Bakkum, B. (2020). *Nuoret aikuiset, terveys ja toimeentulotuki.* Raportti 4/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vainikka, E. (2019). Naisvihan tunneyhteisö. Anonyymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa. *Media & viestintä* 42 (1), 1–25.

Vainikka, E. (2020a). *Prekarisaation tunnemaisema. Vastustavat taktiikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vainikka, E. (2020b). The anti-social network: Precarious life in online conversations of the socially withdrawn. *European Journal of Cultural Studies* 23 (4), 596–610.

Vainikka, E. & Harju, A. (2019). Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus. Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & viestintä* 42 (2), 99–121.

Valtakari, M., Arnkil, R., Eskelinen, J., Mayer, M., Nyman, J., Sillanpää, K., Spangar, T., Ålander, T. ja Yli-Koski, M. (2020). *Ohjaamot – Monialaista yhteistyötä, vaikuttavuutta ja uutta toimintakulttuuria*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 2020:13. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Vanttaja, M., Ursin, P. A. F. & Järvinen, T. (2019). Kouluun sitoutumattomien nuorten tausta ja tulevaisuusodotukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (5–6), 491–503.

Varje, P. (2014). ”Palvelukseen halutaan”: Työpaikkailmoitusten työntekijä. Teoksessa Väänänen, A. & Turtiainen, J. (toim.). *Suomalainen työntekijyys 1945–2013*. Tampere: Vastapaino, 54–83.

Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. (2020). *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta*. Verkkojulkaisuja 153. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Vauhkonen, T. & Latvala, A. (2023). Ohjaamon jälkeen – Tutkimus Ohjaamon asiakkaina olleiden nuorten siirtymistä ja toimeentulotuen saannista. *Työelämän tutkimus* 21 (2), 267–288.

Verhaeghe, P. (2008). *On Being Normal and Other Disorders. A Manual for Clinical Psychodiagnostics*. Kääntänyt S. Jottkandt. Lontoo: Karnac.

Verho, J., Hämäläinen, K. & Kanninen, O. (2022). Removing welfare traps: Employment responses in the Finnish basic income experiment. *American Economic Journal: Economic Policy* 14 (1), 501–522.

Virtanen, A. (2020). *Kuntouttava työtoiminta 2019 – Kuntakyselyn osaraportti*. Tilastoraportti 39/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Virtanen, M. J. (2023). Teoria-menetelmäpaketit laadullisessa sosiaalitutkimuksessa. *Tiede & edistys* 48 (2), 13–33.

Visser, M., Gesthuizen, M. & Scheepers, P. (2018). The crowding in hypothesis revisited: New insights into the impact of social protection expenditure on informal social capital. *European Societies* 20 (2), 257–280.

Voßemer, J. (2019). The effects of unemployment on non-monetary job quality in Europe: The moderating role of economic situation and labor market policies. *Social Indicators Research* 144, 379–401.

Välimäki, V., Kivijärvi, A. & Aaltonen, S. (2020). The links between structural and social marginalisation – Social relations of young Finnish adults not in employment or education. *Journal of Youth Studies* 23 (10), 1347–1365.

Väänänen, A. & Turtiainen, J. (2014). Suomalaisen työntekijyyden ja työntekijäideaalien historia. Teoksessa Väänänen, A. & Turtiainen, J. (toim.). *Suomalainen työntekijyys 1945–2013*. Tampere: Vastapaino, 18–53.

Wakuta, M., Nishimura, T., Osuka, Y., Tsukui, N., Takahashi, M., Adachi, M., Suwa, T. & Katayama, T. (2023). Adverse childhood experiences: Impacts on adult mental health and social withdrawal. *Frontiers in Public Health* 11:1277766. DOI: 10.3389/fpubh.2023.1277766.

Walsh, A. (1991). Self-esteem and sexual behavior: Exploring gender differences. *Sex Roles* 25 (7/8), 441–450.

Walter, K. V., Conroy-Beam, D., Buss, D. M., Asao, K., Sorokowska, A., Sorokowski, P., Aavik, T., Akello, G., Alhabahba, M. M., Alm, C., Amjad, N., Anjum, A., Atama, C. S., Duyar, D. A., Ayebare, R., Batres, C., Bendixen, M., Bensafa, A., Bizumic, M., Boussena, M., Butovskaya, M., Can, S., Cantarero, K., Carrier, A., Cetinkaya, H., Croy, I., Cueto, R. M., Czub, M., Dronova, D., Dural, S., Duyar, I., Ertugrul, B., Espinosa, A., Estevan, I., Esteves, C. S., Fang, L., Frackowiak, T., Garduño, J. C., González, K. U., Guemaz, F., Gyuris, P., Halamová, M., Herak, I., Horvat, M., Hromatko, I., Hui, C.-M., Jaafar, J. L., Jiang, F., Kafetsios, K., Kavčič, T., Kennair, L. E. O., Kervyn, N., Ha, T. T. K., Khilji, I. A., Köbis, N. C., Lan, H. M., Láng, A., Lennard, G. R., León, E., Lindholm, T., Linh, T. T., Lopez, G., Luot, N. V., Mailhos, A., Manesi, Z., Martinez, R., McKerchar, S. L., Meskó, N., Misra, G., Monaghan, C., Mora, E. C., Moya-Garófano, A., Musil, B., Natividade, J. C., Niemczyk, A., Nizharadze, G., Oberzaucher, E., Oleszkiewicz, A., Omar-Fauzee, M. S., Onyishi, I. E., Özener, B., Pagani, A. F., Pakalniskiene, V., Parise, M., Pazhoohi, F., Pisanski, A., Pisanski, K., Ponciano, E., Popa, C., Prokop, P., Rizwan, M., Sainz, M., Salkičević, S., Sargautyte, R., Sarmány-Schuller, I., Schmehl, S., Sharad, S., Siddiqui, R. S., Simonetti, F., Stoyanova, S. Y., Tadinac, M., Varella, M. A. C., Vauclair, C.-M., Vega, L. D., Widarini, D. A., Yoo, G., Zaťková, M. & Zupančič, M. (2020). Sex differences in mate preferences across 45 countries: A large-scale replication. *Psychological Science* 31 (4), 408–423.

Watson, S. (2015). Does welfare conditionality reduce democratic participation? *Comparative Political Studies* 48 (5), 645–686.

van der Wel, K. A. & Halvorsen, K. (2015). The bigger the worse? A comparative study of the welfare state and employment commitment. *Work, Employment and Society* 29 (1), 99–118.

West, J. J. (2024). Analyzing the interaction between posting behaviors on Incels.is and violent events perpetrated by members of the community. *Deviant Behavior* 45 (1), 15–25.

Westerback, F. & Rissanen, H. (2020). Prekaarit työmarkkinat ja nuorten aikuisten strategiat luovia työkeskeisen yhteiskunnan normien puristuksissa. Teoksessa Määttä, M. & Souto, A.-M. (toim.). *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus*

ja palvelut integraatiopyörteessä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 159–182.

Whittaker, J., Costello, W. & Thomas, A. G. (2024). *Predicting Harm Among Incels (Involuntary Celibates): The Roles of Mental Health, Ideological Belief and Social Networking*. Lontoo: UK Commission for Countering Extremism. https://www.gov.uk/government/publications/predicting-harm-among-incels-involuntary-celibates (viitattu 1.10.2024).

Wong, J. C. M., Wan, M. J. S., Kroneman, L., Kato, T. A., Lo, T. W., Wong, P. W.-C. & Chan, G. H. (2019). Hikikomori phenomenon in East Asia: Regional perspectives, challenges, and opportunities for social health agencies. *Frontiers in Psychiatry* 10:512.

Wong, P. W. C. & Li, T. M. H. (2021). Hikikomori: Risks and consequences of extreme self-imposed social marginalization. Teoksessa Coplan, R. J., Bowker, J. C. & Nelson, L. J. (toim.). *The Handbook of Solitude: Psychological Perspectives on Social Isolation, Social Withdrawal, and Being Alone*. Chichester: John Wiley & Sons, 378–389.

Woo, K.-S., Shin, S., Shin, S. & Shin, Y.-J. (2018). Marital status integration and suicide: A meta-analysis and meta-regression. *Social Science & Medicine* 197, 116–126.

Wood, W. & Eagly, A. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin* 128 (5), 699–727.

Wright, I. (2005). The social architecture of capitalism. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications* 346 (3–4), 589–620.

Wright, E. O. (1985). *Classes*. Lontoo: Verso.

Wright, E. O. (1994). *Interrogating Inequality. Essays on Class Analysis, Socialism and Marxism*. Lontoo: Verso.

Wright, E. O. (2015). *Understanding Class*. Lontoo: Verso.

Wu, A. F. W., Ooi, J., Wong, P. W. C., Catmur, C. & Lau, J. Y. F. (2019). Evidence of pathological social withdrawal in non-Asian countries: A global health problem? *Lancet Psychiatry* 6 (3), 195–196.

Wulfgramm, M. & Fervers, L. (2015). Unemployment and subsequent employment stability: Does labour market policy matter? *Socio-Economic Review* 13 (4), 791–812.

Yong, R. K. F., Fujita, K., Chau, P. Y. K. & Sasaki, H. (2020). Characteristics of and gender difference factors of hikikomori among the working-age population: A cross-sectional population study in rural Japan. *Nihon Koshu Eisei Zasshi* 67 (4), 237–246.

Yong, R. & Nomura, K. (2019). Hikikomori is most associated with interpersonal relationships, followed by suicide risks: A secondary analysis of a national cross-sectional study. *Frontiers in Psychiatry* 10:247. DOI: 10.3389/fpsyt.2019.00247.

Yung, J. Y. K., Wong, V., Ho, G. W. K. & Molassiotis, A. (2021). Understanding the experiences of hikikomori through the lens of the CHIME framework: Connectedness, hope and optimism, identity, meaning in life, and empowerment; Systematic review. *BMC Psychology* 9:104. DOI: 10.1186/s40359-021-00605-7.

Zechner, M. & Haasio, A. (2016). Seksuaalisuus sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten verkkopuheessa. *Seksologinen aikakauskirja* 2 (1), 3–16.

Zhang, X., Lau, C. & Yang, Y. (2021). Shyness and social-emotional development among Chinese children: A systematic review and meta-analysis. *Infant and Child Development* 30 (6):e2265. DOI: 10.1002/icd.2265.

Zhu, S., Lee, P. H. & Wong, P. W. C. (2021). Investigating prolonged social withdrawal behaviour as a risk factor for self-harm and suicidal behaviours. *BJPsych Open* 7 (3):e90. DOI: 10.1192/bjo.2021.47.

Zielenziger, M. (2006). *Shutting Out the Sun. How Japan Created Its Own Lost Generation*. New York: Vintage Books.

Žižek, S. (1994). *The Metastases of Enjoyment. On Women and Causality*. Lontoo: Verso.

Žižek, S. (1997). *The Plague of Fantasies*. Lontoo: Verso.

Žižek, S. (2009). *Pehmeä vallankumous. Psykoanalyysi, taide, politiikka*. Kääntäneet Janne Porttikivi & Elia Lennes. Helsinki: Gaudeamus.

Žižek, S. (2014). *Absolute Recoil. Towards a New Foundation of Dialectical Materialism*. Lontoo: Verso.

Žižek, S. (2022). *Surplus-Enjoyment. A Guide for the Non-Perplexed*. Lontoo: Bloomsbury Academic.

Zupančič, A. (2017). *What* Is *Sex?* Cambridge: The MIT Press.